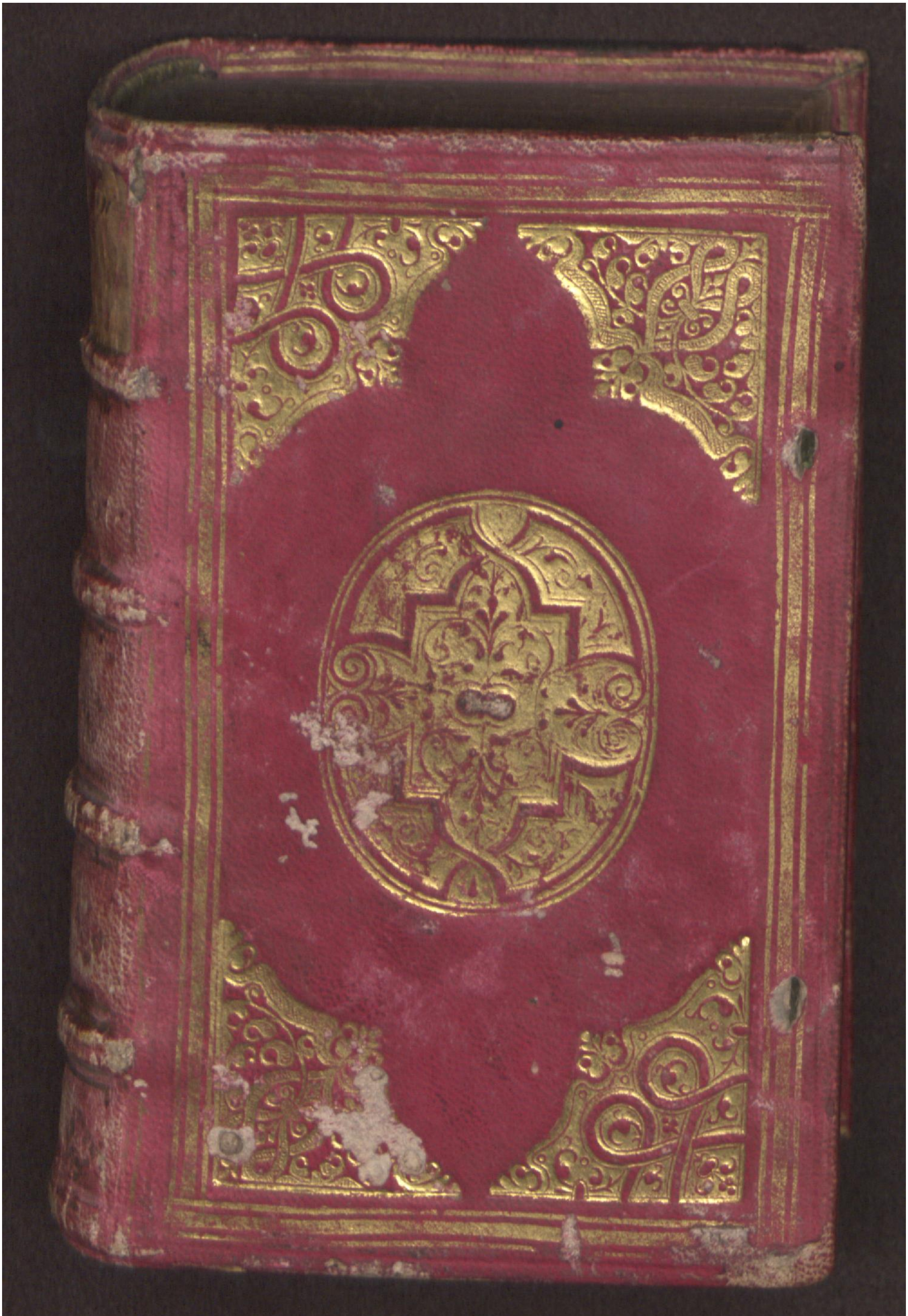
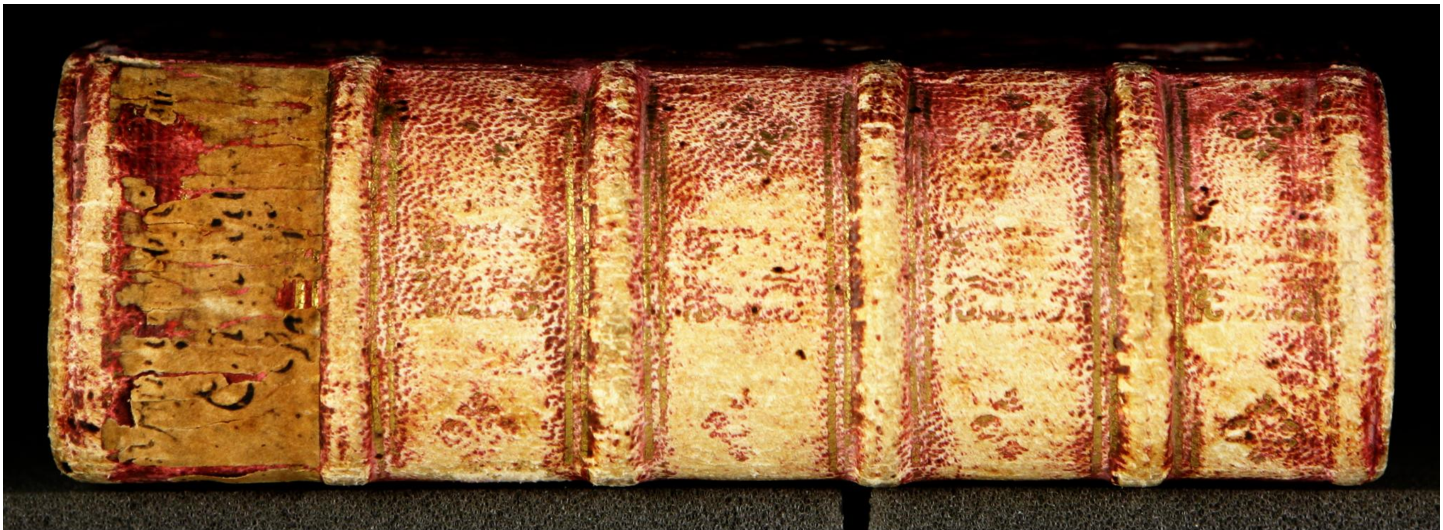
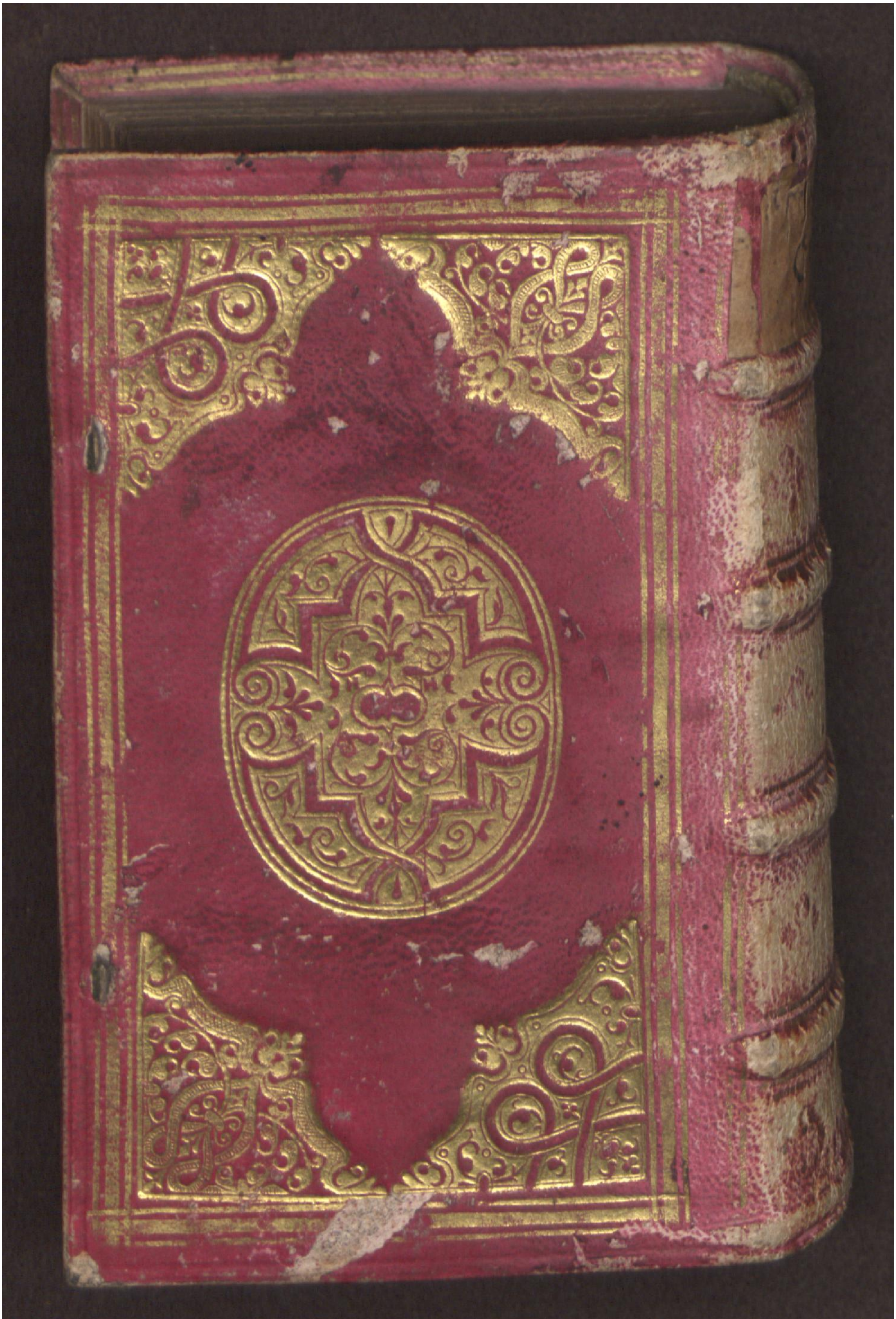

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

14. – 319

LN 558 I

M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ETHICÆ DOCTRINÆ D. PAVLI AB EITZEN LIBRI NOVEM, AVCTI ADDITIONIBVS ET INDICE.

ADDITVM EST CATECHISMI EXAMEN, CONTINENS PRAECIPVA capita veræ doctrinæ Chriſtiauæ.

PARS PRIMA.

SLESVIGÆ IN ISTHMO CIMBRICO
Excudebat Nicolaus VVegenerus.

Anno Chriſti 1585.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

SERI
POTENT
CIPI AC
Friderico Secu
& Vandaloru
cipibus ac Do
Domino Adol
Hæredibus N
ſatio, Storm
Aldenbur
Do

S

ut in verita
& ſit vnanim
Chriſti quotidi
enim quantope
ut diſſidijs, r

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

SERENISSIMO

POTENTISSIMOQVE PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO Friderico Secundo, Daniæ, Noruegiæ, Gotterum & Vandalorum Regi, Et Illuſtriſſimis Principibus ac Dominis, Domino Iohanni Seniori, Domino Adolpho, & Domino Iohanni Iuniori, Hæredibus Noruegiæ, Ducibus Sleſuici, Holſatio, Stormariæ & Ditmarſiæ Comitibus Aldenburgæ & Delmenhorſtæ &c. Dominis meis clementiſſimis.

SERENISSIME & potentiſſime Rex, Illuſtriſſimi Principes, Domini clementiſſimi. Orauit Filius Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro Eccleſia ſua, vt in veritate verbi Diuini conſeruetur, & ſit vnanimis. Hanc precationem membra Chriſti quotidie repetere debent. Experimur enim quantopere in hoc incumbat Satanas, vt diſſidijs, rixis, odijs vnitatem Eccleſiæ miſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

miſeræ, & vndiq; afflictæ turbet, atq; eo modo doctrinæ Euangelicæ propagationem, curſumq; impediat. His conatibus Satanæ opponenda eſt ardens inuocatio, Et cum inuocatione etiam pium concordiæ ac conſenſionis ſtudium coniungendum eſt.

Eorum itaq; Principum Germaniæ, qui hoc tempore id curant, vt diſſenſiones Chriſtianè pieq; ſopiantur, & vnanimis per Dei gratiam in veritate conſenſus in Eccleſia conſeruetur, pia ſolicitudo. & ſolicita pietas non laudanda ſolum, ſed etiam ab alijs Chriſtianis Regibus, Principibus. Magiſtratibus adiuuanda eſt.

Veſtræ quoq; Sereniß. R. M. & Illuſtriß: Celſitudines æterna laude dignæ ſunt, quod ab ipſis ſemper paterno erga Eccleſiam & ſubditos amore, per Dei auxilium prouiſum eſt, vt in horum Regnorum, Ducatuum, & Prouinciarum Eccleſias rixoſæ diſputationes non ſint inuectæ.

Eſt enim Dei beneficio in his Eccleſijs tranquillus docentium & diſcentium conſen-

ſus in omnibus partibus doctrinæ Chriſtianæ, Iuxta Articulos Symbolorum, & Auguſtanæ Confeßionis, quæ eſt immota & firma veritas Dei, comprobata & confirmata teſtimonio Chriſti, Prophetarum & Apoſtolorum, quæ ſancta felicitas vt ſit perpetua, toto pectore Filium Dei Eccleſiæ caput oro.

Accedit etiam illud laudis præclaræ, quod V. R. M. & Illuſtriß. Celſ: ſapienter ad Euangelicæ veritatis conſeruationem & propagationem, cum Eccleſijs coniungunt Scholas, in quibus iuuentus diſcat linguas, artes, & doctrinas bonas, quæ ſunt vtiles neceſſariæq; illis, qui in Eccleſijs docendi, & in Rebuſpub. regendi, conſulendiq; officijs fungi debent.

Ante ætatem Reuerendi Patris & Prophetæ LVTHERI, doctrina Euangelij tenebris obſcurata & quaſi ſepulta fuit, quarum tenebrarum aliqua cauſa fuit linguarum & bonarum doctrinarum ignorantia. Cum vero Deus ſanctum Prophetam LVTHERVM, repurgatorem doctrinæ Chriſtianæ à Papiſticis tenebris miſit, addidit ei

ſanctum Collegam PHILIPPVM MELANTHONEM, quem omnes Scholæ Germaniæ ſuum Præceptorem reuerenter agnoſcunt, Et ipſorum coniunctis operis ad Eccleſiæ ædificationem vſus eſt, vt omni poſteritati in iſto illuſtri exemplo oſtenderet, quantum in tali Eccleſiaſtica & Scholaſtica vnanimi coniunctione vtilitatis & momenti ſit poſitum. Ego de me affirmo, quod quoties de illa conſenſione & vnanimitate cogito, quam in Eccleſia & Schola Vuitebergenſi inter illos ſanctos Patres & Præceptores, eorumq́ alios Collegas tum eodem loci, tum in aliis Eccleſiis & Scholis vidi & audiui, præ gaudio & præ triſticia lachrymas effundam, Recordatio eius iucunda & dulcis, gaudium, huius temporis rixarum, quibus ex paucis quibuſdam locis Eccleſiæ & Scholæ hoſtiliter & Barbaricè oppugnantur conſideratio, triſticiam parit. Conſolatur vero me Dei promißio, de conſeruatione Eccleſiæ in hac languida ſenecta, & diuinæ beneficentiæ ac miſericordiæ dulcis radius, qui in conſenſu harum, vt dixi, Eccleſiarum, multarumque aliarum adhuc Dei beneficio contra calum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nioſos clamores hominum inquietorum & maledicorum ſplendet, & adiuuante Deo nullis Satanæ inſidijs extinguetur.

Vtq; toti mundo notum ſit, omnes nos, qui in V. R. M. & Illuſtriſs. Celſ. publica Schola Sleſuicenſi, nuper ad Dei gloriam & Eccleſiæ Reiq; pub. vtilitatem feliciter aperta, profeſſores doctrinarum linguarum & artium ſumus, ad eum ſcopum & finem noſtros labores dirigere, vt iuuentus ad nos miſſa, ita in veris fundamentis, vt loquimur, ſolidæ eruditionis inſtituatur, vt cum à nobis rurſum egreſsi fuerint, non ad rixas, ſed ad res, officiaq; in Eccleſia & Rebuspub. neceſſaria inſtructi conſpiciantur. Idcirco Ethicæ doctrinæ libros, in quibus Philippum Præceptorem imitatus ſum, in publicum emitto, eoſq; V. Sereniſs: R. M. & Illuſtriſs. Celſ. humiliter dedico: Propediem dante Domino plures Scholæ noſtræ labores prodibunt. Oro autem humiliter, vt V. R. M. & Illuſtriſs. Celſ. hanc Scholam paterne ament, et hanc meã humilem dedicationem Clementiſſime accipiant. Dominus Ieſus V.R.M. et Illuſtriſs. Celſ. ſeruet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

protegat, gubernet, defendat, Omnia felicia & ſalutaria V. R. M. & Illuſtriß: Celſ: Regniſq; ac Ducatibus largiatur. Ex Sleſuiga, Anno 1570. Menſe Ianuario.

V. Seren: R. M. &

Illuſtriß: Celſ.

humilis Seruus

Paulus ab Eitzen Hamburgenſis, artium & Theologiæ Doctor.

DOCT-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

PRIMVS LIBER,

DOCTRINÆ ETHICAE SIVE MORALIS.

CAPVT PRIMVM.

Cynicus imo ſatanicus furor eſt dicere homines non eſſe ad Iuſticiam creatos, neq; B natura ſed opinione Ius conſtitutum eſſe: Nam cum dicit ſacra ſcriptura hominem ad imaginem Dei creatum eſſe, certè affirmat, hominem non ad iniuſtitiam & impietatem Cynicam, ſed ad iuſtitiam & ſanctitatem veram eſſe conditum. Et quidem non ſolum ſcriptura, ſed etiam ipſa natura clamat, Ius non opinione ſed ab ipſo Deo conſtitutum eſſe: Proponit enim ſcriptura legem, voce Dei traditam, & ſæpius repetitam, imò proponit duas tabulas legis digito Dei ſcriptas, continentes decem præcepta Dei, quæ ſunt admiranda Epitome omnis honeſti Iuris: Deinde etiam omnes homines mentis compotes, in ſua mente inueniunt legem naturaliter a creatore inſcriptam, ſeu inſitam, hoc eſt, Noticias aliquas, cum iudicio approbante ea, quæ iuſta & recta ſunt, & condemnante iniuſta, & non recta Quæ no-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ticiæ & iudicium, non ſunt opiniones accerſitæ, ſed inſunt in ipſis mentibus naturaliter, & ita inhærent, vt etiam volens excutere & delere non poßit, ſicut exempla eorum docent, qui poſt perpetrationem ſcelerum torquente conſcientia, mallent ſe notitia legis carere, aut eam excutere poſſe, ſed reipſa experiuntur hanc ipſam noticiam, cum iudicio, non eſſe humanam imaginationem aut Phantaſiam, ſed eſſe diuinitus impreſſam, & creatam in anima, Hæc notitia dictat, teſtatur & clamat, Ius non eſſe opinionem, ſed eſſe ipſam Dei conſtitutionem in ipſa natura: Gentes (inquit Paulus ad Roma. 2.) ſibiipſis ſunt lex, oſtendentes opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus. Hoc aliquo modo, quantum potuit Philoſophus Ethnicus conſiderauit Sophocles, cum in Oedipo dixit: Leges cœlitus datas eſſe, earumq; Patrem eſſe ſolum Deum. Et Demonſthenes, cum in Oratione contra Ariſtogitonem, legem vocauit inuentum & donum Deorum, Nimirum, quia ipſa noticia naturalis de iure ſeu diſcrimine iuſti & iniuſti, honeſti & inhoneſti, quæ eſt omnium bonarum legum fundamentum, eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

donum diuinitus naturæ inſitum. Eſt enim ea Noticia (vt Cicero pro Milone inquit) non ſcripta ſed nata Lex, quam non didicimus, legimus, verum ex ipſa natura accepimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti ſed facti, non inſtituti ſed imbuti ſumus. Hæc admonitio in principio doctrinæ de lege vtilis eſt, ne indulgeamus Cynicis cogitationibus, leges tantum opiniones eſſe, quarum mutatio ſit libera, ſicut de rebus dubijs licet alium ſic, alium aliter opinari: neq; cogitemus diſciplinam ſeu gubernationem vitæ humanæ & morum ſimilem eſſe cicurationi beſtiarum, quæ cicuratio nequaquam ſuſcipitur aut regitur certa norma diuinitus præſcripta: & diſciplinam eſſe tyrannicam coactionem pugnantem cum natura, ſicut Protagoras dicebat, legem Tyrannum eſſe, multa cogentem præter naturam: ſed vt de diſciplina, de gubernatione vitæ actionum & morum reuerenter iudicemus, & ſciamus omnes homines ad honeſtam, & ſanctam vitam conditos eſſe à Deo, & velle Deum, vt vita hominum apud omnes gentes & populos honeſta diſciplina regatur, quia ipſe Deus normam bonæ diſciplinæ præſcripſit & naturæ inſculpſit. Atq; nos Chriſtiani ſcire debemus per filium Dei redem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

redemptos nos eſſe, & donari Spiritu ſancto, non vt fiamus contemptores diſciplinæ, & obedientiæ iuxta legem, ſeu vt contumaciter noticiam legis abijciamus & aboleamus, ſed vt iuxta voluntatem Dei auxiliante Spiritu ſancto, in iuſtitia & ſanctitate vera omnibus diebus vitæ noſtræ ipſi ſeruiamus. Ideo Paulus dicit Legem non deſtrui per fidem ſed ſtabiliri Rom. 3.

SECVNDVM CAPVT. DE DIVISIONE LEGVM, SEV IVRIS, ET de naturæ legibus.

DEmonſtraui non opinione hominum, ſed ab ipſo Deo Ius conſtitutum eſſe. Quare addenda eſt Iuris ſeu Legum diſtinctio. Omnis Lex aut eſt diuina, aut eſt humana. Diuina lex vel eſt naturæ impreſſa, & naturali cognitione nota: diciturq́ Ius naturale, ſeu Lex naturæ, quam Paulus Roma. 2. appellat legem ſcriptam in cordibus gentium, id eſt, omnium hominum: Vel eſt certa voce Dei reuelata & promulgata, diciturq́ ſpecificè lex Dei, aut lex Moſaica, cuius Epitome eſt Decalogus. Ius naturale ſeu Lex naturæ eſt noticia naturalis de Deo, & de vitæ ac morum gubernatione, ſeu diſcrimine iuſti &

iniuſti,

iniuſti, honeſti & inhoneſti, diuinitus inſita & impreſſa ſeu inſcripta humanis mentibus. Hæc fuit ante lapſum primorum parentum perfectiſsima imago Dei, id eſt, perfectiſsima noticia & ſcientia, cum integra obedientia in omnibus viribus, & membris in tota anima, & in toto corpore. Sed poſt lapſum tantum eſt imperfecta & obſcura cognitio, quaſi vmbra quædam ſeu aliquæ reliquiæ imaginis, quibus adhæret multum caliginis in mente, & ingens contumacia animæ & corporis. Sicut ad Romanos dicit Paulus, Veritatem & noticiam reliquam in natura detineri in iniuſticia, & obtenebratam eſſe, Et ſenſum carnis inimicitiam eſſe aduerſus Deum. Inuenio (inquit) aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in Lege peccati. Sentiunt etiam Philoſophi affectuum & actionum contumaciam cum lege naturæ, ſeu noticijs mentis pugnare, ſicut Medæa apud Poetam inquit: Video meliora proboq́, Deteriora ſequor. Ideo etiam fatetur Philoſophia, eſſe noticias aliquas in mente, dictantes quæ iuſta & honeſta ſunt, & diſcernentes ea ab iniuſtis & inhoneſtis. Quæ noticiæ vocantur & ſunt Leges naturæ, id eſt, a Deo naturæ inditæ. Sic præclare Sophocles in Anti-

gone

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

gone nominat eas noticias, non ſcriptas, ſed certas Deorum leges, quæ non nunc, & heri, ſed ſemper valent, & nemo ſcit vnde editæ ſint. Atq; in Oedipo Tyranno dicit: Leges cœlitus datæ ſunt, earumq; ſolus Deus pater eſt, neq; eas mortalis hominum natura peperit, nec obliuione ſopiuntur nec ſeneſcunt. Prodeſt autem ſæpe cogitatione repetere Leges naturæ, & cum Decalogo conferre, ideo præcipuas ordine recitabo.

Prima Lex naturæ dictat eſſe Deum, & ei deberi honorem & obedientiam. Sic Cicero inquit 2. de natura Deorum, Omnibus hominibus innatum & quaſi inſculptum eſſe, quod ſit Deus, eumq; ab operibus cognoſci, & homini cum Deo primam eſſe ſocietatem, in qua homo Deo prima officia debeat. 1. Offic. De hac prima Lege inquit Paulus Roma. 1. Notum Dei manifeſtum eſt in illis, Deus enim illis manifeſtauit. Et hanc ipſam noticiam de Deo confirmari dicit conſideratione operum Dei. Queritur autem Paulus hanc ipſam naturæ Legem ſeu naturalem Legis ſcientiam, euaneſcere in cogitationibus eorum, qui luce verbi Dei carent, adeo vt veritas: id eſt, vera noticia naturalis commutetur in mendacium, id eſt, falſas & menda-

ces

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tes opiniones de Deo, & gloria immortalis Dei transformetur in ſimilitudines non tantum rationalium hominum, ſed etiam beſtiarum ratione carentium. Hanc querelam declarant variæ opiniones Philoſophorum & Ethnicarum gentium de Deo cum multiplici atq; delira idolomania.

Secunda Lex naturæ dictat hominem ad ſocietatem creatum eſſe: ideoq; colendum eſſe ordinem ad conſeruationem ſocietatis neceſſarium, & in ipſa ſocietate à natura præſcriptum. Hoc eſt, honorem præſtandum eſſe parentibus, & magiſtratibus, & hunc ordinem non eſſe turbandum.

Tertia Lex naturæ dictat, non nocendum eſſe vitæ tuæ, aut aliorum, quia homo non debet eſſe deſtructor vitæ humanæ, ſed conſeruator quantum poteſt. Sic Cicero inquit lib. 2. de Fin. Omne animal ſimul vt ortum eſt, & ſeipſum, & omnes ſuas partes diligit, & omnis natura vult eſſe conſeruatrix ſui, vt ſalua ſit & in genere conſeruetur ſuo. Ideo etiam defenſio neceſſaria, eſt Legis naturæ ſeu iuris naturalis, ſicut Cicero erudite diſputat pro Milone: Eſt, inquit, non ſcripta ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verũ ex natura ipſa accepimus, hauſimus, expreſ-

ſimus,

ſimus, ad quam non doctis ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. Hoc & ratio doctis, & neceßitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, vt omnem ſemper vim quacunq; ope poſſent à corpore, a capite, a vita ſua propulſarent.

Quarta Lex dictat, hominem ad conſeruationem ſpeciei, in certo ordine caſtæ vitæ, ſeu coniugij eſſe conditum. Ergo vitandam eſſe omnem immundiciem. Hanc eſſe legem naturæ comprobat iudicium conſcientiæ in omnibus ſanis, & naturalis pudor, & horror turpitndinis, qui ſi non præcedit, tamen certò ſequitur omnem immundiciem.

Quinta Lex naturæ dictat, Sobolem amandam & curandam eſſe, ſicut inquit Cicero 4. de Finibus. Id natura tributum, vt ij qui procreati eſſent à procreatoribus amarentur, & a natura ipſa, vt eos quos genuimus amemus, impellimur. Hæc Lex officia educationis, defenſionis & curæ complectitur.

Sexta Lex naturæ dictat, conſeruandam eſſe rerum diſtinctionem, ſed tamen cum communicatione, ad couſeruationem ſocieta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tis neceſſaria, ergo non eſſe alteri eripiendum, aut vi, aut fraude, quod ipſius eſt: & ita eſſe tenendum proprium, vt ſimul de proprio colatur beneficentia & gratitudo: & in communicationis actionibus ſeruandam eſſe Iuſticiam, ne altera pars lædatur contra Regulam. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

Septima Lex naturæ dictat hominem ad agnitionem veri creatum eſſe, Ideo veritatem eſſe in omnibus rebus amandam, quia nihil eſt tam ſecundum naturam quam veritas, quæ eſt agnitio rei, & ſermo de re, ſicut res eſt. Et nihil tam pugnat cum natura quam mendacium. Ideo ſtudendum eſſe inquiſitioni veritatis: Nam vt Cicero 4. & 5. de Finibus inquit, Cognitionis & ſcientiæ amor, ac cupiditas eſt nobis innata, & inſita, & omnes natura ad eam trahimur, ac ducimur. Suntq; à Deo naturæ noſtræ inſita ſemina artium, quæ non vult negligi ſed coli. Hanc itaq; legem naturæ ſecuti ſunt ſapientes apud Ethnicos in conſtitutione ſcholarum.

Octaua Lex naturæ dictat, bonos honore, fauore, & defenſione dignos eſſe, malos vero qui ſuis maleficÿs ſocietatem & tranquillitatem publicam turbant, & ſunt peſtes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

communitatum, eſſe cohercendos & puniendos. Quia ignoſcendo nocentibus, innocentum ſalus cuſtodiri non poteſt, vt rectè a Gorgia dictum eſt.

Hæ ſunt præcipuæ leges naturæ, ex quibus Philoſophi doctrinam Ethicam de moribus, & Legumlatores gentium leges honeſtas, tanquam ex fontibus deduxerunt. Nec ſunt opiniones ab hominibus excogitatæ, ſicut cicuratores beſtiarum modos & formulas cicurandi excogitant, ſed ſunt certæ noticiæ ab ipſo Deo creatore, & ſupremo rectore, impreſſæ naturæ, iuxta quas vult hominum vitas & actiones regi.

TERTIVM CAPVT.

DE CAVSIS CVR POST LAPSVM RELIQVERIT Deus in natura humana aliquam Legis noticiam.

Conſiderentur autem cauſæ cur Deus has reliquias & quaſi ſcintillas, de luce creatæ imaginis, in natura humana poſt lapſum reliquerit.

Prima

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Prima cauſa eſt, quia voluit Deus, vt maneret diſtinctio, & differentia inter animalia bruta, & rationalem creaturam. Extincta prorſus omni noticia naturali, fuiſſet ſublata hæc differentia, & homo in forma humana fuiſſet factus brutum, ſicut aliquando exempla oſtendunt eorum, qui amentes fiunt, vt Nebucadnezaris, qui annos ſeptem inter bruta vixit vt brutum, Daniel 4. Monſtrant hoc etiam Ebriorum exempla, qui in illa amentia tantum figura corporis differunt a brutis. Ex hac cauſa ſequuntur reliquæ.

Secunda cauſa eſt, quod voluit Deus, vt in humana natura maneret aliqua noticia ſeu teſtimonium de ipſo, ſicut Paulus dicit: Notum Dei manifeſtum eſt in eis. Deus enim manifeſtauit eis. Hoc eſt, voluit Deus vt homo naturaliter ſciret eſſe Deum, & Deo creatori a creatura rationali deberi reuerentiam & obedientiam.

Tertia cauſa eſt, de qua admonet Paulus inquiens: Gentes ſibi ipſis ſunt lex. Ideo Deus ſcintillas noticiarum naturalium in mente humana reliquit, vt ſcirent omnes homines, quod ad certam normam ſeu regulam obedientiæ ſint creati, qua regantur: & vt ex his

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

noticijs tanquam ex fundamento aliæ leges gubernationum extruerentur, non pugnantes cum fundamento id eſt, cum noticijs naturalibus, ſeu legibus naturæ. Quia non voluit nec vult Deus homines ſine ratione, tantum chamo & freno more beſtiarum regi, ſed certis regulis ſeu legibus, cum illis notitijs congruentibus, quas ipſe creator ac ſupremus rex naturæ inſculpſit.

Quarta cauſa. Voluit quoq; Deus manere aliquam admonitionem in natura, cum de amißione, tum de deſiderio ſummi boni, ſeu felicitatis & præſtantiæ. Nam cum homo diligenti meditatione ſeipſum conſiderat, aliquo modo inuenit hanc naturam non eſſe ad illam contumaciam & turpitudinem, & per conſequens etiam ad tam miſeram & calamitoſam vitæ conditionem, factam, quam contumaciam virium, turpitudinem affectuum & morum, vna cum pœnis, hoc eſt, calamitatibus & miſerijs experimur in nobis & in alijs. De hac contumacia ſic queritur Phædra apud Senecam.

Sic cum grauatam nauita aduerſa ratem,
Propellit vnda, cedit in vanum labor.
Et victa prono puppis aufertur vado.
Quod ratio poſcit, impedit cœcus furor.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sic itaq; Philoſophi ſaniores per noticias naturales aliquo modo ſunt inuitati, vt cogitarent de fine hominis, de ſummo bono, & an ſit aliqua felicitas, ſeu beatitudo poſt hanc vitam, in qua hæc contumacia, & turpitudo cum pœnis ſeu miſerijs & calamitatibus deſinat.

Quinta eſt, de qua etiam Paulus Roma. 1. & 2. admonet, vt omnes homines haberent in ſeipſis conſcientiam, hoc eſt, iudicium de actionibus, defendens honeſta & iuſta, & accuſans ac damnans inhoneſta & iniuſta, vt ſint, inquit Paulus Roma. 1. inexcuſabiles, quia conſcientia propria cuiusq; eſt certum teſtimonium de iudicio diuino, ſicut Sapientiæ 17. dicitur: Timida nequitia dat teſtimonium condemnationis. Et recte dicit Bernardus. Mala conſcientia delictorum noſtrorum, ipſa teſtis eſt, ipſa Iudex, ipſa tortor, ipſa carcer, ipſa accuſat, ipſa iudicat, ipſa damnat.

Breue ſed eximium dictum eſt Marci Heremitæ: Naturalis liber eſt conſcientia. Dictat enim vnicuiq; ſua conſcientia, Deum eſſe iuſtum & habere vindicem oculum, hoc eſt, videre ſcelera, & punire ea, ſicut dicit grauiſſimè Heſiodus: Dei oculus omnia videns & om-

nia ſciens. Et Homerus: Deus habet vindicem oculum, tu pœnam ſolues. Hoc teſtimonium conſcientiæ etiam volentes non poſſunt excutere. Itaq; etiam Philoſophi de iudicio conſcientiæ grauiſsime locuti ſunt, vt Iuuenalis inquit:

Exemplo quodcunq; malo committitur, ipſi
Diſplicet autori, prima hæc eſt vltio,
quod ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur.

Et Lycurgus contra Leocracem dicit; Deum primo mentes ſceleratorum terrere antequam puniat. Huc pertinent exempla in Tragœdijs, vt Oedipi, Iocaſtæ, Medeæ, Oreſtis & ſimilium. Item poeticæ Diræ & furiæ ſceleratos ſine intermiſsione terrentes, exercentesq; perpetuis horroribus, ſicut apud Ouidium ille conqueritur: Multa miſer timeo quia feci multa proteruè. Exemplíq; metu torqueor ipſe mei. Et Oedipus apud Senecam inquit: Cuncta expaueſco, meq; non credo mihi, iam aliquid in nos fata mali parant. De his terroribus grauiter ſcribit Iuuenalis Sat: 13.

Diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum,
Pœna autem vehemens ac multo ſæuior illis.

Quas

Quas & Cæditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus
Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Idem.

Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas,
Nam ſcelus intra ſe tacitus qui concipit vllum,
Facti crimen habet, cedo ſi conata peregit,
Perpetua anxietas nec menſæ tempore ceſſat,
Faucibus vt morbo ſiccis, interq; molares.
Difficili creſcente cibo.

Extat apud Platonem inſignis locus de conſcientia, qui annotatione dignus eſt: Poſtquam (inquit) proceſſerit quiſpiam, vt proſpiciat ſibi moriendum eſſe, irruit in eum timor earum rerum, quas antea non timuerat. Namq; ob ea quæ de inferis prædicantur, in quibus iniuſti homines pœnas luunt, veretur, ſe illis affligendum, & quæ ſibi fabuloſa & ridicula olim videbantur, tum concutiunt euertuntq; animum, ne vera illa ſint, expaueſcentem, Hic idem vel ſenectæ debilitate vel quia illis quæ illic geruntur prope eſt, illa ipſa magis proſpicit. Quo fit vt ſuſpicione & pauore repleatur, nec non ſecum ratiocinetur atq; conſideret, num iniuſte quempiam affecerit, tum ſi qua anteactæ vitæ crimina menti ſe ingeſſerint.

geſſerint, veluti puer iam de ſomno ſoluto expergefactus, ſpe mala vitam ducit. Si vero nihil mali in ſe conſpexerit, dulcis ſpes ſemper adhæret, atq; ſenum nutrix bona vt ait Pindarus.

Sic itaq; de legibus naturæ, & earum cauſis cogitandum eſt, & has cogitationes etiam ad lectionem & ſtudium ſcriptorum philoſophicorum adoleſcentes adferre debent, vt ſciant vnde nata ſit vera philoſophia moralis, hoc eſt, vnde philoſophi hauſerint illas egregias ſententias de moribus, cum lege Dei congruentibus, quæ in ipſorum ſcriptis extant. Sciant quoq; quod cum philoſophia noticias naturæ a Deo impreſſas, ſententiasq; ex his ortas, & cum Decalogo congruentes ſine corruptelis proponit, ſit res bona, & veritas à Deo oſtenſa in natura, cuius ſtudium non eſt indignum homine Chriſtiano, inquirente veſtigia cognitionis Dei, & ipſius opera ac ordinationes in ipſa natura humana. Nunc de altera ſpecie Diuinæ legis, certa Dei voce promulgata, dicendum eſt, in cuius explicatione multa quoq; dicentur de vſu legis diuinæ, quæ etiam ad naturales noticias legis referri, & enumeratis cauſis addi debent.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

QVARTVM CAPVT,

DE LEGE DIVINA, SCRIPTA VEL CERTA VOce promulgata, ſeu de Lege Moſaica eiusq; partibus.

IN *Adamo ante lapſum fuit integerrima & perfectiſsima noticia Legis, & tamen addidit Deus expreſſam legem, vt abſtineret à fructu arboris prohibitæ. Promulgata eſt etiam autore Deo per Adamum lex immutabilis de coniugio, & vitanda inceſta coniunctione inter aſcendentes & deſcendentes. Sic etiam poſt lapſum ſemper ab initio ad vocem Euangelij, etiam legis vox, requirens obedientiam & accuſans inobedientiam & peccatum, addita fuit, ſicut Deus ipſe poſt lapſum ſua voce accuſauit Adamum & Euam, & poſt parricidium perpetratum Cainum accuſauit. Et extant in Moſe quædam expreſſæ leges diuina voce traditæ etiam ante Moſis ætatem, vt leges Oeconomicæ ſtatim poſt lapſum traditæ ſunt: Vir erit dominus vxoris, & laborabit, id eſt, vir debet Dominus eſſe in œconomia, & debet eſſe induſtrius, & diligens in curanda œconomia.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Vxor debet eſſe ſub poteſtate viri, obediens viro, & adiutrix eius in œconomia. Poſt Diluuium promulgata eſt lex politica, tribuens Magiſtratui poteſtatem occidendi homicidas. Tempore Abrahæ datum eſt familiæ & genti Abrahæ mandatum de circumciſione. Demum in eductione Iſraelitici populi, ex ſeruitute Aegyptiaca, cum ad montem Sinai perueniſſet populus, promulgauit Deus ſua voce & ſcriptura cum magnis miraculis, adhibito Moſis miniſterio, Legem decem præceptis conprehenſam, cui & explicationes & alias leges addidit ceremoniales, & forenſes, quibus ipſo Deo autore Iudaica Eccleſia & politia conſtituta & ordinata eſt. Etſi autem Lex naturæ cum Decalogo congruit, eſtq; Decalogus legis naturalis, obſcuratæ per lapſum & peccatum, repetitio & explicatio: tamen vſitata diſtinctio retinenda eſt. Vocamus itaq; legem Moſaicam, Dei legem per Moſis miniſterium promulgatam, & à Moſe deſcriptam, & ab hac non ſeparamus legis repetitiones, & explicationes, vbicunq; illæ in ſcriptura extant. Eſtq; non minus vtile, quam neceſſarium, leges Moſaicas bene diuidere ſeu diſtinguere, vt tam de obligatione quam de abrogatione rectè

iudicari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

iudicari & diei poßit. Tres ſunt partes vniuerſæ legis Moſaicæ: Lex Moralis, Lex Ceremoniales, Lex forenſis ſeu Iudicialis. Poſteriores duas partes, nimirum Ceremoniales & iudiciales leges Moſis, tantum fuerunt traditæ vni populo Iſraelitico, ad præfinitum tempus aduentus, & ſatisfactionis filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, pro genere humano. Voluit enim Deus vt hæc gens electa, cui concreditæ erant promißiones, in qua naſci debuit Meßias, certis notis Eccleſiaſticis & politicis eſſet conſpicua, & ab alijs gentibus diſtincta & quaſi ſeparata. De alijs vtilitatibus harum legum, & præcipuè ceremonialium, quæ ſunt plenæ multiplici doctrina, & illuſtribus figuris ac imaginibus Chriſti, donorum, beneficiorum & regni eius, alias copioſius dicitur. Hæ itaq; leges nec vniuerſaliter vnquam obligauerunt omnes homines, ſiue gentes, ſed tantum Iudæos, & ipſos quidem Iudæos non in perpetuum obligauerunt, ſed tantum vſq; ad Chriſtum. Lex vero moralis eſt immota regula de illis, quæ Deus omnibus hominibus vniuerſaliter & ſemper mandat & prohibet, requirens ab omnibus hominibus perfectam conformitatem & obedientiam, & damnans omnes homines

caren-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

carentes hac gloria perfectæ conformitatis & obedientiæ, niſi accipiant remiſsionem peccatorum fide propter Ieſum Chriſtum mediatorem & redemptorem. Eius legis ſumma ſeu Epitome ab ipſo Deo admiranda & ineffabili ſapientia ſic contracta, & Dei voce ac ſcriptura in duabus lapideis tabulis propoſita, eſt Decalogus, cuius prima tabula continet præcepta de dilectione Dei, ſeu operibus quæ immediade Deo præſtari debent, ſecunda tabula continet præcepta de dilectione proximi, ſeu operibus quæ propter Deum erga homines præſtari debent.

CAPVT QVINTVM.

DE LEGE HVMANA.

REſtat vt humanam quoq; legem definiamus: Eſt itaq; humana lex quæ ab hominibus ſeu humana autoritate præſcribitur. Omnis autem lex humana cum lege naturæ ſeu Decalogo, tanquam fundamento omnium legum conſentire, aut certe ei non repugnare debet. Cumq; aliquid ſit diſcriminis inter præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cepta moralia Philoſophorum & Poetarum, vtpote Platonis, Ariſtotelis, Iſocratis, Ciceronis, Heſiodi, Phocillidis, Theognidis, & inter leges magiſtratuum ſeu legumlatorum: Ideo breuiter ea differentia explicanda eſt. Philoſophi & Poetæ tanquam Magiſtri, artem & rationem honeſtè viuendi & agendi docent. Ideoq; præcepta quæ tradunt, doctrinam potius quam imperium, præ ſe ferunt. Legislator vero non tantum vt doceat, leges ſuas proponit, ſed vt tanquam Imperator mandet: Suntq; ipſius leges Imperatoriæ magis quam Doctrinales. Accedit & hoc diſcrimen, quod leges ciuiles legumlatorum, ſeu Magiſtratuum, tantum poſtulant aut vetant externa opera, ſicut de earum pœnis dicitur: Cogitationis pœnam nemo potitur, hoc eſt, Magiſtratus neminem punit propter occultam cogitationem malam. Philoſophi vero aliquid amplius docent, videlicet actionem honeſtam non eſſe tantum externum ſeu ſimulatum opus, ſed debere accedere in mente rectum iudicium, & in voluntate electionem ſeu προαίρεσιν ad recte faciendum, præcipitq; etiam quandam interiorem affectuum & actionum, ſecundum rectam rationem moderationem. Quæ

modera-

moderatio Ethica, etſi longe abeſt ab illa integra & perfecta mundicie, Iuſtitia, & ſanctitate, quam lex Dei requirit, tamen in vita ciuili ſuam laudem & locum habet. Hæc de differentia præceptorum philoſophicorum de moribus, & legum ciuilium tenere vtile eſt. Extat autem inſignis deſcriptio legis humanæ ſeu ciuilis, in oratione Demoſthenis contra Ariſtogitonem: Lex eſt inuentum & donum Deorum, decretum vero prudentum virorum, emendatio delictorum, quæ vel conſulto vel inconſulto admittuntur, ciuitatis commune fœdus, iuxta quod viuere omnes ciues decet.

Attentè obſeruandum eſt, quod etiam ſapientes Ethnici originem legum ad Deum retulerunt, quod etiam fecerunt Dracon, Solon & Lycurgus. Plutarchus inquit: Legislatorem ſeu principem eſſe imaginem Dei omnia gubernantis & regentis: Quare etiam Ethnicis teſtibus de ſubſtantia legis eſt, vt non aduerſetur aut repugnet Deo, ſeu legi Dei, & legi naturæ.

CAPVT SEXTVM.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAP. VI.

DE PROMVLGATIONE DECALOGI EIVSque Vtilitatibus.

SAEpe multumq́ cogitandum eſt de promulgatione Decalogi, quæ palam & manifeſte certis miraculis eſt facta, quia voluit Deus publico & manifeſto teſtimonio inſtaurare noticiam illam, quam mentibus humanis in creatione indidit. Atq; non tantum politicam & Eccleſiaſticam diſciplinam populi Iudaici præſcriptis legibus tanquam Regulis regi voluit, vt eſſet conſpicuum diſcrimen, quo hæc gens, cuſtos promiſsionum Dei, & familiæ Meſsiæ, ab alijs gentibus diſcerneretur, & nota eſſet. Sed etiam voluit, vt extaret manifeſtum & perſpicuum teſtimonium ad omnes populos, certa Dei voce de cœlo patefactum eſſe iudicium Dei æternum & immutabile, requirens obedientiam, & damnans peccatum, vt ira Dei agnita, quæreretur promiſsio Meſsiæ: & vt ſcirent omnes populi, Deum Iſraelis eſſe verum Deum, iudicantem homines, & admonerentur de amplectenda promiſsione Meſsiæ, huic genti à Deo concredita, ad viuificum & ſaluificum remedium pro omnibus hominibus contra peccatum & condemnationem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Deinde vtilitates conſiderentur, de quibus legis meditatio aßiduo nos admonet.

Primo, Etſi ipſa lex naturæ dictat eſſe Deum, tamen huius noticiæ illuſtre & certum teſtimonium & confirmatio eſt promulgatio Decalogi, quæ & miraculis, & ſapientißimo ordine præceptorum, ad quæ omnia exempla gubernationis mundi ab initio congruunt, conuincit ſanas mentes omnium hominum, vt non dubitent quod ſit Deus, Creator, gubernator & Iudex, & qualis ſit Deus, videlicet, Iuſtus, bonus, caſtus, verax, iuxta imaginem ſui, quam lege expreßit.

Secundo admonet lex ad quid condita fuerit natura humana, & qualis fuerit dignitas, & puritas, & ſanctitas, id eſt, originalis Iuſticia hominis, in qna conditus eſt. Talis enim condita eſt natura humana, qualem Lex deſcribit & requirit, plena agnitione Dei, & plena bonitate & veritate, & ſanctitate, ſine vllo defectu, ſine vlla praua & mala cupiditate, ſine vlla ἀνομίᾳ & peccato, ſine vllis calamitatibus, ſine morte.

Tertio. Lex requirit à nobis conformitatem, ſed inueniens in nobis deformitatem, eſt perpetuum iudicium Dei, oſtendens peccatum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tum, accuſans & damnans omnes homines propter peccatum, & monſtrans cauſam mortis, & omnium miſeriarum temporalium & æternarum, tum etiam ipſas miſerias ſeu pœnas ante oculos ponens.

Quarto, Lex admonet de reparatione humani generis. Significat etiam ad quantam præſtantiam rurſus vocemur. Quia enim Deus repetit vocem Legis poſt lapſam naturam, vult certè legem aliquando fieri: Erit igitur reparatio generis humani, & erit Reſurrectio mortuorum ad vitam æternam, Siquidem in hac vita à nobis legi ſatisfieri non poteſt.

Quinto, Lex eſt Pædagogus in Chriſtum. Sicut Auguſtinus explicat, vtilitas legis eſt vt hominem de infirmitate conuincat, & gratiæ medicinam, quæ in Chriſto eſt implorare compellat. Item, Epiſtola 89. Iubet lex, vt facere iuſſa conati, & in noſtra infirmitate fatigati, adiutorium Gratiæ poſcere nouerimus. De hac vtilitate poſtea iterum dicendum erit.

Sexto Lex debet gubernare omnia conſilia, deliberationes, & actiones humanas, tanquam Regula & norma prudentiæ, vt ſemper fiant grata Deo, & vere vtilia nobis & Ec-

cleſiæ, ſicut ad Ioſuam dicitur, cap. 1. *Non declinabis à lege ad dextram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ facis, non recedat volumen legis huius ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo, tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.* Ideo Dauid orat, Pſal. 119. *Deduc me in ſemita mandatorum tuorum, quia ipſam volui. Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.* Et mox addit: *Super ſenes intellexi quia mandata tua quæſiui. Dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazion, propterea ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui.*

Septimo lex Dei, ſeu Decalogus eſt Epitome & fons omnium honeſtarum legum, & doctrinæ honeſtæ de virtutibus, atq; vinculum ciuilis ſocietatis inter homines. De his vtilitatibus homo pius in meditationibus legis cogitare debet.

CAPVT SEPTIMVM.

DE DISCIPLINA ETHICA.

Diſcipli-

DIſciplinæ appellatio de externis actionibus honeſtis vſu Scholarum recepta eſt. Et quanquam philoſophica diſciplina plurimum differt a vera virtute Chriſtiana: tamen ſciendum eſt quid ſit, quomodo ſit poßibilis, cur ſit neceſſaria. Eſt igitur diſciplina externa rectio locomotiuæ ſeu externorum membrorum, congruens cum lege naturæ ſeu Decalogo: Fitq; hæc gubernatio cogitatione legis in mente, & voluntate, imperante neruis, vt externa membra ſic moueantur aut contineantur, ſicut Lex præcipit, adiuuaturq; bono temperamento, doctrina & aſſuefactione. Et in præſtantibus ac heroicis naturis accedit ſingulare Dei donum. Sicut etiam Philoſophi dicunt, nullam exiſtere excellentem virtutem ſine afflatu & motu diuino. Et Plato dicit: Deum hominibus, quos cæteris præficit, etiam motus animorum meliores, acriores & fortiores addere. Fortitudo in Achille, Alexandro, Iulio, admirabilis illa ſapientia & ſolertia in Themiſtocle, quam deſcribit Thucydides, ſingularia Dei dona fuerunt, qui ſicut alios oculos alijs perſpicaciores facit, ſic etiam non tantum in Eccleſia, ſed etiam in ipſa natura, ſua dona variè diſtribuit. In Eccleſiæ membris fit hæc gubernatio ma-

gis poſſibilis, cum accedit conuerſio ad Deum, & vera inuocatio impetrans auxilium Spiritus ſancti, & ſingularia dona ſpiritualia. Tunc enim hæc diligentia regendi mores, prælucente Filio Dei & fide, & ducente ſancto Spiritu, eſt virtutum verarum inchoatio, & eſt opus Deo placens, iuxta hoc dictum: Si Spiritu actiones carnis mortificabitis, viuetis. Vbi Paulus erudite vna voce Spiritus, diſcernit diſciplinam Chriſtianam ab Ethnica. Quanquam autem cogitatio & voluntas, vt dixi, non poſſunt corruptam naturam mutare, non poſſunt tollere peccatum, caliginem mentis, & concupiſcentiam, non poſſunt eijcere ex corde ſeu eradicare omnes prauos affectus, neq; veram virtutem, qualem lex Dei requirit, efficere poſſunt: tamen ſciamus aliquam libertatem regendi locomotiuam, ſeu externas actiones in homine reliquam eſſe. Sicut etſi cogitatio & voluntas non poſſunt tollere ſitim in febricitante: tamen neruis imperare poſſunt, vt manus reprimant, ne pocula ori admoueant. Eſt hæc libertas valdè quidem exigua & languida, atq; horribiliter impeditur, præſertim in impijs, tribus rebus, videlicet, humana infirmitate, affectuum contumaci impetu, &

Diabo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Diabolorum impulſionibus, Sicut de Saule, & Iuda ſcriptum eſt: Diabolum intraſſe in ipſos, & Paulus dicit: Diabolum in impijs efficacem eſſe: tamen non dicendum eſt, prorſus nullam eſſe libertatem regendi locomotiuam, ſeu externas actiones. Nam Deus hanc quantulamcunque libertatem reliquam eſſe voluit, tum vt diſcrimen intelligamus inter agens liberum, & agens non liberum, tum vt diſciplina, aliqua deliberatione & diligentia regatur, & vt ſciamus, nos non cogi ad ſcelera externa, Sicut ſeruus Philoſophi cuiusdam dicebat, ſe fato coactum eſſe, vt furaretur. Dedit enim Deus legem prohibentem ſcelera, Et conſtituit Imperia & Magiſtratus, vt externa membra coerceant, & puniant ſceleratos, atque ceſſante magiſtratu Deus ipſe ſontes punit, vt in exemplis innumerabilibus conſpicitur. Nullus autem vſus eſſet legum & Imperiorum, ſi omnes homines ſine delectu & libertate omnia agerent, & vel honeſta, vel turpia facientes non poſſent prorſus aliter agere. Et quanquam hæc diſciplina, quæ eſt tantum aliqua externa & ciuilis iuſticia carnis, haudquaquam meretur remiſsionem peccatorum, & non eſt impletio legis, & ne quidem eſt inchoatio interioris

obedientiæ, tamen eſt neceſſaria, præcipue propter quatuor cauſas.

Prima cauſa eſt mandatum Dei, quia veriſsimum eſt, omnes creaturas rationales debere obtemperare Deo, & ea obedientia in ſuo genere bona eſt, & ipſis hominibus vtilis, Sicut Auguſtinus dicit: Propter honeſtam diſciplinam Romanorum Deum fortunaſſe eorum imperium.

Secunda cauſa eſt, vt vitentur pœnæ, quia regula certiſsima eſt: Atrocia delicta puniuntur atrocibus pœnis apud omnes gentes. vt dicitur: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item: Væ qui ſpolias, quoniam ſpoliaberis, Item de libidinibus: Omnis anima quæ fecerit has abominationes, peribit de populo ſuo. Hæ comminationes ſunt vniuerſales. Ideo in omnium Gentium hiſtorijs triſtiſsima, & conſpicua exempla pœnarum extant. Ac Philoſophi & Poetæ, atq; præcipue Tragœdiarum ſcriptores talibus exemplis moti, grauiſsimas ſententias de pœnis ſcelerum ſuis ſcriptis inſeruerunt. Euripides inquit in Hecuba: Facienti turpia ſæuas pœnas Deus deſtinauit, Et in Oreſte: An non paterentur dira, qui fecerunt dira? Apud Sophoclem in Antigone

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tireſias inquit ad Creontem: Sed tu violenter iſta facis, horum vindices poſtea punituræ latent Furiæ, vt te capiant in yſdem malis. Et acclamat Chorus. Opprimunt enim pœnæ celeriter malos.

Tertia cauſa eſt, vt communi paci & tranquillitati conſulatur, quia homines naſcuntur ad conſeruationem ſui, & ſocietatis communis, iuxta hæc dicta: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. Item: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et Philoſophi rectè dicunt: quod non nobis tantum, ſed etiam amicis, & patriæ, hoc eſt, communi ſocietati naſcimur. Vult itaq; Deus vt ſeruiamus publicæ ſocietati, ne eam turbemus vita diſſoluta & turpi, ne ſimus publica ſcandala & piacula, & cauſa publicarum calamitatum.

Quarta cauſa eſt, quia lex eſt Pædagogus in Chriſtum, Etſi diſciplina non tollit peccatum, non eſt meritum reconciliationis: tamen ſit eò directa, vt homines doceri poßint de Filio Dei, tollente peccata, mediatore & reconciliatore. Scimus enim Filium Dei, & vocem Euangelij non eſſe efficacem in his, qui perſeuerant in ſceleribus contra conſcientiam, de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quibus Paulus dicit, quod circa fidem naufragium faciant. 1. Tim. 1.

CAPVT OCTAVVM,

DE DISCRIMINE VIRTVTVM PHILOSOphicarum & Chriſtianarum.

ILLuſtre & proprium diſcrimen virtutum Philoſophicarum & Chriſtianarum monſtrant hæc dicta: Si Spiritu actiones carnis mortificabitis, viuetis: Qui Spiritu Dei ducuntur, hi ſunt Filij Dei: Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ipſius: Et Chriſtus inquit: Sine me nihil poteſtis facere.

Atq; de virtutum Chriſtianarum cauſa finali præcipua dicitur 1. Corinth. 10: Quidquid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Itaq; in cauſarum conſideratione conſpicitur differentia. Foris videntur ſimiles virtutes, caſtitas Scipionis, & caſtitas Ioſephi: Iuſticia Rhadamanti ſeu Ariſtides, & iuſticia Samuelis in iudicando: fortitudo Hectoris, & fortitudo Dauidis: ſed intus cauſa ſunt diſſimiles.

Philoſophicarum virtutum cauſæ efficien-

ficientes principales ſunt mens recte iudicans, ſecundum legem naturæ inſitam, aut præſcriptam, & voluntas obtemperans. Accedunt cauſæ minus principales, impetus naturalis, doctrina, & aſſuefactio faciens habitum. Cauſæ finales ſunt ipſa pulchritudo virtutis, ſicut dicitur: virtus propter ſe expetitur: Item gloria ſeu bona fama, vtilitas publica vel priuata, vitatio pœnarum, & in multis etiam conſcientiæ tranquillitas, de qua Socrates grauiſſime diſputat. Sic in Scipione abſtinente à Sponſa Allucij Hiſpani & à crudelitate, cauſæ ſunt eius honeſtæ actionis, Mens iudicans inhoneſtum & iniuſtum eſſe, ſtuprare alterius ſponſam, & exercere crudelitatem in victos, & conſiderans caſtitatis & continentiæ pulchritudinem, & contrariorum vitiorum deformitatem, atq; incommoda & pœnas, quæ ſequerentur, ſi libidini & voluptati indulgeret. Alienantur enim animi & voluntates hominum, à ducibus & gubernatoribus propter crudelitatem & libidinem, & non tantum conſcientia ac fama læditur, ſed etiam fortuna corrumpitur ſceleribus, quia exempla oſtendunt libidines & crudelitatem gubernantium atrocibus pœnis puniri. His rationibus mota & aſſentiens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

voluntas Scipionis antefert continentiam & clementiam, domat effectus, & imperat externis membris, vt ſe contineant, & regi ſinant. Adiuuatur etiam Scipio heroico impetu, (ſicut dicitur, nullam eſſe excellentem virtutem ſine diuino inſtinctu) honeſta educatione, aſſuefactione & doctrina. Ita Hector forti animo dimicat pro parentibus, regno paterno, patria, quia mens iudicat honeſtum & dignum eſſe Filio regio, atq; iuſtum eſſe pugnare, & adducere vitam in periculum, vt patria, parentes & regnum paternum defendatur, & arceatur a miſera multitudine hoſtilis violentia Græcorum, conſiderat pulchritudinem heroicæ fortitudinis, & non tantum priuatam, ſed multo magis publicam vtilitatem, ſi poßit vincere, atq; Gloriam & illuſtrem famam, etiam poſt fata manentem. Et contra cogitat, quanta ſit ſequutura ignominia, ſi ob ignauiam arma abijciat in præſenti & publico periculo. Voluntas mota iudicio mentis aſſentitur, & obtemperat, & alacriter ſubit pericula, ac imperat locomotiuæ, ac membris, vt ſumant arma & fortiter prælientur. Accedit & impetus heroicus, qui in alijs eſt acrior, quam in alijs, & adiuuatur ille impetus militari arte, & exer-

citijs.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

citijs. Ideo enim Regum & Principum filij à pueritia ad militiam exerceri ſolent. Similiter de iuſticia Rhadamanti aut Ariſtidis, de temperantia Socratis aut Platonis, alijsq́ue Philoſophicis virtutibus dicendum eſt.

Sed valde diuerſa ratio eſt virtutum Chriſtianarum, quæ ſunt fructus fidei, & effectus Spiritus ſancti, donati credentibus à Deo patre, per & propter Filium Ieſum Chriſtum, vt in eis exuſcitet nouos motus, placentes Deo, quos homo non regeneratus, carens fide, ſine Chriſto & auxilio Spiritus ſancti efficere non poteſt.

Cauſa Chriſtianarum virtutum ſunt: Spiritus ſanctus mortificans carnem, regenerans & accendens per verbum in homine nouam lucem, fidem, agnitionem Dei, & voluntatis eius, ac regens & gubernans mentem, vt in fide iuxta Dei verbum cogitet, iudicet ac eligat, ac voluntatem mouens & gubernans, vt in fide iuxta Dei verbum obtemperet: Deinde mens à ſancto Spiritu renouata, docta ac illuminata, recte cogitans & iudicans iuxta Dei verbum, & voluntas à Spiritu ſancto renouata, gubernata & mota, obtemperans iuxta Dei verbum. Sic Auguſtinus inquit. Aguntur

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tur Spiritu Dei ſancti, vt agant, non, vt ipſi nihil agant. Et accedunt, doctrina, inſtiutio Chriſtiana, ac pietatis exercitia, ſicut ſcriptum eſt: Exerce te ad pietatem, 1. Timo.4. In hac recitatione apparet, cur virtutes Chriſtianæ in Epiſtola ad Hebræos cap.11. ex fide oriri dicantur, & ad fidem referantur, & cur effectio virtutum Chriſtianarum Spiritui ſancto tribuatur in ſcriptura, ſicut Galat.5. ſcribitur: Fructus ſpiritus ſunt Gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, manſuetudo &c. Etſi vero non minus valet iudicium mentis, nec minor eſt libertas regendi locomotiuam in ſanctis, quam in Ethnicis: tamen ambabus manibus retinenda eſt ſententia Chriſti: Sine me nihil poteſtis facere. Sicut præclarè Marcus Heremita dixit: Quoties aliquid virtutis feceris, memor ſis eius, qui dixit: Sine me nihil poteſtis. Nec diſcedendum eſt a Pauli dicto Phil.2: Deus eſt, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Præit Sanctus ſpiritus ſua gratia, & adeſt ſuo auxilio ſanctis, etiam in rectione locomotiuæ, gubernans cogitationes, motus & actiones verbo Dei, ſicut prolixè explicatur Pſalm. 119. adiuuans imbecillitatem, mortificans carnis affectus & impetus, impe-

diens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

diens Diaboli conatus, ne ſancti contra conſcientiam ruant in ſcelera, ſed vt adiuti ipſius gratia & auxilio præſtent Deo obedientiam. Quæ etſi adhuc eſt imperfecta obedientia propter carnis infirmitatem & inhærens peccatum, tamen placet Deo per fidem in Chriſtum. Cauſa finalis præcipua & prima eſt Gloria Dei, ſicut 1. Corinth. 10. ſcriptum eſt. Quidquid facitis, omnia ad Gloriam Dei facite. Et Chriſtus inquit: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Cum hac coniunctæ ſunt aliæ cauſæ finales præcipuæ, videlicet, vt in fide præſtetur Deo obedientia, iuxta ipſius mandata, de dilectione Dei & proximi, ne amittatur gratia Dei, & promiſſio vitæ æternæ, ne excutiatur Spiritus ſanctus, fides, & bona conſcientia, quæ in inuocatione eſt neceſſaria, vt non afficiatur contumelia Filius Dei, verbum, & miniſterium Euangelij & Eccleſia, vt vitentur ſcandala, & ne noſmetipſos excludamus ex promiſſionibus præmiorum, ac ſubijciamus comminationibus pœnarum, nec ſcimus piacula & cauſæ publicarum calamitatum, Ad has principales poſſunt poſtea accedere ordi-

natæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

natæ aliæ cauſæ finales, minus principales, ſi modo principales non deſtruant, videlicet ordinata appetitio bonæ famæ, ſeu gloriæ, beneuolentiæ & iuſti præmij.

Hæc recitatio cauſarum facilime ad exempla accommodari poteſt, ad continentiam Ioſephi, ad liberalitatem Abrahæ, ad iuſticiam Samuelis, ad fortitudinem Dauidis, quæ virtutes etſi videntur ſimiles virtutibus Philoſophicis ſeu Ethnicis, tamen ab eis differunt propria, &, vt Dialectici inquiunt, ſpecifica differentia. Quia in ſanctis ſunt opera fidei, & effectus ſancti Spiritus, habitantis in ipſis, illuminantis & regentis ipſorum mentem, cor, voluntatem, membra, cogitationes & actiones, vt victis, per ipſius gratiam, tentationibus Diaboli, mundi, & carnis propriæ, militent bonam militiam, habentes fidem & bonam conſcientiam. Item, monſtrantis alias cauſas finales, quas Ethnici & Philoſophi carentes Spiritu ſancto non intelligunt. Hanc differentiam virtutum explicant ſententiæ in principio huius capitis allegatæ. Et vox Dauidis de ſua fortitudine, quam ratio humana iuxta externam ſpeciem non diſtinguit à fortitudine Ethnici Herois, annotatione digna eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

qua ſuam fortitudinem fatetur eſſe opus Dei. iuxta dictum Chriſti : Sine me nihil poteſtis facere, diſtinctum à fortitudine Hectoris, aut alterius herois. Ita enim inquit Pſalm 144. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum. Ad hanc conſiderationem differentiæ inter virtutes Philoſophicas & Chriſtianas referri debent exempla, quæ recitat Paulus ad Hebræos 11. quibus docet & demonſtrat Chriſtianarnm virtutum propriam, ſeu vt loquuntur Scholæ, ſpecificam differentiam eſſe fidem, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo.

CAPVT NONVM.

DE TRIPLICI VSV LEGIS DIVINAE, SEV *Decalogi.*

Retinenda eſt vſitata doctrina Catechiſmi de triplici vſu Decalogi.

Primò, docetur Decalogus ſeu lex Dei Moralis propter diſciplinam, nimirum vt homines erudiantur, & coerceantur. Hic vſus vocatur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vocatur Pædagogicus ſeu politicus, & non tantum ad eos pertinet; qui ſunt in cœtu Eccleſiæ, ſed ad omnes homines, etiam Ethnicos. Vult enim Deus doceri omnes homines de virtutibus, & vult coerceri omnes homines honeſta diſciplina, ne committant externa delicta, & punit ipſe, & vult voce miniſterij Eccleſiaſtici, & officio politico, & œconomico & Scholaſtico, puniri omnes, qui ſceleribus diſciplinam violant. Ac ſciendum eſt, contumacem violationem diſciplinæ eſſe peccatum mortale, quod in illis, qui non conuertuntur fide, æterna morte punitur, Sicut eſt ſcriptum Gal.6. Qui talia agunt, regnum Dei non poßidebunt. Huius vſus Pædagogici ſeu Politici miniſtri ſunt.

Primo concionatores, qui voce Decalogi docent virtutes, ac repræhendunt peccata, & denunciant peccatoribus iram Dei, & comminationes æternarum pœnarum & temporalium, illosq́; qui ſunt publica ſcandala, per legitimum Eccleſiæ iudicium excommunicant.

Secundo ſunt huius vſus miniſtri pædagogi in ſcholis.

Tertio patres ac matresfamilias in Oeconomijs.

Quarto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quarto magiſtratus in communitatibus, & ſocietatibus.

Magiſter enim in ſchola debet proponere doctrinam de virtutibus Decalogi, & verbis ac virgis caſtigare delinquentes. Sic paterfamilias liberos & familiam ſuam ad virtutem erudire, & ſua autoritate coërcere & caſtigare debet. Magiſtratus debet eſſe cuſtos decalogi in ſocietate publica, quod ad externam diſciplinam attinet, non ſolum conſeruatione Decalogi, & promulgatione legum, cum Decalogo conſentientium, ſed etiam publicis pœnis. Sicut ſcriptum eſt Gen. 9. Qui ſanguinem humanum effuderit, per hominem fundetur ſanguis ipſius. Deutero. 19. Auferes malum, vt audientes reliqui timorem habeant, non miſereberis eius. Et Paulus inquit. Rom. 13. Magiſtratus non ſine cauſa gerit gladium, nam miniſter Dei eſt, vindex in iram, ei qui male agit.

Secundus vſus legis eſt ſpiritualis: Sicut Paulus dicit Roma. 7. Lex ſpiritualis eſt. Eſt enim lex perpetuum & vniuerſale Dei iudicium, requirens ab omnibus hominibus non tantum politicam obedientiam externorum membrorum, ſed perfectam imaginem Dei, perfectam conformitatem internarum & ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ternarum virium , & omnium ſenſuum & motuum & actionum cum voluntate Dei, & monſtrans , & accuſans totam prauitatem corruptæ naturæ , ac omnia peccata interiora & exteriora, & propterea omnibus hominibus denuncians comminationem iræ Dei , & ſententiam maledictionis diuinæ , & æternæ condemnationis , ſi non accipiant condonationem per vnigenitum Dei Filium Ieſum Chriſtum , mediatorem & redemptorem noſtrum. Hic vſus eſt ignotus Philoſophis , & tantùm in Eccleſiæ doctrina de pœnitentia traditur. Sicut Paulus in Epiſtola ad Rom. dicit: Reuelatur ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum. Item , Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. Item , Per legem eſt agnitio peccati , lex iram operatur, litera occidit, Lex eſt miniſterium mortis. Atq; in contritione ſinguli aliqua initia , huius iudicij Dei per legem reuelati, ſentimus, vbi diſcimus lege non iuſtificari hominem , ſed accuſari , iuxta dictum : Lex iram efficit. Semper autem de fine huius vſus repetendum eſt dulciſſimum dictum ad Roma. 11. Concluſit omnes ſub incredulitatem , vt omnium miſereatur. Et Gala. 3. Concluſit omnia ſub peccato, vt pro-

miſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Hoc eſt, Deus per legem reuelat, accuſat & damnat peccata, ſeu vt Iohannes inquit, ἀνομίαν omnium hominum, non vt homines deſperent & pereant in deſperatione, ſicut Cain & Iudas: ſed vt ad thronum gratiæ confugiant, & fide petant miſericordiam propter Chriſtum. Sicut etiam dictum monet eiusdem capitis: Lex eſt Pædagogus in Chriſtum, vt fide iuſtificemur.

Tertius vſus eſt in his, qui ſunt renati & iuſtificati per fidem in Ieſu Chriſto. Etſi enim hi ſunt liberati à lege, ne ipſos damnet: tamen opus eſt illis adhuc doctrina legis tripliciter.

Primo, quod ad doctrinam attinet. Opus eſt enim & iuſtis verbo Dei, vt ſciant, qui cultus, & qualia opera Deo placeant, ne excogitent cultum ſine verbo, quemadmodum Monachi. Ideo Deutero. 12. dicitur: Quod præcipio tibi, hoc tantum facias Domino. Et in Ezech. cap. 20. inquit Deus: In præceptis meis ambulate: & Dauid dicit: Lucerna pedibus meis, verbum tuum. Atq; ſententia diuina, Fruſtra me colunt mandatis hominum, diſerte repræhendit cultus ſine verbo, opinione humana excogitatos.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Secundo, Quod attinet ad vetuſtatem carnis, & reliquias peccati manentes in carne, donec hæc vita manet. Neceſſe eſt vetuſtatem carnis, & reliquias peccati ſemper argui, & coerceri, etiam in renatis, vt ſemper & ſit, & creſcat vera pœnitentia, & ſeria petitio remiſsionis peccatorum, in quotidiana inuocatione. Ideo etiam renatis aſsidua doctrina & voce legis opus eſt, ne languefiat & extinguatur agnitio peccati & pœnitentia, facilime enim homo fit ſecurus & contemptor peccati ac pœnitentiæ, ſilente voce legis.

Tertio quod ad obedientiam attinet: nam etſi ſimus liberi à lege, ne damnet credentes in Chriſtum: tamen non tollitur obligatio obedientiæ, nec conceditur licentia ad inobedientiam, ſed manet ordinatio & voluntas Dei, vt homo Deo creatori & redemptori obtemperet. Hoc debitum etiam in iuſtificatis manet, ſicut Chriſtus inquit: Hoc eſt mandatum meum, vt diligatis vos inuicem: Et Paulus dicit, Roma. 6. Debitores ſumus. Item, Liberati à peccato ſerui facti eſtis iuſticiæ & Deo. Et notum eſſe debet omnibus Chriſtianis illuſtre dictum ad Epheſios 2. Gratia ſeruati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis,

bis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur: Ipſius enim factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu, ad opera bona quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Datur quoq; renatis ſanctus ſpiritus, vt ſcribat legem in cordibus ipſorum, & inchoet in ipſis nouam obedientiam, iuxta legem & voluntatem Dei, quæ obedientia etſi eſt in ſanctis ſpontanea, & voluntaria, & licet eſt imperfecta: tamen eſt debita. Ideo Paulus Romanorum tertio dicit: Legem non aboleri, ſed ſtabiliri per fidem.

CAPVT DECIMVM,

DE CAVSIS PROPTER QVAS BONA OPERA facienda ſunt.

Bona opera nullo modo faciunt hominem iuſtum coram Deo, neq; vlla cauſa ſunt ſalutis & vitæ æternæ. Ideo reijcitur forma loquendi: Bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem. Sed non minus etiam repudiandæ ſunt iſtæ formulæ loquendi, quod bona opera non ſint neceſſaria, & quod bona opera obſint ſaluti. Tenenda eſt itaq; ſimplex & ſincera doctrina,

ctrina, de bonis operibus, quam monſtrat Spiritus ſanctus in ſcriptura ſacra, videlicet obedientiam ſeu bona opera eſſe debita, ſicut Paulus Roma. 8. dicit: Fratres debitores ſumus: Et Roma. 6. Serui eſtis iuſticiæ & Dei. Item, Roma. 13. Oportet eſſe ſubditos propter conſcientiam. Et quidem abijcientes bonam conſcientiam etiam circa fidem naufragium faciunt 1. Timoth. 1. Sunt itaq; bona opera neceſſaria, quia ſunt debita, neq; intelligatur neceßitas calumnioſe, de coactione tyrannica, neq; de cauſa ſalutis, ſed de veris cauſis, propter quas a iuſtificatis ſeu renatis noua obedientia bonorum operum præſtari debet.

Primo, neceſſaria eſt noua obedientia bonorum operum propter mandatum Dei, cuius obedientiam non tollit aut ſoluit Chriſtus, aut fides in Chriſtum, ſicut Paulus dicit: Lex non abrogatnr ſed ſtabilitur per fidem, Roma. 3. Et Dominus inquit Iohannis 13. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Et Matth. 5. Non veni ſoluere legem, ſed implere. Implet autem Chriſtus quatuor modis legem.

Primo, ſua integra obedientia, ſicut

ſcriptum

ſcriptum eſt: Peccatum non fecit. Item, Quis arguet me de peccato. Item, Et factus eſt obediens patri, Philip. cap. 2.

Secundo, Suſtinendo pœnam, & perſoluendo pro nobis, quia ipſe innocens ſine peccato, pro nobis victima factus eſt, iuxta dictum: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Tertio, Effectiuè implet legem, quia ipſe inſtaurat humanam naturam, & dat Spiritum ſanctum, & vitam æternam, vt rurſus in homine exiſtat vera obedientia, quæ hic inchoatur, & perficitur in reſurrectione, & erit æterna, ſicut dicitur: Dabo Legem meam in corda eorum, vbi diſertè dictum eſt, meam legem, vt ſciamus nouam & æternam vitam, verè eſſe ſapientiam, iuſticiam, obedientiam congruentem ad ipſam legem.

Cum igitur dicitur Chriſtum legem implere, etiam hic gradus complectendus eſt, quod videlicet efficiat dato Spiritu ſancto, vt in nobis vera, integra & æterna obedientia reſtituatur. Et quia dicit: Legem meam, ſatis intelligi poteſt, Legem moralem eſſe æternam ſapientiam in mente diuina, quia non vult eam deleri, ſed vult eam inſtaurare in homi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

num cordibus. Non eſt igitur abolita, ſicut abijciatur Calendarium præteriti Anni, aut lex aliqua abrogata in politijs, vt aliqui inſulſe exiſtimant.

Quarto, Implet Chriſtus legem docendo, ſeu ſanciendo ſeu repetendo Decalogum. Etſi enim non eſt miſſus, vt ſit legislator, tanquam Moiſes: tamen ipſe quoq; legem repetit & enarrat, & detergit Phariſaicas ſordes, quibus hypocritæ legem corrumpunt, vt teſtetur ſe eam non abolere ne fiat, ſed proponere eam vt peccata arguat, & doceat quæ opera Deus poſtulet, & teſtetur nouam obedientiam iuxta Norman Decalogi eſſe neceſſariam.

Secunda cauſa eſt, quare Noua obedientia eſt neceſſaria, quia eſt immotus ordo, vt creatura ſuo creatori obtemperet, ſicut Angeli boni obtemperant Deo, & vt redemptus gratus ſit ſuo redemptori. Et hic ordo quoq; vtroq; modo vocatur debitum, nec deſtruitur hic ordo, ſed ſtabilitur in regeneratione ſeu iuſtificatione fidei. Hæc ſecunda cauſa neceſſitatis, primæ eſt cognata. Sint itaq; ſemper in conſpectu hæc dicta ſcripturæ, quæ præcipuè ad conſiderationem vtriuſq; cauſæ pertinent. Epheſ. 2. Dei opus ſumus conditi per Chri-

ſtum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſtum ad bona opera, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus. Roma. 6. Sepulti ſumus cum Chriſto per Baptiſmum in mortem, vt, quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Ne igitur regnet peccatum in mortali veſtro corpore, vt obediatis illi per concupiſcentias eius, neq; accommedetis membra veſtra arma iniuſticiæ peccato, ſed accommodetis vosmetipſos Deo, velut ex mortuis viuentes & membra veſtra arma iuſticiæ Deo. Roma. 6. Nulla eſt condemnatio his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non iuxta carnem ambulant, ſed iuxta Spiritum. Fratres, debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus, nam ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini, Quod ſi ſpiritu facta carnis mortificabitis, viuetis. Tit. 2. Illuxit gratia Dei ſalutifera omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegata impietate, & mundanis concupiſcentijs, ſobriè, iuſtè & piè viuamus in præſenti ſeculo, expectantes beatam illam ſpem, & illuſtrationem gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibi populum peculiarem, factorem bonorum operum.

rum. Hæc loquere & hortare, & argue cum omni præcipiendi ſtudio. 2. Petri 1. Ideo vos curam omnem adhibentes præſtate in fide veſtra virtutem, in virtute ſcientiam, in ſcientia continentiam, in continentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternum, in amore fraterno charitatem. Hæc enim ſi vobis adſint, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. Cui enim non præſto ſunt hæc, cœcus eſt & captus oculis, oblitus purgationis veterum ſuorum delictorum. Quapropter Fratres magis ſtudete, vt certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Hæc, inquam, & ſimilia ſcripturæ dicta ſemper ſint in conſpectu, ne opinemur Chriſtianam libertatem tollere debitum obedientiæ, & concedere licentiam viuendi, & agendi ſecundum carnis libidinem. Scriptum enim eſt: Si ſecundum carnem viuetis, moriemini.

Tertia cauſa. Veram conuerſionem ſeu fidem prælucentem in vera pœnitentia, ſeu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ipſam donationem Spiritus ſancti in vera conuerſione, ordine cauſæ & effectuum ſequuntur bona opera nouæ obedientiæ, Sicut grauiter concionatur Chriſtus, Matth. 7. Omnis arbor bona, bonos fructus facit, non poteſt arbor bona malos fructus facere. Et Dauid vtitur eadem ſimilitudine. Pſalm. 1. Vir beatus ſeu pius eſt tanquam arbor plantata ad riuos aquarum, quæ fructus ſuos dat in tempore ſuo. Paulus ad Galat. inquit: Fides per Charitatem operatur. Item, fructus Spiritus ſunt: Charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, temperantia.

Etſi autem hic ordo cauſæ & effectuum eſt ſpontaneus: tamen nihilominus mandato exigitur, ſicut dicit Baptiſta, Lucæ 3. Facite fructus dignos pœnitentia. Et Chriſti præceptum ad omnes conuerſos pertinet: vade, noli amplius peccare, Iohan. 5. & 8. Item, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem, In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.

Quarta cauſa propter quam bona opera nouæ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nouæ obedientiæ ſunt neceſſaria, eſt neceſſitas bonæ conſcientiæ, qua amiſſa ſimul etiam amittitur fides & Spiritus ſanctus, vna cum remiſſione peccatorum, gratia Dei, & vita æterna, & non poteſt fieri inuocatio vera. Ideo præcipit Paulus Timotheo, vt militet bonam militiam, habens fidem & bonam conſcientiam, quia abijcientes bonam conſcientiam etiam circa fidem naufragium faciunt. 1. Timoth. 1. & 1. Corinth. 3. inquit: An neſcitis, quod templum Dei eſtis vos, & ſpiritus Dei habitat in vobis? ſi quis templum Dei prophanat, hunc perdet Dominus. Atq; de inuocatione ſunt illuſtria dicta, 2. Timoth. 2. Diſcedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. 1. Timoth. 2. Volo viros orare in omni loco, ſuſtollentes puras manus absq; ira & diſceptatione. 1. Iohan. 3. Si cor noſtrum non condemnat nos, fiduciam habemus erga Deum, & quicquid petierimus ab eo, accipiemus, quoniam præcepta eius cuſtodimus, & quæ placita ſunt coram eo, facimus. Exemplum huius annotationis de bona conſcientia in inuocatione extat Pſalm. 7. vbi Dauid in inuocatione teſtimonium allegat bonæ conſcientiæ: Domine Deus meus, ſi feci illud, ſi eſt iniquitas in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tas in manibus meis, ſi retribui malum pacifico meo, ſi ſpoliaui inimicum meum ſine cauſa, perſequatur inimicus animam meam, & compræhendat & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem redigat. Iudica me Domine ſecundum iuſticiam meam, & ſecundum innocentiam meam.

Sit etiam in hac conſideratione in conſpectu grauiſſima ſententia Dei, quæ extat Eſaiæ 51. Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne audiret.

Quinta cauſa eſt, quia bona opera nouæ obedientiæ ſunt teſtimonia fidei & innouationis noſtræ, tum nobis ipſis tum alijs. Sicut econtra mala opera ſunt teſtimonia incredulitatis. Sic 1. Iohan. 3. ſcriptum eſt: Filioli nemo vos ſeducat, qui facit iuſticiam, iuſtus eſt, in hoc manifeſti ſunt Filij Dei, & filij Diaboli, Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, Et, qui non diligit fratrem ſuum. Item, Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit manet in morte. Et Iohan. 13. inquit Chriſtus: In hoc cognoſcent omnes, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inter vos.

Sexta,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sexta, Neceſſaria ſunt bona opera propter ordinatos fines, id eſt, ad gloriam Dei, hoc eſt, vt & nos glorificemus Deum, & alij quoq; bonis noſtris operibus inuitentur ad glorificationem Dei, non præbeatur illis occaſio propter noſtra mala opera contumelia afficiendi nomen Dei. Item, vt ornetur doctrina, miniſterium & profeſsio Euangelij, Matth. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Iohan. 15. In hoc glorificatus eſt Pater meus, vt fructum copioſum afferatis. 2. Corinth. 5. Vt per multos agantur gratiæ Deo. 1. Timoth. 6. Ne nomen Dei & doctrina malè audiant.

Septima cauſa, ſunt promiſſæ benedictiones ſeu præmia, quæ promittuntur cuſtodientibus pietatem, & vitatio pœnarum. Eſt enim Dominus Deus noſter fortis zelotes, viſitans iniquitatem eorum, qui oderunt ipſum, & diligentibus ipſum benè faciens. Et illuſtre eſt dictum Apoſtoli Pauli, 1. Timoth. 4. Exerce te ad pietatem, nam pietas ad omnia vtilis eſt, habens promiſsiones huius & futuræ vitæ. Hanc cauſam illuſtrant multæ ſententiæ ſcripturæ, & exempla omnium hiſto-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

riarum ac vniuerſalis experientiæ. Extant inſignes loci de præmijs obedientiæ, & pœnis inobedientiæ, Leuit. 26. Deut. 11. 27. vbi expreſſè dicitur: Ecce propono in conſpectu veſtro hodie benedictionem & maledictionem. Benedictionem, ſi obediueritis mandatis Domini Dei noſtri, quæ ego hodie præcipio vobis: Maledictionem, ſi non obediueritis mandatis Domini Dei veſtri, ſed receſſeritis de via, quam ego nunc oſtendo vobis. Nec eſt impium in exercitijs nouæ obedientiæ ordinatæ; etiam ad promiſſa præmia reſpicere, ſicut de Moſe ſcriptum eſt Heb. 11. Reſpiciebat ad remunerationem.

Octaua cauſa, Propter proximos etiam ſunt neceſſaria bona opera, vt eos non ſcandalizemus ſeu offendamus malis exemplis, ſed bonis exemplis inuitemus ad amorem pietatis, ſicut Paulus præcipit Timotheo: Typus eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Et de ſcandalo grauiſſimè dicit Chriſtus Matth. 18. Væ homini illi, per quem ſcandalum venit, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Nono, Neceſſaria eſt obedientia bonorum operum etiam propter hunc finem, vt ſit honeſta diſciplina & tranquilla ſocietas, & benigna communicatio mutuorum beneficiorum & officiorum, in hac vita, ſine quibus eſſet beluina vita hominum. Hæ cauſæ ſæpe ſunt repetendæ & in docendo, & in priuatis meditationibus, vt de debito nouæ obedientiæ rectè ſentiamus, & ad eius amorem excitemur.

CAPVT VNDECIMVM.

DE DISCRIMINE INTER PECCATVM POLITICUM, Philoſophicum & Theologicum.

PEccatum communi vſu linguæ latinæ ſignificat errorem, vel delictum contra officium admiſſum. Quia autem de officio aliter præcipiunt Iureconſulti, aliter diſputant Philoſophi, multò verò aliter de integritate naturæ & obedientia, quam lex Dei requirit, docent Theologi: ideo quoq; diſcrimen conſtituendum eſt inter peccata, quæ puniunt Iure-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Iureconſulti & Magiſtratus, & quæ Philoſophi repræhendunt, & quæ arguit & damnat doctrina legis diuinæ in Eccleſia.

Iureconſultorum & Magiſtratuum leges tantum de externa diſciplina præcipiunt, ideoq; in politia, virtus eſt externa obedientia iuxta leges, hanc qui præſtat, bonus vir, ſeu bonus ciuis eſſe iudicatur.

Sic quoq; peccatum politicum eſt externa violatio politicæ diſciplinæ, quod proprie ſcelus dicitur, à quo ſcelerati nominantur, qui externis actionibus contra leges diſciplinæ agunt, & pœna digni ſunt, vt periuri, ſeditioſi, homicidæ, adulteri, fures, raptores, & ſimiles. Politica regula eſt: Cogitationis pœnam nemo patitur, ſcilicet, quatenus manet cogitatio tantum, nam incendiarius ſuam cogitationem minis aut ſignis prodens, punitur propter minas, aut ſigna euidentia.

Philoſophica præcepta non tantum requirunt externam diſciplinam, ſed etiam προαίρεσιν ad rectè ſaciendum, & interiorem quandam affectuum, & actionum moderationem.

Itaq; virtutem Philoſophi definiunt, quod non tantum ſit externa actio honeſta, ſed quod

ſit habitus voluntatis bonus, inclinans voluntatem ad agendum ſecundum rectam rationem. Exempli gratia.

Iuſticia politica eſt actio ſuum cuiq; tribuens.

Sed iuſticia Philoſophica eſt conſtans, & perpetua voluntas ſuum cuiq; tribuens, vel nemini iniuriam faciens. Sic etiam peccatum in Philoſophia non tantùm vocatur externa actio ſcelerata, ſed etiam affectuum contumacia contra rectam rationem. Nam manifeſtum eſt, Philoſophos etiam odia & iram iniuſtam reprehendere, quæ magiſtratuum legibus non puniuntur, donec non erumpunt in externas actiones. Vocatur itaq; peccatum in Philoſophia vitium, idq; hoc modo definitur: Quòd ſit habitus voluntatis malus, inclinans ad agendum contra rectam rationem.

At Lex Dei non tantùm requirit externa facta, aut illam diligentiam Philoſophicam frenandorum affectuum, ſed requirit vt natura integrè ſit conformis imagini & voluntati Dei, quæ in Lege expreſſa eſt, & præſtet integram obedientiam ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus.

Itaq; peccatum in Theologia vocatur non

tantùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tantùm actio ſcelerata, neq; tantùm affectuum internorum contumacia, ſed tota ἀνομία, vt Iohannes inquit: hoc eſt, quicquid in homine eſt, quod cum lege Dei non conſonat, ſeu cum lege Dei pugnat, ſiue ſit defectus & malum, in ipſa natura, ſiue in actionibus externis & internis, hoc eſt, in affectibus ſenſuum, cogitationibus, ſermonibus aut operibus. Atq; peccatum definiunt hoc modo:

Peccatum eſt defectus, vel inclinatio, vel actio pugnans cum lege Dei, offendens Deum, damnata à Deo, & faciens reos æternæ iræ, & æternarum pœnarum, niſi fiat remiſsio, propter Filium Dei Mediatorem & redemptorem. Nam ſic in ſententia Legis dicitur: Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.

CAPVT DVODECIMVM.

DE PECCATI CAVSIS.

Firmo aſſenſu & ſine omni dubitatione retinenda eſt immutabilis ſententia: Deum non eſſe cauſam peccati, ſicut ſcriptum eſt

in Geneſi: Vidit Deus omnia quæ fecerat & erant valde bona. Et Pſal. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. Deus eſt ſolus & totus bonus, & non vult nec approbat peccatum, ſed illud prohibet & punit temporalibus & æternis pœnis. Ideo luce clarius eſt, Deum nec creatione, nec creaturarum ſuſtentatione, ac gubernatione, nec prædeſtinatione, nec prouidentia, nec præuiſione, nec determinatione, nec ordinatione fati, nec tentatione, nec alio quocunq; modo eſſe cauſam & authorem peccati, aut creaturam ad peccandum mouere, aut impellere. Reijciendæ ſunt itaq; omnes diſputationes, quibus quacunq; ratione peccatorum cauſa ad Deum refertur, oppoſitione huius dicti: Non Deus volens iniquitatem tu es. Si Deus non vult peccatum vel iniquitatem, ergo nec iniquitatem facit. Omnia enim quæcunq; voluit, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyßis Pſal. 115. & 135. Ergo quæcunq; non vult Deus, ea non fecit, neq; facit, neq; vnquam in æternum faciet.

Quanquam autem etiam rationis lumen aliquo modo intelligit, abſurdißimè Deo, qui eſt ſummum bonum, aſſcribi cauſam malorum, ſicut Euripides inquit: Dij ſi turpe faciunt, non ſunt

ſunt Dij. Et Plato in definitione Dei inquit: Deum eſſe mentem æternam, cauſam boni in natura. Atq; in 2. de legibus: Omni contentione pugnandum eſt, ne quis in ciuitate, quæ bene regi debet, vel dicat vel audiat, ſiue ſenex, ſiue iuuenis, ſiue in poëmate, ſiue in alio ſermone, Deum eſſe alicui cauſam malorum, quia hoc neq; ſanctè ita dici poteſt, neq; vtile eſt ciuitati, neq; ſecum conſentit in explicatione. Hoc quanquam aliquo modo mens humana intelligit, tamen quia eſt magna petulantia ingeniorum, ideo neceſſe eſt vt omnibus labyrinthis argumentationum anteponamus immutabilem veritatem ſacræ ſcripturæ, quæ aſſeuerat: Deum nec facere, nec velle, nec approbare peccatum, ſed illud prohibere, odiſſe & punire. Diſcerni itaq; debent opera Dei à peccato, & quæri debent cauſæ peccati extra Deum, & extra Dei actiones. Quia, vt Auguſtinus inquit: Nimis impius & indoctus eſt, qui vicium naturæ non diſcernit ab authore naturæ. Sunt autem cauſæ peccati, voluntas Diaboli, & voluntas hominis, ſua libertate & ſponte ſe auertentis à Deo, & obedientis Diabolo, nec volente nec approbante Deo illam auerſionem, & actionem malam. Sic deſcribuntur cauſæ

peccati, Gen. 3. Diabolus ſeducit aſtutia ſua Euam, vt contra mandatum comedat de pomo. Eua voluntate libera auertit ſe à Deo, & à mandato Dei, atq; contra mandatum concupiſcit pomum, & de ipſo comedit, atq; Adam facit ſimiliter. In iſto primo exemplo lapſus humani, manifeſtè oſtenduntur cauſæ peccati. Et conſentiunt alia ſcripturæ dicta, quæ de peccatorum cauſis loquuntur, vt Iohan. 8. inquit Chriſtus ad Iudæos: Vos ex parte Diabolo eſtis, & vultis deſiderijs patris veſtri obſequi, ille eſt homicida & mendax, & eius rei pater. 1. Iohan. 3. Qui facit peccatum ex Diabolo eſt, quia Diabolus ab initio peccat, 1. Iohan. 2. Concupiſcentia carnis non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Iacob 1. Nemo cum tentatur, dicat ſe à Deo tentari, Nam Deus vt malis tentari non poteſt, ita ipſe neminem tentat, vnusquisq; autem cum tentatur à concupiſcentia ſua illectus ineſcatur, concupiſcentia, cum concepit, parit peccatum, peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.

Hac ſententia conſtituta, quod Deus non ſit cauſa peccati, manifeſtè etiam ſequitur, peccati cauſas non eſſe ordinatas à Deo ad neceſſitatem talis euentus, neq; per creationem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

neq; per prædeſtinationem, neq; per prouidentiam & præuiſionem, neq; per determinationem, neq; per ordinem ſeu connectionem cauſarum, quam Stoici fatum appellant, neq; per vllum alium modum, qui Satanica aſtucia ab hominibus excogitari poteſt.

CAPVT XIII.

DE DIVISIONIBVS PECCATI.

PRima diuiſio hæc eſt. Aliud eſt & nominatur peccatum Originale: aliud actuale peccatum.

Originale ab origine nomen habet, non creationis ſed carnalis propagationis, ſeu proſeminationis reſpectu, quia poſt lapſum a primis parentibus per traducem immundi ſeminis, vt Iob inquit, ſeu per generationem carnalem propagatum eſt, propagatur & propagabitur in omnes homines, excepto vnico & ſolo Deo & homine, Domino noſtro Ieſu Chriſto, concepto ſine virili ſemine de Spiritu ſancto, & nato ex Maria virgine, de quo Angelus dicit, Lucæ 1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.

De propagatione peccati originalis dicit Moiſes, Gene. 5. Adam genuit filium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, hoc eſt, genuit non ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſicut ipſe creatus erat, ſed peccator peccatorem genuit. Et Dauid Pſalm. 51. inquit: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et Chriſtus Iohan. 3. Quod natum eſt ex carne caro eſt. Eſt autem peccatum originale non tantum reatus propter Adæ peccatum, ſed ſimul in ſingulis hominibus carentia iuſticiæ originalis debitæ ineſſe, cum reatu proprio ad pœnam, hoc eſt, caligo & ignorantia Dei in mente, & in voluntate auerſio à Deo, & in corde ac omnibus ſenſibus & membris contumacia contra legem Dei, quæ mala ſunt digna æterna morte, & pœnis, niſi fiat remiſsio. Sic Paulus non tantum de propagatione reatus, ſed etiam de proſeminatione ipſius mali in natura corrupta, cum reatu proprio, loquitur ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ſic mors in omnes homines pertranſijt, quatenus omnes peccauerunt, id eſt, ſunt peccatores. Et mox addit: Regnauit mors etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

litudinem præuaricationis Adæ. Hoc eſt, etiam in infantes , qui nondum actualiter peccauerunt contra præcepta Dei. Auguſt. hæc mala omnia, nomine concupiſcentiæ complectitur, quia Paulus ea voce vtitur ad Rom. 7. Significat autem concupiſcentia apud Auguſt. & defectum & vitioſum habitum, qui ſucceßit, ſicut etiam Thomas dicit: Peccatum originis habere priuationem originalis iuſticiæ & cum hoc inordinatam diſpoſitionem partium animæ, vnde non eſt, inquit, priuatio pura, ſed quidam habitus corruptus.

Tenenda eſt autem deſcriptio peccati Originalis , vt ſciamus nos non ſolum naſci cum reatu ſeu obligatione ad mortem propter transgreßionem Adæ. Sicut Rom. 5. dicitur: Vnius delicto multi mortui ſunt. Sed nos ſingulos afferre nobiſcum ἀνομίαν, & prauitatem in immundo ſemine, ſeu in ipſa natura corrupta noſtra hærentem , ſicut à leproſis parentibus natus ſecum affert in ipſa natura corporis malam ſcabiem. Sicut Iob dicit, cap. 14. Nos de immundo ſemine conceptos eſſe, Et Dauid Pſal. 51. Nos in peccatis & iniquitatibus eſſe conceptos. Et Chriſtus Iohan. 3. Quod natum eſt ex carne caro eſt. Et Eſa. cap. 1. Semen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nequam. Quare dicendum eſt, quod peccatum originis non ſit tantum pœna, ſed ſit etiam verè peccatum in ipſa natura corrupta, propter quod ſinguli homines ex patre & matre nati, rei ſint iræ Dei, & æternæ mortis natura, Sicut Paulus inquit Ephe. 2. Eramus omnes natura filij iræ, niſi accipiant remiſsionem propter Chriſtum. Ariſtoteles tertio Ethicorum miratur eſſe quiddam in homine, quod pugnat cum ratione, ſed quia inueſtigare non poteſt, vnde illud ſit, & quid ſit, ideo exiſtimat non magnopere referre vt illud ſciamus. Sed nos qui Chriſtiani ſumus, ſciamus magnoperè referre, vt corruptionem & malitiam, quæ eſt in natura noſtra deprauata, rectè ex verbo Dei cognoſcamus.

Actuale peccatum eſt fructus peccati originalis, & ab actione nomen habet, quia eſt ἀνομία in actionibus interioribus & exterioribus. Hoc eſt, Peccatum actuale eſt omnis actio, ſiue interna ſiue externa, pugnans cum lege Dei, vt in mente dubitationes de Deo, & aliæ malæ cogitationes, in voluntate & corde incendia malorum affectuum, & in membris actiones externæ vitioſæ & malæ.

Auguſt. Peccatum actuale definit: quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quod ſit omne dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei.

Solet etiam talis recitari definitio: quod ſit omnis cogitatio, dictio aut actio pugnans cum lege Dei.

Secundo diuiditur peccatum, in regnans ſeu mortale peccatum, & non regnans vel veniale. Suntq́ regnantia & mortalia peccata. Primò, in non renatis, omnia peccata originale & actualia, interiora & exteriora, quia non renatus propter illa omnia & ſingula reus eſt iræ Dei & pœnæ æternæ. Deinde quoq́ peccata regnantia ſeu mortalia ſunt, quando renati rurſus aſſentiuntur erroribus contra fundamentum verbi Dei, & fidei Chriſtianæ, aut labuntur contra conſcientiam, vt Aaron aſſentiens Idolomaniæ & eam committens, & Dauid committens adulterinm & homicidium, habent peccata regnantia & mortalia, quibus excutitur Spiritus ſanctus, & amittitur fides, gratia Dei, remiſſio peccatorum, & ipſi rurſus fiunt rei æternæ damnationis, donec non conuertuntur. Dicit autem Paulus expreſſè, 1. Timoth. 1. quod peccantes contra conſcientiam faciunt naufragium circa fidem, qua omiſſa ſimul amittuntur

omnia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnia bona, quæ fides appræhendit. Ideo ad Galat. 5. inquit Paulus non tantum de non renatis, ſed etiam de renatis, & rurſum labentibus contra conſcientiam: Qui talia agunt regnum Dei non poßidebunt, id eſt, donec non conuertuntur.

Peccatum non regnans, quod vſitato vocabulo vocatur veniale, eſt in renatis & conuerſis malum originis, & dubitationes, & incendia malorum affectuum, & multæ non affectatæ ignorantiæ, & omißiones ſeu negligentiæ, quibus tamen non aſſentiuntur & delectantur renati & conuerſi, ſed eis auxilio Spiritus ſancti repugnant, ne ruant contra conſcientiam, & dolent propter has ſordes, & credunt ſe propter mediatorem Deo placere, & has ſordes tegi ac condonari, gratia Dei exuberante ſupra peccatum. Recte autem dicit Gerſon: Nullum peccatum eſſe ſua natura veniale ſed ſola miſericordia Dei.

CAPVT XIIII.

DE TRIBVS GRADIBVS DELICTORVM, dolo, culpa, fortuito caſu.

ET

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ET in foro, & in Eccleſia, neceſſe eſt noſſe diſcrimen inter voluntaria & non voluntaria delicta, & tenenda eſt regula: in infinitum diſtare lapſus contra conſcientiam, & peccata ignorantiæ præſertim non affectatæ. Lapſus contra conſcientiam, id eſt, qui fiunt à ſcientibus, & volentibus contra legem Dei, excutiunt fidem & Spiritum ſanctum, ſicut Apoſt. ad Timot. expreſſe dicit: Sunt enim contemptus Dei, accerſitus à ſciente & volente. At in renatis ſunt aliqui næui & lapſus non contra conſcientiam, qui tamen non excutiunt Spiritum ſanctum, & ſancti illis repugnant per Spiritus ſancti auxilium. Ac multis quoq; triſtiſſimis peccatis non voluntarijs implicantur ſancti, etiam cum putant ſe aliquid boni effecturos eſſe, vbi euentus lugubres poſtea errorem oſtendunt.

Ideo ſcriptum eſt: Non eſt iuſtus in terra faciens bonum, qui non peccet, vt clarè conſpicitur in diuerſis actionibus. Bene meretur Dauid magnis & vtilibus rebus geſtis, ſed idem multa negligit, & aliquoties non tantum contumaci proæreſi, ſed etiam errore impingit. Hic neceſſe eſt intelligere diſcrimen inter voluntaria & non voluntaria delicta, inter

dolum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dolum & culpam. Ac ſciendum eſt dolo peccantes excutere fidem & Spiritum ſanctum. Nunc gradus deſcribamus.

Tres gradus in doctrina ciuili traduntur: Dolo facta, culpa, & caſu facta.

Et culpæ gradus ſunt, lata, leuis & leuiſsima.

Sumuntur autem hæc diſcrimina à cauſis, & declarant magnitudinem delictorum, & pœnarum differentias, Nam etiam iudicio Dei aliqua ſunt delictorum diſcrimina, & abſurdiſsimum eſt dicere, omnia delicta eſſe paria. Vt autem propriè virtus eſt, cum concurrunt mens rectè iudicans, & voluntas liberè eligens, & recto iudicio obtemperans: Ita propriè ſcelus eſt, ad quod concurrunt, mens ſciens, quid ſit agendum, & voluntas liberè contra rectum iudicium faciens.

Hic gradus proprie dicitur in doctrina Ethica, dolus, vt Dauid ſcit, non rapiendam eſſe alterius coniugem, & ſcit Bethſabeam eſſe coniugem Vriæ, & tamen contra hoc iudicium liberè & volens peccat.

Sic Pilatus ſcit, non eſſe condemnandum innocentem, & ſcit Ieſum a Iudæis accuſatum eſſe innocentem, & tamen liberè & volens

contra

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

contra hoc iudicium eum condemnat, & mandat interfici.

Hic primus gradus habet plurimum turpitudinis. Et de eo inquit Ariſtoteles 5. Ethicorum: Qui nocet conſultò & cum deliberatione, iniuſtus & improbus eſt.

Vicina dolo eſt affectata ignorantia, & affectata omiſsio ſeu negligentia.

Vocatur autem affectata ignorantia, cùm voluntas peccat non volens inquirere ea, quæ quisq; debet ſcire, de iure & de facto. Et dici ſolet: Ignorantiam iuris naturalis & diuini eſſe affectatam ignorantiam, quæ non excuſat. Sic ignorantia veri Dei & Euangelij Ieſu Chriſti, dicitur affectata ignorantia, quia omnes homines debebant noſſe verum Deum, & audire ac diſcere Euangelium. Quare talem ignorantiam in gentibus damnat Paulus Rom. 1. Et Ephe. 4. Et multo magis eſt affectata ignorantia in Iudæis & Papiſtis, qui quotidie legunt & audiunt ſacram ſcripturam, & tamen non volunt diſcere, ſed contumaciter repugnant verbo Dei, de quibus dicitur Iere. 32. Verterunt ad me terga, & non faciem, cùm docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire, vt acciperent diſci-

plinam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

pinam. Item Oſeæ 4. Populus meus perit, quia diſcere non vult.

Talium ignorantia non ſolùm eſt affectata, ſed etiam obſtinata obduratio, & diabolica excæcatio, ſicut eam Paulus appellat 2. Corinth. 4. Et proculdubio etiam durius punietur, quam ignorantia aliarum gentium, quemadmodum admonet Chriſtus, propoſitis exemplis, Matth. 10. & 11. Dicit autem Chriſtus vniuerſaliter de affectata ignorantia Euangelij, Iohan. 3. Hoc eſt iudicium quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Sic, ſi homicida, aut adulter, aut periurus, dicat ſe neſcire, hæc peccata lege Dei prohibita eſſe, Affectata ignorantia eſt, quæ non excuſat, ſed eſt malicia.

Omiſsio ſeu negligentia affectata vocatur, cùm voluntas conſultò peccat, non volens facere ea, quæ facere debet. Negligentia Mariæ & Ioſephi, cùm Puerum Ieſum relinquerent Hieroſolymis, Luc. 2. non erat affectata, ſed venialis: At negligentia Papiſtarum & Epiſcoporum omittentium officia vocationis, eſt affectata omiſsio ſeu negligentia, quæ eſt peccatum contra conſcientiam.

De

De peccatis omiſſionis ſeu negligentiæ affectatæ dicitur Iere 48. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter vel negligenter. Matth. 25. Inutilem ſeruum eijcite in tenebras, quæ ſunt foris. Luc. 12. Ille ſeruus, qui cognoſcit voluntatem Domini ſui, & non præparauit ſe, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. Et Paulus inquit: Væ mihi ſi non Euangelizem. 1. Corinth. 9.

Proximus gradus eſt culpa lata, vt cùm quis craſſa negligentia, nec tamen affectata, peccat. Vt ſi quis in ciuitate aliquandiu commoratus, non nouit Magiſtratum, & eum hoc errore irreuerenter tractat. Item, cùm quis rebus ſuis ſaluis amittit depoſitum, quia hoc negligentius cuſtodiuit. Hinc diſputant, an lata culpa ſit dolus.

Exiſtimo, inquit Philippus Præceptor, eruditè dici toto genere diſtare dolum, & culpam, & peccatum ignorantiæ, & negligentiæ, ſeu errores, quos ſi ſancti intelligerent, non eſſent contra conſcientiam commiſſuri, & talia intelligantur excuſabilia peccata ignorantiæ & negligentiæ non affectatæ.

Reliqui gradus ſunt culpa leuis & le-

uiſſima, & caſus fortuitus, Nam hi gradus vicini ſunt, videlicet cùm deeſt voluntas delinquenti, nec accedit affectata negligentia, imò fit mediocris diligentia, quæ tamen alicubi fallitur in circumſtantia, aut propter caſum ſeu infortunium aliquod. Vt caſus ſeu infortunium eſt, Si quis extrahit aliquem ex puteo, ne mergatur, & effodit illi oculum. Hi gradus habent excuſationem in Ethicis.

CAPVT XV.

DE IGNORANTIA FACTI.

DEut. capit. 19. recitatur caſus inuoluntarij homicidij, quod exemplum oſtendit ignorantiam facti, cùm non eſt affectata, & prorſus ſine omni dolo & malo propoſito, habere excuſationem. Suntq́ verba Moyſis propter circumſtantias attentè obſeruanda. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita ſeruanda eſt: Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, qui heri & nudiuſtertius nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur, ſed abijſſe cum eo ſimpliciter in ſyluam, ad ligna cæden-

cædenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris fugerit manum, ferrumq́ lapſum de manubrio, amicum eius percuſſerit & occiderit, hic ad vnam ſuprà dictarum vrbium confugiet, & viuet, ne fortè proximus eius, cuius effuſus eſt ſanguis, dolore ſtimulatus perſequatur, & apprehendat eum, ſi longior via fuerit, & percutiat animam eius, qui non eſt reus mortis, quia nullum contra eum, qui occiſus eſt, odium prius habuiſſe monſtratur. Ex hoc exemplo, ab ipſo Deo præſcripto, iudicari poteſt de ſimilibus caſibus, de quibus dicit Euripides: *Qui peccat inſcius, dolo & culpa vacat.*

Sed vt dixi, attentè ſunt obſeruandæ circumſtantiæ in hoc caſu Moſaico, quæ excludunt omnem dolum, fraudem, ſimulationem, malum propoſitum, & quicquid eſt affectatum & accerſitum, vt faciant hanc excuſationem ignorantiæ facti probabilem. Nam ſi quis non proſpiciens è feneſtra, lapidem proÿcit, & prætereuntem interficit, etiamſi neſciens homicidium committit, tamen in tali caſu non excuſat eum facti ignorantia. Multo minus excuſat ignorantia facti, ſi quis iratus alium petens, amicum inſcius interficit. Aut, ſi quis obrutus ebrietate, delictum perpetrat.

De talibus exemplis dicit Ariſtoteles: Ignorantia, quam volens aliquis accerſit, non excuſat, ſed eſt malitia. Iratus inſciens interficiens amicum, accerſit ſibi illum errorem per iram ſuam, eſtq́; cauſa ignorantiæ ſeu erroris ipſius, mala voluntas indulgens furori. Sic ebrius accerſiuit ſibi cauſam ignorantiæ. Ideo rectè inquit Ariſtoteles: Ebrij peccatum dupliciter puniendum eſt.

Obſeruentur autem hæ ſententiæ, ſeu potius regulæ Ariſtotelis in 5. Ethicorum: Delinquit is, in quo initium eſt culpæ, vt in ebrio & caſu interficiente amicum, cùm alium peteret telo, initium eſt culpæ. Item, Quæ delinquunt non ſolùm ignari, ſed etiam inuiti propter ignorantiam, ſunt venia digna: Quæ autem admittunt ignari quidem, ſed tamen non ignorantia, ſed cupiditate aliqua incitati, nec naturali nec humana lege ſunt venia digna.

FINIS LIBRI I.
doctrinæ moralis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DOCTRINÆ ETHICAE SEV MORALIS.

CAPVT PRIMVM.

DE FINE HOMINIS.

Apud Philoſophos variæ ſunt diſputationes de fine hominis, hoc eſt, de proprio & vltimo fine, officio ac bono, propter quod, & ad quod hæc præſtans creatura rationalis eſt condita. Tale enim proprium officium & bonum cuiusq; naturæ, vocatur eius finis. Eſt autem boni ingenij virtus, abſurdas opiniones fugere, atq; amplecti veras ſententias congruentes cum verbo Dei, aut cum vero iudicio rectæ rationis, & mentis non delirantis. Epicurus longiſsimè à vero fine aberrat, cùm diſputat, finem hominis voluptatem eſſe, propterea, quòd omnes homines voluptatem naturaliter appetant, & quòd voluptas ſit naturæ conſeruatrix. Contra verò, virtus multis ſit cauſa mortis & deſtructionis, vt multi præſtantes viri propter virtutem moriuntur aut interficiuntur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Facilimè refntari Epicurus poteſt, nam illa Epicurea voluptatum appetitio, non eſt à Deo in natura creata, ſed eſt ἀταξία in natura corrupta per peccatum, non eſt conſeruatrix naturæ, ſed cauſa multarum pœnarum. Et quidem homo ſanus conſiderans ſcintillam luminis reliqui in mente, animaduertit rationem ſeu iudicium mentis, quæ eſt pars hominis ſuperior & præſtantior, inordinatas appetitiones improbare: Sicut dicit Ariſtoteles: Ratio eligit optima. Et quamuis accidit ſæpe, vt multi propter virtutem incidant in magnas calamitates, imò ſæpe etiam interficiantur, vt Socrates propter virtutem interfectus eſt, & in Eccleſia Martyres propter pietatem & confeſſionem fidei trucidantur: tamen eruditi ſciant, diſtinguendas eſſe cauſas per accidens, à cauſis per ſe. Socratis virtus non eſt cauſa per ſe mortis ipſius, ſed odium inimicorum ipſius, qui eum propter virtutem amare debebant, ac tyrannis & iniuſticia iudicium, qui debebant ipſum propter virtutem defendere.

Ariſtoteles finem hominis conſtituit actionem virtutis, ſeu ipſam virtutem, demonſtratione ſumpta ex principÿs Phyſicis:

Propria actio cuiusq; naturæ, eſt eius finis.

Actio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Actio virtutis eſt propria actio hominis,
Ergo actio virtutis eſt finis hominis.

Stoici adhuc propius accedunt ad veritatem, cùm addunt: Cætera omnia hominum cauſa condita eſſe, Homines verò Deorum cauſa, id eſt, vt per homines Deus honore afficiatur, & noticia eius in humana ſocietate luceat. Euripides in deſcriptione finis hominis, has duas ſententias coniungit. Sunt autem Verſus valde illuſtres, quos citat Lycurgus in oratione contra Leocratem:

Cauſam quare procreamus liberos,
Hanc eſſe præcipuam putandum eſt, vt Dei
Noticia luceat futuris ſeculis,
Semperq́ue cuſtodes ſint ſuperſtites,
Cœleſtium legum, atq́ue templorum Dei,
Qui in patria tueantur has res optimas,
Et diſciplinam ciuium & mores bonos,
Non impia feritate deleri ſinant.

Nihil potuit ab Ethnico Philoſopho & Poëta dici ſapientius, & quidem ſi ad eum ſenſum accommodetur hoc dictum, quem lex Dei præſcribit, Magna eſt huius ſententiæ cum lege Dei conuenientia.

Nos Chriſtiani in diſputatione de fine hominis ſimpliciter reſpiciamus ad verbum Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

In hiſtoria creationis manifeſtè de fine hominis dicitur: Hominem ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatum eſſe. Hoc eſt, vt ſicut imago refert & oſtendit Archetypum, & cum Archetypo conuenit, ita vt in homine ſit vera & perfecta noticia Dei, patefaciens Dei gloriam & cognitionem, & conformitas obedientiæ cum Dei voluntate, & ſimul beatitudo æterna cum Deo.

Ideo etiam Deus legem ſuam dedit, quæ de hoc fine nos admonet, & hanc imaginem à nobis requirit. Docet itaq; lex finem hominis eſſe, vt ſit imago Dei, agnoſcens Deum, ac ei ſit conformis, perfecta obedientia obtemperans, atq; ſic in æternum ſit homo beatus cum Deo. Addit autem lex triſtiſsimam doctrinam & ſententiam, quod nemo omnium hominum in hac natura corrupta, ſuis viribus aut virtutibus ad hunc finem peruenire poſsit, vt ſit imago Dei, propterea quòd per peccatum factus eſt homo imago Diaboli, ignorans verum Deum, contrarius Deo, hoſtis Dei, & obnoxius cum Diabolis æternæ damnationi. Aliter itaq; Euangelium de fine hominis docet, videlicet finem hominis eſſe agnoſcere verum Deum, agnitione & fiducia Filij Domini noſtri Ieſu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Chriſti, iuxta promiſſionem Euangelij, & hac fide accipere rurſum oblatam miſericordiam, remiſſionem peccatorum, donationem Spiritus ſancti, inchoantis in nobis reparationem imaginis Dei, in vera Dei agnitione, ſanctitate, iuſticia nouæ obedientiæ, & læticia in Deo, atq; donationem vitæ æternæ, & beatitudinis cum Deo, in qua vita æterna hæc imago conſummabitur, Cum Deus erit omnia in omnibus.

CAPVT SECVNDVM,

DE DVABVS TABVLIS DECALOGI ET eius ſumma.

MOyſes dicit digito Dei legem duabus tabulis inſcriptam eſſe, quare Decalogi præcepta in duas tabulas diſtinguuntur. Retineatur autem ſine diſputatione vſitata & ab Eccleſia recepta diſtinctio, qua primæ tabulæ tria præcepta de dilectione & cultu Dei immediato, Secundæ vero ſeptem, de dilectione proximi tribuuntur.

Sitq; nota integra recitatio ex Moyſe, Exodi 20. Deuter. 5. Locutus eſt Domi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nus omnes ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra AEgypti, de domo ſeruitutis.

Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, nec omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra, non adorabis ea neque coles. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis Zelotes, viſitans iniquitatem Patrum in Filios, in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia his, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei ſui fruſtra.

Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & Filius tuus, & Filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum & aduena, qui eſt iuxta portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Ideo Dominus benedixit diei Sabbati & ſancti-ficauit eum.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

Non occides.

Non mœchaberis.

Non furtum facies.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

Non concupiſces Domum proximi tui.

Nec deſiderabis vxorem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.

Additur autem ad hæc præcepta grauiſſima commendatio Deut. 6. & 11. quæ omnibus hominibus ſæpe proponi debet.

Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate, docete Filios veſtros, vt illa meditentur. Et meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in vineis, dormiens atq; ſurgens. Scribes ea ſuper poſtes & ianuas domus tuæ, vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quam iurauit Deus patribus tuis. Et Ioſuæ Dominus mandat cap. 1. vt non recedat à lege ad dextram neq; ad ſiniſtram, ſed eam meditetur die ac nocte, vt intelligat cuncta quæ agat, & dirigat viam ſuam, & intelligat eam. In his verbis Emphatica ſignificatio eſt. Diſcedens à lege, etſi ſæpe exiſtimat ſe ſapientiſſimè & conſilia & actiones inſtituere: tamen longè errat, & tanquam ſtultus opera ſua non intelligit. Hac phraſi etiam Plato vſus eſt in Timæo, vbi inquit veriſſimè hoc dictum eſſe, Soli ſapienti conuenire, quod ſeipſum, & ſua, & ea quæ agit intelligat.

Summam autem diuinæ legis, ſeu Decalogi, duobus præceptis eſſe comprehenſam, inquit Chriſtus, Matth. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc eſt primum & maximum mandatum, ſecundum autem huic ſimile eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, In his duobus mandatis pendet vniuerſa lex & Prophetæ. Paulus quoq; Roma. 13. inquit: Qui diligit proximum, legem impleuit, ſiquidem illa non adulteraberis, non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, non

non concupiſces, & ſi quod aliud præceptum eſt, in hoc ſermone ſummatim comprehenditur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: Dilectio proximi malum non operatur. Et 1. *Corinth.* 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit nequiter, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit qua ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.*

Sicut itaq; Philoſophi iuſticiam vniuerſalem definiunt, quod ſit obedientia erga omnes leges, complectens omnes virtutes quemadmodum in verſu dicitur:

Iuſticia in ſeſe virtutes continet omnes.

Ita Paulus dilectionem definit, quod ſit legis plenitudo ſeu perfectio Roma. 13.

CAPVT TERTIVM,

DE PRIMO PRÆCEPTO, EIVSQVE PRIMA VIRTUTE AGNITIONE DEI.

VErba primi præcepti ſunt: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

terra Ægypti, de domo ſeruitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Duo membra ſunt, quæ oſtendunt in explicatione præcepti eſſe inquirendas virtutes, quas Deus in hoc præcepto ab hominibus exigit, & peccata quæ prohibet. Orditur autem Deus præceptum hoc a ſui cognitione. Eſt itaq; prima virtus, Agnitio Dei, quæ eſt noſſe Deum eſſe, & quis ſit, & quæ ſit eius voluntas in lege & Euangelio patefacta. Atq; ſicut vera Dei agnitio non eſt ſine filij vnigeniti mediatoris noticia, quemadmodum dicit filius: Qui videt me, videt patrem: Ita quoq; vera Dei agnitio ſimul includit fiduciam nitentem Filio Dei Ieſu Chriſto, mediatore & redemptore. Ideo dicit Chriſtus, Iohan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt agnoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum eſſe Chriſtum. Cùm Deus nominatur intelligitur mens æterna, omnipotens, conditrix creaturarum omnium, conſeruatrix & gubernatrix, iuſta, bona, ſapiens, & miſericors. Eſſe Deum dicunt omnes creaturæ, cum diligenter conſideratur earum formatio, ordinatio, conſeruatio & gubernatio. Nam in humanis mentibus manet aliqua noticia impreſſa de Deo. Et creaturarum ac creationis conſidera-

ſideratio, item gubernatio aſsidua & conſeruatio, hanc noticiam certis teſtimonijs confirmat, & inuiſibilia Dei, æternam, ſcilicet ipſius virtutem & diuinitatem demonſtrat. Sicut Paulus Roma. 1. docet. Sed hæc qualiscunq; noticia obſcuratur valde, & in multis etiam, quantum in ipſis eſt, extinguitur caligine, dubitationibus & petulantia opinionum, quibus ſe Diabolus miſcet, vt veritatem in iniuſticia & mendacio quaſi captiuam teneat in impijs hominibus. Quare agnoſcamus immenſum beneficium Dei, quod ipſe verbo expreſſo, certis & euidentibus ſignis, miraculis, & teſtimonijs confirmato, & obſignato, noticiam ſui Eccleſiæ reuelauit, & reuelat, In qua reuelatione acquieſcere, & opponere eam dubitationibus & diuerſis opinionibus debemus, quas ſapientia carnis, inſpirantibus Diabolis, contra illas demonſtrationes, quæ in creaturis oſtenduntur, petulanter excogitat. Conſideremus igitur attentè hæc verba Domini: Locutus eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus. Ergo ſine omni dubitatione certò & firmiter ſtatuamus, ſciamus, & credamus, eſſe Deum. Et eſſe Deum noſtrum, quem nos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

agnoſcere & colere debemus. Et ſicut ipſe dicit: Qui eduxi te è terra AEgypti de domo ſeruitutis, ita certô quoq; & firmiter ſine dubitatione ſtatuamus, ſciamus, credamus, hunc eſſe Deum verum & non alium, qui ſe hoc teſtimonio miraculoſæ liberationis, eductionis & defenſionis in populo Iſraëlitico, habente promiſsionem de Meſsia, patefecit.

Hunc ordinem in confirmanda agnitione Dei obſerua in lectione totius ſacræ ſcripturæ, cùm & quoties audis nominari Deum, vt cùm Moyſes dicit: In principio creauit Deus cœlum & terram. Item, Dixit Deus. Apparuit Deus Abraham &c. Tunc ſine hæſitatione cogita, Ergo veriſsimè eſt Deus, quia non nominatur fictum idolum, quod nihil eſt, ſed Iehoua ſeu Deus verè exiſtens, ſeu verè Ens, ſicut hic dicit Deus: Ego ſum Deus, & Exod. 3. ad Moſen inquit: Ego ſum qui ſum, ſic dices filijs Iſrael, Qui eſt, vel Sum, miſit me ad vos. Deinde cùm audis prædicari opera Dei, vt opus creationis & miracula conſeruationis, gubernationis, ordinis, defenſionis, liberationis, apparitionis, collocutionis cum patribus, & ante omnia reuelationem promiſsionis de Meſsia, & ipſius vnige-

unigeniti Filij exhibitionem ſeu miſsionem in mundum, incarnationem, paſsionem, mortem, reſurrectionem, in cœlum aſcenſionem, & ſancti Spiritus donationem, tunc ſine hæſitatione cogita, & crede, hunc & non alium eſſe veriſsimè verum Deum, qui his teſtimonijs veriſsimè ſe patefecit, & teſtatus eſt, quod ſit, & quis ſit, videlicet, vnus æternus & omnipotens Deus, creator cœli & terræ, Pater æternus, λόγος ſeu Filius vnigenitus, conſubſtantialis Patri, & coæternus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ex Maria virgine homo natus, pro nobis paſſus, mortuus & reſuſcitatus, iuxta promiſsiones, Et Spiritus ſanctus Patri Filioq; conſubſtantialis & coæternus, qui ab vtroq; procedit, & mittitur ad opus ſanctificationis, vnus verus Iehoua Elohim, hoc eſt, vnus verus Deus, tres perſonæ. Et in hac agnitione non ſinas tibi obſtrepere quicquam, vel quenquam, neq; propriæ rationis cogitationes, neq; Philoſophorum ſapientiam carnalem, neq; Hæreticorum argumentationes. Nam vt rectè inquit Hilarius: A ſolo Deo diſcendum eſt, quid de Deo intelligendum ſit, qui non niſi ſe authore cognoſcitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hæc breuiter dixi de eſſentiæ Dei agnitione, videlicet, quòd ſit Deus, & quis ſit verus Deus. Pertinet autem ad noticiam Dei, etiam cognitio voluntatis ipſius, hoc eſt, quomodo velit a nobis coli, quid requirat à nobis, & quomodo erga nos ſit affectus. Ita enim de noticia hominis dicimus: Filius rectè nouit patrem, amicus amicum, qui non tantùm faciem, & nomen alterius nouit, ſed etiam voluntatem & affectuum cordis. Reuelauit autem Deus homini voluntatem ſuam in creatione, cùm hominem ad imaginem ſuam creauit, vt in iuſticia & ſanctitate vera ipſi obediret. Et voluntatem illam repetiuit promulgatione legis, qua poſtulat ab omnibus hominibus perfectam dilectionem Dei & proximi, addita triſtiſsima ſententia, in qua reuelatur eius ira ſuper omnes, tali perfecta dilectione carentes, nimirum: Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea. Hæc itaq; voluntas Dei, in Lege reuelata, condemnaret iuſto iudicio omnes homines, niſi per & propter interceſsionem, & ſatisfactionem Filij ſui eſſet placatus & reconciliatus, vt iram ſuam iuſtam propter Filium condonaret cre-

ret credentibus: & ipſis amorem paternum, miſericordiam ſuam & gratiam promitteret. Euangelij itaq; promiſsio ſeu doctrina reuelat miſericordiam Dei, & benignam voluntatem, propter Filium Ieſum Chriſtum, ſcilicet quòd Deus per ſuam miſericordiam & amorem propter vnigenitum Filium ſuum Ieſum Chriſtum, Mediatorem & Redemptorem, velit recipere in gratiam, & recipiat omnes credentes in Filium Mediatorem, & velit eis remittere peccata, & donare vitam æternam, Et quòd velit, vt omnes homines hanc miſericordiam ipſius in Filio Ieſu Chriſto fide apprehendant. De hac voluntate in Euangelio reuelata, dicit Chriſtus Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum &c. Et Iohan. 6. Hæc eſt voluntas eius, qui miſit me, Patris, vt omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.

Ita autem Euangelium reuelat Dei miſericordiam, ſeu benignitatem, & clementem voluntatem erga credentes, vt non deſtruat ordinem obedientiæ, quam Lex requirit, hoc eſt, vt non concedat licentiam viuendi in peccatis contra legem Dei. Itaq; Paulus dicit Ro. 3.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Legem non aboleri, ſed ſtabiliri per fidem, ſcilicet, quod ad obedientiam pertinet, manet Dei voluntas, non concedens licentiam ad peccandum, ſed poſtulans ab hominibus obedientiam, ſicut dicit Paulus 1. Theſſ. 4. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Et datur credentibus ac renatis ſanctus Spiritus, vt hæc ſanctificatio in hac vita inchoëtur. Siquidem non ideo ſumus redempti à Filio Dei, vt in peccatis viuamus, ſeu peccandi concupiſcentiæ indulgeamus, ſed vt ambulantes in vitæ nouitate, ſeruiamus ipſi in iuſticia & ſanctitate vera, omnibus diebus vitæ noſtræ, quæ iuſticia & ſanctitas in altera vita conſummabitur. Ideo quoq; ipſe Filius Dei admonitionem de dilectione repetit, ſicut inquit: Mandatum nouum do vobis, vt vos mutuo diligatis. Has cogitationes ſimul complectitur vera Dei agnitio.

CAPVT QVARTVM,

DE FIDE SEV FIDVCIA IN DEO, SPE, dilectione & timore DEI.

Dicit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DIcit Deus: Ego ſum Deus tuus, Non habebis Deos alienos coram me. Poſtulat ergo ab homine fiduciam, dilectionem & timorem, ſicut cùm pater dicit ad filium, Sum pater tuus, non eliges tibi alium patrem, illa compellatione exigit a filio virtutes has, fiduciam, dilectionem & timorem ſeu reuerentiam.

Ideo Lutherus breuiter quidem, ſed admodum benè verba primi præcepti explicat ſic: Debemus Deum ſuper omnia timere & diligere, eiq; ſoli confidere. Etſi autem Lex requirit, vt homo aſſentiatur Deo, & fiduciam in illo ponat, ſeu ab ipſo totus pendeat: tamen doctrina de miſericordia Dei propter Chriſtum, ſeu Filium Mediatorem, Redemptorem, Reconciliatorem & Saluatorem, eſt propria doctrina Euangelij. Quia Lex non monſtrat homini peccatori hoc fidei octiectum, nec dicit Lex homini hanc concionem, quam Filius Dei è ſinu æterni Patris dicit in Euangelio Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Ideo Paulus inter Legem & doctrinam de fide iuſtificante diſcernit ad Galatas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

latas 3. *Lex, inquit, non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea homo, viuet in eis.* Hæc annotatio vtilis eſt, ne exiſtimetur in definitione fidei doctrinam Legis cum Euangelio confundi.

Fides eſt noticia & aſſenſus, quo amplectimur doctrinam, vel omne verbum à Deo nobis traditum, & in hac promiſsionem gratiæ & reconciliationis, & donationis remiſsionis peccatorum, ſeu imputationis iuſticiæ propter Chriſtum Mediatorem & Redemptorem, & eſt fiducia acquieſcens in Deo ac Chriſto Mediatore & Redemptore, iuxta promiſsionem, certa confidentia apprehendens Chriſtum, & promiſsionem ſeu promiſſam remiſsionem peccatorum, miſericordiam, gratiam Dei, & donationem vitæ æternæ propter Chriſtum.

Spes eſt certa expectatio vitæ æternæ, iuxta promiſsionem propter Chriſtum, & liberationis, & mitigationis pœnarum, ac calamitatum, in hac vita, iuxta bonam voluntatem & conſilium Dei.

Differunt fides & ſpes, quia fides accipit in præſentia bonum promiſſum, iuxta dictum: *Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam.* Spes expectat futurum bonum ſeu

futura

futuram liberationem vel reuelationem. Hanc differentiam illuſtrant hæc dicta: 1. Iohan. 3. Chariſsimi, nunc Filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit quod futuri ſumus, cùm autem apparuerit, ſimiles ei erimus. Et ad Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum. Scholæ ſolent dicere, quòd fides intuetur in verbum Dei ſeu in promiſsionem rei, hoc eſt, apprehendit in verbo rem promiſſam. Spes intuetur in rem verbi, id eſt, expectat reuelationem rei promiſſæ in verbo. Sæpe hæc diſtinctio non obſeruatur in vſu verbi ſperandi, propterea, quod ſpes includit, vel vt dici ſolet, præſupponit fidem. Ideo verbum ſperare in ſacra ſcriptura ſpem & fidem ſignificat.

Dilectio Dei eſt verus amor, quo homo agnita dilectione Dei erga nos, quam & in ipſa creatione, & rurſum poſt lapſum, promiſsione & donatione Vnigeniti Filij declarauit, & quotidiè ſuis beneficijs ſpiritualibus & corporalibus declarat, viciſsim Deum complectitur, & ſe Deo ſubijcit, ac per auxilium ſancti Spiritus præſtat ſpontaneam obedientiam, quæ etſi adhuc eſt imperfecta, tamen placet Deo, quia fit ex fide in Chriſto. Sic

de dilectione dicit Paulus 1. Timoth. 1. Summa mandati eſt dilectio ex corde puro, & conſcientia bona & fide non ficta.

Timoris ſignificatio in latina lingua notiſsima eſt: Sicut autem verè eſt diſcrimen inter timorem filij, cum quo etiam poſt offenſionem patris manet coniunctus naturalis quidam amor, & fiducia quædam ad patrem, ſicut apparet in Filio prodigo, & inter timorem ſeruilem, cum quo non eſt illa naturalis στοργὴ & inclinatio coniuncta: Ita etiam Theologi diſtinguunt inter timorem Dei filialem & ſeruilem, quæ diſtinctio habet fundamentum, in dictis ſcripturæ: Roma. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis rurſus in timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei, per quem clamamus abba Pater. Et 1. Iohannis 4. Timor non eſt in dilectione, ſed dilectio foras pellit timorem, ſcilicet ſeruilem. Qui timor ſeruilis, eſt pauor & metus iræ Dei ſine fide, propter quem homo fugit Deum, & mallet non eſſe Deum. Sic Adam & Eua timebant Deum poſt lapſum, antequam accepiſſent promiſsionem. Sic Cain & Iudas timebant Deum timore ſeruili.

Timor filialis eſt vera reuerentia erga De-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ga Deum, quæ conſtat pauore & metu iræ Dei, & ſimul vera fide, quæ rurſum animum erigit vera conſolatione, & cum fiducia accedit ad Deum, tanquam ad benignum patrem, & in eius paterno amore acquieſcit, ſeq; illi reuerenter ſubijcit cum patientia, & inchoatione nouæ obedientiæ, iuxta ipſius verbum & voluntatem. Hæc ſignificatio manifeſta eſt in dictis ſcripturæ: Pſal. 128. Beati omnes qui timent Dominum. Pſal. 147. Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Et in cantico Mariæ: Miſericordia eius à progenie ad progeniem timentibus eum. Abſurdiſsimum enim eſſet, ſi quis ea dicta de timore ſeruili, qualis fuit in Cain & Iuda, intelligeret.

Synonymon timoris filialis eſt pietas, ſicut collatio harum ſententiarum monſtrat. Pſalm. 33. Timete Dominum omnes ſancti eius, quoniam non eſt inopia timentibus eum. Et ad Timoth. Sectare pietatem, pietas enim ad omnia vtilis eſt, habens promiſsionem huius & futuræ vitæ. Complectitur autem pietatis appellatio totum cultum Dei, cuius hic eſt ordo, vt ſit in homine vera pœnitentia, in

qua luceat fides acquieſcens in promiſsione miſericordiæ Dei propter Chriſtum, & inuocans eum. Cum hac fide eſt coniuncta vera dilectio, & inchoatio nouæ obedientiæ, mortificatio carnis, & amor ac ſtudium virtutum, quæ Deo placent, & accedit legitimus & ordinatus vſus cæremoniarum ſanctarum & piarum.

Enumeratis virtutibus principalibus, cognatæ ſunt aliæ ſpecies, perſeuerantia, humilitas, patientia.

Perſeuerantia eſt conſtans permanſio in vera fide & confeſsione Chriſti, per omnes difficultates, aduerſitates, ærumnas, perſecutiones.

Humilitas eſt virtus, per quam agnoſcentes ſuam infirmitatem, ſubijciunt ſe in fide, Dei verbo, & voluntati, & poteſtati, non diſputantes nec murmurantes, neq; gloriantes contra Deum, nec appetentes maiora vocatione, ſed in fide ac ſilentio facientes opera vocationis.

Patientia eſt virtus, qua præſtatur Deo obedtentia in tolerandis afflictionibus & cruce, per fidem, quæ in ipſis afflictionibus & cruce apprehendit viuificam conſolationem, qua ſe erigit homo credens, &

omnes

omnes aduerſitates vincit per Ieſum Chriſtum, certò ſtatuens, quod nulla afflictione aut cruce ſeparari poßit à dilectione Dei, quæ eſt in Ieſu Chriſto, Roma. 8.

CAPVT QVINTVM.

DE GRADIBVS PECCATORVM CONTRA primum præceptum.

Sicut tota Lex, ita etiam primum præceptum, non tantum damnat actualia peccata, ſed etiam peccatum originis, vel ipſam ἀνομίαν in corrupta natura cum ſuis fructibus damnat. Attamen vſitatus Catalogus peccatorum de peccatis actualibus intelligitur, cum intellectu tamen ipſius radicis.

Primus gradus eſt Epicureorum, & Academicorum, qui negant eſſe Deum, negant Deum curare res humanas, negant verbum, quod habet Eccleſia, eſſe traditum à Deo, aut de his rebus Academico more dubitant, & illis dubitationibus indulgent. De hoc gradu loquuntur hæc dicta ſcripturæ: Pſalm. 14. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt De-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt Deus. Titum 1. Deum confitentur ſe noſſe, factis autem negant. Philip. 3. Multi ambulant, de quibus prædixi vobis, & nunc flens dico, quorum Deus venter eſt. Horrendum hoc eſt, quod Apoſtolus dicit multos tales eſſe Epicuros & Academicos ἀθέους, non tantum inter eos, qui manifeſtè ſe ſegregant ab Eccleſiæ ſocietate, ſed etiam inter eos, qui in ſocietate viſibilis Eccleſiæ verſantur, & Chriſtianos eſſe ſe ſimulant. Recte autem dicitur in libro Sapientiæ capite 13. Omnes homines in quibus non eſt ſcientia Dei, eſſe vanos, cuius vocis ſignificatio in eo loco, vix vlla periphraſi explicari poteſt, ſunt vani, id eſt, Seindt loſe Spötters / die mit Gott vnd ſeinem Wort jhre thorheit treiben / in worten vnd wercken. Dauid Pſal. 14. dicit: Dicunt in corde ſuo non eſt Deus. Et Pſal. 49. dicunt, non videt Dominus, non intelligit Deus Iacob. Et 2. Petri 3. Dicunt, Vbi eſt pollicitatio aduentus eius.

In Ethnicorum ſcriptis, præſertim in Tragœdijs ſæpe occurrunt tales voces, in quarum conſideratione, & cum ſimilibus exemplis, quæ ſæpe in quotidiana conuerſatione occurrunt, collatione, deplorare debemus Diabolicam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

bolicam vanitatem, & malitiam in hominibus, qui ſunt conditi ad agnitionem Dei: Recitabo pauca exempla. Dubitat Thyeſtes an ſit Deus, cum apud Senecam inquit: Et patrios Deos, ſi tamen ſunt Dij, cerno. Sic & Talthybius in Hecuba dubitat: O Iupiter quid dicam, vtrum te homines reſpicere, an opinionem hanc temere obtinere fruſtra, falſo exiſtimantes eſſe Deorum genus, fortunam vero omnia mortalia gubernare. Et Clytemneſtra in Iphigenia apud Euripidem cum dubitatione inquit ad Achillem: Si ſunt Dij, tu cum ſis iuſtus, bona conſequeris, ſin minus, quid opus eſt laborare? Polyphemus autem apud Homerum Odyſſe 9. prorſus negat eſſe Deum, cum enim audiuiſſet Vlyſſem de iudicio Dei & pœnis dicentem, reſpondet: At non Cyclopes numen cœleſte verentur.

Cyclops item apud Euripidem in Cyclope ad eundem Vlyſſem deprecantem pro ſe & ſocijs, inquit: Diuitiæ ô homuncio prudentibus Deus ſunt, reliqua ſunt iactantia quædam & ſplendida verba. Iouis ego fulmen non metuo hoſpes, nec ſcio quod Iupiter eſt me potentior Deus, cæterum non curo, & quare mihi non ſit curæ audi. Quando de-

orſum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

orſum mittit pluuiam, in hoc antro habitaculum habeo ſolidum, vitulum aſſatum, aut aliquam beſtiam cœnans in lecto, quod capit ſupinum ventrem, tunc ebibens lactis amphoram, veſtem concutio, contra tonitrua Iouis crepans, Quando vero Boreas niuem fundit, pellibus ferarum circumdans corpus meum, & ignem accendens, nihil curo. Terra vero mihi neceſſario, ſiue velit, ſiue nolit, pariens herbam, pinguefacit pecudes meas, quas nulli macto præter quam mihi, non Dijs, & ventri huic, qui maximus eſt Deorum. Quia comedere & bibere quotidie, id vero Iupiter eſt hominibus ſapientibus, & nihil ſe angere. Qui vero leges poſuerunt, variantes vitam hominum, eos plorare iubeo.

Philocrates apud Sophoclem audiens ex Neoptolomeo optimos quosq; ad Troiam interfectos eſſe, Therſiten vero & Vlyſſem adhuc viuere, reſpondet blaſphemè contra prouidentiam. Sic oportebat, nihil enim mali adhuc perijt, ſed pulchrè ea curant Dij. Si quid malitioſum aut fraudulentum eſt, interire non ſinunt, Iuſta vero ac proba abripiunt, Quid de his iudicemus? quomodo laudabimus Deorum facta, cum ipſos appareat eſſe malos? Con-

ſentiunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſentiunt verſus blaſphemi apud Senecam *in Hippolyto contra prouidentiam.*

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitq́; manu
Munera cæca, peiora fouens,
Vincit ſanctos dira libido,
Fraus ſublimi regnat in aula.

Et Iocaſta apud Sophoclem in Oedipo *tyranno, ex talibus atheis dictis etiam impijſſimè infert. Quid igitur metuat homo, fortuna dominatur, Prouidentia in nulla re certa eſt, temere viuere optimum eſt, vt quisq; poſſit.*

Homo Chriſtianus tales voces non ſine ſuſpirijs, dolore & horrore legere poteſt in poëtis, quibus ipſi opiniones & iudicia impia & blaſphema Cyclopum & Epicureorum exprimunt. Sed multo horribilius, & multo magis deplorandum eſt, quod etiam inter eos qui Chriſtiani dicuntur ſunt multi, quos eadem ſentire, facta eorum oſtendunt, vt inquit Paulus. Confirmemus itaq; fidem noſtram contra talia impia, blaſphema & Diabolica iudicia, & opiniones, veris teſtimonijs ſacræ ſcripturæ, de agnitione veri Dei, & prouidentia, de qua valde dulcis extat concio Chriſti,

Matt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Matth. 6.10 & Lucæ 12. in quam fidei noſtræ oculi ſemper intenti eſſe debent. Quid enim de prouidentia & cura Dei poteſt dici magis perſpicuè & clarè, quam ſunt hæc Chriſti verba: Nonne quinq; paſſerculi veneunt minutis aſsibus duobus, & ex illis vnus non eſt in obliuione coram Deo, quin & pili capitis veſtri omnes numerati ſunt. Item, Scit pater veſter, quia his omnibus indigetis.

CAPVT SEXTVM,

QVOD FVRIOSÆ ILLAE VOCES CONTRA DEum, & prouidentiam, etiam cum vera Philoſophia pugnent.

IN primo libro dictum eſt legem naturæ dictare eſſe Deum, quia hæc agnitio diuinitus eſt impreſſa humanis mentibus, & confirmatur conſideratione operum Dei in creaturis, ſicut Paulus clarè dicit ad Rom. 1.

Eodem modo etiam lex naturæ dictat, quòd ſit prouidentia, hoc eſt, quòd Deus curet res humanas, bonis benè faciat, & malos puniat. Et ſicut ſunt coniunctæ no-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ticiæ de Deo & prouidentia, ita quoq; ſunt coniunctæ demonſtrationes, quarum præcipuas ſemper in conſpectu habere plurimum prodeſt. Præferenda eſt autem omnibus alijs ea demonſtratio, quæ ſumitur ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, ſeu verbo Dei. Hæc demonſtratio non eſt Philoſophica, ſed Chriſtiana, & Theologica, & eſt omnium veriſſima & certiſſima, qua confirmanda eſt fides noſtra contra omnes dubitationes. Sed quia etiam ad hunc finem tota natura condita eſt, vt Deum monſtret, ideo quoq; & in nobis ipſis, & in toto creaturarum ordine, aliæ demonſtrationes quærantur, quas etiam aliquo modo Philoſophi ſaniores inquiſiuerunt.

Prima ſumitur à naturali noticia in nobis. Omnes homines naturaliter ſciunt eſſe Deum, & eſſe prouidentiam, cuius rei firmiſſima teſtimonia & ſigna hæc ſunt, quòd nulla gens eſt tam barbara, quæ non aliquod Idolum colat, & quòd nemo eſt tam ſceleratus, qui non ſentiat poſt atrox delictum terrores conſcientiæ, qui ex noticia prouidentiæ & iudicij Dei oriuntur. Hæc itaq; noticia eſt vera, quia non eſt opinio accerſita, ſed ſcientia diuinitus impreſſa, ſeu ſcintilla à Deo in na-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tura accenſa, quam etiam volentes non poſſunt extinguere. Vrit enim ſcintilla illa ſeu igniculus ſceleratorum conſcientias, qui mallent hunc igniculum extinctum eſſe.

Secunda demonſtratio etiam ex noſtri conſideratione ſumitur. In homine eſt mens intelligens, & ſunt ſenſus ordinati ad prouidentiam & curam rerum. Ergo neceſſe eſt eſſe Deum, qui hominem creauit, mentem ſummè intelligentem, ſapientiſſimam, prouidentem & gubernatricem, ſicut Auguſtinus inquit: Deus mentium rex eſt. Quomodo in hoc argumento contineatur demonſtratio prouidentiæ, id Dauid oſtendit Pſal. 94. Qui plantauit aurem, non audiret? qui finxit oculum, non videret? qui docet homines ſcientiam. Et Xenophon rectè inquit: Exiſtimandum eſt, non humanos oculos longinquas res videre poſſe, Dei vero oculos poſſe procul proſpicere.

Tertia demonſtratio cum præcedente cohæret, ſumitur enim à diſcrimine honeſtorum & turpium, ac alijs noticijs naturalibus ordinis in hominibus. Cùm enim hæc non poſſint eſſe fortuita, ideo certum eſt, quòd author harum noticiarum, nimirum diſcriminis honeſtorum & turpium, & ordinis, ſit Deus intelli-

intelligens hoc diſcrimen & ordinem, & volens vt conſeruetur, & puniens eos, qui deſtruunt.

Quarta demonſtratio ſumitur à toto ſiſtemate creaturarum: Impoßibile eſt ordinem perpetuum in natura caſu ortum eſſe, & manere, nimirum perpetuum & conſtantem ordinem motuum cœleſtium, certam viciſsitudinem temporum, perpetuam conſeruationem ſpecierum, & diſpoſitionem partium ac formæ in ſingulis ſpeciebus. Ex homine naſcitur homo, ex boue bos, ex paſſere paſſer, ex ſemine violæ viola, & viola violæ ſimilis eſt. Hic, inquam, ordo, de quo Sapien. 11. dicitur, omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti. & 13. Speciei generator hæc omnia conſtituit, non poteſt eſſe fortuitus, aut caſu ortus, & caſu manere non poteſt. Neceſſe eſt itaq; Deum eſſe, qui talem ordinem in creaturis creauit, & conſeruat, ſicut in verſu dicitur: Præſentem monſtrans vna vel herba Deum. Hoc argumentum aliquoties proponitur in ſcriptura Rom. 1. Iobis 12. Pſal. 104. Et Cicero Philoſophicè idem argumentū ſic recitat in libro de natura Deorum. Quid poteſt eſſe tam conſpicuum, tamq; apertum, cùm cœlum conſpici-

mus, cæleſtiaq; contemplati ſumus, quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur. Et in Tuſculana dicit: Deum cognoſcimus ex operibus eius.

Quinta ſumitur à ſerie cauſarum efficientium, in quibus ſi proceſſus eſſet in infinitum, tunc nullus eſſet ordo, & nulla cohærentia cauſarum. Ergo neceſſe eſt eſſe vnam primam cauſam, à qua reliquæ cauſæ oriuntur, & qua reliquas cauſas regit & gubernat. Neceſſe eſt itaq; eſſe Deum, & eſſe prouidentiam ſeu gubernationem diuinam.

Sexta ſumitur à cauſis finalibus. Omnes res deſtinatæ ſunt in natura ad certos fines & vtilitates. Ergo neceſſe eſt eſſe Deum creatorem & gubernatorem, qui hanc diſtributionem & fecit, & conſeruat ſapientiſſimo conſilio, quemadmodum Pſal. 104. ſcriptum eſt: Omnia in ſapientia feciſti.

Septima ſumitur à prædictionibus Propheticis, & ſignificationibus euentum, quarum obſeruatio monſtrat eſſe Deum, & Deum curare & gubernare res humanas.

Octaua ſumitur à pœnis, quibus puniuntur atrocia ſcelera, iuxta regulam: Atrocia delicta ſequuntur atroces pœnæ. Exempla

itaq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

itaq; talium pœnarum monſtrant, quòd ſit Deus, qui res humanas curat. Pertinet huc dictum Euripidis in Hecuba: Facienti turpia ſæuas pœnas dedit Deus. Et apud Sophoclem dicit Tireſias ad Creontem: Tu violenter iſta facis, horum vindices poſtea punituræ latent Furiæ, vt te capiant in ijſdem malis. Recte itaq; ſcribit Theophilus ad Antolycum libro 2. Quod malefactores neceſſario ſuorum ſcelerum pœnas perſoluant, etiam Poëtæ, quaſi oracula quædam cecinerunt. Sed ea in teſtimonium cedunt ijs qui ſcelera committunt, vt qui propterea ſint puniendi.

Nona ſumitur ab heroicis motibus, quibus imperia, & artes reſtituuntur, quia ſunt teſtimonium præſentiæ Dei inter homines, conſulentis vtilitati hominum.

Has nouem demonſtrationes etiam aliquo modo Philoſophi ſani conſiderauerunt, ideo extant in eorum ſcriptis multa præclara dicta, contra Cyclopum & Epicureorum furioſas opiniones, & voces, quæ ex his demonſtrationibus ſumptæ ſunt, quorum aliquot recitabo.

Pythagoras & Phocylides præcepta Ethica ab hoc primo præcepto incipiunt. Principio venerare Deum. Sic Solon quoq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

antiquiſſimus legiſlator Athenienſibus hanc primam legem tulit: *Deum cole.* Et ordinauit actiones τῆς ἀσεβείας, id eſt, impietatis contra Epicureos & blaſphemos, qui Deum eſſe negarent, aut receptam opinionem de Deo contumelia adficerent. Sic accuſati & damnati ſunt Diagoras & Prothagoras, qui negabant eſſe Deum, & prouidentiam diuinam, & Prothagoræ liber huius exordij (de Dijs, neq; quòd ſint, neq; quòd non ſint, habeo dicere) publico iudicio Athenis combuſtus eſt. Eam actionem approbat Ariſtoteles, qui dicit illos pœna dignos eſſe, qui dubitant, vtrum oporteat Deos venerari, & parentes honorare.

Pindarus inquit in Olympiacis Oda. 1. Decet homines de Dijs honeſta dicere, mihi abſurdum eſt, dicere aliquem Deorum eſſe beluonem, quia damnum comitatur crebro maledicos. Et Oda. 9. Conuiciari Dijs odioſa ſapientia eſt. Euripides in Ione: Non ſunt dicenda Deo contraria. Et in Heraclidibus. Prauus es, ſi vis cauillatione Deum illudere. Cicero lib. 2. de natura Deorum, malam & impiam conſuetudinem eſſe inquit, contra Deos diſputandi, ſiue ex animo fiat, ſiue ſimulatè.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De prouidentia inquit Heſiodus: πάντα ἴδων Διὸς ὀφθαλμὸς, καὶ πάντα νοήσας. Et Cicero de natura Deorum. Prouidentia Deorum mundus adminiſtratur, ijdem conſulunt rebus humanis, non ſolùm vniuerſis, verùm etiam ſingulis. Clariſſimè autem loquuntur Philoſophi de prouidentia, cùm pœnarum exempla recitant, quæ ſecuta ſunt atrocia delicta, aut cùm ea accommodant, ſicut Homerus dicit: ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα. Ita omnes vno ore affirmant illam cladem, quam acceperunt Lacedæmonij in pugna Leuctrica, fuiſſe pœnam diuinitus inflictam, propterea, quòd Lacedæmonij non puniuerunt ſtupratores filiarum Scedaſi. Pauſanias talia multa exempla recitat, propter quorum obſeruationem lectione dignus eſt. Et quidem ſicut Pindarus inquit: Ixionem implicitum rotæ apud inferos, clamitare hanc vocem, quam Virgilius reddidit ſic

Diſcite iuſticiam moniti, & non temnere
Diuos.

Ita vel mediocriter doctis notum eſt, omnes tragicos Poëtas ad hanc admonitionem ſuas tragœdias accommodare, vt ex obſeruatione pœnarum diſcant mortales, eſſe mentem diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nam inſpectricem actionum humanarum, quæ regulariter atrocia ſcelera punit atrocibus calamitatibus & pœnis, iuſtis autem & bonis dat tranquillum curſum.

Sed obijcitur, ſæpe etiam accidere exempla, quæ cum hac obſeruatione pugnant, vt viri boni Palamedes & Socrates publico iudicio damnati & interfecti ſunt, ille in militia ad Troiam, hic ab Athenienſibus. Et contrà, manent ſæpe impunita in hac vita aliquorum magna ſcelera. Hæc cogitatio in Philoſophorum animis mouet dubitationem de prouidentia, ſicut Claudianus lib. 1. dicit.

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem,
Curarent ſuperi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.

Et cauſam dubitationis recitat.

Sed cùm res hominum tanta caligine volui
Aſpicerem, lætisq́; diu florere nocentes,
Vexariq́; pios, rurſus labefacta cadebat
Relligio, cauſæq́; viam non ſponte ſequebar
Alterius, vacuo quæ ſemina currere motu
Affirmat, magnumq́; nouas per inane figuras,
Fortuna non arte regi, quæ numina ſenſu
Ambiguo, vel nulla putat, vel neſcia noſtri.

Ex ea dubitatione etſi Philoſophus

neſciens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

neſciens doctrinam Chriſtianam de cruce piorum, & futuro iudicio, ſeſe non rectè poteſt expedire: tamen Iſocrates eruditè ad eam dubitationem reſpondet. Regulam non euerti paucis & raris exemplis. Vt etſi fieri poteſt, vt aliqui dies æſtiui ſint gelidiores aliquibus hybernis: tamen non ſequitur æſtatem calidiorem eſſe hyeme. Hæc reſponſio à Philoſopho ſapienter cogitata eſt, ſed addenda eſt altera reſponſio, quòd hæc diſsimilitudo ſit ſignum & teſtimonium futuri iudicij, & idcirco quoq; eſt teſtimonium diuinæ prouidentiæ, ordinantis & gubernantis hanc ipſam diſsimilitudinem, quemadmodum etiam Claudianus in concluſione dicit:

Abſtulit hunc tandem Ruffini pœna tumultum,
Abſoluitq; Deos. Iam non ad culmina rerum
Iniuſtos creuiſſe queror, tolluntur in altum,
Vt lapſu grauiore ruant.

Et obſeruetur ratiocinatio quæ extat apud Auguſtinum. Si Deus omnia peccata puniret hic dignè, tunc interiret genus humanum, & multi non crederent reſtare aliud iudicium, Si nulla hic puniret, tunc homines fierent Epicurei illuſores, & cogitarent Deum non curare res humanas. Ergo & edit illuſtria exempla pœnarum, vt ex illis diſcamus

Deum inſpicere, & curare actiones noſtras, & admoneamur de pietate & pœnitentia, & aliqua delicta non punit hic inſigniter & perſpicuè, vt cogitemus certò reſtare aliud iudicium, & alias pœnas.

CAPVT SEPTIMVM.

DE IDOLOLATRIA.

SEcundus gradus peccatorum contra primum præceptum eſt eorum, quos Idolatras appellamus, propterea quod honorem & cultum ſoli Deo debitum idolis tribuunt.

Vocatur autem Idolum fictus Deus, hoc eſt, omne illud quod præter verum Deum, pro Deo habetur, aut diuino honore colitur. Inde Idolatria ipſum nominatur peccatum, quaſi dicas, Idoli cultus. Eſt autem duplex Idolatria. Alia eſt interna, quæ eſt, cum quis ſua opinione fingit aliquid eſſe Deum, quod non eſt Deus, & tali figmento tribuit diuinitatem ſeu diuinam virtutem ac opera, aut cum quis in corde ſuo creaturam ſupra Deum amat aut timet, aut in eam ſpem aut fi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

duciam collocat, etiamſi non accedant externi geſtus & cultus. Alia eſt externa Idolatria cum ad internam adduntur externæ formæ aut geſtus cultuum, vt cum imagines aut ſtatuæ Idolatricæ adorantur. Vtraq; tam externa quam interna eſt inſignis ſtulticia, ſicut Paulus ad Roma. 1. de idolatris dicit. Stulti facti ſunt. Quam ob cauſam multi non inſcitè Idolomaniæ nomine pro Idolatria vtuntur. Vtq; ea ſtulticia conſpiciatur, ideo hi gradus idolatriæ conſiderentur.

Primus gradus eſt, Ore quidem confiteri verum Deum, ſed in corde magis amare, aut timere creaturam quam Deum, aut creaturæ magis ſeruire & fidere quam Deo. ſic Paulus ad Epheſ. auarum vocat Idolatram, quod auaro Mammon Deus eſt, quem ſupra Deum amat, timet, cui magis ſeruit, fidit, quam ipſi Deo, atq; hic gradus vſitatior eſt quam quiſquam exiſtimat.

Secundus gradus eſt, ore confiteri quidem verum Deum, ſed tamen fiduciam, quæ Deo & Filio eius Ieſu Chriſto debetur, tribuere operibus aut cultibus, etiam ſine verbo Dei electis, vt Papiſtæ confidentes ſuis ieiunijs, miſſis, ceremonijs & operibus idolatriam committunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tertius gradus eſt, ſanctis mortuis tribuere honorem diuinum, ſicut Papiſtici in inuocatione Sanctorum, in electione Apoſtolorum, ac patronorum, transferunt honorem ſolius Dei ad ſanctos mortuos.

Quartus gradus eſt alligare Deum ſeu Dei præſentiam, gratiam, exauditionem & opitulationem, ad imagines, ſtatuas, certa loca, aut alias res, ad quas Deus ſe non alligauit ſuo verbo.

Quintus gradus eſt tribuere ſanctorum ſtatuis & imaginibus, & reliquijs, vel de ipſorum corporibus, vel de veſtibus ipſorum, adorationem & opinionem opitulationis, & virtutem diuinam.

Sextus gradus eſt, ſigna externa diuinitus promiſsioni addita, in Deos ſeu numina commutare. Vt Chaldæi & Perſæ finxerunt ignem eſſe Deum, quia audiuerant igni delapſo ex cælo accenſas eſſe victimas. Et Iſraëlitæ æneum ſerpentem commutauerunt in Idolum.

Septimus gradus eſt fingere propria opinione Idolum, ſeu Deum fictum, & ignotum, & huic figmento, quod Paulus verè dicit nihil eſſe, tribuere diuinas virtutes, opera & honores. Vt Iudæus etiamſi dicit ſe non adorare

rare ſtatuas, aut imagines: tamen fingit ſibi ſua opinione Idolum ſeu Deum falſum, fictum & ignotum, qui non eſt pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum Filio & Spiritu ſancto vnus Deus. Huic Idolo ficto ſeu huic figmento ſtultiſsimè tribuit creationem cœli & terræ, reuelationem promiſsionis de Meßia, eductionem ex AEgypto & omnia opera, miracula & ſermones Dei in Moſe & Prophetis. Hoc Idolum ſeu figmentum vocat Deum Abraham, Iſaac & Iacob, hoc idolum ſeu figmentum amat, veneratur, timet, colit, inuocat, ei ſeruit & confidit. Nec aliter faciunt omnes aliæ gentes idolatricæ, quæ varia numina fingunt, quæ Deos & Deas vocant, & ſunt reuera tantum figmenta humanarum opinionum.

Octauus gradus eſt fingere heroas mortuos conuerti in numina, aut eos humana authoritate in numina tranſmutare.

Nonus gradus eſt ex ſtellis numina ſeu Deos facere.

Decimus gradus eſt fingere, quod virtutes & ſcientiæ ac dona eximia ſint numina ſeu Dij, quemadmodum gentes habuerunt templa iuſticiæ, fidei, ſpei, Gratiarum, amſarum, Item victoriæ, libertatis &c.

Vnde-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Vndecimus, Bruta animalia, & res inanimatas, à quibus vtilitas aliqua capitur, in Deos commutare, ſicut AEgyptij pro Dijs coluerunt boues, feles, ciconias, hircos, canes, item cæpas & allium.

Duodecimus gradus, Animalia noxia & alias res noxias, & morbos in numina vertere, vt AEgyptij Crocodilos & Lupos, Babylonij Draconem. Romani ſerpentem Epidaurium, item febrim & pallorem coluerunt, ne ab eis damnum acciperent.

Decimus tertius eſt, horrenda ſcelera & vitia, hoc eſt, ipſum Diabolum authorem ſcelerum, pro Deo colere. Sicut multæ gentes Bacchum, Venerem, Priapum & ſimilia idola, ſeu dæmonia coluerunt. Et hæc etiam hodie colunt omnes de quibus Paulus dicit Philip. 3. Quorum Deus venter eſt.

Poſſent quidem plures gradus enumerari, ſed exiſtimo ad hos reliqua omnia exempla Idolatrica referri poſſe, vel certe præcipua, & ex horum obſeruatione manifeſtum fieri conſideranti, quod omnis Idolatria vere ſit Idolomania, & inſignis ſtulticia, qua Diabolus homines dementat, vt veri Dei gloriam tribuant Idolis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De hac ſtulta Idolomania & Diabolica faſcinatione dicit Paulus Rom. 1. dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedum & reptilium. Et Dauid Pſal. 96. & 115. Omnes dij gentium dæmonia ſunt: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, &c.

CAPVT OCTAVVM.

DE CAVSIS MVLTIPLICIS IDOLOMANIAE ſeu multorum Idolorum.

CVm ſacra ſcriptura tam ſæpe repetat, & inculcet teſtimonia de vnitate veri Dei, & prohibitiones grauiſſimas, ne alij Dij fingantur, aut colantur, multi non ſine cauſa & mirati ſunt, & mirantur, quæ ſint cauſæ tam multiplicis Idolomaniæ, etiam in illis populis, qui ſacram ſcripturam habent & legunt. Nam etſi etiam multi ſapientes Philoſophi aliquo modo de vnitate Dei diſputarunt, & demonſtrationes ſapientes inquiſiuerunt, cur non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

poſſent eſſe plures Dij, nimirum quod neceſſe eſt, vt in ordine cauſarum conſiſtatur in vna prima cauſa, & quia inter multos Deos diuerſos, & pariter potentes non poſſet eſſe conſtans, & perpetua concordia, & conſenſus in gubernatione, quare Ariſtoteles huc accommodat Homeri verſum:

Multos imperitare malum eſt, Rex vnicus eſto: Tamen minus mirum eſt quod gentes ignaræ veri Dei & carentes ſacra ſcriptura, multos Deos finxerunt, quam quod Iudæi & Chriſtiani apoſtatæ idem & fecerunt & faciunt, ſicut Ieremiæ 2. Deus Iudæis exprobrat, vbi ſunt, inquit, Dij tui quos feciſti tibi, ſurgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ, ſecundum numerum enim ciuitatum tuarum Iuda erunt Dij tui. Et quod Papiſtæ varietate Idolomaniæ Iudæos vincant, nemo cui eorum ſuperſtitiones notæ ſunt, ignorare poteſt. Merito itaq; quæritur, quæ ſint cauſæ tam variæ & multiplicis Idolomaniæ.

Prima cauſa eſt Diabolus, hoſtis Dei, qui miſeros homines impellit, vt relicto vero Deo, qui ſe in verbo ſuo patefecit, fingant immani audacia opiniones de Deo, & excogitent Idola, pro ſuo arbitrio & libitu, Sicut Nero

horren-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

horrenda rabie dicebat ſe Deos facere. Sic itaq; Diabolus per Idolatrias ſeſe coli & adorari quærit. Sicut horrenda hac voce teſtatur, Matt. 4. Si procidens adoraueris me. Atq; eam ob cauſam dicit Dauid Pſal. 96. Omnes dij gentium dæmonia ſunt. Et Paulus 1. Cor. 10. Quæ immolant gentes, dæmonijs immolant non Deo. Ergo adorantes Idola Diabolos adorant.

Secunda cauſa eſt, mentis humanæ cæcitas, caligo & error, cum ſine verbo proprias opiniones & Diaboli aſtutias & fallacias ſectatur. Hæ ſunt veræ cauſæ Idolomaniæ apud omnes gentes & homines Idolatricos, de quibus legatur cap. 13. Sapientiæ. Nam cum homines ignari veri Dei, aut abijcientes veram Dei noticiam & fiduciam, cogitant de Deo ſine verbo, tunc & errant ipſi, & Diabolus ſe illorum cogitationibus miſcet, & cogitantes magis & magis excæcat, ac faſcinat, vt ineptiſſimas opiniones de Deo & varia Idola confingant. Ita Diabolus ludit in cogitationibus illorum hominum, qui non reguntur Spiritu ſancto & verbo Dei, vt verum Deum contumelia afficiat, & miſeros homines à vero Deo & fiducia

ipſius abductos, in perditionem æternam immergat. Hæ, inquam, cauſæ ſunt cur gentiles Philoſophi & Poëtæ, alij alios Deos finxerunt, & alij quidem pauciores, alij plures, ſicut de Orpheo ſcribitur, quod 365 Deos coluerit. Et Euſebius affirmat numerata eſſe deorum Ethnicorum triginta millia, ad quam multitudinem producendam apprimè vtile fuit impium, & ineptiſſimum figmentum de generatione Deorum. Et ſunt eædem cauſæ, cur etiam Iudæi & Chriſtiani apoſtatæ, qui quidem habent veri Dei libros, tamen abiecta veri Dei noticia & fiducia, multos Deos fecerunt & coluerunt, & adhuc faciunt & colunt. Vtitur autem Diabolus etiam cauſis προκαταρκτικοῖς, quibus tanquam flagellis cogitationes idolatricas in hominibus exuſcitat, quales ſunt praua imitatio, propter admirationem ſapientiæ, aut fœlicis euentus eorum, qui idola coluerunt, aut conſideratio euidentis vtilitatis vel nocumenti. Hæc enim opinio multos Deos & Deas peperit, quod Deus hoc ſit hominibus vel ſingulis, vel multis, quicquid naturali & occulta quadam vi, aut ingenio, aut proprietate, vtilitatem aut damnum adfert. Eæ enim ingenitæ

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& occultæ vires, & proprietates in quacunq; re, ſiue in ſtellis, ſiue in elementis, ſiue in ipſis hominibus, ſiue etiam in beſtijs, exiſtimantur ſeu finguntur eſſe numina, atq; ſi ſunt bonæ vires, quæ vtilitatem adferunt, coluntur, vt ea vtilitas ſit perpetua. ſicut fertilitas terræ, ad producendas ſegetes nomine Cereris, & innatæ hominibus noticiæ artium aut virtutum, nomine Muſarum, Charitum, Gratiarum & ſimilium coluntur. Sic AEgyptij feles coluerunt, quia naturæ ingenio ſeu proprietate hanc vtilitatem præſtant, vt mures capiant, Canes, quia fures abigunt, Ciconias, quia ſerpentes diglutiunt. Si verò ſunt vires malæ & noxiæ, tunc ideo coluntur ne noceant, vt Rubigo colitur ne noceat frugibus, Crocodili & Serpentes ne noceant hominibus & beſtijs. Exiſtimantur enim numina mala, quæ finguntur eſſe in rebus, aut animantibus, mitigari veneratione. Imò etiam euentus boni & mali, quorum non poſſunt euidentes cauſæ monſtrari, ab Ethnicis in numina conuerſi ſunt.

Eſt quoq; impatientia moræ in afflictionibus προκαταρκτικὴ cauſa, qua Diabolus homines incitat, vt fingant Idola, & ſe

ad ea conuertant, ſicut cùm Medicus ægrum citò non curat, quæruntur alij opitulatores. Sic quoq; affectus vel erga alios, vel erga ſeipſum, quæ & φιλαυτία & ambitio dicitur, ſæpe προκαταρκτικὴ cauſa eſt. Vt Ninus ob amorem patris Beli, ex ipſo Deum fecit, & Alexander horribili ambitione & φιλαυτία ſe pro Deo coli voluit, & vtrunq; exemplum plurimi imitati ſunt & imitantur. Quamuis autem tales cauſæ plures monſtrari poßint, tamen exiſtimo ex harum conſideratione reliquas intelligi poſſe.

CAPVT NONVM,

DE ORIGINE IDOLATRICI CVLTVS ET *adorationis ſtatuarum.*

ANtiquæ gentes extra Eccleſiam Reges ſuos & Heroas tanquam Deos coluerunt, ſiue ob admirationem virtutis excellentis, ſiue per adulationem, ſiue ob beneficia, quæ ſubditi à Regibus bonis, & ab Heroibus alijs accipiunt. Sic Belo ſecundo Monarchæ filio Nimrodi, dum viueret, diuinum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nomen Iouis in ea lingua, cum diuino honore attributum eſt, eiq́; mortuo filius Ninus tertius Monarcha ſtatuam referentem imaginem ipſius poſuit, cui tantam exhibuit reuerentiam, vt reis quibuslibet parceret, qui ad eam ſtatuam confugiſſent. Huic igitur ſtatuæ ab incolis regni diuini honores delati ſunt, Et hoc exemplum exiſtimatur fuiſſe primum, à quo mos ille idolatricus adorandi ſtatuas, cum ipſis nominibus Bel, Beel, Baal, Baalim, originem traxit, & à Babylonijs ad alias gentes deriuatus eſt.

In hiſtoria Biblica prima fit mentio manifeſta idolatricarum imaginum, in hiſtoria Iacobi Patriarchæ, cuius vxor Rachel Idola patris Laban ſecum abſtulit, niſi quis dictum Ioſ. 24. etiam de ſtatuis aut imaginibus intelligere velit. Trans fluuium habitauerunt patres veſtri, Thare pater Abraham, & Nahor, & ſeruierunt Dijs alienis.

Herodotus, Diodorus & Strabo, ſcribunt Græcos accepiſſe cultum ſtatuarum ab AEgyptijs, quos ipſi exiſtimant Idolomaniæ primos autores fuiſſe. Sed conſentaneum eſt, quòd eam à Babylonijs acceptam auxerint AEgyptij multis ineptiſſimis imaginibus animantium,

quam ſtultitiam Iſraëlitæ quoq; ex AEgypto redeuntes, formatione & adoratione Vituli aurei ſunt imitati.

Etſi autem, vt in præcedenti Capite dictum eſt, AEgyptij in tanta varietate beluinæ Idolatriæ, maximè ſecuti ſunt rationem vtilitatis, aut nocumenti: tamen etiam negligenda non eſt annotatio Euſebij, qui libro II. capite I. de præparatione Euangelica ſcribit, Antiquiſsimis temporibus effigies animalium ab AEgyptijs in galeris geſtari ſolitas fuiſſe, pro imperij ſignis, Parta autem victoria, ea animalia, quorum effigies à ducibus geſtatæ eſſent, conſecrata fuiſſe in Deos.

De Romanis extat inſignis locus apud Auguſtinum lib. 4. de ciuitate Dei cap. 31. quem obſeruationis gratia aſſcribam. Dicit etiam Varro, antiquos Romanos plus quàm annos 170 Deos ſine ſimulachro coluiſſe. Quod ſi adhuc, inquit, manſiſſet, caſtius Dij obſeruarentur. Cuius ſententiæ ſuæ teſtem adhibet inter cætera etiam gentem Iudæam, nec dubitat eum locum ita concludere, vt dicat, qui primi ſimulachra Deorum populis poſuerunt, eos ciuitatibus ſuis & metum demſiſſe,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dempſiſſe, & errorem addidiſſe, prudenter exiſtimans Deos facilè poſſe in ſimulachrorum ſtoliditate contemni. Quod verò non ait, errorem tradiderunt, ſed addiderunt, iam vtiq; fuiſſe etiam ſine ſimulachris errorem vult intelligi. Hæc Auguſtinus.

Fuerunt quoq; inter Græcorum ſapientes aliqui, qui cultum ſtatuarum improbauerunt. De Lycurgo enim Lacedæmonio narratur, quòd lege vetuerit Deos coli imaginibus hominum, aut animalium. Et Socrates inter Philoſophos ſapientiſſimus, propterea quòd ſculptiles Deos Athenienſium, vt Valerius Maximus ſcripſit, adorare nollet, ſed preces ſuas dixit oculis in cœlum ſublatis, idcirco publico iudicio accuſatus & damnatus eſt, vt cicutam biberet. Prætendebatur enim ab accuſatoribus, quòd contemptis Dijs receptis, nubes adoraret & coleret, atq; accuſatores Ariſtophanem precio conduxerunt, vt ad Socratis ignominiam Comœdiam illam ſcriberet, quam Nebulas inſcripſit.

Etſi autem, vt dictum eſt, aliqui fuerunt etiam inter ſapientes Ethnicos, qui cultum ſtatuarum non probarent: tamen illi fuerunt perpauci, quia Diabolus idolomaniam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſuam multiplici faſcinatione omnibus ætatibus conſtabiliuit, ſicut veriſſimè dicit Auguſtinus lib. 8. de ciuitate Dei. Immundi, inquit, ſpiritus ſimulachris arte nefaria colligati, cultorum ſuorum animas in ſuam ſocietatem redigendo captiuauerunt. Hoc dictum memoria dignum eſt, quia cauſam explicat, de qua ſine magna admiratione cogitare vix poſſumus, nimirum quomodo fiat, quòd homines in Idolomania tam ſint dementes & ſtolidi, vt ligneis, lapideis, argenteis & aureis ſtatuis, hominum manibus fabrefactis, diuinum honorem & virtutem tribuant. Nam quòd id ab Idolatris fiat, etſi multi non facilè concedunt: tamen negari non poteſt propterea, quòd Deus ſcrutator & cognitor cordium & cogitationum hoc ab eis fieri affirmat, Iere. 2. Confuſi ſunt, inquit, Iſraëlitæ ipſi, & reges eorum, principes & ſacerdotes, & Prophetæ eorum, dicentes ligno: Pater meus es tu, & lapidi: Tu me genuiſti.

Cauſa autem ea eſt, quia immundi ſpiritus ſeu dæmones Idolatricis ſimulachris colligati, vt inquit Auguſtinus, ita excæcant & faſcinant miſeros homines, atq; ad hanc dementationem hominum vſi ſunt & vtuntur,

non tantùm fallacibus prodigijs & miraculis, ſed etiam prædictionibus earum rerum, quæ aut ipſi ſunt effecturi Dei permiſsione, aut quas ex cauſis præcedentibus, & ſignis ſecuturas eſſe colligunt. Sunt enim ſpiritus aſtutiſsimi & ſagaciſsimi, qui memoria tenent totam hiſtoriam vniuerſalis experientiæ, & gubernationis, ab initio mundi.

In hiſtoria Saulis, 1. Reg. 28. legitur, quòd cùm Deus ei amplius nollet reſpondere, conſuluit mulierem habentem ſpiritum Ob ſeu Pythonis, hoc eſt, obſeſſam à Diabolo, qui per eam reſponſa dabat conſulentibus. Et ſimile exemplum extat Actorum 16. de puella Pythonica diuinatrice. Talia fuerunt oracula Ethnicorum, quibus Diabolus horrendas Idolomanias conſtabiliuit, vt crederent mortales Idola illa, in quorum templis, & quorum nomine dabantur oracula, Deos eſſe.

Et ſicut negari non poteſt, quòd in Papiſtica Eccleſia Diabolus per ſtatuas Idolatricas multa ſigna & prodigia fallacia fecit & facit, de quibus Chriſtus prædixit Matt. 24. atq; illa miracula mendacia appellat, quia à patre mendacij fiunt, ad eum finem, vt homines in mendaces errores inducantur, & in eis

confirmentur. Ita minus admirari debemus, quòd etiam Ethnicos populos talibus miraculis & prodigijs deluſerunt, & dementauerunt dæmones, vt idolis fiduciam & honores Deo debitos, ad veri Dei contumeliam, & propriam ipſorum perditionem tribuerent. Prodeſt autem aliqua inſignia exempla oraculorum & prodigiorum ſemper inſpicere, ideo aliqua recitabo.

CAPVT DECIMVM.

DE ORACVLIS ETHNICIS.

Diabolus vt eſt Simia Dei, ita etiam idolatricam religionem ad exemplum veræ religionis praua imitatione inſtituere ſemper ſtuduit. Hinc extitit apud gentes ædificatio templorum & ararum, item ſacerdotum vtriusque ſexus ordinationes, vel conſecrationes profanæ, ad miniſteria cultuum, & ſacrificiorum, per quos in vtroq; ſexu vaticinia & oracula, tanquam prophetias, edidit, quorum tanta fuit authoritas, vt nihil eximij inciperetur, niſi prius eſſent oracula conſulta. Et ſecundum eorum reſponſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnia conſilia & actiones inſtituebantur. Eſt autem operæ precium, in ipſis oraculis gentium conſiderare quaſdam demonſtrationes, & ſigna euidentia, quæ luce clarius demonſtrant eorum authores non bonos, ſed malos ſpiritus fuiſſe.

Prima demonſtratio ſumitur à fine oraculorum, iuxta regulam diuinitus præſcriptam Deut. 13. *Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut ſomniator, & prædixerit ſignum atq; portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi. Eamus & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſeruiamus eis, non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris*, Eſt autem demonſtratio talis. Nullum diuinum oraculum ſeu prophetia confirmat Idolomanias. Sed oracula Ethnica confirmant horrendas & multiplices idolomanias. Ergo non ſunt diuina oracula.

Secunda demonſtratio ſumitur à deformitate. Sicut de Pythia vate refertur, quod prolatura vaticinia aut reſponſa, ſedit in Apollinis tripode, diuaricatis cruribus, per cuius pudenda ingreſſus ater vapor, hoc eſt, impurus Dæmon obſedit & impleuit eam, vt ventre & toto corpore intumeſceret, ore deſpumaret, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ret, & furore toto percita debaccharetur, & in illa debacchatione ſeu furore oracula, vel oratione ſoluta, vel verſibus comprehenſa, dubio tamen ſenſu plerunq; proferret. Similem deformitatem etiam Virgilius deſcribit, cum de Sybilla inquit.

Non vultus, non color vnus.
Nec comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument, maiorq; videri.
Nec mortale ſonans afflata eſt numine quando,
Iam propiore Dei.

Affirmari autem non poteſt quod talis furioſa & obſcœna deformitas ſit effectus Spiritus ſancti, ſed dici neceſſe eſt eam deformitatem à malis & impuris ſpiritibus effici. Hoc argumentum copioſe tractat Epiphanius libro 5. demonſtrationis Euangelicæ, & Chryſoſtomus in Epiſtola ad Corinth.

Tertia ratio ſumitur ab ambiguitate oraculorum, ſophiſticè & inſidioſe accommodata ad deceptionem. Diuinæ prædictiones non ſunt ambigua dicta, & obſcura ænigmata, inſidioſe comparata, ad hominum deceptionem. Talia autem plærunq; fuerunt oracula Ethnica, ſicut Virgilius quoq; inquit.

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sybilla,

Horren-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
Obſcuris vera inuoluens.

Ergo manifeſtum eſt ea fuiſſe reſponſa malorum Spirituum, quibus volupe eſt miſeros homines ænigmatibus & ambiguis reſponſis deludere, ſicut Crœſus & Pyrrhus cum magno ſuo & regnorum ſuorum malo, ambiguis reſponſis ſunt deluſi, vtpote: Crœſus Halim tranſiens perdet magnum imperium:

Et,

Aio te AEacida Romanos vincere poſſe.

Quarta ratio iterum ſumitur à fine. Oracula Ethnica ſæpiſſimè mandauerunt mactare humanas hoſtias, eo prætextu, quod per illas Dij irati conciliari, & mala amoueri, & optata acquiri poſſent. Cum Lacedæmone peſtis graſſaretur, oraculum reſpondit: Ceſſaturam eſſe peſtem, ſi promitterent Lacedæmonij, ſe quotannis virginem Apollini immolare velle. Erechtheus bellum Eunolpho illaturus, reſponſum ab Oraculo accepit, ſe victorem fore, ſi filiam vnicam Dijs immolaret. Miſeri parentes oraculo obtemperarunt, & vnicæ filiæ crudeles parricidæ facti ſunt. Eam hiſtoriam recitat Lycurgus ex Tragœdia Euripidis Erechtheo. Hæc horrenda crudelitas, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quæ plena eſt abominandarum impietatum contra Legem & Euangelium, eſt propriiſſimum opus Diabolorum, qui eſt mendax & homicida, vt Chriſtus inquit. Quare non dubitemus talium oraculorum authores eſſe Diabolos.

Exempla huius & præcedentis demonſtrationis multa recitantur à Poëtis & hiſtoricis, Herodoto, Plutarcho & aliis, præcipuè vero à Pauſania, cuius lectio valde prodeſt ad cognoſcendas multas manifeſtas, & horrendas impietates, in ſuperſtitionibus Ethnicis. Recitat autem Pauſanias in Laconicis inſigne factum Lycurgi. Cum Oraculum Dianæ Orthygiæ mandaſſet aram humano ſanguine inbuendam eſſe, ipſe abhorrens à mactatione hominum innocentum, iuſſit vt iuuenes ſorte delecti ad ſacrificia virgis cæderentur, & ſanguine effuſo è vibicibus ara Deæ conſpergeretur. Hæc ſapiens interpretatio, & moderatio oraculi, laude digna fuit. Quia etiam recta ratio non prorſus dementata à Diabolis, intelligit aliquo modo talem crudelitatem Deo non poſſe placere. Ideo Themiſtocles quoq; factum Græcorum improbauit, quod pugnaturi ad Salaminem contra Xerxem tres nobiles captiuos immolauerunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et Romani teſte Plinio, tandem pertæſi eius crudelitatis ſenatusconſultum fecerunt, ne humanæ hoſtiæ amplius immolarentur. Anno vrbis 657. Cn. Corn. Clodiano, vel Lentulo, & P. Licinio Craſſo Coſſ.

Plures demonſtrationes non addo, quia his quatuor diligenter conſideratis, plures colligere non eſt difficile. Eſt autem dignum obſeruatione, quod Euſebius ſcribit, lib. 5. de præparatione Euangelica, Nato Chriſto omnia Ethnicorum oracula conticuiſſe, etiam Delphicum, ita vt nulla amplius vtilitas ex ijs accipi potuerit. Et eius rei teſtimonium adducit ex Porphyrio Chriſtianæ religionis hoſte.

Porro quarta demonſtratio non tantum ad oracula Ethnicorum, ſed etiam generaliter ad Idolomaniam gentilem accommodanda eſt. Vnica victima humana filij Dei vnigeniti placatus eſt æternus Deus, Et quamuis etiam Abraham mandata fuit à Deo immolatio filij Iſaaci, vt patris fides probaretur: tamen miſſus eſt angelus, qui occiſionem impediret. Conſideretur itaq; in mactatione victimarum humanarum ad aras Idolorum, non tantum horrenda crudelitas, ſed etiam Diabolica blaſphe-

blaſphe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

blaſphemia, qua Spiritus ille nequam oblationem Domini noſtri Ieſu Chriſti deriſit & ignominia affecit, ac contemptam reddere ſtuduit. Et quod Paulus in genere de ſacrificijs Idolorum affirmat, 1. Cor. 10. *Quæ immolant gentes, Dæmonijs immolant, non Deo*: hoc in primis ad crudeles humanarum victimarum oblationes accommodetur: ſicut fit in Pſal. 106. quia Diabolus homicida eſt, & delectatur homicidijs. Ideoq; tales oblationes à Deo ſeueriſsimè ſunt prohibitæ, Leuit. 20. Hæc loqueris filijs Iſrael, ſi quis dederit de ſemine ſuo Idolo Moloch, morte moriatur, populus terræ lapidabit eum &c.

Fuit autem Moloch idolum Ammonitarum, 3. Reg. 11. cuius ſtatua ad hunc modum fabricata fuit, vt manibus extenſis ſuſtinere poſſet pueros impoſitos, & igne ſubiecto in parte caua, vehementer incandeſceret. Huic immani ſpectaculo addere conſueuerunt ſonitum tympani, & aliorum inſtrumentorum Muſicorum, ne clamor puerorum à parentibus audiretur, & ea ſtatua dicta fuit Moloch, hoc eſt, regens, vel Conſiliarius, quia oracula reddebat conſulentibus, ſicut Beelzebub in vrbe Accaron, 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Reg. 1. Etſi autem prohibitio eſt grauiſſima, quæ extat Leuit. 20: tamen Diabolus multos etiam in populo Iſraëlitico, ita dementauit, vt contra expreſſam prohibitionem Dei hanc crudelem Idolatriam gentium imitarentur: Sicut Dauid inquit, Pſalm. 106. Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum, & immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmonijs, & fuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Canaan. Imo de Salomone narratur, 3. Reg. 11. quod idoli Moloch cultum apud Iudæos inſtituit: Et de Achas 2. Paralip. 28. & de Iſrahelitis, 4. Reg. 17. quod filios ſuos idolis per ignem conſecrauerunt. Laudatur autem Ioſias Rex, 4. Reg. 11. quod hanc immanem & horribilem Idolatriam aboleuit, vt nemo amplius conſecraret Filium ſuum aut filiam ſuam per ignem Moloh.

Addam aliqua exempla Ethnicorum, vt in eis quoq; tanquam in re præſenti Diabolica immanitas conſpiciatur. Phœnicibus mos fuit, vt in magnis periculis princeps dilectiſſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

mum ex liberis Dæmoni irato, tanquam λύτρου immolaret & iugularet. Carthaginenſes humanas hoſtias Saturno immolare ſoliti ſunt: Cum autem victi eſſent ab Agathocle Rege Siculorum, iratum ſibi Deum eſſe putauerunt, Itaq; vt eum placarent, ducentos nobilium filios crudeliſſime occiſos immolauerunt. In Cypro Ioui, apud Rhodios quoq; Saturno, apud Chios Dionyſio humanis victimis litabatur. In Heliopoli AEgypti vrbe, ſingulis diebus tres homines Iunoni mactabantur. In Laodicæa Syriæ Palladi virgo, apud Arabes puer quotannis immolabatur. Latini quoq; olim hominem in Tyberim præcipitem dabant. De Germanis narrant Cæſar & Tacitus quod certis diebus Mercurio humanis hoſtijs litari ſoliti fuerint.

Talia exempla in lectione hiſtoriarum obſeruanda ſunt, quia ſunt euidentiſſima teſtimonia Diabolici furoris in religionibus Ethnicorum. Eſt autem digna memoria annotatio Pauſaniæ de Cecrope & Lycaone, quæ extat lib. 8. in Arcadicis: Eadem, inquit, ætate & Cecropem Athenis, & Lycaonem in Arcadia regnaſſe comperio, prudentia tamen rerum diuinarum Lycaonem inferiorem fuiſſe

cenſeo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cenſeo. Ille enim cum primus Iouem cognomento ſupremum appellaſſet, nihil vita præditum ei immolandum duxit, Sed liba tantum patria, Pellanos Attici vocant, vt ad aram porricerentur ſanxit. At Lycaon ad Iouis Lycæi aram infante mactato, humanum ſanguinem libauit: Quare inter ipſa ſacra in lupum mutatum tradunt. Et poſt Lycaonem in ijſdem Lycæi Iouis ſacris, alios fuiſſe ex hominibus lupos factos tradunt, non tamen in reliquum omne vitæ tempus, ſed decimo tandem anno, ſi interea humana carne abſtinuiſſent, priſtinam hominis figuram recepiſſe, ſin hominis carnes guſtaſſent, lupos eſſe nunquam deſijſſe. Admonet hæc narratio fuiſſe inter ſapientes Ethnicos, qui hanc crudelitatem in religione improbarent, vt Cecrops, Lycurgus, Themiſtocles, de quibus ante dictum eſt. Eſtq; in ipſo nomine idoli Iouis Lycæi, & in fictione illa, quod ſacrificatores in lupos ſint conuerſi, non obſcura ſignificatio reprehenſionis lupinæ immanitatis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAP. XI.

DE PRODIGIIS ET MIRACVLIS Ethnicis.

DIxi Diabolum Idolomanias Ethnicas conſtabiliuiſſe præſtigijs oraculorum, & prodigiorum ſeu miraculorum, & quid de oraculis Ethnicorum ſentiendum ſit, quatuor argumentis demonſtraui. Et quamuis manifeſta eſt in omnibus euidentia: tamen de primo & vltimo ſæpe cogitare prodeſt. Tireſias, Calchas, Pythia & ſimiles ſacerdotes ac vates Ethnicorum, manifeſtè profitentur ſe Idolis ſeruire, & ad eorum cultus homines inuitant. Quis itaq; dubitabit eorum vaticinia, etiamſi aliquando euentus reſpondent, eſſe diabolica? Atq; ſi cogitationem addas de humanis victimis, non ſolùm lex Dei, Non occides, ſed ipſe naturæ horror te admonebit, Diabolum homicidam eius crudelitatis certiſſimum authorem eſſe. Tireſias promittebat Thebanis victoriam, ſed ea lege, vt Creontis filius mactatus victima fieret pro patria. Calchas de excidio Troiæ diuinabat, & ſucceſſus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

fœlices pollicebatur Græcis, ſed iubebat Agamemnonis filiam immolari.

Ionibus petentibus remedium ab oraculo Delphico aduerſus ſæuiſſimam luem, quæ horribiliter graſſabatur in tota vicinia, reſpondebat Delphicus Dæmon, vt eſt apud Pauſaniam in Achaicis, non deſituram luem, niſi Dianæ Triclariæ offerretur Menalippus cum Comæthone, quam ipſe in Dianæ templo ſtuprauerat, & quotannis eodem tempore pro Menalippo elegantiſſimus puer, & pro Comæthone venuſtiſſima virgo mactaretur. Idem Meſſenijs in longo & difficili bello, quod cum Lacedæmonijs geſſerunt, ſciſcitantibus de exitu, promiſit victoriam, ſed ea conditione, ſi virginem puram ex Aepytidarum familia Deo immolarent, verba oraculi recitat Pauſanias in Meſſenicis:

Neſcia viri puella, genijs inferis,
Aepytidum ab alto ſorte ducta ſanguine,
Det colla nocturnis duris ſecanda cædibus.
Vos hæc ad vndas Hallyi facite ſacra,
Libenter ipſam virginem dantes neci.

Oraculi voce audita virgines omnes ex AEpytidarum familia ſorti ſunt commiſſæ: Cumq; Lyciſci filia ducta fuiſſet, eam Ephebo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

lus vates ſacrari vetuit, quòd diceret non eſſe à Lyciſco genitam. Verùm vxorem Lyciſci eam, cùm ſterilis eſſet, clam ſibi ſuppoſuiſſe. Interea dum vates hæc ad populum agit, Lyciſcus clam abducta puella, Spartam aufugit. Ariſtodemus itaq; vnus ex præcipuis Aepytidarum familijs, gratificaturus patriæ, vltrò filiam ad ſacrificium obtulit. Quod audiens ſponſus virginis, dixit eam in patris poteſtate amplius non eſſe, ſed ſuam eſſe contendit. Cùm verò hac ratione nihil proficeret, confinxit virginem ex ſe grauidam eſſe, ideoq; non licere eam pro virgine immolari. Pater ergo furore percitus, filiam vnicam manu propria interfecit, & execto vtero inuenit, omnibusq; oſtendit, eam non fuiſſe prægnantem: Sed tamen nihilominus Ephebolus vates iuſsit aliam virginem immolari, propterea, quòd eius virginis cæde, quam pater iratus interfeciſſet, litatum ex oraculi ſententia non eſſet. Miſer itaq; pater Ariſtodemus, vicem ſuam grauiter dolens, quòd filiam occidiſſet & tamen eius occiſione nihil profuiſſet patriæ, inſuper etiam nocturna viſione in ſomno perterritus eſt. Somniauit ſe ad menſam ſedere, in qua eſſent vi-

ctimarum

ſtimarum exta expoſita: Filiam autem in pulla veſte menſæ aſſiſtere, nudato pectore oſtendentem vulnera, quæ ipſe ei inflixiſſet. Surgens itaq; ad tumulum filiæ acceſſit, & ibi mortem ſibi conſciuit.

Nemo ſanus talia ſine maximo horrore legere vel audire poteſt: Et quòd ſint hæc prorſus Diaboli opera, res ipſa manifeſtè oſtendit, & cuilibet iudicium proprium dictat.

Iam de prodigijs & miraculis
etiam dicendum eſt.

NEgari non poteſt, Diabolum præſtigias prodigiorum & miraculorum facere poſſe. Quia Chriſtus Matth. 25. dicit, Pſeudochriſtos & Pſeudoprophetas venturos eſſe cum ſignis magnis & prodigijs, ita, vt in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi. Et Paulus de Antichriſto prædicit 2. Theſſal. 2. Aduentus eius erit ſecundum operationem Sathanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus. Cum his ſententijs conſentiunt exempla. In hiſtoria Moyſis Exod. 7. & 8. magi Aegyptij, quorum principes fuerunt Iannes & Mambres, quædam miracula Moyſis & Aaronis arte diabolica imitantur.

De Simone mago recitatur Acto. 8. quòd arte magica gentem Samariæ dementauit, adeò, vt eum virtutem Dei appellarent, Et ſcribunt eum poſtea Romam veniſſe, vbi ſimiliter tantùm venerationis adeptus eſt magicis præſtigijs, vt ei ſtatua cum hac inſcriptione poſita ſit: Simoni Deo ſancto: fuiſſeq; Apoſtolo Petro cum ipſo certamina, cumq; Simon tandem iactitaret ſe in cœlum aſcenſurum eſſe, ſublatus eſt à Diabolis in aërem, ſed Petrus imperauit Diabolis, vt eum abijcerent, ita decidens in terram, extinctus eſt. Hæc exempla oſtendunt, Diabolos poſſe facere præſtigias miraculorum: Quare non mirum eſt, quòd etiam Idolomanias Ethnicas talibus præſtigijs Diaboli confirmauerunt. Sicut etiam Papiſticam Idolomaniam multis præſtigijs miraculorum confirmatam eſſe manifeſtum eſt, permittente hoc Domino iuſto iudicio ſuo, propter hominum obſtinatam impietatem: ſicut 2. ad Theſſal. 2. clarè ſcriptum eſt. Pro eo, quòd dilectionem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, propterea miſit illis Deus efficaciam illuſionis, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed approbauerunt iniuſticiam.

Eſt autem neceſſario tenenda admonitio de differentia miraculorum diuinorum, & præſtigiarum diabolicarum.

Tribus modis differunt miracula.

Primò, ipſis rebus, vel ſubſtantia, vt in ſcholis loquimur, vel impoſsibilitate, propterea quòd quædam ſunt inimitabilia Diabolis, vt Exod. 7. expreſsè ſcriptum eſt, quod Magi cùm non poſſent amplius imitari miracula Moyſis & Aaronis, dixerunt: Digitus Dei eſt hic. Sic de miraculis Domini noſtri Ieſu Chriſti veriſsimè dicit Nicodemus: Nemo poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi Deus fuerit cum eo. Atq; Iohan. 9. Cæcus à Chriſto ſanatus dicit ad Iudæos: A ſeculo non eſt auditum, quòd quis aperuerit oculos cæci nati: Niſi hic à Deo eſſet, non potuiſſet facere quicquam. Sic impoſsibile eſt Diabolos poſſe mortuis vitam dare, poſſe Solis & Lunæ curſum tenere &c. Itaq; talia miracula, ipſa impoſsibilitate diſcernuntur à præſtigijs & prodigijs Dæmonum.

Secunda differentia eſt, quia miracula Eccleſiæ fiunt ſimplici fide (vt ait Auguſtinus de Ciuitate lib. 10. cap. 9.) ſine incantationibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tionibus & carminibus nefariæ curioſitatis artè compoſitas. Nomine incantationum & carminum, intelligit omnes illas impias & magicas ſuperſtitiones, quarum fundamento & fiducia actiones impoſtorum Idolatricorum, quicunq; illi ſunt, ſiue gentiles ſiue Papiſtici, nituntur. Apud Papiſtas tales magicæ ſuperſtitiones ſunt vſitatiſſimæ, quas Auguſt: grauiter reprehendit in lib. de rectitud: Catholicæ conuerſationis. Et Chryſoſtomus duriter inuehiter in ſacerdotes, qui ægrotis Euangelia de collo ſuſpendebant, dicitq; eſſe impietatem & inſaniam. In bello Neapolitano in caſtris fuit magna penuria aquæ, Milites dederunt panem conſecratum aſino, præcipitaueruntq; eum in mare, vt cieret aquas: Is in mare delapſus, excitauit tantas tempeſtates, vt omnes perituros eſſe exiſtimauerint, poſtea ſemper ſuperfluam habuerunt aquam.

Hanc fuiſſe prorſus diabolicam actionem, omnes pij ſine admonitione intelligunt. Non ſic Elias, ſed fideli inuocatione impetrauit pluuias, 3. Reg. 18. Eodem cap. alia hiſtoria deſcribitur. Sacerdotes Baalitici, cum inuocatione Idoli Baal coniungunt ritus ſuperſtitioſos ſaltandi ſuper altare, & vulne-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

randi corpora ſua cultris & lanceolis, ſperantes, quòd his ſuperſtitionibus poſſent efficere, vt ſacrificium ipſorum miraculosè accenderetur. Et Pauſanias Ethnicum exemplum narrat Eliacorum lib. 5. Sunt, inquit, in Lydijs, qui Perſici cognomine vocantur, vrbes Hiero Cæſarea & Hippope. In templo vtriusq; vrbis ampliſsimo Cellæ cum aris, ſuper his cinis alio longè colore à vulgari cinere, huc ingreſſus Magus, vbi foco lignis impoſitis tiara caput velauerit, implorat cognomen Dei, quicunq; ille ſit, ex libro enim carmen recitat barbaricum, lingua plane ignota Græcis, vbi perorauit, ſponte ſua è lignis nullo igne admoto, puriſsima emicat flamma.

Elias autem contra Baaliticos ſacerdotes ſacrificans, nulla vſus eſt ſuperſtitione Magica, ſed conſtructo altari impoſitoq; ſacrificio, in fide ſimplici, vt Auguſt. inquit, inuocauit Deum, dicens: Exaudi me Domine, exaudi me, vt diſcat populus iſte, quia tu es Dominus Deus, & tu conuertiſti corda eorum iterum, Ceciditq; ignis Domini & vorauit holocauſtum & ligna, & lapides, puluerem quoq; & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.

Tertiam differentiam monſtrat conſideratio

ſideratio finium. Finis miraculorum Diaboli, eſt erroris furoriſue manifeſte impij, blaſphemi & contumelioſi in Deum, aut ſceleris alicuius confirmatio, præceptio, aut approbatio. Vt falſorum dogmatum, Idolomaniæ, ſuperſtitionum Idolatricarum, iniuſtarum cædium, & aliarum turpitudinum, quibus delectantur Dæmones, afficitur ignominia Creator, & ipſius verbum: & creatura ad imaginem Dei condita miſerrime ſeducitur & decipitur. De hoc fine admonet Chriſtus, Matth. 23. Surgent Pſeudoprophetæ, & Pſeudo-Chriſti, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem ſi fieri poßit, etiam inducantur electi.

Et Paulus 2. Theſſa. 2. idcirco vocat AntiChriſti prodigia & miracula mendacia, hoc eſt, præſtigias & impoſturas eo directas, vt homines a veritate ad mendacia abducantur, & in illis confirmentur.

Sed miracula quæ diuina virtute fiunt in Eccleſia, ea directa ſunt ad glorificationem & cultum veri Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ad confirmationem doctrinæ diuinitus traditæ, veræ fidei, inuocationis, ac verarum conſolationum, conſentiuntq́ cum verbo patefacto,

facto, de vera Dei agnitione, veris cultibus, vera inuocatione, fide & conſolationibus. Sic Chriſtus diſcipulis Iohannis quærentibus, An ipſe ſit qui venturus ſit, an vero alius ſit expectandus, mandat vt miracula, quæ videbant, ſignificent Iohanni. Et 20. Cap. Iohan. de miraculis Chriſti clarè ſcriptum eſt: Multa alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quod Ieſus eſt Chriſtus Filius DEI, & vt credentes vitam habeatis in nomine ipſius. Atq; de Apoſtolorum, imo de omnium Sanctorum miraculis in Eccleſia, & ante & poſt natiuitatem ac paßionem Chriſti dicitur, Marci 16. Illi prædicauerunt, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſignis ſequentibus. Et ſic Elias contendens cum Baaliticis Sacerdotibus inquit, 3. Reg. 18. Domine Deus Abraham, Iſaac & Iſrael, oſtende hodie, quia tu es Deus Iſrael & ego ſeruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia hæc.

Cum itaq; conſtat miracula fieri ad hunc finem, vt confirmetur idolomania, aut furor, aut error impius, tunc, qualiscunq; ſit ille qui facit, aut qualiacunq; ſint miracula, tamen,

tamen ſine omni dubitatione ſtatuatur eſſe mendaces impoſturas, quibus adhiberi fides non debet. Sicut Chriſtus inquit, Matth. 12. Qui non eſt mecum, contra me eſt. Et Deut. 13. dicitur: Si dixerit tibi eamus poſt Deos alienos, & ſeruiamus eis, non audies verba prophetæ illius, Ita ſimpliciter iudicandum eſt, tum de Ethnicorum, tum etiam de Papiſtarum miraculis & prodigijs, quibus confirmati ſunt & confirmantur Idolatrici errores & furores, etiamſi aliquando in externa ſpecie eſt quædam ſimilitudo, cum miraculis aliquibus Eccleſiæ. Sicut Magi quædam miracula Moyſis imitabantur. Et negari non poteſt, fieri apud Papiſtas aliquando prodigia ſanationum & aliarum rerum mirabilium. Sicut etiam apud Ethnicos talia prodigia ſæpè facta ſunt, vt Aſpaſiæ Hermotini Phocenſis filiæ, vxori Cyri, cum adhuc eſſet virgo, enatus eſt tumor deterrimus in mento, itaq; in ſomno admonita eſt vt roſas ſiccas è ſerto Veneris contritas tuberi imponeret, id cum feciſſet eſt ſanata. Euripides cum Platone in Aegyptum profectus, cum graui morbo laboraret, à Sacerdote aqua marina lotus eſt, & mox conualuit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Vxor Amaſis Regis Ladice voto pollicita eſt Veneri ſtatuam, vt à marito diligeretur: Et cum voti compos facta eſſet, ſtatuam Cyrenas miſit.

Valeſius Ruſticus diues, vt eſt apud Valerium Maximum, voce quadam monitus, tres liberos peſte laborantes ad locum, qui Terentum dicebatur, duxit, ibiq; eis ex ara Ditis & Proſerpinæ aquam bibendam dedit, qua epota ſanati ſunt.

Oſſa Heſiodi apud Orchomenios, & Epidaurius ſerpens Romæ peſtem ſedarunt. Euthymus Diabolum atri lupi ſpecie expulit ex Adoleſcente Sibari, è fluuio Calabro, è fonte Calyca, & ex vrbibus Hera & Temeſſa, vt refert Pauſanias in Eliacis. Regnante Tarquinio Priſco, Actius Nauius paſtoris puer augurandi artem profitebatur, Rex videns eum, deriſit puerilem ſtoliditatem, & per iocum artem ipſius tentans interrogauit: Num poſſet fieri quod cogitaret? Cumq; reſpondiſſet puer, poſſe id fieri, Atqui inquit Rex, meditabar cotem hanc nouacula ſcindere: poteſt ergo id fieri ait Actius, & accepta nouacula cotem aſpiciente Rege & populo diſcidit. Sic Diabolus huic nouo auguri, & augurandi arti

auto-

autoritatem apud Regem & populum Romanum fecit. Hæc de differentijs miraculorum cogitare prodeſt, vt rectè diſcerni poßint. In caſibus autem dubijs, in quibus eſt manifeſta vſurpatio nominis Chriſti, & non eſt aliquod ſignum manifeſtum impietatis, reſpiciendum eſt ad exemplum, Lucæ 9. vbi cum Iohannes Apoſtolus dixiſſet ad Chriſtum: Præceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem Dæmonia & probibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum: Reſpondet Chriſtus, Nolite probibere, Qui enim non eſt aduerſum nos, pro nobis eſt.

CAPVT DVODECIMVM.

DE SVPERSTITIONIBVS ET ARTIBVS Magicis.

TErtium gradum peccatorum contra primum præceptum conſtituunt Magi. Fuit olim honeſta appellatio Magorum, qui fuerunt Perſici Sacerdotes & ſapientißimi Philoſophi ac indagatores naturæ, & arcanarum rerum in natura, ſicut non dubium eſt, & ipſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ipſa experientia non ſuperſtitioſa etiam monſtrat, multa myſteria eſſe in rebus naturalibus, quorum certæ cauſæ Phyſicæ non poſſunt monſtrari.

Poſtea cum hi Philoſophi nimis indulgerent curioſitati, miſcuerunt ſeſe illis Diaboli, vt totos ſe dederent ſuperſtitionibus, & artificijs Diabolicis. Itaq; factum eſt, vt Magorum nomen à Sacerdotibus & Philoſophis deuenerit ad eos, qui fœdera faciunt cum Diabolis, aut alioqui Diabolicis ſuperſtitionibus & artificijs vtuntur: & Magia vocatur artificium à Diabolis traditum, per quod ipſi Diaboli efficiunt ea, quæ Magi ab eis poſtulant. Huius multæ ſunt ſpecies, ſicut Diabolicæ impoſturæ, faſcinationes & maleficia ſunt multiplicia, quemadmodum dicitur Diabolus eſt mille artifex. In Deutero. cap. 18. recitantur nouem Species, quæ vſitatè ad duo genera referuntur, videlicet Pythonica reſponſa, & incantationes. Vocabulum Hebraicum Ob, quod verterunt Pythonem, ſignificat Diabolum, ſeu Spiritum inflantem Magos, ſeu obſeſſos, & per eos reſpondentem quærentibus, ſeu conſulentibus. Eſt enim appellatio Ob ſumpta ab vtre, propter infla-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tionis ſignificationem. Sicut vates Ethnicorum reddentes reſponſa oraculorum ſolebant inflari à Diabolis, quemadmodum ante dictum eſt. Ad hoc itaq; genus referantur omnia Diabolica & Magica Oracula vatum Pythonicorum, Aruſpicum, Sortilegorum, Nigromanticorum, & eorum qui Diabolos in Cryſtallis, aut alijs rebus ſiue figuris, vel inſpectione, vel per colloquia conſulunt, & eorum qui ψυχαγωγοι *dicuntur, propterea quod profitentur ſe Diris & execrationibus Manes ab inferis euocatas percontari, cum reuera ipſos Diabolos accerſitos interrogent. Talis fuit mulier Pythonica, quæ ad poſtulationem Saulis, vt ſuſcitaret Samuelem, accerſiuit Diabolum reſpondentem Sauli ad interrogationem* 1. *Reg.* 28. *Et de talibus intelligo dictum Iobis Cap.* 3. *Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.*

Secundum genus eſt incantatio, quæ continet omnia incantatorum artificia, opera, maleficia, & impoſturas, quas res ipſi Diaboli efficiunt. Etſi enim incantatores confœderati Diabolis, vtuntur certis verbis, aut figuris, aut alijs rebus: Sicut ab ipſis Diabolis ſunt docti, tamen non dubium eſt, ipſos Diabolos eſſe maleficiorum effectores. Scien-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sciendum autem eſt quod contra primum præceptum non tantum peccant ipſi Magi, Pythonici & incantatores, ſed etiam peccant illi, qui eos conſulunt, aut illorum maleficijs vtuntur, ſicut expreßè ſcriptum eſt. Leuit. 20. de vtriſq;: *Vir ſeu mulier in quibus eſt Pythonicus vel diuinationis ſpiritus, morte moriatur. Et anima quæ declinauerit ad Magos & Hariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi ſui.*

Et exemplum illuſtre recitatur 4. Reg. 1. Ochozias filius Achab rex Samariæ lapſus per Cancellos cœnaculi ſui, miſit ad conſulendum Beelzebub Idolum Accaron de valetudine: Sed angelus Domini mandauit Eliæ, vt nuncio regis iret obuiam, eiq; diceret: Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus, de lecto ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.

CAPVT XIII.

DE IVDÆIS, MAHOMETISTIS, PHILOSOphis & Hæreticis.

QVartus gradus peccatorum contra primum præceptum eſt Iudæorum, Mahometiſtarum, Philoſophorum & Hæreticorum, qui omnes aberrant à cognitione veri Dei, & fingunt ſibi ſuos Deos, qui non ſunt Dij, quia non volunt agnoſcere hunc eſſe verum Deum, qui ſe in verbo ſuo & per filium ſuum Ieſum Chriſtum patefecit.

Etſi itaq; Iudæi dicunt, ſe agnoſcere & colere Deum patrum ſuorum Abraham, Iſaac & Iacob. Mahometiſtæ dicunt, ſe agnoſcere Deum creatorem Cœli & terræ. Philoſophi quidam profitentur ſe agnoſcere Deum gubernatorem mundi, & qui eſt cauſa boni in natura, Sicut inquit Plato: Deus eſt immortalis ad beatè viuendum ſeipſo contentus, mens æterna, cauſa boni in natura. Et Thales dicit: Deus eſt ingenitus & antiquiſſimus omnium quæ ſunt, initio & fine carens, & non latet eum homo malè agens, nec cogitans quidem. Et Cicero de nat: Deorum. In mundo eſt Deus aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines ordinesq; conſeruat, terras & maria contemplans, hominum commoda vitasq; tuetur. Et ibidem vocat Deum numen

numen præſtantiſſimæ mentis, quo omnia reguntur.

Hæc, inquam, etſi dicunt Iudæi, & Mahometiſtæ & Philoſophi: tamen ſimul errant omnes. Quia enim non agnoſcunt hunc Deum, qui ſe reuelauit in verbo ſuo, & per Filium vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, hoc eſt, non agnoſcunt Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti Mediatoris promiſſi, exhibiti, crucifixi & reſuſcitati, qui cum hoc Filio Ieſu Chriſto & Spiritu ſancto eſt vnus verus Deus, in Trinitate perſonarum, & vnitate eſſentiæ. Ideo fingunt ſibi alia phantaſmata, quibus falsò opinionem & nomen Dei tribuunt, contra primum præceptum: Non habebis Deos alienos coram me. Quòd autem non ſit vera agnitio Dei extra verbum reuelatum, & extra Ieſum Chriſtum, id clarè ſignificant hæc dicta. Iohan. 1. Deum nemo vidit vnquam, Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit. Iohan. 14. Philippe, qui videt me, videt Patrem: Non credis, quòd ego in Patre, & Pater in me eſt? Ioh. 5. Qui non honorat Filium, non honorat Patrem. Iohan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Manichæi fingentes duos Deos, Bonum & Malum, pariter æternos, certè à vera Dei agnitione longiſſimè aberrant. Sic errant omnes, qui aut Filij aut Spiritus ſancti diuinitatem negant, & errant omnes Antichriſti. Quemadmodum dicit Chriſtus Iohan. 5. Qui non honorat Filium, non honorat Patrem. Qui odit Filium, is & Patrem odit. Et 1. Iohan. 2. ſcriptum eſt: Quis eſt mendax niſi is, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium. Quiſquis negat Filium, is ne Patrem quidem habet. De Hæreticis quoq; ſimiliter Iudicandum eſt.

CAPVT XIIII.

DE RELIQVIS GRADIBVS PECCATORVM contra primum præceptum.

QVintus gradus peccatorum contra primum præceptum eſt deſertorum & Apoſtatarum, qui à confeſſione Dei & doctrinæ Euangelij deficiunt, vel metu, vt Petrus ne-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

gans Chriſtum, qui tamen rurſus conuerſus eſt, vel propter odium & auariciam, vt Iudas, qui ex Apoſtolo factus eſt Chriſti proditor. Porphyrius Sophiſta, cùm à Chriſtianis quibusdam plagas accepiſſet, odio eorum fidem abiurauit Chriſtianam, & contra ſacram ſcripturam multas blaſphemias expuit: vel propter amorem, gratiam & fauorem hominum, vt de Salomone 3. Reg. 11. ſcriptum eſt, Quòd per vxores, quas ardentiſsimo amore dilexit, cor eius deprauatum eſt, vt ſequeretur Deos alienos: Vel propter impatientiam in cruce, cuius exempla aliqua extant in Iſraëlitarum hiſtoria: Vel propter alias quaſcunq; cauſas, vt Decebolus luſit cum religione, & Iulianus Apoſtata, qui cùm priuatus eſſet, profeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianum, ſed Imperator factus, per petulantiam totum ſe Ethnicis ſacris & Dæmoniacis incantationibus deuouit, Mactauit humanas victimas, & ſe illarum ſanguine Baptiſmum abluere dicebat.

Rapotus Phryſorum Princeps, cùm conuerſus eſſet ad Chriſtianam religionem, & à pio Epiſcopo didiciſſet doctrinam & articulos Fidei, atq; iam alterum pedem in fontem

poſuiſſet, vt baptizaretur, interrogauit Epiſcopum, vbinam maiores eſſe ſuos exiſtimaret: & Epiſcopo reſpondente, eos non eſſe ſaluatos, propterea, quòd ſine Chriſto non pateat via in cœlum. Ille mox pedem retraxit, & fidem Chriſtianam rurſum abnegauit, inquiens, quòd ibi eſſe vellet, vbi maiores ſui eſſent. Hoc leuitatis exemplum de multis ſimilibus exemplis admonet.

Sextus gradus eſt deſperantium, vt Cain, Iudas & Saul deſperauerunt. Et neceſſe eſt omnes illos ruere in deſperationem, qui non nouerunt Euangelium de Fide in Chriſtum. Eſt autem doctrina Papiſtica de dubitatione (An Deus velit nos audire, nobis ignoſcere ac dare vitam æternam) fons deſperationis, quare eam deteſtari omnes pij debent.

Septimus gradus eſt eorum, qui non curant, & non volunt diſcere Euangelium, de agnitione Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel quia ſunt ſecuri, vel quia ſunt obdurati.

Octauus gradus eſt ſuperborum, hoc eſt, eorum, qui ſe extollunt ſupra Deum, admiratione & fiducia propriæ iuſticiæ & virtutum, vt Phariſæus Luc. 18. Et ſicut de impio & ſuperbo Rege ſcriptum eſt Eſaiæ 14.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Dicebas in corde tuo, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Et capite quarto Danielis inquit Nabuchodonozor rex: Nonne hæc eſt Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ? Item Danielis 6. Rex Darius præcipit, vt 30. diebus omnes preces ad ipſum ſolum dirigantur. Et de Antichriſto ſeu Papa dicit Daniel 11, & Paulus 1. Theſſa. 2. quòd extollat ſe ſupra Deum & oſtentet ſe ac ſi ſit Deus.

Huc pertinent ſimilia exempla aliarum hiſtoriarum. Vt Aiax profecturus ad bellum Troianum, patri admonenti eum apud Sophoclem, vt cogitet, virtute & auxiliante Deo vincendum eſſe, reſpondet: Adiuuante Deo etiam ignaui vincere poſſunt, ego vero absq; auxilio diuino confido me iſtam attracturum eſſe gloriam. Alexander Magnus poſt aliquot inſignes victorias ſemetipſum admiratus, voluit diuinis honoribus coli. Eius ſtultæ & ſuperbæ impietatis multa exempla inueniuntur in hiſtorijs, quæ etiam quidam ex ſapientibus Ethnicis deriſerunt, propterea quòd ipſa experientia eam refutat, vt portenta homi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

hominum, Nero & Caligula ſtatuas ſuas in templis collocarunt, & pro Dijs adorari voluerunt, quorum nefandæ turpitudines & flagitia omnibus nota fuerunt.

CAPVT XV.

DE IMAGINIBVS ET STATVIS.

EXod. 20. in Deuto: hæc appendix primo præcepto addita eſt à Deo: Non facies tibi ſculptile, neq; omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, aut in terra deorſum, nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra, non adorabis ea neq; coles. Hæc prohibitio copulatiuè intelligenda eſt. Sicut Leuit. 26. expreſſè ſcriptum eſt: Non facietis vobis idolum ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum. Ego enim ſum Dominus Deus veſter. Et Pſal. 97. Confundantur omnes qui adorant ſculptile, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. Hic ſimplex intellectus multas rixoſas diſputationes tollit & explicat. Eſt autem controuerſia de imaginibus & ſtatuis, non recens,

ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſed vetus. Nam notum eſt ex hiſtorijs, quod tempore Leonis Iſaurici Imperatoris, qui cœpit imperare anno 718. & poſtea, grauiſſimæ contentiones fuerunt inter Imperatores & Epiſcopos, de adoratione imaginum, quæ contentiones etiam recenſentur inter cauſas, propter quas facta eſt ſeparatio Imperij Occidentis ab Orientali. Ac tandem ſub Irene ac Conſtantino filio, qui erat gener Caroli Magni, id certamen artibus Epiſcoporum & conſenſu Imperatoris vtriusq́, eò deductum eſt, vt celebrata ſit Synodus Niceæ, quæ vocatur ſeptima Oecumenica, in qua publico decreto ſtatuæ reſtitutæ ſunt: Et confirmata eſt adoratio earum impia & idolatrica, atq́; Anathemate ſunt notati, qui contra ſtatuas Imperatoribus operam ſuam accommodauerant.

Hæc hiſtorica ſciri prodeſt, vt cogitemus, quantopere ſit neceſſarium, vt hæc prohibitio diuina rectè intelligatur. Non enim prohibetur ſine diſcrimine omnis pictura imaginum, aut fabricatio ſtatuarum, vel earum vſus, ſi abſit Idolatria, ſed tota prohibitio ad Idolatriam reſpicit, quæ vel ab Ethnicis vel ab alijs impijs, ſiue inter Iudæos,

dæos, ſiue inter eos qui appellantur Chriſtiani, cum ſtatuis & imaginibus committebatur, & committitur. Sicut autem Ezechias non tantùm idola ab hominibus excogitata, ſed etiam Serpentem æneum, qui iuſſu Dei factus erat, euertit & confregit, quia ei Idolatrici cultus exhibebantur: Ita cogitent pij Magiſtratus, quod ad ipſorum officium pertineat, Idola imaginum & ſtatuarum prohibere & tollere, quia Magiſtratus in externa diſciplina eſt vtriusq; Tabulæ cuſtos.

Vtq; inſanus furor & diabolica dementatio eorum, qui imaginibus & ſtatuis diuinos honores & cultus deferunt, perſpicuè conſpiciatur, ideo pauca inſignia dicta ſcripturæ de illa inſania addam Pſalm. 115. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum: Os habent & non loquuntur, Oculos habent & non vident, Aures habent & non audiunt, Nares habent & non olfaciunt, Manus habent & non palpant, Pedes habent & non ambulant, neq; loquuutur in gutture ſuo: Similes eorum fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Sapient. 13. ſtultitia eorum, qui ſimulachra colunt, graphicè depingitur. Faber

arborem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

arborem è ſylua adferens, ex ea parte, quæ recta eſt, facit aliquod opus neceſſarium, ſed ex ea parte, quæ eſt curua & inutilis, facit ſimulachrum, illudq́; pingit coloribus, & clauis affigit parieti, atq́; illi ſimulachro facit vota, vt augeat ſubſtantiam, det fortunam liberis, & faciat felices nuptias. Loquitur cum illo, qui anima caret, & ab eo quod infirmum eſt, petit ſanitatem, à mortuo petit vitam, ab eo quod ambulare non poteſt, petit iter fauſtum, & fortunam in acquiſitione diuitiarum, auxilium & laborem, & felicem omnium rerum euentum petit ab eo, quod ad omnia eſt inutile. Nauta nauigare volens, petit felicem nauigationem & conſeruationem in tempeſtatibus ab iſto ligno, quod naue ſua fragilius eſt. Similis deſcriptio extat Ieremiæ 10. Eſaiæ 49. Et ſunt tales deſcriptiones conſiderandæ, vt mundi & præcipuè Papiſtarum inſaniam Idolatricam intelligamus & abominemur. Hac enim phraſi vtitur Propheta Ezechiel cap. 23. vbi dicit, Idolatras inſanire in Idolomania. Prodeſt autem ſemper quaſi in conſpectu habere quædam illuſtria dicta de prohibitione huius Idolomaniæ & pœnarum comminatione, vt Leuit. 19. Nolite conuerti ad Idola,

nec

nec Deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus veſter. Deut. 4. Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb, de medio ignis, ne forte decepti, faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem aut imaginem Maſculi, vel Fœminæ, ſimilitudinem omnium iumentorum, quæ ſunt ſuper terram, vel auium ſub cœlo, volatilium atq; reptilium, quæ mouentur in terra, ſiue piſcium quæ ſub terra morantur in aquis, ne forte eleuatis oculis ad cœlum videas Solem & Lunam, & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea, & colas. Eſaiæ 42. Gloriam meam non dabo alteri, nec laudem meam ſculptilibus. 1. Corinth. 10. Fugite à cultu ſimulachrorum, 1. Iohan. 5. Cauete à ſimulachris. Comminationum ſumma contra omnem transgreßionem legis poſita eſt in dicto: Ego ſum Dominus Deus tuus fortis Zelotes, viſitans iniquitatem &c. Sed tamen extant etiam comminationes ſingulares de Idolatria. Deut. 6. Non ibitis poſt Deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt: Quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus, in medio tui, ne quando iraſcatur furor Domini tui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tui contra te, & auferat te de ſuperficie terræ. Pſalm. 97. Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. Eſaiæ 42. Confundantur confuſione magna, qui confidunt in ſculptili, qui dicunt conflatili: Vos Dij noſtri, Deut. 8. Si oblitus Domini Dei tui ſecutus fueris Deos alienos, coluerisq́ illos, & adoraueris, ecce nunc prædico tibi, quod omnino diſpereas, ſicut gentes quas deleuit Dominus in introitu tuo. 1. Corinth. 6. Idolis ſeruientes & auari, qui ſunt Idolorum cultores (Epheſ. 5.) non poßidebunt Regnum Dei. Cum his dictis etiam coniungantur pœnarum exempla. Exodi 32. Propter adorationem vituli aurei puniti ſunt Iſraelitæ. Deute. 8. Manifeſtè ſignificat Moyſes gentes terræ Canaan propter Idolatriam deletas fuiſſe. Salomonis Idolatria in Senectute commiſſa, punita eſt diuiſione regni Iſrael. 3. Regum 11. Propter idolatriam Ieroboam, qui conſtituit duos vitulos aureos in regno Samariæ, hæc comminatio ad eum dicta eſt: Ecce ego inducam mala ſuper domum Ieroboam, & percutiam de domo eius mingentem ad parietem, 3. Reg. 14. Totus Iſraël abijcitur

&

& vaſtatur propter Idolatriam, 4. Reg. 14. Et domus Iuda in captiuitatem abducitur, 2. Paralip. 26. Operæ precium eſt autem diligenter conſiderare caput 44. Ieremiæ, vbi populus obijcit Ieremiæ, quod donec coluerunt Melechet cœli, id eſt, reginam cœli, omnibus rebus abundauerint, ſed ſublato eo cultu premantur omnium rerum penuria. Sicut nobis etiam Papiſtæ obijciunt. Tunc, inquiunt, abundabamus panibus & bene nobis erat, & non videbamus malum, poſtquam autem ceſſauimus ſacrificare Reginæ cœli, & offerre ei libamina, ſuſtinuimus omnem penuriam, perditi per gladium & famem. Sed Ieremias hanc obiectionem rectè ſoluit, ac nobis præſcripta eſt ea ſolutio à Spiritu Sancto, vt ſimiliter etiam Papiſtis reſpondeamus. Sic enim ait Ieremias ad totum populum: Verè Dominus recordatus eſt incenſi, quod vos in ciuitatibus Iuda & in plateis Ieruſalem incendiſtis cum Patribus veſtris, Regibus & Principibus, & omni populo terræ, & ſic attendit corde, vt amplius non ſuſtineret malitiam ſtudiorum veſtrorum, & abominationes veſtras, quas faciebatis: vnde terra veſtra facta eſt deſerta, ſtupor, ma-

ledictio,

ledictio, vt nemo illic inhabitet, ſicut hodie videre licet, quia thura incendiſtis, & contra Dominum peccaſtis, vocem Domini non audiſtis, nec in lege, iudicijs, & teſtimonijs eius ambulaſtis: Ideo & hoc malum accidit vobis, ſicut hodie videre licet.

CAPVT XVI.

DE SECVNDO PRAECEPTO.

SEcundum præceptum Decalogi eſt: Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, Non enim habebit Dominus inſontem eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei fruſtra. Sicut autem in primo præcepto coniunguntur propoſitiones duæ, altera affirmatiua: Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra AEgypti: altera negatiua: Non habebis Deos alienos coram me. Ita mens noſtra etiam in alijs præceptis ſemper duas propoſitiones affirmatiuam & Negatiuam conſiderare debet. Sic itaq; prohibitio abuſuum nominis Dei in præcepto ſecundo, è contrario præcipit veros vſus nominis diuini. Quare primo de veris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

uſibus nominis Dei, ſeu de bonis operibus ſecundi præcepti, deinde etiam de abuſibus ſeu peccatis contra ſecundum præceptum dicendum eſt. Quinq; ſunt genera virtutum quas ſecundum præceptum poſtulat:

Vera prædicatio de Deo,
Vera inuocatio Dei, Gratiarum actio,
Confeßio, & Fides iurisiurandi.

Vera prædicatio de Deo eſt, veram doctrinam de Dei eſſentia, & voluntate patefactam in verbo Dei, & de beneficijs Dei alios docere & falſas doctrinas refutare.

Vera inuocatio eſt, Deum verum rectè adorare in Spiritu & veritate, habetq; duas partes, ſeu ſpecies, petitionem, qua agnoſcens Deum datorem omni boni, petit ab eo aliquid, & gratiarum actionem, qua bonitas Dei celebratur, & gratiæ ipſi aguntur pro acceptis beneficijs.

Confeßio eſt veram doctrinam de Deo, veram agnitionem Dei, fidem in Deum, & inuocationem veri Dei conſtanter profiteri coram mundo, & eam profeßionem non abijcere propter odia, pericula, minas aut dolores ſuppliciorum. Item Confeßionem per bonos fructus ornare & oſtendere, quemadmodum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dum dicit Chriſtus : *Luceat lux veſtra coram hominibus , vt videant veſtra bona opera , & glorificent patrem veſtrum , qui in cælis eſt.* Fides iuramenti eſt , quando neceſſe eſt , per nomen Dei veri iuramentum dare , cum bona conſcientia , quod ſcias te veritatem dicere , & quod non velis fallere. Expreſſè autem de Iuramento ſcriptum eſt , cap. 6. Deut. *Dominum Deum tuum timebis , & illi ſoli ſeruies , & per nomen eius iurabis.*

CAPVT XVII.

DE PRÆCIPVIS ERRORIBVS PHILOSOPHOrum omniumq; Ethnicorum in hoc præcepto , & quomodo Ethnica inuocatio à Chriſtiana differat.

MVlti legentes Socratis diſputationem in Timæo Platonis , aut ſimiles diſputationes Ciceronis vel aliorum , exiſtimant nihil aut parum intereſſe , inter tales ſermones Philoſophicos , & inter prædicationem de Deo , quæ ſit in Eccleſia. Similiter iudicant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

multi de inuocatione & confeſſione. Neſtor apud Homerum in 3. Odyſſ: inquit: Orate, omnes enim homines indigent Deo. Iuuenalis dicit: Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano. Apud Sophoclem pater hortatur Aiacem euntem ad bellum, ut auxilium à Deo petat: Mi fili, inquit, virtute velis vincere, ſed auxiliante Deo velis vincere.

Cambyſes filium Cyrum euntem ad auum Aſtiagem admonet, ut nihil vel in publicis, vel in priuatis rebus agat, niſi prius peractis ſacris & facta inuocatione. Humanum, inquit, genus plenum eſt erroribus, at Dÿ cum ſemper fuerint, omniaq; norint præſentia, præterita, & futura, inuocati adſunt conſultationibus hominum, quibus propitÿ ſunt propter pietatem, & oſtendunt quid agere, quibus abſtinere oporteat. Socrates Deos Athenienſium nolebat inuocare, ſed eleuatis in cœlum oculis dicebat precationes, & idcirco publico iudicio eſt condemnatus, ut Cicutam biberet. Multi cum talia dicta & exempla legunt, putant ea cum ſententÿs ſacræ ſcripturæ & exemplis Eccleſiæ prorſus conuenire: Sed toto cœlo errant, qui ita exiſtimant. Sicut enim doctrina Philoſophorum &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnium Ethnicorum de Deo, ita etiam eorum inuocatio à vera doctrina & inuocatione Eccleſiæ, duplici præcipuè errore differt.

Primus error eſt de eſſentia Dei. Philoſophi, Iudæi, Turcæ, & omnes Ethnici, etſi dicunt & putant ſe inuocare verum Deum, creatorem cœli & terræ, tamen quia negant hunc eſſe verum Deum, qui miſit Filium Ieſum Chriſtum, mediatorem, & redemptorem, & qui cum Filio & Spiritu Sancto eſt vnus verus Deus, ideo inuocant Deos ignotos, hoc eſt, fingunt ſibi falſa idola & numina, quibus & nomen & honorem Dei falsò attribuunt, imo ſicut Paulus & Dauid expreſſe dicunt, non Deum ſed dæmonia inuocant. Eſt enim æterna & immota regula, Iohan. 5. Qui non honorat filium non honorat Patrem. Hunc errorem monſtrat Chriſtus in Samaritanorum inuocatione. Iohan. 4. Vos adoratis quod neſcitis. Apoſtolus Paulus Athenis inuenit aram, in qua ſcriptum fuit: Ignoto Deo, Actorum 17. Ille titulus etiam hunc errorem manifeſtè indicat. Conſtat autem ex Pauſania in Atticis & Meſſenicis, quòd apud Græcos aræ ignotorum Deorum fuerunt frequentes. Et Laërtius originem deſcribit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Erant, inquit, in agro Attico multæ Dijs ignotis aræ, quæ inuento Epimenidis Cretenſis ſunt erectæ: Nam cùm regio peſtilentia laboraret, conſultaq́ Pythia reſpondiſſet, expiari oportere vrbem & agros, nec cui Deo ſacrum fieri oporteret dixiſſet, Epimenides, qui tunc Athenis erat, iuſsit dimitti hoſtias per agros, eaſq́ ſequi ſacrificos, & quo in loco quæque conſtitiſſet, ibi mactari eam, immolariq́ Deo ignoto propitio.

In 1. Epiſtola ad Corinth. cap. 8. dicit Paulus: Idolum nihil eſſe in mundo. Omnis itaq́ inuocatio quæ fit ad idola, aut ficta numina, non ſolùm fit ad ignotum, ſed etiam ad nihil, id eſt, ad illud quod non eſt Deus. Sicut ſomnium aut ficta opinio nihil eſt, quia non eſt res aliqua ſed vana imago. Capite 10. ſuam ſententiam declarat quod Inuocatio aut cultus Idolorum fiat non Deo ſed Diabolis. Talis itaq́ ſtulticia eſt in omni inuocatione gentium extra Eccleſiam veram, etiamſi falsò & vanè gloriantur, & alijs perſuadere conantur ſe non ſtatuas lapideas aut ligneas, ſed cœleſte numen, aut æternam diuinam mentem inuocare, Itaq́ Chriſtus dicit: Vos adoratis quod neſcitis. Sed de inuocatione veræ

Eccle-

Eccleſiæ, cuius ipſe eſt caput, expreſſè addit: Nos adoramus quod ſcimus. Et Pſal. 91. *dicit Dominus: Nouit nomen meum, ideo protegam eum, inuocat me, ideo exaudiam eum.*

Secundus error in Ethnicorum inuocatione eſt de voluntate Dei. Eſt autem Dei voluntas, vt omnes homines audiant vnigenitum Filium eius, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ipſius Euangelium amplectantur, in ipſum credant, & in nomine ipſius inuocent, credentes ſe propter hunc Mediatorem exaudiri. Hanc voluntatem ignorantes gentes extra Eccleſiam Dei, non poſſunt rectè inuocare Deum, ſed ſicut neſciunt ad quem preces ſuas dicant, ita etiam neſciunt an audiantur preces, an verò non audiantur, an iuuent vel non iuuent. Sic Hecuba inquit apud Euripidem in Troadibus: O Dij ignauos quidem opitulatores vos inuoco, tamen habet aliquam ſpeciem inuocare Deos, quando aliquis in aduerſam fortunam incidit. Tales ſunt cogitationes eorum Ethnicorum, qui aliquid adhuc tribuunt precibus. Sunt alij, qui preces prorſus inutiles eſſe exiſtimant, vel quòd omnia ſine diuina gubernatione cæco fortunæ impetu ſeu motu fiant, vel quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnia fiant iuxta Stoicum & immutabile fatum. De iſtis opinionibus impedientibus prorſus inuocationem, extant horrendi verſus apud Senecam. De priore quidem opinione ſic inquit in Hippolyto:

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitq; manu
Munera cæca, peiora fouens
Vincit ſanctos dira libido.
Fraus ſublimi regnat in aula.

De poſteriore opinione in Oedipo ita ſcribit:

Fatis agimur, cedite fatis.
Non ſollicitæ poſſunt curæ
Mutare rati ſtamina fuſi.
Non illa Deo vertiſſe licet,
Quæ connexa ſuis currunt cauſis,
It cuiq; ratus prece non vlla
Mobilis ordo.

Cohorreſcamus, cùm tales verſus legimus, & agamus æterno Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum Filio & Spiritu ſancto, totis pectoribus gratias, quòd nobis lucem Euangelij & veram doctrinam de recta inuocatione reuelauit, atq; vt in ea veritate nos conſeruet, indeſinenter oremus.

Impÿs

Impÿs autem verſibus Senecæ, de immobilitate, & immutabilitate Stoici fati, opponamus Philippi Melanthonis pios verſus, quorum ſententia ex ſacra ſcriptura ſumpta eſt, & cum ea conuenit:

Ipſa etiam quamuis Adamanti inciſa ferantur,
Cùm petimus cedunt fata ſeuera Deo.
Nec Deus eſt numen Parcarũ carcere clauſum,
Quale putabatur Stoicus eſſe Deus.
Ipſe poteſt Solis currus inhibere volantes,
Ipſe velut ſcopulos flumina ſtare iubet.

CAPVT XVIII.

DE IVRAMENTIS.

IVrare eſt Deum teſtem inuocare, & ſe ad pœnam & vltionem Dei deuouere, ac obligare, ſi in iuramento mentiaris, aut ſi ſciens & volens fidem iuramenti frangas. Talis iuratio tribuit Deo hanc laudem, quòd ſit verax, quòd diligat veritatem, & quòd mendaces ac fallaces puniat. Itaq; cùm ſit in cauſa neceſſaria, tunc eſt cultus veri Dei, ſicut Deut 6. ſcriptum eſt: Dominum Deum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, & per nomen eius iurabis. Atq; periuri fiunt rei diuinæ pœnæ, iuxta comminationem ſecundo præcepto additam: Non habebit Deus inſontem eum, qui nomen Dei aſſumpſerit vanè.

Aliqui ex verbis Chriſti apud Matthæum cap. 5. colligunt Chriſtianis non licere iurare, quia ibi dicit Chriſtus: Ego dico vobis, Non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt, neq; per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius, neq; per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni Regis, neq; per caput tuum iurabis, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.

Sciatur autem, quòd in hoc dicto Chriſti τὸ ῥητὸν non ita intelligendum ſit, vt vniuerſaliter omnia iuramenta prohibeat, nam extant exempla in ſcriptura ſacra, quæ docent, quòd Chriſtianis in neceſſarijs cauſis, & petere, & præſtare iuramentum liceat: Et ad Hebræos 6. dicitur, quod confirmatio iurisiurandi eſt omnis controuerſiæ finis. Ideoq; luce meridiana clarius eſt, quòd legitima iudicia iuramentis carere non poſſint. Cùm enim deſunt

ſunt humana teſtimonia, tunc niſi Iudex ad diuinum teſtimonium referat cauſam, nunquam finire litem poterit. Sic itaq; intelligatur dictum Chriſti apud Matthæum, quòd improbet & prohibeat iuramenta temeraria, quæ ſine honeſta & neceſſaria cauſa, tantùm priuata leuitate & malitia fiunt. Sicut nunc etiam (proh dolor) vulgo moris eſt, ad quælibet fermè dicta, etiam vaniſſima, addere Iuramentum per nomen Domini, & per paſſionem ac vulnera Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ea leuitas eſt abominanda impietas, & horrendum peccatum contra ſecundum præceptum, nec dubium eſt, quòd ſit cauſa multarum pœnarum priuatarum & publicarum, iuxta huius præcepti grauiſſimam comminationem: Non habebit Deus inſontem eum, qui in vanum aſſumpſerit nomen Domini. Deinde etiam reprehendit & prohibet Chriſtus Iudæorum & aliarum gentium impiam ſuperſtitionem iurandi per creaturas aut idola. Quia de neceſſarijs iuramentis ſcriptum eſt, per nomen Dei iurandum eſſe, propterea quòd in iuramento tribuitur ei rei, per quam iuratur, honor ille, quòd omnia ſciat, etiam cogitationes & voluntates hominum, & quòd iudicet ac puniat periuros. Et Exod. 23. ac Ioſuæ 23.

ea pro-

ea prohibitio expreſſè traditur: ne per Deos gentium fiat iuratio: Per nomen Deorum externorum non iurabitis, neq; audietur ex ore veſtro. Sunt itaq; in doctrina de Iuramento quædam Regulæ obſeruandæ.

Prima Regula:

Iuramentum, vt dictum eſt, debet fieri in nomine veri Dei. Quia eſt pars cultus Dei, pertinens ad Confeſſionem & Inuocationem. Nam iurans confitetur Deum, & Deum inuocat, vt ſit teſtis ſermonum & voluntatis ipſius, & vt puniat fallentem.

Secunda Regula.

Non iurandum eſt temerè, ſed quando cauſæ piæ, honeſtæ & neceſſariæ iuramentum requirunt, tunc cum bona conſcientia & peti & præſtari iuramentum poteſt. Filius Dei ſæpe iuramento doctrinam ſuam confirmat: Amen Amen dico vobis &c. Ipſius autem actio noſtra eſt inſtructio.

Apoſtolus Paulus 2. ad Corinth. 1. Teſtem Deum inuocat in animam ſuam, quòd non redierit ad Corinthios parcens ipſis.

Abimelech Rex Cap. 22. Geneſeos petit ab Abrahamo iuramentum, quòd non velit nocere ipſi. Et Abrahamus cap. 24. poſtu-

poſtulat à ſeruo ſuo Eliezer iuramentum, quòd non velit filio Iſaaco accipere vxorem de filiabus Cananæorum, ſed de ſua cognatione.

Et Iacob moriens cap. 47. à filio Ioſepho iuſiurandum exigit, quòd non velit ipſum in Aegypto ſepelire, ſed ad ſepulchra patrum reportare. Atq; illi à quibus ſunt hæc iuramenta poſtulata, præſtiterunt ea.

Abimelech & Iſaac Gene. 28. Ioſua & Gabionitæ, Ioſuæ cap. 9. Dauid & Ionatas, 1. Reg. 20. iuramentis fœdera inter ſe ſanciunt. Exploratores à Ioſua emiſſi, iurant meretrici Rahab, quòd eam ſeruare velint in occupatione vrbis. Et Dauid Sauli iurat, quòd eius ſemen non velit delere.

Conſideratio talium exemplorum declarat regulam de cauſis pijs, honeſtis & neceſſarijs. Cùm enim non poſſint omnium quæ accidunt exempla proponi, ideo rectè traditur in ſcholis regula vtilis: De ſimilibus idem eſſe iudicium. Recitabo etiam quædam Ethnica exempla.

Magiſtratus & ſubditi, & quicunq; honeſta ac licita fœdera contrahunt, rectè ſe obligant mutuis iuramentis. De huius obligationis vinculo in politijs & ſocietatibus,

extat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

extat inſignis locus in Oratione Lycurgi contra Leocratem, qui dignus eſt memoria & diligenti obſeruatione. Illud, inquit, cogitate, neruum totius publici ſtatus eſſe iuſiurandum. Cùm enim tria ſint membra ciuitatis: Magiſtratus, Iudices & priuati homines, hi omnes inter ſe deuincti ſunt iureiurando, hanc ob cauſam, quia multi pœnas effugere poſſunt, quas homines de ſontibus ſumunt, At iudicium & pœnas diuinas nemo effugere poteſt, etſi non ipſe, tamen poſteri & totum genus in magnas calamitates incidit.

Sic ſuperior demandans inferiori officium ſeu munus honeſtum, non iniuſtè facit, cum ab eo ius iurandum fidelitatis accipit. Quemadmodum non tantum in Regiminibus & Politijs, ac militia, ſed etiam in Scholis vſitatum eſt cum gradus conferuntur. Et medicis antiqua forma Hippocratis nota eſt, in qua inter cætera dicitur: Caſte ſeruabo & vitam & profeſſionem meam. Solon ſapientiſſimus Legislator Athenienſibus ciuibus, qui ius ciuitatis petebant, tale iuramentum præſcripſit.

Non faciam indigna ſacris, neq; deſeram meum manipularem, cuicunq; in acie adiunctus

iunctus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

iunctus fuero, pugnabo autem pro templis, & diuinis ritibus & ſolus & in multitudine, Patriam non deteriorem efficiam, ſed meliorem quàm accepi, & ſemper obtemperabo modeſtè rebus iudicatis, & legibus poſitis parebo, & his quas communi conſenſu deinceps populus condet, & ſi quis mutabit leges, aut non obtemperabit, non concedam, ero autem propugnator & ſolus, & in multitudine, & patria ſacra colam, Dij ſunt teſtes horum verborum. Et in iuramentis quæ idem Solon Athenienſium Iudicibus præſcripſit hæc verba ſunt. Feram ſententias iuxta leges, nec accipiam munera iudicij cauſa, audiam pariter accuſatorem & reum, & pronunciabo de re de qua propriè actio inſtituta eſt.

Romæ nemini licuit Magiſtratum gerere, niſi qui iuraſſet in Leges. Fuitq; illud maximum iuſiurandum quod nomine Fidei dabatur. Ideoque ſcribitur, quod fidei Deæ & Medijfidei templa Romæ erecta ſint, & propter eius iuramenti religionem plurimæ lites ex Fide bona ſint diremtæ.

In militari iuramento Græcorum ad Plateas hæc verba fuerunt, quæ Lycurgus recitat: Non pluris faciam vitam meam,

quam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quam libertatem nec deſeram duces viuos aut mortuos, & ſocios interfectos in prælio ſepeliam, & cum vicero, nullius Græcorum qui huic prælio interfuerunt, ciuitatem delebo, Delebo autem eas quæ cum Perſis ſenſerunt, Nec rurſum extruam templa incenſa, aut euerſa à barbaris, ſed ſinam eas ruinas eſſe monumenta Perſicæ impietatis.

In bello ſacro authore Solone Athenienſes & Amphyctiones, vt eſt in oratione AEſchinis, iurando ſe obſtrinxerunt, ſe neq; araturos eſſe eam terram, neq; paſſuros arare quenquam, ſed defenſuros Deum & ſacram terram manibus, pedibus ac omnibus viribus, & hanc addiderunt iuramento imprecationem: Si quis hæc non ſeruauerit, ſiue ciuitas, ſiue priuatus, ſiue gens, piaculum ſit Apollini & Dianæ, ne ipſis terra fruges ferat, neq; vxores liberos ſimiles parentibus pariant, ſed monſtroſos, neq; pecudes naturales fœtus edant, & ſuccumbant in bellis, iudicijs & foro, & funditus pereant ipſi, & domus, & genus ipſorum, & nunquam queant ſacrificare Apollini & Dianæ, neque illi ſacrificia eorum recipiant.

Nec eſt dubium quod Iudex à litigantibus & teſtibus poßit petere iuramentum.

Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quia ad Heb. 6. ſcriptum eſt, Iuriſiurandi confirmationem eſſe omnis controuerſiæ finem. Neq; noua eſt conſtitutio ciuilis de iuramento teſtium. Nam eius tale exemplum extat in oratione Demoſthenis περὶ ςεφάνȣ: *Celedemus Cleonis filius, Hyperides Callæſchri filius teſtificantur Demoſtheni, iureiurando adacti à ducibus, ſcire ſe AEſchinem Atrometi filium Cotocidem conueniſſe noctu in ædes Thraſonis, & conſilia communicaſſe cum Anaxino, qui iudicatus fuit miſſus eſſe explorator à Philippo. Hæc teſtimonia relata ſunt Prætore Nicia, tertio die Iulij. Et in eadem oratione præſtat Demoſthenes calumniæ iuramentum, quod nunc eſt in Iudicijs vſitatiſſimum his verbis. Deos præſides Atticæ inuoco, vt ſi vera dico, & tunc publicè dixi, quando hunc ſceleratum hoc negotium attingere vidi, cum quidem ſtatim intelligerem, quid moliretur, vt mihi opem ferant, neq; aduerſus hunc calumniatorem tueantur. Sin autem vel odio vel cupiditate contentionis falſum crimen aduerſus eum comminiſcor, vt me deſerant omnibus exutum ornamentis. Has formulas iuramentorum antiquorum, etſi ſunt in illis Idolatricæ inuocationes, tamen ideo recitaui, vt admonerentur adoleſcentes*

veterum iuramentorum obſeruationem apud Hiſtoricos & oratores, propter multas res inſignes politicas & morales, ad doctrinam Ethicam pertinere. Eſtq; notabile dictum Auguſtini: Periurus eſt, qui etiam per id quod nihil eſt Iurat. Item, Ecce dico caritati veſtræ, & qui per lapidem Iurat, periurus eſt.

Tertia Regula.

Cum duplex ſit Iuramentum, videlicet aſſertorium, quo ſine promiſsione aſſeritur, narrationem aliquam aut veram aut falſam eſſe, Et promiſſorium quo confirmatur promiſsio ſeu pactum aliquod: Ideo de promiſſorio hæc tertia regula teneatur. In Iuramentis & perſonæ & res conſiderandæ ſunt.

Cum enim in promiſsione oporteat eſſe deliberationem & conſenſum, non Iuramenta aſſeuerationes earum perſonarum, quarum nulla eſt deliberatio, vt puerorum & furioſorum. Item earum perſonarum, quibus lex adimit autoritatem, propterea quod ſub aliena poteſtate ſunt, vt ſunt pupilli, filius ac filiafamilias, Item vxor. Sic Numerorum 30. de filia & vxore expreſsè ſcriptum eſt, cum pater ac maritus contradicunt mulieri iuranti, non valere iuramentum. Iuxta hanc regulam ſolet iu-

dicari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dicari de legato, qui habens mandata de certis rebus egreditur fines mandati, & promittit iuramento de aliena voluntate. Sicut Romanus ſenatus Poſthumij iuratam promiſsionem pronunciauit eſſe irritam, quia Poſthumius fines mandati egreſſus eſſet. Itaq; vſitatè dici ſolet: Valere talia iuramenta ſeu promiſſa, ſaluo iure ſuperioris.

Quarta Regula.

Iuramentum obligatorium debet fieri de re licita, honeſta & poſsibili, ſicut in definitione Iureconſultorum dicitur: Iuramentum eſt aſſeueratio de re poſsibili ac licita ſacræ rei atteſtatione confirmata. Quare iuramenta de rebus illicitis, inhoneſtis, turpibus, prohibitis & impoſsibilibus non valent, ſed ſunt irrita, & quamuis non eſt expreſſa exceptio harum conditionum, tamen in omni iuramento intelligi debet. De impoſsibilibus dicitur in regulis Iuris. Impoſsibilium nulla eſt obligatio.

Itaq; ſeruus Abrahæ prudenter facit quod antequam iuramentum domino ſuo præſtat, de adducenda ſponſa Iſaaci, conditionem impoſsibilitatis excipit, quam etiam Abrahamus admittit. Si inquit noluerit ſequi te, non teneberis iuramento. Geneſis 24.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De illicitis & inhoneſtis dicitur, Iuramentum nequaquam ſit vinculum iniquitatis, quia Deus inuocandus eſt, vt ſit teſtis & adiutor rei honeſtæ, non rei inhoneſtæ, illicitæ, & prohibitæ. Vt ſi quis iuramento promittit, quod velit fieri Idolatra, aut proditor, aut latro, aut fur, aut adulter, ſeruare Iuramentum non debet. Nam peccat talia iurans, & poſtea, ſi iuramentum præſtat, amplius & magis peccat.

Sic peccant Monachi iurantes obedientiam Antichriſto, & cumulant peccata cum propter hoc iuramentum perſeuerant in Idolomania & impietate.

Itaq; ſciendum eſt talia impia iuramenta non obligare, eaq; ſine peccato violari.

Nihil etiam intereſt ſiue res illa illicita & prohibita, in iuramento fuit expreſſa, ſiue non fuit expreſſa, & poſtea additur ac miſcetur. Vt Herodes cum Iuramento promittit puellæ quicquid petat, poſtea ipſa petit rem illicitam, & lege Dei prohibitam, nimirum iniuſtam interfectionem Baptiſtæ, ibi Herodes nullo modo fuit obligatus iuramento ad eam Tyrannidem. Quod autem ſimulat ſe Iuramento cogi inuitum, vt Baptiſtam interficiat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

impiiſsima hypocriſis & irriſio Dei eſt. Sic Iephte Iudicum 11. nullo modo fuit voto obligatus, cum promiſiſſet ſe immolaturum quicquid primo occurriſſet. Intelligenda enim erat promiſsio de re, quam licebat offerre ſecundum legem. non de equis, porcis, canibus, multo minus de hominibus, vel de propria filia.

Simile eſt hoc exemplum, Anno 317. Imperator Valens educens exercitum contra Gothos voluit prius baptizari. Eudoxius itaq; Epiſcopus eum baptizare noluit, niſi prius Iuramentum daret, quod doctrinam Arianorum vellet defendere, & perſequi eos, qui aliter docerent, vt itaq; impium illud iuramentum ſeruaret, factus eſt crudeliſsimus hoſtis Chriſtianorum, recte docentium, & ſentientium.

Sciamus itaq; talium iuramentorum nullam eſſe obligationem, ſicut rectè ab Iſidoro dicitur. Melius eſt non implere iuramentum, quam permanere in flagitio. Item, in malis promiſsis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vouiſti. Impia eſt promiſsio quæ ſcelere impletur.

Multò melius fecit Dauid, qui 1. Regum 25. iurat ſe interfecturum eſſe Nabal, & eius familiam, & quia rex erat, & defende-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

fenderat greges Nabal, videbatur iuſtam cauſam iræ ſuæ habere, ſed cum interueniret, deprecatrix Abigail, prorſus abijcit Dauid conſilium de vindicta, quia videt ſecuturam eſſe iniuſticiam, ſiquidem iniuſtè interfeciſſet vxorem Nabal matronam ſanctam, & ſeruos quorum aliqui erant in hoc caſu innocentes.

Et de talibus caſibus etiam Iureconſulti dicunt, Iuramenta facta calore iracundiæ, non habere authoritatem, Sed præcipuè conſideretur ſequens iniuſticia quæ tollit obligationem.

Apud Ethnicos ſcriptores recitatur inſigne exemplum de Hippolyto, qui perſuaſus à nouerca Phædra, iurauerat ſe facturum eſſe quicquid ipſa peteret: Poſtea autem cum Phædra peteret inceſtam conſuetudinem, rectè dixit ſe iuramento non obligari, & nota ſunt eius verba: Iuraui lingua, mentem iniuratam gero.

Hæc ſapientia Hippolyti digna laude eſt, & hinc poteſt ſumi iudicium de multis ſimilibus caſibus, in quibus dolus fraudulenter diſsimulatus, implicat eam, qui iurauit, vt aut peccatum perpetret ſua actione, aut aliena peccata ſuo conſenſu approbet. Et no-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tum eſt, quòd circumuentis dolo in contractibus iura certis modis remedium adhibent. Sed quid de exemplo Ioſuæ cap. 9. dicendum eſt, qui etſi fuit circumuentus à Gabaonitis ſimulantibus, quòd è longinqua regione venirent, tamen pepercit eis propter iuramentum, cùm Lex diuina iuſsiſſet omnes Cananæos deleri? Dilucida eſt reſponſio: Quanquam Ioſua deceptus erat, & propter errorem iuramentum videbatur eſſe irritum, tamen non mutat promiſſa, ſed anteſert iuramenti reuerentiam mandato, in quo ipſo tamen ſciebat hanc interpretationem comprehenſam eſſe, vt parceretur ſupplicibus, ſicut expreßè ſcriptum eſt Deut. 20. Et omnium gentium, in quibus mediocris cura fuit iuſtæ gubernationis, mos fuit parcere ſupplicibus. Quòd autem Ioſua deceptionem Gabaonitarum perpetua ſeruitute puniuit, exemplum eſt ad Magiſtratus in ſimilibus caſibus, pertinens, vt non approbent doloſas & fraudulentas deceptiones.

In hac Regula obſeruanda eſt exceptio, videlicet quando lex, qua ſe excuſat ille, qui iurauit, nec eſt mandatum, nec prohibitio, ſed priuilegium, quo ſine peccato vti quis aut non vti poteſt. Tunc valet iuramentum per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſonæ habentis deliberationem. Vt cùm aliquis priuilegio exceptus iurat ſe velle pendere communia tributa, is poſtea ſe priuilegio excuſare non poteſt.

Quinta Regula.

Iuramenta non calumnioſè aut ſophiſticè, ſed ſimpliciter ſecundum communem ſenſum debent intelligi, quia qui loquitur ſophiſticè, odibilis eſt, Eccle: 27. Et ſic Iſidorus dicit: Quacunq; arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ſic illud accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit, ſcilicet, ſi ab eius intellectu etiam abſit calumnia.

Sciamus hanc Regulam excludere à iuramento omnem calumnioſam interpretationem & intellectum. Eſt enim & periurium & blaſphemia in iuramentis ſophiſticè ludere. Non rectè fecerunt Thraces, quòd cùm pacti eſſent 30. dierum inducias, noctu agros Bæotiorum populati ſunt. Neq; Cleomenes Lacedæmoniorum rex iuſtè fecit, quòd 7. dierum inducijs factis, tertia nocte Argiuos incautos oppreſsit. Idem Cleomenes aſſumpto in ſocietatem conſiliorum Archonide, iurauit ei, ſi voti compos fieret, ſe omnia cum ipſius capite effecturum eſſe. Cùm verò rerum potius eſſet, ſo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cium Archonidem interfecit, & abſciſſum caput vrnæ impoſuit mellis plenæ, & ſecum circumuexit, & quotieſcunq; aliquid agere vellet, vrnam intuitus eſt, dicens, ſe cum capite Archonidis deliberare, ſicut iuraſſet.

Paches dux Athenienſis Notium oppugnans, poſtulauit, vt Hippias dux ex oppido ad colloquium veniret, iuramento dato, quòd in oppidum incolumis eſſet rediturus. Egreſſum Hippiam in caſtra, vinctum cuſtodit, oppidum oppugnat, & abſente duce Hippia illud occupat, poſtea Hippiam ſecum in oppidum adducit, & interficit. Hatto Epiſcopus Moguntinus ſimili fraude Adelbertum Marchionem Bambergenſem Ludouico Tertio Imperatori prodidit. Perſuadet Adelberto, ſi ſecum ad Imperatorem equitare velit, ſe litem de ipſius inobedientia compoſiturum eſſe, & iureiurando affirmat, quòd ipſum ſaluum & liberum in vrbem Bambergam reducere velit. Credit Epiſcopo Adelbertus, eumq; ad ientaculum, antequam exeant, inuitat. Excuſat ſe Epiſcopus, & monet properandum eſſe. Vbi vrbe eſſent egreßi, inquit Epiſcopus: Pœnitet me, quòd non ſumpſi ientaculum. Adelbertus eum inuitat, vt ſecum in vrbem redeat, quia cibus ſit

 paratus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

paratus. Aſſentitur Epiſcopus, quia perfidè exiſtimat iuramenti fidem ſeruatam eſſe, ſi ea ratione Adelbertum in vrbem reducat. Sumpto ientaculo, rurſum egrediuntur, & ad Imperatorem equitant, ibi perfidus ille Epiſcopus deceptum Adelbertum Imperatori tradit, qui illum decollari iubet. Talia exempla ſunt diabolicæ illuſiones Dei, & ſunt horrenda periuria.

Sexta Regula.

Iuramentum conditionale non obligat, ſi altera pars conditionem iuramenti non ſeruat. Iuxta hanc Regulam iudicatur de fœderibus & pactis, qui mutuis partium iuramentis ſancita ſunt.

Inquiunt enim Iureconſulti, quòd indubitati iuris ſit, licere non ſeruare fidem ei, qui frangit fidem. Itaq; ſecundo & tertio bello Punico, non Romani, ſed Carthaginenſes facti ſunt fœdifragi & periuri, qui conditionem iuratorum fœderum, ne vtrinq; læderentur ſocij, violarunt, cùm Saguntinis, & Maſiniſſæ regi, ſocijs populi Romani, bella intulerunt.

Ad hanc Regulam ſolet accommodari verſus vſitatus, qui tamen prudenter intelligendus eſt de notoria læſione in rebus ad pacta pertinentibus, non de alia qualibet offenſione &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

iniuria. Frangenti fidem fides frangatur eidem.

Septima Regula.

Iuramentum etiam hoſti datum obſeruandum eſt, quando ſine peccato ſeruari poteſt: vt ſi quis hoſti promiſit ſe daturum λύτρον, aut ad certum locum rediturum eſſe, tale iuramentum eſt ſeruandum, & non ſeruans, cùm poßit ſeruare, fit periurus.

Ideoq; rectè laudatur Marcus Attilius Romanus, quòd Carthaginem ad exquiſita ſupplicia redire maluit, quàm fidem iuramenti frangere.

In hac Regula ſolet moueri quæſtio de iuramento dato ad redimendam vitam. Incidit quis in latrones, qui ipſi optionem propoſuerunt, vt aut mortem eligeret, aut promitteret ſe daturum eſſe centum aureos pro redemptione vitæ. Solet reſponderi ab Ethicis per diſtinctionem: Si nuda promißio ſine iuramento facta fuit, tunc fidem datam violari poſſe. Nam vt iure fit, ſi quis vim vi depellat, ſic fraudulentum fraude circumuenire eodem iure licere. Et ſolet allegari Iulij Cæſaris exemplum, qui cùm magnam pecuniam Piratis promiſiſſet, vt ſe incolumem dimitterent, ipſiq; prædæ inhiarent, per literas curauit, vt

Piratæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Piratæ comprehenderentur, & in crucem agerentur. Si verò promiſſor interpoſuit iuramentum, & teſtem adhibuit Deum, tunc iuramento obligatur, ſicut eruditè diſputat Philippus Melanthon communis Præceptor Germaniæ.

Quia is, qui habet eligendi poteſtatem, & ſciens iurat de re licita, & poſſibili, neceſſariò debet iuramentum ſeruare, iuxta ſecundum præceptum Decalogi, nec valet eluſio de violentia. Nam reuera voluntas in ea promiſſione libera eſt, quia eligit minus damnum, ſcilicet iacturam pecuniæ, vt vitam redimat, ac de talibus caſibus dicitur: Coacta voluntas eſt voluntas, ſcilicet quæ rem licitam eligit ſciens.

Quod autem in Iure Ciuile prætor dicit. Quod vi metusue cauſa factum eſt, ratum non habebo: Sapienter & iuſtè ſanxit Lex, ne prætor actionem det latroni, quia non debet confirmare latrocinia, ſed cùm poteſtas politica nolit iudicare de alterius conſcientia, reliquit hanc curam tibi ipſi priuatim, ne violes iuramentum. Non igitur prohibet facere promiſſa, tantùm hoc oſtendit, ſe nolle confirmare latrocinia, aut armare ſeu iuuare latronem. Nequaquam autem ſunt iuramenta, cùm iurans

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

rans promittit ſe facturum eſſe rem prohibitam lege Dei, aut impoßibilem, aut quæ ſine peccato fieri non poteſt.

In Iure Canonico excogitata eſt illuſio: Si quis iurauit metu fractus, iubent eum petere abſolutionem à Pontifice, ſed ſciendum eſt, quòd nemo hominum poteſt ſoluere vinculum iuramenti, cùm promißio re ipſa confirmata eſt vero iuramento, quia hæc obligatio fit immediate inter Deum & hominem, vt Matth. 5. dicitur: Non peierabis, ſed ſolues Deo iuramenta tua. Vt autem cætera peccata poſt factum conuerſis condonantur, ita violatio iuramenti poſt delictum conuerſis remittitnr voce Euangelij, audita à quocunque miniſtro. Quando autem iuramentum re vera non eſt iuramentum, promiſſor non obligatur, Ideoq; ſine peccato non obſeruat.

Octaua Regula.

Iudex exigens Iuramentum, perſonam Iurantis attentè conſiderare debet. Dicitur enim ſapienter ab Apollodoro. Qui iuramentum a malo viro poſtulat, inſanus eſt. Et Sophocles apud Stobæum. Nullum iuramentum graue eſt furi, & impoſtori.

Caput

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAPUT XIX.

DE PECCATIS CONTRA SECUNDUM præceptum.

PRimus gradus peccatorum contra ſecundum Præceptum ſunt blaſphemiæ in ſermonibus, & ſcriptis hominum Epicureorum, & Atheorum. Scriptum eſt autem Leuit. 24. Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte morietur.

Ad hunc gradum pertinent etiam peccata eorum, qui occaſionem præbent, vt nomen Dei blaſphemetur inter gentes, ſicut 2. Reg. 12. ad Dauidem dicitur: Quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, morietur filius, qui natus eſt tibi.

Secundus gradus eſt cognatus, videlicet abuſus nominis Domini, & vulnerum Ieſu Chriſti ad maledictiones & execrationes. Sunt autem tales maledictiones etiam blaſphemiæ. Exemplum extat Leuit. 24. vbi quiſpiam, qui in iurgio alteri in nomine Domini maledixerat, lapidatur.

Tertius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tertius gradus eſt, prophana leuitas iocandi cum Deo ſcurrilibus diſputationibus, vel ſermonibus. Inquit Cicero ex ſcintilla rationis, impiam eſſe conſuetudinem diſputandi contra Deum, ſiue ioco id fiat, ſiue seriò. Multo magis Chriſtiani talem Prophanam ſcurrilitatem, quæ etiam eſt blaſphemia, vitare debent, iuxta hoc præceptum: Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Et ſciant pij Magiſtratus & patresfamilias, pertinere ad ipſorum officium, vt externas blaſphemias horum graduum & ſimiles prohibeant & puniant.

Apud Ludouicum, Franciæ Regem, fuit quidam accuſatus, quòd grauiter percuſſiſſet blaſphemum, ille vocatus ad Regem, dixit: Domine Rex, ſi audirem quenquam tam blaſphemè tuum nomen conſpurcare, quemadmodum iſte, quem percuſſi, nomen Dei conſpurcauit, certè pugnarem pro nomine tuo vſque ad mortem. Rex hac oratione audita, dedit ei priuilegium vt blaſphemos impune verberaret per totam Franciam.

Quartus gratus eſt neglectio & omiſſio inuocationis, gratiarum actionis ac glorificationis Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quintus gradus eſt abuſus nominis Dei in falſis & idolatricis inuocationibus.

Sextus gradus eſt abuſus nominis & verbi Dei ad incantationes.

Septimus eſt abuſus nominis & verbi Dei ad hæreſes & falſa dogmata.

Octauus gradus eſt hypocriticus abuſus nominis Dei, & externæ profeßionis religionis, ad libidinem carnis, & licentiam viuendi in peccatis & ad ſcandala.

Nonus gradus eſt conſuetudo impia temerè iurandi, quæ nunc (proh dolor) adeo eſt vſitata, vt vix tria verba ſine iuramento, etiam puer dicat.

Obſeruentur autem grauißima dicta, contra hanc impijßimam conſuetudinem, Ecclesiaſtici 23. Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus ſunt in illa: Vir multum iurans replebitur multa iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. Et cap. 27. Sermo crebro iurantis horrorem incutit, & aures obtundit contentio talium.

Auguſtinus ſæpè repetit admonitionem, ne Chriſtiani ſe aſſuefaciant ad conſuetudinem iurandi. Eſtq; ipſius concio de verbis Iacobi ſermone 28. diligenti lectione digna, ubi

vbi grauiter dicit. *Quis homo cui non ſurripit fallacia, & tamen iuratio ab ore non diſcedit, ſed frequentatur? plura ſunt plerunq; Iuramenta quam verba. Si diſcutiat homo, quoties iuret per totum diem, toties ſe vulneret, quoties gladio linguæ feriat, & transfigat, quis in illo locus inuenietur ſanus? Quia ergo graue peccatum eſt peierare, compendium tibi dedit ſcriptura: Noli iurare, vis ergo longè eſſe à periurio, iurare coli. Qui enim iurat, aliquando verum iurare poteſt, qui autem non iurat, mendacium iurare non poteſt.*

Item, Duo ſunt quæ non damnabo vnquam, veram iurationem & nullam iurationem. Falſa iuratio exitioſa eſt, Vera iuratio periculoſa eſt, Nulla iuratio ſecura eſt. Porrò de neceſſarijs iuramentis dicit Auguſtinus eodem ſermone: *Quantnm ad me pertinet iuro, ſed quantum mihi videtur, magna neceßitate compulſus. Cum videro non mihi credi, niſi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire, quod non credat: Hac perpenſa ratione cum magno timore dico, coram Deo, aut teſtis eſt Deus, aut ſcit Chriſtus ſic eſſe in animo meo.*

In Scholis ita de neceßitate iuramen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ti doceri ſolet: Iuramentum legitimum fit cum impoſitum eſt à Magiſtratu, aut cum neceſſarium eſt pro vocatione, ad confirmationem doctrinæ & veritatis, aut cum noſtram vel aliorum famam & innocentiam tuemur.

Iſocratis dictum eſt ad Dæmonicum: Iuramentum à magiſtratu impoſitum propter duas res accipito, aut vt teipſum turpi crimine liberes, Aut vt amicos ex periculis ſerues.

Decimus gradus eſt periurium. Eſt autem periurus, & qui falſum iurat, & qui iuramenti liciti honeſti & poſſibilis, fidem volens non ſeruat, niſi alia pœna ſit expreſſa in pacto, in quo factum eſt iuramentum, vel in lege addita, ſiue intellecta. Vt ſi quis iurauit ſe velle pactum ſeruare, aut alteri parti dare centum florenos, is non ſit periurus, ſi alteram obligationis partem præſtet. Sic ciuis qui iuramentum obedientiæ iuxta leges præſtitit Magiſtratui, aut communitati, non fit periurus qualibet inobedientia contra leges, quia Iuramentum obligat ad legem, Lex autem obligat vel ad obedientiam vel ad pœnam. Sed ſunt tamen caſus certi, qui crimen periurij adferunt, vt perduellionis, proditionis, de

quibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quibus diſputant Iureconſulti, Item cum mandato ſeu edicto alicui expreßè addita eſt hæc ſententia: Eum qui non obtemperat periurum cenſeri.

Non fit periurus qui illud quod iurauit non ſeruat, quando ſine peccato id ſeruare non poteſt, vt Monachi deſcrentes vitam Monaſticam propter Chriſtum & conſcientiam, non fiunt periuri.

Herodes non fuiſſet factus periurus ſi parſiſſet Baptiſtæ. Sicut Hippolytus non factus eſt periurus cum nouercæ obedire noluit. Inquiens: Iuraui lingua, mentem iniuratam gero. Ideo Auguſtinus de decollatione Baptiſtæ rectè dicit: Iurauit Dauid, ſed non impleuit iuramentum maiore pietate.

Sicut autem multæ magnæ res in iuramento continentur, Primùm, veritas, quæ per ſe ſeruanda eſt, etiamſi non ſit additum iuramentum.
II. Inuocatio Dei, quæ debet eſſe ſeria & fieri non ad confirmandum mendacium vel aliud peccatum.
III. Confeßio quod Deus ſit vindex periurÿ, & vltor, quando tanquam falſus teſtis citatur.
IIII. Quod velimus ſuſtinere pœnam, ſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

fallimus: Ita econtra quatuor magna peccata ſunt in periurio.

I. Peccatum eſt mendacium, id per ſe eſt magnum peccatum, etiamſi non accederet violatio Iuriſiurandi.

II. Peccatum eſt falſa inuocatio, quod periurus inuocat Deum ad confirmandum mendacium.

III. Peccatum, contemptus comminationis Dei, qui minatur pœnam, nam periurus peccat nihil curans hanc comminationem diuinam.

IIII. Peccatum, mendacium in obligatione, periurus obligat ſe Deo, & mentitur Deo cum non curat iudicium Dei: Etſi autem nemo poteſt eloqui quanta ſit magnitudo peccatorum in vnico periurio, tamen de his quatuor peccatis cogitandum eſt, & conſideranda ſunt exempla pœnarum, quibus Deus periuros ſemper puniuit iuxta comminationem præcepti ſecundi: Non habebit Deus inſontem eum qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui vane.

Vndecimus gradus eſt, de quo ſic ſcribit Auguſtinus de decollatione Baptiſtæ: Ille qui hominem prouocat ad iurationem, & ſcit eum falſum iuraturum eſſe, vincit homicidium, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam,

-mam, imò duas animas, & eius, quem ad iurandum prouocauit, & ſuam.

Ad hunc gradum refero illos, qui ſciunt ſe aduerſarium iniuſtè accuſaſſe, & tamen eum ad iuramentum in foro adigunt. Ideo vulgo ſolet dici: Non dari iuramentum in iudicio niſi anima perdatur. Quod tamen rectè intelligendum eſt, videlicet vel de periurio, vel de talibus caſibus, quando exigens iuramentum ſcit ſe iniuſtè facere, & debet intelligi cum exceptione ſequentis pœnitentiæ & conuerſionis.

CAPVT XX.

DE POENIS PECCATORVM CONTRA SEcundum præceptum.

Generalis comminatio legis ad omnia præcepta pertinet. Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis zelotes, viſitans iniquitatem &c. ſed præter hanc generalem comminationem addita eſt ſecundo præcepto comminatio ſingularis.

Non habebit Deus inſontem eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei vanè. Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

comminationis repetitio non leuiter curanda eſt. Loquitur autem de pœnis æternis, & temporalibus. Ac de temporalibus pœnis debent conſiderari exempla, non tantum hiſtoriarum ſcriptarum, ſed etiam quotidianæ experientiæ. Nullum enim eſt dubium multas magnas calamitates publicas & priuatas, eſſe pœnas horribilis, & blaſphemi abuſus nominis ac verbi Dei, & vulnerum ac mortis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Sacramentorum ſanctorum, in vſitatis maledictionibus & iurationibus. Adeo enim hæc blaſphema impietas creuit, vt vix aliquis ſalutetur, niſi cum blaſphema adiuratione, & puer quatuor annorum vix tria verba ſine blaſphemis maledictis fatur.

Non, inquam, dubitemus propter illas horrendas blaſphemias graſſari pœnas priuatas & publicas, quibus integræ familiæ, Reſpublicæ & politiæ deſtruuntur.

De pœna eius, qui in maledictione vſus fuerat nomine Domini blaſphemè, ſuperiore capite dictum eſt. Propter blaſphemiam Sennacherib regis Aſſyriorum, angelus Domini occidit de exercitu eius vna nocte octoginta quinq; millia virorum, 4. Regum 19. Et ipſe domum reuerſus à filijs interfectus eſt.

Hære-

Hæretici Cerinthus & Arius blaſphemi in filium Dei, horribiliter ſunt puniti, ille ruina balnei cum ſuis diſcipulis obrutus eſt Epheſi, hic eiectione inteſtinorum in cloacam, ad quam abiens ad diſputationem cum orthodoxis è via deflexit.

Iuliani Apoſtatæ Imperatoris fuit horbilis blaſphemia contra filium Dei Ieſum Chriſtum, & ſecuta eſt inſignis pœna. Cum enim contra Perſas pugnaret, iuraſſetq́; ſi victoria potiretur, quod mox bellum Chriſti populo inferre vellet, in ea expeditione incerto autore ſagitta eſt traiectus, affirmatumq́; eſt cœlitus eam ſagittam demiſſam fuiſſe, moriturus pugillum cruoris in aërem proiecit clamitans: Viciſti Galilæe. Nazianzenus addit quod mox terra dehiſcente & flammas euomente ſit abſorptus.

Antiochus Eupator, 1. Mach. 6. obſidens Ieroſolymam ſuaſu Lyſiæ, pacem cum ciuibus fecit iuramento confirmatam, ſed admiſſus in montem Sion rumpit iuramentum, & murum deſtruit, paulo poſt itaq́; vna cum Lyſia ab exercitu traditus eſt patruo Demetrio, ex vrbe Roma redeunti, & vterq́; Antiochus & Lyſias interfectus eſt anno regni 2.

Alcimus Sacerdos 1. Mach. 7. iurat Iudæis quod non velit eis nocere. Fit autem periurus, & multos interficit, atq; aliquanto poſt ipſe quoq; ſubito percutitur à Deo Paralyſi, & dat pœnas, mortuus in magnis cruciatibus, 1. Mach. 9.

Ita ſemper fuerunt, ſunt & erunt triſtes exitus eorum, qui fiunt periuri, quod etiam Ethica obſeruatio hiſtoriarum docet, ſicut ſapienter inquit Medea apud Euripidem. Deus iuramentorum cuſtos eſt. Et Phocylides dicit:

Principio venerare Deum, cole deinde parentes,
Nec iuſiurandum violes, nolensq; volensq;,
Nam Deus æternus periurum quemlibet odit.

Et de pœnis periurij extant grauiſsimi verſus apud Tibullum, ſumpti ex Homero Iliados δ.

Ah miſer, & ſi quis primò periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Etſi enim Ethnici in Iuramentis non vtuntur nomine & inuocatione veri Dei, tamen Deus in ipſis etiam & perfidiam, & voluntatem abutendi nomine Dei ad periuria punit: & ea exempla nos admonent, vt nos, qui verum Deum in iuramentis nominamus & inuocamus, eo magis caueamus periuria.

Grauiſsimum eſt iudicium Pauſaniæ,

quòd Philippi Macedonis poſteritas ideo in tantas calamitates incidit, & miſerabiliter deleta eſt, quia Philippus non ſemel factus eſt periurus, ſed quaſi luſit cum iuramentis, ſicut Lyſander ſolitus eſt dicere, Pueros talis ludere, Reges iuramentis.

Hoc iudicium Pauſaniæ conuenit cum ſapientiſſimo dicto Lycurgi, in Oratione contra Leocratem: Quòd periurus etſi poteſt aliquando effugere pœnas, quas homines de ſontibus ſumunt, tamen iudicium & pœnas diuinas effugere nunquam poteſt, & ſi non ipſe, tamen poſteri & totum genus in magnas calamitates incidit. Sicut propter Carthaginenſium crebra periuria tandem tota illa ciuitas miſerrimè deleta eſt à Romanis. Et ſicut Glauco Spartanorum regi Pythia reſpondit, commiſſam periurij fraudem in nepotes redundaturam. Herodotus ſcribit Glaucum adeo ob iuſticiæ laudem celebrem fuiſſe, vt ad eum videndum multi peregrini Spartam venerint, accidit autem, vt hoſpes quiſpiam Mileſius magnam vim pecuniæ apud ipſum deponeret, cumq; hoſpite mortuo, filij ipſius depoſitam pecuniam repeterent, Glaucus poſt quatuor menſes ſe reſponſurum dixit: Interea Delphicum oracu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

lum conſuluit, vtrum iureiurando liceret negare, pecuniam eſſe depoſitam. Territus autem reſponſo Pythiæ, quòd periurij pœna eſſet in nepotes redundatura, veniam petijt, ſed Pythia reſpondit, idem eſſe, tentare Deum, & facere, itaq; reuerſus domum, Mileſijs iuuenibus pecuniam quidem reddidit, verùm ipſe non multo poſt cum tota familia ſua extinctus eſt.

Hoc exemplum in doctrina Ethica obſeruandum eſt, propter admonitionem, quòd aliquo modo etiam ſapientes Ethnici intellexerint, προαίρεσιν ſeu propoſitum malum de magnis ſceleribus puniri à Deo.

Paches ille Athenienſis, de quo ſuperiore Capite dixi, etſi magnas & vtiles res geſſerat pro patria, tamen quia factus fuit periurus, ideo puniente ipſum Deo, poſtea accuſatus eſt, & in ipſa curia & publico iudicio proprio gladio ſe transfixit.

Hatto quoq; periurus Epiſcopus Moguntinus, cùm ſimili fraude vellet Imperatori Conrado Primo prodere Henricum Saxonem, ſicut prodiderat Adelbertum, quod antea eſt recitatum, in ipſo conuiuio, in quo proditionem machinabatur, interfectus eſt.

Iudicant etiam docti, quòd miſerabilis clades Varnenſis, in qua interijt Ladislaus Rex Vngariæ & Poloniæ, Anno 1444. fuerit pœna violati iuriſiurandi. Erat enim inter Ladislaum & Amuratem Imperatorem Turcicum pax facta ſolenni iuramento, ſed cum Amurates iuxta pacis conditionem vix ex Europa in Aſiam traieciſſet, Ladislaus rupit fœdus, & Amuratem in Europam retraxit, à Iuliano Cardinale Pontificio Legato perſuaſus, hoc prætextu, quòd ipſi liceret autoritate Pontificia irritum facere iuramentum, quo pax cum Turca ſine conſenſu Papæ eſſet facta. Et dedit etiam Iulianus ſui mali conſilij pœnas. Nam in fuga non ab hoſtibus, ſed ab Vngaris, qui putabant eum auro onuſtum eſſe, multis vulneribus interfectus eſt.

CAPVT XXI.

DE TERTIO PRÆCEPTO.

Tertium Præceptum eſt: Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Quo mandatur, vt

vt timentes & diligentes Dominum, reuerenter ſtudeant conſeruare miniſterium Eccleſiaſticum, audiant diligenter ſacras conciones, atq; ſanctis cæremonijs diuini cultus ſedulò & cum pietate interſint. Rectè autem intelligatur præceptum.

Sabbatum apud Iudæos ſignificabat ſimpliciter ſeptimum diem, qui apud nos Dominicam diem præcedit, & ad quem fuerunt ordinatæ certæ Iudaicæ cæremoniæ, quæ in Moyſe deſcribuntur. Hæc ſignificatio cùm ſit cæremonialis, ideo ſimul cum alijs cæremonijs Iudaicis abolita eſt, neq; ea ſignificatio Christianos obligat, ſicut Apoſtolus Paulus expreßè docet. Atq; illud Apoſtoli voluerunt ſignificare tranſpoſitione Sabbati in diem ſequentem, quæ à Reſurrectione Domini vocatur dies Dominica, cuius appellationis fit mentio in 1. Capite Apocalypſis. Nam illa mutatio diei etiam mutationem Iudaicarum cæremoniarum continet, quæ tantùm ad eum diem, & non ad alium, erant ordinatæ.

Apud nos itaq; Sabbatum in hoc Præcepto ſignificat diem Dominicam, & dies feſtos ab Eccleſia vera ſanctè ordinatos, vt in illis Chriſtiani, quieſcentes à ſeruilibus laboribus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& officijs, quibus diebus operoſis fatigantur & occupantur, conueniant ad publicas conciones, communem inuocationem, Sacramentorum & verorum cultuum adminiſtrationem.

Deinde ſignificat quietem à laboribus ſeruilibus, ad diuini miniſterij & cultus exercitia quouis tempore, ab Eccleſia ordinato.

Hæc ſignificatio cùm ſit moralis, congruens cum lege naturæ & morali, ideo cum alijs legibus moralibus etiam manet, iuxta dictum ad Rom. 3. Legem non abolemus per fidem, ſed ſtabilimus. Id in ſcholis ita dici ſolet: Etſi ſpecies huius Præcepti abrogata eſt, quia Chriſtiani ſunt liberi à cæremonijs Moſaicis, tamen genus, quod in hoc Præcepto requiritur, & eſt morale, manet. Ac propterea quod ad hoc genus attinet, id eſt, vt ſint aliqui dies ordinati ad miniſterij Eccleſiaſtici publicam adminiſtrationem, & publicos conuentus, Chriſtiani tenentur hoc Præcepto. Quia Deus præcipit omnibus hominibus, vt ſuum officium ſinguli conferant ad conſeruationem publici miniſterij, & illud non negligant aut contemnant, & diebus ordinatis ab Eccleſia ad publicos conuentus Eccleſiaſticos libenter accedant, interſint illis conuentibus, audiant

verbum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

verbum Dei, vtantur Sacramentis, ſimul cum Eccleſia inuocent, & colant Deum.

Illuſtris demonſtratio, quòd hæc ſignificatio Sabbati generalis, ſit legis naturæ, & ſit moralis, ſumi poteſt ex obſeruatione conſuetudinum apud omnes gentes. Nulla gens fuit aut eſt tam barbara, quæ non habuerit & habeat aliquos dies feſtos, ordinatos ad publicos conuentus ſacrificiorum & cultuum gratia, in quibus etſi multipliciter errauerunt & errant, tamen illæ conſuetudines ex ipſa naturali ſcientia ortæ, teſtantur hanc notitiam mentibus hominis impreſſam eſſe, quòd debeant eſſe ſabbata, id eſt, certi dies deſtinati, non tantùm ad quietem a laboribus, quam natura poſtulat, ſed præcipuè ad publicum miniſterium, publicas congregationes Eccleſiæ, & cultus diuinos. Itaq; de recto fine & vſu Sabbati tenenda eſt doctrina vera, de qua breuiter in hoc Praecepto dicitur, Sabbatum ſanctificandum eſſe. Sanctificatio illa complectitur ſancta opera, nimirum:

I. Miniſterium verbi Dei, & Sacramenta, tanquam ſumma Dei dona magnifacere, conferre ſtudium ad ea intelligenda, ornanda & conſeruanda, temerè non negligere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Eccleſiaſticos conuentus & congregationes, inuitare alios exemplo, vt rectius & honorificentius de publico miniſterio ſentiant.

II. Iuxta vocationem præſtare diligentiam in docendo, & omnibus officijs miniſterij Euangelici.

III. Conciones ſacras libenter audire, & reuerenter ac piè vti Sacramentis, ſimul cum Eccleſia in congregatione Deum inuocare, laudare & celebrare.

IIII. Retinere veros vſus Cæremoniarum nec contaminare eas impijs opinionibus, nec conferre eas, vel ad quæſtum vel ad Idolatriam, contra expreſſa verba, quæ aliquoties repetuntur: Sabbatum Domini eſt, Ergo Domino eſt ſanctificandum, non Idolis, non auaritiæ, non alijs abuſibus & impietatibus.

V. Dies feſtos conferre ad publici miniſterij celebrationem. Item ad piam meditationem, & exempla, quæ inuitant alios ad pietatem.

VI. Amare, reuereri & tueri miniſtros & miniſterium Euangelij, ſicut 1. Theſſal. 5. ſcriptum eſt. Rogamus, vt agnoſcatis eos, qui laborant inter vos, & qui præſunt vobis in Domino, & admonent vos, vt habeatis illos in ſummo precio per caritatem, propter opus ſeu

miniſterium illorum pacem habete cum illis.

Item, fouere ſtudia, quæ ad miniſterij conſeruationem pertinent, ac proſunt, & ſcholas, in quibus eæ doctrinæ docentur & diſcuntur.

VII. Obedire miniſtris verbi, in rebus ad eorum miniſterium pertinentibus, ſicut dicitur ad Hebræos 13. Obedite Præpoſitis veſtris, & concedite; Ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem redditurі, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.

VIII. Libenter contribuere ad miniſterij conſeruationem, & miniſtrorum nutritionem. Sicut Paulus ad Corinthios & ad Galatas præcipit, & Chriſtus dicit: Dignus eſt operarius mercede ſua.

Hæc ſunt vera opera huius Præcepti, quorum magnitudinem pios conſiderare oportet in recta meditatione verborum: Sabbatum Domini eſt. Item: Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino. Nam ea meditatio dilucidè monſtrat verum finem Sabbati, & oſtendit ſimul, quibus operibus tertium præceptum de Sabbato violetur, videlicet, per quæ Sabbatum non ſanctificatur Domino. Recitabo itaq; ordinem præcipuorum peccatorum contra hoc Præceptum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE FESTIS IDOLOLATRICIS ETHNICOrum & Pontificiorum.

AD primum genus peccatorum contra tertium præceptum pertinent omnia feſta Ethnicorum, quæ non ſanctificantur Deo vero, ſed celebrantur cum magna impietate, & multis enormibus turpitudinibus Diabolo, & fictis idolis, itaq; pugnant cum his verbis: Sabbatum Domini eſt. Item, Requies Sabbati Sanctificata eſt Domino. Et cum Pontificij in ordinatione & celebratione feſtorum Idolatricorum ſequantur inſtituta & mores Ethnicorum, ideo idolatrica feſta Pontificiorum etiam ad hunc gradum referenda ſunt. Herodotus lib. 2. deſcribit quædam feſta AEgyptiorum. Græcorum feſta Pauſanias deſcribit. Apud Romanos quatuor fuerunt genera feriarum.

Statiuæ, quæ ſtatis diebus anni, & menſium obſeruabantur, Conceptiuæ, quæ in diem certum à Pontifice vel Magiſtratu concipiebantur, Imperatiuæ, quas Conſul aut Prætor,

tor, vel Pontifex Maximus pro arbitrio indicebat, & Nundinariæ.

Fuerunt autem celebrationes feſtorum, apud omnes Ethnicos plenæ non ſolum ſtultis, ſed etiam impijs & immodeſtis moribus, præter impia & Idolatrica ſacrificia.

Herodotus ſcribit, quod in feſto AEgyptio, quod in vrbe Bubaſto celebrabatur, plus vini conſumi ſolitum fuerit, quam reliquo anni totius tempore. Idem ſcribit, quod in alio feſto Martiæ ſeu matris Martis, ſolitus fuerit conuenire populus armatus fuſtibus, & ſimulachrum ex ligneo ſacello deaurato in aliud templum exportare, Sacerdotibus ſimulachri trahentibus plauſtrum, quo ſimulachrum cum ſacello vehebatur. Poſtquam introductum fuit, excitatam fuiſſe cruentam pugnam inter eos, qui vota fecerant & inter templi cuſtodes, hos ab ingreſſu templi ad ſimulachrum repellentes, atq; in ea pugna multos vulneratos atq; interfectos fuiſſe.

Dionyſia ſeu Bacchanalia, fuerunt feſta turpiſsimis furoribus & belluationibus dicata, quæ Papiſtici imitantur Dominica quinquageſimæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Lupercalia apud Romanos celebrabantur menſe Februario in honorem Iunonis, Luperci è Romanis appellabantur Sacerdotes, qui nudi per ciuitatem diſcurrebant, & prægnantium mulierum manus, Zona è corio capri facta verberabant, id partum iuuare exiſtimabatur. Floralia menſis Martij, inſtituta fuerunt Sybilla monente, vt omnia probè defloreſcerent. Sed alia Floralia duobus vltimis diebus Aprilis, cum prima Maij, celebrabantur cum nefanda impudicitia, in memoriam Floræ prædiuitis meretricis, ideo quia ipſa populum Romanum hæredem fecerat.

Terminalia erant feſta ſacra Deo ſeu Ioui Termino. Cum enim Numa Romanis agros lapidibus poſitis diuiſiſſet, vt quisq; ſuis agris quiete vti poſſet, ideo vt lapides illi ob Religionem eſſent inuiolati, attributum eſt eis numen, videlicet Iupiter ſeu Deus Terminus, cuius feſtum celebrabatur 7. Calendas Martij. Rubigalia feſta etiam à Numa inſtituta fuerunt ficto Deo, quem Rubigum vocabant, ne rubigine aut vredine ſegetes læderentur, ad ſextum Calendas Maij.

Vertumnalia celebrabantur in Autumno Deo Vertumno, qui Deus Mercaturæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& vſurarum habitus fuit, ac ſi nunc appellaretur vmbſchlages Gott.)

Longum eſſet omnes feſtorum Ethnicorum manifeſtas abſurditates & impietates recenſere, de quibus ex his exemplis quilibet facile iudicare poteſt. Quæ ideo quoq; recitaui, vt cum eis conferantur multæ ſimiles Idolatricæ abſurditates & fatuitates in feſtis Papiſticis, quorum multa prorſus ſunt ad Ethnicorum imitationem inſtituta & accommodata. Sciendum quoq; eſt, quod omnes illi, qui dies Dominicos & feſtos, non ad pietatis exercitia, ſed tantum ad luxus, libidines, voluptates, ludos & conuiuia conferunt, ſunt Ethnicis ſimiles, & contra tertium præceptum Decalogi peccant. Addam reliquos gradus peccatorum.

Secundo peccant contra hoc præceptum illi, qui contumaciter negligunt Conciones & Cæremonias publicas, id eſt, qui nunquam aut raro illis interſunt, & qui temerè ac contumaciter alios impediunt, vt intereſſe non poßint, vel etiam exemplo ſuo alios abducunt.

Tertio qui non vtuntur ſacroſanctis Sacramentis.

Quarto, qui contumelia afficiunt Sacramen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cramenta, eaq́; vel omnino ex Eccleſia tollunt, vel conferunt ad impios abuſus, & ad quæſtum, ſicut Miſſæ ad turpem quæſtum & impietatem fiunt apud Papiſtas.

Quinto, qui abolent miniſterium verbi, & in officijs miniſterij Euangelici ſunt negligentes.

Sexto, qui impias Cæremonias inſtituunt aut obſeruant, obſcurantes veram doctrinam, & deprauantes verum cultum Dei.

Septimo, qui contumaciter exercent operas impedientes miniſterium verbi, & cultus Dei, id eſt, ſanctificationem Sabbati.

Octauo, qui abolent miniſterium verbi, vel quia miniſtros indignè tractant, vel quia eripiunt eis victum, vel quia abolent ſtudia ad conſeruationem miniſterij vtilia, ſicut Iulianus fecit.

CAPVT XXIII.

DE CONGREGATIONIBVS ECCLEſiaſticis.

Diligenter docendi ſunt homines, quod velit Deus eſſe publicas congregatio-

nes viſibilis Eccleſiæ, & quare hoc velit, & quod propter has ſeruet regimina, ciuitates & imperia, & donet mediocrem tranquillitatem, vt poßint fieri congregationes Eccleſiæ. Quod velit Deus eſſe congregationes Eccleſiæ viſibilis, probatur per tertium præceptum Decalogi, Sabbata ſanctifices. Nam Deus ſic ordinauerat Sabbata & feſta, vt publica congregatio fieret, nec eſt obſcurum, ſic inſtitutam eſſe Cœnam Dominicam, vt fiat in congregatione, niſi impediat neceßitas, ſicut ægroti & captiui, ad publicam congregationem accedere non poſſunt. Teſtimonia etiam Pſalmorum de congregatione Eccleſiæ perpetuam Dei voluntatem declarant, vt Pſalm. 22. dicitur. *In medio Eccleſiæ laudabo te, in populo magno celebrabo te.* Item Pſalm. 149. *Laus eius in Eccleſia Sanctorum.* Et talia ſunt multa dicta, cum quibus coniungenda eſt dulcißima promißio, quæ nos ad amandas illas congregationes excitare debet. Matth. 18. *Vbi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Hanc promißionem conſiderantes, dicamus cum Dauide Pſal. 26. *Circundo altare tuum Domine, vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuerſa mi-*

rabilia tua. Domine diligo decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et Pſalm. 27. Vnam rem petij à Domino, hanc requiram, vt habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluptatem Domini, & viſitem templum eius. Item, Pſalm. 122. Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.

Etſi autem noſtra inuocatio & cultus non alligantur ad certa loca: tamen non eſt dubium quod ædificationes ararum, tabernaculi, templi Hieroſolymitani in veteri Teſtamento, tanquam ſacra exempla nos admonere debent, vt in ſocietatibus ſint loca certa, ſeu templa, ad congregationes publicas Eccleſiæ viſibilis deſtinata, ſicut Pſalm 122. dicitur. Ieruſalem eſt ædificata vt ſit ciuitas, cuius ſocietas eſt ſimul, quia illuc aſcendunt tribus Domini, vt ibi fiat teſtificatio Iſraëli ad celebrandum nomen Domini.

Habuerunt Ethnici arcana conuenticula, in quibus facta ſunt multa turpia & nefanda. Sed Deus vult vocem Euangelij ſui publicè ſonare in genere humano, Matth. 5. Nemo ponit lucernam ſub medio, ſed ſuper

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt: Et vult Deus congregationes Eccleſiaſticas eſſe honeſtas, & vult Eccleſiæ confeſſionem eſſe publicam, iuxta dictum, Matth. 10. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus. Et vult congregationes Eccleſiæ eſſe teſtimonia & vincula mutuæ deuinctionis in CHRISTO.

Ideo etiam in illa congregatione Sacramenta diſpenſantur niſi neceßitas impediat. Et vult vt publicæ congregationes tanquam imagines admoneant nos de congregatione in vita æterna, cum Deo, & ſanctis Angelis, ad quam congregationem colliguntur omnes beati, & quæ congregatio erit æterna.

Sciamus itaq; templa ad veri Dei cultum ædificata, eſſe ſingularia ornamenta vrbium, Regionum & omnium ſocietatum, & voluntatem Dei eſſe vt in illis conueniamus, ad hos fines, videlicet, ad audiendam vocem Euangelij, ad communem inuocationem, ad gratiarum actionem & Sacramentorum vſum, Sicut in Eſaia ſcriptum eſt, & à Chriſto allegatur: Domus mea domus orationis eſt. Et Pſalm. 122. ſcriptum eſt. Illuc aſcendunt tribus Domini, vt ibi fiat teſtificatio Iſraëli ad celebrandum nomen Domini.

Hi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hi cultus ſunt voluptates Domini, quibus libenter intereſſe debemus, ſicut Pſal. 27. *admonet. Verè enim nulla comitia, nulli conuentus, quantumuis ſplendidi, etiam maximorum Cæſarum & Regum, tam ſunt auguſti, & iucundi, quam ſunt conuentus Eccleſiæ in templis, ad eos fines, de quibus dictum eſt. Qui non volunt adiuuare conſeruationem talium congregationum, grauiter peccant contra tertium Præceptum, & attrahunt pœnas priuatas & publicas. Sicut enim propter congregationes Eccleſiæ ſeruantur imperia, regimina, vrbes & ſocietates, & datur illis pax ac tranquillitas, & reliqua bona corporalia, quemadmodum expreſſè dicitur Pſal.* 122. *Propter fratres meos & amicos meos loquar ſalutaria pro te, propter domum Domini Dei noſtri quæram bona tibi, Item Iere.* 17. *Si ſanctificaueritis diem Sabbati, ingredientur per portas ciuitatis huius Reges & Principes, & venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Hieruſalem portantes holocauſta, id eſt, erunt tranquilla & fructifera tempora: Sic viciſſim Deus punit non tantùm priuatim, contumaces contemptores & violatores huius Præcepti, ſed cùm illi*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

conniuent aut ſimul etiam peccant, quibus cuſtodia diſciplinæ commendata eſt, tunc quoq; publicas pœnas infligit, ſicut Cap. 17. Hiere. etiam dicitur: Si non audieritis me, vt ſanctificetis diem Sabbati, ſuccendam ignem in portis Hieruſalem, & deuorabit domos, & non extinguetur. Et Nehemias cap. 13. videns calcantes torcularia Sabbato, inquit: Quæ eſt hæc res mala, quam facitis, & prophanatis diem Sabbati? nunquid non hæc fecerunt patres noſtri? & adduxit Deus noſter ſuper nos omne malum hoc, & ſuper ciuitatem hanc.

Etſi autem, vt dixi, cæremoniæ Iudaici Sabbati ſunt nobis abrogatæ, tamen diſciplina pertinens ad legem moralem non eſt abrogata, videlicet vt Sabbatum ſanctificetur Domino. Itaq; iudicemus dicta & exempla de pœnis violati Sabbati omnibus temporibus pertinere ad eos, qui contumaciter & petulanter contemptu miniſterij Euangelici, & congregationum Eccleſiaſticarum Sabbata prophanant, vel ocio ignauo, vel compotationibus, vel alijs operibus, quibus & ſe ſine neceſſitate impediunt, & alijs ſunt cauſa ſcandalorum.

Cùm

Cùm verò abeſt contumacia & petulantia, ſed dilectio & neceſsitas aliquem impediunt, vt congregationibus Eccleſiæ non poſsit intereſſe, & operas poſtulant, tunc valere debent regulæ, quibus Chriſtus & ſe & ſuos diſcipulos ſabbatis facientes operas excuſat. Nec fingantur labyrinthi quæſtionum de neceſsitate, ſed pia mens in ſua ſimplicitate ipſa ſit iudex.

Mater non ex petulantia aut contemptu manens die Dominica apud ægrotum infantem, non idcirco condemnanda eſt, etſi ſcrupuloſè de tali neceſsitate aliqui diſputant.

Matth. 12. cùm Phariſæi accuſarent diſcipulos Chriſti, quòd ſabbato ſpicas vellerent, reſpondet Chriſtus: Si ſciretis, quid ſit, Miſericordiam volo, & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes. Et eodem Capite ſemetipſum contra Phariſæos defendens, tradit hanc regulam: Licet ſabbatis benefacere. Quam regulam exemplis ex communi conſuetudine adductis & ibi & aliјs in locis comprobat. Communis enim & recepta apud Iudæos erat opinio, non violari ſanctificationem Sabbati, ſi animal ſoluerent, & ad aquam ducerent, aut in foueam delapſum extraherent.

Talia

Talia exempla, cùm ſine repræhenſione citet Chriſtus, debemus nos quoq; ea, ad declarationem huius Præcepti, vnà cum regulis Chriſti accommodare. Machabæi rectè fecerunt, quòd concluſerunt, ſi iterum impetus ab hoſtibus fieret ſabbato, quòd pugnare vellent. Sic magiſtratus, patresfamilias, aut alij pij ſæpe præoccupantur neceſſarijs officijs, quibus impediuntur ſine contumacia, petulantia & contemptu. Sed ſimul etiam hoc ſciri debet, officia illa dilectionis & neceßitatis diſpenſationem, non abrogationem legis, habere. Sicut communiter de diſpenſationibus dicitur: Diſpenſatio non ſit legis deſtructio.

Quòd autem aliqui propter Pauli dictum ad Coloſſ. 2: Nemo vos iudicet in parte diei feſti, neomeniæ, aut Sabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum, prorſus volunt aboleri Sabbata & feſta, ſtulta ſuperſtitio eſt. Loquitur ibi Paulus de libertate Chriſtiana, quæ non deſtruit ordinem obedientiæ in moralibus, ſed liberat credentes à ſeruitute legis ad meritum iuſtificationis, & vitæ æternæ, & liberat eos à maledictione legis, etiamſi agnoſcunt ſe legem non ſeruaſſe, & liberat eos à forenſibus & cæremonialibus legis Moſaicæ, non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cæ, non ſoluit obedientiam, nec laxat frena inobedientiæ, contumaciæ & petulantiæ. Et quidem, quòd allegata ſententia Pauli loquatur expreſsè de Iudaica cæremoniali feſtorum & Sabbatorum obſeruatione, id additio Antitheſis clarè oſtendit, nimirum quæ fuerunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Nemini autem ignotum eſt, vmbræ appellationem de Iudaicis cæremonijs intelligi, quarum ſignificationem impleuit Chriſtus veniens in carnem, & eis finem impoſuit.

CAPVT XXIIII.

CONSERVATIONEM MINISTERII EVANGElici adiuuandam eſſe.

DEus inſtituit miniſterium Euangelij in Eccleſia, & vt illud conſeruetur, ideo omnibus temporibus dat operarios, & miniſtros, qui Eccleſiam doceant, & miniſterio Eccleſiaſtico fungantur.

Patres ante Moſen ædificauerunt altaria, ad quæ Eccleſia congegrata eſt, ad auditionem verbi Dei, inuocationem & ſacrificia.

Moyſes

Moyſes iuſſu Domini ædificauit tabernaculum, & populus liberaliter ac promptiſsima voluntate contribuit ſumptus ad ædificationem neceſſarios. Salomon mandato Dei Hieroſolymitanum templum ædificauit, ad cuius conſeruationem Iudæi ſinguli quotannis didrachma contulerunt, atq; certa tribus Leuitarum fuit deſtinata ad miniſterium, præter Prophetas, qui ſingulari vocatione ad docendum miſsi ſunt. Filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus elegit ad miniſterium Apoſtolos, & vſq; ad finem mundi ſedens ad dextram Patris, mittit Eccleſiæ miniſtros, quos ſuis donis facit idoneos ad miniſterij Euangelici adminiſtrationem, & Eccleſiæ ædificationem. De hac conſeruatione miniſterij ſæpe cogitandum eſt, vt ſciamus eam conſeruationem non fieri conſilijs aut viribus humanis, ſed ab ipſo Deo, atq; illud ſcientes oremus indeſinenter Deum, vt extrudat operarios in meſſem Eccleſiæ, & pro hoc beneficio gratias Deo agamus, & eam gratitudinem noſtris officijs & benignitate erga miniſterium declaremus. In veteri teſtamento non fuit Leuitis data certa pars terræ, ſicut cæteris tribubus, ſed habitationes eorum per alias tribus diſtributæ fuerunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

runt, & ordinatus fuit eis victus de ſacrificijs, decimis, & alijs oblationibus, quia fuit mandatum, ne quis in conſpectu Dei vacuus appareret. Deutero. 16.

Etſi autem ordinationes Iudaicæ in ſpecie ad nos non pertinent, tamen genus doctrinæ & exempli pertinet ad nos quoq;, videlicet, quòd vnusquisq; debeat adiuuare miniſterij conſeruationem, & miniſtrorum ſuſtentationem. Quia vt Chriſtus dicit Matth. 12. *Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus dicit* 1. *Corinth.* 9. *Dominum ſic ordinaſſe, vt hi, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant, & idcirco ad Galatas* 6. *grauiſſimum præceptum tradit: Communicet qui catechizatur ſermone ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis, ne erretis, Deus non irridetur. Eſtq; operæprecium conſiderare argumenta, quibus idem Apoſtolus* 1. *ad Corinthios* 9. *vtitur, vt demonſtret, Eccleſiæ miniſtris deberi ab Eccleſia* δίδακτρα *ſeu ſtipendia.*

Primum argumentum ſumptum eſt à militibus: Nemo militat ſtipendijs ſuis.
II. A vinitoribus: Qui vineam plantat, edit etiam de fructibus vineæ.

III. A

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

III. A paſtoribus: Paſtor manducat de lacte gregis.

IIII. A bobus triturantibus: Scriptum eſt, inquit, in lege Moſi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura eſt Deo? Nonne propter nos vtiq; ſcripta ſunt? quoniam debet in ſpe qui arat, arare, & qui triturat in ſpe percipiendi fructus.

V. Ab Agricolis: AEquum eſt, vt qui arat & ſeminat, etiam fiat particeps fructuum pro labore: Miniſtri ſeminant ſpirituale ſemen Euangelij, Ergo æquum eſt, vt viciſsim quoq; de corporalibus bonis mercedem pro laboribus accipiant.

VI. Ab ordinatione diuina: In Lege ordinatio Dei eſt, vt qui in ſacrario operantur, ex hoſtijs edant, & qui altari ſeruiunt, cum altari participent. Ita & Dominus ordinauit, vt illi, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. Omnia hæc argumenta ex loco communi dicti Chriſti Matth. 22. oriuntur: Dignus eſt operarius mercede ſua. Diligenter etiam notetur argumentum collationis, quod obiter alijs inſertum eſt: Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos, hoc eſt, Si Idolorum ſacerdotes habent

bent ſua ſtipendia & reditus, de quibus viuunt, cur non potius ſacerdotibus & miniſtris veri Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti dantur ſtipendia? Huius argumenti accommodatio eſt illuſtris & vtilis: Sub Papatu opulentiſsima ſtipendia & reditus dantur Diaboli ſacerdotibus, & vix quiſquam eſt tam pauper, qui non aliquid conferat ſupra ordinarias & abundantes diuitias. Sed miniſtris Euangelij non ſolùm nihil datur, verùm vnuſquiſq; etiam inuidet eis, & quantum poteſt, detrahit ea, quæ ſunt olim deſtinata & data ad Eccleſiaſtica munia, & quæ alioqui à ſeruis Diaboli, & ventris, ad Dei ignominiam & hominum perditionem conſumerentur. Obſeruetur itaq; hoc dictum Pauli: Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos? Cum hoc dicto conſentit exprobratio in Epiſtola 2. ad Corinth. Cap. 11. Suſtinetis, ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit.

De pœnis, quibus Deus vlciſcitur miniſterij Eccleſiaſtici & Sacerdotum ſuorum neglectionem, ſcribitur Aggæi 1. Hic populus dicit, nondum venit tempus, vt ædificetur do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

mus Domini, & factum eſt verbum Domini per Prophetam Aggæum : Sed veſtrum tempus venit, vt habitetis in domibus tabulis exornatis: Hæc autem domus manet deſolata, nunc vero ſic dicit Dominus Zebaoth, attendite quid fiat vobis, ſeminatis multum & parum colligitis, comeditis & non ſaturamini, bibitis, & non inebriamini, veſtitis vos & non poteſtis calefieri, & qui meretur mercedem, reponit eam in loculos perforatos, ſperatis multum, & ecce fit parum, & etiamſi in domum veſtram intuleritis, tamen diſflabo illud. Quare hoc fit, dicit Dominus Zebaoth? Quia domus mea iacet deſolata, & quiſq; feſtinat ad commoda domus ſuæ, idcirco cœlum continuit ſuper vos rorem & terra germen ſuum, & ego vocaui ariditatem ſuper terram, ſuper montes, ſuper frumentum, muſtum, oleum, & ſuper omne quod profert terra, & ſuper homines, & ſuper pecora, & ſuper vniuerſum laborem manuum. Et Malachi. 3. An vobis iuſtum videtur, quod homo fraudem facit Deo, quemadmodum vos mihi fraudem facitis, & dicitis, quomodo fraudem facimus tibi? decimis & primitijs. Idcirco maledicti eſtis, vt omnia euaneſcant ſub mani-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

manibus veſtris, quia omnes fraudem mihi facitis. Adducite, integram decimationem in horrea mea, vt ſit cibus in domo mea, & probate me per hoc, dicit Dominus Zebaoth, ſi non aperuero feneſtras cœli, & effudero inde benedictionem abunde, & increpabo coram vobis depaſtorem, ne perdat fructus terræ, & ne ſit vobis vitis infœcunda in agro, vt beatos vos dicant omnes gentes dicit Dominus Zebaoth.

CAPVT XXV.

DE ETHNICORVM EXERCITIIS IN *Feſtis.*

HAbuerunt Ethnici quoq; aliquos Sacerdotes publicos, qualis fuit Heſiodus ſacerdos Muſarum in Helicone, qui non tantum ſacrificarunt, ſed quorum officium quoq; fuit, doctrinam Ethicam, Phyſicam, ac in primis Aſtrologicam tradere, ſicut Heſiodi opera teſtantur. Et ex Plinio conſtat, vetuſtatem habuiſſe etiam alium librum Aſtrologicum Heſiodi, præter illum, qui nunc extat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Itaq; in conuentibus feſtiuis, Sacerdotes ſoliti ſunt partem eius doctrinæ, vel ex proprijs vel ex aliorum, vt Pythagoræ, Phocylidis, Theognidis, Homeri & ſimilium ſcriptis, populo prælegere. Sic enim de Solone ſcribitur, quod ſcripta Homeri in libros diſtinxerit, & legibus inſtituerit, vt ordine ſinguli libri diebus feſtis publicè legerentur. Sunt etiam actæ Tragœdiæ ad doctrinam Ethicam accommodatæ, & recitatæ hiſtoriæ. Et poſtea voluptatis gratia exhibiti ſunt ludi publici, & ſpectacula. Apud Romanos Pontifex Maximus reliquis Sacerdotibus ſeu Pontificibus minoribus præerat, cuius munus fuit res ſacras, vel vt dicebant diuinas, hoc eſt, Cæremonias Romanæ religionis tueri & interpretari, & curare, vt ordinatis temporibus feſta celebrarentur, & ritè peragerentur ſacrificia, & ne peregrini ritus receptis Cæremonijs miſcerentur.

Ex his exemplis poteſt iudicari, de veterum Ethnicorum conſilio & inſtituto. Sed quia hæc tota ordinatio tum feſtorum, tum Sacerdotum apud Ethnicos fuit Idolatrica, Ideo Diabolus varijs modis ſub hoc prætextu religioſo luſit. Inſtituti ſunt certi ordines Sacerdo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cerdotum vtriuſq; ſexus, ſicut ſub Papatu ſunt ordines Monachorum & Monacharum, plerięq; ex ſacerdotibus Ethnicis fuerunt Magi habentes commercia cum Diabolis, à quibus expiſcabantur reſponſa ad quaſcunq; quæſtiones, eaq; pro oraculis diuinis reddebant interrogantibus, & multa alia tetra peccata in illis ordinibus Ethnicis perpetrata ſunt. Pleraq; etiam feſta tantum fuerant ordinata ad helluationes & crudelia & turpia ſpectacula, & ad ſceleratam licentiam nefandarum libidinum, & aliorum ſcelerum, ſicut Bacchanalia, quorum inſanam & barbaricam impietatem multi inter Chriſtianos turpiter imitantur.

Tales inſanos furores etiam aliqui ſapientes Ethnici reprehenderunt. Extat apud Liuium lib. 4. Decad. 4. ſplendida oratio Marci Catonis contra Bacchanalia, Dicit conuentus Bacchi clandeſtinos pugnare cum veteribus legibus, cum honeſtate, & cum bono Reipublicæ, quia in illis multi afficiuntur ignominia, ſtruuntur inſidiæ puellis, matronis honeſtis, & bonis ciuibus, imo ipſi Reipublicæ, & fiunt multa enormia vitia. Atq; notum eſt Euripidem inſignem Tragœdiam Baccharum ad reprehenſionem Bacchanaliorum ſcripſiſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

pſiſſe. Eſt ea Tragœdia digna lectione. Cadmus Tyrannus & Tireſias Sacerdos, ac Bacchæ celebrant feſtum noui Dei Bacchi, ridiculis veſtibus, & furioſis diſcurſationibus, clamoribus & geſtibus. Pentheus nepos Cadmi ex filia, rediens in ipſo feſto domum ex peregrinatione, grauiter eos furores improbat, & bacchantes duriter reprehendit, Sed tandem à furentibus Bacchis ille bonus iuuenis Pentheus dilaniatur, illudq́; præmium ſuæ honeſtæ admonitionis & obiurgationis accipit. Nos vero agamus gratias Deo, quod in hoc præcepto tertio, docet nos verum vſum Sabbatorum, & oremus indeſinenter, vt ipſe ſanctificationem Sabbatorum per ſuum ſanctum Spiritum, in nobis confirmet, & conſeruet, noſq́; ab Ethnicis, imo Diabolicis Idolomanijs, ſuperſtitionibus & furoribus Papiſtarum cuſtodiat, ad ſui nominis gloriam & noſtram ſalutem, Amen.

CAPVT XXVI.

DE ORDINE PARTIVM PIETATIS.

Sicut

SIcut Iudæi tenebant hanc opinionem, quod ſummus cultus Dei eſſet obſeruare externos ritus Sacrificiorum, & aliarum Cæremoniarum: Ita multi ſub Papatu etiam ſentiunt, ſummam religionis, & pietatis eſſe, celebrare & audire Miſſas, dicere certum numerum precum, ne quidem intellectarum, ornare ſtatuas, obſeruare diſcrimina ciborum, uti certis formis veſtitus, & alijs externis Cæremonijs. Tales ineptas opiniones, non ſolum ſacra ſcriptura in multis locis grauiter reprehendit, & damnat. Sed etiam propria cuiusq; conſcientia iudicat, Deum aliam pietatem & cultum ab hominibus poſtulare, quam ſolam laruam externarum Cæremoniarum. Et quidem non eſt dubium multos eſſe ſapientes inter Papiſtas, qui eam perſuaſionem Monachorum ſciunt eſſe falſam. Imo etiam in Philoſophorum ſcriptis occurrunt aliquando dicta, quæ oſtendunt quoſdam ex ſapientibus Ethnicis aliquo modo ita ſenſiſſe, quod religio ac pietas ad Deum, magis in mente, & affectibus cordis, vnde oriuntur bonæ actiones ad Deum, & ad homines, quam tantum in externa obſeruatione & pompa rituum, conſiſtat: Sic enim Plato dicit: Deus non honoratur geſtibus, ſed virtute. Et Cato.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Si Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipue ſit pura mente colendus.

Et Ouidius in Epiſtolis.

Non boue mactato cœleſtia numina gaudent,
Sed quæ præſtanda eſt, & ſine teſte fide.

Liuius: Religiones piè magis quàm magnificè coli debent. Perſius Satyra 2. deridet ſumptuoſas Cæremonias eorum, qui ab omni pietatis & iuſticiæ ſtudio ſunt alieni.

Dicite Pontifices in ſacro quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ.
Quin damus id ſuperis de magna quod dare lance
Non poßit magni Meſſalæ lippa propago,
Compoſitum ius, faſq́; animi, ſanctosq́; receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

Hæc etſi ſapienter in Philoſophia dicuntur, tamen quia poſtea fingunt Philoſophi obedientiam virtutum Philoſophicarum cum externis cultibus eſſe totam ac veram religionem & pietatem, Ideo error tam in perſuaſione Papiſtica, quam in opinione Philoſophorum monſtrandus eſt ex regulis certis & immutabilibus. Iohan. 4. Spiritus eſt Deus, & qui adorant ipſum, Spiritu ac veritate oportet adorare. Ad Hebræos 11. Sine fide impoßi-

bile

bile eſt placere Deo. Item, 1. Pet. 2. Offerentes hoſtias Spirituales placentes Deo per Ieſum Chriſtum.

Docent hæ regulæ in omni cultu Dei debere prælucere fidem, accenſam à Spiritu ſancto, quæ complectitur noticiam Dei cum fiducia Mediatoris Ieſu Chriſti. Sine hac fide nullus cultus placet Deo, imo ſine hac fide nullum opus, aut nulla Cæremonia quantumuis ſplendida, & pompoſa, eſt cultus Dei.

Itaq; in ordine pietatis primum locum obtinet fides, à qua omnis cultus Dei, & omne bonum opus incipit.

Secundus locus eſt bonæ conſcientiæ, quæ eſt fidei indiuidua comes, Sicut Paulus dicit ad Timothæum: Milita bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragium fecerunt. Manifeſtum autem eſt nominari in ſcriptura abominationes, eorum ſacrificia & cultus, qui perſeuerant in peccatis contra conſcientiam in vtraq; tabula. Sicut Prouerb. 15. dicitur. Victimæ impiorum abominationes ſunt. Et Chriſtus inquit: Matth. 5. Vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tertio ſequuntur Cæremoniæ cum vero intellectu, non Idolatricæ aut ſuperſtitioſæ. Hæc annotatio de ordine partium pietatis, ſeu religionis, monſtrat rectum iudicium de multis controuerſijs. Et pertinet huc dictum Oſeæ 6. Miſericordiam volo, non ſacrificium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſta. Item dictum Chriſti Matth. 5. Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque illic munus tuum ante altare, & abiens prius reconcilieris fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Item Matth. 23. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

FINIS LIBRI SEcundi Ethicorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DOCTRINÆ MORALIS EX SECVNDA TABVLA DECALOGI.

CAPVT PRIMVM.

DE SVMMA PRÆCEPTORVM TABVLAE ſecundæ, & de dicto Chriſti, Matth. 22. Secundum Præceptum eſt ſimile primo.

CHriſtus interrogatus à doctore Legis, quodnam eſſet mandatum magnum in Lege, reſpondet ſapientiſſimè de Summa Legis, in duabus ſententijs ſeu mandatis, quæ extant Deut. 6. & Leuit. 19. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, hoc eſt primum & magnum mandatum. Secundum autem eſt ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent. Sicut itaq; prima tabula dilectionem Dei poſtulat, ita ſecunda tabu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tabula requirit dilectionem proximi, & dilectio reliquas virtutes ſeu opera dilectionis complectitur, ſicut Paulus prolixè docet ad Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, niſi hoc, vt inuicem diligatis, nam qui diligit alterum, legem impleuit. Siquidem illa: Non mœchaberis: Non occides: Non furaberis: Non falſum teſtimonium dices: Non concupiſces: & ſi quod eſt aliud præceptum, in hoc ſermone ſummatim comprehenditur, nempe: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximo malum non operatur, conſummatio legis itaq; eſt dilectio. Et 2. ad Corin. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt, Charitas non inuidet, Charitas non eſt procax, non inflammatur, non eſt faſtidioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniuſticia, ſed congaudet veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

Sed videtur eſſe παράδοξον, quòd Chriſtus inquit, ſecundum Præceptum de dilectione proximi, eſſe ſimile præcepto primo de dilectione Dei. Non eſt παράδοξον, ſi rectè intelligatur intentio Chriſti, & ipſa collatio ſimilitudinis. Opponit Chriſtus hanc reſponſionem Phariſaicæ opinioni, quòd putabant poſſe negli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

negligi dilectionem proximi, & cæremonias ac oblationes multo potiores eſſe, imò multi committebant adulteria, furta, fraudes, iniurias, & alia ſcelera, & tamen volebant omnia compenſare ſacrificijs, ſicut adhuc eſt opinio Papiſtarum de Miſſa. Ideo docet Chriſtus hac reſponſione, quòd præceptum de dilectione proximi tam non ſit negligendum, ſicut nòn eſt negligendum præceptum de dilectione Dei, quemadmodum 1. Iohan. 4. ſcriptum eſt: Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? & hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

Sic itaq; intelligatur hæc collatio ſeu ſimilitudo: Secundum eſt ſimile primo, videlicet, quia ſimilis eſt vtriusq; obligatio, eſt enim vnus vtriusq; legislator Deus, qui ſimiliter poſtulat vtriusq; tabulæ obedientiam, imò vult vtramq; obedientiam eſſe coniunctam, neq; vnam ſine altera accipit, quemadmodum dictum Iohannis admonet.

Deinde ſecundum præceptum eſt ſimile primo, quia obedientia ſecundæ tabulæ cùm

ſit in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſit in vera fide, ſimiliter eſt cultus Dei, ſicut obedientia primæ tabulæ, adeo, vt cæremoniæ operibus charitatis in ſecunda tabula debeant cedere, iuxta dictum Oſeæ: Miſericordiam volo, non ſacrificium.

Tertio, Secundum præceptum eſt ſimile primo, quia obedientia ſecundæ tabulæ ſemper includit dilectionem Dei in prima tabula, ſicut Lutherus admonet hac repetitione in ſingulis præceptis: Debemus Deum timere & diligere.

Quartò, Secundum præceptum ſimile eſt primo, quia ſicut prima tabula non tantùm concionatur de externis operibus & geſtibus, ſed requirit dilectionem in anima & corde, ita quoq; ſecunda tabula, cum externa obedientia membrorum, etiam obedientiam internam in anima, & corde requirit, ſimiliter etiam damnat internam obedientiam cum externa, ſicut prima tabula.

Quintò, Secundum præceptum ſimile eſt primo obligatione, ſeu pœna æternæ condemnationis, niſi fiat remiſsio propter Chriſtum. Ad has partes collationis accommodanda eſt explicatio Chriſti Matth. 5. Ego dico vobis, quòd quiſquis iraſcitur fratri ſuo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

reus erit iudicio &c. Item Iohannis dictum, 1. Iohan. 3. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui fratrem ſuum odit, homicida eſt, & ſcitis, quòd omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.

Poſtremò conſideretur, quòd etiam ipſa naturalis noticia, ſeu ratio, aliquo modo intelligit, debere eſſe coniunctas virtutes, pietatem ad Deum, & virtutum officia ad homines. Ideo Ethnici omnibus moralibus præceptis de officijs virtutum erga homines, præponunt præceptum de veneratione Dei. Et Ciceao 2. libro de Nat: Deorum inquit: Pietate erga Deum ſublata, fides etiam ac ſocietas generis humani, & vna excellentiſsima virtus iuſticia, tollatur neceſſe eſt.

CAPVT SECVNDVM.

DE QVARTO PRAECEPTO.

QVarti præcepti verba ſunt: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt benè ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram.

In ſocietate humana ordo inter perſonas

nas neceſſarius eſt, vt aliæ ſint ſuperiores ſeu imperantes, aliæ inferiores ſeu obtemperantes. Sine hoc ordine nulla ſocietas inter homines poteſt eſſe diuturna. Itaq; Deus non tantùm in ipſa generatione ordinis fundamentum poſuit, ſed etiam ſingulari lege naturæ impreſſa, & in promulgatione Decalogi repetita, hunc ordinem ſanciuit, & officia, quæ in eo ſunt neceſſaria, præſcripſit ac mandauit. Ita enim de hoc Præcepto eſt ſentiendum, quòd non tantùm de obligatione inter parentes & liberos loquatur, ſed quòd omnes gradus iuſtæ dominationis, & ſubiectionis, inter homines complectatur, quorum graduum & fons & imago eſt ordo inter parentes & liberos, in imperio paterno ſeu œconomico. Sicut enim ſe habent parentes ad liberos, & viciſſim liberi ad parentes, ita in quolibet iuſto imperio, ſuperior erga inferiorem, & inferior viciſſim erga ſuperiorem ſe habet, de qua collatione dicitur communi prouerbio: Quod pater eſt in domo, hoc princeps eſt in ciuitate, ſeu ſocietate. Et Xenophon inquit: Bonus princeps nihil differt à bono patre.

Primò itaq; ſciamus, parentum appellatione contineri in hoc Præcepto omnes ſuperiores in ordine iuſtorum imperiorum, quos Deus

&

& Leges alijs præeſſe volunt, & illis regendi poteſtatem attribuunt, vt in paterno & œconomico imperio ſunt parentes, patres & matresfamilias, & qui parentum ſunt loco, tutores & pædagogi, in imperio politico Magiſtratus, Reges, Principes, Conſules, Iudices, & illi, qui ſunt loco magiſtratuum ſuperiorum, vt eorum præfecti & vicarij. Atq; quamuis in Eccleſia non eſt ordinatum dominium, quale eſt in politijs, iuxta dictum Chriſti: Reges gentium dominantur, vos autem non ſic: Tamen quia in Eccleſia etiam eſt ordo perſonarum conſtitutus, vt alij miniſterio Eccleſiaſtico & officio docendi fungantur, alij ſint auditores, ideo hoc præceptum etiam de illo ordine intelligatur, ſicut dicitur 1. ad Timoth. 5. Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni ſunt. Et ad Hebræos 13. Obedite Præpoſitis veſtris.

Secundò, rectè intelligamus honorandi mandatum. Exiſtimant multi tantùm obligari hoc mandato inferiores, ſuperiores autem nulla obligatione huius mandati tangi, ſed relinqui eis licentiam, pro ſuo arbitrio vtendi autoritate & poteſtate. Ea eſt falſa perſuaſio, nam in mandato honorandi duplex eſt reſpectus, vnus ad ordinationem Dei, ſicut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Petrus præcipit, propter Deum obediendum eſſe, & propter hanc ordinationem etiam diſcolis hunc honorem præſtandum eſſe, 1. Pet. 3. Alter reſpectus eſt ad virtutes & officia ſuperiorum, quemadmodum enim de amore inquit Poëta: Vt ameris, amabilis eſto. Ita etiam de honore qui hac lege præcipitur rectè dici poteſt, ſignificationem ineſſe relatiuam ſeu reciprocam quæ parentes cum liberis, & ſuperiores cum inferioribus mutuo officiorum debito deuincit. Vt honorentur parentes à liberis, Magiſtratus à ſubditis, præceptores à Scholaſticis, paſtores à plebe, cogitent ipſi quod debeant eſſe honorabiles, hoc eſt, ita præſint vt honore ſint digni, ſicut de presbyteris dicit Paulus. Ipſe itaq; ordo requirit, vt huius præcepti explicatio ab officijs ſuperiorum inchoëtur, & poſt de officijs inferiorum dicatur.

CAPVT TERTIVM.

DE PATERNA ET MATERNA DIGNITATE, & Parentum officijs erga liberos.

Apud

APud Spartanos lex fuit, vt qui tres filios genuiſſet, ab excubijs liber eſſet, qui vero quinq; genuiſſet, ab omnibus publicis oneribus immunitatem haberet. Ita apud multas gentes inſigne decus fuit eſſe patrem aut matrem, propterea quod iudicabantur parentes magnum beneficium præſtitiſſe communi ſocietati generatione ſobolis, & ſterilitas non procul à probro abfuit, ſicut etiam Iudaicis mulieribus ſterilitatem grauem fuiſſe conſtat. Verè autem nos Chriſtiani ſic exiſtimare debemus, quod in legitimo coniugio patrem aut matrem eſſe rationalis creaturæ, eximia ſit dignitas, tum quia ipſa procreatio multiplicat & conſeruat genus & ſocietatem humanam, & finis generationis eſt, vt ex genere humano colligatur filio Deo Ieſu Chriſto ſancta Catholica Eccleſia, per mortem ipſius redempta, & à Spiritu ſancto per verbum & Sacramenta regenerata & ſanctificata, vt ſit templum & habitatio Dei, ac ſpirituale corpus, ac ſponſa Filij Dei, adoptata in ipſo ad hæreditatem vitæ cæleſtis & æternæ: Tum etiam quia in lege Dei, ſecundus locus à Deo parentibus attributus eſt. Sicut enim à ſemetipſo Deus primam tabulam incipit, ita ſecundam à

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

parentibus orditur. De hac dignitate non ſolum liberi procreati, ſed etiam ipſi parentes ſæpè cogitare debent, vt & finem generationis conſiderent, ideoq́ ſemper Deum autorem omnis benedictionis implorent, & non ſint ſimiles animalibus brutis, quæ ſine inuocatione Dei, & ſine cogitatione de cauſa finali generant: Vtq́ cum genuerunt etiam de pia & bona educatione ac inſtitutione eorum, quos procrearunt ſint ſolliciti, vt ſoboles genita auxiliante Domino fiat vtilis humanæ ſocietati, vel ad œconomica vel ad publica officia, & in primis vt inſeratur ſocietati veræ Eccleſiæ, & in ea ad agnitionem Dei, & filij eius Ieſu Chriſti, pietatisq́ amorem & cultum educetur, vt appareat ſe non Diabolo, ſed Deo ſobolem genuiſſe. Ordine itaq́ de officijs bonorum parentum dicam.

CAPVT QVARTVM,

DE PARENTVM PIORVM OFFICIIS.

PArentes à generatione appellationem habent. Eſt autem generatio Dei benedictio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cuius inſtrumenta ſeu media tantum ſunt parentes, ſicut in Geneſi ſcriptum eſt: Benedixit eis Deus, dicens, Creſcite & multiplicamini. Et Pſal. 127. dicitur, Filios hæreditatem ſeu donum Dei eſſe.

Primum itaq; parentes ſint pij & generationem magnifaciant, eiq; in timore & inuocatione Dei ſeruiant, iuxta generale præceptum de omnibus actionibus Chriſtianorum ad Coloſſ. 3. Omnia quæ facitis verbo aut facto, in nomine Domini Ieſu facite, gratias agentes Deo & patri per ipſum.

Hoc primum eſt officium bonorum parentum: debent eſſe pij, ne ipſorum impietas puniatur in ſemine, & ſicut alias actiones, ita etiam generationem ſuam diſcernere debent à generatione brutorum, illaq; reuerenter vti iuxta Dei ordinationem, & voluntatem. Vt enim pietas ad omnia vtilis eſt, & deprecatio iuſtorum quæ fit in fide multum valet, ita non dubium eſt, propter pietatem & inuocationem parentum, ſæpè dari felices generationes, & viciſſim impietatem parentum & omiſſionem inuocationis, non minimam ſæpè cauſam eſſe generationis infelicis. Vtrunq; autem expreſſè dicitur in lege, & alijs ſcripturæ ſententijs, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quod parentum pietas liberis proſit ad huius vitæ gloriam & felicitatem, & quod impietas & ſcelera parentum in liberos redundent, tum ad ignominiam, tum ad pœnas huius vitæ. Sic enim Deus inquit in lege. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis Zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia, his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea. Et Syra. cap. 10. inquit. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Dominum, Semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini. Item, De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum ſunt in opprobrio. Pſalm. 112. Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius valdè delectatur, Potens in terra erit Semen eius, generatio rectorum benedicetur. contra vero dicitur. Deut. 28. Maledictus fructus ventris tui. Filij tui, & filiæ tuæ tradentur alteri populo videntibus oculis tuis, augebit Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui.

Atq; cum his ſententijs diuini verbi conſentit obſeruatio exemplorum in hiſtorijs, & quotidiana experientia, quæ obſeruatio oſten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

oſtendit peccata parentum ſæpiſsimè in liberis & nepotibus puniri, ſicut expreßè inquit Dominus ad Salomonem. 3. *Reg.* 11. *quod propter ipſius idolatriam velit maximam partem regni à Filio ipſius transferre ad ſeruum. Sic Pauſanias aſſerit poſteritatem Philippi regis Macedonis in tantas incidiſſe calamitates, propter ipſius crebra periuria. Apud Euripidem in Hippolyto dicit Diana. Dij malos cum liberis & domo perdent. Et in eadem Tragœdia Theſeus miſerabili oratione conquerens de ſuis malis inquit.*

Heu heu miſeros miſeros dolores,
Vnde ex longinquo refero
Fortunam hanc, propter errata
Alicuius ex maioribus meis.

Et Hippolytus ibidem ſic dicit.

Maiorum ex quibus natus ſum.
Malum terminatur in me, neq; cunctatur,
Et venit ad me, qui non ſum reus iſtorum malorum.

Verſiculus Græcus memoria dignus eſt.

Ευσεβέωμ παίδεσι, τὰ λῶϊα, δυσεβέωμ δ' οὐ.

Secundo parentes ſint φιλόσοργοι *erga liberos, hoc eſt, ament ſuos liberos vera di-*

lectione. Eſt autem ϛοργὴ omnibus animantibus à natura tributa erga ea, quæ procreata ſunt. Eam itaq; ſi parentes abijciunt, ipſis animalibus brutis ſunt deteriores & crudeliores. Non ſolum autem ϛοργὴν naturalem exuunt, qui fœtus aut liberos genitos necant, vt Medea, ſed etiam qui liberos non amant, non curant, eisq; alimenta, defenſionem & educationem non præbent, & non ſunt induſtrij, vt liberis, cum Deo & bona conſcientia, ſeruatum & conquiſitum patrimonium relinquant. Sicut multi parentes ſunt tam ἄϛοργοι, qui magis catulos quam liberos ſuos amant & curant, & quaſi dedita opera omnia conſumunt & abliguriunt, vt liberos ſuos ad paupertatem & inopiam redigant. Ea ἀϛοργία eſt atrox crudelitas, quæ omnium beſtiarum immanitatem ſuperat, & eſt tetrius furtum, quam ſacrilegium, quia omnia, quæ iſti parentes ἄϛοργοι tam turpiter conſumunt & diſperdunt, ea proprijs ſuis liberis furantur, quibus cum Deo & bona conſcientia theſaurizare debent, vt inquit Paulus 2. ad Cor. 12. Parentes debent theſaurizare filijs. Et Plutarchus optimè præcipit, parentes debere ſollicitos eſſe, ne ſua culpa libe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

pa liberis paupertatem, non aliter quam grauem & difficilem morbum relinquant.

Tertiò ad στοργὴν & officium parentum pertinet bona educatio liberorum, de qua eleganter dicit Baſilius. Sicut agricolæ diligentia plantarum qualitates mutant, ita liberalis inſtitutio vicioſos animorum affectus corrigit. Et Plato. Educatio & diſciplina bona, naturas bonas efficiunt, & bonæ naturæ tali diſciplina aſſuefactæ fiunt præſtantiores. Educationis vocabulum non tantum alimenta & nutritionem complectitur, ſed præcipuè intelligendum eſt de pia, honeſta & liberali inſtitutione, ſicut Apoſtolus præcipit ad Epheſ. 6. Vos patres educate filios in diſciplina & correptione Domini. Et Syracides cap. 7. Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum, filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem ad illas. Et cap. 30. Qui diligit Filium ſuum aßiduat illi flagella, vt lætetur in nouißimo ſuo, & non palpet proximorum oſtia: qui docet Filium ſuum laudabitur in eo, & in medio domeſticorum in illo gloriabitur. Sciant itaq; parentes non eſſe ipſis liberum, inſtitutionem & correptionem liberorum negligere, ſed ipſis eam cu-

ram & diligentiam ſeriò mandatam eſſe, quam qui omittunt, aut negligunt, hi & Deo de ea neglectione rationem debent reddere, & mox etiam pœnas eius negligentiæ ſentiunt, ſicut eadem 30. cap. comminatur Syracides: Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadet præceps. Lacta filium tuum, & pauentem te faciet, lude cum eo, & contriſtabit te. Ne corrideas illi, ne doleas. Non des illi poteſtatem in iuuentute, & ne deſpicias cogitatus illius, curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans eſt, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animi. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

Apoſtolus in ſententia de educatione liberorum, diuidit eam in duabus partes, nimirum in diſciplinam ſeu educationem. & correptionem, Germanicè, In leren vnd ſtraffen. Diſciplinæ ſeu eruditionis appellatione complectitur doctrinarum & artium bonarum honeſtarum & vtilium genera, quæ diſciplina ab ipſo fonte omnis doctrinæ & omnis eruditionis & ſapientiæ, ſcilicet à cognitione Dei & filij eius Ieſu Chriſti, & pietatis doctrina incboari debet. Correptio & admonitiones

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& caſtigationes in gubernatione morum ac vita ſignificat, & cùm ea correptio debeat ex dilectione proficiſci, & ad eum finem dirigi, vt liberi in officio contineantur, ideo carere debet acerba immanitate, & crudelitate, qua liberorum animi non retinentur in officio, ſed potius irritantur ad odium parentum, & omnis honeſtæ educationis. Ideo inquit Paulus. Vos patres videte, ne ad iracundiam incitetis filios veſtros. Et Salomon dicit: Ne ſis leo in domo tua, id eſt, pater non debet eſſe crudelis erga ſuos liberos & familiam. Et à Nazianzeno eleganter dictum eſt. Vtrumq; malum eſt, Indulgentia blanda, & implacabilis ſeueritas: vt enim illa nimis laxat habenas, ita hæc immodica aſtrictione ſtrangulat.

Quartò, Ad bonam educationem pertinet, vt ſicut in Eccleſia Paſtores debent eſſe typi fidelium, non ſolùm in verbo, ſed etiam in conuerſatione & omnibus virtutibus pietatis. 1. ad Timoth. 4. Ita ipſi quoq; parentes ſint liberis ſuis imagines, & exempla pietatis ac virtutum, in quæ exempla quotidie intueantur liberi, eaq; imitentur. Sicut etiam apud Ethnicum Poëtam Virgilium AEneas ad Aſcanium filium inquit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Diſce puer virtutem ex me, verumq́ laborem.
Caueant parentes, ne verbis aut factis ſcandalum ponant liberis ſuis, quia ſcriptum eſt: Væ homini, per quem venit ſcandalum. Item: Si quis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt mola aſinaria ſuſpendatur de collo eius, & demergatur in profundum maris, videte, ne contemnatis vnum ex puſillis illis, dico enim vobis, quòd angeli eorum vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.

Quintò, Cùm parentes ipſi totum officium educationis perficere non poßint. Ideo ad eorum officium & curam etiam pertinet, vt liberos præceptoribus ſcholaſticis erudiendos, vel honeſtis artificibus inſtituendos tradant, vt in iuuentute diſcant doctrinas & artes vtiles, tùm ad commune bonum, vel in Eccleſia, vel in Rebuspub. & communi ſocietate hominum, ſicut ad commune bonum procreati ſunt liberi, tùm etiam ad honeſtam rationem quærendi victum, & ſubſidia vitæ, ne propter inopiam ad malas artes animum adiungant. Raró enim parentum bona tam ſunt ampla, vt ex ſolo patrimonio ſinguli liberi honeſtè viuere, & familiam alere poßint. Etſi

aliquan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

aliquando ſint tam ampla, tamen & ſunt caduca, ac multis damnis obnoxia, quibus etiam ditiſsimi ad paupertatem rediguntur, ſicut diues rex Dionyſius ad tantam paupertatem deuenit, vt ſcolaſtica opera ſe alere cogeretur. Artem autem quæuis terra alit, & locupletem theſaurum ſecum portat, qui artem bonam ſecum portat, quemadmodum Philoſophus cùm interrogaretur, cur ex incendio nihil exportaret, ſicut vicini facerent? reſpondit: Omnia mea mecum porto, ſignificans doctrinam ſuum theſaurum eſſe. Atq; notum eſt germanicum prouerbium, tùm de doctrinis, tùm de officijs honeſtis & vtilibus: **Ein Kunſt hat ein gülden Boddem /** Seu: Bona ars auri fodina eſt. Ideoq; Solon ſapientiſsimus Athenienſium legislator admonens parentes, vt curarent filios doceri in iuuentute artes bonas & vtiles, hanc legem tulit, filios non debere alimenta patri, à quo nullam artem didiciſſent. Quæ lex etſi videtur dura eſſe, tamen honeſtè & ſapienter admonet parentes de ſuo officio, quod lege & obligatione naturali debent liberis.

Sexto, Parentum muneris eſt, vt liberos, quos in timore & correptione Domini educaue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

educauerunt, benè honeſteq́ elocent. Cùm autem de hac parte officij parentum in ſexto Præcepto dicendum ſit, ideo nunc admonitionem de ſcholis addam.

CAPVT QVINTVM,

DE SCHOLIS

PRæceptum de eruditione liberorum ſæpe repetitur in ſcriptura, Deut. 6. Erunt verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis. Deu. 11. Ponite hæc verba mea in cordibus veſtris, & in animis veſtris, docete filios veſtros, vt ea meditentur, vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum. Ephe. 6. Patres educate filios in diſciplina & correptione Domini. Atq́ 1. Timoth. 5. extat grauiſſima ſententia de cura boni patrisfamilias: Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior.

Vt autem inter domeſticos primum & præcipuum locum à parentibus liberi obtinent, ita etiam rectè hæc ſententia Pauli de illis parentibus intelligitur, qui curam de liberorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſuorum educatione & honeſta inſtitutione abijciunt, ea negligentia non tantùm reprehenſione, ſed etiam publica animaduerſione digna eſſet. Si enim Reipub. intereſt, vt quis rebus ſuis rectè vtatur, ne propter priuatorum luxuriam Reſpub. detrimentum patiatur, & ſi ſocietati intereſt, ne quis alat ferocia & indomita animalia, à quibus pericula & damna metuenda ſunt, quanto magis tùm Eccleſiæ, tùm Reipub. intereſſe exiſtimabimus, vt quis liberos ſuos ad communem ſocietatem natos (quemadmodum etiam Stoici rectè dixerunt) benè educet ad commune bonum, & per ſuam negligentiam non alat domi ſuæ, tanquam viperas aut alia animalia noxia & indomita, communes peſtes & calamitates Eccleſiæ & Rerumpublicarum, hoc eſt, tales liberos, à quibus ſint & publica & priuata pericula ac damna metuenda.

Sicut enim verè dicitur, Virum bonum eſſe commune bonum, Ita etiam viciſſim verè dicitur, quòd vir malus, indomitus & ferox ſit commune malum, tanquam monſtrum ſeu belua indomita. Eſt enim hoſtis communis pacis & tranquillitatis, & alijs hominibus non aliter quàm beſtia ſæua, & venenata, formidabilis.

Sumus omnes ſoliciti & curioſi in educandis & rectè curandis pecudibus, quæ domi noſtræ natæ ſunt, ſimitlier in curandis teneris arboribus & plantis. Sunt autem liberi noſtri multo præſtantiores omnibus pecudibus, & ſunt plantulæ paradiſi Dei: vix itaq; dici poteſt, quantopere deteſtanda ſit impia & inhumana eorum parentum negligentia, qui has præſtantiſſimas creaturas in terra, ac has plantulas Eccleſiæ, & cœleſtis Paradiſi, adeo contemnunt & floccifaciunt, vt nulla cura bonæ educationis afficiantur. Cogitent itaq; parentes de hoc dicto Matth. 18. Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis, dico enim vobis, quòd angeli eorum vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.

Sed rectè ſe excuſatos pleriq; exiſtimant, ſi aut propriam inſcitiam, aut alias occupationes prætendere poſſint. Deploranda magis quàm accipienda eſt talis excuſatio. Si parentes tam ſunt rudes, vt nec ſimplicem Catechiſmi doctrinam liberos docere, neq; inter virtutes & vicia, vel inter ea, quæ ſunt honeſta & inhoneſta, decora & indecora, diſcernere queant, enimuero talis excuſatio eſt grauiſſima ipſorum accuſatio. Et de occupationibus quod præ-

prætenditur, non ſolùm ſtolidum, ſed impium quoq; eſt. Vt enim in tota re familiari nullus eſt præſtantior theſaurus, quàm ſunt liberi, ita inter omnes occupationes ea debet eſſe prima, vt liberi rectè curentur. Veruntamen ne hæc excuſatio ignauorum parentum noceat liberis, ideo in communitatibus ſcholæ inſtituuntur, in quibus docentur tùm prima elementa pietatis, quæ à parentibus diſcere, & quaſi cum ipſo materno lacte imbibere pueri debebant, tùm etiam aliæ doctrinæ & artes, quas parentes eos docere haud poſſunt.

Sic itaq; exiſtimandum eſt, quòd ſemper non tantùm in populo Dei, ſed etiam in omnibus alijs benè conſtitutis Rebuspub: ſcholæ ad eruditionem iuuentutis ordinatæ fuerunt, quemadmodum Plato rectè dicit, quòd ea cura, vt ſint ſcholæ, in quibus iuuentus rectè inſtituatur, ad officium Magiſtratus boni pertineat. Quia, inquit idem Plato, educatio & diſciplina bonas naturas efficiunt, & bonæ naturæ tali diſciplina aſſuefactæ fiunt meliores. Et hoc declarat lib. 6. de legibus his verbis. Cum ad naturam eximiam atq; illuſtrem acceſſerit ratio quædam, conformatioq; doctrinæ, tum illud, neſcio quid, præclarum ac ſingulare

ſolet exiſtere. Sin autem non contingit homini felix inſtitutio, omnium beſtiarum immanitatem ſuperat. Quæ cum ita ſint, legislator omni ſtudio in hanc rationem incumbat, ut iuuentus recte inſtituatur.

Patriarchæ & Prophetæ habuerunt diſcipulos, quos vel domi vel in ſcholis publicis erudierunt. Hi filij Prophetarum vocabantur, ſicut 4. Reg. 4. de diſcipulis Eliæ & Eliſei ſcriptum eſt, quadraginta viros de filijs Prophetarum ſecutos eſſe Eliam & Eliſeum ad Iordanem, vt raptum Eliæ aſpicerent. Et quia eo in loco illi diſcipuli viri nominantur, idcirco apparet, quod non tantùm pro pueris ſcholas habuerint, ſed etiam pro adultis, quales ſunt ſcholaſtici Academiarum. Sæpe etiam Synagogarum fit mentio, quæ fuerunt ſcholæ.

In hiſtorijs Ethnicorum ſæpe recenſentur, qui aut literas aut artes docuerunt, vt Orpheus, Linus, Pythagoras, eiusq́ diſcipulus Epicharmus Siculus & multi alij. Athenienſes hanc laudem in hiſtorijs adepti ſunt, quod Atticarum ſcholarum prima fit mentio.

Socratem habuiſſe ſcholam conſtat, ſed nomen non recitatur.

Plutarchus narrat, quòd aliquando habuerit

buerit obuium Xenophontem Grylli filium: Cumq́ videret adoleſcentem præclaræ indolis eſſe, porrecto baculo iuſſit eum ſtare, interrogauit itaq́ eum, vbinam conficerentur & venderentur variæ merces, ad id cùm promptè reſpondiſſet adoleſcens, iterum ille quæſiuit, vbi homines fierent boni? Reſpondit Xenophon, ſe id neſcire. Me igitur ſequere, inquit Socrates, vt hoc diſcas, ſicq́ eum recepit inter diſcipulos.

Plato Socratis diſcipulus ſcholam inſtituit in villa paterna, in qua natus fuit, non procul a mœnibus Athenarum: In ea docuit vſq́ ad 81. ætatis annum, vocauitq́ Academiam, quam appellationem honoris & memoriæ ergo publicæ ſcholæ retinent. Mortuus eſt autem Plato anno mundi 3620. ante natum Chriſtum anno 343. In Academia ſucceſſit ei Speuſippus: & Hipparchus Piſiſtrati filius Academiam exornauit, ingenti ac ſplendido muro cinctam, vnde prouerbium de magnifico ædificio in vſum venit: Hipparchi ædificium.

Ariſtoteles Platonis diſcipulus in alia ſchola docuit Athenis, quæ Lycæum appellata fuit. Habuit etiam aliam ſcholam Nympheum in Macedonia, quam ei ædificauit rex

Philippus, apud oppidum Miezam, vbi Alexandrum Magnum Philippi filium inſtituit. Vtriusq́; coætaneus fuit Iſocrates, de quo ſcribit Pauſanias, quod cum 98. annos vixiſſet, nunquam diſcipulos habere deſijt. Scholam autem ipſius non nominat, ſed narrat eum amore libertatis ſpontaneam mortem appetijſſe, poſtquam nuncium acceperat de pugna ad Cheroneam, in qua Philippus pater Alexandri, Rex Macedonum Athenienſes & Bæotios vicit anno mundi 3627.

Etſi autem ad exemplum Athenienſium, etiam aliæ Scholæ in alijs locis ſunt conſtitutæ, vt Romæ, vbi Profeſſores Grammatices, Dialectices, artis Oratoriæ, Philoſophiæ, & Iuris habuerunt auditoria in Capitolio: Alexandriæ, Tharſis in Cilicia, Byzantij in Thracia, tamen non obſcurum eſt, quod Attici vſq́; ad Chriſti tempora, & diu poſtea laudem præſtantiſſimæ Scholæ retinuerint. Siquidem Romani ſuam iuuentutem Athenas, tanquam ad emporium artium, eruditionis & ſapientiæ miſerunt, nec reperias facilè vllum ex Romanis inſigniter doctum fuiſſe, qui non Athenis operam ſtudijs dederit.

Poſt Apoſtolorum tempora ſub Imperatore

ratore Commodo circa annum 180. floruit Schola Alexandrina, in qua fuit magna ſtudioſorum frequentia, & interpres doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ Pantænus, atq; ipſius & collega, & ſucceſſor Clemens. De Pantæno ſcribitur, quod cum ex Philoſopho ad fidem Chriſtianam conuerſus fuit, Scholam Chriſtianam primus aperuerit, hoc eſt, quod lectiones Theologicas in Schola Alexandrina primus inceperit. Inde ea conſuetudo lectionum thologicarum etiam ad alias Scholas eſt tranſlata, vtpote Antiochenam, in qua Malchion, qui ſe Samoſateno oppoſuit, Græcas literas & Theologiam docuit: Cæſarienſem, Laodiceam, Byzantinam ſeu Conſtantinopolitanam, in qua ſimul cum Theologia, etiam aliæ artes & diſciplinæ diligenter traditæ ſunt, & fuit ea longo tempore cuſtos doctrinæ Iuris: Item Bononienſem, & Pariſienſem, quam Carolus Magnus conſtituit circa annum Chriſti 790. eiq; præfecit Alcuinum Præceptorem ſuum, Claudium Britannum, Iohannem Scotum, qui poſtea Ticinum miſſus eſt, Rabanum qui factus eſt Abbas Fuldenſis, & deinde Epiſcopus Moguntinus, omnes hi venerabilis Bedæ AngloSaxonis diſcipuli fuerunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hunc Scholarum Catalogum vſq; ad Carolum Magnum ſcire prodeſt, nam a Caroli Magni temporibus hiſtoriæ de Collegijs & Monaſterijs, quæ fuerunt Scholæ, & de alijs Academijs notiores ſunt. Etſi autem vulgus indoctum non intelligit, quanta ſit dignitas & vtilitas ordinis Scholaſtici, atq; Scholaſticorum officiorum, tamen homines ſapientes ſemper ſic iudicarunt, officinas Scholarum ad iuuentutis inſtitutionem deſtinatas, vt in illis formetur iuuentus ad vtilitatem Eccleſiæ, Rerumpub. & vitæ communis, ſuo quidem loco, neq; vtilitate, neq; dignitate ſummis & ſplendidiſſimis officiorum gradibus inferiores eſſe. Ideoq; Præceptores Scholaſtici ſemper à ſapientibus in honore habiti ſunt. Homerus Achillem laudat, quod Phœnici Præceptori dimidium regni & honoris obtulerit. Philippus Macedo Præceptorem Alexandri Filij Ariſtotelem in tanto habuit precio, vt ſæpè ſibi eam felicitatem gratulatus fuerit, quod filium eo tempore genuiſſet, quo Ariſtoteles viueret. Et Alexander poſt patris Philippi, & Magiſtri Ariſtotelis mortem interrogatus, vtrum magis deſideraret, reſpondiſſe fertur, Magiſtrum: Pater enim, inquit, vt eſſem, at

Ariſto-

Ariſtoteles, vt præclarè inſtitutus eſſem, autor fuit.

Extat verſus memoria dignus in veteris Ludimagiſtri Epicharmi Epitaphio:

Pueris dixit vtilia, ergo ei magna gratia debetur.

Multo autem magis decet nos Chriſtianos de noſtris Præceptoribus, qui verè vtilia dicunt pueris, ſic ſentire & iudicare, quod ſcilicet, & magnus honor, & magna gratia ipſis debeatur. Et quidem ſimul conſiderare debemus, ſingularem diuinæ ſapientiæ ordinationem & beneficium eſſe Scholas, in quibus homines eruditi, vna cum doctrina religionis & pietatis, etiam tradunt iuuentuti cognitionem linguarum, & earum artium, quæ ad formandum intellectum, ad iudicium, & ad doctrinæ cæleſtis conſeruationem, atq; propagationem, & ad veram conſiderationem operum Dei in creaturis, & ad honeſtam vitæ rationem, bonamq; gubernationem ſunt vtiles.

Nec longa diſputatione opus eſt, vt refutentur calumniæ eorum, qui clamant, Doctoribus Eccleſiæ artium ſcientiam non eſſe neceſſariam, ideoq; Scholas inutiles eſſe, pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

pterea quod intellectus, & interpretatio ſcripturæ donum Dei ſit, & Spiritus ſanctus ad miniſterij functionem faciat idoneos. Namq; non vno modo Deus dona ſua impertit, neq; vno modo operatur Spiritus ſanctus. Apoſtolis ſingulari miraculo donum linguarum & Prophetiæ, ſine ſtudio Scholaſtico cœlitus datum eſt. Nobis tale miraculum non contingit, & tamen nos quoq; donum linguarum & interpretationis à Deo accipimus in Eccleſia, & nos quoq; Spiritus ſanctus ad miniſterium docendi idoneos efficit, ſed hæc dona nobis alio modo tanquam in officina Spiritus ſancti, ſic enim Chriſtianorum Scholas rectè nominari non dubito, conferuntur.

Et magnam Scholarum laudem eſſe non dubitemus, quod Filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus tanti fecit ſcholaſtica exercitia, vt cum alijs Synagogas frequentauerit, imo etiam prælegendi ſeu docendi officio in Synagogis functus ſit, ſicut expreſſè inquit Lucas cap. 4. Venit Ieſus Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbatorum in Synagogam, & ſurrexit vt legeret, & traditus eſt illi liber Eſaiæ Prophetæ. Pro his itaq; diuinis officinis Scho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Scholarum, neceſſarijs & vtilibus Eccleſiæ, & Rebuſpub. & communi vitæ hominum, ſimus Deo grati, & eas ſinguli reuerenter amemus & foueamus.

Magiſtratus ſciant ad ipſorum officium pertinere, vt has officinas pietatis, virtutum & doctrinarum, ad Eccleſiarum & rerumpublicarum vtilitatem conſtituant, defendant & conſeruent.

Præceptores cogitent Deum ab ipſis requirere, vt in his diuinis officinis præſtent Deo, Eccleſiæ, Rebuſppub. & communi hominum ſocietati fidem, curam & ſedulitatem tradendi veram doctrinam pietatis, & veras ſententias in artibus, ſine ſophiſtica & corruptelis, atq; regendi ſtudia, vitam ac mores ſcholaſticorum.

Diſcipuli ſeu Scholaſtici, hoc ſibi certò perſuadeant, ſe Deo gratum cultum, & Eccleſiæ, rebusq; publicis, ac communi hominum ſocietati vtiles labores, & officia facere, ſi in hiſce officinis, cum aſsiduo diſcendi ſtudio coniungant vitæ honeſtatem, modeſtiam & pietatem. Quod qui non faciunt, illi non ſolum ſunt Scholarum peſtes, ſed etiam hoſtes Eccleſiæ & Rerumpub. communisq; hominum ſocietatis.

CAPVT VI.

DE MAGISTRATIBVS.

SVb quarto præcepto etiam continetur ordo regiminis politici, ſeu ciuilis, in quo ordine ita diſtinguuntur perſonæ, vt alij ſint, qui imperio regant ſocietates humanas, alij qui ſint imperio ſubiecti. Hi ſubditi, illi vero magiſtratus communi nomine appellantur. Inter hos ſimilis eſt deuinctio per quartum præceptum ſancita à Deo, qualis eſt inter parentes & liberos, in qua obligatione cum vnusquisq; officium ſuum & nouit, & rectè facit, ea quidem pulcherrima eſt imperij forma.

Primo autem loco de Magiſtratuum officijs, in quibus ſe ita gerere debent, vt honore ſint digni, dicendum eſt.

Magiſtratus commune nomen eſt eorum, qui hominum ſocietates imperio & legibus regunt, & hoc nomine appellantur, quia ſocietatum ſunt magiſtri, hoc eſt, rectores ſeu gubernatores. Neq; vna, ſed plures in diuerſis regiminum formis, Monarchia, Ariſtocratia, Democratia, & regimine mixto, ſunt magiſtra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

giſtratuum ſpecies. Alij Cæſares ſeu Imperatores nuncupantur, alij Reges, Duces, Principes, Comites, Præfecti, Conſules, Senatores, Iudices, Prætores, quorum differentiæ & ordines ex ipſa conſuetudine & vſu, in qualibet regione aut ciuitate, melius quam ex prolixis deſcriptionibus cognoſcuntur, & quidem cuilibet in ea politia, in qua viuit, noti eſſe debent. Eſt autem Magiſtratus perſona a Deo ordinata ad conſeruationem diſciplinæ externæ, iuſticiæ & pacis, in ſocietate hominum, iuxta vtramq; tabulam Decalogi, & alias bonas, honeſtas, & vtiles leges, non pugnantes cum Decalogo, & armata gladio ad defenſionem bonorum & pœnam malorum.

Hæc definitio cum ex fundamentis verbi Dei ſumpta ſit, non obſcurè docet hominem Chriſtianum, cum bona conſcientia ad Deum, magiſtratus officium per legitimam vocationem accipere & eo fungi poſſe, ſicut ſancti reges, Dauid, Aſſa, Ioſaphat, Ezechias & ſimiles officio regio functi ſunt. Nemo enim ſanus inficias ibit, ordinationes Dei ſanctas, & officij a Deo mandati vſum eſſe pium, cum fit rectè. Plutarchus ſic definit. Principes miniſtri Dei ſunt, ad curam & ſalutem

homi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

hominum, vt bona quæ Deus illis largitur, partim diſtribuant, partim ſeruent. Vt autem quisq; Magiſtratu ſuo inter homines rectè fungatur, ideo admonitiones quaſdam ſemper in conſpectu habere, & apud animum aſsidua meditatione perpendere debet.

Primo & ante omnia Magiſtratus in ſuo quisq; gradu, & ordine, originem ſuæ excellentiæ, præ alijs hominibus eiusdem ſocietatis, perpendat. Quæ admonitio ſapienti conſilio a veteribus Regum ac Principum titulis inſerta eſt. Scribitur Imperator, aut Rex, aut Princeps, Dei gratia, quia omnis præcellentia maieſtatis, authoritatis & poteſtatis à Deo ordinata, & Imperatori, Regi, Principi, aut alijs quibuscunque Magiſtratibus attributa eſt. Sic itaque cogitet Imperator, Rex, aut Princeps, ſe Dei gratia & ordinatione excellere inter ſuos ſubditos. Sic cogitet Conſul, ſe Dei ordinatione excellere inter ciues. Sic etiam ruſticorum præfectus paganus, qui exiſtimatur infimus inter Magiſtratus gradus eſſe, cogitet ſe Dei ordinatione excellere inter ruſticos. Hoc Paulus admonet, cum dicit, non eſſe poteſtatem, niſi à Domino. Ad hanc admonitionem pertinet ille inſignis titulus, quem

quem Deus Pſal. 82. Regibus, Principibus, Conſulibus, Iudicibus tribuit: Ego dixi Dij eſtis, hoc eſt: Ego vos in illa maieſtate & præcellentia collocaui, vt diuina ordinatione & officio inter homines antecellatis, & ſitis conſpicui ac honorabiles.

Iudæi Samuelis tempore, poſtulatione Regis grauiter offendebant Dominum, vt ipſis Regem daret in furore ſuo, quemadmodum inquit Oſeæ 13. Attamen Saulis electio & in officio regio præcellentia & autoritas fuit diuina ordinatio: Sicut Samuel ad populum inquit, Videtis quem elegit Dominus, cui nemo ex omnibus ſimilis eſt, 1. Reg. 10. Ad quid verò hæc cogitatio Magiſtratibus vtilis eſt? Valdè eſt vtilis, non tantùm ad reprimendam inſolentiam & ſuperbiam, quæ plærunque præcellentiæ comes eſt, & eſt in omni gubernatione pernicioſa: Sed etiam ad officiorum rectam adminiſtrationem in timore Domini. Cogitans enim ſeriò, ſe Dei gratia & ordinatione frui præcellentia inter homines, & fungi imperio & officio, is non poteſt non etiam ſimul cogitare, quòd ei, à quo præcellentiam & imperium accepit, rationem adminiſtrationis reddere, ideoque ipſi reuerenter & in timore obe-

dire

dire ac ſeruire debeat. Sicut Pſalm. 2. dicitur: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, Seruite Domino in timore.

Secundo, Humana ſocietas non eſt ſimilis gregi pecudum: Itaq; cogitet Magiſtratus, ſe non eſſe armentarium, cui tantum alimentorum cura, & ne alter alterum violenter lædat, commiſſa ſit, ſed ſicut principalis finis humanæ ſocietatis eſt collectio & ædificatio Eccleſiæ, quemadmodum Pſal. 102. ſcriptum eſt: In conueniendo populos in vnum, & Reges vt ſeruiant Deo, Et Pſalm. 122. Hieruſalem eſt ædificata, vt ſit ciuitas, in qua conueniatur, quo aſcendant tribus Domini ad prædicandum populo Iſraël, & ad gratias agendum nomini Domini: Ita ſciant Magiſtratus principaliter ad officium ipſorum pertinere, vt, quod Eſaias dicit, ſint Eccleſiæ nutritores, Sunt autem nutritores Eccleſiæ, qui Eccleſiæ ſemen, quod eſt verbum Dei, eiusq; prædicatores fouent, idolatrias & blaſphemias prohibent, & Eccleſiæ hoſpitia præbent, Quod officium a Magiſtratibus requirit Deus per vocem Eſaiæ capite 49. Reges erunt nutritij tui, & reginæ nutrices. Item Pſal. 2. Oſculamini Filium. Pſal. 23. Attollite

portas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

portas Principes veſtras , & introibit Rex gloriæ.

Tertiò , Cum omnis ordinatio officiorum fiat ad certas leges : Ideo ſciant Magiſtratus , quòd ipſorum vita & officium non ſit à legibus liberum & immune. Vult enim Deus , vt & ipſi Magiſtratus ſint legi obedientes , & ſint in externa diſciplina cuſtodes legis , & quidem non tantùm ſecundæ tabulæ , ſed etiam primæ. Ideo Deut. 17. *præcipitur , vt Rex ſedens in ſolio habeat deſcriptum librum legis. Et Ioſuam ſic inſtituit Deus Ioſ.* 1. *Confortare & eſto robuſtus , vt cuſtodias & facias omnem legem , quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus , ne declines ab ea ad dextram neq; ſiniſtram , vt intelligas cuncta quæ agis : Non recedat volumen legis huius ab ore tuo , ſed meditaberis in eo diebus & noctibus , vt cuſtodias & facias omnia , quæ ſcripta ſunt in eo , tunc diriges viam tuam , & intelliges eam.*

Sic etiam Philoſophus Ariſtoteles ſapienter inquit : ἄρχων ἐστὶ φύλαξ τοῦ νόμου. *Magiſtratus eſt cuſtos legis , ſcilicet , obedientia , exemplo & imperio. Nam qui Magiſtratibus perſuadent , quòd obedientia erga leges*

ſit

ſit bonum priuatum, hoc eſt, virtus priuatorum hominum, ſed ipſos nullo legum freno teneri, ſicut de Tyrannis dicitur apud Senecam: Reges quò lubet eunt: illi pernicioſi adulatores & Sycophantæ ſunt. Itaq; execranda eſt vox impudiciſſimæ mulieris Iuliæ ad filium Caracallam Imperatorem: Quod libet, licet, an neſcis Imperatorem leges dare, non accipere? Honeſtiſſima autem eſt oratio Imperatoris Theodoſij in Codice. Digna, inquit, vox eſt maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe principem profiteri. Solon apud Laertium ſapienter dicit. Si princeps ſecundum leges vixerit, vnaquæq; ciuitas optimè regi poterit.

Imperij autem, in quo Magiſtratus cuſtos eſſe legis debet, quatuor ſunt partes.

Prima, vt ſonet vocem Legis ſeu Decalogi. Intelligatur autem Decalogi appellatione etiam vniuerſa lex naturæ. Vult enim Deus primas normas & regulas omnium legum, & vniuerſæ gubernationis eſſe eas leges, quarum noticiam menti humanæ impreſſit, & quarum ſummam inenarrabili ſapientia in Decalogo complexus eſt, quem vult rectè intelligi. Et de hac norma inquit Prouerb. 8. Per me Reges regnant, & Principes iuſta decernunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Item Ioſuæ 2. Ne declines ab ea, ſcilicet lege, ad dextram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ agis. Item: Tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

Secunda. Vt Magiſtratus ſit executor legum Decalogi, coercendo & puniendo contumaces violatores, poteſtate & vi corporali, quia vult Deus in pœnis oſtendere iudicium ſuum, & cùm velit regi hominum vitam per Magiſtratus, armauit eos gladio, hoc eſt, poteſtate puniendi malos. Sicut in Geneſi dicitur cap. 9. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, per hominem fundetur ſanguis ipſius. Et ad Roman. 13. Principes ſunt terrori malis, ſi malum feceris, time. Non enim ſine cauſa geſtat gladium. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malè agit. Et de ſeueritate puniendi expreſſè ſcriptum eſt Deut. 19. Non miſerebaris eius, & auferes malum.

Tertia, Vt Magiſtratus addat aliquas leges Decalogo, ſeu legibus naturæ de ciuilibus negociјs, quæ additiones debent eſſe determinationes certarum circumſtantiarum, adiunctæ communibus noticiјs naturalibus. Vt noticia naturalis eſt, latrones, fures, & ſimiles malos puniendos eſſe, ſed modum pœnæ de-

terminat lex à Magiſtratu addita. Talem poteſtatem condendi nouas leges habent politici Magiſtratus. Sed tantum de ciuilibus negocijs, ac quidem ita, ne condant leges cùm Decalogo, vel lege naturæ, hoc eſt, cum ipſo fundamento omnium legum pugnantes. Sicut Spartani legem habebant, licere cum alterius coniuge conſuetudinem habere, ſi vir permitteret. Tales conſtitutiones pugnantes cum lege Dei, & cum lege naturæ, non ſunt dignæ honeſta appellatione legis, propterea quod cum ipſo fundamento omnium honeſtarum legum pugnant. Multo minus, debent Magiſtratus condere dogmata in Eccleſia, aut legibus ſuis, ſeu edictis, ſeu mandatis inſtituere idolatricos cultus, ſicut fecit Nabuchodonoſor, & nunc quoq; Papiſtici Magiſtratus faciunt.

Quarta, Vt Magiſtratus ſuarum legum etiam ſit executor in pœnis, quæ habere debent ſuos gradus, ſicut ſunt gradus delictorum. Nam immanitas eſt, non ſeruare modum in pœnis, quæ immanitas in legibus Draconis fuit reprehenſa. Dixerunt enim eas ſanguine humano ſcriptas eſſe. De mitigatione pœnarum ſapienter apud Stobæum dicitur: Opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Oportet leges quidem acriter ſtatui, mitius autem quam ipſæ habent pœnas ſumere.

CAPVT VII.

DE PRÆCIPVIS BONI MAGISTRATVS *virtutibus, & primò de ſapientia.*

QVi in Magiſtratu ſunt, duplicem perſonam gerunt, priuatam & publicam. Illam quidem quia & homines ſunt, & Chriſtiani, alijs hominibus ſimiles, hanc verò, quia officium Magiſtratus ſupra alios homines ſuſtinent, quare a Philoſophis Heroes, Semidei, & in ſcriptura Dij aliquando appellantur. Priuatam perſonam ornant priuatæ virtutes bonæ conſcientiæ, iuxta dictamen rectæ rationis & legis ac verbi diuini. Publicam perſonam ornant virtutes heroicæ ad officij publici adminiſtrationem pertinentes, quæ etſi ſunt etiam legibus naturæ ac Decalogo comprehenſæ, tamen ſingularib. præceptis tam in ſacra ſcriptura quam in Philoſophorum doctrina præſcribuntur. Et de illis Eſa. 32. dicitur: Princeps ea, quæ digna

ſunt principe, cogitabit. Atq; Ethnicus Hiſtoricus Curtius dicit. Princeps ſe Regem eſſe, non mercatorem meminerit. Suntq; illæ heroicæ virtutes ſingularia dona Dei, quod non tantùm ſcriptura docet, ſed etiam Philoſophi aliquo modo intellexerunt, ſicut rectè dictum eſt: Nullam eſſe eximiam virtutem, ſine afflatu diuino.

Sciat autem Chriſtianus Magiſtratus aliarum virtutum, quæ ad bonam gubernationem ſunt neceſſariæ, fontem eſſe ſapientiam, quam Philoſophi rectè quidem definiunt eſſe diuinarum & humanarum rerum ſcientiam: Sed definitionem ignari veri Dei non rectè intelligunt. Nam ſine Dei cognitione, fide, & timore nulla eſt vera ſapientia, ſicut ſcriptum eſt Prouerb. 1. & 9. Initium ſapientiæ timor Domini. Et Pſal. 119. inquit Dauid: Sapientiorem me feciſti inimicis meis præcepto tuo, teſtimonia tua ſunt meditatio mea. Plus intelligo quàm ſenes, quia mandata tua cuſtodio. Vocamus itaq; in hac doctrina ſapientiam, virtutem Spiritus ſancti, in pio gubernatore, quæ omnes cogitationes, conſilia & actiones regit cognitione Dei & voluntatis ipſius, fiducia in Deum, & timore Dei, ad Dei gloriam, & publicæ ſocietatis omniumq; ſubditorum veram vtilitatem & bonum.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hæc ſapientia in bonis gubernatoribus, ſingulare & eximium donum Dei eſt. Itaq; à Deo inuocatione vera peti debet, ſicut facit Dauid Pſal. eodem. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. Deduc me in ſemita mandatorum tuorum, quia ipſam volui. Sic etiam de Salomone ſcriptum eſt 3. Reg. 3. Cùm Rex factus eſſet, apparuit ei Dominus nocte, iubens vt quod vellet, rogaret. Ipſe verò conſiderans quàm eſſet impar adminiſtrationi regiæ, ſapientiam à Domino rogauit, vt diſcernere inter bonum & malum, atq; commiſſum populum rectè regere poſſet. Placuit hæc Salomonis petitio Domino, donauitq; ei ſapientiam admirabilem, & ad ſapientiam etiam addidit alia præclara dona, diuitias maximas, & gloriam illuſtriſſimam.

Extat quoq; notabilis oratio Salomonis in lib. Sapient. Cap. 9. Nimirum: Deus patrum meorum, & Domine miſericordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ quæ a te facta eſt, vt diſponat orbem terrarum in æquitate & iuſtitia, & in directione cordis iudicium iudicet. Da mihi ſedium tuarum aſſiſtri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam ſeruus tuus ego ſum, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. Et ſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi ab illo abſuerit ſapientia tua, in nihilum computabitur. Mitte illam de cœlo ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit apud te, ſcit enim illa omnia & intelligit & deducet me in operibus meis ſobrie, & cuſtodiet me in ſua potentia. Et erunt accepta opera mea, & diſponam populum tuum iuſte, & ero dignus ſedium patris mei.

Ea precatio à Spiritu ſancto omnibus gubernatoribus præſcripta eſt, vt eam in quotidiana inuocatione dicant. Etſi autem multi exiſtimant ſatis eſſe ad bonam gubernationem adferre ſapientiam ciuilem, quæ eſt ingeniorum ſolertia, cognitio humanarum doctrinarum, legum & hiſtoriarum, vſus longus & experientia, vel tales adhibere ad conſilia, qui hac ſapientia ciuili ſunt inſtructi. Tamen ſi quis rectè & rem ipſam, & hiſtorias, & experientiam conſiderat, is fateri cogitur, eſſe quidem magnum bonæ gubernationis momentum in guberna-

torum & conſiliariorum ingenijs, doctrina, vſu, experientia poſitum: Sed tum demum gubernationem optimam eſſe, cum hæc, de qua diſſero, ſapientia Deum in vera inuocatione & timore agnoſcens, Deo fidens & ad Dei voluntatem omnia dirigens, in conſilijs & actionibus tanquam rectrix prælucet, ſicut ad Ioſuam dicitur: Tunc diriges viam tuam & intelliges eam. Et Dauid inquit: Teſtimonia tua ſunt conſiliarij mei. Veriſſima hæc eſſe teſtantur multi magni errores eorum, qui ſapientiſſimi ſunt habiti, in hiſtoriarum & experientiæ exemplis, ex quibus hæc dicta nata ſunt: Optima cogitata ſæpe peſſime cadunt. Plautus inquit, Centum doctorum hominum ſententias vincit vna fortuna Dea. AEſchylus dicit, ἁμαρτάνει καὶ σόφου σοφώτερος, id eſt, errat etiam is, qui ſapiente ſapientior eſt, Nimirum ſi absq; Dei cognitone, timore & fiducia eſt ſapiens. Pindarus dicit in Olympicis Oda. 7. In hominum mentibus pendent multi errores, & difficile eſt eligere quid in præſenti bonum ſit, & in futurum. Tales fuerunt errores Alcibiadis, Themiſtoclis, Demoſthenis, Pompeij, Ciceronis, & multorum ſimilium, qui cum ſibi perſuaderent, quod optimè

Rebuſpub. conſulerent, magnis & ſe malis, & Reſpub. pernicioſis bellis, periculoſiſq; mutationibus implicuerunt. Eſt enim mens humana multò cæcior & imbecillior, quam vt omnes caſus, qui in rebus humanis multiplices, varij & perplexi ſunt, proſpicere, & rerum euentus, qui à ſolo Deo pendent, regere poßit, ſicut Sapient: 9. dicit Salomon. *Quis poterit ſcire, quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ ſunt, & noſtra prouidentia eſt incerta.* Ideo Dauid in Pſalm. 127. rectè dicit. *Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.* Et Philoſophus bene dixit: *Nulla eſt felix gubernatio ſine Deo.*

Cambyſes Cyro filio ad auum Aſtyagem ituro, mandabat vt nihil vel publicis vel priuatis in rebus ageret, niſi deorum voluntatibus, quidnam agendum aut non agendum eſſet, exploratis. Humanum, inquiens, genus erroribus plenum eſt. At dij cum ſemper fuerint, cumq; omnia norint, præſentia, præterita & futura, inuocati adſunt conſultationibus hominum, quibus propitij ob pietatem ſunt, ſignisq; oſtendunt quid agere & quibus abſtinere oporteat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE AMORE ET CVRE RELIGIONIS ET Eccleſiæ.

REctè dicitur, Magiſtratum non tantum eſſe cuſtodem diſciplinæ externæ, iuxta tabulam ſecundam, ſed etiam iuxta primam, ſicut vtraq; tabula commendatur regi, hoc eſt, Magiſtratibus Deute. 19. & Ioſuæ 2. Ideo etiam cura religionis & Eccleſiæ ad bonum Magiſtratum pertinet, hoc eſt, vt Eccleſia habeat hoſpitia, vt ſonet in Eccleſia purum Dei verbum, Sacramenta rectè adminiſtrentur, fiantq; honeſtæ Eccleſiæ congregationes, vt tollantur idola, & manifeſti idolatrici cultus, blaſphemiæ, abuſus diuini nominis & verbi, pernitioſæ corruptelæ doctrinæ, aliæq; impiæ & ſcandaloſæ prophanationes prohibeantur & aboleantur. De hac virtute boni Magiſtratus dicitur Pſal. 2. Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Item. Oſculami Filium. Pſal. 24. Attollite port... principes veſtras, & introibit rex gloriæ. Eſaiæ 49.

Reges erunt nutritij Eccleſiæ , & Reginæ nutrices. Atq́; cum his dictis conſentiunt illuſtria exempla. Dauid, Salomon antequam ad idolatriam defecit, Ezechias , officia Eccleſiaſtica ordinauerunt. Aſſa purgauit ſordes idolorum & Maacham matrem ſuam amouit , ne eſſet princeps in ſacris Priapi , & in loco eius quem conſecrauerat, ſubuertitq́; ſpecum eius, & confregit ſimulachrum turpiſſimum. Ioſaphat vniuerſalem viſitationem Eccleſiaſticam inſtituit: Miſit enim ad omnes ciuitates Sacerdotes & Conſiliarios ſuos, cum libro legis Domini, vt erudirent populum, 2. Paralip. 17. Ezechias aperuit templum Domini , deleuit idola , etiam ſerpentem æneum propter idolatricum abuſum deſtruxit, reſtituit veros cultus , præcepitq́; ſacerdotibus ſtipendia dari , iuxta legis ordinationem , ſicut expreſsè ſcribitur 2. Paralip. 37: quod præcepit populo vt debita darent ſacerdotibus & Leuitis , vt poſſent vacare legi Domini: Atq́; vna cum Azaria pontifice ordinauit Præfectos & Præpoſitos , qui reditus Eccleſiaſticos à populo comportatos , fideliter cuſtodirent & diſtribuerent. Nabuchodonoſor, Darius , Cyrus , poſtquam didicerunt veram doctrinam de Deo , prohibuerunt publicis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

edictis blaſphemias, & contumelias Dei veri. Synodos etiam Sacerdotum conuocauerunt Dauid 1. Paralip. 14. 15. & 23. Salomon 3. Reg. 8. Ezechias 2. Paralip. 29. Ioſias 4. Reg. 23. & 2. Paralip. 34. Atque hæc exempla ſecuti ſunt, Conſtantinus Magnus, Theodoſius, Carolus Magnus, & multi alij pij Imperatores, Reges, Principes, alijq́ue Magiſtratus, quorum veſtigijs etiam hodie multi pij & laudati Principes & Magiſtratus inſiſtunt.

Theodoſius laudatiſſimus Imperator moriturus, vocauit ad ſe filios Arcadium & Honorium, inter quos cum regna eſſet partitus, poſtea vtrumq́ue admonuit, vt pietatem & diuinam doctrinam tueri & propagare ſtuderent, hac enim, inquit, & pax conſeruatur, & bella conficiuntur, & hoſtes vertuntur in fugam, & trophæa ſtatuuntur, & parantur victoriæ. Digna etiam laude eſt lex Theodoſiana in Codice, ſi rectè intelligatur de doctrina patrum & Apoſtolorum, non de Papiſticis Idolomanijs. Ea enim lege edicitur, vt cuncti populi Romano Imperio ſubiecti in ea religione verſentur, quam Diuus Petrus Apoſtolus tradidit.

Augu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Auguſtinus lib. 2. contra alteram Epiſtolam Gaudentij, & lib. 1. contra Epiſtolam Parmeniani, & in Epiſtola ad Bonifacium comitem, refutat errorem Donatiſtarum, qui docebant Principes debere permittere, vt quiſq; ſequeretur quam vellet religionem. Et clarè dicit, lib. 3. contra Creſcentium: In hoc Reges ſicut eis diuinitus præceptum eſt, ſeruire debent, ſi in ſuo regno bona iubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ ad diuinam religionem.

Extant etiam in hiſtorijs Ethnicis multa exempla Regum & Magiſtratuum, qui gentiles religiones ſtudioſè curauerunt, quorum obſeruatio admonet, quod aliquo modo etiam intelligat ratio, religionis curam ad Magiſtratus pertinere, ſicut dixit Pythagoras, In Rege perfecto requiritur, vt ſit bonus Imperator & Iudex & Sacerdos. Et Ariſtoteles quinto Politicorum inquit, Princeps debet eſſe cultor Dei, quia Principi magis obediunt homines, ſi Dei cultorem eum eſſe exiſtimant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE DISCRIMINE MINISTERII ECCLESIASTICI & poteſtatis politicæ: & ſimul de quæſtione, An Magiſtratus politicus debeat vi corporali cohercere blaſphemos & hæreticos.

DIctum Chriſti: Reges Gentium dominantur, vos autem non ſic, expreſſè admonet, quod non ſit confundendum miniſterium Eccleſiaſticum cum politica poteſtate, ſicut Papiſtici tribuunt Pontificibus & Epiſcopis vtrumq; gladium, ſeu vtrumq; miniſterium Eccleſiaſticum & politicum. Sunt autem præcipuæ differentiæ tenendæ.

Prima eſt, Quod Miniſter Eccleſiæ concione Legis & Euangelij prædicat pœnitentiam & remiſſionem peccatorum, diſpenſat Sacramenta Chriſti, adhortatur ad fructus dignos pœnitentia iuxta legem Dei, arguit peccatores verbo, & contumaces etiam verbo excommunicat, quærens in ipſa excommunicatione peccatoris emendationem & conuerſionem: quemadmodum expreſſe dicit Paulus 1. Cor. 5. Excommunicatum tradi Satanæ ad in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ad interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu. Et 1. *Timo.* 1. *dicit. Quos (Hymenæum & Alexandrum) tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare. Poteſtas politica eſt cuſtos legis diuinæ in externa diſciplina, & inobedientes corporali vi & gladio cohercet, punit, & è medio tollit pro ratione delictorum. Non fruſtra enim geſtat gladium, Nam Dei miniſter eſt, vindex in iram ei qui male agit, Prouerb.* 13.

Magiſtratus itaq; politicus eſt armatus gladio, Miniſter Eccleſiæ non eſt armatus gladio, ſed eſt vox clamans, & gerit claues.

Secunda, Miniſter Eccleſiæ non habet poteſtatem condendi leges, quibus neceſſe ſit obedire propter conſcientiam in rebus ſpiritualibus, quia ſcriptum eſt: In libertate qua vocauit vos Chriſtus ſtate, & ne iterum iugo ſeruitutis ſubijciamini, ad Gal. 5. *Sed poteſtas politica habet in rebus politicis, ſeu ciuilibus poteſtatem condendi leges nouas, non pugnantes cum lege Dei, quibus ſubditi coguntur obtemperare, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, Roma.* 13.

His differentijs cognitis etiam diſca-

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tur quomodo ad argumentum eorum rectè reſponderi debeat, qui contendunt Magiſtratui politico non licere hæreticos & blaſphemos cohercere aut punire. Teneatur autem vera ſententia: quod Magiſtratus & debet tollere impios cultus, & debet apud ſuos ſubditos prohibere hæreſes & blaſphemias, & punire illos, qui ſine conuerſione perſeuerant in manifeſta blaſphemia, & hæreſi contumelioſa in Deum, & damnata iudicio veræ Eccleſiæ. Hæc ſententia congruit cum lege Dei de puniendis blaſphemis Leuit. 24. quæ oſtendit, quæ ſit voluntas Dei. Solet vero obijci:

Qui non eſt Iudex, non debet punire,
Magiſtratus politicus non eſt iudex dogmatum in Eccleſia,
Ergo neq; punire hæreticos debet.

Reſpondendum eſt: Magiſtratus ſolus non eſt iudex, ſed debet eſſe pars veræ Eccleſiæ iudicantis de dogmatibus.

Sicut autem poſt legitimum iudicium ſingula membra Eccleſiæ debent facere ea, quæ ſunt proprij officij: Eccleſiaſtes debet excommunicare verbo, Paterfamilias domo debet eijcere hæreticum & blaſphemum: Ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

etiam Magiſtratus ſuum officium exequi debet proſcriptione, vel alijs pœnis pro ratione ſceleris.

Rurſum obijcitur Chriſti dictum: Sinite vtraq; creſcere. Reſpondetur, Non prohiberi a Chriſto officia, ſed officiorum confuſionem. Miniſtri docendo debent errores refutare, ſicut Paulus ad Titum 1. præcipit: Argue eos ſeuerè, vt diſcant ſani eſſe in fide. Sicut itaq; hoc officium non prohibetur Chriſti dicto miniſtris Eccleſiæ: Itaq; neq; Magiſtratui politico neceſſaria & legitima animaduerſio prohibetur.

Opponitur quoq; illud:

Magiſtratus non iudicat de mente.

Ergo non debet punire errores mentis.

Et 2. Corinth. 1. ſcriptum eſt: Non dominamur fidei veſtræ.

Ergo nemo ad credendum cogendus eſt.

Conceditur. Quia ſicut Magiſtratus non punit cogitationem delicti, ſed factum, ſecundum dictum: Cogitationis pœnam nemo luit: Ita etiam non punit errorem occultum mentis, ſed externam blaſphemiam, Leuit. 24. & non cogit ſenſum mentis, ſed locomotiuam, vt audiatur vera doctrina, vitentur & taceantur

ceantur hæreſes & blaſphemiæ. Etſi autem alij de his argumentis copiosè diſputant, tamen has breues explicationes bonis ingenijs ſatisfacere exiſtimo.

Conſiderentur etiam exempla diſciplinæ ſeu legum Ethicarum, quæ oſtendunt, quòd etiam lex naturæ de punitione blaſphemiarum præcipiat. Attici habuerunt actionem, ſeu accuſationem, qua accuſabantur ſermones impij ſeu blaſphemi, cuius nomen fuit ἔγκλημα ἀσεβείας, id eſt, crimen impietatis. Sic accuſati & condemnati ſunt Anaxagoras & Diagoras & Prothagoras, quia opiniones de Dijs receptas deriſerunt. Et conſtat, quòd omnes honeſtæ politiæ ſanxerunt pœnas aduerſus periuros propter crimen impietatis ſeu blaſphemiæ in Deum.

CAPVT X.

DE AMORE MAGISTRATVS ERGA ſubditos.

PArentum appellatio in quarto Præcepto etiam Magiſtratum complectitur. Sicut

itaq; Magiſtratus à ſubditis filialem deſiderant reuerentiam & obedientiam, Ita ſciant ipſi viciſſim, quòd parentum animum, affectionem & voluntatem erga ſubditos gerere debent, quemadmodum Eſa. 22. ſcriptum eſt: Erit quaſi pater habitantium in Iſrael. Et quòd boni Magiſtratus patres patriæ glorioſiſſimo ſcilicet nomine ſunt appellati, ex hiſtorijs eſt notum. Eſt autem magna amoris obligatio, multa officia & beneficia comprehendens, in patris nomine, quæ omnia non poſſunt oratione explicari: Sicut nullo ſermone parentibus omnia beneficia & officia, quæ ipſi liberis ſuis debent, præſcribi poſſunt. Eſt enim paternus amor perennis fons beneficiorum & officiorum. Auguſtus Cæſar cum à Valerio Meſſala mandato populi Rom: ſalutatus eſſet, Pater patriæ, tanto gaudio perfuſus eſt, vt diceret, ſibi nihil gratius accidere potuiſſe, & ſe à Deo petere, vt hoc inſigne nomen vſq; ad mortem obtineat.

Quare huius nominis ſui Magiſtratus non debent obliuiſci, ſed de eo ſemper cogitare debent, quoties cum ſubditis vel pro ſubditis aliquid eſt agendum, & quoties ſubditi ipſorum opem implorant. Sicut aliquæ gentes id-

circo

circo Regem ſuum vocarunt Abimelech, id eſt, pater meus rex. Ageſilaus apud Plutarchum dicit. Ille tutus Rex eſt qui ſic ſubditis imperat vt parentes filiјs. Et Cyrus apud Xenophontem teſtatur Rempub: tanquam paternam domum adminiſtrandam, & ſubditos non ſecus ac liberos & propinquos paterno affectu gubernandos eſſe. Extant alia honeſta Epitheta Magiſtratuum. in lib. Iudicum vocantur σωτῆρες, id eſt, ſeruatores. Luc. 22. ἐυεργέται, id eſt, benefici, ſeu vt Germani dicunt, Gnedige Herrn. Homerus vocat paſtores populi. Et Ariſtoteles inquit octauo Ethicorum: Rex debet ſe habere ad ſubditos, ſicut paſtor ad oues. Ea Epitheta congruunt cum admonitione Ariſtotelis ad Alexandrum, vt meminerit ſibi imperium contigiſſe, ad benefaciendum generi humano, πρὸς ἐυεργεσίαν, οὐ πρὸς ὕβριν, id eſt, ad beneficentiam, non ad petulantiam, de qua dicitur Sap. 5. Malignitas euertit domos potentum. De ἐυεργεσίᾳ Magiſtratus eleganter dicitur in Senecæ Medea. Hoc habent Reges magnificum & ingens, nulla quod rapiet dies, prodeſſe miſeris, ſupplices protegere, conſulere patriæ, parcere ciuibus, fera cæde abſtinere, tempus iræ dare, orbi quietem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſeculo pacem ſuo. Hæc eſt ſumma virtus, hac petitur cœlum via.

Amorem erga ſubditos declarat Magiſtratus: Primo, ſollicitudine & diligentia in curandis illis rebus, quæ ad ſubditorum bonum & vtilitatem pertinent: quæ ſunt, vera religio, honeſta diſciplina, pax cum exteris, tranquillitas & concordia interna, bonæ ordinationes attinentes ad rationem rei familiaris, & alimentorum, nimirum de agricultura, opificijs, negociationibus, contractibus, moderatione ſumptuum, & ſuſtentatione pauperum. Quòd enim debeat bonus Magiſtratus tanquam bonus paterfamilias vniuerſalis, hanc curam gerere, vt ſubditis de victu proſpiciatur, id Ioſephi exemplum in AEgypti gubernatione, & apud Danielem imago arboris, ſub qua ſubditi paſcuntur, clare oſtendunt.

Secundò, Benignitate, humanitate & comitate erga omnes bonos, & præcipuè miſeros ac ſupplices.

Tertio, Adminiſtratione iuſticiæ in iudicijs ſine προσωποληψίᾳ, δωροφαγίᾳ, *& alijs quibuscunq; corruptionibus. Iuſticia Regis, inquit Auguſtinus, pax eſt populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum*

gentis

gentis, gaudium hominum, ſolatium pauperum, hæreditas filiorum.

Quartò, Fortitudine & magnanimitate in defenſione ſubditorum, contra iniuſtam violentiam & latrocinia. Atq; huic erga ſubditos amori omnis alia charitas priuatæ vtilitatis, commodi & vitæ, cedere debet. Sicut Cicero grauiter dicit ex Platone lib. 1. Offi. Hi qui Reipub. præſunt, ciuium vtilitatem ſic tueantur, vt quicquid agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum. Vt enim tutela, ſic procuratio Reipub. ad vtilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus eſt commiſſa, gerenda eſt. Et ſic admonet illuſtre ſymbolum Alphonſi Regis Neapolitani, nimirum Pellicanus roſtro proprium pectus fodiens, & ſanguine pullos aſpergens, cum hac inſcriptione: Pro lege & pro grege.

De amore Magiſtratus erga ſubditos in adminiſtratione gubernationis hæc eſt grauiſſima Oratio Iobis de ſuo regimine cap. 29. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in Platea parabant Cathedram mihi, videbant me iuuenes, & abſcondebantur, & ſenes aſſurgentes ſtabant, principes ceſſabant loqui, & digitum ſuper ponebant ori ſuo: vocem ſuam cohi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

bebant Duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi: Eo quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor: Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum, & veſtiui me ſicut veſtimento, Et diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum & cauſam quam neſciebam diligentiſsime inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Hoc exemplum amoris conſentit cum præcepto Eccleſiaſtici cap. 4. In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altiſsimi, & miſerebitur tui magis quam mater tua.

Lycurgus in Oratione contra Leocratem duo Ethnica exempla valdè eximia recitat amoris Regum erga ſubditos. Vnum eſt Erechthei Sexti, Regis Athenienſium, qui obtemperans oraculo, filiam pro patria immolauit, ne caperetur à Barbaris: Etſi autem Erechtheus conſilium Dæmonis ſequens impiè fecit: tamen in eo errore ſignificatio amoris erga patriam illuſtris eſt. Alterum exemplum

eſt Co-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt Codri vltimi regis Athenienſium, cuius gubernatio incidit in tempora Saulis & Dauidis. Ille cognouit hoſtes Peloponeſios, qui Athenas obſidione cinxerant, edixiſſe militibus, vt Regi Athenienſium parcerent, propterea quòd oraculum Delphicum reſponderat, ipſos vrbe potituros eſſe, ſi Regem Athenienſium non occiderent. Vt itaq; rex Codrus morte ſua vrbem liberaret, indutus mendici veſte, ſub qua falcem occultabat, extra portam egreſſus eſt, & ſarmenta collegit. Cumq; duo milites ex hoſtium caſtris occurrerent, ex illis vnum falce interfecit, vt ipſe viciſſim ab altero, necem ſocij vlciſcente, occideretur, atq; ſic euenit. Alter enim miles irritatus, & mendicum exiſtimans, ſtricto gladio Codrum transfixit. Quod cùm factum eſſet, Athenienſes præconem ad hoſtes miſerunt, petitum, vt Regis corpus ad ſepulturam traderent, & conſilium Regis ſui ipſis expoſuerunt. Illi & corpus reddiderunt, & cùm ſcirent, non concedi fatis, vt vrbem caperent, inde diſceſſerunt. Similis eſt hiſtoria apud Liuium de Publio Decio Mure, Conſule Romano, quam etiam Valerius Maximus recitat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAPVT XI.

DE HARMONIA IVSTICIAE ET CLEMENtiæ ſeu benignitatis, neceſſaria ad bonum regimen.

NVlla eſt dulciſsimæ Muſices pulchrior harmonia, quàm in bono Magiſtratu duarum virtutum coniunctio, Iuſticiæ & benignitatis ſeu clementiæ. Ideo huius harmoniæ conſpicuum exemplum in ipſo Deo ſupremo Rectore creaturarum ſæpe conſiderari debet, qui admirando temperamento eſt & iuſtus & miſericors, quemadmodum ſæpe in ſcriptura repetitur. Iuſtus eſt ad puniendum, & miſericors eſt ad ignoſcendum & ſeruandum. Hoc temperamento recepit homines lapſos in gratiam, deriuando pœnam in vnigenitum Filium, ne iuſticia ipſius læderetur, & condonando credentibus peccata propter Filium, vt ipſius miſericordia ſit conſpicua. Et hoc temperamento ſeruat & regit mundum, donec eum vult ſeruare. Si enim ſine clementia iuſtus eſſet, dudum mundus eſſet perditus, imò quotidie perderetur iuſta ira & vltione Dei. Si verò ſine

rò ſine iuſticia clemens eſſet, nulla lex, nulla diſciplina, nullus metus, nulla pœnarum exempla eſſent.

Vt itaq; Magiſtratus ſunt in mundi gubernatione Dei miniſtri: Ita etiam prudenter imitari hanc virtutum harmoniam debent, quemadmodum Dauid in exordio Pſalm. 101. admonet, quem de ſuo regimine ſcripſit: Miſericordiam & iudicium cantabo, hoc eſt, quomodo clementer & iuſtè iudicandum ſit, docebo. De hac harmonia etiam præcipit Salomon in Eccleſiaſt: cap. 7. Ne ſis nimium iuſtus, & ne ſis nimium impius, hoc eſt, nimis indulgens, quia nimia iuſticiæ ſeueritas in Tyrannidem plerumq; degenerat, quam, vt dicit Salomon, ſequitur deſolatio. Nulla enim fuit Tyrannis felix & diuturna: Ideoq; ſapienter dictum eſt, ab Imperatore Sigismundo: Qui diſſimulare neſcit (ſcilicet cum opus eſt) is neſcit imperare. Quia vt Comicus inquit, Summum ius ſæpè ſumma iniuria eſt.

Nimia autem indulgentia ſeu lenitas, impietatis omniumq; ſcelerum fomes eſt. Sicut enim pueros indulgentia nimia parentum corrumpit: Ita ſocietatum pernicies eſt nimia Gubernatorum conniuentia, quia licentia om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnes deteriores ſumus. Rectè itaq; ab Auguſtino ſcriptum eſt. Tria neceſſaria hos qui dominantur habere oportet, terrorem ſcilicet, ordinationem & amorem. Niſi enim ametur Dominus & metuatur, ordinatio illius minime ſtare poterit, per beneficia ergo & affabilitatem procuret, vt diligatur, per iuſtas vindictas non propriæ iniuriæ, ſed legis Dei, ſtudeat vt metuatur. Iuſticia Regis pax eſt populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, gaudium hominum, terræ fœcunditas, ſolatium pauperum, hæreditas filiorum. Nimia autem iuſticia, id eſt, nimia ſeueritas ſeu rigor iuſticiæ incurrit peccatum, temperata vero iuſticia facit perfectos. Non enim ſine malitia eſt, qui multum iuſtus eſt. Deniq; Dei temperata iuſticia eſt, peccantibus enim aliquando ignoſcit, aliquando iraſcitur, aliquando reddit, non quantum digni ſunt. Suffert enim eos vt ſint qui proficiant, Lex enim quia ſeipſam mollire non poteſt, mitiganda eſt, vt poßit prodeſſe ſub ſe agentibus. Hic ergo iuſtus non eſt nimium, qui Dei imitator eſt, Dicit idem Auguſtinus, Sicut aliquando eſt miſericordia puniens, ita etiam aliquando eſt crudelitas parcens,

Qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Qui enim vni ſcelerato indulgenter parcit, facit iniuriam multis bonis, qui ipſius malitiam quotidie timere coguntur. Et quidem, vt eſt in AEſchinis oratione, mala ingenia licentia adepta ſiunt maximarum calamitatum cauſæ.

CAPVT XII.

DE OFFICIO MAGISTRATVS IN IVdicijs rectè exercendis.

Magna pars officij Magiſtratus in Iudiciorum vſu conſiſtit, ſine quibus nulla hominum ſocietas regi poteſt, propterea quòd homines ad flagitia & iniurias ſunt procliues. Et quanquam ideo poteſtas politica ordinata eſt, vt boni defendantur, & mali coerceantur & puniantur: tamen vult Deus vt poteſtas ipſa non priuatis ſeruiat affectibus, in quibus plerunq; dominantur cæci impetus, vel fauoris, vel odij, ac iræ: Sed vt regatur certa iudiciorum norma, iuxta leges, quæ affectibus carent. Atq; hanc iudiciorum cauſam ſcire Magiſtratibus vtile eſt, vt cogitent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tent non tantum ſubditos, ſed ſe quoq; legibus, quæ ſunt iudiciorum fundamentum, ſubiectos eſſe, non tantum quatenus homines ſunt, ſed etiam quatenus Magiſtratus ſunt, quia gladio, hoc eſt, poteſtate ſunt armati, vt ea non pro libitu, ſed ſecundum leges vtantur. Cyrus puer apud Xenophontem à Pædagogo plagas accepit, quod iuxta ſuam opinionem abſoluiſſet puerum maiorem, qui minori veſtem longam ademerat, reddita illi breuiori tunica, & rectè dicit Pædagogus: Iuſta eſſe quæ cum legibus congruunt, non quæ huic aut illi iuſta eſſe videntur. Tali reprehenſione digni ſunt illi Magiſtratus, qui poteſtatem ad ſuas priuatas opiniones, & affectus accommodant, neglectis legibus, & certis ſecundum leges iudicijs. Quia poteſtas politica eſt miniſtra legum, ad quarum rectam accommodationem ad cauſas ſeu vt loquuntur, caſus, neceſſaria ſunt iudicia legitima hominum ſapientum, qui leges intelligunt, & eas rectè accommodant ſine affectibus, indicantes verum vſum poteſtatis in legum executione. Sunt autem præcipuæ virtutes iudicis boni, pietas, timor Dei, amor veritatis & iuſticiæ, ſapientia & diligentia, ſicut rectè dicit Iethro,

ſocer

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſocer Moſis Exod. 18. *Prouide tibi de omni plebe viros ſapientes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue eos, vt iudicent populum.* Et Ioſaphat ad Iudices ſuos inquit, 2. Paralip. 19. *Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite.* Atq; de his rebus ſemper in vſu Iudiciorum Iudex bonus cogitare debet.

Primo cogitet iudicium, non hominis, ſed Dei ordinationem eſſe, cuius quidem ipſe miniſter eſt, Dei locum tenens. Sed Deus eſt ſupremus iudex, inſpector præſens, animaduertens, & rationes poſtulans, ſicut Pſal. 82. dicitur: *Deus ſtat in congregatione Dei, & iudex eſt inter Deos*, id eſt, inter Iudices. *Ego dixi Dÿ eſtis, & filÿ altiſſimi omnes: Veruntamen ſicut homines moriemini.* Eadem eſt admonitio piÿ Regis Ioſaphat ad Iudices, de qua paulo antea dixi: *Videte quid faciatis: Non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini, & quodcunq; iudicaueritis in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.*

Grauiter etiam ex quantulocunq; rationis lumine Lycurgus in oratione contra Leocratem dicit. *Iudices propter Deum, & propter*

pro-

propriam incolumitatem debent iuſtè iudicare: Quia ante iudicium, ſceleris reus is eſt, qui ſcelus perpetrauit, ſed poſt iniuſtum iudicium ſcelus hæret in Iudicibus: Scitis autem, inquit, Iudices, etſi vos clam calculum in vrnam coniicitis, tamen Deum vniuscuiusq́; ſuffragationis ſpectatorem & iudicem eſſe. Atq́; Demoſthenes in prima contra Ariſtogitonem monet Iudices, vt Deos vereantur, & inexorabilem vltricem ſcelerum vindictam, quam, inquit, Orpheus, qui vobis cæremonias tradidit, iuxta Iouis ſedem aſsidere, & omnium hominum facta cernere dixit, hanc cauete ne contumelia afficiatis, & cogitate, quod oculos in ſingulos veſtrum defixerit, & à vobis iusiurandum pignoris loco acceperit.

Secundo cogitet Iudex, quod ſicut Deus non corrumpitur muneribus, neq́; perſonas curat: Ita neq́; Iudex, qui eſt miniſter Dei, muneribus corrumpi, aut ad perſonarum reſpectum, iudicia attemperare debet, ſiue illi, de quibus iudicat, ſint illuſtres, potentes, diuites, amici, propinqui, ſiue non ſint. Hæc admonitio ſæpe repetitur in ſacra ſcriptura, propterea quod eſt valdè neceſſaria: Nam vſitatiſsima querela eſt in mundo, quod Iudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Iudicum ſententiæ magis ad perſonas & munera, quam ad leges & iuſticiam accommodantur.

Sint itaq; ſemper in conſpectu aliquot inſignes ſententiæ. Leuit 29. 34. Deut. 1. Non conſideres perſonam pauperis, neq; honores vultum diuitis. AEquum Iudicium ſit inter vos, ſiue peregrinus, ſiue ciuis peccauerit: Quia ego ſum Dominus Deus veſter, quod iuſtum eſt iudicate, Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audies vt magnum, Quia iudicium Dei eſt. Et 2. Parali. 19. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: Non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio; nec cupido munerum. Deut 27. Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli & viduæ. Eſa. 5. Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſticiam iuſti aufertis ab eo. Eſa. 10. Væ qui condunt leges iniquas. Prouerb. 17. Et qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterq; apud Deum. Sapienttæ 6. Audite ergo Reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam

data

data eſt à domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra, & ſcrutabitur cogitationes, quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſticiæ, nec ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam Iudicium duriſsimum his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiusquam Deus, qui eſt omnium dominator, nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt illi cura de omnibus: Fortioribus autem fortis inſtat cruciatio.

Attente obſeruetur in ſcriptura hæc argumentatio.

Deus non iudicat iniuſtè, & perſonas aut munera non curat.

Iudex eſt miniſter Dei, locum Dei tenens in officio iudicandi.

Ergo Iudex non debet iudicare iniuſtè. neq; ſententias ſuas, ſeu iudicia ad perſonas aut munera attemperare: qui ſecus facit, non iuſti & veri Dei, ſed iniuſti & mendacis Diaboli miniſter eſt.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De hac cogitatione etiam admonent ſuo modo Philoſophi. Demoſthenes inquit, Regem eſſe animatam imaginem Dei. Nihil potuit illuſtrius à Philoſopho dici: Eſt autem eius ſententia, quod Rex ſeu Iudex ſubditos ſecundunm leges iuſtas regens, Dei vicem in politica gubernatione gerat, ſicut Pſalm. 82. dicitur: Ego dixi Dij eſtis. Alias Philoſophi hanc cogitationem ad ipſas leges accommodant. Sicut lex affectibus caret, nec perſonas nec munera curat, ſed omnibus eſt æqualis: Ita Iudex etiam ſine impetu affectuum propriorum, ſine perſonarum ac munerum reſpectu, omnibus æqualis eſſe debet: quia vt apud Stobæum Ariſtoteles dicit, Magiſtratus ſeu Iudex eſt Lex viua. Multi hoc dictum non rectè ita interpretantur, quod Magiſtratui liceat legem pro ſua voluutate flectere. Alia eſt eius ſapientiſsimi dicti ſententia, nimirum quod Magiſtratus ſeu Iudex debeat eſſe viua vox legis, iudicans, pronuncians & exequens id, quod lex præſcribit: Quia non affectibus ſed legibus regere & iudicare debet, ſicut Cicero 3. de legibus inquit: Magiſtratus eſt lex loquens. Et pro Cluentio: Eſt ſapientis iudicis ſem-

per non quid ipſe velit, ſed quid lex & religio cogat cogitare. Improbus & nefarius Iudex eſt, qui ſuos affectus legum autoritati præponit, & quemadmodum Cicero in 4. Verrina dicit, qui precio habet addictam fidem & religionem. In Oratione contra Ariſtig: grauiter dicit Demoſthenes. Ego cum hæc conſidero, cœlum terræ miſceri video, Qualis autem fuerit confuſio rerum ſi terra ſurſum rapiatur, cœlum irruat in terræ locum? Sed hæc inquiet aliquis fieri nequeunt. Imo tum miſceri & confundi omnia exiſtimate, quando veſtræ ſententiæ abſoluunt eos, quos leges condemnauerunt, quando improbitas virtutis præmia intercipit, & honore afficitur: Et econtra virtus conſpuitur & contemnitur, quando ius & vtilitas publica inuidia vincitur. Et apud Sophoclem in Aiace dicit Rex Agamemnon.

Et his quidem moribus nunquam
Vllæ leges bonæ poterunt conſtitui,
Si qui Iudicio ſuperiores fuerunt, cedere cogentur.
Et qui ſuperati ſunt, potiore loco habebuntur,
Sed prohibenda hæc ſunt, Neq; grandia
Et vaſta corpora ſemper ſunt firmiſſima,
Sed qui ingenio valent dominantur vbiq;.
Nam & ampliſſimi corporis bos ab exigua tamen
Scutica, vt recte in via incedat, propellitur.

Erit

Erit itaq; tertia cogitatio boni iudicis, de legum conſeruatione, quia ſine legibus non poteſt conſeruari iuſticia in iudicijs, propter nimiam humanarum voluntatum & inclinationum varietatem & mutabilitatem. Ideoq; Deus politiæ ſuæ tradidit ſcriptas leges, & ſapientes gubernatores etiam inter Ethnicos leges in tabulis ſeu libris deſcripſerunt, nimirum, quia vſu compererunt eſſe neceſſarium, vt extent in ſocietatibus certæ legum normæ, & ſententiæ, quæ non tantum mores & actiones priuatorum gubernent, ſed etiam Iudicum cogitationes & ſententias regant, eorumq; affectus frenent.

Eſtq; Ariſtotelis ſententia de ſcripto iure digniſsima memoria in polit: Qui legem, inquit, iubet præeſſe, Deo & Legibus imperium tribuit: Qui autem hominem iubet præeſſe (ſcilicet iuxta ipſius arbitrium ſine lege) is præficit beluam: Nam cupiditates & iracundiæ deprauant etiam optimos viros, Lex autem mens eſt ſine cupiditate. Hanc ſententiam meminerint Magiſtratus, Iudices, & omnes ſtudioſi Iuris, vt ament ius ſcriptum, conſiderent eius vtilitatem, & intelligant cauſam, cur oporteat Magiſtratum ſeu Iudicem leges in iu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dicando ante oculos habere, & non indulgere proprijs affectibus & cupiditatibus, ſicut ſapientiſſimè Imperator Theodoſius inquit in Codice: Digna vox eſt maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri, adeò de autoritate iuris noſtra pendet autoritas: Et reuera maius imperio eſt ſubmittere legibus poteſtatem.

Antiqui legumlatores, vt eſſet maior erga ipſas leges & inuiolabilis reuerentia, idcirco ipſarum originem ad Deos retulerunt, ſicut Lycurgus Lacedæmonijs dixit: ſe leges autoritate Apollinis conſcripſiſſe, vt cogitarent, legibus, tanquam Deo ipſi, obedientiam & reuerentiam deberi. Demoſthenes in Oratione contra Ariſtogitonem ſapienter & eruditè de vtilitate legum diſputat, & iudices ad earum conſeruationem grauiter adhortatur. Itaq; quasdam ſententias maximè illuſtres aſſcribam: Vniuerſa, inquit, hominum vita, ſiue magnas vrbes incolant, ſiue paruas, partim natura, partim legibus regitur. Natura incerta & varia eſt, & ſua cuiusq; hominis: Leges autem communes omnium idem omnibus præſcribunt: Quia enim natura praua eſt, ſæpe improbum conſilium capit in rebus gerendis,

rendis, atq; inde delicta omnia exiſtunt. Leges verò imperant iuſta, honeſta, vtilia, & eo conſilio leges conduntur, vt quæratur id quod honeſtiſſimum & vtiliſſimum eſt. Quod cùm fuerit deprehenſum, fit edictum, ac proponitur, quo æqualiter omnes teneantur, idq; lex eſt, cui obtemperare omnes decet, tùm propter multa, tùm maximè, quia lex inuentum & donum Deorum eſt, decretum verò prudentum virorum, emendatio delictorum, quæ conſultò vel inconſultò admittuntur, ciuitatis commune fœdus, iuxta quod omnes ciues viuere decet.

Et poſtea: Si legibus abolitis, liceat cuiuis quicquid libuerit, non ſolùm de Repub. actum erit, ſed planè nihil intererit inter ferarum vitam ac noſtram. Proinde illi qui iudicant, conſeruare leges & earum robur defendere debent, quarum ope adiuti boni in ciuitate incolumes ſunt. Et in 2. Orat. Ipſi quæſo ob oculos ponite, quanta commoda ex legibus atq; earum obſeruatione ad vos redeant, & quanta contra incommoda ex contemptu legum naſcantur. Nam ſi id feceritis, non dubium eſt, quin leges ſitis omni ſtudio, diligentia & labore defenſuri. Videbitis enim furores, rerum omnium perturbationem, atq; ſummam improbitatem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ex contemptu legum, tanquam è fonte ſcaturire. Illis verò florentibus in ciuitate, verecundiam, modeſtiam atq; ſummam iuſticiam conſeruari. Perſpicua hæc res eſt, illas enim Reſpub. omnium optimè adminiſtrari, & maximè florere videtis, in quibus optimi fuere legum conditores. Quemadmodum enim corporum vicia atq; morbi Medicorum induſtria tolluntur: Ita vicioſi animorum affectus per ſaluberrimas legumlatorum ſententias corriguntur. In vniuerſum autem nihil pulchrum aut honeſtum eſt, quod non cum lege aliqua communicet. Contemplamini totum mundum, naturam ipſam, diuina prophanaq; omnia, atq; iſtas annuas commutationes & viciſſitudines temporum, an non certum quendam & definitum ordinem obſeruant? Si modo illis credimus, qui ad harum rerum arcana penetrarunt. Vos igitur ipſos excitate Iudices, atque in legum & Deorum immortalium contemptores acerrimè animaduertite: Id ſi feceritis, non dubium eſt, quin prudenter ſimul & honeſtè ſitis iudicaturi.

Apud Stobæum inquit idem Demoſthenes, Tot tantorumq; bonorum ac munerum, quæ Dij largiuntur, nullus eſſet fructus aut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vſus ſine lege, ſine iure, ſine principe. Ius finis eſt legis, principis opus lex, princeps autem imago Dei, cuncta adminiſtrans. Extant apud Ciceronem & alios autores multæ ſimiles ſententiæ, quarum obſeruatio vtilitatem cum iucunditate coniunctam habet.

Incidit autem hoc loco neceſſaria quæſtio de ἐπιεικείᾳ ſeu æquitate, quæ eſt, vt inquit Ariſtoteles 5. Ethicorum, emendatio ſeu moderatio legis, & cuius vſum omnes ſapientes ſæpe Iudici neceſſarium eſſe affirmant, propterea quòd ſummum ius, vt inquit Comicus, ſæpe ſumma iniuria eſt. Itaq; etiam Iureconſulti diligenter diſcernunt inter ius ſcriptum & æquitatem, Et docent in alijs cauſis iure ſcripto, vel, vt loquuntur, ſtricto iure, in alijs æquitate vtendum eſſe.

Mouet Ariſtoteles in 5. Ethicorum hanc quæſtionem: An contrario modo pugnent Iuſticia & AEquitas: ſicut inter ſe pugnant iuſticia & iniuſticia. Et argutè quidem, ſed rectiſſimè reſpondet: Non pugnant inter ſe: Nam æquum eſt iuſtum, & aliquando eſt melius iuſto, neq; tamen vt contrarium genus eſt iuſto melius. Eadem enim ſunt genere, iuſtum & æquum, & cùm vtrumq; laudandum

ſit, melius tamen eſt æquum. Hæc eſt valde erudita & ſapiens reſponſio, quæ ſi rectè intelligatur, magnam habet vtilitatem, non tantùm in vſu iudiciorum, ſed in tota vita. Quia ſicut ſenex in Comœdia inquit: Non habeo neceſſe, omnia pro meo iure agere: Ita communis vitæ ratio quotidie docet, ſæpiſsime æquitatem ſummo iuri eſſe anteferendam. Eſt autem Ariſtotelis ſententia ſatis perſpicua, quòd æquitas non diſcrepet à iuſto genere, ſicut iniuſtum genere à iuſto differt. Sed æquitas diſcrepat à iuſto tantùm in aliqua circumſtantia, vel moderatione honeſta & probabili.

CAPVT XIII.

DE DISCRIMINE SVMMI IVRIS & æquitatis.

NOn tantùm Iudicibus, ſed cuilibet Rectori ſocietatum, œconomicæ, ſcholaſticæ, politicæ, Eccleſiaſticæ, imò etiam cuilibet in ſocietate aliqua verſanti, neceſſarium eſt, tenere & obſeruare diſcrimen inter ius ſummum & ἐπιείκειαν ſeu æquitatem, vt prudenter vi-

tentur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tentur hæc vitia, nimirum crudelitas, cui ſæpe prætexitur ſpecies ſummi iuris, & indulgentia, cui interdum nomen æquitatis prætexitur. Cùm autem rectè illis vtimur, non ſunt vicia, ſed ſunt vicinæ virtutes, ſeueritas ſeu rigor iuris & æquitas. Sed extrema ſunt vicioſa, nimirum crudelitas & indulgentia.

Primò autem ſciatur, ius ſummum non eſſe ius calumnioſè intellectum. Quia calumnioſa interpretatio ſeu obſeruatio iuris ſemper eſt iniuſta. Vocatur autem calumnioſum ius, ſeu calumnioſa iuris interpretatio, cùm verba legis, ſeu conuentionis & pacti, contra communem conſuetudinem enarrantur. Eo tempore cùm Athenæ a triginta viris, quos à crudelitate triginta Tyrannos vocant, regeretur, lex erat, ne quis eorum, quorum nomina in catalogo ſcripta erant, interficeretur, niſi re iudicata. Cùm autem Critias, qui erat crudeliſſimus, metueret moderationem Teramenis, accuſauit eum apud collegas, quòd hoſtis eſſet præſentis ſtatus Reipub. & petiuit eum interfici. Cumq; viciſſim peteret Teramenes ſe audiri ſecundum legem, quia nomen ſuum in catalogo ſcriptum eſſet, At ego, inquit Critias, nomen eius ex catalogo deleo, & eum condemno.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Athenæus narrat Iphiclem, cùm Rhodij deditionem feciſſent, ita, vt cùm certo numero nauium ipſis abire liceret, impoſuiſſe eos in naues ſine remis & velis, & ſic dimiſiſſe, vt in mari perirent.

Aliud exemplum narrat Thucydides lib. 3. Paches cùm cinxiſſet obſidione Colophonem, euocauit præfectum præſidij data fide, ſe ipſum incolumem remiſſurum eſſe. Cùm igitur ex vrbe egreſſus eſſet præfectus, retinetur in caſtris, & Paches oppidum oppugnat, quia abſente duce præſidij facilis erat oppugnatio. Poſtea capto oppido, reducit ducem in oppidum incolumem, & ibi eum interficit.

Talia exempla multa occurrunt in hiſtorijs, & fiunt ſæpe ſimilia, quæ nequaquam ſunt facta ſummi iuris, ſed ſunt ſophiſticæ crudelitates. Itaq; plerunque ſequuntur etiam atroces pœnæ, quibus Deus tales calumnioſas & crudeles præſtigias punit, ſicut Critias paulò poſt a Thraſybulo eſt interfectus. Et Paches ſibi Athenis in Iudicum conſeſſu manu ſua mortem conſciuit.

Ius ſummum ſeu ſeueritas & rigor legis eſt ſtricta obſeruatio ſcripti, ſine moderatione, in eo caſu, de quo principaliter ſcri-

ptum

tum loquitur. ἐπιείκεια verò ſeu æquitas eſt correctio ſcripti, quam Iudex adhibet ſuo conſilio, propter probabiles cauſas, ſumptas ex circumſtantijs, etiamſi non ſit mandata literis illa moderatio ſeu correctio.

Cùm autem diſputatur, An Iudex ex ſcripto iure, an verò ex æquitate non ſcripta iudicare debeat? Reſponderi ſolet, Regulariter iudicandum eſſe ex ſcripto iure, quia lex debet eſſe anima, voluntas, & vox Magiſtratus, hoc eſt, Lex debet in iudicando cogitationes, voluntatem & vocem Magiſtratus ſeu Iudicis regere. Ideo enim latæ & ſcriptæ ſunt leges, vt ſit certa norma, ad quam Iudicum ſententiæ congruant. Si enim liceret cuilibet Iudici pro ſuo arbitrio ſententias fingere, neq; congruerent ſententiæ Iudicum, neq; aliqua certa doctrina Iuris tradi poſſet. Teneatur itaq; ea reſponſio de iure ſcripto, quando expreſſè de caſu propoſito ius loquitur. Et quidem in cauſis ciuilibus, de bonorum diuiſionibus, & contractibus, in quarum cauſarum dijudicatione ſine vnius partis iniuria, & manifeſto damno, à ſcripto iure recedi non poteſt, debere Iudicem rectè ſequi regulam ſcripti iuris, quilibet ruſticus intelligit. Non enim voluntas

Iudicis,

Iudicis, ſed lex eſt domina bonorum noſtrorum, neq; licet Iudici alicui ſuum eripere & alteri dare. In cauſis criminalibus etiam cùm lex expreßè de caſu propoſito loquitur, Iudex non temerè debet a ſcripto iure diſcedere, præſertim ſi delicta ſint atrocia. Mitigare pœnam poteſt, ſicut antea ex Stobæo citatum eſt. Oportet leges quidem acriter ſtatui, mitius autem quam ipſæ habent pœnas ſumere. Totam vero pœnam, ſine iniuria legum, & Reipub. condonare temere non poteſt: niſi in aliquibus caſibus, quorum etiam aliqua exempla leges ponunt, de quibusdam perſonis, ſingulari excuſatione, aut ætatis, aut erroris mentis, aut ratione dignitatis, aut euidentis vtilitatis publicæ, aut ſingulari beneficio Priuilegiorum exemptis. De atrocibus delictis dicit Deus, Deut. 19. Non miſereberis eius, & auferes noxium ſanguinem de Iſrael, vt bene ſit tibi.

Neq; eſt obſcurum, Reipub. intereſſe, ne atrocia delicta maneant impunita: Atrocium enim ſcelerum licentia & impunitas confirmat in petulantia malos, allicit exemplo ad peccandum plures, exponit perpetuis periculis, & in perpetuo metu tenet bonos, reuerentiam legum,

gum, & diſciplinæ diligentiam tollit, turbat tranquillitatem publicam, & tandem Deum ad vniuerſales pœnas excitat. Fiunt enim ex delictis illis atrocibus, ad quæ Magiſtratus nimia indulgentia conniuent, peccata in cœlum clamantia, ſicut peccata Sodomorum.

Attamen exemplum Dauidis oſtendit, quod ſupremus Magiſtratus loci poßit aliquando propter probabiles cauſas, aut per miſericordiam condonare pœnam, aut eam prudenter differre. Dauid mulieri Thecuitidi, in ficta narratione deprecanti pro filio, interfectore fratris pollicitus eſt cum iuramento condonationem, 2. Reg. 14. Et pœnam Ioab, qui duos excellentes viros nequiter occiderat, diſtulit & Salomoni mandauit, 3. Reg. 2.

Aliquando etiam caſus accidunt, vbi circumſtantiæ ſpeciem facti mutant, & legi exceptionem addunt: quia oſtendunt legem non loqui principaliter de illo caſu, vel alioqui ſunt tam ponderoſæ, vt ſine ſæuitia & crudelitate in executione ſtricti iuris negligi non poßint: Tunc Iudex ſeueritatem legis ἐπιεικείᾳ ſeu æquitate corrigere & mitigare debet: Vt in furto, ſi quis ætate lapſus, aut in fame ſine vi exiguum aliquid abſtulit, & eſt ingeni-

ingenium ſanabile, iudex non debet vti legis aſperitate, quæ loquitur de furto atrociter & malicioſe facto: Ideo ſapienter à Luthero dicitur in Eccleſiaſte, quod duo ſunt neceſſaria in omni gubernatione. Legislator & moderator legis, id eſt, Lex & legis moderatio. Legislator, qui bonis legibus Rempub. formet & conſtituat. Moderator verò qui leges rectè applicet, & illis prudenter & rectè vtatur ſecundum caſuum diuerſas circumſtantias. Quia ſæpè ſummi iuris, ſine moderatione obſeruatio, fit immanitas & ſæuitia, cuius notam non effugit Bartolus Iuriſconſultus, quem in ſententijs de pœnis delictorum nimis ſeuerum fuiſſe ſcribunt, & quod eam ſæuitiam conſuetudine aliqua iuuenis imbiberit, quia cum primum è Scholis euaſiſſet anno ætatis primo & viceſimo, iudex maleficiorum conſtitutus fuit.

Areopagitici Iudices vt fuerunt ſapientiſſimi, ita etiam ſæpe ſummum Ius æquitate correxerunt. Martem accuſatum à Neptuno quod filium ipſius Halirothoum interfeciſſet abſoluerunt, conſiderata hac circumſtantia, quod Halırothous filiæ Martis Aleippæ ſtuprum attulerat. Oreſtem à Perilao patruele

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Clytæmneſtræ accuſatum, quod occidiſſet matrem Clytæmneſtram cum marito Aegiſtho noluerunt condemnare. Sed licet ipſum factum non probarent, ſicut apud Euripidem inquit Tyndarus, oportuiſſe Oreſtem matrem accuſare in iudicio, non ſua manu ipſam interficere: tamen perpendentes hanc circumſtantiam, quod mater cum adultero Aegiſtho antea interfeciſſet patrem Oreſtis Agamemnonem, illum paribus calculis, tacitè abſoluerunt à pœna, ſine facti approbatione. Et in alio caſu mulierem Smyrneam, quæ maritum veneno necauerat, qui prius ipſius filium in alio matrimonio natum interfecerat, abſoluerunt tali iudicij ſuſpenſione, vt poſt centum annos cauſa iterum audiretur.

Congruit cum his exemplis Vngarici Regis Andreæ iudicium, qui anno Chriſti 1201. *regnare cepit: Hic cum in Syria abeſſet cum exercitu, venit in Vngariam frater vxoris ipſius Gertrudis, inuiſendæ ſororis gratia, & conſenſu reginæ clam conſueuit cum vxore Banchanani, cui Rex abiens curam regni, Reginæ, ac liberorum demandauerat, ille ſtupro quod ſciente Regina vxori allatum erat cognito, Reginam interfecit Rex*

è Syria

è Syria reuerſus, publico iudicio Banchananum Reginæ occiſorem abſoluit. Hæc ſunt exempla obſeruatæ æquitatis in iudicando. Addam itaq; etiam alia exempla de ſummo iure ſeuerè obſeruato.

Apud Athenienſes puer auream laminam, quæ ex corona Deæ deciderat, è templo abſtulit, accuſatus eſt in publico iudicio ſacrilegij, parentes & amici puerum excuſant, quod nondum ſit per ætatem doli capax. Iudices vt pueri ingenium tentent, mandant, vt illi proponatur illa lamina aurea, vnà cum puerilibus crepundijs, cumq; puer iterum omiſſis crepundijs laminam auream arriperet, Iudices ſententiam pronunciant, vt ſacrilegij pœna puer afficiatur. Hæc ſententia adeo fuit ſæua, & immanis, vt ne quidem ſummi iuris appellatione digna ſit. Et quidem in illo ſigno nulla fuit doli probatio, ſiquidem auri color & pulchritudo, naturali quodam inſtinctu afficit & oblectat etiam infantes & fatuos, qui nullum eius vſus norunt.

Fuit etiam lex apud Athenienſes, ne quis mutaret receptam religionem, cuius obſeruationis etiam nominatim fiebat mentio in iuramento ciuium, his verbis. Et patria ſacra co-

era colam. Cum autem Socrates accuſaretur, quod quaſdam prorſus enormes & abſurdas ineptias in ſacris Atticis reprehenderet, Iudices eum ad Cicutam ſumendam ſummi quidem iuris prætextu, ſed cum ſumma iniuria condemnauerunt.

Romæ lex erat, vt proſcriberetur ciuis, qui ciuem iniuſtè interfeciſſet: Milo Clodium inſidiatorem violentum in publica via, ſed tamen in conflictu elapſum, & in taberna abditum, in ipſo feruore pugnæ, ad defenſionem neceſſariam contra Latronem ſuſceptæ interfecit, non ſeruato modo inculpatæ tutelæ. Etſi autem grauiſsima oratione à Cicerone defenſus eſt, tamen iudices eum neglectis circumſtantijs, iure ſummo ſine moderatione condemnauerunt.

Manlius Torquatus Conſul Romanus in bello Latino edictum promulgauit, vt ſi quis ſine ipſius voluntate cum hoſtibus pugnaret, capite plecteretur. Accidit autem vt Metius Tuſculanorum dux, progreſſus vſq; ad caſtra Romanorum, aliquem ex Romanis inſolenter prouocaret ad pugnam: Torquati itaq; filius inſolentiæ iſtius impatiens, in pugnam deſcendit, & trucidato hoſte glorioſam

victoriam in caſtra reportat. Pater autem filium victorem, poſthabita omni circumſtantiarum ratione, ſecuri plecti iubet, quod ipſius edicto non obediuiſſet. Hoc exemplum etſi militaris diſciplinæ prætextu excuſari ſolet, tamen reuera fuit affectata quædam ſæuitia. Et de talibus exemplis neceſſe eſt ſcire, non omnia edicta, quæ vehementi quodam animi impetu publicantur, legis nomine cenſenda eſſe: Sed promulgationem legis præcedere debet deliberatio, ſicut inquit Demoſthenes. Quod lex non ſit vnius hominis voluntas, ſed ſapientum hominum decretum. Quod ſi ea deliberatio in promulgatione omiſſa aut neglecta fuit, tunc in executione, quando agitur de vita aut bonis eius, qui contra edictum tale fecit, negligi non debet.

Hæc admonitio in multis cauſis vtilis eſt. Cum autem ad commonefactionem de diſcrimine ſummi iuris, & æquitatis, atque vtriuſque recto vſu, neceſſaria ſit doctrina de diſcrimine delictorum: Ideo quædam ex primo libro ſunt hoc loco repetenda.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE DISCRIMINE DELICTORVM.

TRes ſunt gradus actionum. Aliæ ſunt voluntariæ, aliæ inuoluntariæ, aliæ mixtæ.

Voluntaria actio eſt, quæ fit à volente, re deliberata, ſine coactione & metu, vt Latro volens latrocinium facit.

Inuoluntaria actio eſt, quæ fit per ignorantiam probabilem, de qua primo libro dictum eſt, aut cum delinquens externa vi cogitur. Atq; de violentia tali, in qua coacto nulla datur electio, ideoq; ipſius conſenſus non accedit, nulla eſt dubitatio, quod excuſet, quia magis paßio eſt, quam delicti actio, vt cum puellæ prorſus per vim ſtuprum infertur.

Mixta actio eſt, quando voluntas, vt vitet aliam maiorem moleſtiam, aut maius malum, terrore ſeu metu impulſa, minus malum eligit, iuxta vulgare dictum: Ex duobus malis minus eligendum eſt. Quod quidem dictum, tunc locum habet, cum ad electionem propoſita ſunt damma aut paßiones, quæ non lædunt patientis conſcientiam: vt cum aliquis

prædoni promittit pecuniam, vt vitam ſeruet. Non habet locum cum eligenda eſt actio impia lædens conſcientiam. Itaq; ſocij Danielis rectè maluerunt in ignitum fornacem conijci, quam idolatriam committere. Et apud Senecam inquit Herculis vxor ad Tyrannum: Cogi qui poteſt, neſcit mori.

Etſi autem mixtæ actiones propter electionem fiunt voluntariæ, tamen in diſputationibus Ethicis diſcernuntur ab illis, quæ prorſus ſine vllo terrore eliguntur, & in his leges adhibent aliquam moderationem.

Recenſentur etiam hi gradus dilictorum: Dolus, lata culpa, leuis culpa, leuiſsima culpa, & caſus fortuitus. De quibus in fine libri primi dictum eſt.

Addam itaq; ex quinto Ethicorum Ariſtotelis paucas ſententias, quæ in hac diſputatione de æquitate ſcitu vtiles ſunt.

Delicta per ignorantiam committuntur, quando agens neq; eum quem putabat, petit, neq; hoc quod cogitauerat agit, neq; cuius cauſa cogitauerat. Item, Quod per ignorantiam accidit, infortunium eſt. Item, Quando nocet aliquis ſciens, verum ſine deliberatione iniuria eſt. Cuiuſmodi ſunt quæ fiunt per

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

iram aut alias perturbationes. Qui enim ſic lædunt, delinquunt, & iniuriam faciunt, nec tamen propterea ſunt iniuſti aut improbi: non enim dolo factum eſt. Qui autem nocet conſultò & cum deliberatione, iniuſtus & improbus eſt. Hoc eſt, etſi afficiuntur illi pœna, qui per iram deliquerunt, tamen non fiunt idcirco infames, ſi non acceſſit dolus: vt qui iratus in pugna aduerſarium interficit, punitur quidem, ſed infamis non fit, ſicut latro aut ſicarius, aut inſidiator. Item, Delictorum, quæ non ſunt ſpontè facta, quædam venia digna ſunt, quædam non ſunt digna venia. Quæ enim delinquunt non ſolum ignari, ſed etiam inuiti per ignorantiam, venia digna ſunt. Quæ autem admittunt ignari quidem, ſed tamen non ignorantia, ſed cupiditate aliqua incitati, nec naturali nec humana, non ſunt venia digna. Ideo etiam inquit Ariſtoteles: Ebrij peccatum non excuſari ignorantia, ſed dupliciter puniendum eſſe, quia vltrò & ſpontè ebrietatem non tantùm ignorantiæ, ſed etiam furoris cauſam accerſiuit.

Concluſionis etiam loco addam illuſtrem locum Ariſtotelis de cauſa & recto vſu æquitatis ex eodem libro. Hæc, inquit, eſt diſſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

militudo, quòd æqunm eſt iuſtum, non ſecundum legem, ſed eſt emendatio legis. Cauſa autem eſt, Quia omnes leges ſunt vniuerſales, neq; tamen poteſt de ſingulis rectè decerni in vniuerſali. Cùm enim legem neceſſe ſit vniuerſaliter loqui, neq; tamen rectè de ſingulis in vniuerſali conſtitui poßit, lex id conſtituit, quod plerunq; faciundum eſt, nec ignorat ſibi aliquid deeſſe, Nam quod lex aliquid omittit, id non fit vicio legis aut legislatoris, ſed propter negociorum dißimilitudinem. Talis enim materia eſt actionum, vt ferè aliqua ex parte ſint dißimiles in eodem genere. Quando igitur lex vniuerſaliter loquitur, & tamen accidit aliquid ex parte aliqua dißimile illis, quorum vniuerſaliter mentio fit, tunc defectus eius corrigendus eſt eatenus, quatenus aberrauit legislator. Ac ſi adeſſet legislator, ipſe idem pronunciaret, & exciperet hunc caſum, à lege iam lata. Quare iuſtum eſt, & melius eſt, non quidem ſimpliciter, ſed melius ſcripto iure, quod nonnihil aberrat. Et hæc eſt natura æquitatis, emendatio legis, quatenus aliquid omißit, propterea, quòd vniuerſaliter loquitur. Hæc eſt enim cauſa, quare non ſemper iuxta leges pronuncietur, quia non

poſſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

poſſunt de ſingulis caſibus leges ferri. Hunc locum aureum Ariſtotelis ſcire debent omnes Iudices & Iureconſulti.

CAPVT XV.

DE QVIBSDAM ALIIS OFFICIIS boni Iudicis.

ARiſtoteles dicit. 1. Rhethorico: Amor odium & proprium commodum ſæpe faciunt, vt iudex veritatem non agnoſcat. Ideo antiqui ſapientes Iudicem tali forma pingebant: Vir ſenex & grauis, amictus longa ſtola, ſedebat in tribunali, cæcus & ſine manibus, ſed habens magnas & patentes aures. Sgnificat ea pictura, iudicem non ad fauorem, aut odium, aut metum perſonarum, ſententiam inclinare, neq; accipere munera debere. Ineſt enim in muneribus, vt in magnete, occulta quædam vis attrahendi corda hominum. Et quenquam ſæpe Iudex ſibi in animo propoſuit, quod a iuſtitiæ tramite deflectere nolit: tamen ſi munera accipit, tunnc eorum oblectatione quaſi toxio aliquo inficitur, vt ſci-

ut ſciens & volens quid rectum & æquum ſit, nec ſcire nec facere velit. Itaq; grauiſſimè præcipitur Exod. 13. & Deut. 16. Non accipies perſonam ac munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum.

Ad iſtam boni Iudicis picturam, fuit accommodatum ſummum Græciæ iudicium in vrbe Athenienſi, quod Areopagiticum appellatum eſt. In eo iudicio concluſi erant Iudices, & litigatores extra conclaue, cauſas dicebant, ſine nominibus & ſine orationis fuco. Sic etiam Iudices proferebant ſententias de rebus ſeu cauſis, quæ proponebantur, cùm perſonas, quarum res agerentur, ignorarent. Etſi autem hæc forma poſtea mutata fuit, tamen exemplum Iudicibus notum eſſe debet. Sed quia de hac parte officij antea dictum eſt, ideo nunc ad alia præcepta accedo.

Lex Dei & ipſa ratio præcipit, vt Iudex vtramq; partem, & actorem & reum, pariter audiat. Iniquiſſimum enim eſt, inauditum condemnare, ſicut Iohan. 7. Nicodemus dicit: Num lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Et venuſtiſſimè dictum eſt: Iudex ſi pronun-

ciauit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ciauit parte non audita altera, æquum licet dixit, tamen haud æquus fuit. Itaq; ſapienter Solon hanc partem iuramento iudicis inſeruit: Audiam pariter & accuſatorem & reum. De Ariſtide, qui Iuſti cognomen a virtute accepit, narrat Plutarchus, quòd cum aliquem accuſaſſet, & Iudices vellent ei, tanquam homini veraci, hunc honorem deferre, vt reum non auditum condemnarent, ipſe reprehenſis Iudicibus, pro reo interceſſit, vt eum iuxta legem audirent.

Hæc virtus ſi in accuſatore laudatur, multo magis in Iudice laude digna eſt: qui exemplum Alexandri imitari debet, is enim audiens accuſatorem, digito aurem vnam obturabat, & rogatus cauſam, alteram, inquit, aurem reo integram ſeruo.

Ex huius Præcepti fundamento ſumptæ ſunt leges de citatione rei, qui ſi venire in iudicium recuſat contumaciter, damnatur propter contumaciam.

Eſt & hæc diligentia Iudici neceſſaria, vt probationes & teſtimonia accuratè ponderet, ne ſuſpicionibus, calumnijs aut præſumptionibus præoccupetur. Rectè enim dicitur, quòd probationes in iudicio, & præſertim in

criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores, Et melius eſt iudicium ſuſpendere, quam pronunciare de re dubia, propterea quod ignorantia Iudicis plerunq; eſt calamitas innocentis, ut rectè inquit Auguſtinus. Et prutenter ex hoc dicto infert Auguſtinus, quod Iudex non temerè ſed egerrimè debet deſcendere ad examen torturæ, quo nihil eſt inter probationes periculoſius. Quare recitabo integrum locum Auguſtini ex lib. 19. de Ciuitate, capite 6. Quid, inquit, ipſa iudicia hominum de hominibus, quam miſera, quam dolenda? quandoquidem hi iudicant, qui conſcientias eorum, de quibus iudicant, cernere nequeunt: unde ſæpe coguntur tormentis innocentium teſtium, ad alienam cauſam pertinentem quærere veritatem. Quid cùm in ſua quiſq; cauſa torquetur, et cùm quæritur, utrum ſit nocens, cruciatur, & innocens luit pro incerto ſcelere certiſſimas pœnas, non quia illud commiſiſſe detegitur, ſed quia non commiſiſſe neſcitur, ac per hoc ignorantia Iudicis plerunq; eſt calamitas innocentis. Et quod eſt intolerabilius magisq; plangendum, rigandumq;, ſi fieri poſſet, fontibus lachrymarum, cùm propterea iudex torqueat accuſatum, ne occidat neſcius innocentem, fit per

ignnoran-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ignorantiæ miſeriam, vt & tortum & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torſerat. Si enim ſecundum illorum ſapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa ſuſtinere tormenta, quod non commiſit, commiſiſſe ſe dicit. Quo damnato & occiſo, vtrum nocentem aut innocentem Iudex occiderit, adhuc neſcit, quem ne innocentem occideret, torſit, ac per hoc innocentem, & vt ſciret, torſit, & dum neſciret, occidit. In his tenebris vitæ ſocialis ſedebit Iudex ille ſapiens, Conſtringit enim eum, & ad hoc officium pertrahit humana ſocietas, quam deſerere nefas ducit. Hoc enim nefas eſſe non ducit, quod teſtes innocentes, in cauſis torquentur alienis, quod hi qui arguuntur, vi dolores plerunq; ſuperati, & de ſe falſa confeſſi, etiam puniuntur innocentes, cum iam torti fuerint nocentes. Quod etſi non morte puniantur, in ipſis vel ex ipſis tormentis plerunq; moriuntur. Quàm ſint hæc vera, quæ Auguſtinus ſcribit, ſæpe miſerabilia exempla declarant.

Valerius Maximus libro octauo, capite quarto, hoc exemplum recitat: Marci Agrij Argentarij ſeruus, Alexandrum Titi Vannij ſeruum occidiſſe inſimulatus eſt, eoq;

nomine

nomine tortus à domino, admiſiſſe id facinus conſtantiſsimè aſſeuerauit. Itaq; Vannio deditus, ſupplicio affectus eſt. Paruulo deinde tempore interiecto, ille, de cuius nece creditum erat, domum rediit.

De Lucano Poeta narratur, quòd metu tormentorum, de matre innocente tetrum flagitium mentitus ſit ad Neronem.

Apud Domitianum Valerius Licinianus ſenator virtute præditus, ab inuidis falsò accuſatus fuit de inceſto, quod cum Veſtali perpetraſſet, & dolore tormentorum victus, crimen falſum confeſſus eſt. Semel enim innocens mori maluit, quàm ante mortem tormentorum dolores atrociores perpeti.

Anno 1423. Liuonienſis ordinis Magiſter mulierem cum qua conſueuerat voluit dare Mercatori uxorem, cum ille eam ducere nollet, accuſatur furti, torquetur, damnatur, ſuſpenditur, Moriens citat Magiſtrum ad diem decimumtertium coram tribunali Dei, Magiſter deridet, ſed nocte decimatertia ſentiens ſubitam infirmitatem conuocat amicos, inquiens. Orate pro me, Ego video eum, qui me citauit, oportet me iam mori, & ſequi ad tribunal Dei. atq; ſic expirauit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Anno 1500 in quadam celebri ciuitate Saxoniæ accidit, vt mercator peregrè profectus, relinqueret domi vxorem cum filia & ancilla. Lictor ſeu carnifex vicinus, obſeruata occaſione, clam ſe in cella mercatoris abſcondit, & veſperi ancillam allaturam è cella potum necat: Eius moram ægre ferens filia, ipſa quoq; in cellam deſcendit, & trucidatur: Deſcendit poſtremò & interficitur mater. Lictor cadauera ciſtæ includit, domum compilat, & diſcedit. Mercatore reuerſo, cùm nondum de autore cædium conſtaret, lictor ille accedit ad Iudices, & mercatorem defert, vtq; ſibi fidem faciat, fingit pridie quàm mercator diſceſſerat, fuiſſe inter ipſum & vxorem vehementes rixas. Miſer mercator capitur, examinatur tormentis, ait ſe facinus commiſiſſe, innocens rota plectitur: Sed non multo poſt lictor ſemetipſum prodit venditione argenteorum poculorum, quæ mercatoris illius ſigno notata erant, & comprehenſus ignitis forcipibus dilaniatur.

In alia quadam ciuitate, non minus celebri, aliquis calicem argenteum in nuptijs furatus erat. Veniunt ei obuiam vigiles, fortè videt dormientem in platea ebrium ſeruum, in

eius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eius ſinum calicem recondit, vigiles excitant ebrium, inueniunt in ſinu calicem, innocens ille abducitur in carcerem, victus cruciatibus tormentorum, dicit ſe furtum perpetraſſe, damnatur, ſuſpenditur. Poſt aliquot annos alter ille in alio furto deprehenſus veritatem pandit. Talia exempla ſciri debent, vt Iudices periculum tormentorum perpendant & prudenter ac cautè illis vtantur.

Pertinet etiam ad Iudicis officium, ne calumnijs auſcultans, aut affectibus indulgens ſententiam praecipitet, cuius rationem reddere debet Deo ſupremo Iudici, ad quem appellat innocens: imo ad quem omnis iniuſta ſententia coram conſcientia, quæ eſt à Deo ordinatus notarius & teſtis appellat. Quod etiam Philoſophi & poetæ admonere voluerunt, fictione iudicij apud inferos, vbi Rhadamantum, AEacum, & Minoa, iuſtiſsimos iudices, omnes cauſas in hac vita malè iudicatas reaſſumere & iterum iudicare fingunt. Ideoq́ grauiter ab Ethnico Ciicerone dictum eſt in Officijs. Cum Iudici dicenda ſententia eſt, meminerite Deum habere teſtem, id eſt, mentem ſuam, qua nihil homini dedit ipſe Deus diuinius. Atq; ob hanc

cauſam

cauſam ſapienti conſilio à Iureconſultis ordo actionum ſeu proceſſuum, vt vocant, præſcriptus eſt, non tantum propter litigantes, ſed etiam propter Iudices, vt cauſæ penitus inueſtigentur, ſicut Iob inquit. Cauſam quam neſciebam, diligenter inueſtigabam: & vt deliberato conſilio ſine furore ac ira, quæ mentem, vt poeta inquit, præcipitant, decernatur. Eſt enim præcipitantia iudicijs noxia, & habet comitem pœnitentiam, ſicut communi prouerbio dicitur: Ad pœnitentiam properat citò qui iudicat.

Theſeus filium Hippolytum à nouerca Phædra falſò criminis tentatæ pudicitiæ accuſatum, ad beſtias marinas damnauit, ſed poſtea ſera pœnitentia miſerè cruciatus eſt.

Conſtantinus Magnus filium habuit Criſpum ex prima coniuge præſtantem virum, quem cum iam Cæſarem nominaſſet, accuſauit eum falſò nouerca Fauſta, vt imperium ad ſuos filios transferret. Pater vehementi ira motus, ſententaim præcipitat, & filium innocentem interfici iubet, Poſtea veritate deprehenſa, in ſummos dolores incidit, & vxorem Fauſtam publico iudicio condemnatam, in ardentes balneas conijci mandat.

Ottonis

Ottonis tertij Imperatoris vxor Maria impudicè adamauit nobilem equitem, quem cum ad committendum adulterium perſuadere non poſſet, verſa in furorem, accuſauit illum falſò apud Imperatorem, quod pudicitiam ipſius nefariè tentaſſet: Imperator iratus damnatum iubet capite plecti, Vxor equitis arrepto capite ad Imperatorem accurrit, & qua pœna iniuſtus Iudex dignus ſit, lacbrymans interrogat. Cumq; Imperator morte eum dignum eſſe dixiſſet, illa clamat: Tu ergo morere, qui per ſummam iniuriam maritum meum occidiſti, innocentem eum fuiſſe ego declarabo, portando nudis manibus ignitum ferrum. Id enim antiquitus pro innocentiæ ſigno habitum fuit: Cuius etiam apud Sophoclem in Antigone fit mentio, inquit enim nutrix ad Creontem: Vnuſquiſq; erat qui feciſſe videbatur, & nullus certus, ſed excuſabat ſe neſcire vnuſquiſq;. Eramus autem parati ignitum ferrum manu capere, & ire per ignem, et iurare quod non feciſſemus, neq; ſciremus quenquam feciſſe noſtro conſilio. Hoc itaq; ſigno viſo Imperator, vxorem propriam, explorata quæſtionibus veritate, publico iudicio condemnatam comburi iuſſit: Seq; qui ſententiam de innocente præcipitaſſet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

taſſet, ita mulctauit, vt viduæ magnam ſummam pecuniæ cum quatuor arcibus in agro Bononienſi, cum titulo comitatus, filio ipſius collato, donaret. Attamen Imperator deinceps nunquam viſus eſt hilaris, neq; multo poſt Romæ ab vxore Creſcentij veneno extinctus eſt.

Si Iudex, vel quilibet magiſtratus, ſiue calumnijs ſiue iræ feruore impulſus iniuſtam ſententiam dixit, & poſtea rei veritatem comperit, tunc ſententiam mutare debet, quæ mutatio non leuitas, ſed virtus eſt. Sic maritus Eſther crudele decretum, quod inſtigatus ab Aman, contra Iudæos promulgarat, vt omnes vno die necarentur, honeſtè mutauit.

Thucydides hanc hiſtoriam recitat, lib. 3. In bello Peloponneſiaco Mitylenæi ab Athenienſibus defecerant. Cum itaq; dux Atticus Paches, vrbem Mitylenæorum vi cepiſſet, fecerunt Attici decretum, vt omnes Mitylenæi trucidarentur, & triremem cum legato, qui decretum perferebat, ad Pachetem miſerunt: ſed poſtridie præcipuos gubernatores pœnituit ſæui mandati. Iterum ergo conuocatur concilium ad deliberationem: Cleon longa

oratione hortatur, ne crudelem ſententiam mutent. Sed vir ſapiens Diodotus opponit contrariam orationem, plenam ſapientia & æquitate, in qua pulchrè dicit, duas res maximè contrarias eſſe conſilio, feſtinantiam & iram, & grauibus argumentis mutationem immanis ſententiæ ſuadet. Fit itaq; decretum contrarium, vt tantum defectionis authores puniantur, ſeruata multitudine. Mittitur cum hoc decreto alia triremis, & legati Mitylenæi promittunt nautis præmia, vt ſtrenuè remis laborent. Dum itaq; Paches accepto priore mandato ſe ad executionem parat, ſuperuenit nauis altera mitius mandatum perferens, atq; ita aliquot millia hominum ſeruantur, quos alioqui ſententiæ feſtinantia immaniter & miſere trucitaſſet.

Theòdoſius Imperator ad iram fuit procliuior, cum itaq; feruore animi immanem ſententiam tuliſſet de Theſſalonicenſibus, quæ multis ciuibus crudelem necem attulit, non tantum obiurgatus eſt ab Ambroſio, ſed etiam interdictum eſt ei ſacris, vt ſemeſtri pænitentia palam oſtenderet, ſe errorem crudelis & præcipitatæ ſententiæ deplorare, & effecit Ambroſius, vt Imperator ad prouinciarum præfectos ſcriberet vt poſt-

vt poſtea executionem pœnarum poſt accepta mandata ad 30. vſq; diem differrent.

Cauere etiam Iudex bonus debet, ne pœna grauior ſit qnam culpa. Cum enim pœna delicto atrocior eſt, apparet Iudicem plus æquo affectibus indulſiſſe. Decet autem Iudicem etiam in ipſis pœnis oſtendere, quod non ipſe, ſed leges ſontem puniant. Itaq; ſapienter à Cicerone lib: 1. off: ſcribitur. Prohibenda eſt maximè ira in puniendo, nunquam enim iratus qui accedit ad puniendum, mediocritatem illam ſeruabit, quæ eſt inter nimium & parum. Cauendum eſt igitur, ne maior ſit pœna quam culpa. Et quod ſapiens Dominus ad ſeruum dicit: Verberarem te niſi iratus eſſem, id etiam in Iudicijs publicis de pœnis obſeruandum eſt.

Præcipuè Iudicibus à Deo commendatæ ſunt viduæ & pupulli, hoc eſt, perſonæ miſeræ & derelictæ, vt non patiantur eas opprimi. Itaq; ſæpè cogitent Magiſtratus & Iudices de dicto Eccleſiaſtici 4. In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum, et eris tu velut filius altiſſimi, & miſerebitur tui magis quam mater tua.

Plura præcepta breuitatis gratia non

addam, quia hæc ipſa quæ recitaui, ſunt multorum aliorum fontes, & quotidiana lectio, tum ſacrarum literarum, tum Philoſophicorum ſcriptorum, ac hiſtoriarum, plurima ſuppeditat. Cum autem veriſsimum ſit inter omnia officia politica, nullum eſſe difficilius & grauius, officio Iudicis, ideo committi hoc debet homini non tantum ſapienti, ſed bono & integro, quem Plato tetragonon appellat. Vt enim corpus tetragonon quoquomodo cadat, ſimilem formam retinet, & in baſi firmiter conſiſtit: Ita bonus & integer Iudex in iuſto & bono conſtans eſſe debet. Nulli quoq; ad hoc officium minus ſunt apti, quam qui illud ambitioſe affectant: Hos enim nec difficultatem intelligere, neq; vtilitatem publicam, ſed proprium commodum & honorem quærere veriſimile eſt. Grauiter itaq; admonet, Syrac. cap. 7. Noli, inquit, quærere vt fias Iudex, niſi valeas virtute rumpere iniquitates: ne forte extimeſcas faciem potentis & ponas ſcandalum in agilitate tua. Illi autem quibus Deus & communitates hoc officium demandant, ſint diligentes obſeruatores virtutum, quæ tam graue officium requiruut, neq; ſe vlla re, vt ab illis recedant, corrumpi patiantur. De Cambyſe ſcribit Herodotus,

dotus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dotus, quod Siſamnem iniuſtum Iudicem excoriari iußit, pellemq́; eius inſtrauit tribunali, poſtea filium Otanem in eam ſedem collocauit, ac iußit eum, intuentem patris exuuias, iuſtè iudicare, ne ſimili ſupplicio afficeretur.

CAPVT XVI.

DE CAVSIS, CVR DEVS VELIT SERVARI iudicia Ciuilia.

Clarißimus Iureconſultus Doctor Henningus hunc morem obſeruaſſe in profectionibus narratur, vt quoties locum ſuppliciorum publicorum præteriret, nudato & inclinato capite diceret: Salue ſancta iuſticia. Ea vox ſapientißimi Iureconſulti digna eſt memoria, quia admonet de Iudiciorum, quorum poſtrema executio ſunt ſupplicia, dignitate. Recte autem iuſticiam Iudiciorum vocauit rem ſanctam: Quia eſt à Deo ordinata, & vult Deus eam conſeruari, & exerceri ad magnas vtilitates in vita. Quam ordinationem diuinam qui non intelligunt, illi iudicia exiſtimant ab hominibus po-

tentibus ad crudelitatem & rapinas inuenta eſſe, cum his vitijs nihil magis ſit, iudicijs contrarium. Vt autem homo pius reuerenter de iudicijs, & eorum executione ſentiat, idcirco ſæpè cogitandum eſt de cauſis, propter quas Deus vult vt in ſocietatibus humanis & ſint Iudicia & fiant eorum executiones, ſine quibus iudicia tantum ſunt actiones theatricæ, & leges ipſæ nihil aliud ſunt quam inanes ſoni, aut mutæ tabulæ parietibus affixæ, quas nemo metuit. Sicut ſeruus apud Plautum conquerens, quod non reddatur mutuum, exclamat: Mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam, Eæ miſerè ad parietem ſunt fixæ clauis ferreis, Vbi malos affigi nimio fuerat æquius.

Eſt autem prima cauſa finalis Iudiciorum politicorum, quia vult Deus conſeruari in humanis ſocietatibus honeſtam diſciplinam, iuxta decalogum, & legem naturæ, ac alias honeſtas leges, ex his extructas, vt ſint exercitia virtutum in vita, & ſit in ſocietatibus pax & tranquillitas, vt vnuſquiſq; vitam ſuam famam et bona tutò poßideat. Non poteſt autem in iſta hominum malorum petulantia, contumacia, & rapacitate conſeruari talis honeſta diſciplina & tranquillitas, niſi ſint perſonæ ordinatæ

dinatæ, quæ iuxta leges iuſta ab iniuſtis diſcernant, bonos defendant, iniuſtos ac malos vel coerceant vel pœnis afficiant.

Secunda cauſa, Non debent rixæ & lites inter homines eſſe durabiles & infinitæ, ſed aut earum materia præcidi debet, aut ſi fuerint exortæ, quàm primum debent extingui. Quod cum amica tranſactione fieri nequit, vltimum & præſentiſſimum remedium eſſe debent iudicia, quæ ſecundum iuſtum & æquum omnes controuerſias dirimunt. Nam contempta iudiciorum cognitione, controuerſias tantùm pugnis dirimere, non humanum eſt, ſed beluinum. Ideo enim Deus ratione & legum noticia, homines à beluis diſtinxit, vt & ipſi hanc diſtinctionem in tota vita obſeruent & colant.

Tertia cauſa eſt, vt iudicia ſint commonefactiones de iudicio Dei, non tantùm quod fiet in reſurrectione mortuorum, ſed etiam quod quotidie Deus in hac vita declarat, tùm mediatè per ipſa iudicia humana, tùm immediatè per ſingularia exempla pœnarum, tam publicarum quam priuatarum. Quia regulariter atrocia delicta puniuntur atrocibus pœnis, etiamſi magiſtratus ſeu Iudices in pu-

niendo offiicium negligunt. Vt propter ſtuprum filiarum Scedaſi, cùm Magiſtratus autores ſceleris punire nollet, Deus clade Leuctrica ciuitatem Spartanam puniuit. Et ſæpe mirabiliter Deus etiam ad iudicia politica retrahit ſontes, vt oſtendat ſe eſſe Iudicem iuſtum, qui velit puniri ſceleratos vt auferantur mali è populo, & vt conſtituantur publica exempla Iuſtitiæ, quibus alij a ſceleribus deterreantur, & ne licentia ac impunitate creſcant ſcelera & eorum pœnæ.

CAP. XVII.

DE TRIBVS FORMIS POLITICAE. gubernationis.

VEteres recenſent tres formas ſeu ſpecies gubernationis politicæ. Monarchia ſeu regnum eſt, cùm vnus præeſt, & iuxta leges regit ac retinet diſciplinam & pacem. Ariſtocratia eſt, cùm quidam præſtantes ſapientia & virtute præſunt. Democratia vocatur, cùm multi è populo regunt. AEſchinès has formas ſic recitat contra Creſiphontem: Scitis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Scitis, inquit, triplices eſſe formas ciuitatum regendarum, aut enim penes vnum ſumma Reipub. eſt, aut penes optimates, aut penes populum. Raro autem vna forma inuenitur prorſus ſola. Imperium Germanicum à Monarchia appellationem habet, ſed tamen reuera forma gubernationis habet admixtam Ariſtocratiam, ſimilis eſt forma in pleriſq; regnis. Ciuitatum, quæ habent αὐτονομίαν, gubernatio plærunq; conſtat Ariſtocratia et Democratia.

Diſputatur inter ſcriptores, quæ nam ſit optima forma regiminis ex his tribus, in qua diſputatione ſolet recitari verſus Homeri: *Multos imperitare malum eſt, Rex vnicus eſto.* AEſchines in ciuitatum gubernatione Democratiam præfert, dicit enim: *Illæ ciuitates, quæ vni parent, aut à paucis optimatibus reguntur, ex voluntate eorum gubernantur, qui imperant. Liberæ autem ciuitates, vbi ſummum penes populum eſt imperium, legibus vtuntur.* Alij hanc formam maximè vituperant, propterea, quòd populus eſt belua multorum capitum. Legatur hac de re inſignis diſputatio Theſei cum Præcone apud Euripidem. Sed polydorus ſcitè totam diſputationem dirimit, inquiens: *Optimè vnus, optimè populus, optimè pauci imperant, ſi boni ſint.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Atq; hactenus de præcipuis boni Magiſtratus officijs ac virtutibus, quaſi in ſumma diximus. Sunt autem plures & virtutes & officia, de quibus in illorum præceptorum explicatione, ad quæ propriè pertinent, diſſeremus. Nunc breuem admonitionem de Principum ſignis addemus, propterea quòd illa aliquam notationem inſignem virtutum & officiorum continent:

Aquilæ effigiem Imperator & multi alij Principes in ſcutis habent, non propter rapacitatem, ſicut vulgus ex vnguium curuitate colligit, ſed tùm propter perſpicatiam, quia aui illi acutiſſima eſt oculorum acies, & principem in gubernatione Lynceo eſſe perſpicatiorem neceſſe eſt, quod & vetus ſymbolum, nimirum ſceptrum cum oculo ſignificabat: tùm propter fœtuum ſuorum defenſionem & nutritionem, ad quas res acerrima & valde induſtria eſt ea auis: Atq; Imperatoris Aquila biceps eſt, non tantùm quia ſignificabat vtrumq; Imperium & Orientis & Occidentis, ſed etiam quia duplo alijs principibus perſpicatior eſſe debet. Gubernat enim ſuos ſubditos, & eſt ſupremus inſpector, vt & alij rectè regant et iudicent.

Leonum imagines non ſignificant truculentiam, ſed magnanimitatem heroicam in tota gu-

ta gu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ta gubernatione, & in bellis, quæ ad defenſionem & iniuriarium propulſationem ſuſcipiuntur, fortitudinem contra hoſtes, & clementiam erga ſubditos, ſicut in verſu dicitur:

Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.
Item parcere ſubiectus ſcit nobilis ira Leonis.

Vtroq; tam pacis quam belli tempore bonus Princeps gerat animum leonis, hoc eſt, heroicum, non ſinat ſe facilè irritari, ſed multa non atrocia contemnat, quaſi ludibria vitæ humanæ, ſicut leo puerorum & catulorum luſus & irritationes contemnit: Sed cùm neceſsitas poſtulat ſit animoſus dux populi: quia vt Gabrias Athenienſis dixit: Melior eſt exercitus ceruorum duce leone, quam ceruo duce exercitus leonum.

Gryphes AEthiopici ſunt benè auriti (vt ſcribunt) & acutiſsimè audiunt, itaq; ſignificant Principes ſeu eos, qui ſunt in Magiſtratu, ad audiendum debere promptas & attentas habere aures. Sic enim mulier Philippo neganti illi audientiam, reſpondebat: Ergo noli Rex eſſe, admonens Regem, & Principem, & Magiſtratum audire debere.

Bubulorum & Vrorum capita fortitudinem cum prudentia coniunctam ſignificant.

Stellæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Stellæ ſignificant Principes eſſe perſonas conſpicuas, ad quas omnium oculi vertuntur, ideoq́; debere ipſos alijs hominibus lumine & ſplendore virtutum prælucere, quamobrem etiam vocantur Illuſtriſsimi.

Lilia & Roſæ ſignificant beneficentiam: Sicut enim Roſæ et lilia vltrò de ſe ſpargunt bonum odorem, ita Princeps ſeu Magiſtratus ſuas virtutes tanquam ſuauem odorem ſpargere & communicare debet, eamq́; ob cauſam hunc titulum, quem etiam Filius Dei ipſis tribuit, geſtant, Benefici, Gnedige Heeren.

Trabes ſignificant Principes debere eſſe cuſtodes & conſeruatores œconomiarum, quia trabibus conſtant domus, & œconomiæ ſunt politiarum trabes & fulcra.

Inſigne ducatus Holſatiæ, quod eſt folium vrticæ cum tribus clauis crucifixi Chriſti, illuſtris eſt ſignificatio, quòd Principes debent agere curam religionis, vt prædicetur crucifixus Chriſtus, licet ea cura adferat ſecum crucem & moleſtias vrentes carnem.

Cygni amorem artium, et doctrinarum, et pacis, fortitudinemq́; in neceſſaria defenſione ſignificant. Etſi enim cygni nullas aues laceſſunt, tamen prouocati etiam aquilas vincunt.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quid Epiſcoporum cruces & claues ſignificent, manifeſtum eſt. Debent autem Epiſcopi intuentes ſua inſignia, non galea, ſed mitro tecta cum pedo, cogitare, quòd antiquitas admonere voluit de diſtinctione officiorum politicorum & Eccleſiaſticorum, iuxta dictum Chriſti: Reges gentium dominantur, vos autem non ſic. Rectè deridet Bonifacium VIII. Crantius. Bonifacius enim anno 1250. primo die feſti ſolennis in Iubilæo, venit Romæ in templum, præſentibus legatis Cæſaris, cum habitu Pontificali, benedicens populo conſuetudine Papali, Sed ſecundo die in templum redijt, habitu Cæſareo, aulico quodam gladium nudum præferente: Cumq́ conſediſſet, exclamauit alta voce: Ecce duo gladij hic. Addit autem Crantius: Vide ò Petre ſucceſſorem tuum, & tu Salutifer Chriſte, tuum cerne Vicarium: Vide, quò aſcendit ſuperbia ſerui ſeruorum tuorum. Iuxta hæc exempla de aliarum imaginum ſignificationibus iudicari poteſt.

Sit autem bonis Magiſtratibus ſemper in conſpectu ſapientiſſima Demoſthenis ſententia, quæ cum verſu conuenit Horatij:

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Quemadmodum (inquit Demoſthenes) in naui ſi

ui ſi quis ex ſeruis aut nautis illis inferioribus peccet, non ita magnum eſt incommodum: verum ſi ipſe gubernator aberrat aut delinquit, neceſſe eſt omnes periclitari, qui in eadem ſunt naui: Ita in ciuitate quicquid delirant priuati homines, ipſis tantùm autoribus obeſt, nec ſpargitur illud incommodum in totam ciuitatem: At ſi ipſe Magiſtratus atq; Reipub. principes rem malè gerant, fieri non poteſt, quin tota ciuitas particeps ſit infortunij.

CAPVT XVIII.

DE HONORE QVARTI PRAECEPTI in genere.

Complectitur Deus in quarto Præcepto omnium inferiorum perſonarum, in quolibet ordine, officia erga ſuperiores vna honoris appellatione. Quare honoris vocabulum rectè intelligatur. Eſt autem honos exiſtimatio honorifica de alio, cum amore, reuerentia, & debita obedientia, propter ordinationem Dei, ac propter virtutes & merita.

Comple-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Complectitur itaq; honos
hæc quatuor.

Primo, cognitionem diuinæ ordinationis & officij in perſona honorata. Nam filius in parentibus, Seruus in domino, Subditus in Magiſtratibus, Scholaſticus in præceptore, ipſam Dei ordinationem inprimis conſiderare, amare, venerari & reuereri debent, quam qui contumelia afficit, non tantùm homini, ſed & Deo iniuriam facit, quia diuinæ ordinationi reſiſtit, vt inquit Paulus, & veteri latina phraſi impius vocatur.

Secundò comprehendit honos gratam agnitionem operum et beneficiorum Dei, quæ per illos impertit Deus, quos in officiorum gradibus collocauit. Eſt enim non ſolùm ad homines, ſed & ad Deum gratitudo, vt liberi, miniſtri, ſubditi, ſcholaſtici, auditores, ea beneficia gratis animis agnoſcant, quæ à Deo per parentes, dominos, magiſtratus, præceptores, Eccleſiarum doctores, acceperunt, & quotidie accipiunt.

Tertio, Honoris etiam pars eſt ἐπιείκεια *ſeu candor infirmitates ſuperiorum tegens ac tolerans, neq; enim ſuperiorum næui ignomi-*

niosè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nioſe ſunt reuelandi, ſicut impius Chamus fecit: Sed quemadmodum Petrus dicit: Non ſolùm bonis, ſed etiam diſcolis obediendum eſt. Sicut etiam Socrates dixit: Patri quamuis duro, ſicut legi auſteræ obediendum eſt.

Quartò, Complectitur honos debitam obedientiam, quæ eſt virtus inter homines maximè neceſſaria. Sicut enim inobedientia eſt omnium virtutum humanarum deſtructio, & ſocietatum, ac ordinum peſtis & diſſolutio, (quemadmodum rectè dicit Sophocles in Antigona, Inobedientia nullum maius malum eſt, hæc vrbes perdit, & vaſtas domos facit) Ita obedientia in rebus humanis eximium bonum eſt, cuſtos & mater, vt Auguſtinus inquit, virtutum, & columen omnium ſocietatum. Ideo apud Stobæum dicit Xenephon: Obedientia ciuium fælicitas vrbis eſt. Et Euripides: Hoc eſt quod ſeruat vrbes, obedire legibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAPVT XIX.

DE HONORIS ET OBEDIENTIAE ORDINE, & de obedientiæ metis.

ANte diſtributionem officiorum, quæ perſonæ inferiores in quolibet vitæ genere ſeu ordine ſuperioribus debent, dicendum eſt de ordine obedientiæ, qui præſcribitur in mandato Chriſti: *Date Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei, Deo*: atq; in regula à Spiritu ſancto tradita: *Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.* Vt enim in dignitatis & authoritatis ordine, Deus meritò in ſupremo gradu conſiſtit, ita viciſſim ſumma obedientia eſt ea, quæ Deo debetur, à quo omnis obedientia ad homines & initium accipere, & ad eum referri debet, ſicut Petrus admonet: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum*, 1. Pet. 2. Et Paulus Ephe. 5. *Subditi eſtote inuicem, in timore Dei.* Inſignia dicta ſunt, quæ clarè affirmant, obedientiam inter homines non eſſe ex tyrannide ortam, ſicut ille dixit: *Si robuſtior es, impera, ſi infirmior es, dominum patere*: Sed eſſe à Deo ordinatam, & quidem ſic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſſe ordinatam, ut amußim ſeu regulam habeat timorem Dei, ſeu obedientiam ad Deum, oſtendentem cauſam obtemperationis inter homines, & demonſtrantem metas, à quibus illa neq; ad dexteram neq; ad ſiniſtram deflectere debet.

Ideoq; vult Deus, ut hanc amußim ſeu regulam, etiam ſine libris in conſcientia noſtra circumferamus, ſicut Paulus dicit ad Rom. 13. Propter conſcientiam oportet obedire. Hinc itaq; ſequitur, quòd in ijs, quæ propter Dominum, vel ſaluo timore Dei, ac cum bona ad Deum conſcientia fieri non poſſunt, nulla eſt humanæ obedientiæ obligatio. Et qui eam in tali cauſa ſuperiori negat, ſiue pater ſit, ſiue dominus, ſiue Rex, ſiue Cæſar, non fit inobediens, propterea quòd Deo obtemperat, cui prima & ſuprema obedientia debetur, iuxta regulam Apoſtolicam: Oportet Deo magis obedire quàm hominibus. Itaq; Auguſtinus rectè dicit: Per obedientiam nunquam debet fieri peccatum, ſiue id Rex, ſiue Cæſar præcipit. Ita Daniel Regi, qui adorationem veri Dei prohibuerat, ſe excuſat, Coram te, inquiens, ô Rex, delictum non feci, hoc eſt, nihil contra te admiſi iniuſtè, quia Deo obtem-

obtemperaui. Chriſtus Matth. 10. eam ſuperſtitioſam & impiam obedientiam reprehendit, cùm reuerentia erga homines antefertur pietati ad Deum: Qui amat, inquit, patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus. Et Luc. 13. Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Hanc admonitionem de obedientiæ ordine & metis etiam recta ratio aliquomodo intelligit. Et quidem ipſe humanorum imperiorum ordo exempla monſtrat, in quo ſemper præfertur ſuperioris autoritas, nec inobedientiæ damnatur, qui vt Regi obtemperaret, præfecti regij aut conſulis autoritatem neglexit.

Auguſtinus itaq; de ordine obedientiæ recte ſcribit Serm: 6. de verbis Domini ſecundum Mattheum, Timendo poteſtatem ipſos humanarum rerum gradus aduertite. Si aliquid iuſſerit curator, nonne faciendum eſt? Tamen ſi contra proconſul iubeat, non vtiq; contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire: nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælata eſt. Rurſum ſi aliquid proconſul iubeat, & aliud iubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto, illi eſſe ſeruiendum? Ergo ſi aliud

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Imperator, & aliud Deus, quid iudicatis? Solue tributum, eſto mihi in obſequium: Recte, quia non in Idolio. In Idolio prohibet. Quis prohibet? Maior poteſtas. Da veniam, tu carcerem, ille gehennam minatur.

Apud Euripidem in Iphigenia inquit Achilles: Obtemperabimus Atridis, honeſta præcipientibus, ſin inhoneſta præceperint, recuſabimus obedire.

Apud Sophoclem in Antigona Rex Creon propoſita mortis pœna edicit, ne quis Polynicem ſepeliat. Antigona Soror contemto Regis edicto, noctu fratrem ſepelit. Accuſatur à Creonte, & interrogata, an fecerit, reſpondet ſe feciſſe. Subijcit ergo Creon.

Tu vero dic mihi breuiter.
Noras edictum, ne hoc faceres?

Antigona reſpondet. Noram, qui enim non noſſem, erat enim manifeſtum.

Creon. Et auſa es has leges violare.
Antigona. Non enim Iupiter hæc mandauerat,
Neq; ſocia inferorum deorum vindicta,
Qui has leges hominibus dederunt,
Neq; poſſe tantum putaui
Tua edicta, vt non ſcriptas & certas Deorum
Leges poßit mortalis violare.

Non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Non enim nunc & heri, ſed ſemper
Valent, & nullus ſcit unde editæ ſint,
Has ego non debui metu cuius quam
Violare, & apud Deos pœnas dare.
Sciebam enim me morituram eſſe
Etiamſi id non propoſuiſſes edicto.

Poſtea filius Creontis Hæmon Antigonæ ſponſus, excuſat prudenti oratione ſponſæ factum. Ad eum inquit Creon.
Peßime litigas cum patre.
Hæmon. Video enim te iniuſta facere. (noro.
Creon. An pecco, dum principatum meum ho-
Hæmon: Non honoras, dum honorem Dei conculcas.

Recitabo etiam inſignem Muſonij ſermonem è Stobæo: Iuuenis quidam, quem pater philoſophandi cupidum prohibebat, Muſonium interrogauit his verbis: An, Muſoni, per omnia obſequendum eſt parentibus, aut in aliquibus rebus id non faciendum eſt? Ille reſpondit: Parere quidem vnumquemq; ſuis parentibus decorum videtur, & à me commendatur: Sed quid nam ſit parere, videamus. Et primò quidem potius quid ſit immorigerum eſſe, & quis inobediens ſit, diſpiciamus. Age, ſi pater, qui medicus non eſt, neq; ſa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

lubrium ac contrariorum peritus, filium ægrotantem aliquid facere iuſſerit, tanquam conducibile, quod tamen noxium ſit & inutile, diciturne filius non obtemperare, & inobediens eſſe, niſi iuſſa fecerit? Non equidem videtur. Item, Si ipſe pater morbo laborans vinum aut cibum intempeſtiuè petierit, vt quibus aſſumtis ægritudinem aucturus ſit, filius autem id ſciens non exhibuerit patri, an inobediens ille eſt? Nemo hoc dixerit. Et multo minus illum quis inobedientem appellauerit, qui patrem habens, ab eo furari aut depoſito fraudare quempiam iuſſus, ei non obtemperauerit. Itaq; ſiue patris, ſiue Magiſtratus, ſiue domini præceptis, mala, iniuſta, vel turpia imperantis, non obſequens quis fuerit, nequaquam inobediens eſt, neq; iniuſte neq; perperam facit.

Cùm autem huic admonitioni lucem aliquam afferat doctrina de iuſticia vniuerſali & particulari, ideo eam breuiter declarabo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE IVSTICIA VNIVERSALI ET PARticulari.

Notum eſt, iuſticiæ vocabulum aliter accipi in doctrina Euangelij, aliter in doctrina de moribus. In diſputationibus Theologicis de iuſtificatione hominis coram Deo, ſignificat iuſticiam fidei, quæ eſt remiſsio peccatorum, ſeu iuſticiæ imputatio: ſed in morali doctrina ſignificat virtutem & obedientiam in homine, propter quam iuſtus dicitur: Atq; in duas ſpecies diuiditur, vniuerſalem & particularem.

Vniuerſalis iuſtitia debebat eſſe perfecta hominis obedientia erga totum Decalogum, ſeu omnes leges ad hominem pertinentes, ſed quia talis non eſt in hac corrupta hominum natura, ideo Ethicè ſic definiri poteſt: quòd ſit obedientia iuxta omnes leges in humana ſocietate, quæ honeſtis legibus regitur, habens teſtimonium conſcientiæ de voluntate ſeu proæreſi rectè agendi, ſecundum diſcrimen honeſtorum & turpium, Decalogi & legis naturæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Etſi autem magnum eſt diſcrimen inter iuſticiam vniuerſalem hominis Chriſtiani, quam regit Spiritus ſanctus, & Ariſtidis ſeu Socratis, ſicut in primo libro de virtutum differentia eſt dictum, tamen ex ſaniorum Philoſophorum ſcriptis manifeſtum eſt, quòd etiam Ethica doctrina ad vniuerſalem iuſticiam tale teſtimonium conſcientiæ requirat, ſicut Plato dicit: Priuatam iuſticiam in ſingulis hominibus, eſſe primam iuſticiam, & primam virtutem.

Vocat autem Plato priuatam iuſticiam ſimpliciter bonam conſcientiam, ſeu harmoniam & conſenſum virium hominis, quæ facit bonam conſcientiam, ſicut harmonia vocum dulcem Muſicam efficit: Nam ſine hac prima iuſticia, ſecunda iuſticia externarum actionum non eſt verè iuſticia, ſed tantùm ſimulatio, quam propria cuiusq; mens reprehendit, etſi à nullo homine deprehendatur.

Particularis iuſticia, eſt virtus ſuum cuiq; tribuens. Hæc definitio Simonidis, etſi à Platone reprehenſa fuit, tamen & in Philoſophorum & in Iureconſultorum ſcholis retinetur, quia eſt breuis & dilucida.

Ac rurſus in duas ſpecies diſtinguitur ea iuſticia, Diſtributiuam & commutatiuam. Et commutatiua quidem propterea, quòd circa rerum commutationes & contractus verſatur, ad ſeptimum præceptum pertinet. Diſtributiua autem iuſticia eſt, quæ in ſocietate humana perſonas ordinat, diſtributione miniſteriorum & dignitatum. Et viciſsim gubernat obligationem & communicationem honoris, obedientiæ, officiorum, præmiorum, quæ cuilibet perſonæ in ſuo gradu debentur. Vt autem in præcedenti Capite diximus, per obedientiam erga homines non eſſe violandam obedientiam, quam debemus præſtare Deo: Ita & hæc diuiſio Iuſticiæ admonet, ſic colendam eſſe iuſticiam diſtributiuam, ne violetur Iuſticia uniuerſalis, & quidem ne ea, quam Plato vocat primam & priuatam Iuſticiam propriæ cuiusq; conſcieutiæ, abijciatur.

CAPVT XXI.

DE LIBERORVM OFFICIIS ERGA parentes.

GRauiſſima eſt Apoſtoli admonitio ad liberos, Filij obedite parentibus veſtris in Domino, namq; hoc iuſtum eſt: Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram, Epheſ. 6. Tria ſunt in ea admonitione argumentorum pondera.

Primum de obligatione naturali, quam omnes homines etiam ſine lege iuſtam eſſe iudicant. Eſt enim à Deo naturæ noſtræ ſenſus huius obligationis impreſſus, cuius motum omnes homines in ipſo corde ſentiunt, etiamſi ſint ignari legis diuinæ. Et hanc naturalem obligationem illuſtrat grata recordatio beneficiorum & officiorum, quæ à parentibus accepimus, Sicut Tobias ſenior ad filium de maternis officijs dicit: Honorem habebis matri tuæ, memor enim debes eſſe, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te: Et Syracides cap. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris, & retribue illis, ſicut ipſi tibi: memento quoniam, niſi per illos, natus non fuiſſes.

Secundum eſt mandatum Dei in quarto præcepto, poſitum ſummo loco inter ea mandata, quæ de officijs hominum inter ſe mutuis præcipiunt.

Ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tertium eſt promiſſio addita à Deo huic præcepto in Decalogo, & per contrarium ſenſum etiam de comminatione admonens. Hæc pondera conſiderare liberi atq; ſæpe in animo ſimilia Dei mandata, vna cum promiſſionibus & comminationibus, repetere debent. Deut. 5. Honora patrem tuum & matrem tuam, ſicut præcepit tibi Dominus, vt longo tempore viuas, & bene ſit tibi in terra. Eccleſi. 3. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs, & in die Orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore. Qui timet Dominũ, honorat parentes, & quaſi Dominis ſeruiet his, qui eum genuerunt. opere & ſermone & omni patientia: Honora parentem, vt ſuperueniat benedictio tibi à Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat: Benedictio patris firmat domos filiorum. Maledictio Matris eradicat fundamenta. Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione: Infamis eſt qui dereliquit patrem & eſt maledictus à Deo. Deut. 27. Maledictus, qui non honorat patrem & matrem: Prou. 20. Qui maledicit patri &

tri & matri, extinguetur lumen eius. Pro. 30. Oculum eius qui ſubſannat patrem, & deſpicit matrem effodient corui. Exord. 13. Qui percuſſerit patrem ſuum & matrem ſuam, morte moriatur. Et qui maledixerit patri & matri, morte moriatur.

Vult Deus hanc obligationem in hac vita manere firmam, & nulla mutatione dignitatis, aut honoris aut conditionis mutari vel tolli, Peſsime itaq; facit Romanus Antichriſtus, qui illos quos in ſocietatem ordinis Monaſticorum recipit, impijſsimo iuramento cogit Parentibus in perpetuum negare debitum honorem & obedientiam: Ita ille hoſtis Dei obligationem à Deo & natura ſancitam nefariè diſſoluit: neq; intelligit, quod expreſsè à filio Dei reprehenduntur, qui ſuperſtitioſæ religionis prætextu aut negligunt parentes, aut negligendos eſſe docent: Quare vos (inquit Chriſtus Matt. 15.) transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem: qui maledixerit patri aut matri, morte morietur: Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit Patri vel matri, Corban (hoc eſt munus deuotum) eſt, quodcunq; ex me tibi proderit, & non honorificabit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

patrem ſuum aut matrem ſuam, & irritum feciſtis præceptum Dei propter traditionem veſtram. Peccant etiam contra hanc obligationem, qui ad altiores gradus honorum & fortunæ eucti parentes deſpiciunt: Imitari exemplum debemus filij Dei, Qui Mariæ matri & Ioſepho ſubditus fuit: De Dauide quoq; ſcriptum eſt, 1. Regum 17. Quod poſtquam iuſſu Domini in Regem vnctus fuit, tamen tanquam miniſter parenti obediuit in officio domeſtico, vt cibum ad fratres ferret.

Mors omnes obligationes huius vitæ ſoluit: Attamen quando Chriſtus filium viduæ ad hanc vitam ex morte reuocauit, (Luc. 7.) reddidit eum matri ſuæ, vt illuſtri exemplo palam oſtenderet vinculum huius obligationis nulla emancipatione, aut conditionis mutatione in hac vita rumpi debere. Quare non meretur laudem exemplum Venetum. Anno 1361. Laurentius Celſus dux Venetæ Reipub. eſt creatus, is mox cum patre ſuo de reuerentiæ debito contendere cepit, neuter enim nudato capite voluit alteri aſſurgere & honorem exhibere. Pater quia pater eſſet, Filius quia dux eſſet: donec tandem communi conſilio Senatus ho inuentum

eſt

eſt remedium, vt pileo ducali aurea crux affigeretur, vt coram ea pater, quoties filium ducem accederet, caput reuerenter nudaret & inclinaret. Non fuiſſet opus hoc conſilio ſi obligationem præcepti quarti recte, ſicut Ioſephus, Dauid & Salomon, intellexiſſent.

Ad honorem quem liberi parentibus debent, pertinet etiam vt in duris parentum obiurgationibus reuerenter agnoſcant ipſorum amorem. Sicut ſapiens dictum Menandri admonet: Duriſſimus quidem erga filium in admonendo verbis eſt, ſed ipſo facto pater eſt. Et Socratis. Patris obiurgatio ſalutare remedium eſt, plus enim habet vtilitatis, quàm acerbitatis.

Idem dicunt verſus Latini.

Sit licet in natos facies auſtera parentum,
Aequa tamen ſemper mens eſt, & amica voluntas.

Debent quoq; liberi parentibus egenis & ſenibus officiorum & alimentorum communicationem, quam Deus larga præmiorum remuneratione compenſat. Sicut Syracides dicit: Eleemoſyna patris non erit in obliuione: Nota eſt hiſtoria Ioſephi, & Dauidis cum Saulem fugeret, qui magis de ſenibus parenti-

rentibus, quam de ſemetipſo ſollicitus fuit, Eos enim regi Moabitarum commendauit, 1. Regum 22. Græci vocant ἀντιπελαργεῖν, propterea quod Ciconiæ ſenes parentes portare & alere ſcribunt.

Et non debent liberi parentum precationes, execrationes ſeu benedictiones & maledictiones leuiter curare, deridere aut contemnere: Duobus filijs pijs Semo & Iapheto benedixit Noa, impio autem Chamo maledixit: Gene. 8. Quanto cum deſiderio Iacob expetiuerit benedictionem patris Iſaaci, docet hiſtoria Geneſ. 27. Benedictiones quas Iacob ſuper liberos dixit, ſcribuntur Gene. 49. Et conſideratio hiſtoriarum atq; euentuum, qui ſunt ſecuti, veritatem & effectum demonſtrant. Quare inhæreat ſemper in memoria Syracidæ dictum: Benedictio Patris firmat domos filiorum. Maledictio verò matris eradicat fundamenta.

Eſt autem piorum parentum benedictio pia precatio pro liberis, quæ vt Iacob inquit, multum valet: Et eorum maledictio quaſi domeſtica eſt excommunicatio & prophetia de pœnis, quæ comminationes Dei ſequuntur.

Atq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Atq; obſeruatione dignum eſt, quod etiam in communi vita Ethici Philoſophi exempla obſeruauerunt. Sic enim ex Pampeli Pythagorici libro de parentibus recitat Stobæus: Exiſtimandum eſt nullum apud Deos magis honorandum ſimulachrum habere nos poſſe, quam patres & auos ſenio confectos, ſimiliter & matres: Nam ſi quis muneribus aut honoribus parentes exhilarat, Deus bona rependit. Niſi enim Deo curæ eſſent parentes, minime illos ſuper filios precantes exaudiret: Mirabilius profecto, & auguſtius parentum ſimulachrum, quàm inanimes quæq; imagines videri debent. Nam quæ animam habent, quando coluntur & ornantur à nobis, pro nobis orant, & optima dona pro nobis precantur, quando deſpiciuntur, contra: Quæ vero anima carent, neutrum horum faciunt, quo circa qui erga parentes & auos cæterosq; huiusmodi ſe recte gerit, is ad Deos ſibi conciliandos ſimulachrorum omnium optima poßidet. Omnis igitur qui ſapit, colat & veneretur, & timeat parentum preces & execrationes, multas illarum ſæpe tum euentu comprobatas ſciens.

Sic & Plato dicit: Preces parentum aduerſus filios ſæpe audiuntur, cuius ergo pater

vel

vel mater, vel horum parentes ſenio confectis quaſi theſaurus quidam domi exiſtunt, is putet nunquam aliquod ſibi tale ſimulachrum magis efficax domui ſuæ affuturum, ſi rectè, vt decet, ab eo colatur.

Omnes quoq; honeſtæ leges obedientiam & honorem parentum præcipiunt apud omnes gentes, atq; inobedientes coerceri & puniri mandant. Athenis, vt Xenophon teſtatur, actio fuit data in iudicio contra eos, qui parentes non afficiebant honore, & erga ipſos ingrati erant: atq; iudicatum eſt, eos eſſe indignos, qui ad Magiſtratus & ſacrificium admitterentur. Hinc eſt illud apud Demoſthenem contra Ariſtogitonem. Quis illi fidem habeat, qui ex animo parentum amorem eiecit? Ego non modo nihil ei fidei habeo, ſed & Dijs inuiſum ac hominibus eſſe exiſtimo, qui parentes neglexerit. Neq; vlla atrocior pœna, quam in parricidas conſtituta fuit, quos leges inſutos culeo cum cane, gallo, vipera & Simia in aquas abijci iubent. De quo ſupplicij genere ſic ſcribit Cicero: Nullum ſatis vere ſupplicium in eum reperiri poteſt, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

diuina atq; humana poſtulant. Solon cum interrogaretur, cur nullum conſtituiſſet ſupplicium in eum, qui parentem necaſſet? Reſpondit: Se id neminem facturum putaſſe: Sapienter feciſſe videtur, cum de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat, ne tam prohibere quam admonere videretur. Maiores noſtri cum intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando violaret audacia, ſupplicium in Parricidas ſingulare excogitarunt, vt quos natura ipſa retinere in officio non poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur. Inſui voluerunt in culeum viuos, atq; ita in flumen deijci: & videntur hominem ex rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repente Cœlum, Solem, terram, aquam ademerunt, vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. Noluerunt corpus obijcere feris, ne beſtijs quidem, quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vterentur, non ſic nudos in flumen deijcere, ne cum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ violata ſunt, expiari putantur.

Talia legentes in Ethnicis ſcriptoribus cogitare debemus, quanto magis oporteat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nos, qui Chriſtiani ſumus, parentes noſtros honorare. Et eſt certum quod Deus benefaciat illis, qui Parentes colunt, & viciſsim puniat illos, qui parentibus honorem debitum non præſtant. Sicut eſt punitus ingratus filius Dauidis Abſolon, & multi alij.

Vt autem hæc admonitio ex Ethnicorum collatione ſumpta magis infigatur animis, Ideo plura quædam, tum dicta, tum exempla ex Philoſophorum libris proferam. Hieroclis dictum eſt: Si quis parentes ſecundos & terreſtres quosdam Deos dixerit, non errabit. Neceſſarium autem eſt exiſtimare, vnum erga ipſos gratitudinis modum eſſe, perpetuam & nunquam remittentem beneficia ipſorum rependendi animi promptitudinem. Quantumuis enim multa in ipſorum gratiam fecerimus, ſemper tamen inferiora erunt omnia quam eſſe deberent. Theognis dicit: Nihil inter homines patre & matre præſtantius habent illi, qui ſanctam colunt iuſticiam: qui non honorant ſeneſcentes parentes, eorum regio parua eſt.

Euripides in Haraclide.

Quisquis parentes pie viuens colit,
Hunc viuentemq́ mortuumq́ amat Deus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Non liberis eſt pulchrius munus aliud,
Quam liberos dici parentis optimi,
Parentibusq́ dignum honorem reddere.

Menander.

Lex iubet parentibus honores diuinis æquales præſtare.

Sophocles.

Iuſtum eſt vt liberi iuuent parentes.
Quid eſt ò pater cur hominibus liberi naſcuntur,
Niſi in aduerſa fortuna feramus opem?

Timocles.

Quicunq́ patrem timet ac reueretur,
Hic in bonum ciuem euadet proculdubio.

Orpheus.

Iupiter inſpicit illos, qui colunt iura parentum,
Et qui negligunt per animi imprudentiam.
Ac illis quidem benignus ac mitis bona largitur
His vero infenſus indignatur per furias,
Sunt enim vehementes in terra parentum furiæ.

Apud Ariſtophanem in auibus Ciconiarum lex recitatur.

Sed eſt & nobis auibus hæc antiqua lex
Diſcripta in legum tabulis, quas Ciconiæ
Habent, Paruas nam cum pater Ciconias
Nutriuit, & iam factæ ſunt volatiles,

Opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Oportet natos hanc referre gratiam
Parentibus, vt ſenes viciſſim nutriant.

Homerus de Simoiſio.

Nulla parentibus almis
Debita pro vita & pro dulci præmia victu
Reddidit, idcirco breuis ipſi eſt vita tributa.

Perictiones Pythagoricus.

Mali quicquam parentibus nec dicto, nec facto exhiberi oportet, ſed obedire cuiuscunq; conditionis fuerint, & in quacunq; corporis, animi, rerumue fortuna, in pace, bello, ſanitate, morbis, diuitijs, paupertate, gloria, infamia: ſiue priuatis, ſiue in Magiſtratu conſtitutis parentibus adeſſe ipſis oportet, nec vnquam deſerendi ſunt. Hæc enim ſapienter, & recte fieri ab hominibus pijs exiſtimantur. Contemptus autem parentum peccati genus eiusmodi eſt, quod in viuis ſimul & defunctis diuinitus damnatur, ab hominibus odio habetur, & ſub terra in loco impiorum, vna cum reliquis impijs perpetuo punitur, à iuſticia & infernalibus Dijs, qui his rebus inſpiciendis deſtinati ſunt: Honeſtiſſima enim eſt parentum facies imo diuina, & aſpectus vultusq; eorum tanti fieri debet, quanti nec ſolis, nec omnium ſyderum, quæ gratiſſimas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cœli choreas conſtituunt, aut ſi qua alia res iſtis maior à quoquam æſtimatur. Deos equidem arbitror, ſi contemni parentes viderint, haudquaquam eſſe toleraturos. Quamobrem colere eos par eſt, nec vnquam eis contradicere. Verum ſi quid ignorent morbi aut animi deceptionis vitio, conſolari atq́ docere oportet, odiſſe nunquam. Maius enim inter homines peccatum admitti nequit, quam erga parentes impietas.

Plutarchus dicit. Parentibus honorem poſt Deos primum, & maximum, non modo natura, ſed etiam lex conſeruatrix naturæ tribuit: nec aliud officium Deo magis placet, quam ſi liberi parentibus, & nutricijs mutuam gratiam pro nutricatione, ſumma cum beneuolentia & alacritate referant. Contra vero nullum euidentius ſignum eſt impiæ mentis quam neglectio & contemtus parentum. Nam ſi quis alios homines iniuria afficit, merito reprehenditur: Si quis autem non ſtudet omnia facere & dicere, quæ parentibus grata eſſe intelligit, etiamſi non offendat eos, tamen immanis & impius ab omnibus iudicatur.

Cicero de Aruſpicum reſponſis: Parentibus nos prius natura conciliat, quos non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

alere nefarium eſt. Recitantur à Philoſophis & hiſtoricis etiam inſignia quædam exempla pietatis, à liberis parentibus exhibitæ, quæ meminiſſe vtile eſt. Virgilius pingit AEneam parentem ſenem humeris ſuis ex Troiano incendio exportare.

Lycurgus, Pauſanias & AElianus memorabilem hiſtoriam recitant, quæ accidit Olympiade 81. *hoc eſt, circa annum Mundi* 3510 *ætate Eſdræ & Nehemiæ. AEthna Siciliæ mons ſemper ardens eructauit ignitos torres & globos, qui tum in reliquam viciniam, tum vero in oppidum Catanam delati ſunt, ipſamq́ incenderunt: ibi cum alij ſui ipſorum ſaluti conſulentes celerrime fugerent, Philonomus & Callias fratres, quos alij Anphinomum & Aſtapum vocant, parentes ſenes & imbecilles humeris impoſitos aſportauerunt. Cum vero impediti onere procedere celeriter non poſſent, ac implicarentur turbine flammarum, tunc oſtendit Deus, pios à ſe diligi ac curari: Dicitur enim flamma circumfuſa cæteros velocius præcedentes, qui parentes reliquerant corripuiſſe, diuiſa vero his viam præbuiſſe, eoſq́ ſolos manſiſſe incolumes, quam ob cauſam appellatio loci eſt,*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

campus piorum. Deſcripta eſt etiam à Virgilio hæc hiſtoria his verſibus.

Illis diuitiæ ſolæ materq́ꝫ paterq́ꝫ,
Hanc rapiunt prædam mediumq́ꝫ exire per ignem
Ipſo dante fidem properant, ô maxima rerum,
Et merito pietas homini tutiſſima virtus.
Erubuere pios Iuuenes attingere flammæ,
Et quacunq́ꝫ ferunt illi veſtigia cedunt.

Valerius Maximus ſcribit Cimonem Athenienſem, vt patrem Miltiadem publice damnatum eximeret vinculis, vltro ſe carceribus obtuliſſe: & filiam Cimonis patrem ſenem in cuſtodia publica, mammis ſuis tanquam infantem aluiſſe. Plura exempla apud Valerium extant.

Contrarium vero narratur de Tarquinio Superbo, vltimo Romanorum Rege, eiusq́ꝫ vxore Tullia, Seruij Tulli Regis filia, Cum enim ambo, Tarquinius & vxor, regnandi libidine arderent, immiſerunt in Socerum & patrem Tullum ſicarios, qui eum interficerent. Et Tullia mox vt patrem occiſum intellexit, vehiculo ſe ad maritum deferri iuſſit. Vbi ad locum cædis ventum eſt, auriga conſpecto in via cadauere equos remora-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

moratus eſt, ſed nefaria mulier equos cum curru per patris corpus agi iußit: quam nefariam impietatem deſcribit Ouidius 6. Faſtorum.

Filia carpento patrios viſura penates
Ibat per medias alta feroxq; vias.
Corpus vt aſpexit lachrymis auriga profuſis,
Reſtitit, hunc tali corripit illa ſono:
Vadis, an expectas precium pietatis amarum?
Duc inquam inuitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti eſt, dictus ſceleratus ab illa
Vicus & æterna res ea preſſa nota eſt.

Horum filius Tarquinius cum Lucretiæ vim intuliſſet, nefarij parentes cum nefario filio regno ſunt pulſi, & Reſpublica Romana pro Regibus conſules accepit.

Ariſtoteles dicit hoc vere vulgo euenire, vt qualis quisq; fuerit in parentes, tales vicißim experiatur in ſe liberos. Quidam accuſatus quod patrem verberaſſet, hoc modo excuſauit impium ſcelus, & ille, inquit, patrem ſuum verberauit, & hic, oſtenſo filio, me verberabit, adeo nobis hoc eſt familiare. Alius quiſpiam cum a filio crinibus traheretur, ventumq; eſſet ad domus limen, exclamauit: Deſine fili, nam & ego patrem meum

huc vſq; traxi. Hæc ſunt horrenda exempla, quæ congruunt cum regula: In quo quis peccat in eo punitur. Theſeus in Hercule furente Senecæ ait.

Quod quiſq; fecit, patitur, autorem ſcelus
Repetit, ſuoq; premitur exemplo nocens.

CAPVT XXII.

DE OFFICIIS SCHOLASTICORVM SEV diſcipulorum.

SCholaſticus eſt perſona, ordinata voluntate Dei ad diſcendam doctrinam generi humano vtilem & neceſſariam, de Deo, & alijs rebus bonis, ne extinguatur noticia Dei inter homines, ſed ſeruetur Eccleſia, & ſeruetur diſciplina, & habeant homines alias honeſtas vtilitates, in conſeruatione ſocietatum, & corporum ex artibus, in quibus grata Dei fama ſpargitur. Vt autem in omni vitæ inſtituto & actione finem inſpiciendum eſſe recte ſapientes admonent: Ita Scholaſtici cogitatio ſemper in finem ſtudiorum intenta eſſe debet, vt eò omnes actiones & totam vitam dirigat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Primo itaq; diſcat veram doctrinam Religionis, vt ſit ipſe membrum Eccleſiæ, vere agnoſcens Deum, & Filium eius Ieſum Chriſtum, in cuius cognitione ſumma ſapientia, & ipſa virtus æternæ vitæ conſiſtit & recte Deum inuocans, & recte ſentiens de omnibus doctrinæ Chriſtianæ partibus.

Deinde diſcat alias honeſtas, vtiles artes ac linguas, quæ ſunt neceſſariæ in Eccleſia, in Rebuſpub. in ſocietatibus, & in vita: atq; cum diſcendi ſtudio coniungat etiam diligentiam per auxilium Spiritus ſancti, pie & modeſte inſtituendi vitam, & regendi mores, iuxta normam legis diuinæ, & aliarum honeſtarum legum præceptionem, ac iuxta doctrinam de virtutibus.

Decet enim vt hominis ſtudioſi vita ſit conformis profeßioni de ſtudijs, Sicut Plato dicit: Diſciplinam honeſtam eſſe ſororem ſtudiorum.

Et vulgo dicitur: Qui proficit in ſcientia, & deficit in moribus plus deficit quam proficit. Quemadmodum enim turpe eſt, doctori, cum culpa redarguit ipſum, Ita etiam turpe eſt ſtudioſo pietatis, & bonarum artium, ſi vitam agat cum pietate, virtute,

&

& bonarum artium, præceptionibus pugnantem, Quid autem magis contrarium eſt pietati, virtutibus, doctrinarum præceptis de conſeruatione honeſtatis, iuſticiæ, tranquillitatis, & diſciplinæ in ſocietatibus, & valetudinis in corporibus, quam ea eſt vita, quam multi profitentes ſe eſſe Scholaſticos ſectantur, plenam impietatis, inobedientiæ, libidinum, iniuriarum, helluationum & aliorum flagitiorum: quorum licentiam ſi quis ſibi prætextu ſtudiorum conceſſam eſſe putat, næ ille flagitioſè ſtudioſæ vitæ & ordini facit iniuriam.

De diſcendi ſtudio eleganter dicit Plato, diſcipulum debere eſſe φιλομαθῆ, φιλήκοον, ζητητικὸν, hoc eſt, cupidum diſcendi & audiendi & inquirendi, quod fit auditorum repetitione, meditatione & interrogatione de non intellectis. Rectè enim dicitur in verſu vſitato:

Lectio lecta placet, decies repetita placebit.

Atq; in Thæeteto, tanquam peſtem pernitioſiſſimam, cauere iubet Plato, ne ſimus αὐτοδίδακτοι, qui falſa perſuaſione faſcinati contemnunt docentes, & plærunq; fiunt autores abſurdarum opinionum, quibus veras doctri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nas in Eccleſia & artibus corrumpunt. Extat & inſigne dictum ſimile veteris Comici, quod eruditè comprehendit requiſita ad ſtudia doctrinarum, & reprehendit eos, qui ſe ſtudioſorum officio præclarè perfunctos eſſe exiſtimant, ſi multos annos otioſi in ſcholis perdiderint:

Neq; natura ſine arte ſufficit
Cuiquam omnino, quocunq; in ſtudio:
Nec ars per ſe ſine naturæ præſidio.
Quòd ſi iſta duo conueniant
Simul, adhuc deſiderantur ſumptus,
Amor, exercitium, oportunitas, tempus,
Iudicium, quod dicta ſtatim accipiat & intelligat.
Nam quocunq; iſtorum deſtituatur quiſpiam,
Non aſſequetur inſtitutum ſibi terminum.
Natura, voluntas, diligentia, ordo,
Sapientes faciunt bonosq; viros,
Annorum verò numerus nihil præter ſenectutem parit.

Cùm autem ea, quæ ad diſcendi diligentiam & vitæ culturam attinent, quotidie à bonis præceptoribus proponantur, idcirco ſciant diſcipuli, ſe hunc honorem præceptoribus debere, vt ipſorum legibus & monitis ob-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

temperent, quæ eſt præcipua in diſcipulo erga præceptores reuerentia, qua illi maiorem honorem nullum à diſcipulis exoptant.

Sit autem cum hac obedientia coniunctus amor præceptorum, & erga ipſos gratitudo, non tantùm donec ſub ipſorum inſtitutione viuunt ſcholaſtici, ſed etiam poſtea. Nam rectè inquit Ariſtoteles: Sicut Deo & parentibus, ita præceptoribus, qui nobis veram ſapientiam impertiunt, non poſſe à nobis parem honorem & gratitudinem referri.

Alexander Magnus cùm interrogaretur, vtrum magis deſideraret patrem Philippum, an Ariſtotelem præceptorem? Reſpondit: Præceptorem, pater enim, vt eſſem, ſed Ariſtoteles, vt præclarè eſſem autor fuit.

M. Antoninus Imperator, præceptorum ſuorum aureas imagines in templo Larium poſuit, ac dixit: Illos ſuos lares eſſe, hoc eſt, Deos domeſticos. Quanti Socratem fecerint Plato & Xenophon, oſtendunt eorum ſcripta. Ariſtoteles etſi à Platone præceptore in aliquibus doctrinæ partibus diſſenſit, tamen eum tanti fecit, vt nomini ipſius aram in templo cum ſtatua conſtruxerit, in qua ſcriptum fuit: Hic eſt ille, quem probi omnes honorare &

imita-

imitari debent. Xenocrates cùm audiret Dionyſium Tyrannum dicere ad Platonem præceptorem, Aliquis tibi caput auferet: forti animo ſubiecit, non prius quam hoc, ſuum demonſtrans.

Noſtra ætate Deus ſingulari beneficio duos diuinos Præceptores Germanis dedit, Prophetam Lutherum, & collegam ipſius Philippum Melanthonem, quorum nomina nemo vere doctus ſine reuerentia vel audit, vel ipſe nominat. Sed quàm multi ſint ingrati diſcipuli, quos ipſi fideliſſimè docuerunt, & maximis beneficiis affecerunt, qui illos, in domino mortuos, in primis verò Philippum, viciſſim nefariis contumeliis & criminationibus inſectantur, & conſpuunt, vulgo notum eſt. Sed proculdubio Deus illam barbaricam ingratitudinem puniet. Quæ de officiis Eccleſiæ erga doctores hoc loco dicenda eſſent, de illis in expoſitione tertii Præcepti dictum eſt.

CAPVT XXIII.

DE OFFICIIS SVBDITORVM ERGA Magiſtratus.

DE

DE ſubditorum officijs erga Magiſtratus grauiter præcipit Paulus ad Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas, niſi a Deo. Quæ autem ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt: Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Nam Principes non ſunt timori bono operi, ſed malo: Vis autem non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum: Si autem malum feceris, time, non enim ſine cauſa geſtat gladium, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam: Ideo enim & tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Reddite ergo omnibus debitum, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem.* Ad Titum 3. *Admoneto illos, vt principatibus ac poteſtatibus ſubditi ſint, vt Magiſtratibus pareant.* Et Petrus Epiſtola 1. Cap. 2. *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis, ad vindi-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: Deum timete, Regem honorate.

Non eſt obſcurum, quòd iſtæ Apoſtolorum conciones ſeu admonitiones ex Chriſti reſponſo ad Iudæorum legatos ſumptæ ſint: Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo. Diſtribuunt autem Apoſtoli officia ſubditorum in tres partes: Honorem, timorem, & perſolutionem tributorum. Ac de honoris generali ſignificatione in quarto Præcepto, dictum eſt cap. 18. Quòd videlicet complectatur honorificam exiſtimationem, quæ oritur ex veneratione ordinis diuini, & ſemper ſecum habet coniunctum amorem, & ſequentem obedientiam voluntariam, vocaturq́ reuerentia: deinde gratam beneficiorum agnitionem, quæ Deus per hunc ordinem impertit, quæ agnitio reuerentiam alit & confirmat: Item ἐπιείκειαν coniunctam cum patientia, qua Magiſtratus infirmitates teguntur ac tolerantur, ne ordo diuinitus inſtitutus & publica tranquillitas turbetur per ſeditiones, ſicut Abſolon & Seba ordinem & tranquillitatem turbauerunt, motis ſeditionibus contra Dauidem. Mephiboſet autem filius Ionathæ, patienter & placide tulit iniuriam, quæ

afficiebatur à Dauide: ſiquidem Dauid credens calumnijs ſerui ipſius Sibæ, ademit ipſi inaudito, contra ius omnia bona, eaq́; calumniatori dedit, poſtea cùm ſe excuſaret innocens Mephiboſet, interpellando excuſationem abrupit, & iuſsit, vt cum ſeruo calumniatore bona partiretur. Hæc non fuit leuis iniuria: Attamen Mephiboſet piè & ſapienter fecit, quòd fuit patiens, & ab omni cogitatione & ſtudio ſeditionis abſtinuit, in qua, ſicut rectè Thucydides dicit, eſt omne malum.

Admonet itaq́; hoc exemplum ſæpe etiam in gubernatione peccari à bonis Magiſtratibus: ſicut Salomon in Eccleſiaſte inquit cap. 7. Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Ideo neceſſe eſt, vt ſubditi ſemper ob oculos præcepta Domini habeant, quæ reuerentiam Magiſtratus mandant, & ſtudium ſeditionis prohibent: Ad Roman. 13. Qui Magiſtratui reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Prouerb. 22. Cum ſeditioſis ne commiſcearis, quia repentinus veniet interitus eorum. Hoc multis exemplis ſacris & Ethnicis declaratum eſt. Atq́; ius Regis, quod per Samuelem Iudæis, cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Regem peterent, propoſitum eſt, multorum grauium onerum facit expreſſam mentionem, quæ ſecum adfert gubernatio. Petrus etiam ait diſcolis dominis obediendum eſſe.

Quia verò multi ſunt tam mali & petulantes, vt Magiſtratus & leges oderint, neq; ſponte & libenter velint debitam obedientiam præſtare, ideo ordinauit Deus, vt Magiſtratus timeatur, & idcirco armauit Magiſtratum gladio ſeu poteſtate coërcendi & puniendi vi corporali, fecitq; illum terribilem, vt quos amor ad reuerentiam ordinis diuini, ad obedientiam legum, & ad ſtudium virtutum non flectit, eos metus pœnarum in officio retineat, rectè enim dictum eſt:

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Atq; ipſa experientia vitæ oſtendit, in hac malicia humana multum ad eam, quæ eſt adhuc in plebe, diſciplinæ, honeſtatis, iuſtitiæ & tranquillitatis conſeruationem, conferre metum pœnarum. Si enim abſq; eo metu eſſet, melius inter feras immaniſſimas, quam in humana ſocietate viueretur.

Nec negligenda eſt hæc conſideratio, quòd Deus admirando modo hunc metum conſeruat.

Nemo enim tam malus & petulans eſt, qui non ſentiat ſe conſpectu Magiſtratus terreri, non aliter, ac ſi in fronte Magiſtratus ſignum aliquod terribilis Maieſtatis impreſſum cerneret. Et venefici, qui ſe diabolis mancipauerunt, cùm Magiſtratus iſſu vinciuntur, venefica potentia deſtituuntur. In his exemplis conſiderari debet vis diuinæ ordinationis, quæ vult, vt Magiſtratus malis timori eſſe debeat, vt Paulus inquit: Si malè feceris, time poteſtatem, non enim ſine cauſa gladium geſtat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit.

Tertia pars officiorum, quæ ſubditi Magiſtratibus debent, eſt perſolutio vectigalium & tributorum, ſiue ea ſint ordinata ſiue vrgente neceſſitate indicta. Nam gubernatio & defenſio Reipub. magnos ſumptus exigit, quibus ſæpe non ſufficiunt ordinati reditus ſeu penſiones, præcipuè belli tempore: ſicut Archidamus Lacedæmonius præſtans vir & militia clarus, rogantibus ſocijs, quantum pecuniarum ſatis eſſet ad bellum Peleponneſiacum, ſapienter reſpondit: Bellum ordinata non quærit.

Apoſtolus duas ſpecies penſionem ordinatarum nominat: φόρος ſignificat ordinata tri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ta tributa ex fundis, & bonis ſubditorum: τέλος vectigal eſt, quod penditur ex rebus, quæ aduehuntur vel euehuntur, ideo vt prohibeantur latrocinia & prædationes in vijs, & in mari. Omnium autem tributorum hi ſunt fines, vt ſint ſtipendia gubernatorum, & vt ſint theſaurus publicus, e quo ſumantur ſalaria miniſtrorum, qui ſocietati communi ſeruiunt in officijs Eccleſiaſticis, & ciuilibus, atq; alij ſumptus, quos publica neceſſitas multos & varios requirit, vtq; ſint ornamenta pacis & nerui bellorum.

Eſt autem valde neceſſarium in quolibet regimine, vt æraria recte curentur, vtq; cum decente magnificentia, & liberalitate ſit coniuncta honeſta parſimonia, quò proſpiciatur, ne inutilibus profuſionibus æraria exhauriantur atq; onerentur vſuris. Sapientiſſimus dux Luneburgenſis Erneſtus dicere ſolitus fuit: Miſerum eſt in paupertate regere: Eam miſeriam ſentiunt multis modis tam gubernatores quam ſubditi.

Porro ſicut Deus Magiſtratum & ſubditos in ſua ordinatione vinculo conſcientiæ & ſacroſancti iuramenti colligauit, ita Magiſtratus condens leges, proponens edicta, & indi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cens tributa ſemper in conſilium vocet ſuam ipſius conſcientiam coram Deo, ne quid in illis rebus faciat, quo conſcientiam ad Deum contaminet & lædat. Atq; viciſsim ſubditus præſtans obedientiam, & perſoluens tributa debita, conſcientiam propriam, pro teſte & inſpectore à Deo adiunctam adhibeat, vt & in faciendo & dando ſit fidelis. Bona enim conſcientia tutiſsimus eſt Magiſtratus conſiliarius, & eſt certus teſtis de ſubditorum fidelitate, quam qui lædit, ille non homines tantum, ſed ipſum etiam Deum lædere ſe ſciat. De qua re etiam philoſophicum dictum Menandri admonet: Omnibus hominibus conſcientia Deus eſt. Hoc eſt, dictamen bonæ conſcientiæ à Deo eſt, & viciſsim quod contra bonam conſcientiam fit, id contra Deum fit. Sed multo clarius admonet de hac re Spiritus ſanctus, ſubditos nimirum Chriſtianos, vt Paulus & Petrus dicunt, oportere obedire propter conſcientiam, in timore Domini, & propter Dominum. Hæc ſunt grauiſsima verba, quæ pium ſubditum ſemper de fide erga Magiſtratum debent admonere, & ſimul conſolari, quando ea quæ imperantur, ſunt dura.

In omnibus enim, quæ propter Deum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& conſcientiam in timore Dei patimur & ferimus, præſtanda eſt obedientia Deo. Quanquam igitur peccant Magiſtratus, cum ſine neceſsitate immoderatis oneribus, grauaminibus, expilationibus ſubditos onerant, excruciant & deglubunt, tamen ſciant ſubditi, quod ſicut cæteræ peccatorum pœnæ, ſic quoq; iſta onera patienter ferenda ſint, iuxta dictum: Patientia vobis neceſſaria eſt: Item Patientes vbi opus eſt.

Omnino enim cauere debent ſubditi, ne ſint ſeditionum autores vel ſocij. Itaq; etiam tunc cum atrox iniuria, quæ ſine peccato ferri non poteſt, neceſſariam recuſationem obedientiæ poſtulat, non ad ſeditionis auxilium, ſed ad beneficium legitimæ & conceſſæ defenſionis recurrendum eſt.

Seditiones eſſe Diabolorum furores inſigni portento oſtenſum eſſe ſcribit Nicephorus. Nam cum Antiochæi ſeditionem mouerent contra Theodoſium, propter impoſitum nouum vectigal, nocte ea, quæ diem ſeditionis præceſsit, viſa eſt in aëre furia, hoc eſt, Diabolus in forma mulieris, magnitudine ingenti & aſpectu horrendo diſcurrens, & aërem magno flabello concitans, ac talem vocem edens,

qualem edere ſolent, qui in caueis beſtias ad ferociam excitant.

CAPVT XXIIII.

REVERENTIAM CVM DILECTIONE utiliorem eſſe quam metum ſine amore.

SApienter Mitio apud Terentium de Paterno imperio diſſerit:

Pudore & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quam metu.
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credit grauius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur.
Mea quidem ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum,
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet,
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit,
Studet par referre, præſens abſensq́; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater & dominus intereſt, hoc qui nequit,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.

Ea oratio etiam non inepte ad Politicum imperium accommodatur, cuius malus eſt ad diuturnitatem cuſtos ſine dilectione metus, de quo imprudenter Tyrannus in Tragœdia dicit: Oderint dum metuant. Quem enim multi ſine amore metuunt, eum viciſſim metuere multos neceſſe eſt. Sicut Dionyſius Siculus adeo ſubditos metuit, vt in toto regno nulli hominum, niſi filiæ tonſuram barbæ crederet, quam poſtremo etiam metuens, ipſe ſibimet admota pruna barbam adurere conſueuit. Quid tali vita poteſt eſſe miſerius? de qua miſeria dicitur: Tyrannus metuit Turbam, metuit ſolitudinem, metuit Satellitij abſentiam, metuit ipſos etiam cuſtodes, Nec armatos illos apud ſe, nec inermes libenter videt. Et Claudianus dicit:

Qui terret, plus ipſe timet, ſors iſta Tyrannis
Conuenit, inuideant claris, forteſq; trucident.
Muniti gladijs viuant ſeptiq; venenis,
Ancipites habeant artes trepidiq; minentur,

Quanto vero felicior fuit Huldericus VVirtenbergenſis Princeps, qui cum in comitijs

audiret alios Principes de ſua potentia, & diuitijs, & arcibus, ac vrbibus munitis gloriari, ipſe hanc beatitudinem ſuam prædicauit, quod ſciret ſe ſubditis ita diligi, vt nemo inter ipſos eſſet, in cuius ſinu non vellet ſine cuſtode integram noctem dormire in vaſto campo. Recte itaq; à Seneca dictum eſt. Non eſt ibi Rex tutus, vbi nihil à rege tutum eſt: Saluũ Regem in aperto clementia præſtat, Et grauiter ab Agamemnone in Troade Senecæ dicitur. Violenta nemo imperia continuit diu, Moderata durant: Atq; ſapiens eſt Philonis dictum. Rex cum potentia manſuetudinem ſeruet, vt potius reuerentia à ſubditis colatur quam metu: Siquidem (vt Cicero ſcribit ad Q. Fratrem) nihil eſt tam acerbum, quam ad ſummum imperium adiungere acerbitatem naturæ: Eſtq; lectione dignum hac de re Neronis & Senecæ colloquium in Octauia.

Nero ad miniſtrum.

Perage mandata, mitte qui Plauti mihi
Syllæq; cæſi referant abſciſſum caput.

Ille reſpondet.

Iuſſa haud morabor, caſtra confeſtim petam.

Inter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Interpellat Seneca.

S. Nihil in propinquos temere conſtitui decet,
N. Iuſtum eſſe facile eſt, cui vacat pectus metu.
S. Magnum timoris remedium clementia eſt.
N. Extinguere hoſtem maxima eſt virtus ducis.
S. Seruare ciues maior eſt patriæ patri.
N. Præcipere mitem conuenit pueris ſenem.
S. Regenda magis eſt feruida adoleſcentia.
N. AEtate in hac ſatis eſſe conſilij reor.
S. Vt facta ſemper ſuperi comprobent tua.
N. Stulte vere hoc eſſe cum faciam Deos.
S. Hoc plus verere, quod licet tantum tibi.
N. Fortuna noſtra cuncta permittit mihi.
S. Crede obſequenti parcius, leuis eſt Dea.
N. Inertis eſt neſcire quid liceat ſibi.
S. Id facere laus eſt quod decet, non quod libet.
N. Calcat iacentẽ vulgus. S. Inuiſum opprimit.
N. Ferrum tuetur principem. S. Melius fides.
N. Decet timere Cæſarem. S. At plus diligi.
N. Metuant neceſſe eſt. S. Quicquid exprimi-
tur graue eſt.
N. Iuſsiſq; noſtris pareant. S. Iuſta impera,
Pulchrum eminere eſt inter illuſtres viros,
Conſulere patriæ, parcere afflictis, fera
Cæde abſtinere, atq; tempus iræ dare,
Orbi quietem, ſæculo pacem ſuo:

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hæc ſumma virtus, petitur hac cœlum via.
Sic ille patriæ primus Auguſtus parens
Complexus aſtra eſt.

Plutarchus dicit Princeps magis timeat, ne quid mali faciat, quam ne quid patiatur.

CAPVT XXV.

DE CONSILIARIIS.

SYracides inquit: Fili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. Id præceptum non tantum ad priuatos, ſed etiam ad Magiſtratus pertinet, quibus ideo magis ſapienti conſilio ad actiones opus eſt quam priuatis, quia ipſorum errores non tantum ipſis ſolis nocent, ſed adferunt pericula & calamitates publicas. Atq; præclare à Gregorio in Moralibus dictum eſt. Niſi per conſilium fulciatur fortitudo, deſtruitur, quia quo plus ſe poſſe conſpicit, eo virtus ſine moderamine deterius in præceps ruit. Sit ergo gubernator pijs fidelibus & ſapientibus conſiliarijs inſtructus, quia temeritas & conſiliorum contemptus multorum malorum cauſa eſt in omni-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnibus imperijs, ſicut exemplum Roboam oſtendit. Salus autem eſt, vt ait Salomon, Prouerb. 11. vbi multa conſilia ſunt, nimirum ſi cum timore & inuocatione Dei, a quo venit omnis bona & vtilis ſapientia ac felicitas, ſint coniuncta. Idq; tam gubernatores quam conſiliarij ſemper cogitent de inuocatione Salomonis petentis ſapientiam à Deo ad gubernationem piam, bonam & felicem, Atq; de Dauidis dicto: Pſalm. 119. quo affirmat præcepta Domini eſſe ſuos conſiliarios: & ad horum normam & præſcriptum ſe per Spiritum ſanctum in deliberationibus & actionibus gubernari petit. Apud Romanos hanc fuiſſe conſuetudinem legimus, vt quoties haberetur Senatus de publicis negotijs, omnis deliberatio à religioſa cauſa inciperetur, Sic enim exiſtimabant, ſe numinis afflatum ad deliberationes excitare. Menander Comicus grauiter dicit:

Aegeſtas conſilij
Mortalibus crebra affert incommoda.
Recta enim conſultatione nihil eſt tutius:
Sacra profecto res eſt conſultatio.

A viro ſapiente conſilium admittas,
Sapiens enim è ſapientibus conſilium
naſcitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Homerus pingit Regem ſedentem inter ſapientes & ſenes conſiliarios, cumq; illis de omnibus rebus deliberantem, ac ſine ipſorum conſilio nihil conſtituentem, vel dicentem, hoc eſt, nihil mandantem & reſpondentem publicè, niſi prius auditis eorum conſilijs. Talem fuiſſe Alexandrum Seuerum, qui anno Chriſti 225. factus eſt Imperator Romanus, hiſtoriæ teſtantur. Fuit ille Imperator laude dignus ob multas virtutes, & præcipuè ob iuſticiam & amorem doctrinarum, iudicia iuſtè adminiſtrari voluit, & Thurenum Verconium iniuſtum hominem fumo necari iuſſit, clamante præcone: Fumo punitur, qui fumos vendidit. Quia ille ſolitus erat accepta pecunia Imperatoris reſponſa fingere, cùm cauſas nunquam ad Imperatorem retuliſſet. Scholas publicas aperuit, & conſtituit ſtipendia non tantùm docentibus, ſed etiam diſcentibus pauperum ingenuorum filijs. Atq; has virtntes etiam in Ethnico ornauit Deus, aliqua felicitate gubernationis, & illuſtribus victorijs. Quamuis poſtea in Germanico bello vna cum matre Mammæa Moguntiæ in tumultu militum, quem auaritia matris excitauerat, miſerè eſt interfectus à Maximino Thrace. Cùm itaq; ali-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quando Conſtantinus Magnus audita hiſtoria de ipſius virtutibus, quæreret, quo pacto ille adoleſcens Syrus in laudatum adeò principem euaſiſſet, cùm pauci boni Imperatores, ſed multa tetra monſtra hominum, Heliogabalus, Caracalla, Domitianus, Nerones, Caligula præceſſiſſent? Reſponſum eſt ei, id potiſſimum probitati ac virtuti, ſapientiæq; eorum acceptum ferendum eſſe, qui Seuero ſemper adfueruut à conſilijs. Fuerunt autem illi Vlpianus, Iulius, Paulus, Pomponius, Alphænus, Martianus, Fabius, Sabinus, Aphricanus, Hermogenes, Celſus, Modeſtinus, præſtantiſſimi Iureconſulti, Catilius, Seuerus, doctiſſimus philoſophus, & AElius Seuerianus, qui habitus eſt à populo vir omnium ſanctiſſimus. Tales cùm habuerit conſiliarios, ſapienter, & cum laude imperium gubernauit.

Egregia eſt Demoſthenis admonitio in Orat. contra Ariſtog: Qui Reſpub: adminiſtrare volunt, illi non debent, ſubito coortis in animis hominum affectibus, atq; iræ ſuæ, conſilia accommodare: ſed accurate obſeruare, quid ratio poſtulet, quid res ipſa, quid oportunitas temporis atq; locorum, Nam illæ animorum perturbationes, vt ſubito exoriuntur, ita

ita ſtatim quoq; reſidunt, quæ vero prudenter geſta ſunt manent, atq; in longum tempus perdurant.

Porrò quod Sophocles de officio fidi ciuis, ſeu ſenatoris dicit in Antigone, id etiam de officio boni & fidi conſiliarij in aulis principum intelligi debet:

Ego, ſi quis in graui periculo ciuium
Verè ſalutarem ſciens ſententiam,
Eam timore victus occultat tamen,
Hunc iudico ciuem eſſe malum & inutilem.
Etſi quis antefert ſaluti patriæ
Priuati animi gratiam, atq; munera,
Hic eſt omnium mortalium iniuſtiſſimus.
Ego Deum teſtem inuoco, ſi patriæ
Diſcrimen impendere video meæ,
Me voce dicturum, atq; mente libera
Sententiam, veriſſima quæ videbitur.
Nec vllus hoſtis ciuitatis publicus
Priuatim amicus eſſe ducetur mihi.
Sed nauis hæc quæ ſeruat omnes vnica,
Sed ciuitas, qua cum vehementer integra,
In ipſa amicos quærere florenti licet.

Solon ſapienter dixit apud Laërtium.
Principi conſule non dulciora, ſed optima.

Apud Herodotum dicit Artabanus,

Eum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Eum virum præſtantiſsimum eſſe, qui inter cogitandum & deliberandum timidus ſit, colligens omnia mala, quæ euenire poſſe videantur, in agendo vero ſeſe confidentem præbeat.

Conſiderentur etiam hæc ſapientia dicta ex ipſis experientiæ exemplis ſumta. Lycurgus in orat: contra Leocratem citat ex veteri Poëta hos verſus:

Iratus ad pœnam Deus ſi quos trahit.
Auferre mentem talibus primum ſolet,
Caliginemq; offundit, vt ruant ſuas
Furentur in clades, ſibi quas noxijs
Accerſiuerunt vltro conſilijs malis

Lucani quoq; inſignes verſus ſunt.

Hoc placet ò ſuperi, cum vobis vertere cuncta
Propoſitum, noſtris erroribus addere crimen,
Cladibus irruimus nocituraq; poſcimus arma.

Liuius dicit lib. 5. Dec. 1. Vrgentibus Rempub. fatis, Dei & hominum ſalutares admonitiones ſpernuntur.

CAPVT XXVI.

DE CIVITATIBVS.

Ciuitas eſt ciuium cohabitantium communitas ſeu ſocietas, quæ habet ius & fa-

cultatem viuendi ſub proprio Magiſtratu vrbano, iuxta leges ſeu communes, ſeu municipales, & vtendi ac fruendi ſimul templis, iudicijs, priuilegijs foro. Nec ædificia & muri ſine ciuibus faciunt ciuitatem, nec ciues ſine ordinata, & legitima diſpoſitione & forma Reipublicæ, ſeu politiæ: ſed hæc in ciuitate coniuncta eſſe debent: vt recte dicit Ariſtoteles, ciuitatem non eſſe propter muros, ſed propter politiam, quam definit eſſe ordinem inter habitantes ciuitatem, in regendo ac obediendo. Atq; ædificia alia ſunt Eccleſiaſtica ſeu ſacra, nimirum templa, quæ ſunt domus Dei, deſtinatæ ad Eccleſiaſticas congregationes, vt in illis prædicetur verbum Dei, adminiſtrentur Sacramenta Chriſti, fiat publica Dei inuocatio, ac ſancti cultus diuini: & ſcholarum ædificia, in quibus iuuentus eruditur in doctrina pietatis & bonarum artium, quæ ſunt piæ, honeſtæ, vtiles & neceſſariæ. Alia ſunt ciuilia ædificia, (nam propter ſanctum vſum & finem inter Chriſtianos prophana nominari non debent, quamuis à multis, proh dolor, nimis turpiter prophanantur) Ea ſunt aut publica, vt Curiæ & Tribunalia, in quibus habentur ſenatus, exercentur iudicia: & quæ defenſioni, vt

muri,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

muri, portæ, propugnacula, vel alijs vſibus publicis ſeruiunt. Aut ſunt priuata ædificia, in quibus patresfamilias cum ſuis domeſticis habitant. Ciues autem ſeu incolæ ciuitatum, quos Ariſtoteles vnius ciuitatis ſocios appellat, in hos ordines diſtribuuntur: Alij ſunt Eccleſiaſtici, videlicet ſacerdotes, qui miniſterijs Eccleſiæ funguntur, quibus adiunctus eſt ordo doctorum & ſcholaſticorum. Alij ſunt ciuiles ſeu politici, inter quos Magiſtratus ſunt tanquam caput: Reliqui ciues ſunt corpus ciuitatis.

Vt autem vna anima, caput cum reliquo corpore ſeu membris colligat: ita Magiſtratus & omnes ciues colligati & deuincti ſunt vna religione, iuramento & legibus, & amore inter ſe mutuo, qui facit, vt illi tanquam patres patriæ regant, hi tanquam filij obediant. Atque de iuramenti vinculo grauiter dicit Lycurgus, illud neruum eſſe totius politici ſtatus, quo inter ſe deuinciuntur omnes, qui ſunt vnius politiæ ſocij: eam ob cauſam, quia etſi multi hominum pœnas poſſunt effugere, tamen iudicium & pœnas diuinas nemo effugere poteſt, etſi non ipſe, tamen eius poſteri & tota familia puniuntur. Addit etiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

obligationem cum ipſa hæreditate ad hæredes tranſire.

Ciuitatibus vnius imperium inutile eſſe ſapienter dixit Demoſthenes. Ariſtocratia autem, vel mixta quædam politia, ex Ariſtocritia & Democratia, ciuitatibus vtiliſsima eſt. Quando in tali politia eſt gubernatorum conſenſus, tunc feliciſsima ea eſt Reſpub. ſicut Solon dixit. Beata vrbs, quæ vnius præconis vocem audit. Et quamuis alibi aliter ſunt gradus Magiſtratuum diſtincti, Sunt enim alij Conſules, alij Prætores, Iudices, Senatores, tamen omnium Magiſtratuum hæc eſſe propria debent, vt ſint legitimè electi, vt fidi ſint patres ciuitatis, ſicut Romani ſenatum vocabant honeſtiſsimo nomine. Patres conſcriptos, vt iuſtè ſecundum leges regant, & iudicent, defendentes bonos, & punientes malos, inq; eo officio potius totum corpus, quàm priuatas ſingulorum perſonas intueantur, & curent: & quantum in ipſis eſt, ſint cuſtodes pacis & concordiæ, tùm internæ, tùm externæ, vt ſemina ſeditionum, diſcordiarum & bellorum ſtudioſiſsimè caueant, & cùm iacta eſſe ſentiunt, mox in ipſo puluere, ſeu in ipſa herba ſapienter opprimant (Ciuitatibus enim diſcor-

diæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

diæ, ſeditiones & bella ſunt peſtifera, Concordia & pace creſcunt, diſcordijs, ſeditionibus & bellis vaſtantur) vt ſint alieni à tyrannide, auaritia, ambitione, ſuperbia, petulantia, & vicinorum contemptu. Hæc enim vicia cum eorum animos occupant, qui ſunt in Magiſtratu, etiam optimas & florentiſſimas Reſpublicas euertunt.

Itaq; etiam illi penes quos eſt eligendi Magiſtratum poteſtas, cùm eligunt, Deum inuocare, & non ſuas affectiones erga perſonas ſequi, ſed vtilitatem Reipublicæ, & cum pietate virtutes ad felicem & bonam Reipublicæ gubernationem neceſſarias ſpectare debent.

Nec negligenda eſt Ariſtotelis admonitio libro ſecundo Ethicorum, Felicem eſſe ciuitatem, in cuius Magiſtratu ſunt Philoſophi, id eſt, homines doctrina excellentes. Et Politicorum tertio: Melius eſt regi ciuitatem à viro optimo quàm à lege optima. Bene enim ciuitati eſſe inquit Pyttacus, vbi malis imperare non licet.

Socrates apud Platonem Dialogo octauo de Republica, deridet illos, qui in electione Magiſtratus præferunt diuites. Et ſi quis, inquit ad Adimantum, in nauis gubernatione à

cenſus æſtimatione gubernatores eligat, pauperem verò licet gubernandi peritum, haud quaquam admittat, quid ex hoc ſequuturum cenſes? Adim: Vt malè nauem regat. Socrates: An non eodem modo quoq; in Magiſtratu accidet? Et apud Thucydidem libro 6. dicit Athenagoras: Diuites quidem meliores ſunt pecuniæ cuſtodes, ſed conſilia meliora dant viri prudentes.

Cleon etiam libro quinto Thucydidis ſic dicit. Plerumq; illi, qui ſunt mediocribus ingenijs præditi, melius regunt ſuas Reſpublicas, quàm aſtuti. Hi enim volunt videri ſapientiores legibus, & vincere ea, quæ ab alijs dicuntur, quia ingenia in maiore re oſtentare non poſſunt, ideo in multis negocijs ciuitates euertunt. Mediocres verò diffidentes ingenijs, non volunt eſſe callidiores legibus, nec certare dicendo cum alijs, conſcij ſibi ſuæ infirmitatis, ideo ſæpius proſunt ciuitatibus.

Reliquum corpus ciuitatis eſt, vt dixi, populus, cuius partes tanquam membra ſunt, primo. Patricij, qui ex antiquis familijs ſunt oriundi, Secundò Agricolæ, de quibus Ariſtoteles dicit ſexto Politicorum: Optimus populus eſt, qui terræ colendæ eſt deditus. Tertiò

Merca-

Mercatores. Quarto Opifices. Quintò Inſtitores. Sexto Mercenarij.

Sic itaq; ciuitas omnium eorum, quos recenſuimus, pulchra eſt Harmonia politica, in qua cùm conſeruatur conſenſus & concordia, nihil vrbana ſocietate eſt in humana vita dulcius & iucundius. Sed cùm hanc Harmoniam interna diſcordia perturbat, tunc, quemadmodum diſſona Muſica beluinos mugitus refert, ita ciuitas belua eſt multorum capitum. Grauiter autem dicit Pindarus in Pythijs: Facile eſt ciuitatem concutere, etiam imbecillibus, ſed rurſum in tranquillum ſtatum collocare, difficile eſt, niſi Deus ſit gubernator.

Tunc autem ſeruatur concordia, cùm ciues Deo & Magiſtratibus, Magiſtratus autem Deo & legibus obtemperant: & cùm tam Magiſtratus quàm populus vniuerſus, omnium ordinum, ſua ſtudia, actiones, & conatus ad hos fines, ſuo quiſq; loco confert, vt in vrbana ſocietate colantur ſtudia bonarum artium, doctrinarum & virtutum, conſeruetur honeſta diſciplina, iuſtè exerceantur iudicia ad defenſionem bonorum, & pœnam malorum, & ad cuſtodiam tranquillæ vitæ, pacis, iuſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ciæ, concordiæ & amicitiæ inter ciues, vt ſint mores pij, caſti, ſobrij, modeſti, ſine impietate, luxuria, libidinibus, iniuria, violentia & petulantia, actiones & contractus ſint iuſti, ſine auaritia, vi, dolo, ac fraude, ſermones ſint veraces ſine contumelia, maledicentia, & criminationibus, negociationes & opificia communi neceßitati & vtilitati ſeruiant, cum honeſto lucro, & non ſint impoſturæ, aut rapinæ, quibus plebs exugatur aut compiletur: Inprimis autem vt celebretur gloria Dei, conſeruetur vera Religio, vt prædicatione verbi diuini & vera admiſtratione ſacramentorum colligatur & ædificetur Eccleſia, quæ Deum vera inuocatione adoret, ſine cuius auxilio aut gratia, nulla politia aut Oeconomia felix eſſe poteſt. Sicut Dauid Pſal. 127. grauißime & ſanctißime admonet.

Et quod hi debeant eſſe principales fines, non tantum ciuitatum, ſed omnium quoque ſocietatum aliarum, in quocunq; imperio regio, prouinciali, aut vrbano, nimirum, vt celebretur, colatur & inuocetur Deus, propagetur noticia veri Dei, & exerceantur iudicia ad conſeruationem iuſticiæ, aliarumq; virtutum, ac pacis publicæ: id expreſſe dicitur.

Pſalm.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Pſalm. 122. Hieruſalem ædificata eſt, vt ſit ciuitas, cuius ſocietas eſt ſimul, Quia illuc aſcendunt tribus, vt ibi fiat teſtificatio Iſraeli ad celebrandum nomen Domini, quia ibi ſedent ſedes in Iudicio, ſedes domus Dauid, precamini ſalutaria Hieruſalem. Et Pſalm. 102. de qualibet ſocietate dicitur. Colligentur populi in vnum, & regna vt ſeruiant Domino, Item, Pſal. 147. Lauda Hieruſalem dominum, lauda Deum tuum Sion, Quia confortauit ſeras portarum tuarum, Benedixit filijs tuis in te: Qui emittit eloquium ſuum terræ, qui annunciat verbum ſuum Iacob, Iuſticias & iuditia ſua Iſrael. De hac re etiam admonet Stigelij diſtichon.

Vtq; alios alij de relligione docerent,
Contiguas pietas iuſſit habere domos.

Apud Pindarum Oda: 13. in Olymp: laudatur Corinthus hoc Encomio, quod deſcriptionem honeſtæ ciuilis politiæ continet:

Laudans domum victricem, benignam ciuibus & aduenis,
Corinthum celebro, veſtibulum Neptuni, ornatum viris.
In ea lex habitat, & ſorores eius,
Iuſticia, fundamentum vrbium,

Et concors pax,
Filiæ Themidis, quæ ſunt cuſtodes opum,
Et quæ iniuriam arcent, matrem faſtus.

Conuenit hoc Encomium cum dicto Euripidis in ſupplicibus. Quod continet vrbes hoc eſt, quando leges ſeruantur. Ciuitatis & politiæ Athenienſis deſcriptio eſt in oratione Periclis apud Thucydidem lib. 2. & collatio Athenienſium cum Lacedæmonijs in oratione Corinthiorum apud eundem autorem lib. 1. Eas orationes imo totum Thucydidem ſæpe legere, & relegere debent ciuitatum gubernatores, quia is anthor varia conſilia, & deliberationes ſapientes. & multa exempla obſeruatione digna, & ad prudentiam ciuilem ac politicam vtilia proponit, in deſcriptione contentionum, diſcordiarum, pugnarum & bellorum, inter ciuitates Græciæ.

Porro monſtrant hiſtoriæ, quod ſicut homines, ita etiam imperia & ciuitates naſcuntur, & quaſi per gradus ætatum creſcunt, corroborantur, & rurſum ſeneſcunt, debelitantur & moriuntur, quas imperiorum & ciuitatum ſiue periodos, ſiue ætates, ſiue terminos Philoſophi ad fatum referunt. Etſi autem etiam

recte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

recte ad has periodos accommodatur dictum Salomonis in Eccleſiaſte capite 3. Singulis ſuum tempus ſub ſole eſt, tempus eſt naſcendi, & tempus eſt moriendi, tempus eſt ædificandi, & tempus diruendi, tempus pacis, & tempus belli: tamen ſciendum eſt, quod ſicut Deus in hominum vita, pietatem & virtutes ornat longæuitate, & felicitate, atq; viciſsim impietatem & ſcelera punit infelicitate, & horribilibus pœnis, quibus flagitioſorum vita abrumpitur, iuxta dictum: Pſalm. 55. Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos: Ita etiam in imperijs, regnis, ducatibus, ciuitatibus, donat Deus longam felicitatem, ſi colatur pietas, honeſtas, virtus: punit autem ſeditionibus, bellis, alijsq; pœnis, & tandem prorſus deuaſtat, ſi neglecta pietate & virtute indulgeatur impietati, vitijs, ſceleribus, flagitijs. Hoc docent ſacræ literæ & hiſtoriæ multis inſignibus ſententijs & exemplis, quæ debent omnibus Chriſtianis eſſe nota. De imperiorum mutationibus generaliter dicitur Eccleſiaſtici 10. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſticias, & iniurias, & contumelias & diuerſos dolos: Et de vaſtationibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nibus terrarum ſæpe legatur caput 24. Eſaiæ & 16. Ierem. De ciuitatum euerſionibus caput Eſaiæ 1. & 23. Sæpiſſime autem cogitetur de deuaſtatione Hieroſolymitana, quam Deus exempli gratia omnibus ſocietatibus propoſuit, ſicut expreſſe dicitur, Ierem. 25. Ecce in ciuitate, in qua inuocatum eſt nomen meum, ego incipio affligere, & vos quaſi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes, ego gladium voco ſuper omnes habitatores terræ dicit Dominus. Quod itaq; de Hieroſolymorum vaſtatione dicit Chriſtus, Matth. 23. & Lucæ 19. id omnia regna, omnes ciuitates, imo omnes ſocietates & homines ſibi dictum eſſe exiſtiment, videlicet: Ideo quod non cognouiſti tempus viſitationis tuæ, Sic enim etiam cap. 17. Eſaiæ dicitur: Eris deſerta, quia oblita es Domini Dei, ſaluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata. Sophoniæ 3. deſcribitur imago peſſimæ ciuitatis, quæ peccatis & ſceleribus ſuis ruit prona in interitum. Ciuitas tyrannica & polluta, neq; audire, neq; caſtigari vult, Magiſtratus eius ſunt leones rugientes, Iudices vrſi, Sacerdotes prophani & contemptores, populus malus neſciens erubeſcere. Talis

inquit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

inquit ciuitas deſolabitur, vt vir in ea non remaneat.

Docent etiam hiſtoriæ ethnicæ & Philoſophorum dicta, quod imperia & vrbes virtute creſcant & ſeruentur, propter ſcelera vero rurſum decreſcant, puniantur & pereant. Manifeſtum eſt nullam fuiſſe in mundo Rempub. ampliorem, ſplendidiorem, auguſtiorem & potentiorem Romana: at illa ex paruis initijs virtute in tantam amplitudinem & maieſtatem creuit. Cum Seruius Tullus rex primum cenſum Romæ ageret, ditiſsimus inter ciues in bonis habuit non amplius mille & centum aureis; at ſequentibus ætatibus multi ciues Romani, cum magnis principibus certarunt diuitiarum ſplendore & copia: Ipſa vero Reſpub. omnibus imperijs & gentibus terrori fuit. Atq; hæc maieſtas tam diu durauit, donec gubernatores operam dederunt, vt in vrbe, & in municipijs, ac prouincijs virtutes colerentur, iuſta legum & iudiciorum autoritas vigeret, & boneſta diſciplina, pax, tranquillitas conſeruaretur, atq; donec ſocios æquitate fideq; defenderent, ita, vt (quemadmodum Cic. inquit 2. offic.) illud patrocinium orbis terræ verius quam imperium nominari

nari poſſet. At vero poſtquam neglecto virtutis ſtudio, & neglecta iuſticia, gubernatoribus cordi eſſe cœperunt ambitio, auaritia, iniuſticia, & idcirco vitijs indulgerent ipſi, & ſcelera in alijs relinquerent impunita, tunc illa Romana amplitudo & maieſtas rurſus decreuit & extincta eſt ſeditionibus internis, bellis externis, pœnis & vaſtationibus, de quibus Cicero, etſi ipſe initia eorum malorum tantum vidit, grauiſſime tamen 2. Offi. dicit: Iure igitur plectimur, niſi enim multorum impunita tuliſſemus ſcelera, nunquam ad vnum tanta perueniſſet licentia. Intellexit Ethnicus ille mutationes & calamitates imperiorum eſſe pœnas diuinas, quæ ob ſcelera infliguntur: quod nunc multi, qui Chriſtianorum nomen gerunt, vix agnoſcunt, ſed aut ad Stoicum fatum, aut Epicureo more ad caſum omnia referunt. Apud Euripidem in ſupplicibus inquit Theſeus ad Adraſtum:

Negligens Deos perdidiſti ciuitatem, (tur,
A iuuenibus adductus, qui cum honore afficiun-
Gaudent, & augent bella ſine iure,
Corrumpentes ciues, alius vt fiat Imperator,
Alius vt alium contumelia afficiat nactus potentiam,

Alius

Alius propter auaritiam, non conſiderans
Populo an accidat aliquid damni.

Ariſtoteles polit. 5. dicit: Politias maxime diſſolui propter iuſticiæ transgreſſionem. Obſeruetur etiam ſapientiſſimum Plauti dictum in Perſa, Sagariſtio ſeruus dicit.

Quid eſt id quod vidiſti?
Vt munitum muro tibi viſum eſt oppidum?
Perſa. (bitror,
Si incolæ bene morati ſint, pulchre munitum ar-
Perfidia, peculatus ex vrbe & auaritia ſi exu-
lent, (tio,
Quarta inuidia, quinta ambitio, ſexta obtrecta-
Septimum periuriũ, octaua indulgentia, (ſcelus.
Nona iniuria, decimum quod peſſimum aggreſſu
Hæc niſi aberunt centuplex murus rebus ſeruandis parum eſt.

Neq; externi hoſtes ciuitatibus tantum nocent, quantum inter muros nocent libidines, luxus, auaritia, impoſturæ, iniuriæ, violentia & ſeditio. Vt autem his vitijs maturè reſiſtatur, idcirco in omni bene conſtituta Repub. ſceleratorum hominum accuſationem fieri neceſſe eſt: Tria enim, inquit Lycurgus, ſunt munimenta Reipub. leges, iudicum ſententiæ, & accuſationes, nocentes in iudicium adducentes:

Leges

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Leges oſtendunt quid facere ciues & quæ vitare oporteat: Accuſator eos indicat, qui cum contra leges commiſerunt, pœnas Reip. debent: Iudex vero ſua ſententia eos, quos lex & accuſatoris vox oſtendunt eſſe reos, punit. Hæc cum ita ſint, neceſſe eſt accuſatores eſſe, quia ſine voce accuſatoris leges & iudicia ſunt muta.

Talis eſt etiam Pythagoræ ſententia, Quod eius ciuitatis ſtatus ſit optimus, in qua iniuriarum autorem in ius trahunt, accuſant, puniunt, etiam illi, qui iniuriam non ſunt paßi, quia non tam eius qui iniuria affectus eſt, quam totius Reipub. intereſt, vt ſcelera non maneant impunita, tum vt ipſi ſcelerati coërceantur, aut è medio tollantur, tum vt alij pœnarum exemplis à flagitijs abſterreantur, præcipuè verò vt Deo obtemperetur, nec impunitate ſcelerum irritetur vindicta diuina. Ad pœnarum autem executionem opus eſt miniſtris, quos lictores ſeu carnifices nominamus, de quorum officio dixit Auguſtinus: In bene ordinata ciuitate etiam carnifex ſuum locum tenet.

DE HONORE, QVEM IVVENTVS DEBET SEnectuti.

PAulus ad Tit. 3. dicit virtutes ſenum eſſe: ſobrietatem, caſtitatem, ſanctitatem, fidem, dilectionem & patientiam, quibus etiam moderationem affectuum, grauitatem & cognatas virtutes complectitur. Talis ſenectus eſt venerabilis apud omnes gentes, quia mandatum Domini, & ipſa natura eam reuereri, colere & honorare præcipit, & eæ, quibus dotata eſt, virtutes ſui admiratione eum honorem depoſcunt.

Nam in priuata vita ſunt ſenes, tanquam præceptores & cenſores iuuentutis, qui viuis virtutum exemplis ea præcepta morum & vitæ, quæ in ſcholis audiuntur, illuſtrant, & elegantia ac pulchritudine morum, grauitateq; vultus & geſtuum, non ſecus ac ludimagiſter admonitionibus & virgis, iuuentutem ad amorem & imitationem virtutum alliciunt atq; excitant, & à vitijs retinent & abſterrent.

In vita autem communi, ſeu ſocietatibus, vtiliores ſunt ſenes ad conſilia, quibus

gubernatio regitur, quàm iuuenes, tùm quia ſenum prudentia longo vſu & multis experientiæ exemplis eſt comprobata & confirmata, tùm quia ſenum conſilia, in quibus deferbuerunt vehementes animorum impetus, plerunqꝫ ſunt matura & moderata. De iuuenibus dicit Agamemnon in Troade Senecæ. *Iuuenile vicium eſt regere non poſſe impetus*: Itaqꝫ conſilia iuuenum in quibus adhuc feruent iuueniles impetus, coniuncti cum φιλαυτίᾳ & admiratione ſui, ſæpe ſunt immatura, & calida, atqꝫ eam ob cauſam periculoſa, ſicut ille dixit: *Qui nobis perdiderunt Rempub. Oratores noui, ſtulti, adoleſcentuli.*

Rectè itaqꝫ ab antiquis hanc appellationem accepimus, vt Patres conſcriptos, qui ad gubernacula Reipub. ſedent, ſenatum & ſenatores nominemus, a ſenio ſeu ſenili prudentia, ſicut etiam in ſacra ſcriptura ijdem ſeniores populi, & ſacerdotes presbyteri vocantur. Non tamen hæc in eam ſunt accipienda ſententiam, quòd ſenectutis ita ſit ſapientia propria, vt omnes ſenes ſint ſapientes, & ſapiens nemo ſit, niſi idem etiam ſenex ſit. Salomon cùm annum exceßiſſet viceſimum, benignitate & dono Dei omnes mortales ſapientia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

pientia vicit, & ſenex non annis, ſed mulierum perſuaſione factus eſt delirus. Atq; Romani Papyrij prætextati adoleſcentis prudentiam ſenatorio ordine & loco dignam iudicauerunt. Ita ſunt aliquando etiam inter iuuenes, qui ſingularibus Spiritus ſancti, vel ingenij ac naturæ dotibus ornati, vix cuiquam è ſenibus ſapientia cedunt, & viciſſim inueninntur ſenes annis, qui intelligentia & conſilijs pueri ſunt.

Extant autem in ſcriptura ſacra aliqua dicta, quæ reuerentiam ſenum præcipiunt, & eorum prudentiam ac conſilia prædicant, Leuit. 19. Coram cano capite aſſurge, & honora perſonam ſenis, & time Dominum Deum tuum. Prouerb. 16. Corona dignitatis ſenectus, quæ in vijs iuſticiæ reperitur. Eccleſiaſt. 25. Quàm ſpecioſum caniciei iudicium, & presbyteris cognoſcere conſilium, quam ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſus intellectus, & conſilium, corona ſenum multa peritia, & gloria illorum timor Domini. Iob. 12. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Pueros quadraginta duos, qui ſenem Eliſæum conuicijs afficiebant, diuina vltione vrſi dilaniabant, 4. Reg. 2.

Similia præcepta ſunt etiam in Philoſophorum, & Poëtarum ſcriptis. Laconibus mos patrius fuit, vt iuuentus non ſolùm ſuos quiſque parentes reuereretur, & morem eis gereret, verùm etiam, vt omnes ſeniores honorarent, tùm de via cedentes, tùm è ſedibus aſſurgentes. Et Chilon Laco dicere ad adoleſcentes ſolebat: Honorem à iunioribus ſenectuti habendum eſſe, vt etiam ipſi ſenes facti, ab alijs haberentur in precio.

Inſignes ſunt verſus Iuuenalis Satyra 13.

Improbitas olim fuit admirabilis æuo,
Credebant hoc grande nefas & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunq; puer, licet ipſe videret
Plura domi farra & maiores glandis aceruos,
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis.

Cicero ait Offic: 1. Eſt adoleſcentis maiores natu vereri, ex bisq; deligere optimos & probatiſsimos, quorum conſilio atq; autoritate nitatur. Ineuntis enim ætatis inſcitia ſenum conſtituenda & regenda eſt prudentia. Menander inquit:

Sententia ſenis tutior eſt quàm iuuenis,
Suntq; ſententiæ ſenum præſtantiores.

Sophocles:

Seni-

Senilem ætatem prudentia & oportuna conſilia ſequi ſolent.

Vt verò ſenes ſint venerabiles, idcirco diligenter caueant, ne eum, quem ipſis Deus & natura tribuit honorem, ipſimet turpi vita commaculent, & ſe indignos honore faciant. In Eccleſiaſtico dicit Deus: Tres ſpecies odit anima mea, pauperem ſuperbum, & diuitem mendacem, & ſenem fatuum ac inſenſatum. Eſt enim ſenum improbitas noxia iuuentuti, ſicut Plutarchus dicit: Vbi impudens eſt ſenectus, ibi inuerecundos eſſe iuuenes neceſſe eſt. Hæreat itaq; ſenibus ſemper in mente illud dictum Eccleſiaſtici: Corona ſenum multa peritia, & gloria illorum timor Domini. Et Apoſtoli præceptum ad Titum 3. Senes ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide & dilectione, & in patientia.

Sæpe etiam de Ciceronis dicto cogitetur, quod eſt in 1. Offic. Senibus labores corporis ſunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. Danda eſt autem opera, vt & amicos, & iuuentutem, & maximè Rempub. conſilio & prudentia quam plurimum adiuuent. Nihil autem magis cauendum eſt ſenectuti, quàm ne languori deſidiaq; ſe dedat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Luxuria verò, vt omni ætati, tùm ſenectuti fœdiſſima eſt.

CAPVT XXVIII.

DE MODESTIA.

AD rectam honoris inter homines communicationem etiam ea virtus pertinet, quæ modeſtia vocatur, de qua præcipitur Rom. 12. Honore inuicem præuenientes. Eſt autem Modeſtia virtus, quæ moderatur animi motus, ne nos ſuperbè & faſtuosè efferamus opinione, geſtibus, ſermone, cum aliorum, ſiue ſuperiorum, ſiue æqualium, ſiue inferiorum contemptu, ſed vt humiliter de nobis, & de aliis honorifice ſentiamus & loquamur, atq; iuxta hanc exiſtimationem etiam actiones & motus corporis ita regamus, vt cùm vocationis noſtræ ratione, cum decoro, cum ordine naturæ, legum, officiorum, perſonarum & locorum conueniant, atq; à faſtu, ſuperbia, toruitate, & à deformitate, quam Græci ἀσχημοσύνην vocant, ſint alieni.

Talis itaq; modeſtia complectitur plures pulcherrimas virtutes: quarum prima

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt Humilitas, quæ philautiæ, ſuperbiæ, & arrogantiæ oppoſita eſt, & timore Dei atq; propriæ imbecillitatis agnitione regit opiniones, & ſermones de nobis ipſis, vt ne quid amplius nobis tribuamus aut arrogemus, quàm æquum aut decorum eſt, atq; aliorum quoq; dona reuerenter agnoſcamus & magnifaciamus, eisq; ſuum locum & honorem libenter tribuamus. Cicero ſapienter eos præcipere ait, qui monent, vt quanto ſuperiores ſumus, tanto nos ſubmiſſius geramus.

Secunda, Moderatio animi, ſeruans decorum & modum in vtraq; fortuna, ſiue proſpera ſiue aduerſa, ne quid committamus, vel cupiditatibus, vel dictis, vel factis, contra auream illam ſententiam apud Terentium: Ne quid nimis. Et apud Plautum: Quod ſatis eſt, ſatis eſt. Vt enim naturæ, ſic etiam decoro inimicum eſt omne quod eſt nimium: & tùm nobis ipſis, tùm alijs moleſtum eſt, ſicut Plautus inquit in Pœnulo: Modus in rebus eſt optimus, nimia omnia nimium exhibent negocium hominibus ex ſe. Sapienter itaq; Q. Delium erudit Horatius:

AEquam memento rebus in arduis
Seruare mentem, neu ſecus in bonis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Ab inſolenti temperatam
Lætitia moriture Deli.

Et Pindarus ſapienter dicit: Proſperitas humana non diu durat, ſemper ad præſentem fortunam accommodabo animum, ne quid ſupra vires moliar.

Extat de hac virtute inſignis concio L. AEmilij apud Liuium Decad. 5. lib. 5. Exemplum inſigne cernitis mutationis rerum humanarum, ideo in ſecundis rebus nihil in quenquam ſuperbè aut violenter conſulere decet, nec præſenti credere Fortunæ, cùm quid veſper vehat, incertum ſit. Is demum vir erit, cuius animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec aduerſa infringet.

Cùm autem de moribus vſitatis dicat Ouidius:

Luxuriant animi rebus plærunq; ſecundis,
Nec facile eſt æqua commoda mente pati.

Et Xenophon de diſciplina Cyri. Longe difficilius eſt inuenire virum bona eleganter ferentem, quàm mala: Nam res ſecundæ multos impellunt vt fiant audaciores, & petulantiores: At res aduerſæ eam vim habent, vt omnes ſanos ad modeſtiam flectant. Ideo hominibus fortunatis admonitiones de hac virtute maximè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ximè ſunt neceſſariæ, qualis eſt illa Hecubæ apud Euripidem:

Non oportet victores imperare, quæ non
decet,
Neq; felices putare, quòd feliciter agent
ſemper,
Et ego enim felix eram, ſed nunc non ſum
amplius,
Vniuerſam enim felicitatem vna dies mi-
hi eripuit.

Et Senecæ in Troad. Quóq; fortuna altius
Euexit ac leuauit humanas opes,
Hoc ſe magis ſupprimere felicem decet,
Variosq; caſus tremere metuentem Deos
Nimium fauentes.

Euripides in Medea dicit. Aſſuefactum eſſe ad viuendum moderate, melius mihi videtur, ſi non magnifice tamen ſtabiliter ſic conſeneſcere. Nam vt hoc primum dicam: Moderate viuentium nomen vincit, & vti eo longe optimum eſt hominibus. Sed immoderata nullo tempore valent hominibus ad diuturnitatem. Tandem maiores calamitates, quando iraſcitur Deus, afferunt familiæ.

Cicero hac laude præfert Philippum Macedonem Alexandro filio, quòd modeſtior

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& moderatior fuerit. Atq; laudatur Agathoclis Syracuſani regis factum, quòd ſemetipſum in cœna vaſis fictilibus de hac virtute admonere voluerit, ſicut eſt in Epigram. Auſonij:

Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem,
Atq; Abacum Samio ſæpe oneraſſe luto.
Fercula gemmatis cùm poneret aurea vaſis,
Et miſceret opes pauperiemq; ſimul.
Quærenti cauſam reſpondit: Rex ego qui ſum
Sicaniæ, figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente
Diues ab exili progrediere loco.

Tertia eſt Grauitas temperata manſuetudine. Illa opponitur leuitati, Hæc verò grauitatem moderatur, ne degeneret in toruitatem, ſeu auſteritatem intractabilem, qualis fuit Catonis, quam in Demea reprehendit Terentius. Eam in concionatore etiam Paulus, & in patrefamilias reprehendit Syracides: Manſuetudo mitigat & ſedat affectus atq; perturbationes, ne ira furorq; mentem præcipitent, neue etiam in iuſtis obiurgationibus & pœnis modus excedatur, De hac virtute Sacerdotes admonet Paulus in Epiſt. ad Titum & Timoth. vt non ſint præfracti, iracundi, ſed modeſti, benigni, æqui, arguentes

guentes & exhortantes dure quidem, & grauiter, ſed cum lenitate tamen. Ad Epheſios etiam de hac virtute parentibus præcipit, ne ad iram prouocent liberos. Atq; in omni gubernatione ſit rectoribus notum Syracidæ mandatum, Cap. 4. Ne ſis tanquam leo in domo tua, euertens domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi.

Plato ita iræ imperauit, vt cum aliquando famulus plagas meritus eſſet, dixerit ad Xenocratem aſtantem, tu illum flagris affice, ego enim iratus ſum. Alio tempore ad Seruum dixit, quomodo te acciperem, niſi iratus eſſem? Nunquam enim, vt Cicero inquit Offic. 1. iratus qui accedit ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parum. Prudenter dicit Senex apud Terentium. Pro maximo peccato parum ſupplicij ſatis eſt Patri. Capitolinus M. Antonium laudat, quod etiam ad facinoroſos in pœnis publicis moderatione vſus ſit, vt ſemper ſupplicia legibus conſtituta mitigatione quadam leniret.

Quarta eſt, Amor mediocritatis in tota vita. Veriſſime enim ab Apollodoro dictum eſt.

Fortu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Fortuna magna non caret formidine,
Nec ſplendor eminens vacat periculo.
Et quicquid altum eſt, haud tutum diu manet.
Vt quod ruat vel inuidia, vel tempore.

Mediocria autem ſemper ſunt tutiora & firmiora vt eſt in verſibus Phocylidis.

Omnia ſunt mediocribus optima
Mediocris ergo volo eſſe in ciuitate:
Sublimia vero & excelſa ſunt periculoſa

Et Pindarus dicit in Pythijs: inueniens in vrbibus mediocria diutius florere, communi virtute contentus ſum.

In Philectote Sophoclis ait Chorus. O miſerum genus hominum, qui vitæ mediocritatem non colunt: Quicquid enim (inquit Seneca in Oedipo) exceßit modum, pendet inſtabili loco.

Mediocria autem ſunt tutiora,
Et in Thyeſte Senecæ dicit Chorus.

Stet quicunq; volet potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota quiritibus
Aetas per tacitum fluat.

Sic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies,
Plebeius moriar ſenex
Illi mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus
Ignotus moritur ſibi.

Sapienter etiam dictum eſt:

Felix ille animi diuiſq; ſimillimus ipſis,
Quem non mendaci reſplendens gloria fuco
Sollicitat, non faſtoſi mala gaudia luxus.
Sed tacitos ſinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla ſilentia vitæ.

Et Ouidius præcipit:

Vſibus edocto ſi quidquam credis amico
Viue tibi, & longe nomina magna fuge.
Viue tibi, quantumq; potes prælustria vita,
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Item:

Crede mihi bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quiſq; manere ſuam.

Horatij Oda 10. *libri carminum digna eſt, quam omnes memoriter teneamus, propter inſignem admonitionem de amore mediocritatis, & de ea, de qua antea diximus, moderationi animi.*

Rectius

Rectius viues, Lycini, neq; altum
Semper vrgendo, neq; dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celſæ grauiore lapſu
Decidunt turres, feriuntq; ſummos
Fulmine montes.

Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem bene præparatum
Pectus, informes hyemes reducit
Iuppiter, idem

Summouet, non ſi male nunc, & olim
Sic erit, quondam Cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neq; ſemper arcum
Tendit Apollo.

Rebus anguſtis animoſus, atq;
Fortis appare, ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

Et in alia Oda dicit.

Viuitur paruo bene, cui paternum.
Splendet in menſa tenui Salinum. (fert.
Nec leues ſomnos timor aut cupido ſordidus au-

Senecæ querela in octauia digna eſt conſideratione. Quid me potens Fortuna, Fallaci mihi. Blan-

Blandita vultu, ſorte contentum mea,
Alte extuliſti, grauius vt ruerem, edita
Receptus arce, totq; proſpicerem metus:
Melius latebam procul ab inuidiæ malis
Remotus, inter Corſici rupes maris.
Vbi liber animus, & ſui iuris mihi
Semper vacabat, ſtudia recolenti mea.

Quinta eſt ſedulitas cum modeſtia & quiete faciendi propria atq; neceſſaria, & vitandi πολυπραγμοσύνην, *quæ in gubernatione & ſocietate omni eſt noxia. Turbat enim ordinem Iuſticiæ diſtributiuæ, & non tantum iniuria ſed etiam contumelia afficit alios, quibus officia ſunt commendata: itaq; in omni vocatione & functione obſeruetur præceptum Apoſtolicum, 1. Theſſ. 4. In hoc incumbatis vt quieti ſitis, & agatis res proprias: & Petri admonitio, Nemo patiatur vt Allotrio Epiſcopus, qui & Polypragmon dicitur, quem etiam reprehendit Terentius: Tantum ne eſt otij tibi à re tua, aliena vt cures? Sitq; notum ſapiens Plauti dictum in Perſa:*

Si quam rem accures ſobrie aut frugaliter,
Solet illa rectè ſub manus ſuccedere,
Atq; ædepol vt quiſq; rem accurat ſuam, ſic ei
procedit,

Si malus aut nequam eſt, male res vertunt, quas
Si autem frugi, eueniunt frugaliter. (agit,

Sexta. Ciuilitas morum, quæ regit ſtatum, inceſſum, ſeßionem, accubationem, oculos, linguam, manuum & pedum motus, vt teneant decorum. Ideoq́ à Cicerone decorum Speciale vocatur: De hac virtute ſæpe multumq́ legendus eſt à Iuuentute elegantißimus liber Eraſmi Roterodami.

Septima, Verecundia (de qua Ariſtotelis filia Pythias interrogata, qui color eſſet pulcherrimus, venuſte reſpondit: Qui ingenuis per verecundiam oboritur) Oppoſita eſt impudentiæ & obſcœnitati, quo crimine infames fuerunt Cynici: Itaq́ Cicero Offi: 1. dicit: Cynicorum ratio tota eſt reijcienda, eſt enim inimica verecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.

Eſt autem naturæ noſtræ conſideratio non negligenda, quod Deus verecundiæ ſignum hominibus impreßit in ea parte, quæ omnium eſt maxime conſpicua, fronte & oculis, ſicut Euripides dicit, Pudor in oculis naſcitur, & quod totam humani corporis fabricam ad verecundiæ rationem conſtruxit: Sic eleganter ſcribit Cicero Offi. 1. Principio corporis noſtri magnam

gnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem, quæ formam noſtram reliquamq́ figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promptu, quæ autem partes corporis ad naturæ neceßitatem datæ aſpectum eſſent deformem habituræ, atq́ turpem, eas contexit, atq́ abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia, quæ enim natura occultauit, eadem omnes qui ſana mente ſunt, remouent ab oculis, ipſiq́ neceßitati dant operam, vt quam occultißime pareant, quarumq́ partium corporis vſus ſunt neceſſarij, eas neq́ partes, neq́ earum vſus ſuis nominibus appellant, quod facere turpe non eſt, modo occulte, id dicere obſcœnum eſt.

Quare ſic exiſtimandum eſt, quod impudentes non ſolum cum ciuilitate morum, ſed cum natura quoq́ pugnant, quæ quaſi proteſtationem contra inuerecundos edit, quando etiam in illis, qui frontem perfricuerunt, ſeq́ aſſuefecerunt vt ſint gnauiter impudentes, tamen ſæpe ruborem, & vultus deiectionem efficit.

Vt autem & Deus & omnes ſani homines, non ſolum inter Chriſtianos, ſed Ethnicos quoq́ impudentiam maxime deteſtantur: Sicut Ieremias de illis queritur, qui erubeſcere neſciunt,

unt, & apud Philoſophos multæ deteſtationes extant, vt Diphilus dicit: Homine impudente nullum eſt animal audacius.

Menander.

Qui neſcit erubeſcere, etiam timere neſcit.

Xenophon:

Impudentia ad omnem turpitudinem dux eſt,

Euripides:

Maximum omnium vitiorum impudentia eſt:

Ita verecundiam nos maxime amare, & colere decet, quæ & alijs & nobismetipſis, etiam tunc cum ſumus ſoli, imo quoq; Deo & ſanctis angelis hunc honorem exhibet, vt turpiter & obſcœne nihil faciamus aut dicamus, cuius nos vel coram hominibus, coram propria anima, & conſcientia, vel coram Deo & Sanctis ſpiritibus pudeat, & vt in illis etiam actionibus, quas naturæ neceſſitas exigit, ipſius naturæ Pædagogiam verecundè ſequamur. Amiſſa enim verecundia nihil boni, vel in homine, vel in ſocietate reliquum eſt: Sicut Plautus ſapienter dicit in Bacchidibus.

Illum ego periſſe dico, cui perijt pudor &c.

Et Seneca in Agamemnone.

Periere mores, ius, decus, pietas, fides.
Et qui redire neſcit, cum perit, pudor.

Tene-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Teneant itaq; adoleſcentes Apoſtolicum dictum: 1. Theſſ. 4. Poßidete vaſa ſeu corpora veſtra in ſanctificatione & honore. Et ſimiles etiam Philoſophorum ſententias, Vt Plautus dicit: Decet verecundum eſſe adoleſcentem. Theognis: Nullum theſaurum recondes intus meliorem verecundia. Theophraſtus, Reuerere teipſum, & non erubeſces coram aliis. Plato: Inter homines verecundos verſatur Deus. Item: Metus & pudor ſunt cuſtodes virtutum. Diogenes apud Laërtium: Rubor virtutis color eſt: Terentius: Erubuit, ſalua res eſt, Cicero de Oratore. Cuſtos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt. Idem, 2. de finibus: Verecundia eſt moderatrix cupiditatum. Valerius Maximus lib. 4. Verecundia parens eſt omnis honeſti conſilii, Tutela officiorum, Magiſtra innocentiæ, cara proximis, accepta alienis, omni loco, omni tempore, fauorabilem præferens vultum.

CAPVT XXIX.

DE HVMANITATE ET BENIGNITATE.

Homines ad ſocietatem conditi ſunt, vt in ea coniunctione primum ſeruiant Deo. Deinde inter ſe inuicem officia communicent: Ideo Ariſtoteles dicit: quod homo ſit animal ciuile ſeu ſociale, & Ariſtotelis ſenſum exponit Cicero officiorum 1. *Natura, inquit, vi rationis hominem conciliat homini, & ad orationis & vitæ ſocietatem. Nam vt omnia, quæ in terris gignuntur ad vſum hominum creantur, ita homines hominum cauſa generatos eſſe, Stoici dicebant, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poßint.*

Itaq; ſecundum naturam eſt virtus, quam Latini humanitatem, Græci φιλανθρωπίαν *vocant, & quæ huic cognata eſt benignitas, ſeu beneficentia, à quibus virtutibus homines humani & benigni, ſeu benefici dicuntur, qui ſtudia & officia ſua libenter in commune conferunt, nihilq; à ſe alienum eſſe putant, quod ad conſeruandam vitæ coniunctionem pertinere videtur:*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

videtur: ideoq́; ſtudent, vt eam & affabilitate, & comitate, & rerum, conſiliorum, atq; officiorum, quibus aliorum indiget neceßitas, communicatione colant. De talibus hominibus recte dicitur: Bonus vir bonum commune eſt, quia bonitas eſt communicabilis, hoc eſt, bonitas benefica eſt, Item, Homo homini Deus eſt, quia Deum in ciuili vita & conſuetudine imitatur, eo, quòd humanitatem & beneficentiam erga alios homines, & præſertim miſeros & opis conſiliíq́; indigos exercet.

Contrà verò, inhumani, moroſi, & miſanthropi, ad ſocietatis inter homines cultum, ac conſeruationem ſunt inepti, & cùm accedit (vt plerumq; fit) truculentia, tunc ſocietatum peſtes, & aliorum hominum calamitates ſunt, ſicut in Prouerbio dicitur: Homo homini lupus, & homo homini Diabolus eſt.

De Epaminunda refert AElianus, quòd monere ſolitus fuerit amicos, ne vnquam è foro diſcederent, niſi nouum amicum aliquo beneficio ſibi adiunxiſſent. Et de Tito Veſpaſiano narrat Suetonius, quòd dicere conſueuerit: Non oportet quenquam à facie Principis triſtem diſcedere. Et quòd aliquando veſperi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

recordatus, quòd eo die nemini beneficium præſtitiſſet, exclamauerit: Hunc diem perdidimus amici. Inter doctos noſtri temporis non vidit ſol humaniorem & benigniorem hominem Philippo Melanthone, de quo verè dici poteſt, quòd profuit omnibus, obfuit nemini, & ſine beneficijs nullum diem tranſegit.

CAPVT XXX.

DE GRATITVDINE.

GRatitudo reſpondet beneficentiæ, & eſt pars honoris, qui debetur benè meritis. Eſt autem virtus, quæ agnoſcit & profitetur, ſe ab alio beneficium accepiſſe, & viciſſim reddit debitam gratiam, pijs votis, animi beneuolentia, ſermone, atq; alijs, quibus poteſt, officijs. De hac inquit Cicero pro Planc: eam non ſolùm maximam, ſed etiam matrem reliquarum virtutnm eſſe.

Heſiodus præcipit, vt in referenda gratia agros fertiles imitemur, qui multo plus adferunt, quàm acceperunt. Sed quia non eſt omnium hominum ea fortuna aut conditio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vt huic præcepto Heſiodi obedire poſſint, ideo addenda eſt ad præceptum admonitio Ciceronis in 3. Philipp. Cui referri gratia non poteſt quanta debetur, habenda tamen eſt, quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. Et quidem tale eſt plerumq; hominum beneficorum ingenium, vt magis oſtenſione gratitudinis, quæ fit pijs votis, ſermone & obſeruantia, quam quæ redditione & remuneratione fit, delectentur. Et pertinet ad eam Ciceronis admonitionem verſiculus: Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Sicut autem Gratitudo [h] *excitat beneficos, vt velint valde eſſe benefici, quemadmodum à Sophocle dictum eſt: Gratia ſemper gignit gratiam: ita contrà, ingratitudo fontem beneficentiæ exiccat & obſtruit, & ingratus ſibimetipſi & alijs nocet: quam ob cauſam Cicero ingratum hominem communem hoſtem tenuiorum eſſe dicit. Hinc eſt illa exclamatio apud Plautum in Aſinaria:*

Ingrata atq; irrita omnia eſſe intelligo
Quæ dedi, & quod beneſeci, at poſt hac tibi
Malè quo potero facere faciam, meritoq; id
faciam tuo.

Et apud Catullum:

Deſine de quoquam quicquam benè velle mereri,
Aut aliquem fieri poſſe putare pium.
Omnia ſunt ingrata, nihil feciſſe benigne eſt.

Sed meminerimus nos à Chriſto aliter inſtitutos eſſe, vt in benefaciendo mandatum & exemplum Dei ſequamur. Eſt mundus ingratus Deo, tam pro ſpiritualibus quam pro corporalibus beneficijs, de qua ingratitudine multæ extant querelæ in ſcriptura. Nec de Iudæorum nefaria ingratitudine erga Filium Dei ſaluatorem ſatis cogitari poteſt. Et tamen Deus theſaurum ſuæ beneficentiæ non prorſus cl[illegible]dit, ſed vocem Euangelij prædicari vult in mundo, vſq; ad vltimum diem, & Solem ſuum oriri ſinit ſuper bonos & malos, nutrit & alit eos, interim tamen comminationibus, & pœnarum exemplis oſtendit, quòd ingratitudinem deteſtetur, & quòd velit punire ingratos, non ſolùm in hac vita, ſed etiam in nouiſſimo iudicio.

Sic etiam mundus eſt ingratus erga homines beneficos, & benemeritos, atq; talis ſemper fuit & erit mundus. Ingratitudo impiorum contra Prophetas, Apoſtolos & miniſtros Dei nota eſt. Laban ingratitudo erga generum Iacob, Gene. 31. Pincernæ erga Ioſephum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſephum, Gene. 40. Ammonitarum & Saulis erga Dauidem 1. Reg. 10 & 19. deſcribitur.

Athenienſes Solonem ſapientiſsimum legislatorem, qui multis alijs etiam beneficijs patriam affecerat, Salamina recuperauerat, Pyſiſtrati tyrannidem repreſſerat, tandem in exilium eiecerunt. Idem euenit in eadem Republica Ariſtidi, qui Iuſti cognomen virtute adeptus erat, & Themiſtocli duci feliciſsimo, qui in exilio dicere ſolitus fuit: Se ſimilem fuiſſe plantis, ſub quarum vmbram accurrunt homines tempeſtate afflicti, & easdem, vbi redijt ſerenitas, euellunt. Accidit hoc apud Lacedæmonios Lycurgo, de quo Apollo per oraculum dixerat, neſcire ſe, vtrum eum propter ſummas virtutes hominum an Deorum numero aggregaret: In Romana Repub. Scipioni Africano, qui in exilio cùm moreretur, iuſsit ſepulchro ſuo inſcribi: Ingrata patria, ne oſſa mea quidem habebis. At his tamen vita relicta eſt. Phocion autem ciuis & dux optimus, & Socrates præſtantiſsimus Philoſophus, ac iuuentutis Atticæ præceptor, publicis iudicijs damnati ſunt, vt cicutam biberent.

Sic & Miltiades, cuius conſilio & fortitudine Perſicus exercitus in campo Maratho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nio profligatus erat, & qui Lemnum Atticæ ciuitatis Imperio adiecerat, poſtea infeliciter tentata pace ab inuidis accuſatus, & publice damnatus eſt, vt quinquaginta talenta, id eſt, triginta millia coronatorum penderet: ac in carcerem ductus eſt in quo miſerrime vitam finiuit.

Beliſarius res maximas fortiter præclare & feliciter geſſit pro Iuſtiniano Imperatore, cuius iuſſu poſtea omnibus bonis ſpoliatus & oculis orbatus eſt. Ille maximus dux & glorioſiſſimus victor ædificauit tuguriolum in publica via & à prætereuntibus victum mendicabat, dicens, viator da obolum Beliſario quem virtus extulit, cæcauit inuidia.

Hæc ſunt exempla ingratitudinis, de quo ſcelere, quod eſt vſitatiſſimum in mundo, queritur verſus Catulli:

Omnia ſunt ingrata, nihil feciſſe benigne eſt.

Et alius, qui in celebri quadam Germaniæ vrbe veſtibulo Curiæ inſcriptus eſt:

Sic mos eſt horum, Vndanck in fine laborum.

Eſt quoq; eadem in his carminibus ſententia:

Sunt homines, humeris quos ſi quis portet ad vrbem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Auſoniam, domiti quæ caput orbis erat,
Nec tamen ad portam placide deponat eoſdem
Gratia preteriti nulla laboris erit.

Atq; talis cùm ſit mundus, ſciamus, Deum quidem eam ingratitudinem horribiliter punire, ſicut comminatio ſonat Prouorb. 17. Qui reddit malum pro bono, non recedet malum de domo eius: Sed tamen velle, vt benefaciendo pergamus, propter ipſius mandatum, & propter communem Eccleſiæ & vitæ neceſsitatem ac vtilitatem. Nam ad coniunctionem vitæ nihil magis eſt neceſſe, quod quidem ab hominibus præſtari poteſt, quàm officiorum communicatio, quæ fit mutua beneuolentia, benignitate & beneficentia, de qua communicatione in Græco verſu dicitur:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν,
Χεὶρ χεῖρα νίπτει καὶ δάκτυλος δάκτυλον.

Vir virum, & ciuitas ciuitatem ſeruat.
Manus manum lauat, & digitus digitum.

Atq; cogitemus Deum eſſe remuneratorem, etiamſi nemo hominum ſit gratus. Semper itaq; cogitet homo pius in quocunq; vitæ genere poſitus, de dicto Apoſtolico Galat. 6. Bona faciendo ne defatigemur, tempore enim ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habemus,

bemus , operemur bonum , tùm erga omnes , tùm maximè erga domeſticos fidei.

Etiam optimi quiq; inter Ethnicos , voluntatem & ſtudium benefaciendi propter vulgi ingratitudinem non abiecerunt , ſed conſtanter retinuerunt , propterea quòd ſentirent virtutem propter ſe expetendam eſſe. Themiſtocles , Phocion & Ariſtides vſque ad mortem beneuolentiam retinuerunt erga patriam. Themiſtocle cùm Rex alienus , ad quem confugerat , contra Athenienſes , à quibus expulſus fuerat , vellet vti , maluit ille veneno , quod in calamo ferebat , vitam finire , quam ingratæ patriæ bellum inferre. Phocion cùm accepta cicuta interrogaretur , ecquid filio , qui peregrè aberat , nunciari vellet ? reſpondit : Dicite illi , ne mortem patris vlciſcatur , neq; eius interfectores odio habeat. Ariſtides in exilio ſuo Deos precari ſolebat , vt Athenienſibus , quæcunq; cuperent , benignè fauſteq; euenirent.

Commendent adoleſcentes memoriæ aliquot inſignia dicta contra ingratitudinem , deterrimum vitium , ex ſacra ſcriptura & Philoſophis , vt Prouerb. 17. Qui reddit malum pro bono , non recedet malum de domo eius. 16. Ingrati ſpes tanquam hybernalis glacies tabeſcet ,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& peribit, tanquam aqua ſuperuacua. Eccleſiaſtes ait, cap. 9. Ciuitas parua, & pauci in ea viri, venit contra eam Rex magnus, & vallauit eam, perfecta eſt obſidio, inuentusq; eſt in ea vir ſapiens & pauper, qui liberauit vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis. Mimus inquit: Ingrato homine terra nihil peius creat. Item: Dixeris cuncta maledicta, cùm hominem ingratum dixeris: quæ ſententia hoc diſticho comprehenſa eſt:

Cuncta ſimul verbo maledicta expreſſeris vno,
Ingratum ſi quem dixeris eſſe virum.

Plautus in Perſa. Nihil amas, cùm ingratum amas. Et in Ciſtellaria: Herculè miſerum eſt ingratum eſſe hominem. Cicero Offic. 1. Omnes immemores beneficiorum oderunt, eamq; iniuriam in deterrenda liberalitate ſibi etiam fieri, eumq; qui facit communem hoſtem tenuiorum putant. De Perſis ſcribit Xenophon, quòd vix vllum vitium grauius damnauerunt & puniuerunt, quàm ingratitudinem, cùm ſciuiſſent ingratos potuiſſe gratiam referre. Laudantur etiam Athenienſes & Macedones, quòd legibus actionem dederunt aduerſus ingratos, quam vocarunt actionem ingratitudinis.

Et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et inſigne exemplum recitatur in hiſtoria Philippi Macedonis, qui fuit pater Alexandri Magni. Is militem quendam iuſſerat nauigare ad certa loca ſpeculandi ſeu explorandi gratia: Interim orta tempeſtate, nauis victa procellis & fluctuum impetu, fracta eſt. Cumq́; miles ille nataret inter fluctus maris, fortè accidit, vt Agricola ad littus accederet, cuius villa non procul à mari aberat. Is audito clamore Militis periclitantis, opem ei adfert, & receptum ex aquis in ſuam cymbam vehit in domum, defatigatumq́; labore natandi, & confectum fame, inſomnia, mœrore, frigore, ac penè exanimatum recreat ad focum, impoſitumq́; lectulo, refectum cibo potuq́; fouet omnibus officijs, donec animum vireſq́; recipiat: poſt triduum abire cupientem viatico etiam inſtruit. Miles diſcedens rectà pergit ad Regem Philippum, narrat naufragium, iactat ſuos labores, exaggerat pericula, petit præmium, Philippus iubet nominatim petere donum. Ibi nebulo iſte petit villam Ruſtici ſeruatoris ſui, eo quod naufragus ad hanc villam enataſſet, ideoq́; eum locum ob memoriam calamitatis ſingulari affectu proſequeretur. Impetrat à Rege liberali, & ignaro beneficiorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Ruſtici, donationem villæ illius, confirmatam diplomate. Cum quo miles ad villam proficiſcitur, & Ruſticum à quo ſeruatus, & multis beneficijs affectus erat, expellit. Is verò mox recta ad regem iter inſtituit, & commemorat ſua in eum militem beneficia, & iniuſtum eſſe queritur ſe à ſuo alumno, pro hoſpitalitatis beneficio, eijci ex paterna poſſeſsione. Philippus Rex cognita militis perfidia & ingratitudine, iubet eum reduci, & in carcerem conijci, & cum ignominia exautorato, fronti eius hæc verba inuri mandat: HOSPES INGRATVS: Villam vero Ruſtico reſtituit.

CAPVT XXXI.

DE ÆMVLATIONE ET GLORIAE AP-petitione.

ÆMulationis vocabulum medium eſt, quod aliquando liuoris & inuidiæ contentionem, aliquando honeſtum ſtudium imitandi aliorum virtutes ſignificat. Inuidiæ æmu-

æmulationi ſemper adhæret cognatum vicium ambitio, quæ eſt inordinata, & ſuperba appetitio gloriæ, & officiorum, ſine legitima electione, ſeu vocatione, contra regulam & doctrinam Apoſtoli ad Heb. 5. Nemo ſumit ſibi honorem niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron, Ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt fieret Pontifex, ſed is qui dixit illi, filius meus es tu, ego hodie genui te: Sicut & alibi dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Hæc itaq; vitia coniuncta, vt ſunt maximè vulgaria, ſicut Heſiodus dicit, quod figulus figulum æmulatur, faber fabrum: ita & ſunt grauiſſima peccata coram Deo, & omni ſocietati in Eccleſia & Repub. ſunt in primis noxia. Vbi enim æmulatio eſt & contentio, ibi eſt omne opus prauum, inquit Iacobus cap. 3. Et Cic. Offi. 1. dicit. Maxime adducuntur plerique vt eos iuſticiæ capiat obliuio, cum in Imperiorum, honorum, gloriæue cupiditatem inciderunt, quod enim eſt apud Ennium: Nulla ſancta ſocietas nec fides regni eſt, id latius patet: nam quicquid eiusmodi eſt, in quo non poſſunt plures excellere, in eo plerunq; fit tanta contentio, vt difficilimum ſit ſanctam ſeruare ſocietatem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tem. Declarauit id tempeſtas C. Cæſaris, qui omnia iura diuina & humana peruertit, propter eum, quem ipſe ſibi opinionis errore finxerat principatum. Eſt autem in hoc genere moleſtum, quod in maximis animis ſplendidiſsimisq́; ingenijs, plerunq; exiſtunt honoris, imperij, potentiæ, gloriæ cupiditates, quo magis cauendum eſt, ne quid in eo genere peccetur.

Omnes hiſtoriæ ſacræ & prophanæ, plenæ ſunt exemplis, quæ teſtantur, ex praua æmulatione, & ambitione vana, naſci in Eccleſia ſchiſmata & ſectas, in Rebuſpub. vero ſeditiones, bella inteſtina, & demum earum mutationes & euerſiones: in amicitijs contentiones, lites, diſcordias, rixas, ſimultates, & odia. Sapienter itaq; dicit Cicero in Lælio, peſtem nullam maiorem in amicitijs eſſe, quam honoris & gloriæ certamen, ex quo inimicitiæ ſæpe maximæ inter amiciſsimos extiterunt. Arium in tantam impietatem demerſit ambitio, vt cum in petitione Epiſcopatus Alexandriæ, repulſam paſſus eſſet, blaſphemam hæreſin contra filium Dei excogitauerit, qua Eccleſia multis annis miſerrimè dilacerata & afflicta fuit, & quæ neq; hodie planè extincta eſt.

Ciuilia exempla poſſent infinita recitari,

tum de politijs, tum de priuatis amicitijs, ſed vnum illud, cuius Cicero mentionem facit, maxime eſt illuſtre. Inter Cæſarem & Pompeium amiciſſimos affines orta fuit æmulatio, & fuit vterq; ambitioni plus nimio deditus. Pompeius ſemper in ore habebat verſum græcum, eius ſententiæ, quòd ſemper cuperet tenere principatum, & alijs præcellere: Cæſar dicere conſueuit, Si violandum ius eſt, regni cauſa violandum eſt, in cæteris pietatem colas. Et præteriens aliquando oppidulum cùm aliquis è comitibus moueret quæſtionem, An ne ibi etiam de principatu eſſet contentio, reſpondit Cæſar, ſe quidem ibi malle eſſe primum, quam Romæ ſecundum. Quid autem illa vtriuſq; ambitio & æmulatio in Romana Repub: effecerit, quantum turbarum & damni dederit, & quomodo ipſi quoq; autores puniti ſint, id non tantum doctis, ſed ferme vulgo notum eſt.

Scholaſticum æmulationis exemplum duorum præſtantiſſimorum Philoſophorum, Platonis præceptoris, & diſcipuli ipſius Ariſtotelis Obſeruandum eſt, quia ſæpe ſimilia accidunt. Nam ſcribit Aelianus, quod Plato ſolitus fuit Ariſtotelem nominare mulum, quia

mulus

mulus cum ſaturatus eſt lacte materno, calcibus matrem petit: Sic Ariſtoteles ſcholam contra Platonem aperuerat, in qua aduerſus Platonem diſputare ſolebat. Sed Ariſtotelem in ſtudio inquiſitionis Philoſophicæ defendebat dictum. Amicus Plato, amicus Socrates magis amica veritas.

Altera autem æmulationis ſpecies non ſolum in vitio non eſt, ſed laudem etiam meretur, atq; habet adiunctam piam & honeſtam gloriæ appetitionem, eius nimirum gloriæ, quæ eſt approbatio Dei & propriæ conſcientiæ, aliorumq; bonorum, ac recte iudicantium teſtimonium, & celebratio: de qua gloria dicit Apoſtolus: Gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod cum ſimplicitate & ſinceritate Dei, non ſapientia carnali, ſed per Dei gratiam conuerſati ſumus in mundo. Et 1. Timoth. 3. Oportet bonum teſtimonium habere ab extraneis, ne in opprobrium incidat, & laqueum calumniatoris. Salomon in Eccleſiaſte Cap. 7. Bonum nomen melius eſt quàm vnguenta precioſa. Plautus etiam dicit in Moſtellaria: Ego ſi bonam famam mihi ſeruaſſo, ſat ero diues. Ac notus eſt verſus vulgaris:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Omnia ſi perdas, famam ſeruare memento,
Qua ſemel amiſſa, poſtea nullus eris.

Quare ita æmulari aliorum virtutes, vt ſine inuidentia & liuore, vera Dei & hominum approbatio, vnà cum bonæ conſcientiæ teſtimonio appetatur, ea æmulatio pia, boneſta & laudabilis eſt, ſicut dicit Apoſtolus, Galat. 4. Bonum eſt æmulari in re bona ſemper. Et quidem ipſa veræ gloriæ dulcedo, & pulchritudo, haud parum bona ingenia ad virtutis ſtudium excitat, ſicut eſt apud Ouidium: 5. de Triſtibus.

Deniq; non paruas animo dat gloria vires,
Et facunda facit pectora laudis amor.

Eſt enim, vt Cicero inquit 3. de finibus, hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris, & futuræ poſt mortem famæ etiam, detracto ſenſu, conſulendum eſt. Talem, de qua dixi, gloriam qui negligit, eum Auguſtinus crudelem eſſe dicit, Et Poëta inquit: Leuis eſt, nec illum ſtimulat gloriæ decus.

CAPVT XXXII.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE QVÆSTIONE: AN LICEAT PETERE officium in Eccleſia, vel Republica.

Apoſtolus diſerte dicit: 1. ad Timoth. 3. Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: Non itaq; peccatum eſt, cum quis conſcius ſibi mediocris induſtriæ, & aptitudinis per Dei gratiam, offert ſuam operam Eccleſiæ, ad ædificationem, ſeruato modo inculpatæ petitionis, qui modus & ad Deum & ad homines obſeruandus eſt, nimirum, vt petens officium ſeria inuocatione ſubmittat ſe voluntati Dei, agnoſcens vocationes à Deo regi, & diſtribui ab ipſo miniſteria, & ſine ipſius auxilio, & gratia eſſe vocationes inutiles & infelices, ſicut Ioh. 3. Baptiſta dicit. Non poteſt homo ſibi ſumere quicquam, niſi datum ſit illi de cœlo.

Secundo, vt ſe humiliter etiam ſubijciat iudicio eorum, penes quos eſt legitima & ordinata electio, ac vocatio, vtrumq; voluntati Dei aſcripturus, ſiue eligatur, ſiue repudietur.

Tertio, ne donis, promiſſis, perſuaſio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nibus, aut alijs malis artibus electorum iudicia corrumpat, aut quoquo modo vulgi ſtudia ſibi conciliet, ut contra ordinatæ electionis rationem intrudatur.

Hæ conditiones cum obſeruantur, tunc petitio miniſterij in Eccleſia iuxta dictum Apoſtoli, eſt licita, & non pugnat cum ea ſententia, quæ eſt ad Hebræos 5. Nemo ſumit ſibi honorem, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Imo vero talis petitio huic ſententiæ eſt conformis: ita enim petens non vult ſibi ſine legitima vocatione honorem accipere, ſed ideo ſuam operam humiliter defert, ut legitimam vocationem expectet. Et hæc admonitio etiam ad officia ciuilia accommodetur. Nulla fuit Reſpub. in qua officiorum publicorum petitiones vſitatiores fuerint, quam Romana. Et quamuis ſæpiſſimè inculpatæ petitionis modus neglectus fuit, tamen non eſt dubium, multos honeſtos viros eum modum, quantum ab Ethnicis fieri potuit, & intellexiſſe & cuſtodiuiſſe. Cum autem homini mediocriter idoneo, per legitimam electionem & vocationem offertur miniſterium, excuſare quidem ſe, modeſtiæ eſt, planè repugnare, eſt hominis inobedientis, ignaui & de auxilio Dei deſperantis. De talibus cauſis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſis etiam à Cicerone diſputatur: 1. Off.

Excuſabat ſe Moſes cum à Deo vocaretur ad eductionem populi Iſraelitici, Exod. 3. & 4. quòd ad illud officium non eſſet idoneus, ſimili ratione excuſabat ſe Ieremias Cap. 1. Sed Dominus vtriusq; excuſationi, & ſuam voluntatem, & promiſsionem ſuæ præſentiæ, gratiæ & auxilij opponit. Ionas vocatus à Domino, vt Niniuitis pœnam imminentem annunciaret pœnitentiæ concione, aufugiebat, ſed Dominus eum naufragio quidem caſtigatum, ſed tamen in ventre cœti cuſtoditum, ad miniſterium capeſſendum extraxit.

Hæc exempla admonent vocationi diuinæ non eſſe pertinaciter reſiſtendum, ſed voluntati Dei vocantis humiliter parendum eſſe, cum vera inuocatione & fiducia (vt Paulus inquit 2. Cor. 3.) ad Deum, per Ieſum Chriſtum, non quòd idonei ſimus ex nobis ipſis cogitare quicquam, tanquam ex nobis, ſed quod omnis ſufficientia noſtra à Deo ſit: is per Spiritus ſancti gratiam & dona, fecit idoneos Prophetas & Apoſtolos ad miniſteria Eccleſiæ, pios Reges ad gubernationis officia: Ipſe etiam nunc eos, quos ad miniſteria ſua, ſiue in Eccleſia, ſiue in politijs, per legitimas electio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nes vocat, idoneos faciet, ſi ipſum in fide inuocauerint.

Hanc conſolationem etſi Plato & Cicero neſciuerunt, tamen vterq; ſapienter reprehendit eos, qui acciti ad officia Reipub. capeſſere ea nolunt, vel quia ignauiæ, & ocio ſe dediderunt, vel quia a moleſtijs & curis, quas gubernatio ſecum adfert, abhorrent, quas expertus Demoſthenes, dicere ſolebat: Quòd ſi vitam retexere poſſet, & duæ viæ ſibi proponerentur, altera ad tribunal, altera ad inferos, ſe eam, quæ ad inferos duceret, electurum eſſe. Sapienter Plato dicit: Vocante te patria ad Rempub. abſurdum eſſet, non parere, hoc enim tibi reputandum eſt, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed ortus noſtri partem ſibi vendicare patriam, partem parentes, partem amicos, & ſi tu parere nolueris, illud accidere poterit, vt prauis hominibus, qui nullam honeſti & boni ſint habituri rationem, aditus ad publica officia relinquatur. Et Cicero Officiorum I. His forſitan concedendum ſit Rempublicam non capeſſentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ ſeſe dediderunt, & his, qui aut valetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiore cauſa impediti, à Re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

à Republica receſſerunt, cùm eius admini-ſtrandæ poteſtatem alijs laudemq́; concede-rent: quibus autem talis cauſa non eſt, ſi deſpi-cere ſe dicant, quæ plæriq; admirantur, imperia & Magiſtratus, his non modò non laudi, ve-rùm etiam vitio dandum puto: quorum iudi-cium in eo, quod gloriam contemnant, & pro nihilo putent, difficile factu eſt non probare, ſed videntur labores & moleſtias, tùm offen-ſionum & repulſarum, quaſi quandam ignomi-niam timere & infamiam. Sed his, qui habent adiumenta rerum gerendarum, abiecta omni cunctatione, adipiſcendi Magiſtratus, & ge-renda eſt Reſpublica, nec enim aliter aut re-gi ciuitas, aut declarari animi magnitudo po-teſt.

CAPVT XXXIII.

DE PECCATIS CON-TRA QVARTVM Præceptum.

REcitaui pleraſq; virtutes quarti Præce-pti, nam eas conſultò omiſi, quarum de-claratio in alijs præceptis repetenda fuiſſet.

Addidi etiam mentionem contrariorum vitiorum, vt tamen eum, quem in alijs Præceptis ordinem ſeruaui, etiam in hoc Præcepto retineam, ideo breuiſſimè præcipua tantùm peccata, quaſi per catalogum, enumerabo.

Primum peccatum eſt Negligentia, non tantùm parentum, ſed omnium hominum, qui gubernandi & regendi officio funguntur, in faciendis operibus neceſſarijs. Vt enim ſedulitas & diligentia mandata eſt omnibus gubernatoribus in dicto Rom. 12. Qui præeſt, ſit diligens: Et illa diligentia eſt virtus Deo placens, quemadmodum Salomon dicit Prouerb. 12. Qui fideliter agunt, placent Domino. Et Samuel 1. Reg. 10. ad electum Regem inquit: Fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum eſt: Ita viciſſim negligentia in quacunque vocatione eſt magnum peccatum, ſicut Iere. 48. ſcribitur: Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: Et Paulus de ſemetipſo dicit, 1. Cor. 9. Neceſſitas mihi incumbit: Væ autem mihi ſi non Euangelizem. Nam ſi volens hoc fecero, præmium habeo, ſin inuitus diſpenſatio commiſſa eſt mihi. Illa maledictionis ſententia apud Ieremiam: & illud væ Apoſtoli, non admit-

tunt

tunt excuſationem ignauiæ, & malæ conſcientiæ. Sicut dictum Chriſtum grauiter admonet, Matt. 25. Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Nemo ergo ſibi placeat in excuſationibus malæ conſcientiæ, quia Deus non irridetur.

Eſtq; negligentiæ ſpecies, omiſſis neceſſarijs, occupari ijs, quæ non ſunt neceſſaria, quo vicio multi in omni gubernatione politica, œconomica & ſcholaſtica laborant, qui ſe probè excuſatos exiſtimant, ſi aliquid faciant, non conſiderantes quid ſit aut non ſit, quid minus aut magis ſit neceſſarium. Tenenda eſt itaq; Regula: In omni vocatione opera propria & neceſſaria omnibus alijs operibus anteferenda ſunt. Rectè enim dicit Nazianzenus: Laborem non neceſſarium, nequaquam laborem voco, quia non neceſſaria negligenda ſunt.

Secundum, Negligentiæ peccatum ſuperat malitia in gubernatoribus, abutendi poteſtate ad impietatem, inſolentiam, ſuperbiam, iniuſticiam, tyrannicam violentiam, πλεονεξίαν, & quaſcunq; iniuriarum, quibus boni opprimuntur, & iuſticia violatur, molitiones. Extant in Prophetis multæ atrociſſimæ comminationes diuinæ, contra quas libet

bet huius malitiæ ſpecies, quas ante oculos ſibi proponere illi debent, qui ſunt in gubernatione. Summam autem comminationum complectitur vnicum hoc dictum. Sapient. cap. 6. Audite Reges & intelligite, diſcite Iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur, quoniam cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, neq; cuſtodiſtis legem iuſticiæ, neq; ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis, horrendè & cito apparebit vobis, quoniam iudicium duriſsimum his, qui præſunt, fiet: exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Et Pſal. 2. ſcriptum eſt: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Oſculamini Filium, ne quando iraſcatur Dominus, quia in breui exardeſcet ira eius.

Et quanquam Rationis ſapientia de iudicio Dei & æternis pœnis nihil certi per ſemetipſam intelligit, tamen etiam apud Philoſophos ſæpe inueniuntur pœnarum comminationes, ex lege naturæ & experientia ſumptæ, qualis eſt illa apud Senecam in Thyeſte. Vos,

Vos, quibus Rector maris atq; terræ
Ius dedit magnum necis atq; vitæ,
Ponite inflatos tumidosq; vultus.
Quicquid à vobis minor extimeſcit,
Maior hoc vobis Dominus minatur.
Omne ſub regno grauiore regnum eſt.
Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.

Steſichorus inquit, Cicadas in campis ſonare tyrannorum ſcelera, & querelas perferre. Significat autem, miſeræ plebeculæ gemitus & querelas à Deo exaudiri, cùm enormiter graſſantur tyranni.

Ad hunc gradum peccati etiam pertinet malitioſa & petulans dominandi libido, qualem in Cæſare fuiſſe vox eius impia indicat: Si violandum Ius eſt, regni cauſa violandum eſt, in cæteris pietatem colas. Et apud Senecam dicit Polynices in Thebaide:
Pro regno velim patriam, penates, coniugem flammis dare,
Imperia precio quolibet conſtant benè.

Tertius gradus peccatorum complectitur enormia peccata parentum & gubernatorum, qui vel impijs & ſcandaloſis mandatis, aut exemplis liberos & ſubditos ad peccan-

dum excitant, vel etiam ipſa atrocitate iram Dei non tantùm contra ſemetipſos, ſed etiam contra poſteros, & totas familias & communitates irritant. Sicut enim peccata parentum puniuntur in liberis vſq; in tertiam & quartam generationem, ita etiam Magiſtratuum atrocia delicta puniuntur in communitatibus, præcipuè ſi etiam ſubditi peccata Magiſtratuum imitantur, ſicut de Ieroboam & alijs impijs regibus aliquoties in ſcriptura dicitur, quòd peccauerint contra Dominum, & peccare fecerint populum.

Teſtantur exempla hiſtoriarum, quòd propter ſuperiorum delicta etiam ſubditi pœnis corporalibus implicentur, ſicut in verſu dicitur; Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui. Et memoria digna eſt hiſtoria, quam Moſes recitat. Cùm Abimelech rex Geraræ vellet ſibi matrimonio iungere Saram, quam putabat eſſe ſororem Abrahæ, admonitusq; idcirco eſſet à Deo, ne id faceret, quia haberet maritum, agnoſcit ille ſe eo peccato non ſibi tantùm, ſed etiam regno ſuo pœnas accerſiturum fuiſſe. Ideoq; primùm ad Deum dicit: Domine, num gentem ignorantem & iuſtam interficies? deinde ad Abrahamum inquit: Quid peccauimus in te, quia induxiſti ſuper

me

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

me & ſuper regnum meum tam grande peccatum? Nouit Abimelech regulam iudicij Dei in pœnis temporalibus, cuius meditatio certè debet metum peccandi in illis, qui alijs præſunt, augere.

Quisquis enim à Deo in gradu dignitatis conſtitutus es, primùm quidem ideo à peccatis abſtine, quia Deus ea prohibuit, & parce tibi, ne tibimetipſi temporales & æternas pœnas acceſſas.

Secundò parce etiam communitati, cui præes, ne illam quoq; pœnis, quas tu meritus es, implices, vel una tecum facias peccare, vt ſimul & temporalibus & æternis pœnis puniamini. Facilimè enim liberi parentum, ſubditi gubernatorum, plebs ſacerdotum vitia & peccata imitantur, ſicut dicitur: Qualis rex, talis plebs, qualis ſacerdos, talis populus, qualis pater, tales liberi. Et Poëta inquit:

Vtq; ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.

Peccata autem pœnas, ſicut Magnes ferrum, attrahunt.

Tertiò, parce etiam nomini ac famæ tuæ & familiæ ac communitati, Nam

Omne animi vicium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur

Quar-

Quartum peccatum eſt irreuerentia liberorum erga parentes, & omnium inferiorum erga ſuperiores, quæ eſt, de illis irreuerenter ſentire, aut loqui, & obtrectationibus ac calumnijs, illorum famæ, & autoritati, & dignitati detrahere: & huic peccato affine eſt, non orare pro parentibus aut Magiſtratibus. Sit autem notum dictum Exod. 22. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. Chami irreuerentia erga patrem Noam vna cum maledictione deſcripta eſt Gene. 19. Et Semei maledicentia aduerſus Dauidem, 2. Reg. 16. pœna autem eius, 3. Reg. 2. In legibus grauiſſimè puniuntur crimina læſæ Maieſtatis, quæ ad hoc genus peccatorum pertinent.

Quintum peccatum eſt Inobedientia, quæ etiam includit odium & inſolentiam inferiorum contra eos, quibus à Deo ſubiecti ſunt, infidelitatem, ſeditionem, & cognata vicia, quæ vna voce petulantiæ compræhendi poſſunt, de quibus vitijs antea dictum eſt, & contra quæ omnia teneatur dictum inſigne, quod eſt in Eccleſiaſte, cap. 9. Ego os Regis obſeruo, & iuramentum Dei.

Sextum peccatum eſt Ingratitudo.

Septimum eſt immodeſtia cum cognatis vitijs,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vitiis, quibus honor ordinis diuinitus in ſocietate humana inſtituti violatur.

FINIS LIBRI
Tertij.

LIBER QVARTVS.

DOCTRINÆ MORALIS.

DE PRÆCEPTO QVINTO DECALOGI.

CAPVT PRIMVM.

DE SVMMA PRÆCEPTI QVINTI.

DEus eſt ſapientiſſimus legiſlator, & ſapientiſſimus eſt legum Decalogi ordo, non tantum in prima, ſed etiam in ſecunda tabula, quem nulla humana ſapientia inuenire, & tam breui Legum Catalogo includere potuiſſet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Poſtquam enim in ſecunda Tabula diſtributi ſunt in ſocietate humana, gradus officiorum & ordinata poteſtas, autoritas, honor & obedientia, mox ſancitur pax inter homines, ſine qua nulla ſocietas conſtare poteſt, mandantur opera, quæ ad pacis conſeruationem pertinent, & fit probibitio, ne quis alterius corpori & vitæ noceat, Deinde etiam ne noceat alterius coniugi, bonis, famæ ac nomini, & quidem non ſolum facto, ſed etiam affectibus prauis, Siquidem etiam praui Affectus contrarij ſunt Caritati, quæ eſt pacis ac concordiæ vinculum, & diuinæ Legis ſumma, ſicut teſtatur ſententia, quæ ſemper in explicatione præceptorum Decalogi repetenda eſt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum ſicut teipſum, Item, Dilectio eſt Legis conſummatio.

Quod autem ad Quintum præceptum attinet, non poteſt eius ſumma melius explicari, quam facit Chriſtus hac concione Matthæi quinto: Audiſtis quia dictum eſt Antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio: Ego autem dico vobis, quod omnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit Gehennæ. Si ergo offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum, Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduerſarius tuus Iudici, & Iudex tradat te Miniſterio, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exibis inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Item, Ego dico vobis, Non reſiſtite malo, ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Item, Audiſtis, quia dictum eſt, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum, Ego autem dico, Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt filij ſitis Patris veſtri, qui eſt in cœlis, qui ſinit Solem ſuum oriri ſuper Bonos & Malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

Hæc expoſitio admonet prohiberi hoc

præcepto non ſolum externas iniurias & violentias, quibus corpus alterius iniuſte læditur, ſed etiam internos affectus, in quibus eſt nocendi cupiditas, ſicut Iohannes dicit: Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt 1. Ioh. 3. Et viciſsim præcipi, tum officia externa caritatis, quibus vita proximi conſeruatur & defenditur, tum etiam beneuolas affectiones in corde, Sicut 2. ad Corinth. 13. ſcriptum eſt: Charitas patiens eſt, benigna eſt, non irritatur, non cogitat malum, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Et 1. Petri 4. Charitas operit multitudinem peccatorum, hoc eſt, multa condonat proximo. Sic enim in huius Præcepti ſententia, ſicut & in alijs Præceptis vtraq; pars Antitheſis, nimirum & prohibitio peccatorum & virtutum præceptio conſiderari debet. Namq; ea eſt vis Legum, vt Oratio affirmatiua contrarium negatiuam, & negatiua contrariam affirmatiuam includat.

CAPVT SECVNDVM.

DE EXCEPTIONE QVINTI PRAECEPTI, & de duplici vindicta, Publica & priuata.

HOmines phanatici generalem interpretationem Quinti præcepti opponunt officio Magiſtratus, Vt Leges de pœnis ſcelerum abrogent, & tollant, ac Magiſtratum priuent gladio, hoc eſt poteſtate puniendi. Hæc interpretatio multa abſurda gignit, & Leges Ciuilis Regiminis prorſus eneruat. Quare iſti abſurdæ interpretationi opponenda ſunt clara dicta, & mandata diuina, in quibus pœnæ corporales ſunt ordinatæ & Magiſtratibus mandatæ.

Sic enim Geneſis 9. ſcriptum eſt: Quicunq; effuderit humanum ſanguinem, per hominem fundetur ſanguis ipſius. Atq; Exodi 21. & Leuit. 20. recitatur Catalogus aliquot ſcelerum, quæ Deus morte puniri mandauit. Et Nume. 35. ac Deut. 19. expreſſe additum eſt. Non accipietis precium ab eo, qui reus eſt ſanguinis, ſtatim & ipſe moriatur, non miſereberis eius, & auferes noxium ſanguinem de Iſrael, vt bene ſit tibi. Paulus quoq; Rom. 13. dicit: Magiſtratum non fruſtra gerere gladium, quia eſt Miniſter Dei, vindex in iram ei, qui male agit. Et non ſunt ignoti loci de bellorum legitimorum vindicta, in qua aliquoties Deus etiam mandauit perſonarum inermium interfectionem.

Addenda eſt itaq; quinto præcepto neceſſaria exceptio de vſu gladÿ, qui Magiſtratui eſt mandatus, tum ad aliorum, tum etiam ad huius præcepti cuſtodiam. Iubetur enim occidere Magiſtratus, vt obedientia erga hoc præceptum: Non occides, & erga alia conſeruetur, & puniantur, qui enormiter & petulanter obedientiam violant. In Scholis hæc exceptio ſolet declarari erudita diſtinctione vindictæ.

Duplex eſt vindicta. Vna eſt publica & ordinata, quæ eſt mandata Magiſtratibus, Eſtq; opus quod fit authoritate & mandato Dei, & mediate pertinet ad hanc ſententiam: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Eſt enim diuina vindicta, quia à Deo eſt ordinata, vt fiat per Magiſtratus. Huius vindictæ multæ ſunt ſpecies & partes: Iudicia, bella iuſta, Defenſio legitima contra violentiam, pœnarum executio iuxta leges, quæ non ſunt prohibitæ, ſed ſunt res à Deo ordinatæ.

Alia eſt vindicta priuata, quæ fit contra ordinationem & mandatum Dei, & ſine anthoritate Magiſtratus, ea eſt prohibita in hoc præcepto, & ſæpe alias, Vt Chriſtus inquit: Qui gladium acceperit, gladio peribit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et Paulus ad Romanos 12. *Non voſmetipſos vlciſcentes chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.*

Vt autem ille, qui ſe in neceſſitate defendit contra violentiam iniuſtam & atrocem, etſi eſt priuatus, tamen non priuata, ſed publica vindicta vtitur, Quia defenſio neceſſaria à legibus conceſſa eſt: ita contra Magiſtratus non publicam ſed priuatam vindictam exercet, cum ſine Legum authoritate, priuata tantum cupiditate & affectibus alium lædit.

M. Bibulus ſummæ dignitatis vir, cum in Syria cognouiſſet duos filios ſuos in AEgypto occiſos eſſe à militibus, quos Regina Cleopatra ad ipſum mittebat, vt ſuo arbitrio eos puniret, ſapienter ad reginam interfectores filiorum remiſit, cum hac reſponſione: Poteſtatem eius vindictæ non ſuam, ſed ſenatus eſſe debere.

CAPVT III.

DE CAVSIS, CVR NECESSARIA SIT VINdicta Magiſtratus, & cur priuata vindicta ſit omittenda.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

SCiri neceſſe eſt, quod vindicta Magiſtratus eſt à Deo ordinata, & præcepta, & quod non eſt omittenda à Magiſtratu. Atq; conſiderari quatuor cauſæ debent, propter quas Deus vult, vt ſcelerati pœnis afficiantur.

Prima. Quia Deus eſt iuſtus, Ideo vult puniri illos, qui petulanter iuſticiam violant externis delictis, vt in talibus exemplis conſpiciatur ipſius iuſticia, & homines per talia ſpectacula commonefiant, quod ipſe quoq; ſit puniturus peccantes, etiamſi pœnas Magiſtratus euadant..

Secunda. Quia neceſſe eſt ſceleratos puniri, ne ipſorum impunita ſcelera clament in cœlum, & attrahant pœnas publicas, Sicut peccata Sodomiticorum & illorum, qui Leuitæ coniugem per impudicitiam necabant. Atque extat apud Pauſaniam quoq; inſigne exemplum de Lacedæmoniis, quorum Magiſtratus cum nollet punire ſtupratores filiarum Scedaſi, ſed miſeri patris querelas contemnerent, punita eſt ideo tota Ciuitas ſeu communitas cruentiſſima clade Leuctrica. Nam conniuentia in tam atrocibus factis reputatur pro conſenſu, & ideo punitur iuxta Regulam: Faciens & conſentiens eadem pœna digni ſunt.

Et hæc cauſa conſideranda eſt in dicto Deut. 9. Auferes noxium ſanguinem de Iſraël, vt bene ſit tibi, hoc eſt, ne tu ſimul puniaris.

Pertinet etiam huc dictum Euripidis in Iphigenia Aulidenſi: Quando impietas habet magnam vim, virtus vero ab hominibus negligitur, & iniquitas Leges vincit, tunc commune eſt periculum hominibus, ne veniat Deorum pœna.

Tertia, neceſſe eſt ſceleratos puniri, vt ſeruetur communis tranquillitas in ſocietate, quam ſcelerati turbant. Recte itaq; apud Stobæum dicitur: Qui punit iniuſtos, is cæteris iniuriam fieri prohibet. Nam plerumq; accidit, vt qui ſemel eſt pollutus ſanguine humano, poſtea rurſus fiat homicida, & qui ſemel ac iterum petulanter furatus eſt, poſtea rurſum furetur. Itaq; nunquam erit ſocietas in tranquillo & tuto ſtatu, neq; boni vnquam ſine metu & periculo erunt, niſi mali puniantur, ne amplius noceant: ſicut neceſſe eſt occidere rabioſos canes. Et quidem ſicut iniuriam facit toti communitati ille, qui rabioſum canem alit, & graſſari permittit, ita Magiſtratus, qui ſine excuſabili cauſa parcit ſceleratis, facit iniuriam ſocietati humanæ, iuxta di-

ctum: *Qui parcit vni malo, facit iniuriam multis bonis.*

Quarta, Quia vult Deus ſpectaculis & exemplis publicarum pœnarum deterreri & perterrefieri alios, ne prauis exemplis ſceleratorum deprauentur, ſed vt ſimilia ſcelera & pœnas vitent, Nam etiam praua ingenia metus pœnarum ſæpe in officio aliquo modo retinet, ſicut in verſu dicitur: Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Et Sophocles inquit: Debebant omnes pœnam luere, qui contra Ius ſcelerate agere ſtudent, tunc flagitia minus crebra forent.

Cum harum cauſarum conſideratione coniungantur hæc inſignia Ciceronis dicta Philippica 9. In corpore ſi quid eſt eiuſmodi, quod reliquo corpori noceat, vri ac ſecari patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: Sic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluum ſit, quidquid eſt peſtiferum, amputetur. Officiorum 3. Quotuſquiſq; reperitur, qui impunitate propoſita abſtinere poßit ab iniuria, impunitas enim eſt maxima peccandi illecebra: Sicut etiam Terentius dicit: Licentia omnes deteriores ſumus. Actione 5. n Verrem:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Eſt vtilius vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem cohercere, quam propter multos improbos vni parcere.

Addam etiam cauſas, cur priuata vindicta omittenda, eiq; non indulgendum ſit.

Prima eſt prohibitio Dei, quæ ſimul continet comminationem contra iniuriarum autores: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Secunda cauſa, Vt retineamus tranquillitatem conſcientiæ, quæ turbatur cupiditate vindictæ, ſeu ipſa vindicta priuata, & vt poßimus cum bona conſcientia in inuocatione dicere: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et quemadmodum Dauid dicit: Seruaui pacem cum his, qui oderunt pacem.

Tertia cauſa eſt, Tranquillitas publica, ne vlciſcentes nos, maiores turbas excitemus, ſicut Iulius vlciſcens iniuriam, perturbat totam Rempublicam Romanam.

Quarta cauſa, Ne cupiditate vindictæ, vel etiam ipſo facto, nos quoq; mali efficiamur, hoc eſt, delinquamus contra Deum, contra legem & officium, & ſic nobismetipſis,

tum

tùm Magiſtratus, tùm Dei, pœnas accerſamus, ſicut multi ardore vindictæ perpetrant iniuſta homicidia, aut alia flagitia, & viciſſim à Magiſtratibus puniuntur. Plurimi cupiditate vindictæ alunt in cordibus inſanabilia odia, ſimultates, iras, in quibus ſæpe moriuntur, & ſic ſemetipſos æternis pœnis ſubijciunt. Ideò contra hanc cupiditatem priuatæ vindictæ aſſiduè repetenda eſt meditatio Pſalmi 37. Noli æmulari &c. In quo hæc admonitio cum ſingulari diligentia obſeruetur: noli indignari, vt & tu malè facias. De Oreſte inquit Pindarus, quòd interficiens matrem malam vindicta priuata, factus ſit ipſe, matre deterior. Phocylides dicit: Ne imiteris maliciam, iuſticiæ autem relinque vindictam, conciliatio enim vtilitatem, contentio contentionem gignit.

Contra priuatæ vindictæ cupiditatem inſignis admonitio eſt de patientia, in verſibus Cornelij Nepotis coætanei Ciceronis ex Darete Phrygio.

Diſcite dura pati, ſola eſt quæ conterit hoſtes,
Virtutesq; regit, patientia, ſola triumphis
Militat innocuis, & honeſtæ conſulit iræ.

Caput

DE HOMICIDIO.

HOmicidium dicitur quaſi hominis cædes. Eſt enim iniuſta hominis interfectio, quam qui perpetrat, Homicida vocatur. Quæ appellatio non debet tribui illis, qui per vindictam ordinatam legibus, alios aut necari iubent, aut necant. Cùm enim Magiſtratus aut Iudex Lictori mandat, vt legibus damnatum interimat, nec ipſe nec Lictor homicidium committit contra legem. Quia vterq; eſt Dei & Iuſticiæ miniſter in executione legis, quæ ſontibus pœnas infligit. Simile iudicium eſt de milite, qui in legitimo bello hoſtem, aut de illo, qui in neceſſaria defenſione latronem interficit.

Cùm autem manifeſtiſſimum ſit homicidium contra hanc legem commiſſum, eſſe horrendum peccatum, dignum temporali & æterna morte, niſi fiat remiſſio propter Chriſtum, & tamen ipſe Deus aliquos homicidiorum caſus in lege Moſaica excuſet: Ideo primò de peccati atrocitate, tum de ſpeciebus homicidiorum, poſtea de illis caſibus, qui habent excuſationem, dicendum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Ad atrocitatis declarationem pertinet dictum Chriſti Iohan. 5. Diabolus eſt homicida ab initio. Et locus Capitis noni in Geneſi: Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris eius, requiram animam hominis. Quicunq; effuderit humanum ſanguinem, per hominem fundetur ſanguis ipſius, ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.

Huius dicti exemplum præcedit in quarto Capite, vbi Deus mox à perpetratione homicidij, requirit ſanguinem Abelis à fratre parricida Caino. Et quidem dicit ad eum: Quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Atq; licet nondum tunc temporis poteſtas gladij ad corporalem vindictam eſſet ordinata, tamen punit Deus Cainum horribili maledictione, & excommunicatione: Nunc ergo, inquit, maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & accepit ſanguinem fratris tui de manu tua: Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos, vagus & profugus eris ſuper terram. Quam etiam excommunicationem ſigno reatus in ipſo conſignauit. Et quidem fuit hæc excommunicatio Caino morte grauior, ſicut tri-

ſtiſſima

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſtißima voce cum deſperatione horribili confitetur: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam conſequar. Ecce, eijcis me hodie à facie terræ, & a facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra, Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Atq; eiusdem maledictionis & excommunicationis diuinæ grauitatem etiam ſenſerunt alij homicidæ, ſicut mox eodem cap. homicida Lamech dicit: Occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentem in liuorem meum. Multi tamen victa deſperatione, in vera pœnitentia per fidem rurſum à Deo recipiuntur in gratiam, donata remißione peccatorum, propter Filium, ſicut Dauid interfector Vriæ in vera conuerſione rurſus eſt receptus.

In locis, quos allegaui ex Geneſi, conſideretur vis horum verborum: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Item: De manu hominis, de manu viri, & de manu fratris requiram animam hominis. Hæc verba prodeſt infigi intimis ſenſibus pectoris, & vt timor Dei coherceat malos impetus, & vt agnoſcamus præſentiam & iudicium Dei, non relinquentis homicidas impunitos, ſed mirabiliter eos retrahentis ad pœnas, vel ſi aliquando humanas pœnas effugerint; tamen mirabi-

liter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

liter eos punientis triſtiſſimis calamitatibus. & tandem æterna condemnatione, niſi fuerint conuerſi, ſicut ſcriptum eſt: Homicida non habet vitam æternam in ſe manentem, 1. Ioh. 3.

Sunt autem omnes hiſtoriæ plenæ, & ipſa vita plena eſt multis horribilibus exemplis, quomodo Deus etiam profugos homicidas ſæpe ad pœnas corporales retrahat, & in illis etiam, qui Magiſtratus iudicia effugiunt, aut non metuunt, tamen hoc peccatum puniat. Quæ exempla oſtendunt, quod Deus ipſe hanc legem conſeruet, & à Magiſtratibus quoq; conſeruari velit, vt retineatur pax inter homines, & vita tranquilla ac tuta ſit.

Teneat itaq; Magiſtratus mandata diuina, quæ de politica executione huius Præcepti quinti loquuntur, quæ etiam de atrocitate homicidij ſunt intelligenda, cum eorum caſuum exceptione, quæ Deus & honeſtæ leges excipiunt. Gene. 9. Homicidæ ſanguis per hominem effundetur. Num. 35. Homicida ſub teſtibus punietur, ad vnius teſtimonium nemo condemnabitur. Non accipies precium ab eo, qui reus eſt ſanguinis, ſtatim & ipſe moriatur. Deut. 19. Non miſereberis eius, & auferes noxium ſanguinem de Iſraël, vt benè ſit tibi. Om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Omnes etiam honeſtæ Reſpublicæ apud Ethnicos habuerunt leges de homicidarum pœnis, inter quas mitiſsima fuit exilium, & excommunicatio cum geſtatione ſigni reatus, quo ſignificabatur, tales perſonas eſſe piaculas, & a ſocietate templorum, fori ac communis vitæ arcendos eſſe, donec publica expiatione rurſum reciperentur. Et forma antiquæ excommunicationis tam contra autores cædium, quàm contra conſcios & occultatores, extat apud Sophoclem in Oedipo Tyranno, quæ cognitione digna eſt. Sunt autem verba Oedipi, quibus ille inſcius ſeipſum execratur:

Omnibus huius vrbis ciuibus hoc denuncio.
Quicunq; vidit, à quo viro
Laius Labdacides interfectus eſt,
Huic ego impero, vt rem omnem mihi indicet,
Et ſi fortè, ne in crimen veniat, metuit, libero
Metu de ſeipſo, nam aliud nihil patietur
Triſte, præterquam vt ex hac terra incolumis abeat:
Si autem quis alium nouit peregrinum
Autorem cædis, ne taceat, nam præmium
Ego retribuam, & gratia ipſi repoſita erit.
Sin autem tacebitis, & aliquis vel amico

Metuens, vel ſibiipſi, non obediet huic ſermoni,
Quid deinde facturus ſim, audite:
Eum ego virum edico, quicunq; eſt, ne quis
Hac, cuius ego Rex ſum, (in terra
Recipiat, neq; ſermone, aut precationibus, aut ſacrificijs,
Quicquam cum eo commune habeat, neq; ſacram aquam ei attribuat.
Sed omnes a domo ipſum arceant. Nam ille homo
Piaculum nobis eſt, quemadmodum Delphicum
Apollinis Oraculum mihi oſtendit.
Hoc igitur modo decreui, & diuinam vocem,
Et illum mortuum defendere.
Execror autem cædis cultorem, ſiue is
Vnus cum eſſet latuit, ſiue à pluribus adiutus eſt,
Vt malus male excommunicatus vitam exigat,
Et imprecor etiam meis ædibus, ſi
In illis me conſcio deliteſcit,
Eadem, quæ paulo ante imprecatus ſum.
Vobiſq; omnia iſta vt exequamini committo,
Mea cauſa, & Dei,
Et huius terræ.
Et hæc non obedientibus à Dijs imprecor,
Ne illis vnquam terra fruges ferat,

Neue

Neue mulieres ſobolem gignant, ſed vt morte
Tali moriantur, aut etiam triſtiore.
Vobis autem cæteris ciuibus Thebanis precor,
quicunq;
Iſta approbatis, vt ſit adiutrix diuina iuſticia,
Et vt omnes vobis dij ſemper fauentes adſint.

Apud Euripidem in Oreſte Tyndarus grauiter reprehendit eos, qui Homicidas tantum mulcta pecuniaria puniunt, & tali, vt ipſe vocat, beſtiali & homicidiali conſuetudine, præbent occaſionem, vt homicidia ex homicidijs, conceſſa ſeu vendita pro pecunia poteſtate & Iure vindictæ priuatæ, naſcantur, Ita vero inquit Tyndarus:

Interrogabo te hoc Menelaë:
Si interficiat aliquem tua coniunx,
Et illius filius rurſus interficiat matrem.
Et natus ex interfectore illo cædem cæde
Soluat, finis malorum quouſq; procedet?
Recte poſuerunt maiores olim hæc,
Non ſinebant in conſpectum venire (guinis,
Neq; in occurſum, quiſquis forte reus eſſet ſan-
Sed expiabant exilio, non viciſſim occidere ſine-
Semper enim vnus foret cædi obnoxius, (bant.
Extreman contaminationem accipiens manibus.
Ego defendam quantum poſſum legem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Beſtialem hunc & homicidialem morem
Tollens, qui ſemper terras perdit & vrbes.

Ad execrationem homicidij etiam pertinet cogitatio de dicto Domini, Geneſis 9. Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu beſtiarum. Cum quo conſentit Lex Exodi 21. Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedentur carnes eius.

Solon Athenienſibus legem tulit, vt etiam inſtrumenta, quibus homicidium commiſſum eſſet, imo etiam ligna, lapides, ferrum & alia, ſi quem caſu occidiſſent publico iudicio damnarentur, & tanquam res execrabiles abijcerentur, cuius legis meminit AEſchines. Eſt autem manifeſtum, quod ea Lege voluerit Solon homines ab atrocitate homicidij deterrere, propter quod etiam res inanimatæ & ſenſu carentes eſſent abominandæ, & extra vſum hominum exterminandæ.

CAPVT. V.

DE HOMICIDIORVM SPECIEBVS ET GRADIbus, & quorundam caſuum excuſationibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

NOn eſt in omni homicidio eadem, ſimilisq́ culpa. Ideo diſtinctione diſcernenda ſunt homicidia.

Eſt autem aliud Voluntarium, aliud Inuoluntarium, Et voluntarium quidem eſt, quod animo & voluntate occidendi committitur, vel facto, vel mandato, vel conſilio, vel auxilio: neq́ intereſt ferro, aut ligno, aut lapide, aut ſtrangulatione, aut veneno, vel alio quouis modo, ſiue aperta vi, ſiue doloſe, ſiue inſidioſe perpetretur. Sed in hoc diſcrimen poſitum eſt, Si de induſtria & deliberato fiat, aut ſi repentino iræ affectu, ſiue προαιρέσει committantur: in illo enim grauior, in hoc vero leuior culpa eſt. Itaq́ Leges etiam Latronem, Sicarium, & veneficum grauiore ſupplicio afficiunt; quam eum qui iratus in rixa alium interfecit. Et Exodi 21. expreſſe dicitur: Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur, ſi quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab Altari meo auellas eum, vt moriatur. Deu. 19. Si quis odio habens proximum inſidiatus fuerit vitæ eius, ſurgensq́ percuſſerit illum & mortuus fuerit, fugeritq́ ad vnam de ſupra dictis vrbibus, mittent ſeniores

ciuitatis illius & accipient eum de loco effugij tradentq; in manus proximi eius, cuius ſanguis effuſus eſt, & morietur. Numer. 42. Si per odium quis impulerit hominem, vel iecerit quippiam in eum per inſidias, aut cum eſſet inimicus manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit, percuſſor Homicidij reus erit. Sed de eo quod per iram fit etiam dicitur eodem capite: Qui percuſſerit ſeruum ſuum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, reus criminis erit.

Auget etiam atrocitatem tum ſceleris tum pœnæ circumſtantia perſonæ, quæ occiditur: Nam ſi pater eſt aut mater, aut filius, aut filia, Auus vel Auia, Nepos vel Neptis, vxor vel maritus, frater vel ſoror, aut tales qui parentis loco coli debent, vt ſunt Patrui, Auunculi, Tutores, Præceptores, Magiſtratus, tunc non ſimpliciter Homicidium, ſed parricidium nominatur, quod in Legibus atrociori pœna, quam aliud commune Homicidium afficitur, ſicut in quarto Præcepto diximus.

Inuoluntarium Homicidium eſt, quod fit ſine voluntate eius, qui facit. Eſtq; duplex, Aut enim fit neceſſariæ defenſionis gra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

gratia : nimirum cum ille, qui Latronem aut Sicarium in inſtanti interficit, non ideo enim percutit, vt occidat, ſed vt ſeipſum, aut eum, cui defenſionem debet præſtare, contra iniuſtam & atrocem vim, ne interficiatur, defendat. Tale Homicidium defenſionale excuſatur in omnibus Legibus, & citatur lex Naturæ, Quod vim vi repellere liceat, de qua lege eruditiſsime diſſerit Cicero in oratione pro Milone.

Addunt autem Leges cautelam, vt ſeruetur Moderamen ſeu Modus inculpatæ tutelæ, de quo etſi in iure diſputatur, tamen reuera nihil aliud eſt, quam ipſa neceſsitas defenſionis, quæ ſine euidenti & præſenti periculo vitæ omitti non poteſt. Vt autem difficilimum eſt in ipſo actu defenſionis, cum animus iniuſta & atroci violentia hoſtis irritatus eſt, omnes circumſtantias inculpatæ tutelæ obſeruare, quas aliquæ leges, præſertim municipales præſcribunt: ita etiam periculoſiſsimum eſt, cum iudices in talibus caſibus ius ſummum ſine mitigatione ſequuntur, ſicut ſolet diſputari de Milonis cauſa, qui iure ſummo eſt condemnatus, propterea quod Clodium inſidiatorem & latronem non in ipſo loco pugnæ occidit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sic autem exiſtimandum eſt, quod quædam circumſtantiæ in Legibus magis ideo ſint additæ, vt defendens ſe, earum cogitatione animi impetus frenet, quam vt per earum inconſideratam violationem totum ius defenſionis amittatur, & illa leuis culpa neglectæ alicuius circumſtantiæ, in defenſione neceſſaria, æquiparetur atroci crudelitati latronis & Sicarij. Quod cum iniquiſſimum ſit, ideo iudex in talibus caſibus adhibere debet ἐπιείκειαν, vt conſulat ſaluti eius, qui in neceſſaria defenſione iuſto dolore irritatus, aliquam leuem circumſtantiam transgreſſus eſt. Et ſic etiam quidam Iuriſprudentes conſulunt: Quod is qui in inſtanti percuſſorem ſequitur de facto, & occidit, non ſit afficiendus ſupplicio ſicut doloſus, quia inconſultus calor crimine caret.

Altera ſpecies Inuoluntarij homicidij eſt cædes fortuita, vel caſualis, quæ fortuito caſu accidit. Huius ſpeciei extant quædam expreſſæ excuſationes in lege Diuina, de quibus tertio loco dicere propoſui, Sed prius hanc admonitionem addo, quod caſus fortuitus debet vacare dolo & affectata negligentia, quæ culpam latam coniunctam habet: vt cum quis

quis proÿciens lapidem è feneſtra in caput prætereuntis, non prius proſpexit, aut clamore caueri admonuit, talem culpam latam, non excuſatione, ſed animaduerſione dignam eſſe quiuis intelligit.

Nunc ipſa verba legis Diuinæ recitabo, in quibus aliqui caſus exprimuntur, vt ex illis de ſimilium excuſatione iudicari poſſit. Nam iniuſtum eſt eos à Magiſtratu puniri, quos Deus in ſua Lege excuſat, & pro quibus ipſe ordinauit in ſuo populo Aſyla, vt in illis tuti eſſent.

Exoxdi 21. cum diſtinctione dicit Deus ad Moyſen: Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manum eius, conſtituam tibi locum, in quem fugere debeat, Num. 35. Quando trangreſſi fueritis Iordanem in terram Chanaan, decernite quæ vrbes debeant eſſe in præſidia fugitiuorum, qui nolentes ſanguinem fuderunt, in quibus cum fuerit profugus, cognatus occiſi non poterit eum occidere, donec ſtet in conſpectu multitudinis, & cauſa illius iudicetur. De ipſis autem vrbibus, quæ ad fugitiuorum ſubſidia ſeparantur, tres erunt trans Iordanem, & tres in terra

Chanaan, tam filijs Iſrael, quam aduenis & peregrinis, vt confugiat ad eas, qui nolens ſanguinem fuderit.

Hi duo loci expreſſe deſcribunt inuoluntarios caſus, carentes, vt dixi, culpa, Nam ſunt notanda verba: Qui nolens occiderit, & qui eum occidit, quem Dominus ei in manus tradidit. Additur autem eodem capite in Numeris, Quod ſi fortuito, & abſq; odio & inimicitijs occiderit, & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atq; inter percuſſorem & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata, liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per ſententiam in vrbem, ad quam confugerat, manebitq; ibi donec Sacerdos magnus, qui oleo Sancto vnctus eſt, moriatur.

Atq; Deut. 19. ſpecialiter ponitur caſus fortuitus. Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur, ſed abijſſe cum eo ſimpliciter in ſyluam ad ligna cædenda, & in ſuccifione lignorum ſecuris fugerit è manu, ferrumq; lapſum de manubrio amicum eius percuſſerit, & occiderit, hic ad vnam ſuprà dictarum vrbium confugiet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

giet, et viuet, ne forſitan proximus eius, cuius effuſus eſt ſanguis, dolore ſtimulatus perſequatur, & apprehendat eum, & percutiat eum, qui non eſt reus mortis, quia nullum contra eum, qui occiſus eſt, odium prius habuiſſe monſtratur. Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus eſt, addes tres alias ciuitates, & ſupra dictarum trium vrbium numerum duplicabis, vt non effundatur ſanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi poßidendam, ne ſis ſanguinis reus. Repetitur eadem conſtitutio Ioſuæ 20. Obſeruent autem tam Iudices, quàm accuſatores in talibus caſibus hæc verba legis diuinæ: Ne ſanguis innocens effundatur, & ne tu fias ſanguinis reus. Effunditur ergo innocens ſanguis, cùm homicida innocens iniuſtè ſupplicio afficitur. Et tam accuſator quàm Iudex in tali caſu ſit reus homicidij.

Athenis diuerſa fuerunt olim iudicia de cædibus, & Curiæ Iudicum diuerſæ. De cæde ex inſidijs facta, & de incendijs iudicabant Areopagitæ hoc ordine, Primum oportuit dari iuramentum calumniæ, poſtea rem

narra-

narrare ſine proœmijs & ſine affectibus, deinde produci teſtes, nec colloqui iudicibus licebat, ſed calculis latæ ſunt ſententiæ, iuxta leges. Erat etiam vſitatum Iudices primùm iurare iuxta leges. Condemnatus autem reus afficiebatur capitali ſupplicio.

De cæde non facta ex inſidijs, ſed defenſionis cauſa, iudicabatur in alio loco, ſcilicet Delphico, & ab alijs Iudicibus, ac oſtenſa neceſsitate defenſionis, reus abſoluebatur ita, vt maneret ciuis, & omnia ornamenta ciuis retineret. Ibi Theſeus cauſam dixit, & abſolutus eſt, cùm interfeciſſet Pallantidas, qui fuerant eum inuaſuri, & ei regnum erepturi.

De cæde non facta defenſionis cauſa, ſed fortuita, iudicabatur etiam in alio loco, in Palladio. Pœna erat fortuitæ cædis exilium, ſicut ex multis veteribus exemplis conſtat. Telamon, quia in ludo fratrem Phocum occiderat, coactus eſt ab AEaco in exilium ire. Patroclus exulauit, quod in ludo occiderat Lyſonymum. Eſtq́; dignum conſideratione, quòd defenſioni maior data eſt venia, quàm fortuito caſui, quia in fortuito caſu aliqua negligentia accedit. In Prytanæo de ferro alijsq́; rebus inanimis & ſenſu carentibus iudicium fiebat.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quod autem ad Aſyla attinet, oſtendit exemplum Legis, quæ ſit in ea cauſa voluntas Dei, & bono conſilio etiam à Chriſtianis Imperatoribus, Regibus & Principibus talia priuilegia certis oppidis, & locis attributa eſſe. Sed non debet accedere ille atrox abuſus, qui nunc in plæriſq; locis vſitatus eſt, vt ſine diſcrimine omnes, etiam crudeliſsimi parricidæ & Sicarij, in tutelam, non ſolùm contra vim, ſed etiam contra ius, ſeu iuſtum accuſatorem recipiantur. Ea conſuetudo non eſt ex lege Dei ſumpta, in qua expreſsè dicitur Deut. 19. Quòd homicida, qui per odium fuit inſidiatus vitæ proximi, etiamſi ad ciuitatem priuilegiatam confugerit, tamen reddi à ſenioribus debet, vt viciſsim moriatur. Et Exod. 21. dicitur, Quòd talis etiam ab Altari Domini ſit auellendus. Sicut Salomon iuſsit homicidam Ioab in ipſo tabernaculo ad Altare interfici. Sed conſuetudo illa ex κακοζηλίᾳ gentium orta eſt. Nam Hercules apud Græcos conſtituit talia Aſyla, & apud Latinos Romulus, in quibus omnes ſcelerati defenſi ſunt, ſicut eſt in diſticho:

Romulus vt ſaxo lucum circumdedit alto,
Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

Augu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Auguſtus & Tiberius Cæſares Aſylorum immunitates propter impunitatem ſceleratorum abrogauerunt ,. Melius autem eſt abrogare abuſum , ſeruatis Aſylis quia ab ipſo Deo ordinata ſunt.

Ad Aſylorum abuſum acceßit vnà cum Magiſtratuum δωροφαγίᾳ & conniuentia , etiam exemplum ſuperſtitionis Papiſticæ , qua ſine diſcrimine prohibitum fuit , ne quis ſceleratus à locis ſacris abriperetur : cuius ſuperſtitionis etiam exempla in Etnicis hiſtorijs extant ,in quibus hoc tamen obſeruatione dignũ eſt, Quòd cum Pauſanias Lacedæmonius reuocatus ab Ephoris ad iudicium,in templum confugiſſet, ne ob religionem ſinerent ipſum Ephori impunitum , fores templi muro obſtruxerunt , vt in templo fame moreretur. Et ſcribitur , quòd ob atrocitatem ſceleris , quia voluerat patriam prodere , mater ipſius Alcithea primum lapidem in ea obſtructione poſuit.

Ad inuoluntaria homicidia etiam illud refertur , quod ab homine furioſo committitur, propterea , quòd furioſus mentis ſuæ impos eſt, nec voluntatem regere poteſt ,ſicut dicitur: Furioſus non conſentit. Lex dicit in ff. Furioſus ſatis ſuo furore punitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE INTERFICIENTIBVS SEMETIPSOS.

THemiſtocles Athenienſis cùm optimè meritus eſſet, tamen odijs inuidorum ex tota Græcia pulſus eſt, & ad regem Perſicum profugit, qui cùm eum facere vellet ducem militiæ contra Græciam, ipſe hauſto veneno, quod in calamo habebat, ſemetipſum interimere, quàm patriæ bellum inferre maluit. Cato Vticenſis ſecutus partes Pompeianas, cùm accepiſſet nuncium, iterum in Africa Pompeianos eſſe ſuperatos, omnibus rebus benè conſtitutis, liberiſq; ſuis Lucio Cæſari Proquæſtori commendatis, cùm ſine ſuſpicione dormitum iuiſſet, gladio in cubiculo ſe traiecit, ne in manus Iulij Cæſaris deueniret.

Porcia filia Catonis, audita morte Bruti mariti, victa dolore, cum ferrum conſequi non poſſet, ardentes bibit ore fauillas, & ſic vitam finiuit.

Lucretia Romana propter amiſſam pudicitiam violentia Tarquinij Iunioris, ſibimetipſi mortem conſciuit. Idem fecerunt Leuctris Scedaſi filiæ, vim à Lacedæmonijs iuuenibus paſſæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Valerius Maximus narrat lib. 2. cap. 1. In ciuitate Galliæ Maſsilia conſuetudinem fuiſſe, vt qui mori cuperet, cauſam ſui deſiderij deferret ad Sexcentos, id enim Senatus nomen fuit, Illi re deliberata, ſi cauſam ſatis grauem eſſe iudicarent, decernebant, vt venenum cicuta mixtum, quod publice cuſtodiebatur, acciperet, eamq; conſuetudinem non in Gallia natam, ſed è Græcia eò translatam eſſe inde colligit, quòd eandem in Iulide oppido inſulæ Ceæ obſeruari, vnà cum Sexto Pompeio viderit. Fortè enim, inquit, euenit, vt ſummæ dignitatis ibi fœmina, ſed vltimæ iam ſenectutis, reddita ratione ciuibus, cur excedere vita deberet, veneno conſumere ſe deſtinarit, mortemq; ſuam Pompeij præſentia clariorem fieri magni æſtimarit. Nec preces eius vir ille, vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoq; laudibus inſtructiſsimus aſpernari ſuſtinuit, venit itaq; ad eam, facundiſsimoq; ſermone, qui ore eius, quaſi è beato quodam eloquentiæ fonte, manabat, ab incepto conſilio diu nequicquam reuocare conatus, ad vltimum propoſitum exequi paſſus eſt. Quæ nonageſimum annum transgreſſa, cum ſumma & animi & corporis ſynceritate, lectulo quo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tidiana conſuetudine, cultius ſtructo recubans, & innixa cubito: Tibi, inquit, Sexte Pompei, Dij magis, quos relinquo, quàm quos peto gratias referant, Quia nec hortator vitæ meæ, nec mortis ſpectator eſſe faſtidiſti. Cæterum ipſa hilarem fortunæ vultum ſemper experta, ne auiditate lucis triſtem intueri cogar, reliquias ſpiritus mei proſpero fine, duas filias, & vnum nepotum gregem relictura, ſuperſtitem permitto. Cohortata deinde ad concordiam ſuos, diſtributo eis patrimonio, & cultu ſuo, ſacrisq; domeſticis maiori filiæ traditis, poculum, in quo venenum temperatum erat, conſtanti dextera arripuit. Tunc defuſis Mercurio delibamentis, & inuocato numine eius, vt ſe placido itinere in meliorem ſedis infernæ deduceret partem, cupido hauſtu mortiferam traxit potionem, ac ſermone ſignificans, quasnam ſubinde corporis ſui partes rigor occuparet, cùm iam viſceribus eum, & cordi imminere eſſet locuta, filiarum manus ad ſupremum opprimendorum oculorum officium aduocauit: Noſtros autem, tametſi nouo ſpectaculo obſtupefacti erant, ſuffuſos tamen lacrymis dimiſit. Hæc Valerius. De talibus exemplis

ſemetipſos interficientium, dicit Phædra in Hippolyto Senecæ non rectè ſed valde impie.

Mori volenti deeſſe nunquam mors poteſt.

Et Clytemneſtra in Agamemnone.

Et ferrum & ignis, ſæpe medicinæ loco eſt.

Recitaui hæc exempla Ethnica, vt primùm Philoſophorum iudicia de talibus factis conſiderentur. Socrates in Phædone apud Platonem reprehendit ſemetipſos occidentes, niſi cogantur per ſententiam Magiſtratus, ſicut ipſe coactus eſt cicutam bibere. Sic enim intelligo eius verba, cùm dicit, Non prius decere hominem ſeipſum interficere, quàm Deus aliquam neceſſitatem impoſuerit, qualem nobis, ait, impoſuit in præſentia. Apparet autem, quòd Cæenſes ex prauo intellectu ſententiæ Socratis, eam, de qua Valerius dicit, conſuetudinem ſumpſerint, quæ ad Maſſilienſes deriuata fuit.

Ariſtoteles in Ethicis bis mouet hanc quæſtionem, An ſeſe interficiens faciat ſibi iniuriam, & ſit iniuſtus. Ac primo loco refutat argumentum:

Scienti & volenti non fit iniuria,
Ergo, Qui ſciens & volens ſemetipſum interficit, iniuriam ſibi non facit.

Reſpon-

Reſpondet Ariſtoteles : Scienti & volenti non fit iniuria, ſcilicet ſimpliciter volenti, & in re, quam poteſt velle: interficiens autem ſemetipſum vult hoc, quod iure non poteſt, & non debet velle. Quia vt Iureconſulti dicunt: Nemo eſt dominus ſuorum membrorum, idcirco facit ſibi iniuriam.

Poſtea aliter reſpondet: Eum non tam ſibi, quàm Reipublicæ iniuriam facere, & peccare contra iuſticiam vniuerſalem, Quia lex ciuitatis prohibet ciuem necari à ſe, vel ab alio: & punit infamia eos, qui ſibi mortem adferunt, Significat itaq; ab illis iniuſtè factum eſſe.

Cum hac reſponſione conſentit conſtitutio antiqua, quam recitant AEſchines contra Cteſiphonem & Egeſippus, quòd manus dextera ſolebat abſcindi illis, qui ſibi mortem intulerant, tanquam membrum iniuſtum & ſceleratum, quod corpori proprio & Legibus & Reipublicæ iniuriam intuliſſet. Seneca de Catonis exemplo aliter diſputat: Fuiſſe illud factum viri fortis & conſtantis. Sed Ioſippus rectius ait: Non eſſe viri fortis ſemetipſum interficere, ſed ignaui & abiecti animi. Quia vir fortis vtramq; fortunam expectat, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cum decoro fert: Ideo autem Cato ſe interfecit, quia metu imminentis periculi, ſi in Cæſaris manus deueniſſet, fractus fuit.

In Chriſtiana Religione recte dicimus, eos qui ſemetipſos occidunt, atrociter peccare horribili deſperatione contra Deum Patrem, Filium & Spiritum ſanctum: Quia abijciunt contumaciter gratiam Dei, & merita Filij Dei Ieſu Chriſti, atq; blaſphemè negant Spiritus ſancti teſtimonium & veritatem in conſolationibus Euangelicis, Quam deſperationem ſequitur æterna condemnatio, niſi in poſtremo agone adhuc fiat vera ad Deum conuerſio per fidem.

Deinde etiam recte dicimus, Eos peccare contra quintum Præceptum, in quo mandatur, ne quis vel alij vel proprio corpori iniuriam adferat, Atq; ea etiam de cauſa ſunt rei æternæ maledictionis, niſi accedat, vt dixi, conuerſio, Quia lex dicit: Maledictus omnis, qui non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea. Et ſunt rei Excommunicationis Eccleſiaſticæ, & pœnæ Magiſtratus, propterea quod externa vi in ſemetipſos, violauerunt diſciplinam externam, & obedientiam debitam Magiſtratui, iuxta

Leges:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Leges: Nemo enim eſt membrorum ſuorum Dominus, ſed Deus & Lex. Etſi autem pœna ignominioſæ ſepelitionis quæ fit per carnificem, in loco inhoneſto, non adfert mortuis dolorem, tamen perpetuam adfert infamiam, & eſt exemplum publicum, neceſſarium ad conſeruationem bonæ diſciplinæ.

Moueri autem ſolet Quæſtio: An liceat alicui ſemetipſum occidere, ne cogatur peccare: Sicut quinquaginta Spartanæ Virgines cum ad Meſſeniorum vrbem miſſæ eſſent, ſemetipſas interfecerunt, ne à Spartanis Iuuenibus vim impudicam paterentur. In hiſtorijs Ethnicis laudatur factum, & quidem amor caſtitatis laude dignus eſt, Sed factum eſt iniuſtum. Itaq; homo Chriſtianus in tali caſu obediat Præcepto: Non occides, cum conſtanti propoſito, quod velit potius ab alijs occidi, quam impiæ coactioni conſentire. Non enim ſunt facienda mala, vt eueniant bona. Et pati vim ſine conſenſione, paſſio eſt, non actio. Sic etiam in Tragœdia dicit puella: Cogi non poteſt, qui paratus eſt mori: id eſt, Non poteſt ille cogi ad malam actionem perpetrandam, qui libentius vult pati, vt occidatur, quam vt turpe quid faciat.

CAPVT VII.

DE BELLIS.

CVM in bellis multa homicidia fiant, idcirco ad Præcepti quinti enarrationem pertinet admonitio de bellis. Dici antem bellum Grammatici exiſtimant per Antiphraſin, quod minime bellum ſit, omnia enim in bello mala inſunt: & ſunt in bellis triſtia, miſera & calamitoſa omnia, ſicut in verſu Virgilij dicitur:

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Et Cicero in Oratione pro L. Manilia dicit: Non ſolum aduentus belli, ſed etiam metus ipſe calamitatem adfert. Ideo ſapientiſsima eſt oratio Cyri apud Xenophontem, libro 5. Sic agendum eſſe, vt quam minimum ſit bellorum, Quam admonitionem Imperatores, reges, Principes, & eorum Conſiliarij ſemper in conſpectu habere debent, in conſultationibus de bellis, quibus in tota gubernatione de rebus Ciuilibus, nullæ ſunt deliberationes, & difficiliores & periculoſiores. Martianus Cæſar ſolebat dicere: donec in pace licet viuere, non decet Principem arma ſumere. Pindari dictum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ctum eſt: Dulce bellum inexpertis, expertus autem ſi ad cor apponit ſupra modum horret, Quod dictum quam ſit verum omnes Hiſtoriæ oſtendunt: Accidit enim inexpertis illud quod Euripides dicit.

Cum de bello ſuſcipiendo ſuffragia fert populus,
Tunc nullus mortem ſibi imminere cogitat,
Sed iſtud infortunium in alium conijcit.
Quod ſi mors ob oculos eſſet, dum feruntur ſuffragia,
Nunquam inſano belli amore capta periret Græcia.

Sit igitur, vt dicit Cyrus, ea cura cordi omnibus, & qui regunt, & qui ad conſilia adhibentur, vt quam minimum ſit bellorum.

In humanus enim, inquit Homerus, & ferus
Qui bellum cupit in populo deteſtabile, (ille eſt,
Occiduntur viri, conſumitur igni ciuitas,
Abducuntur liberi, & mulieres &c.

Et apud Senecam in Hercule furente inquit Lycus.

Cruento cecidit in bello pater,
Cecidere fratres. Arma non ſeruant modum.
Nec temperari facile, nec reprimi poteſt,
Stricti enſis ira: bella delectat cruor.

Sed quia neceſsitas ſæpe etiam amantiſsimos pacis ad bella trahit, ſicut Dauid, Ezechias, & alij pij Reges, ad bella gerenda ſunt compulſi: Ideo in hac materia de bellis ante omnia explicanda eſt Quæſtio:

AN CHRISTIANVS CVM BOna conſcientia bellum gerere, militiam ſequi, Iuramentum militiæ præſtare, & hoſtem in bello interficere poſsit.

Ad eius Quæſtionis explicationem neceſſaria eſt diſtinctio inter bellum legitimum & illegitimum.

Bellum legitimum eſt ſpecies vindictæ publicæ, ordinatæ ac Magiſtratibus mandatæ, contra multos, aut potentes iniuſtos, qui communi, & tranquillo Iudicij ordine coherceri non poſſunt. Eſtq́ vel legitima defenſio, vel legitima recuperatio, vel legitima pœna, quæ fit corporali vi per Magiſtratus. Vt defenſio erat cum Græci reprimebant Xerxen, aut Romani Hannibalem, aut Conſtantinus Licinium, Machabæi Antiochum, Recuperatio erat cum Dion recuperabat Syracuſas, Thraſybulus Athenas, Alexander ciuitatibus Ionicis iniuſte oppreſsis reſtituit liberta-

bertatem. Pœna erat cum Iſraëlitæ bellum intulerunt tribui Beniamin propter ſtupratam Leuitæ coniugem, Iudicum 20. Similis deſcriptio iuſti belli eſt in his verbis Auguſtini de ſermone Domini. Apud veros Dei cultores etiam bella patrata ſunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, & vt mali coherceantur, & boni ſubleuentur. Liuius iſtud bellum ſic definit lib. 9. Decad. 1. Bellum eſt iuſtum, quod neceſſarium eſt: & arma ſunt pia, quibus nulla niſi in armis ſpes relinquitur. Cicero. Bella tum iuſte geruntur, ſi per ea nihil aliud niſi pax quæſita videatur.

Illegitimum bellum non tantum eſt ſpecies priuatæ & temerariæ ac inordinatæ vindictæ, etiamſi à ſummo Magiſtratu geratur, ſed etiam eſt publicum latrocinium, eſtq́ illud, quod vel propter cauſas impias & iniuſtas, vel ſine iuſtis & neceſſarijs cauſis, petulantia, & malitia extirpandi Euangelium Chriſti, delendi Eccleſiam, turbandi publicam pacem, euertendi Reſpublicas, vel temeraria dominandi libidine, aut priuata ira, odio, alij ve affectibus prauis, vel huic ſine cauſa nocendi, vel alteri gratificandi, ſuſcipitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Exemplorum talium plenæ ſunt hiſtoriæ Ethnicæ. Plura enim bella iniuſta & non neceſſaria, quam neceſſaria & iuſta geſta ſunt. Atq; in ſacra ſcriptura etiam exempla recitantur piorum Regum, qui aut non neceſſaria bella mouerunt, aut ſine neceſſarijs cauſis impijs tulerunt auxilia, Ideoq; & reprehenſi & puniti ſunt. Quæ exempla idcirco a Spiritu ſancto proponuntur, ut eorum conſideratio alios cautiores faciat. Amaſias Rex Iuda, qui fuit initio pius & fœlix, poſtea mutatus mouit bellum non neceſſarium, diſſuadentibus Prophetis, in quo eſt victus à Ioa Rege Iſraelis, & templum ſpoliatum eſt, & ipſe poſtea fugiens ex Hieroſolyma eſt interfectus, 4. Reg. 1416.

Ioſias ſimiliter mouit non neceſſarium bellum aduerſus Necao Regem AEgypti, qui Aſſyrijs bellum intulerat, in quo cum vulnus accepiſſet, aliquanto poſtea mortuus eſt, 4. Reg. 23. Ioſaphat facto fœdere cum impio rege Achab tulit ei auxilium contra Regem Syriæ, & idcirco grauiter obiurgatus eſt a Propheta Iehu, 2. Para 19. Impio, inquit Propheta, præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

circo iram quidem Domini merebaris, ſed inuenta ſunt in te bona opera, eo quod abſtuliſti lucos de terra Iuda, & præparaſti cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorum.

In hiſtorijs, vt dixi, Ethnicis exempla illegitimorum & temerariorum bellorum plurima recitantur, quæ quantas attulerint calamitates publicas & priuatas, imperiorum mutationes, regionum deuaſtationes, vrbium euerſiones, & infinita alia mala, nemini eſt ignotum. Ideo vere dicit Demoſthenes: Miſerrimum eſt bellum temere mouiſſe.

Quod autem homo Chriſtianus legitimum bellum cum bona conſcientia gerere, & in eo militare, iuramentum & officia militiæ præſtare poßit, ſic probatnr.

Pium & bonum opus eſt, vt Magiſtratus cogente neceßitate, vindictæ diuinæ ſit executor, & gladio, quod non fruſtra gerit, vt Paulus inquit, ſed à Deo accepit, vtatur ad defenſionem bonorum & pœnam malorum. In hoc ergo officio, qui Magiſtratum adiuuant in legitima & neceſſaria ſuorum defenſione, & iuſta vindicta, illi iuſte & recte faciunt, & milites qui in tali officio ſunt Do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

minis infideles peccant: Sicut Ieremiæ 48. ſcriptum eſt: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, & qui prohibet gladium ſuum à ſanguine.

Hanc Reſponſionem comprobant exempla bellorum, quæ à ſanctis Regibus & alijs geſta ſunt in nomine Domini, ſicut Dauid dicit ad Goliath, Ego ad te venio in nomine Domini, & in vera Fide ac inuocatione Dei, Quemadmodum in Pſalmo dicit Dauid: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri inuocabimus. Et ad Heb. 11. ſcriptum eſt: Gedion, Baruch, Samſon, Iephte, Dauid, per fidem vicerunt regna.

Atq; extant quædam valde inſignes precationes, quæ ſancti in prælijs dixerunt, & ſunt à Deo exauditi. Imò verò in Ioſua cap. 1. & 2. Machab. cap. 10. ſingularibus apparitionibus Deus declarauit, quòd ipſemet cum ſanctis Angelis ſit præſens in illis bellis, quæ à pijs ob neceſſarias cauſas in vera fide & inuocatione Dei geruntur.

Dauid verbis Pſal. 143. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum, expreſſe dicit, Fortitudinem bellicam & rei milita-

militaris ſcientiam in homine pio donum Dei eſſe: Ergo à Deo approbatur & placet ei. Accedit etiam teſtimonium Baptiſtæ, qui milites interrogantes, quid facere debeant, non iuſsit militiam deſerere, ſed quomodo rectè militiam agere poſſent, inſtruxit: Neminem, inquit, concutiatis, neq; calumniemini, & eſtote contenti ſtipendijs veſtris. De qua Reſponſione dicit Auguſtinus: Non prohibet militare, qui proprium ſtipendium ſufficere præcipit.

Etſi autem pauci inter milites de hac quæſtione, proh dolor, ſolliciti ſunt, ſicut etiam veteris poëtæ Lucani querela teſtatur:

Nulla fides, pietasq; viris, qui caſtra ſequuntur,
Venalesq; manus, ibi fas, vbi maxima merces.

Tamen boni hanc Reſponſionem obſeruare debent, quæ poſſet pluribus argumentis defendi, ſed hanc breuem admonitionem bonis ingenijs ſuffieere exiſtimo.

Illud autem addo, quòd non tantùm mouentes notoriè iniuſta bella, & præſertim contra Eccleſiam Dei, horribiliter peccant, ſed etiam ſimul peccant omnes milites, qui eam impietatem adiuuant. Sed quid iudicandum eſt, Si ſubditus aut miles ignoret, cau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cauſam belli, in quo militat, eſſe iniuſtam? Reſpondeo: Cùm contra Eccleſiam geritur bellum, tunc ignorantia neminem excuſat, quia omnes homines ſcire debent, quæ ſit vera Eccleſia, ſicut in Symbolo omnes dicimus: Credo ſanctam Eccleſiam Cathoilcam: Sed in ciuilibus cauſis multi caſus accidere poſſunt, in quibus vel dubitatio, vel ignorantia ſubditi, aut militis, eſt excuſabilis, & tunc valet regula: Tene certum, & relinque incertum. Eſt autem perſpicua & certa norma, obtemperandum eſſe poteſtati, non manifeſtè & notoriè iniuſta mandanti. Hæc regula excuſat ſubditos & milites, cùm obtemperant dominis etiamſi non norunt ea, quæ ſcire ipſos ne quidem poßibili eſt: ſicut Theocles ſeruum obiurgat multa ſciſcitantem de bello, & tandem ſeruus inquit: Taceo, & patiens feram, quod eſt fatale. Hæc plerunq; eſt vox populi ignorantis fontes negociorum, qui hac excuſatione ſit contentus, quòd regulæ perſpicuæ de obedientia obtemperandum ſit. Domini autem, qui gerunt bella, debent noſſe veras cauſas, nec gerant, niſi ſint cauſæ iuſtæ, magnæ & perſpicuæ, nec gerant reclamante & dubitante conſcientia, ne peccent contra mandata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

data Dei: Non occides, & Non furtum facies: & ne non tantùm hoſtibus, ſed & proprijs ſubditis ſine iuſta & neceſſaria cauſa noceant, quia bellum et hoſtibus et amicis graue eſt, & inter plagas Dei recenſetur. Sæpe etiam domini cogitent de querela militis apud Virgilium lib. 11. qua deplorat temeritatem mouendi bella non neceſſaria:

Scilicet vt Turno contingat regia coniunx,
Nos animæ viles, inhumata, infletaq; turba
Sternamur campis

Eſt verò etiam obſeruatione dignum, quòd ſapientes Ethnici quoq; in ea temeritate iudicium Dei, punientis peccata hominum, aliquomodo conſiderauerint, ſicut Liuius de talibus exemplis dicit lib. 5. Decad. 1. Vrgentibus Rempublicam fatis, Dei & hominum ſalutares admonitiones ſpernuntur. Et Cicero pro Ligario de belli ciuilis calamitatibus inquit: Mihi quidem ſi proprium & verum nomen noſtri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidiſſe videtur, & improuidas hominum mentes occupauiſſe, vt nemo mirari debeat, humana conſilia diuina neceſſitate eſſe ſuperata. Lucani verſus de eadem cauſa valde ſunt inſignes:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hoc placet ô ſuperi, cùm vobis vertere cuncta
Propoſitum, noſtris erroribus addere crimen,
Cladibus irruimus, nocituraq́; poſcimus arma.

Et ſapienter dictum eſt.

Iratus ad pœnam Deus ſi quos trahit,
Auferre mentem talibus prius ſolet,
Caliginemq́; offundit, vt ruant ſuas
Furenter in clades, ſibi quas noxijs
Accerſiuerunt vltro conſilijs mali.

Iſocratis querela eſt, Cùm natura hominum per ſe multis malis obnoxia ſit, nos ipſi plura etiam excogitamus, bellis & ſeditionibus inter nos excitatis.

CAPVT VIII.

DE LEGIBVS BELLORVM.

GEnerale præceptum Dei eſt: In mandatis meis ambulate. Nec ceſſat lex Dei inter hoſtes, ſicut inquit Chriſtus: Diligite inimicos veſtros. Impia itaq; perſuaſio eſt prophanorum militum, quòd ius belli deſtruat iura naturæ, & ipſam legem Dei. Etſi vxor & filiæ Darij, et Allucij Hiſpani ſponſa, fue-

runt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

runt in bellis captæ, & illa ad Alexandrum, hæc ad Scipionem adducta, tamen manebat obligatio legis diuinæ: Non mœchaberis. Nec bellum tribuebat ius Alexandro & Scipioni, vt alterius vxores, filias & ſponſas attingerent. Sic Conſaluus Genuæ iuſtè fecit, qui cùm domum, in qua miles prædam quærens, etiam matronam cogere voluit ad adulterium, præteriret, audiretq; eiulatum mulieris, ingreſſus eſt domum, & audita querela honeſtæ matronæ, militem ſua manu interfecit. Et Alexander Magnus iuſſit Timoclæam liberam eſſe, quæ interfecerat vnum ex Tribunis militum deturbatum in puteum, in que theſaurum abſconditum eſſe dicebat, propterea quòd ipſam ad adulterium coëgiſſet. am

Cùm in bello Germanico, quod an- Chriſti 1546. geſtum eſt, Alexander Farneſius quædam inter matronas inhoneſtè feciſſet, Carolus V. Imperator ſic exarſit ira, vt gladium ſtringeret, & diceret, ſe ſua manu illum interfecturum eſſe, ſi adeſſet: ac iuſſit ſtatim ei mandari, vt ex Germania diſcederet.

Sciendum eſt igitur, Legem diuinam inter hoſtes non ceſſare, & in bellis retinendam eſſe bonam conſcientiam, quam abijcien-

tes, ut Paulus inquit, fidem amittunt, & non poſſunt in inuocatione puras manus ad Deum attollere.

Sit itaq; prima lex bellica: Ne moueatur bellum, niſi ſit neceſſarium & legitimum, tunc enim vocatio & mandatum Dei, qui Magiſtratum gladio armauit, cogit arma ſumere, ſicut Lex Dei cogit latrones & ſeditioſos reprimi & puniri, ut Deut. 19. dicitur: Non parcas ei. Et ad Rom. 13. Magiſtratus non fruſtrà gerit gladium, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram facienti malum.

Maximè autem perſpicua cauſa & ceßitas gerendi bellum eſt, caſus veræ & n ſimulatæ defenſionis, ut vis & iniuria pulſetur, & pax conſeruetur, ſintq; tranllæ & in tuto Eccleſiæ, Reſpublicæ & conomiæ, qualis fuit neceßitas defenſionis bello Romanorum contra Hannibalem, & in Machabæorum bello contra Antiochum & alios.

Hanc regulam ſapientißimus rex Alphonſus inſigni ſymbolo complexus eſt, cùm pinxit Pellicanum ſibi pectus perfodientem, & ſanguine ſuo alentem pullos, & adſcripſit hæc verba: Pro lege & pro grege.

Atq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Atq; Cicero optimè dixit, Suſcipienda eſſe bella ob eam cauſam, vt ſine iniuria in pace viuatur, Off. 1. Et Saluſtius dicit Bellum pacis cauſa eſt. Atq; Prudentius.

Pax belli exacti precium eſt, preciumq; pericli.

Secunda lex eſt, quæ traditur Deut. 20. Si quando acceſſeris ad oppugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem: ſi receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea eſt ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo: ſin autem fœdus inire noluerit, et cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Hac lege Iudæis lata, oſtendit Deus ſuam voluntatem eſſe, vt bella prius parti aduerſæ denuncientur eo animo, vt ſit integrum pacem aut bellum eligere, & ſi pacem eligat & exoptet, etiam pacis conditiones æquas admittendas eſſe.

Atq; non obſcurum eſt, hanc legem ex ipſo fine belli, qui eſſe debet, vt pax conſtituatur, ſumptam eſſe. Si enim poteſt pax abſq; bello conſtitui, equidem conſultius eſt, pacem certam anteferre bello, cuius euentus ſemper eſt dubius, etiamſi ſapientiſſimè omnia ſint præmeditata & præparata: atq; etiam cùm felix eſt euentus, tamen ſine cladibus & magnis damnis ac periculis rariſſimè, vel nun-

quam ad eum peruenitur. Ideo ſapienter dicit Cicero: Mea quidem ſententia paci, quæ nihil habitura ſit inſidiarum, ſemper eſt conſulendum, Offic. 1. Et miles apud Terentium in Eunucho: Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet. Et Liuius, Melior eſt pax quam ſperata victoria. Hanc itaq; legem de belli indictione, quam etiam ratio ipſa dictat, ſecutæ ſunt omnes honeſtæ gentes, ita vt Cicero dicere auſit, Iniuſtum bellum eſſe, quod non ſit prius denunciatum & indictum. Offic. 1.

Hiſtoriarum exempla docent, eos qui poſt belli denunciationem, honeſtas conditiones pacis noluerunt accipere, ideo vt hoſtes prorſus delere poſſent, plerunq; in prælijs aduerſam fortunam expertos eſſe. Cominæus recitat inſigne exemplum de Carolo duce Burgundiæ, qui Heluetijs bellum denunciabat, illi petebant pacem oblatis conditionibus honeſtis, ſed Carolus eas reſpuebat, Poſtea bis ab Heluetijs eſt victus & fugatus cum magno ſuo detrimento & ignominia.

Tertia lex, Quando hoſtis petit pacem, ſeruandum eſt ius ſupplicum, quod hoc verſu deſcribitur. Non violandus erit ſupplex, ſacer eſſe putetur. Suntq; ſupplices, qui aut nihil peccarunt,

carunt, & deprecantur manifeſtè iniuſtam violentiam, aut qui peccauerunt, & faciunt deditionem, offerentes ſe ad pœnam, & petentes mitigationem propter probabilem cauſam, quia aut error fuit, aut paucorum temeritas. Talibus vult parci Deus, ſicut recitata lex Deut. 20. teſtatur. Et cap. 24. Deut. dicitur: Non occidentur patres pro filijs, neq; filij pro patribus, ſed vnusquisq; pro peccato ſuo morietur. Sic etiam Ethnici ius ſupplicum religiosè obſeruauerunt, cuius cuſtodem & vindicem iudicauerunt eſſe Iouem, ſicut fabula AEſopica de aquila & ſcarabæo monet. Et adhuc in prælijs hoc ius ſupplicum ſeruatur, ne vita eripiatur deditis, qui arma abijciunt.

Pauſanias in Achaicis recitat inſigne exemplum pœnæ Achæorum, propterea quòd ius ſupplicum violaſſent: Cum Achæi, inquit, ſupplices è templo abſtractos trucidaſſent, non fuit lenta aut ſegnis ira Dei ad pœnam repoſcendam, ingens enim terræ ac repentinus motus non ipſa tantùm mœnia, ſed vrbis etiam totius aream ita obruit, vt ne veſtigia quidem vlla poſteris agnoſcenda relinquerentur.

Attila euerſurus Romam pepercit vrbi propter precationem Leonis Epiſcopi Romani.

Et interrogatus de cauſa eius clementiæ, dixit, ſe vidiſſe ſenem aſtantem Leoni Epiſcopo, ſpecie ſupra humanam terribili, minitantem ei mortem niſi ſupplicibus parceret.

Lacedæmonij in Hiſtorijs vituperantur, quod Platæenſes poſt deditionem interfecerunt, & procul dubio pœnæ quæ ſecutæ ſunt, etiam ex illa cauſa ſimul cum alijs promanarunt. In Leone finxit Deus imaginem heroici bellatoris, itaq; in Leone non ſolum eſt heroica magnanimitas, cum robore corporis coniuncta, ſed etiam eſt heroica clementia erga proſtratos, ſicut dicitur:

Parcere proſtratis ſcit nobilis ira leonis.

Vtriuſq; igitur virtutis imaginem imitari bonus bellator debet, ſicut grauiſsimè Virgilus dicit:

Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Et Cicero libro 2. de Oratore: Nihil tam eſt regium, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis homines.

Sigiſmundus Imperator cuidam expoſtulanti, quòd victis & ſupplicibus hoſtibus non ſolùm vitam, & opes relinqueret, ſed etiam eos inter amicos reciperet & extolleret, ſic re-

ſic reſpondit: Tibi videtur inimicum occidere, quia à mortuo nihil periculi ſit, iuxta dictum, Mortuus non mordet: at ego inimicum occido, dum ſupplici parco, & amicum facio, dum extollo. Sapientiſsima vox fuit Imperatoris, cuius exempla multa inueniuntur in antiqua Hiſtoria Romanorum, qui ideo quod ius ſupplicum, cum alijs æquiſsimis legibus belli, quas fœciali iure conſcriptas eſſe Cicero teſtatur, obſeruabant, multos Reges & populus ſibi adiungebant.

Quarta Lex. In bellis parcendum eſt multitudini inermi, & infantibus, pueris, impuberibus, virginibus, matronis, decrepitis. Quia hæ perſonæ omnes præſumuntur innocentes & ſupplices eſſe, niſi inueniantur in armis. Sic Deut: 20. præcipitur, vt in vrbium occupatione mulieres & infantes non occidantur. Quod autem aliquoties iuſsit Deus non ſolum homines, ſed etiam iumenta interfici nec mingentem ad parietem relinqui, ſingularia exempla ſunt iræ & vltionis Dei, atrocibus peccatis hominum irritatæ, ad quam etſi ſimilia exempla, cum accidunt, referri poſſunt, tamen ea ratione enormis crudelitas contra ius belli, carens ſingulari mandato, excuſari non poteſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quinta Lex, Parcendum eſt Sacerdotibus, templis ſeu ædificijs & locis ſacris. Hanc legem etiam Ethnici in religione idolatrica obſeruauerunt. Ergo Chriſtiani multò magis obſeruare eam debent. Eſt autem inſignis admonitio Herculis ad Philoctetem, Neoptolemum, & Vlyſſem apud Sophoclem in Philoctete: Hoc vero memineritis, cùm terram Troianam vaſtabitis, vt Religionem tueamini, quia omnia alia poſteriora ducit Iupiter. Et Euripides in Troadibus dicit.

Stultus eſt qui expugnata vrbe
Templa, et tumulos & ſacra mortuorum
Dat ſolitudini, nam paulò poſt ipſe etiam perit.

Sexta Lex Deut: 20. Non ſuccides arbores, de quibus comedi poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem, quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantium numerum contra te augere. Hæc Lex non tantùm de arboribus frugiferis, ſed de omnibus frugibus terræ intelligatur: Eſt enim horrenda impietas, dona Dei ad vitam hominum data, proteruè & ſine neceßitate conculcare. Aliud enim eſt eripere hoſti commea-

meatum, & aliud ſine neceſſitate per petulantiam perdere dona Dei. Imo de Cyro ſcribit Xenophon libro 5. *Quòd non tantùm voluerit fruges in agris ſeruari, ſed etiam Lege cauerit, ne agricolis in bellis vis fieret, ne agricultura impediretur. Alexander milites qui domos agros, & hortos depopulabantur, fuſtibus cædi iubebat, inquiens, velles ne in tuo agro fieri quod facis in alieno. Et narratur memorabile factum Friderici Palatini, qui tribus Principibus captis, in prima cœna, cùm alioqui ſplendidè excepti eſſent, non dedit panem, & captiuis interrogantibus cauſam reſpondit, eos inhoneſte feciſſe, quod agros ſine neceſſitate vaſtaſſent.*

Septima Lex. Auguſtinus in Quæſtionibus ſuper Ioſuam dicit: Cum iuſtum bellum eſt, nihil ad iuſticiam intereſt, vtrum aperta pugna, an inſidijs quis vincat. Sic etiam Antigonus interrogantibus quomodo oporteret hoſtes aggredi? dixit: Aut dolo aut vi, aut aperte, aut per inſidias. Et Virgilius dicit: Dolus an virtus quis in hoſte requirat.

Hæc Lex de ſtratagematibus belli intelligi debet. Sed addenda eſt legi exceptio calumniæ, fraudis, & perfidiæ. Nam vox illa doli,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

li, non debet in hac lege ſignificare perfidiam, fraudem, ſed prudens ſtratagema. Sic diſputatur de hac exceptione in c. vtilem ſimulationem 22 q:2. Et in Gloſſa in verbo Malignantium c. Cupientes de Electionibus lib. 6.

Thraces pacti inducias dierum aliquot noctu populabantur Bœotiorum agros, vt Strabo recitat. Thucydides narrat lib. 3. Quod cum Paches cinxiſſet obſidione Colophonem, euocauit præfectum præſidij Arcadem, data fide, ſe incolumem ipſum in vrbem remiſſurum eſſe. Cum igitur ex vrbe egreſſus eſſet præfectus, retinetur in caſtris, & Paches oppidum oppugnat, atq;, quod abſente duce facile erat, occupat. Poſtea reducit præfectum in oppidum captum, & ibi eum interficit. Hæc non fuerunt ſtratagemata, ſed perfidæ calumniæ, mendacia & fraudes, quibus ſtratagemata bellica carere debent.

Sit igitur Lex octaua: Quod Fides etiam hoſti data ſeruanda eſt. Carthaginenſes perfidorum infame cognomen inde acceperunt præcipue, quod aliquoties facta cum Romanis pace, ſtudioſe per fas & nefas occaſiones violandæ fidei quæſiuerunt, cuius leuitatis & perfidiæ tandem grauiſſimas pœnas dederunt,

euer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

euerſa & deleta penitus eorum urbe à Scipione Africano, duce Romano.

Patrum noſtrorum memoria Vngarorum Rex Ludouicus perſuaſus à Cardinale Romano, fregit pacta cum Turcorum imperatore inita, retractoq; exercitu Turcico bellum renouauit, in quo ipſe perijt, & cuius miſerabilem cladem, etiam hodie non Vngaria ſolum, ſed tota ferme Europa deplorat.

Seruetur itaq; hoſti Fides promiſſorum, induciarum, pactorum, conuentionum: Præſtantiſsimum enim pignus, & nobiliſsimum obſidem hoſti tradit, qui veritatem & fidem ſuam exponit, Et nihil maius & ſanctius addi poteſt, quàm ſi iuramentum addatur. Itaq; indigniſsima res eſt, fidem datam petulanter fallere, & iuramentis ludere, ſicut pueri talis ludunt, quod Philippus Macedo fecit, cuius poſteritatem idcirco tam miſerè deletam eſſe homines ſapientes etiam inter Ethnicos iudicarunt, quæ pœna anno 12. in filio ipſius Alexandro Magno præſtantiſsimo Rege, poſt magnam fœlicitatem antecedentium annorum incepit.

Cicero de hac Lege ita ſcribit libro 1. Offi: Atq; etiam, ſi quid ſinguli temporibus adducti,

ducti, hoſti promiſerint, eſt in eo ipſo fides conſeruanda: Vt primo Punico bello Regulus captus à Pœnis, cum de captiuis commutandis Romam miſſus eſſet, iuraſſetq; ſe rediturum, primum vt venit, captiuos reddendos in ſenatu non cenſuit: deinde cùm retineretur à propinquis & amicis, ad ſupplicium redire maluit quàm fidem hoſti datam fallere. Secundo autem bello Punico, quos decem Hannibal Roman aſtrictos miſit iureiurando, ſe non redituros eſſe, niſi de redimendis ijs qui capti erant impetraſſent, eos omnes cenſores, quoad quiſq; eorum vixit, qui peieraſſent, in ærarijs reliquerunt, nec minus illum qui iuriſiurandi fraude culpam inuenerat. Cum enim Hannibalis permiſſu exiſſet è caſtris, redijt paulo poſt, quod ſe oblitum neſcio quid diceret: deinde egreſſus è caſtris, iureiurando ſe ſolutum putabat: et erat verbis, re non erat

Nona Lex. Legati hoſtium ad aduerſam partem miſsi, & præ ſe ferentes ſigna legationis, non ſunt violandi. Eſt autem antiqua conſuetudo, vt tales legati in bellis ad hoſtes cum manifeſto ſigno veniant, ſicut caduceatorum vetus appellatio teſtatur. Si enim ſine ſigno veniunt, non pro Legatis, ſed pro ſpeculatoribus haben-

habentur. Recitat autem Thucycides lib: 2. quod Athenienſes interceperunt legatos Lacedæmoniorum euntes ad Regem Perſarum, vt eum ſibi adiungerent, contra ciuitatem Atticam. Et Liuius libro 3. Decad: 3 narrat Romanos cepiſſe Legatos Hannibalis, euntes ad Regem Macedonicum. Hæc exempla oſtendunt vſitatum fuiſſe Legatos hoſtium, perferentes mandata nocitura patriæ, intercipere.

Decima Lex. Eatenus licet nocere hoſtibus, quatenus Lex Dei concedit. Vt Lex Dei iubet hoſtem iniuſtè pugnantem reprimi aut puniri: Itaq; homicidia quæ in tali iuſto bello fiunt, ſunt pœnæ legitimæ vindictæ: Et præda legitimi belli, iuſto titulo acquiritur, ſicut textus dicit, Deut. 20. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de ſpolijs hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sed donec viuit hoſtis, manet vinculum coniugij diuinum, Quos Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Iniuſtum itaq; eſt in bellis matrimonia diſtrahere, aut violare. Recte ergo celebratur factum Totilæ Regis Gothici, qui poſt victoriam in Italia, multas honeſtas matronas, & virgines, & adoleſcentulos captiuos remiſit parentibus, & mari-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

maritis. Ad hanc Legem etiam exemplum pertinet, quod a Cicerone recitatur in Officijs: Maximum, inquit, exemplum eſt iuſticiæ in hoſtem à maioribus noſtris conſtitutum: Cùm à Pyrrho perfuga Senatui eſt pollicitus, ſe venenum Regi daturum, & eum necaturum, Senatus & C. Fabricius perfugam Pyrrho dedit. Ita ne hoſtis quidem & potentis, et bellum vltro inferentis cum ſcelere interitum approbauit.

Vndecima Lex. Pugnandum eſt cum hoſtibus, non cum natura. Itaq; Anaxilaus, vt eſt apud Xenophontem, cum Bizantij deditionem feciſſet, eò quod multi fame morerentur, & idcirco in iudicio Spartano accuſaretur, quod vrbem ſibi commendatam hoſtibus tradidiſſet, recte reſpondit, ſe defendiſſe vrbem, donec cum hoſtibus bellum eſſet, poſtquam verò vidiſſet bellum eſſe cum natura, & perire eos, quibus in bello parci ſoleret, iudicaſſe ſe finem belli eſſe. Ac honeſta excuſatione audita, Iudices eum abſoluerunt.

Duodecima lex: Victoria non debet eſſe inſolens & crudelis, ſed modeſta & clemens, atq; ad pacis conſtitutionem, eorumq; qui deuicti ſunt, & facti ſunt ſupplices, conſeruationem directa. Bis enim vincit, inquit

Mi-

Mimus, qui ſe vincit in victoria. Neq; victor extra omne periculum eſſe ſe exiſtimabit. Apud Senecam Agamemnon admonitus, ne crudeliter vtatur victoria, inſolenter dicit: Victor timere quid poteſt? Reſpondet Caſſandra: Quod non timet, hoc eſt, multa inſperata ſunt victori timenda. Et apud eundem in Troade, cùm dixiſſet Pyrrhus: Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit. Reſpondet Agamemnon: Quod non vetat lex, hoc fieri vetat pudor. Pyrrhus: Quodcunq; libuit facere, victori licet. Agamemnon: Minimum debet libere, cui multum licet.

Poëtæ verſus ſunt conſideratione digni.

Ipſa niſi certas habeat victoria leges
Quam bona ſæpe fuit, tam ſolet eſſe nocens.

Ageſilaus ea fuit in victos humanitate, vt ſæpe milites pro concione monuerit, ne captiuos crutiatu aliquo afficerent, ſed cogitarent eos homines eſſe, qui aduerſam fortunam ſint experti, à qua nemo, dum viuit, ſit alienus.

Cùm Thraſybulus recuperatis Athenis liberaſſet populum à triginta Tyrannorum ſæuitia & oppreßione, ſapienter moderatus eſt victoriam, conſtituta lege de Amniſtia, hoc eſt, de iniuriarum obliuione, quam le-

gem

gem niſi ſanxiſſet, nimis ea victoria crudelis futura erat, quia nunquam deſijſſent inter Ciues lanienæ, niſi vna parte aut penitus trucidata, aut ex vrbe eiecta. Quod exemplum ſecuti ſunt Romani poſtridie poſt interfectum Cæſarem. Sed ea Amniſtia non diu ſeruata eſt. De pace quæ debet eſſe bellorum finis ſapienter dicit Seneca in Hercule. Pacem reduci victori expedit, victo neceſſe eſt.

Præter has leges omnium ſumma lex eſt, vt Chriſtiani gerentes bellum iuſtum, in timore Dei obſeruent piam diſciplinam militarem, ne ſuis ſceleribus ſupremi hoſtis iram contra ſe concitent, ſed vt cum bona conſcientia Deum inuocare, ab ipſo auxilium & victoriam petere, eiq; ſe in prælijs commendare poſſint, & vt omnem felicitatem agnoſcant eſſe beneficium Dei, agantq; Deo gratias, ſicut facit Dauid Pſal. 144. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Item: Qui ſubdis populum meum ſub me. Non ſolum autem in ſacra ſcriptura docemur, euentum belli & victoriam in Dei voluntate, & manibus poſitam eſſe, nec pendere principaliter à multitudine & robore militum: Sed dixe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

runt hoc etiam aliqui ex ſapientibus inter Ethnicos, ſicut Demoſthenes aliquoties repetit ſententiam: Euentus bellorum gubernari diuinitus. Et apud Xenophontem in Pædia Cyri extat hoc dictum: Scitis victoriam in bello nec multitudine nec fortitudine parari, ſed vtri Deorum auxilio freti, fortioribus animis inuaſerint, vt plurimum ab aduerſarijs non ſuſtinentur.

Sophocles ſapientiſſimus ſcriptor Aiacem reprehendit, quòd cùm iturum ad bellum Troianum pater admoneret, vt cum Dei auxilio pugnaret, ipſe impiè reſpondit: Ignauis opus eſſe Dei auxilio, ſe etiam ſine auxilio diuino poſſe vincere. Et affirmat Sophocles, quòd propterea ſit punitus inſania, in qua ſemetipſum interfecit. Sunt autem verba nuncij redeuntis à Calchante digna memoria:

Homines magni & immodeſti
Incidunt in graues pœnas Deorum,
Sic inquit vates, ſi quis conditione mortali
Natus eſt, nec iuxta humanum morem ſapit.
Aiax verò ſtatim initio cùm à domo proficiſceretur,
Patri benè monenti, vt homo amens reſpondit.
Pater enim, mi fili, inquit, virtute

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Velis vincere, ſed auxiliante Deo ſemper velis vincere.

Ipſe verò ſuperbè ac ſtultè reſpondebat,
Adiuuante Deo, inquit, etiam ignaui
Vincere ſolent, Ego verò vel abſq;
Auxilio diuino confido me iſtam attracturum eſſe gloriam.

Tam ſuperbos iactabat ſermones. Atq; deindè iterum
Cum Minerua ipſum hortaretur,
Iubens vt contra hoſtes manum cruentam verteret,
Tunc atrocem & infandam vocem emiſit.
Domina, inquit, alijs Græcis auxilio
Adſiſtas, noſtro loco nunquam perrũpent hoſtes.
Talibus ſermonibus implacabilem
Deæ in ſe concitauit iram, non vt hominem decet ſapientem.

Poſtremò in doctrina de bello ſciendum eſt, nullum belli genus eſſe miſerius & calamitoſius, bellis inteſtinis & ciuilibus, atq; ſeditionibus, veriſſimumq; eſſe dictum Ciceronis: Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, ſed nihil miſerius, quam ipſa victoria, quæ etiamſi ad meliores venit, tamen eos ferociores reddit. Et nimis vere à Thucydide dictum

eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt. In ſeditione omne genus malorum graſſatur. Ideo viri boni animus à ſeditionibus & ciuilibus bellis abhorrere debet.

Cùm autem ſcriptura ſacra nos doceat, quòd bella immittantur à Deo propter peccata noſtra, ſicut Leuitici 26 expreſſè ſcriptum eſt: Si non volueritis recipere diſciplinam, ſed ambulaueritis ex aduerſo mihi, Ego quoq; contra vos aduerſus incedam, & percuciam vos ſepties propter peccata veſtra, & inducam ſuper vos gladium vltorem fœderis mei. Et Matth. 22. Rex iratus miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit, id eſt, Deus iratus immittit bella, & excitat hoſtes, ſicut multa exempla in Scriptura recitantur.

Itaq; certò ſit nobis perſuaſum, quòd nullum eſt præſentius & fortius remedium contra belli calamitates, & præcauendas & auertendas, quàm in vera pœnitentia ardens inuocatio Dei, ſicut quotidie in Eccleſia canimus: Da pacem Domine in diebus noſtris, quia non eſt alius qui pugnet pro nobis, niſi tu Dominus Deus noſter. Et hac ratione pius rex Ezechias cum omni populo ex præſentiſſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

mo periculo internecionis & excidij eſt liberatus cùm vrbem Hieroſolymam obſideret Aſſyrius Sennacharib, in cuius exertitu vna nocte ab angelo Domini ſunt occiſa centum & octoginta quinq; millia hominum, atq; ſic ipſe non ab hominibus, ſed à Deo fugatus eſt, vt obſidionem relinqueret. Cum quo exemplo plura alia in Scriptura conſentiunt, quæ nos ad imitationem exhortantur.

CAPVT IX.

DE IRA, ODIO, RIXIS, SIMVLTATE, Inuidentia, Diſcordia, Inimicitijs &c.

EX concione Chriſti de quinto Præcepto, quæ extat Matth. cap. 5. atq; ex Iohannis dicto: Qui odit fratrem ſuum, homicidia eſt: liquidò conſtat, quòd hi, quos in titulo enumeraui, affectus praui, & vitia, cum quinto præcepto pugnent, quæ etiam Apoſtolus Paulus cap. 5. ad Galatas in catalogo fructuum carnis recenſet.

Eſt autem horum vitiorum quaſi radix

radix & mater Ira. idcirco primo loco de matre, poſtea de filiabus dicendum eſt.

Attentè autem obſeruentur verba Chriſti: Qui iraſcitur fratri ſuo fruſtra vel temerè, reus eſt iudicio. Eſt enim in ipſis verbis incluſa diſtinctio, quòd alia ira ſit temeraria, quæ cùm iuſtis cauſis iraſcendi careat, iniuſta ira dicitur. Alia verò ſit ira iuſta, quæ non temerè aut fruſtrà, ſed grauibus de cauſis accenditur, & idcirco ſub hanc reprehenſionem Chriſti non cadit. Siquidem ipſe Chriſtus, qui ab omni vitio immunis fuit, & nullius peccati potuit argui, tamen ira haud vacauit. Sic enim de ipſo ſcriptum eſt Marci 3. quòd cùm in ſanatione manus aridæ Iudæi ad hanc quæſtionem: Vtrum liceat ſabbathis benefacere aut malefacere, animam ſeruare aut perdere, obmuteſcerent, ipſe cum ira circumſpexit, condoleſcens ſuper cæcitate cordis eorum. Neq; ſine ira fecit flagellum è funiculis, & inſtitores ac nummularios è templo eiecit. Ideo de ipſius ira citatur in ea hiſtoria Iohan. 4. dictum Pſalm 69. Zelus domus tuæ comedit me.

Sciamus itaq; iuſtam iram eſſe virtutem, quam amor gloriæ Dei pietatis & iu-

ſticiæ ab omnibus hominibus exigit, & quæ præcipuè debet eſſe in illis, quibus gubernatio aliqua, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue ciuilis, eſt demandata, vocaturq́ vel Zelus vel Νέμεσις. Et ſic definiri poteſt: Quòd ſit ardens dolor & indignatio aduerſus manifeſtam impietatem, turpitudinem & ſcelera, quibus deformatur gloria Dei, ſcandalizantur boni, & prouocantur pœnæ diuinæ, ſuper totas communitates: quæ indignatio oritur ex ardenti amore gloriæ Dei, pietatis, iuſticiæ, & cæterarum virtutum, & habet coniunctam ardentem cupiditatem depellendi & puniendi ſceleratos impœnitentes. Talis ira non eſt peccatum, ſed eſt, vt dixi, virtus quam dilectio in Lege præcepta requirit. Nam vbi talis ira, quæ vocatur Zelus, non eſt, præſertim in gubernatoribus, ibi nimis frigidus eſt amor Dei, pietatis & iuſticiæ, & nimis pigrum & ignauum pectus eſt.

Moyſes iratus ob idolatriam populi, proiecit tabulas Legis, Exod. 32. Cùm de ſeditione Core reſciuiſſet, iratus eſt valde, atq́ dixit ad Dominum: Ne recipias ſacrificia eorum. Nume. 16. Pinehas Zelo Dei accenſus, ſcortatorem & meretricem transfodit. & placauit hoc

facto Dominum Deum, vt ad Moyſen dixerit: Pinhas filius Eleazari ſacerdotis auertit iram meam à filijs Iſrael, quia zelo meo commotus eſt: Ecce do ei pacem fœderis mei; & erit tam ipſi quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo ſuo, et expiauit ſcelus filiorū Iſrael. Num. 28. Saul cùm audiret, quòd Naas Ammonites peteret in ſymbolum fœderis dexteros oculos Iabenitarum, a Spiritu Domini accenſus eſt ira, vt eam inſolentiam truculentam vlciſceretur, 1. Reg. 11. Dauid Pſal. 119 inquit: Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Hæc exempla & dicta de ira iuſta ſunt manifeſta, De qua Bernbardus dicit: Nolle iraſci, vbi iraſcendum eſt, peccatum eſt. Et Baſilius in ſermone de ira: Pars animi iraſcibilis ad multa virtutis opera neceſſaria eſt. Chryſoſtomus ſuper Matthæum: Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio, Ergo qui cum cauſa iraſcitur, non erit reus. Nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. Iuſta ergo ira mater eſt diſciplinæ. Itaq; non ſolum non peccant, qui cum cauſa iraſcuntur, ſed econtra, niſi irati fuerint, peccant, quia

patientia irrationabilis vitia ſeminat, negligentiam nutrit, & non ſolum malos, ſed etiam bonos inuitat ad malum. Ira autem quæ cum cauſa eſt, non ira, ſed iudicium eſt.

Iniuſta & temeraria ira, quantum ſit peccatum nemo hominum explicare melius poteſt, quàm Chriſtus fecit Matt: 5. Qui iraſcitur fratri ſuo fruſtra, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo Racha, reus erit conſilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit Gehennæ incendio. Talis iniuſta & temeraria ira multo eſt frequentior apud homines, quàm ira iuſta, & ad illam natura, à Diabolo homicida corrupta, nimis in omnibus hominibus eſt procliuis & prona. Eſtq; ira hæc ad omnia mala fœcunda, ſiut dicit Sophocles: Ex ira ſcio cuncta prodire mala.

Et Seneca in Medæa: Ira pietatem fugat, iramq; pietas. Homo Chriſtianus contra iræ tentationes, apud animum quotidie perpendere debet dicta & exempla ſcripturæ, quæ ad eam meditationem de iræ malo ſunt propoſita. Iacobus inquit cap. 1. Fratres mei dilecti, ſit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram. Nam ira viri iuſticiam Dei non operatur. Veriſſime dicit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dicit Iacobus, virum iratum non facere, quod coram Deo iuſtum & rectum ſit: Malæ enim cauſæ malus eſt effectus.

De Cain ſcriptum eſt Gen: 4. Iratus eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius, & quamuis admoneretur à Domino, vt affectum malum reprimeret, tamen neglecta admonitione diuina vocauit Abelem fratrem ſuum in agrum, & interfecit eum. Illud primum exemplum iræ iniuſtæ eſt, quod a Moyſe eſt deſcriptum, ex quo de aliis exemplis iudicari debet. Etſi enim non omnes irati fiunt actu homicidæ, tamen hoc accidit ſæpiſſime, & cum non accidit, tamen ipſe affectus homicidij culpam apud Deum habet. Nam iratus ei, cui iraſcitur, mortem & omnia mala vel corde, vel ſimul maledictis & corde imprecatur.

Paulus Rom. 12. admonet non eſſe indulgendum iræ, quia ſcriptum eſt: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Et Eph. 4. grauiſſime repetit & explicat admonitionem Pſalmi 4. Iraſcimini et nolite peccare, Sol non occidat ſuper iram veſtram: Nolite locum dare Diabolo. Apparet hanc expoſitionem ex Saulis hiſtoria ſumptam eſſe, Quia cum retineret iram contra Dauidem initio conceptam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

propterea quod populus laudem victoriæ Dauidi tribuiſſet, eò tandem miſeriæ venit, vt recederet ab ipſo ſpiritus Domini bonus, & intraret in ipſum Diabolus, ſeu ſpiritus nequam, qui eum ad implacabile odium & tyrannicam perſecutionem innocentis Dauidis, atq; tandem ad deſperationem adegit. Hoc exemplum homines iracundi, & qui iræ indulgent conſiderare debent, ne in ſimilem calamitatem ob iram incidant, ſed admonitioni Apoſtolicæ obtemperent, quam etiam repetit ad Coll: 3. Deponite iram, indignationem, malitiam, maledicentiam, turpiloquentiam ab ore veſtro. Auguſtinus fratribus ſuis hanc Regulam propoſuit: Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam. Scriptum eſt enim: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Illud etiam conſideretur, quod donec quis indulget iræ iniuſtæ, inuocare Deum non poteſt. Qui enim iratus proximo dicit hanc precationem: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ille contra ſemetipſum orat, et ſibimet Dei iram ac maledictionem imprecatur, quo nihil poteſt horribilius

cogi-

cogitari, ſicut Pſal. 109. expreſſe dicitur: Voluit maledictionem, & veniet ei, & induet eam ſicut veſtimentum, & intrabit in interiora eius ſicut aqua, & in os eius ſicut oleum.

Et quemadmodum iratus orare non poteſt, ita nullum poteſt cultum præſtare Deo gratum, donec cor ira iniuſta ardet, quia venenum iræ, quo cor infectum eſt, omnia opera irati hominis inficit, & omnium præceptorum diuinorum memoriam extinguit. Ideo ira à Spiritu ſancto Lucæ 6. vere vocatur amentia: & Salomon dicit Prouerb. 27: Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit?

Prodeſt quoq; prudentes ſententias aliorum authorum, tam Eccleſiaſticorum quam Philoſophorum habere in conſpectu, quibus iræ vitium depingitur. Auguſtinus dicit: Sicut acetum corrumpit vas, ſi diutius in eo fuerit, ſic ira corrumpit cor, ſi in alium diem durauerit. Hieronymus: Quid iracundo furor ſuus confert, quem ſæuiſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ, ita ab omni conſilio & mente deturbat, vt dum iraſcitur inſanire credatur. Gregorius: Per iram ſapientia perditur, vt quid quouis ordine agendum ſit

neſcia-

neſciatur: per iram Iuſticia relinquitur, quia dum perturbata mens iudicium ſine ratione exaſperat. omne quod ſuggerit furor, rectum putat.

Sapientes ſunt & hæ Philoſophorum & Poetarum ſententiæ. Theognis inquit.

Nihil ô Cyrne tam iniuſtum eſt, quam ira quæ dominum (tum faciat.
Suum lædit, vt animo commoto miſere gra-

Philemon.

Inſanimus omnes cum iraſcimur.
Nam iracundiam cohibere laborioſum eſt.
Omnia quæ iratus agis, errata poſtmodum intelliges Iræ moderator.

Euripides: Tempus requirit, vt animum ira ſuperiorem habeas.
Conſilia enim vincit iracundia,
Quæ mala maxima gignit hominibus.
Animus commotus atq; dolens nihil habet tuti.

Cum hoc dicto conſentit commune prouerbium: ÆEger animus ſemper errat.

Idem Euripides. Nemo iratus quicquam recte deliberat,
Quia, vt latinus Poeta ait,
Furor iraq; mentem præcipitant.

Etſi

Menander.

Etſi doles vehementer, haudquaquam tamen irritatus
Ages temere, Nam iram rationis inſciam refrenare
In perturbationibus, in primis ſapientem oportet.

Apollonius. Inſania flos eſt iracundiæ.

Item.

Affectus iræ niſi curentur, & caſtigentur, in naturalem morbum abeunt

Platonis conſuetudo fuit, vt neminem ex miniſtris ſuis iratus verberaret. Cum itaq; aliquando ipſum famulus grauiter commouiſſet, gratias, inquit, Dijs agito, quod iratus ſum, verberarem enim te niſi iratus eſſem. Et alio tempore cum adeſſet ipſi Xenocrates, tu, inquit, hunc famulnm caſtiga, ego enim ſum iratus. Quod Plato in domeſtica diſciplina obſeruauit, id omnes homines in quotidiana conuerſatione obſeruare debent, & præcipue illi, qui ſunt in publico officio. Quia iratus nunquam obſeruat decorum, Et ſicut in quarti præcepti explicatione dictum eſt ex Cicerone: Iratus nunquam obſeruat modum in pœnis. Cotys Thraciæ Rex fuit natura celer ad iram, & ſæ-

uus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

uus caſtigator eorum, qui in miniſterio deliquiſſent. Itaq; cum hoſpes quidam ei donaſſet vaſcula artificioſe elaborata, ſed fragilia, dedit quidem hoſpiti munera, ſed mox ipſe omnia vaſcula confregit: Demirantibus cur id faceret, ne, inquit, ſæuiam in eos, qui ea fracturi erant. Theodoſius qui fuit iracundus valde, cum ſæpe per iracundiam ſæuijſſet, tandem doctrinam accepit, vt iratus nihil diceret, niſi prius Græcum Alphabetum apud ſe recitaſſet.

CAPVT X.

DE RIXIS ET LITIBVS.

Ex ira oriuntur Rixæ, contentiones, lites & iurgia, ſicut Syracides dicit cap: 25. Homo iracundus incendit litem, & peccator turbat amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Et Salomon Prouerb: 26: Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. Plerumq; enim accidit vt rixæ & lites, non tantum alijs, ſed etiam proprijs authoribus nocent

ant maxime, quia Deus eos punit, ſicut Prouerb: 17. ſcriptum eſt: Semper iurgia quærit malus, Angelus autem crudelis mittetur contra eum. Sit itaq; hominis Chriſtiani animus alienus à ſtudio rixandi, & litigandi, ac potius operam det, vt rixas ab alijs motas patientia & lenitate compeſcat, Sicut Prouerbiorum 15. ſcriptum eſt: Vir iracundus prouocat rixas, & qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. Sapienter ab Herodoto dicitur libro nono. Summa miſeria hominis eſt, frangi inani contentione, quæ nec tibi, nec alijs proſit.

CAPVT XI.

DE ODIO ET SIMVLTATE.

INter Filias iræ peßimæ ſunt odium & ſimultas. Etſi autem etiam odium illam diſtinctionem iræ recipit, vt aliud ſit iuſtum, de quo gloriatur Dauid Pſal. 137: Quod hoſtes Dei perfecto odio proſequatur: aliud ſit iniuſtum: tamen cum hoc ſit inter homines frequentißimum, ideo vſitate odij nomen in malam partam accipitur: & ſignificat, vt Auguſtinus

guſtinus dicit, iram inueteratam & continuam, quæ ſi adhuc latet & tegitur, ſimultas nuncupatur. Semper autem de odio repetatur dictum Iohannis: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 1. Iohannis 4. *Quem enim quiſq; odit, periſſe expetit.* Chryſoſtomus dicit, odium omne malum ſuggerit.

CAPVT XII.

DE INVIDENTIA ET LIVORE.

EXcellentem virtutem, donum & fortunam aſſectatur Inuidentia, ſicut vmbra corpus ſequitur. Ideo Salomon in Eccleſiaſte cap. 4. dicit: Contemplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi, in hoc enim vanitas eſt & cura ſuperflua.

Eſt autem inuidentia ſeu liuor affectus malus, compoſitus ex odio alterius, propter ipſius virtutem, dona, fauorem & honores, atq; ex propria φιλαυτίᾳ, qua dolemus nobis alios antecellere & præferri, ideoq; ſemper adiunctam habet maleuolentiam & ἐπιχαιρεκακίαν, quæ eſt exultatio in aliorum cala-

calamitatibus. De quo vicio Prouerb. 17 dicitur: Qui in ruina alterius lætatur, non erit impunitus. Et cap. 27. Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum, ne fortè videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.

Cùm ſenex pater Iacobus filio natu minimo Ioſepho pulchram tunicam dediſſet, corripuit inuidentia fratres, vt eum idcirco odio proſequi inciperent, & augebatur liuor ac maleuolentia ſomnijs Ioſephi, quibus ipſius præcellentiam ſignificari intelligebant. Impulitq; hic malus affectus fratres, vt in Ioſephi necem conſpirarent, ſicut Sapient. 14. dicitur: Alius alium per inuidiam occidit. Et fuiſſet patratum parricidium, niſi Ruben & Iudas impediuiſſent, quorum ille conſilium dedit, vt in ſiccum puteum conijceretur, hic verò conſuluit, vt peregrinis mercatoribus venderetur. Similis fuit inuidentia Aaronis & Miriam contra fratrem Moyſen, & Miriam lepra punita eſt. Item, Core & coniuratorum, qui ſeditionem aduerſus Moyſen mouerunt, ſed à terra ſunt abſorpti, & viui deſcenderunt in infernum. Item, Saulis contra Dauidem, cùm comperit eum à Domino prælatum eſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hoc itaq; peccatum grauiter reprehenditur dicto Chriſti Matth. 20. An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Eſt enim generalis ſignificatio ſententiæ non tantùm de vna ſpecie, ſed de omni inuidentia ſeu liuore. Homo inuidus & liuore laborans habet oculos nequam, idcirco quia Deus erga alios homines eſt benignus, ſicut fratres Ioſeph oculos nequam accipiebant, quia pater Iacobus erga ipſum benignus erat, donatione pulchræ veſtis. Et hac phraſi deſcribitur Saulis liuor, 1. Reg. 18. Non rectis oculis Saul aſpiciebat Dauidem.

Tenendum eſt horribile dictum Salomonis Sapient. 4. Inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius. Sathan lapſus & eiectus è cœlo, cùm videret homines fruituros eſſe in æternum ea beatitudine, quam ipſe ſine recuperandi ſpe amiſerat, inuidentia motus conſilium cœpit de homine ſeducendo, vt vnà cum ipſo beatitudinem perderent homines. Hanc, inquit Salomon, maliciam ſiue maleuolentiam Diaboli omnes inuidi imitantur. Eſt itaq; verè diabolicum vitium, quod etiam Saulis exemplum oſtendit, à quo vitio om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

omnes boni, tanquam ab ipſo Diabolo, abhorrere debent. Itaq; Paulus ad Galat. 5. admonet: Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Et Petrus: Deponentes omnem malitiam & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, 1. Pet. 2. Et non tantùm ipſum vicium debet eſſe abominabile, ſed fugienda etiam eſt inuidorum ſocietas, quemadmodum Prouerb. 23 dicitur: Non comedas cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius. Et Sap. 6. Cum inuidia tabeſcente iter non habebo, quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ.

Deteſtantur omnes boni etiam apud Ethnicos inuidentiam, propterea quòd optimos quosq; homines, & optima quæq; dona Dei odio proſequitur. Malis enim & miſeris nemo inuidet, ſed bonis, & his, qui excellenti aliquo aut ingenij aut fortunæ dono præſtant, certatim inuidetur ab omnibus. Et quanto magis communi vtilitati quis inſeruit, tanto maiorem inuidiam experitur. Ariſtidi inuidebatur ab Athenienſibus, ideo, quia dicebatur eſſe bonus. Idcirco etiam Philoſophorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſcripta plena ſunt reprehenſionibus inuidiæ, quibus declaratur turpitudo huius vitij, & quòd hoc vitium, licet ſit in ſocietatibus multorum malorum cauſa, tamen nemini magis quàm proprio domino noceat.

Hippotoon dicit:

Inuidia Dea peßima eſt & iniuſtißima.
Maliſq; gaudet, & bonis triſtatur.

Pallades:

O maximam inuidiæ improbitatem,
Inuidus odit fortunatũ, quem Deus amat,
Adeo ſtolidi per inuidiam erramus.
Si quis enim odit hominẽ, quem Deus amat,
Maximam ſtultitiam ſibi inducit,
Manifeſtè enim contra Deũ ipſum pugnat.
Maximam iram ex inuidia recipiens,
Amandus enim eſt ille, quem Deus amat.

AEſchylus:

Perpaucis hominum hoc ingenium eſt,
Vt amicum fortunatum ſine inuidia colant.

Carcinus:

Gaudeo te inuidentem aſpicere, ſciens quòd
Vnum quiddam peculiare ſibi faciat inuidia,
Ipſa enim poſſeßio poſſeſſorem ſuum perdit,
Peßima res inuidia hoc vnum in ſe habet boni.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quòd inuidorum oculos & cor tabefacit.

Menander:

Adoleſcens haud videris mihi intelligere, quòd
Res ſingulæ ab inſito aliquo vitio pereunt,
Et omnes corruptionis cauſæ veniunt intrinſecus,
Et ferrugo, ſi conſideres ferrum,
Si veſtes tineæ, teredo ſi lignum ſpectes,
Inuidia verò malorum omnium peßima,
Tabidum fecit hominem, & faciet, & facit
Propter impias animæ prauæ cogitationes.

Periander:

Quemadmodum ærugo ferrum, ſic inuidia animam illius, cui ineſt, conterit.

Hippias:

Inuidi duplo magis, quàm cæteri, calamitoſi ſunt, Non enim ſolùm proprijs malis grauantur, ſed etiam alienis bonis.

Socrates dixit, Inuidiam eſſe vlcus animæ.

Democritus:

Inuidia ſeditionis parit initium.

Euſebius:

Si quis inuidet bono viro fortunato, is quoq; patriæ, ac toti Reipublicæ, deniq; etiam ſibÿpſi inuidet. Nam vir bonus felici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ter agens, communis eſt proſperitas & ciuitatis, & vniuscuiuſq;, qui felicitatis eius particeps fieri poteſt.

Quintus Curtius:

Inuidi homines nihil ſunt aliud quàm virtutis tormenta.

Horatius:

Inuidus alterius rebus marceſcit opimis,
Inuidia Siculi non inuenere Tyranni
Maius tormentum.

Inſignis & graphica eſt deſcriptio inuidiæ apud Ouidium in 2. Metamorph:

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno,
Riſus abeſt, niſi quem viſi mouere dolores,
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos, intabeſcitq; videndo
Succeſſus hominum, carpitq; & carpitur vnà,
Suppliciumq; ſuum eſt.

Et apud Virgilium.

Liuor tabificum malis venenum
Intactis vorat oßibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem,
Quo quiſquis furit, inuidetq; ſorti,
Vt debet, ſibi pœna ſemper ipſe eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Teſtatur gemitu graues dolores,
Suſpirat, gemit, incutitq́ dentes,
Sudat frigidus, intuens quod odit.
Effundit mala lingua virus atrum,
Pallor terribilis genas colorat.
Infelix macies renudat oſſa,
Non lux, non cibus eſt ſuauis illi,
Nec potus iuuat aut ſapor Lyæi,
Nec ſi pocula Iuppiter propinet,
Atq́ hæc porrigat & miniſtret Hebe.
Aut tradat Ganymedes ipſe nectar,
Non ſomnum capit aut quieſcit vnquam.
Torquet viſcera carnifex cruentus,
Veſanos tacitè mouet furores,
Intentans animo faces Erinnys
Lethales: Tityiq́ vultur intus,
Qui ſemper lacerat comeſtq́ mentem,
Viuit pectore ſub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret,
Nec Phœbus ſoboles ve clara Phœbi.

Diſtichon Stigel. contra liuorem ſeu inuidiam:

Paſcere liuor iners odio, ſaturare furore,
Mors tua recta Deum facta colentis erunt.

Pindarus dicit: Melior eſt inuidia, quàm miſeratio. Quod dictum paſiuè intelligendum

 eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt, hoc eſt, melior eſt conditio hominis, cui multi inuident, quàm eius, cuius multi miſerentur. Ideo apud Euripidem aliquis dicit: Inuidiam non probo, malim tamen mihi propter bona ab alijs inuideri.

CAPVT XIII.

DE CRVDELITATE ET IMMANITATE.

SEueritas moderata propriè dicitur Grauitas. Eſtq́ue neceſſaria virtus in omnibus hominibus, qui in aliquo ſunt officio, ſed cùm ſeueritas modum excedit, fit crudelitas & immanitas. Difficulter autem homines iracundi modum obſeruare poſſunt, itaque iracundia plerunque crudelitatem ſeu immanitatem, quæ etiam Sæuitia & Tyrannis dicitur, parit.

Cùm autem vitium hoc, quod dicitur Crudelitas ſeu Immanitas, ſit proprium ferocium beluarum, idcirco ab homine alieniſſimum eſſe debet, ſicut de patrefamilias dicit Syracides: noli eſſe Leo in domo tua, capite 4. Huius dicti ſententia non tantùm de vna

una ſpecie patrisfamilias, ſed de toto genere gubernatorum intelligenda eſt. Eſtq́ indigna omnibus hominibus ratione præditis, & ab alijs beluis diſtinctis, ea vox, quæ prouerbio dicitur: Homo homini lupus. Qua voce non tantùm gubernatorum, ſed omnium hominum crudelitas reprehenditur. Veteres in ipſis nominibus crudelitatis & immanitatis atrocitatem vitij depinxerunt.

Crudelitas à crudo dicitur. Eſtq́ crudelis propriè, qui crudam carnem aut crudum hominem deuorat, ſicut leones, vrſi, lupi deuorant homines. Et eam crudelitatem imitantur Anthropophagi, qui ab hac crudelitate, quia homines vorant, appellationem acceperunt.

Immanitas propriè eſt ſæua malitia, qualem in querela deſcribit Octauia apud Senecam. Vincam ſæuos ante leones, Tygreſq́ truces, fera quam ſæui corda tyranni. Nam Priſcis manum ſignificauit bonum, vnde animas defunctorum Manes, & primam diei partem, quæ ad omnes labores, & rebus naſcentibus optima eſt, Mane dixerunt.

Vt autem vna cum præcepto Dei: Non occides, etiam exemplorum atrocitate homi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nes abſterreantur à crudelitate, ideo quædam exempla recitabo in certas ſpecies diſtributa, vt ſit facilior accommodatio.

Prima ſpecies crudelitatis ſeu immanitatis eſt ea, quæ circa religionem verſatur, atq; in duabus rebus conſiſtit, Aut in mactatione immani humanarum hoſtiarum, Aut in crudeli perſecutione veræ Eccleſiæ. Nihil autem horribilius & abominabilius cogitari poteſt, quàm homines ita eſſe amentes, vt exiſtiment, Deum crudeli mactatione vel interfectione hominum innocentium, quàm ipſe ſeuerè prohibuit, oblectari. Et tamen hac perſuaſione omnibus temporibus faſcinauit Diabolus multas gentes, imò verò multos etiam in populo Iſraëlitico, vt liberos ſuos crudeli pietatis opinione mactarent, Quemadmodum Pſal. 106. ſcriptum eſt: Immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmonijs, & effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum & filiarum ſuarum, quos ſacrificauerunt ſculptilibus ſuis: Atq; vt interfectione ſanctorum Prophetarum & Apoſtolorum, imò verò vnigeniti Filij Dei ſaluatoris mundi, putarent ſe cultum Deo præſtare, ſicut dicit Chriſtus Iohan. 16.

Prioris generis exempla recitata ſunt libro 2. cap. 11. quæ ex eo loco repetantur. Et extant eius crudelitatis ſingulares prohibitiones, quæ ſimul ad primum & quintum Præceptum pertinent. Leui. 20. Hæc loqueris filijs Iſrael: Si quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch, morte moriatur, populus terræ lapidabit ipſum. Et Deut. 12. Ne imiteris gentes, dicens: Sicut coluerunt gentes Deos ſuos, ita & ego colam, Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur Dominus, fecerunt dijs ſuis, offerentes filios & filias & comburentes igni.

De perſecutionum verò crudelitate ita dicit Chriſtus Matth. 10. Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte afficient eos, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Abhorret natura humana etiam à lectione & cogitatione tantæ immanitatis, & tamen exempla hiſtoriarum oſtendunt veritatem non mentiri. Cain fratrem Abelem propter nomen Chriſti, quia ipſius ſacrificium in fide Chriſti oblatum à Deo accipiebatur, crudeli manu interemit.

Et Papa Romanus noſtra ætate Diaſium

Hiſpa-

Hiſpanum fecit Epiſcopum, qui germanum fratrem ob confeßionem Chriſti trucidauit, ſed ipſe poſtea in Concilio Tridentino ſuÿpſius carnifex factus eſt, ſeq; in ſtabulo ſuſpendit. Non poſſet humana natura tantæ immanitatis ſcelera patrare, niſi à Diabolo impelleretur, Ideo de eius immanitatis cauſa ſic inquit Chriſtus Iohan. 8 ad Iudæos: Vos quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à Deo, Vos facitis opera veſtri patris, Vos a patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere, ille homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit quia non eſt veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex proprÿs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius rei.

Matth 22. incipit Chriſtus perſecutiones Eccleſiæ, in quibus ſanguis iuſtorum effuſus eſt, ab Abele filio Adæ primo Martyre. Et fuiſſe perſecutiones frequentes, non tantùm poſt Chriſti paßionem, ſed etiam antea, temporibus Patrum & Prophetarum, ex ſcriptura Biblica eſt manifeſtum. Atq; valde crudeles fuerunt, Nimrodi perſecutio ætate Noë poſt diluuium, Ieroboam perſecutio tempore Semeiæ Prophetæ. Ieſabelis & Achab Eliæ tempore, Manaſſæ tem-

tempore Eſaiæ , quem ſerra lignea diſſecuiſſe ſcribitur. In Babylonica captiuitate, Nebucadnezaris , & Darij , tempore Danielis , cuius prædicatione vterq; conuerſus eſt , Antiochi tempore Machabæorum & Eleazari ſacerdotis , cuius martyrium deſcribitur 2. Machab. 6. & capite ſequente martyrium ſeptem fratrum cum matre. Chriſti ætate interfecti ſunt ab Herode infantes innocentes , Zacharias pater Baptiſtæ à ſacerdotibus inter templum & altare interemptus eſt , propterea quòd diceret , Mariam poſt partum eſſe virginem, & Filium Mariæ eſſe promiſſum Meßiam , Baptiſtam Herodes interfecit : Chriſtum Iudæi & Pilatus , contra Apoſtolos magnam crudelitatem exercuerunt Iudæi , & ſunt alij in alijs locis & ab alijs interfecti.

Petrus à Nerone cruci affixus eſt.

Paulus ab eodem decollatus eſt.

Andreas frater Petri Patris in Achaia eſt ſuſpenſus in cruce , in qua eum tres dies viuum pependiſſe & concionatum eſſe ſcribunt.

Iacobus Maior ab Herode Agrippa gladio necatus eſt.

Philippus Hieropoli in Aſia minore pendens in cruce , lapidibus eſt obrutus.

Matthæ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Matthæus in AEthiopia ad aram obtruncatus eſt.

Bartholomæus in India detracto corio eſt interfectus, iuſſu regis Aſtyagis. Euſebius ſcribit, quòd caput ei amputatum ſit.

Iacobus Minor, Alphæi filius, cùm Hieroſolymis annos triginta docuiſſet, tandem a furioſis Iudæis fullonis fuſte trucidatus eſt.

Eius frater Simon, qui ipſi ſucceßit, iuſſu Traiani cruci eſt affixus, anno ætatis 120. ne, cùm eſſet de poſteritate Dauidis, ſeditionem aliquando moueret.

Iudas Lebbæus ſeu Thadæus in Perſia ab Ethnicis ſacerdotibus eſt interemptus.

Matthias in Macedonia lapidatus eſt.

Lucas Euangeliſta Thebis ſuſpenſus eſt de olea.

Marcus Alexandriæ per vrbem tractus & necatus eſt.

Cùm autem non poßint omnes perſecutiones breui narratione recitari, & ne quidem omnes deſcriptæ ſunt: Ideò tantùm decem illas vniuerſales perſecutiones, quæ ab Aſcenſione Christi, vſq; ad Conſtantinum acciderunt, enumerabo.

Prima eſt Neronis, ab anno Chriſti 66.

vſq;

vſq; ad 70. in qua Petrus & Paulus die 27. Iunij Romæ martyrio coronati ſunt.

Secunda Domiciani, quæ incepit anno Chriſti 96. in ea perſecutione relegatus eſt Iohannes Euangeliſta in Pathmon inſulam. Timotheas à cultoribus Dianæ lapidatus eſt. Dionyſius Areopagita Parriſijs, Geruaſius & Prothaſius Mediolani gladijs cæſi ſunt.

Tertia Traiani, in qua Simeon Hieroſolymitanus Epiſcopus Romæ obiectus eſt beſtijs.

Quarta, Marci Antonini Philoſophi, in qua Policarpus Smyrnæ Epiſcopus rogo eſt impoſitus. Cumq; corpus igni non læderetur, mucrone confoſſus eſt, & corpus tantum ſanguinis riuum profudit, vt ignis extingueretur. In ſupplicio dixit: Seruio Deo annos octoginta ſex. In eadem perſecutione etiam Iuſtinus Philoſophus, Photinus Lugdunenſis Epiſcopus, Felicitas vidua Romana cum ſeptem filijs, Concordius Presbyter Spoletanus, & innumerabiles alij Martyres paſſi ſunt ſupplicia.

Quinta, Seueri Imperatoris anno Chriſti 205. in qua Leonides pater Origenis occiſus eſt.

Sexta,

Sexta, Maximini Imperatoris, quæ circa annum Chriſti 238. mota eſt tantùm contra Doctores & Epiſcopos Eccleſiarum, inter quos etiam Pamphilus Cæſarienſis numeratur.

Septima Decij Imperatoris anno Chriſti 253. in qua necati ſunt Romæ Fabianus Epiſcopus Romanus, & ipſius Diaconus Laurentius, Hieroſolymis Alexander, Antiochiæ ſenex Babyla, qui cum tribus filijs iuſſus erat ſacrificare idolis, quod cùm ſacere recuſaret, ducti ſunt ad ſupplicium pater & tres filij. Cumq; ſupplicio afficiendi eſſent, pater petiuit prius interfici filios, ne ſpectantes patris necem fierent languidiores, ipſe interea & mater aſtantes confirmauerunt filios, poſtea mater, cùm fuiſſet ſpectatrix necis mariti & filiorum, eos ſepelijt.

Octaua, Valeriani, qui cùm initio fuiſſet mitis erga Chriſtianos, poſtea à Mago AEgyptio incitatus eſt, vt perſecutionem moueret, qui perſuaſit etiam ei, vt humanas hoſtias mactaret. In hac perſecutione trucidatus eſt Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus in Africa, & Dionyſius Alexandrinus. Cheremon Epiſcopus in vrbe AEgypti Nicopoli, cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

in exilium pulſus eſſet cum magna multitudine Chriſtianorum, & propter ſenectam ipſe & coniunx procedere non poſſent, ſpectante multitudine, in cœlum ſublati ſunt. Ita Deus teſtimonium præſentiæ ſuæ inter exules oſtendit.

Nona, Aureliani, quæ ſtatim ipſius morte ſedata eſt.

Decima, Diocletiani, Maximiani, Maximini & Maxentij, quæ cœpit anno 306. durauitq; annos 13. In ea fuit propoſitum edictum, ſimile Antiochi edicto, vt omnes homines vbiq; terrarum ſacrificarent Dijs Imperatorum, & nolentes ſacrificare afficerentur ſupplicio, vtq; templa & libri Chriſtianorum delerentur.

Alexandriæ Petrus Epiſcopus cum 300. martyribus, Cæſareæ in Paleſtina Pamphilus, Sidone Zenobius Epiſcopus, Nicomediæ Anthinius, Panthaleon, Adrianus militum præfectus, Georgius imperatoris cubicularius, in Gallia Sanctus Mauritius, Dux Legionis Thebanæ, vna cum ſuis militibus, in Hiſpania S. Vincentius Diaconus, Cæſarauguſtæ 18 Martyres Cæſarauguſtani, quos Prudentius vno hymmo celebrat, Romæ S. Cyriacus Diaconus, Vitus, Pancratius, Tibur-

ſtius, Victorinus, Mediolani S. Sebaſtianus, & Coſmus ac Damianus Medici interfecti ſunt. Nulla magna vrbs fuit, in qua non quotidie circiter 100 raperentur ad ſupplicium, & annotatum eſt, in vno menſe ſeptendecim millia in diuerſis locis trucidatos eſſe. Conſpectum eſt beſtias parcere multis, qui eis obiecti erant, & abſtinere a carnibus Sanctorum, atq; ſæpe ipſos carnifices & ſpectatores lacerare. Ita oſtendit Deus beſtias mitiores eſſe Eccleſiæ & pijs, quam Tyranni ſunt.

Has decem perſecutiones vniuerſales ſecutæ ſunt plurimæ aliæ, vt Licinij collegæ et affinis Conſtantini Magni in Oriente, anno 320. quæ mouit Conſtantinum, vt contra Licinium affinem ad defenſionem Chriſtianorum moueret bellum, quod fuit bellum longe maius quam fuerunt Iulij vel Auguſti bella. Nam dimicauerunt Conſtantinus & Licinius in vtram partem fieret inclinatio, an deinceps totus orbis pareret Chriſtianis principibus deleturis Ethnicas religiones: An vero pareret Ethnicis deleturis Chriſtianos. Atq; Deus Iudex dedit victoriam Conſtantino Chriſtiano imperatori. Licinio victo ereptum eſt Imperium, & deprecante Conſtantia vxore,

re. quæ erat Soror Conſtantini, vita ei donata eſt, ea conditione, vt Theſſalonicæ priuatus viueret, ibi cum iterum res nouas moliretur, à præſidio Conſtantini interfectus eſt.

Poſt mortem Conſtantini ortæ ſunt inteſtinæ perſecutiones Arrianorum, qui ſe à vera Eccleſia ſeparabant excogitato blaſphemo dogmate contra Diuinitatem Filij Dei. Hæ perſecutiones diu durauerunt.

Secuta eſt Iuliani perſecutio, qui vocatur Apoſtata, & idolomaniam Ethnicam reſtituit anno 366. eam Rufinus deſcribit: item perſecutio Gottica, & Cagani Arriani, cuius milites exercitus Angelorum ex obſidione Conſtantinopolitana depellere viſus eſt, ea nocte qua Regiam incendere volebant hoſtes. Perſecutio Vandalica Genſerici, & Hunnerici, ſeu Honorici & aliorum, à Victore Epiſcopo deſcripta eſt. Cum Genſericus obſideret Hipponam Africæ vrbem, mortuus eſt in ipſa obſidione Auguſtinus, eius vrbis Epiſcopus. Rurſus perſecutio Gottica Theodorici Veronenſis Arriani, in qua Iohannes Epiſcopus Romanus mortuus eſt in carcere, & duo ſenatores Romani Symmachus & Boetius inter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

fecti ſunt. Poſtea Hunnorum & Cagani Vngarici Regis perſecutio. Poſt quam ſtatim cœpit perſecutio Mahometica tempore Heraclij imperatoris, qui Phocæ ſucceßit anno Chriſti 612. & non diu poſt etiam crudelitas Paparum Romanorum unà cum nouo titulo & honore primatus exorta eſt, quæ in concilio Conſtantienſi tandem, quod cœpit anno 1415. in quo Iohannes Hus & Hieronymus Pragenſis Martyres combuſti ſunt, in manifeſtam perſecutionem erupit. Hæ duæ perſecutiones uſq; ad præſentem diem durant, & magis magiſq; exaſperantur. Et quidem Papiſtica perſecutio ab anno 1520. quando Doctrina Lutheri à Papa & Vniuerſitatibus damnata eſt, in hunc uſq; diem non ceſſauit. Ideoq; procul dubio hæc ea eſt perſecutio, cuius nunquam fuit ſimilis donec mundus ſtetit, & quam Chriſtus Ieſus Iudex viuorum & mortuorum ſuo aduentu finiturus eſt.

Interim tamen Deus omnibus temporibus etiam pœnis temporalibus perſecutores Eccleſiæ puniuit, & punit, ſicut eis utramq; pœnam corporalem & æternam in ſcriptura comminatur. Pſal. 2. Qui habitat in cœlis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos, Tunc loque-

loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos. Hieremiæ 30. Qui comederunt te, deuorabuntur, qui vaſtant te, vaſtabuntur, & omnes prædatores tuos dabo in prædam. Similes loci ſunt Abdiæ 1. Sophoniæ 2. Pſal: 37. 53. 58. Et Chriſtus Matt: 22. inquit: Iratus Rex miſsis exercitibus perdidit homicidas illos & ciuitatem eorum ſuccendit, Et 23. capite: veniet ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Item: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Sintq; nota quædam inſignia exempla pœnarum.

Pharao AEgyptius miraculoſe ſnbmerſus eſt mari rubro cum toto exercitu. Manaſſes abductus eſt captiuus in Babylonem, in qua duriſsima captiuitate cum ageret pœnitentiam, reſtitutus eſt in regnum. Achab in bello interfectus eſt, & canes ſanguinem eius linxerunt. Ieſabel eius vxor è feneſtra præcipitata & à canibus vorata eſt. Sennacharib reuerſus ex obſidione Hieroſolymitana, in qua Angelus Domini centum & octogin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ta quinq; millia de exercitu ipſius vna nocte interfecerat, eſt à proprijs filijs interemptus. Nebucadnezar ſeptem annis bruti vitam vixit, donec egit pœnitentiam. Antiochus Epiphanes cum audiret profligatos eſſe exercitus ſuos à Iudæis, & idolum è templo eiectum eſſe, iratus nouam expeditionem ſuſcepit, ſed cum in eo apparatu excuſſus eſſet ex curru, caro in viuo cadauere vermibus ſcatens putrefacta eſt, & ſic tandem in maximis cruciatibus extinctus eſt, 2. Macbab: 9. Eodem morbo, qui Phthiriaſis dicitur, puniti ſunt Herodes Aſcalonita, interfector puerorum innocentium. Herodes Agrippa interfector Iacobi, Maximinus Diocletiani collega, & Hunnericus Vandalus. Pilatus cum à Vitellio Syriæ præſide iuſſus eſſet proficiſci Romam, & coram imperatore ad accuſationem Iudæorum de ipſius crudelitate reſpondere, metuens iudicium ſemetipſum in itinere gladio interfecit. De morte Neronis, qui Apoſtolos Petrum & Paulum interfecit, ita ſcribit Eutropius lib. 8: Sententia Senatus conſtitutum eſt, vt nudus per publicum ductus vnco collo eius inſerto, virgis vſq; ad mortem cæderetur, atq; inde è ſaxo præcipitaretur, Itaq; deſertus vndiq; è palatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

latio aufugit, noctis medio vrbem egreſſus, & in ſuburbano liberti ſui, ſe ictu gladij tranſegit, adiuuante trepidantem manum impuro Eunucho Sporo, cum prius nullo a quo feriretur inuento exclamaſſet, itane iam nec amicum nec inimicum habeo? turpiter vixi, turpius peribo. Domitianus conſilio vxoris Domitiæ interfectus eſt à libertis ſuis, propterea quod vxor inuenerat catalogum interficiendorum, in quo etiam ipſius, & multorum amicorũ, & libertorum nomina ſcripta erant. Maximinus Thrax iratus ſenatui Romano, & Romam ducturus exercitum in via obſedit Aquileiam, quæ eum recipere noluerat In ea obſidione, milites cognita voluntate Senatus medio die quieſcentem illum in tentorio interfecerunt, vnà cum filio, cum paulò ante Mimus quidam in Theatro coram ipſo hos verſus græcè recitaſſet:

Elephans grandis eſt & occiditur,
Leo fortis eſt & occiditur,
Tygris fortis eſt & occiditur,
Caue multos, ſi ſingulos non times.

Decius pugnans contra Gottos in locis paluſtribus amiſit in prima acie filium, ipſe itaq; ira & dolore longius procedens merſus

eſt in paludem & ibi perijt. Valerianus profectus contra Perſas victus et captus eſt à Sapore Rege Perſico, qui aliquot annos quoties equum conſcendit, pedem ceruici Valeriani imponens, pro ſcabello eo vſus eſt, tandem in poſtrema ſenecta viuenti cutem à ceruice detraxit. Diocletianus imperio ſponte ſe abdicauit, eo quod Chriſti nomen propter conſtantiam Martyrum penitus non poſſet delere, & Mediolani priuatus viuens primum hydrope intumuit, poſtea lentè emarcuit, & lingua blaſphema vermibus eſt arroſa, & putrefacta, vt aſtantes fœtorem ferre haud poſſent, poſtremo canis more latrans ſibimetipſi manus attulit, & ſic ſceleratam effudit animam. Eius collega Maximinus phthiriaſi, vt dixi, obijt. Maximianus à filio Maxentio Roma pulſus, Maßiliam fugit, ibiq; iuſſu generi Conſtantini, cui inſidias ſtruxerat, quas filia, maritum patri præferens, detexit, eſt interfectus. Maxentius filius à Romanis ad pontem Miluium victus & in flumen merſus perijt. Itaq; Chriſtiani dixerunt interitum Maxentij ſimilem fuiſſe pœnis Pharaonis. Et horum collegarum præfectus Pyrrophogon cum 40. miniſtris lapſu cameræ oppreſſus eſt. Flac-

cts poſt Martyrium Epiſcopi Spoletani ab Angelo percuſſus inteſtina euomuit. Dioſcorus cum filiam ſuam Barbaram occidiſſet, igne cœleſti abſumptus eſt. Iulianus Apoſtata Imperator bellum gerens cum Perſis, in prælio vulnus accepit in epate, itaq; relatus in caſtra ſanguinem caua manu excipiens ſurſum ſparſit, clamans: Viciſti tandem Galilæe: Hac voce emiſſa, qua faſſus eſt impiam ſuam voluntatem, et oſtendit ingentem fremitum et ſenſum pœnarum, extinctus eſt, Anno ætatis 32. Nazianzenus eum mox terra commota abſorptum & flammis emicantibus abſumptum ſcribit. Congruit eius exitus cum dicto Pſalmi 55: Viri ſanguinum & doloſi non attingent dimidium dierum ſuorum: fuitq; Athanaſij vaticinium de ipſius interitu verum, qui, cum Eccleſiæ paſſim in magno dolore & metu eſſent, dixit, Hunc tyrannum eſſe nubeculam citò tranſituram. Valens Arrianus cum ad Adrianopolim præliaretur cum Gottis, accepto vulnere ex equo decidit, & in proximum tugurium ductus eſt, quod cum ſequentes hoſtes incendiſſent, ipſe quoq; flamma conſumptus eſt. Prædixerat autem ei vir ſanctus, cum ad prælium proficiſceretur, quod igne periturus eſſet.

Plura exempla ex Hiſtorijs colligi poſſunt, pertinent autem omnia ad verba Pſalmi 37. Impius minatur iuſto & frendet ſuper eum dentibus ſuis, Dominus autem irridet eum, proſpicit enim quod venit dies eius, Gladium ſtringunt impij & tendunt arcum ſuum, vt deijciant afflictum & pauperem, & trucident recta incedentes, ſed gladius eorum ingredietur in corda ipſorum & arcus eorum confringetur.

CAPVT XIIII.

DE CRVDELITATE SEV IMMANITATE TYrannorum in politica gubernatione.

SEcunda ſpecies immanitatis eſt Tyrannorum crudelitas in ciuili gubernatione.

Fuit autem olim Tyrannus honeſta appellatio eorum, qui fortitudine ſua regnum ſibi paraſſent, atq; illud prudenter conſtabilirent.

Deducta enim vox eſt à τυρέω, hoc eſt, conſiſto: Vt ſit Tyrannus, quaſi firmiter in

regno

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

regno ſuo conſiſtens: Sicut hodie Reges potentes & inuictos appellamus.

Verum cum multi potentia ſua ad ſæuitiam abuti conſueſcerent, Ideo Tyranni poſtea dicti ſunt Reges aut Magiſtratus crudeles & immanes, ſicut triginta viris, qui a Lyſandro Atticæ ciuitati præfecti fuerunt, inq́ ea atrocem crudelitatem exercuerunt, & Siculis Regibus, ob ſæuam immanitatem hoc nomen attributum eſt, vt tyranni vocarentur. Rectè autem Ariſtippus Syrenenſis Philoſophus, cum interrogaretur, quomodo regnum à tyrannide differret? Reſpondit, tantum diſtare, quantum lex ab eo Reipublicæ ſtatu, qui legibus careret.

Nam Rex aut bonus Magiſtratus eſt, qui habet προαίρεσιν ſeu voluntatem recte gubernandi & faciendi ſecundum leges.

Tyrannus autem eſt, qui habet προαίρεσιν imperandi pro libitu, ſicut in verſu Tyrannico dicitur.

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

Accidit autem plerumq́, vt voluntas mortalium, cum eſt armata potentia, & non regitur freno legum, fiat effera & ferox. Ideo dicit Plutarchus: Inter anima-

lia immitia maximè noxium animal eſſe Tyrannum: Leones enim, Vrſi, Lupi, vno ſemper modo, aperta nimirum vi nocent, & cicurari arte poſſunt, vt non noceant, præſertim illis, à quibus cibos accipiunt: Sed Tyranni varias nocendi artes excogitant, atq; vel vtilitatis, vel ſatiandæ libidinis gratia, nec amicis, nec hoſtibus parcunt. Attamen ſicut ipſorum ſæuitia metuitur ab omnibus: Ita viciſſim ipſi tàm amicos quam hoſtes metuunt. Malicia enim omnis eſt timida, Itaq; Mimus dicit: Multos timere neceſſe eſt, quem multi timent.

Et Claudianus.

Qui terret plus ipſe timet, ſors iſta Tyrannis
Conuenit, inuideant claris, forteſq; trucident.
Muniti gladijs viuant ſeptiq; venenis,
Ancipites habeant artes, trepidiq; minentur.

Sæpiſſime etiam quod metuunt euenit, iuxta dictum: Quod impius timet, hoc accidit ei. Quia conſcientia mala ſentiens iudicium Dei ſolet eſſe præſaga futuri. Itaq; de interitu Tyrannorum ſcribit Iuuenalis.

Ad generum Cereris, ſine cæde & ſanguine pauci
Deſcendunt Reges & ſicca morte Tyranni.

Habet autem Tyrannorum immanitas

varias

varias cauſas: Iniuſtis cædibus Imperia occupant. Sicut Polynices apud Senecam dicit.

Pro regno velim patriam, penates, coniugem
flammis dare.
Imperia precio quolibet conſtant bene.

Iulij Cæſaris vox fuit: Si violandum ius eſt, regni cauſa violandum eſt, in cæteris pietatem colas. Occupata cædibus retinere ſatagunt, cædibus opes quærunt, & cum amari ſe à nemine, odiò verò haberi ab omnibus ſciant, cædibus, & tormentorum crudelitate, autoritatem ſibi facere, & populum in metu retinere ſtudent, illud cogitantes: Oderint dum metuant. Aliqui verò tantum petulanti quadam libidine immanitati indulgent.

Primi generis exempla hæc ſunt: Abimelech filius Gedeonis nothus, vt imperio potiretur, 70. fratres occidit, Et viciſſim in obſidione turris à muliere interemptus eſt.

Samri Dominum ſuum Hellam Regem Iſraëlis interfecit: Et cum ſeptem diebus regnaſſet, obſeſſus ab Amri, incenſa aula regia, ſemetipſum combuſſit.

Sellum interfecit Zachariam Regem Iſrael, & cum vnum menſem regnaſſet, viciſſem à Manahem interfectus eſt.

Et

Et in hiſtorijs Barbararum Gentium ac antiquorum Cæſarum, plurima extant exempla ſimilia.

Secundi generis hæc ſunt: Aſtyages Medorum Rex metuens duorum ſomniorum præſagia de potentia Nepotis, iuſſit Harpago, vt interficeret Cyrum infantem, natum ex filia & Cambyſe præfecto: Ille abhorrens à crudelitate infantem expoſuit, qui diuinitus ſeruatus eſt, quocunq; modo id factum fuit. Cum vero poſtea comperiſſet Cyrum ſuperſtitem eſſe, & Harpagum mandato non optemperaſſe: filium Harpagi mactari & coqui iuſſit, patriq; ad epulas inuitato proprij filij carnes appoſuit, quibus cum ille ſe ſatiaſſet, iuſſit caput & manus etiam afferri, illisq; in menſa collocatis interrogauit miſerum patrem: Quomodo cibus placuiſſet? Pater premit imò corde dolorem, & tempori ſeruiens, reſpondet: Mihi quidem placet, quidquid Rex facit. Sed profectus ad Cyrum, re detecta, autor & adiutor illi fuit, vt collecto exercitu auo materno Aſtyagi bellum inferret. Ita Aſtyages victus à Cyro & regno exutus, pœnas immanitatis dedit.

Tiberius Cæſar metuens ſuæ potentiæ, honori & vitæ, magna cum diligentia explora-

plorabat tempora, quibus præcipui ex nobilitate in lucem prodijſſent, & in quorum genetbliaca figura inueniebat ſignificationes dominij, & potentiæ, eos iubebat è medio tolli.

Tertij generis fuit exemplum illud Ieſabelis, mandantis interfici Naboth, vt maritus Achab vinea ipſius potiretur.

Triginta Tyranni in Attica ciuitate plures quam mille & quingentos ciues indemnatos necarunt, quibus ne contigit quidem audire cauſam, cur interficerentur, Ideo autem interficiebantur, vt bona ipſorum inter ſe Tyranni diuiderent.

In coniuratione Triumuirorum poſt Iulij Cæſaris necem, cum honeſtus & diues ciues nullius factionis conſcius, in villa ſua à lictoribus caperetur, exclamauit: O Villa Aureliana, cur perdis Dominum tuum?

Ad Quartum genus pertinet crudetas Roboam, qui, cum exiſtimaret ſe velle ſubditos patris retinere in officio crudelibus minis, amiſit decem tribus regni. Minimus inquit digitus meus grauior erit dorſo patris mei. Pater meus cæcidit vos flagellis: At ego Scorpionibus vos cædam.

Darius Hyſtaſpis filius Perſarum Rex, cum aduerſus Scythas expeditionem pararet,

raret, rogatus fuit ab Artabazo nobili ſene, vt è tribus liberis, quos ad militiam vocaſſet, vnum ſibi relinqueret, pro ſenectutis baculo, Reſpondit Darius, ſe plus quam rogaſſet præſtiturum, treſq; filios ſimul remiſſurum eſſe, abienſq; in caſtra iuſsit, tres filios Artabazi iugulari, & cruentos ante pedes patris abijci.

Id exemplum ſequutus eſt filius Xerxes: Cum enim prædiues ille Pythius, à quo cum toto exercitu hoſpitio exceptus, & ingenti copia auri ac argenti donatus fuerat, poſt illa beneficia rogaſſet Regem, vt è quinq; filijs vnum ſibi donaret, qui ſecum domi maneret: Iuſsit Rex, vt Pythius quem mallet eligeret: Electum verò mox in duas partes diuidi, interq; eas exercitum tranſire iuſsit, vt conſpectus crudelis exempli abſterreret alios, ne de manſione in Patria cogitarent.

Celebratur in primis Siculorum Regum Tyrannis, qui cum eſſent cum populo Inſulano, & feroci vndiq; concluſi mari, id ſibi ſtudio habuerunt, vt exemplis crudelium ſuppliciorum ſubditos domarent. Itaq; excogitandis etiam nouis tormentorum & ſuppliciorum generibus plerię; fuerunt dediti. Qua in re omnes

nes excelluit Phalaris Tyrannus, cuius tamen vnum illud factum laude dignum eſt: Perillus faber ærarius animaduertens Tyrannum delectari nouis tormentis, crudeli artificio fabricauit taurum æneum & concauum, eumq; Tyranno donauit, addens: Illum ita fabrefactum eſſe, vt ſi homo includeretur ſubmiſſo igne, taurus ille æneus eiulatum hominis in boatum mutaret. Phalaris re audita, mox iuſsit ſub illo tauro ignem poni, & artificem Perillum includi, vt de inuenta arte primum experimentum ederet ipſe artifex.

De hoc exemplo ſic ſcribit Claudianus.

Sic opifex Tauri tormentorumq; repertor,
Qui funeſta nouo fabricauerat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente Tyranno
Senſit opus, docuitq; ſuum mugire Iuuencum.

Quinti generis exemplum eſt, quod Caligula optabat populum Romanum vnam ceruicem habere, vt vno ictu vniuerſum populum perdere poſſet. Idem vt immanem libidinem ſatiaret, homines innocentes ex ſpectaculis abſtrahi, aut beſtijs obijci, aut gladijs interfici, aut de ponte in vndam deijci iubebat.

Talia exempla plura occurrunt in illo-

rum Imperatorm hiſtorijs, qui portenta hominum potius quàm homines fuerunt: vt Nero tantùm petulantia interfecit matrem, duas coniuges Octauiam & Pompeiam, & multos præſtantes viros, inter quos fuit ipſius præceptor Seneca vir doctiſsimus, quem aliquam Chriſti noticiam aut ex Euangeliorum lectione, aut ex auditione accepiſſe, apparet ex ipſius verſu in prima Tragœdia. Et mortis dominus pertimuit mori.

Caligula dignas crudelitatis pœnas dedit, iuxta regulam: In quo quis peccat, in eo punietur. Nam diſcedens ex ludis publicis a milite interfectus eſt. Et nemo eorum, qui aderant, ab ipſo manus continuit, ſed mortuum confecerunt vulneribus. Aliqui etiam carnem illius dentibus lacerarunt, Miſerè etiam occiderunt ipſius vxorem, & filias. De Neronis pœna antè dictum eſt.

Commodus multos ſenatores & alios innocentes viros petulanter ſine cauſa interfecit. Et viciſsim à Præfecto prætorio Læto & Martia concubina ſtrangulatus eſt.

Illud in hoc capite addendum eſt, quòd etiam boni Magiſtratus, victi affectuum impotentia, aliquando crudele quid faciunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

erunt, vt Dauid crudeli mandato, vt ſuo amore potiretur, iuſsit interfici Vriam

Theodoſius, cùm audiuiſſet Theſſalonicenſes per ſeditionem ipſius præfectum Vdericum cum multis nobilibus viris trucidaſſe, propterea quòd Præfectus Aurigam, ludorum Circenſium gubernatorem, ob nefandam libidinem carceri incluſerat, eumq́ populo poſcenti impunitum reddere nolebat, vehementia iræ ſuperatus, pœnæ modum crudeliter exceſsit. Miſit enim cohortes aliquot militum in vrbem qui 7000 hominum interfecerunt. Ambroſius eam crudelitatem reprehendit, quia non inquiſitis ſontibus, ſæuitum eſſet promiſcua cæde in multitudinem: ergo excluſit Theodoſium è templo. Octauo autem menſe, cùm celebraretur feſtum Natiuitatis Chriſti, acceſsit Theodoſius iterum ad templum, & reuerenter petita atq́ accepta ab Ambroſio abſolutione, admiſſus eſt ad ſacra. Addidit autem Ambroſius commonefactionem, vt legem ferret, vt poſt reſcripta Imperatoris differantur ſupplicia capitalia dies 30. ne accuſati iniuſta ira, rebus non ſatis inquiſitis, interficerentur.

Iuſtinianus ducem habuit Beliſarium, præſtantiſsimum & optimè meritum virum, a quo cùm falſis ſuſpitionibus & delationibus abalienatus eſſet, oculos ei effodit, & omnibus opibus ereptis ſtipem mendicare ipſum compulit.

Hæc exempla etſi ſunt valde crudelia, tamen diſtinguenda ſunt ab alijs exemplis tyrannorum, quia, vt in definitionibus dictum eſt, προαίρεσις tyrannicè faciendi diſtinguit tyrannum a bono Magiſtratu.

CAPVT XV.

DE CRVDELITATE PRODITORVM.

PRoditio immanitatis quarta ſpecies eſt. Nam proprij emolumenti, aut vitæ gratia, amicos, dominos, ſocios, patriam, totasq́ communitates hoſtium crudelitati prodere, immane & truculentum ſcelus eſt, quod ipſam tyrannorum crudelitatem ſuperat.

Dares Phrigius & Dictys Cretenſis AEneam & Antenorem inſimulant, quod facto cum Græcis pacto de ſua incolumitate Troiam prodiderint. Cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Cum Cyrus obſideret Sardiorum arcem inuictam, filia Crœſi Nanis pacta cum Cyro matrimonium, eum clam vna cum aliquot militibus intromiſit. Sed patrata proditione Cyrus pacta reſcidit: Quia (vt Antigonus dixit) Proditor dum prodit amatur, quando prodidit odio habetur. Sic & apud Stobæum dicitur: Prodituri amantur, non qui prodiderunt. Et notum eſt Prouerbium ſeu Apophtegma apud Plutarchum: Proditionem amo, proditorem non laudo. Nam qui ſemel prodidit, iterum prodituruſ præſumitur: Ideo Liuius dicit. Semel Proditori nulla danda eſt fides. Et Stobæus: Proditor nunquam fit homo frugi: quia vt Seneca inquit in Agamem: Precio parta vincit precio fides.

Tarpeia filia Tarpeij præſidis Romani Capitolij arcem Sabinis prodidit, ea conditione, vt mercedis loco acciperet id, quod in ſiniſtris manibus geſtarent Sabini, quorum conſuetudo erat, vt armillis aureis læua brachia ornarent. Sed Sabini intromiſſi ſcutis ſuis, quæ ſiniſtris manibus geſtabant, proditricem obruerunt. Recte itaq; curtius dicit: Falluntur qui proditionis præmium ſpectant.

Pauſanias Lacedæmoniorum dux, quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

à Perſis 50. auri talenta accepiſſet, vt patriam proderet, cùm ad ſupplicium quæreretur, ad templum confugit. Sed Lacedæmonij fores templi muro obſtruxerunt, matre primum lapidem ponente, vt inedia in templo necaretur.

Mahometus Turcorum Imperator Conſtantinopolim occupauit Anno 1453. 4 Calendas Iunij, proditione ciuis, qui Conſtantino Imperatori infenſus erat. Ei Mahometus filiam ſuam, cum maxima dote, mercedis loco promiſerat: Sed peracta proditione, iuſsit Mahometus magnum auri pondus in medium afferri, conuerſusq́ ad proditorem, Quomodo, inquit, tibi filiam meam dare potero, cùm non ſis circumciſus? Cutem itaq́ iſtam exuas oportet, vt dignus Mahometica ſponſa fias. Adeſt è veſtigio carnifex, & proditori cutem de toto corpore detrahit, aſperſumq́ ſale & cineribus in lectum ponit, quaſi ea ratione noua cutis ſuccreſcere poßet: Sed proditor ita in maximis cruciatibus ſceleratam animam expirans, pœnas nefandæ & immanis proditionis perſoluit.

CAPVT XVI.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE IMMANITATE ERGA HOSTES, VEL viuos vel mortuos.

VItuperantur in omnibus hiſtorijs, qui enormi crudelitate in hoſtes uſi ſunt, ſiue viuos, ſiue mortuos. Sit itaq; hæc quarta immanitatis ſpecies.

Mitridates rex, vno edicto octoginta millia ciuium Romanorum, in Aſia per vrbes negociandi cauſa diſperſorum, interemit.

Carthaginenſes Romanos milites, in bello captos, crudeli facinore nauibus ſubſtrauerunt, vt earum carinis & pondere preſſi, ſimulq; mari ſubmerſi, noua mortis ratione interirent. Et Attilium Regulum reſectis palpebris, machinæ, in qua vndiq; præacuti ſtimuli eminebant, incluſum, vigilantia pariter & continuo dolore necauerunt.

Hannibal Romanos captiuos oneribus & itinere feſſos, prima pedum parte ſucciſa relinquebat, quos verò in caſtra perduxerat, ex ijs paria fratrum ac propinquorum iungens, ferro eos decernere cogebat, donec ad vnum victorem omnes redegiſſet.

Mahometus Turcus, victoria parta, ca-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ptiuos Chriſtianos in conſpectum ſuum adductos, aut in fruſta conſcindi, aut palo per anum in totum corpus adacto, in ſublime erigi iubebat.

Achilles Hectorem interfectum ter circum Troiæ muros raptauit, & poſtea cadauer patri Priamo venale expoſuit.

Tomyris Maſſagetarum regina, Cyrum Monarcham in bello occiſum, capite truncari iußit, & caput in vrnam, humano ſanguine plenam ipſa demerſit, inquiens: Filij mei ſanguinem hauſiſti, & meum ſanguinem ſitiuiſti. itaq; ego te ſanguine ſatiabo.

Cambyſes Cyri filius Amaſis AEgyptij regis corpus è ſepulchro erui, verberibus cædi, acutisq; ferramentis pungi, ac tandem in foro comburi iußit.

Marcus Antonius Triumuir, proſcriptos ciues Romanos, & eos, qui proſcriptis opem aliquam tuliſſent, crudeliter interficiebat, & occiſorum capita inter epulas afferri mandabat, vt eorum conſpectu ſe oblectaret.

Sergius Tertius Papa, corpus Formoſi Papæ è tumulo erutum, palam in foro obtruncauit, & in Tyberim proiecit.

De talibus exemplis obſeruetur Homeri

meri

meri dictum, qui eos, qui in mortuos ſæuiunt, telluri ſurdæ contumeliam & vim facere inquit.

Et AEſchylus ait:

Vita functos beneficijs proſequere.
Nam iniuriam illis inferre, facilè quidem factu eſt,
Verùm Nemeſis, quæ nobis ſuperior eſt,
Et ipſa Iuſtitia, mortuum vindicat.

CAPVT XVII.

DE CRVDELITATE CALVMNIATORVM & delatorum.

QVinta immanitatis ſpecies eſt Crudelitas eorum, qui falſis & atrocibus delationibus & calumnijs potentes ad ſæuitiam incitant atq; irritant, cuius exemplum proponitur in hiſtoria Eſther: Aman enim propterea quòd a Mardochæo non coleretur, quantum volebat, falſis delationibus ab Aſſuero impetrabat crudeliſsimum edictum, vt omnes Iudæi in toto regno vno die occiderentur: Sed ſuſpenſus eſt ipſe Aman de trabe, quam Mardochæi ſuſpendio parauerat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Idem accidit libidinoſis Suſannnæ accuſatoribus, qui à Daniele falſitatis conuicti, lapidibus obruti ſunt.

CAPVT XVIII.

DE CRVDELITATE DOMESTICA.

SExta ſpecies immanitatis eſt crudelitas domeſtica, ad quam pertinent non ſolùm parricidia liberorum in parentes, & parentum in liberos, coniugum, fratrum & cognatorum inter ſe mutuò, fœtuum extinctiones, puerorum expoſitiones: ſed etiam aliæ ſæuitiæ exempla in coniugem, liberos ac familiam, quæ ſæuitia domeſtica his dictis prohibetur: Eccleſiaſtici 4. Noli eſſe quaſi leo in domo tua. Ad Coloſſ 3. Viri diligite vxores veſtras, & ne ſitis amarulenti erga illas. Patres, nolite irritare filios veſtros, ne deſpondeant animum. Domini, quod iuſtum & æquum eſt, ſeruis præſtate, ſcientes, quòd & vos Dominum habetis in cœlo. Ad Ephe: 6 Vos domini eadem facite ſeruis, remittentes minas, ſcientes, quia illorum & veſter Deus eſt in cœlis, & perſo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

narum acceptio non eſt apud Deum. Eccleſiaſt. 7. Ne lædas ſeruum fideliter operantem.

Hæc, inquam, præcepta domeſticam crudelitatem prohibent.

Ouidius Pollio Auguſti Cæſaris familiaris in piſcinis murænas habebat, quæ carnibus humanis alebantur, illis ſeruos obijcere ſolebat, quos punire vellet. Accidit autem, cùm Auguſtum conuiuam accepiſſet, vt pincerna poculum Cryſtallinum frangeret. Pollio itaq; mox eum Murænis obijci iuſſit. Seruus autem cùm ad pedes Auguſti prolapſus, veniam peteret, Auguſtus Pollione grauiter obiurgato, vaſa cryſtallina omnia, quæ in promptu erant, confregit, inquiens, Se Pollioni ſæuo domino occaſionem ſæuiendi præripere.

Neronis non ſolum publica, ſed etiam domeſtica crudelitas erga matrem, vxores Octauiam, Poppæum, priuignum Ruffinum, propinquum plancium, præceptorem Senecam, ex hiſtorijs nota eſt. Et ſcribit de eo Iuuenalis Satyr. 13.

Libera ſi dentur populo ſuffragia quis tam
Perditus vt dubitet Senecam præferre Neronẽ
Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia. nec ſerpens vnus nec culeus vnus.

Octauiæ querela de domeſtica crudelitate Neronis, eſt ipſi cum multis honeſtis matronis communis.

> *Vnicam ſæuos ante Leones,*
> *Tigresq; truces, fera quam ſæui*
> *Corda Tyranni.*

Mahometus Otthomannus Turcus, deambulans in horto Conſtantinopolitano, animaduertit pomum de arbore recens decerptum eſſe. Itaq; ſtatim trium nobilium puerorum, qui ipſum comitabantur, ventres iuſsit ſecari, & pomum in viſceribus quæri. Sed cùm illud in primi pueri ſtomacho inuentum eſſet, reliqui duo vitam retinuerunt.

CAPVT XIX.

DE CRVDELITATE VENEFICORVM, LATRONUM, piratarum, & ſimilium ſceleratorum hominum.

AD vltimam immanitatis ſpeciem refero crudelitatem veneficorum, latronum, piratarum, & ſimilium ſceleratorum hominum, qui vel venenis, vel veneficijs vel latrocinijs, alijsue modis truculenter homines è medio tollunt.

Vale-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Valerius ſic ſcribit lib. 2. cap. 1. Veneficij quæſtio, & moribus & legibus Romanis ignota, complurium matronarum patefacto ſcelere orta eſt, quæ cùm viros ſuos clandeſtinis inſidijs perimerent, unius ancillæ indicio protractæ, pars capitali iudicio damnatæ, centum ſeptuaginta numerum compleuerunt.

Pauſanias teſtatur in Achaicis, Philippo Macedonum Regi vltimo Demetrij filio hoc ſcelus familiare fuiſſe, vt conuiuis mortiferas potiones apponeret, eosq́; quos vellet, venenis è medio tolleret.

Hildebrandus, qui Gregorij Papæ nomen geßit, magicis veneficijs ſex anteceſſores necauit vt ipſe tandem ſede Pontificia potiretur.

Henricum VII. Imperatorem, qui dictus fuit Lucelburgenſis, Monachus Ordinis Prædicatorum, intoxicato Euchariſtiæ pane, necauit. Imperator ſentiens vim veneni, vocatum ad ſe Monachum fugere iußit, ne à Germanis interficeretur.

Crudelitatem latronum deſcribit Perſius hoc verſu:

Vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

Virgilius Baliſtæ, qui ex ludimagiſtro factus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

factus fuit latro, & lapidibus obrutus eſt. hoc Epitaphium fecit:

Monte ſub hoc lapidum tegitur Baliſta ſepultus,
Nocte dieq́; tuum carpe viator iter.

CAPVT XX.

DE ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ, CVIVS FILIAE SVNT Amicitia, Pax, Concordia.

PRopria virtus quinti Præcepti eſt φιλανθρωπία, quam Latini humanitatem vocant, quod maximè ſecundum naturam humanam ſit, vt homo hominem amet: Siquidem in ipſa creatione Deus hominem homini conciliauit. Et cùm ex cæteris animalibus plæraq́; armauerit, hominem creauit & naſci voluit inermem, vt ſignificaret, nihil hominis naturæ eſſe aptius & conuenientius φιλανθρωπίᾳ & eius filiabus, amicitia, pace, concordia: nihil eſſe alienius quàm μισανθρωπία & violentia, quæ amicitiam, pacem & concordiam deſtrunt atq́; tollunt.

Eſt autem amicitia mutua inter homines animorum copulatio & coniunctio, pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

viens mutuam communicationem ſtorgarum, amoris, beneuolentiæ & officiorum.

Ariſtoteles apud Laërtium dicit: amicitia eſt æquitas reciprocæ beneuolentiæ. Itaq; ſciendum eſt, amicitiam virtutem eſſe, & quidem, vt Ariſtoteles dicit, æquitatem, ſeu iuſticiæ ſpeciem. Quia in amicitia amor pro amore, & beneuolentia pro beneuolentia redditur.

Sicut autem de virtute rectè dicitur in genere, quòd virtus propter Deum & propter ſe expetenda ſit: Ita quoq; ſciamus amicitiam principaliter propter Deum & propter ſe eſſe expetendam. Vult enim Deus coli inter homines amicitiam, & nihil eſt amicitiæ iucunditate in hac vita mortali dulcius, etiamſi nulla alia vtilitas ſequeretur. Sequuntur autem plerunq; magnæ in hac vita vtilitates. Quare Herodotus inquit, Pretioſiſsimum theſaurum eſſe, omnibusq; opibus antecellere amicum prudentem & beneuolum. Sed principaliter propter vtilitates colere amicitias, ſancto amicitiæ nomine indignum eſt: Itaq; qui hoc faciunt, grauiſsimè à viris ſapientibus reprehenduntur.

Oui-

Ouidius dicit 2 de Ponto:

Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Proſtat, & in quæſtu pro meretrice ſedet.
Turpe quidem dictu: ſed ſi modo vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat.

Item 1. Faſtorum:

In precio precium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbiq; iacet.

Item:

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Et Cicero dicit 2. de natura Deorum:

Si amicitiam ad vſum referamus noſtrum, non ad illius commodum, quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura vtilitatum ſuarum.

Optima & fideliſsima amicitia eſt quam vna fides Chriſtiana, ſeu potius vnus Spiritus ſanctus in omnibus Chriſtianis habitans conciliat, quæ amicitia, vt eſt ſanctiſsima, ita etiam eſt firmiſsima, & durabit vſq; in æternum. Illam ſimilitudine membrorum humani corporis, quæ vnius animæ communicatione & inhabitatione inter ſe deuinciuntur, deſcribit ſacra ſcriptura. De tali amicitia Chriſtianorum vere dicitur à Nazianzeno.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Zeno. Fideli amico nulla res comparari aut ante poni debet. Fidelis amicus eſt firmum propugnaculum, & arx regia foſsis & vallo munita. Fidelis amicus eſt theſaurus animatus. Fidelis amicus præſtantior eſt magna vi auri & gemmarum. Fidelis amicus eſt hortus concluſus, & fons obſignatus. Fidelis amicus eſt portus quietis & tranquillitatis.

Proxima eſt, quam natura vel lex, vel vſus coniungit. Natura enim nos primò adiungit Deo, deinde coniuges, parentes, liberos, cognatos, amicitiæ nexu conſociat. Lex coniungit nos cum patria, hoc eſt, cum Republica & ciuibus. Vſus communis vitæ coniungit nos cum vicinis, & cum ſtudiorum ac periculorum ſocijs.

In his amicitijs ſi accedit voluntatum & morum ſimilitudo bonorum, tunc demum & firmæ ſunt, & nihil illis ad hanc mortalem & ciuilem vitam eſt melius. Ita enim natura comparatum eſt, vt ſimilia cum ſimilibus iungantur: Et ſicut in veteri Prouerbio eſt, ſimile ſit amicum ſimili.

Hoc etiam Cicero dicit Officiorum 1. Ea eſt iucundiſsima amicitia, quam ſimilitudo morum coniunxit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et pro Plancio: *Vetus eſt lex iuſtæ veræq́ amicitiæ, vt idem amici ſemper velint: nec eſt vllum amicitiæ certius vinculum, quam conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum.*

Notum eſt etiam dictum: *Idem velle & idem nolle, ea demum firma amicitia eſt.*

Talem itaq́ amicitiam *Ariſtoteles apud Laërtium vocat animam vnam in corporibus duobus.* Et de ea præclarè à Cicerone in Lælio ſcriptum eſt: *Haud ſcio, an excepta ſcientia, quicquam ſit homini à Dijs immortalibus datum amicitia melius: Nihil eſt tam naturæ aptum, tamq́ conueniens ad ſecundas & aduerſas res, quam amicitia. Qui amicum intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur ſui. Quocirca & abſentes adſunt, & egentes abundant, & imbecilles valent. Et quod dictu difficilius eſt, mortui viuunt. Serpit neſcio quo modo per omnem vitam amicitia: Nec vllam ætatis degendæ rationem patitur eſſe expertem ſui.*

Proprium amicitiæ eſt, vt ſit coniunctio inter bonos. Sicut Socrates apud Platonem dicit: *Solus bonus ſoli bono amicus: Malus autem nec bono nec malo amicus efficitur. Quæ autem inter malos eſt ſocietas, non ami-*

citia eſt, ſed aut prauum ſodalitium, aut conſpiratio ſcelerata. Heluonum, lurconum, ganeonum, aleatorũ ſocietas, prauum ſodalitium eſt, latronum, piratarum, furum, ſeditioſorum ſocietas ſcelerata conſpiratio eſt. Tantùm ſocietas & coniunctio eorum, qui ſunt Dei, virtutis & honeſtatis amantes, amicitia dici debet, cuius hæ ſunt leges.

Prima lex: Omnis amicitia à Deo & à virtute inchoanda eſt, et eò quoq; referri debet. Fugienda eſt itaq; conſociatio cum impijs & ſceleratis hominibus, & ſit, vt Cicero in Lælio ait, vna in amicitia cautio & prouiſio, ne diligamus indignos: Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa cur diligantur, hoc eſt, virtus.

Deinde amicitiæ ergò fiat nihil, quod ſit Deo, virtuti & honeſtati contrarium, ſicut idem Cicero Offi. 3. ſcribit: Cùm in amicitia, quæ honeſta non ſunt, poſtulantur, religio & fides præponatur amicitiæ.

Et Pericles rectè dixit: Gratificandum eſſe amicis vſq; ad aras, hoc eſt, ita ne religio & pietas ad Deum lædatur.

Notum eſt dictum Scholarum: Amicus Plato, Amicus Socrates, magis amica veritas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De P. Rutilio narrat Valerius, cùm amici iniuſtæ rogationi reſiſteret, atq́; is per indignationem dixiſſet: Quid ergo mihi opus eſt tua amicitia, ſi quod rogo, non facis? Reſpondit Rutilius: Imò, quid mihi tua amicitia opus eſt, ſi propter te aliquid inhoneſtè facere debeam?

Secunda lex: In amicitia ſit mutuus amor & mutua beneuolentia, atq́; ſi facultas adeſt, etiam mutua beneficentia. Inquit enim Iacobus capit. 4. Qui tollit miſericordiam ab amico, timorem Domini dereliquit. Et Salomon Prouer. 1. Ne dicas amico tuo: Vade & reuertere, cras tibi dabo, cùm ſtatim dare poßis. Et Syracides capi. 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & ne abſcondas illam ſub lapide in perditionem.

Plutarchus quoq́; grauiter dicit: Vicißitudo beneficiorum in amicitia eſt neceſſaria: Semper enim accipere beneficia, & nunquam, ſi poßis, reddere, non ſolum inciuile, ſed etiam inhumanum eſt. Quod ſi quis vero beneficium reddere non poteſt: is gratum animum & voluntatem debet reddere. Nam viri boni gratitudinem animi ſæpè pluris faciunt, quàm benefacta.

Ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Tertia lex. In amicitia ſit amor ſyncerus ſine πλεονεξίᾳ *& adulatione, ſicut Cicero 2. de finibus dicit: Meipſum oportet ames, non mea, ſi veri amici futuri ſumus. Et 1. de legibus: Eſt in amicitia neceſſarium, vt alter nihilo plus ſe quàm alterum diligat: Quod ſi tantillum interſit, iam amicitiæ nomen occiderit. Cuius ea eſt vis, vt ſimul ac ſibi aliquid quàm alteri maluerit, nulla ſit. Et Ariſtoteles 4. Ethicorum: Amicus debet ſe habere ad amicum, tanquam ad ſeipſum. Eſt enim amicus alter ipſe. Plutarchus grauiter ſcripſit de quinq; differentijs veri amici & adulatoris ſeu paraſyti, cuius doctrinæ ſummam tenere eſt vtile.*

Prima differentia eſt: Amicus verus manibus & pedibus eſt τετράγωνος*, id eſt, ſemper ſui ſimilis. Adulator vero ſeu paraſytus eſt varius & mutabilis inſtar Polypi.*

Secunda differentia. Amicus verus tantum bonas actiones laudat. Paraſytus ſeu Adulator, omnes actiones, tum bonas, tum malas laudibus in cœlum effert.

Tertia differentia. Amicus anteponit honeſtum & vtile delectationi. Paraſytus cun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cuncta ad voluptatem refert. Et nec quid honeſtum ſit, nec quid ſit alteri vtile, curat.

Quarta differentia. Proprium amici veri eſt, quod ſentit dicere. Paraſyti ſeu adulatoris proprium eſt, aliud ſentire, & aliud dicere, nec attingere aliorum vlcera metu offenſionis.

Quinta differentia. Amicus præſtat officia liberali pectore, ſine captatione gloriæ, & mercatura propriarum vtilitatum. Paraſytus ſeu adulator eſt κενόδοξος & πλεονεκτικὸς in dandis muneribus & officiorum communicatione.

Graphicè autem paraſytus apud Terentium in Eunucho ſuas ipſius proprietates depingit, inquiens: Quidquid dicunt laudo, Id rurſus ſi negant, laudo id quoq́, negat quis, nego, ait, aio. Poſtremo imperaui egomet mihi omnia aſſentari, is quæſtus eſt nunc multo vberrimus.

Quarta lex. Amicitia careat ſimulatione. Sicut Heroicus vir apud Ennium dicit:
Eo ingenio natus ſum, amicitiam
Atq́ inimicitiam in fronte promptam gero.

Iudas oſculo prodidit Filium Dei. Et Ioab Amaſan, dum oſculum pararet, nefariè

farie

ſariè interfecit. Horum ſimiles ſunt, qui geſtibus & verbis amicitiam fingunt, in corde alunt odia. De quibus Dauid ſæpe in Pſalmis queritur,

Quinta lex. In amicitia ſit libertas & candor ſine diffidentia & ſuſpitione, quæ vt Auguſtinus inquit, Amicitiæ venenum eſt. Vt itaq; amicus libertate vti debet in admonendo: Ita alter candore debet vti, in accipienda admonitione. Et quod Plinius Iunior dicit: Apud amicos æquè grata eſſe debet ſimplicitas diſſentientis, quam autoritas probantis.

Sedebat aliquando pro Tribunali Auguſtus Cæſar, & commotus multos erat condemnaturus. Id cum animaduerteret Mecœnas, nec poſſet ad eum accedere, mittebat ipſe ſchedulam, in qua ſcripſerat hæc verba: Tandem ſurge carnifex. Placebat Auguſto libertas amici, & è veſtigio è iudicio diſcedebat.

Quod autem quædam ſententiæ, tam in ſcriptura, quam apud Philoſophos videntur præcipere diffidentiam in amicitijs, de illis ſciendum eſt, quod ſint querelæ, & ſimul admonitiones accommodatæ ad cauendam perfidiam quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

in amicitijs eſt vſitata, & cum veræ amicitiæ natura ac iure pugnat.

Pius Rex Ioſaphat perſuaſus ab impio Rege Achab, fecit cum illo amicitiam & ſocietatem contra Regem Syriæ. Cum autem Achab ſciret quod Rex Syriæ Ducibus militiæ mandaſſet, vt in prælio perſonam Regis Achab quærerent. Ideo ante pugnam doloſe iuſſit, vt Ioſaphat Regijs armis & veſtibus indutus prælium ingrederetur, ipſe autem arma & veſtes mutauit ne ab hoſtibus agnoſceretur. Sic amicum perfide obiecit periculo, Et quidem Ioſaphat in ea pugna eſt grauiter vulneratus, ſed tamen à Deo ſeruatus eſt: Achab vero (puniente domino illam perfidiam) in pugna eſt interfectus. 3. Regum vltimo capite.

Hæ ſententiæ itaq; obſeruentur de prudentia cauendi dolos in amicitijs. Micheæ 7. Noli credere amico, ab ea, quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui. Hieremiæ 9. Vnuſquiſq; ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: Quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit: Et omnis amicus fraudulenter incedit: Et vir fratrem ſuum deridebit & veritatem non loquetur. Eccleſiaſt: 4. 19. & 32. à filijs

tuis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tuis caue, & ab amicis & domeſticis tuis attende, amico & inimico noli narrare ſenſum tuum.

Epicharmus ſapientiſſimus Ludimagiſter dixit: Neruos atq; artus ſapientiæ eſſe non temere credere. *Euripides* ait: Sapiente diffidentia nihil eſt mortalibus vtilius.

In fabula AEſopica, auicula decepto aucupe ſedens in arbore canit verſum:

Crede parum tua ſerua, & quæ periere relinque.

Sexta ergo amicitiæ lex eſt: In amicitia ſit conſtans & perpetua fides, ſine fallacia & deceptione: vt enim facilimum, ita turpiſſimum eſt amicum fallere.

Damon & *Pythias* Pythagorici tam fidam, vt *Valerius* refert, inter ſe amicitiam iunxerunt, vt cum alterum ex his *Dionyſius* Syracuſanus interficere vellet, atq; is tempus ab eo, quo, priuſquam periret, domum profectus res ſuas ordinaret, impetraſſet, alter vadem ſe pro reditu eius, Tyranno dare non dubitauit: ſolutus erat periculo mortis, qui modo gladio ceruices ſubiectas habuerat, eidemq; caput ſuum obiecerat, cui ſecurè viuere licebat. Igitur omnes & in primis *Dionyſius*

nouæ ac ancipitis rei exitum expectabant: Appropinquante deinde definita die, nec illo redeunte, vnuſquiſq; ſtultitiæ tam temerarium ſponſorem damnabat: At is nihil ſe de amici conſtantia metuere prædicabat, Eodem autem momento & hora a Dionyſio conſtituta, ille qui abierat redijt. Admiratus amborum animum Tyranus ſupplicium fidei remiſit, inſuperq; eos rogauit, vt ſe in ſocietatem amicitiæ tertium ſodalem reciperent. In hoc exemplo dubitare quis poſſet, vtrum alterius fides, an alterius confidentia maiore ſit admiratione & laude digna.

Et ſimile exemplum tam confidentiæ quam fidei inter amicos recitat Lucianus in Toxari: Eudamidas Corinthius pauperrimus Aretæum Corinthium & Carixenum Sycionium, amicos ſuos opulentos hæredes ſcripſit, hunc in modum. Lego Aretæo matrem meam alendam, atq; in ſenectute fouendam, Carixeno vero filiam meam elocandam cum dote, quanta ab illo maxima dari poterit. Si quid autem interim acciderit alterutri, huius quoq; partem alter habeto. Illi ergo cum rata eſſe iuſſiſſent, ea quæ Teſtamento fuerant ab amico legata, Carixenus quinq; duntaxat diebus ſuperuixit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vixit. Itaq; Aretæus & matrem Eudamidæ aluit, & filiam eius duobus talentis è ſuo dotatam elocauit.

Admonet etiam hæc lex de conſtanti & perpetua fide amicitiæ, quod etiamſi offenſio inter amicos oriatur, tamen maneat obligatio fidei in ijs rebus, quæ durante amicitia ſunt concreditæ: quæ ſi quis ad damnum alterius reuelat, is etiamſi amicus amplius non eſt, tamen perfidè amicitiæ iura transgreditur. Recte itaq; à Cicerone ſcriptum eſt in Philippicis: Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita in medium proferre, palamq; recitare, nihil aliud eſt, quam tollere è vita ſocietatem, tollere amicorum colloquia abſentium. Et quidem cum amicorum colloquia ſint quaſi cogitationes in propria anima, iuxta dictum: Amicus eſt alter ego: ideo etiam ad ius ſeu Priuilegium cogitationum pertinere debent, de quibus dicitur: Cogitationis pœnam nemo patitur.

Excipiuntur autem illi caſus, qui ipſa reuelatione conſiliorum, aut machinationum, iura amicitiæ diſſoluunt, & ſine impietate atq; atroci ſcelere taceri non poſſunt, quia vergunt vel ad ignominiam & blaſphemiam

Dei,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Dei, vel ad Eccleſiæ, Magiſtratus, Reipub. vel proximi quoq; manifeſtam pernitiem.

Septima Lex. In amicitia ſit ſympathia ſine inuidentia & ἐπιχαιρεκακίας. Sic Ariſtoteles dicit: Amicus gaudet bonis, & condolet triſtibus amici ſui. Cum enim amicus ſit alter ipſe, decet etiam inter amicos eſſe ſocietatem gaudij & doloris, Quemadmodum Apoſtolus dicit: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

Sympathia in membris humani corporis eſt illius ſympathiæ in amicitia imago. Membra enim ſine inuidia conferunt mutuas operas, ad communem corporis, & ſingularum partium incolumitatem, & vno ex membris malè affecto omnia ſimul dolent. Sicut autem eſt in Apologo, quod cum alia membra inuiderent ventri ocium, & idcirco ventrem amplius alere nollent, totum corpus emarcuit & interijt, ita inuidentia amicitias emori, imo ſocietates omnes, quas amicitiæ vinculum continet, diſſolui & interire neceſſe eſt.

Octaua & vltima lex. Amicorum omnia ſunt communia. Quam legem non rectè interpretantur, qui eam ſic exponunt, aut intelli-

telligunt, vt tollat diſtinctiones dominiorum & proprietatum, atq; vincula matrimoniorum ſoluat. Eſt hæc lex ſubiecta legi diuinæ & naturæ, atq; eam communicationem officiorum & rerum in amicitia præcipit, quæ legi Dei & naturæ non aduerſatur.

Hortenſius ab amico Catone Martiam vxorem ſibi tradi petijt. Cato amico eam conceßit, & ſponſalibus ipſe interfuit. Hoc exemplum ad hanc regulam non pertinet: Quia legem coniugij deſtruit. Commendat autem hæc lex vtilitatem amicitiæ in hac vita, quæ communicatione officiorum & rerum carere non poteſt. Ideo etiam ſcriptura ſacra amicitiarum vtilitates prædicat. Syracides inquit cap. 25. Beatus eſt, qui inuenit amicum verum. Et cap. 6. Amicus fidelis protectio fortis, qui inuenerit illum inuenit theſaurum. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inueniunt illum. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

Sic quoq; dixit Philoſophus, ſe amicitiam boni viri pluris facere quam Darij opes.

Menan-

Menander inquit:

Eximium æſtima virum, cui contigit vel amici umbra,

Ariſtoteles 8. Ethicorum. Nullus eligeret viuere ſine amicis habens omnia bona.

Inſignis eſt ſententia Græcorum verſuum de vtilitate amicitiæ.

Vir virum ſeruat, & ciuitas ciuitatem,
Manus manum lauat, & digitus digitum.

Quæ ſententia conuenit cum dicto Syracidæ cap. 4. Melius eſt duos eſſe ſimul, quam vnum. Habes enim emolumentum ſocietatis tuæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem.

Vt autem amicus verus eſt precioſiſſimus theſaurus vitæ: Ita contra amicus falſus & perfidus pernicioſiſſima peſtis eſt. Ideoq; Antigonus Rex quotidie clara voce Deum precari ſolebat, vt aduerſus amicos defenderetur: atq; interrogatus, cur non potius ſe aduerſus hoſtes protegi oraret? ab illis, inquit, qui palam hoſtes ſunt poſſum ipſemet mihi mediocri diligentia cauere, ſed ab amicis fucatis & perfidis non poſſum mihi ipſe cauere, ſed Deo protector

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſector eſt opus. Et Ariſtoteles conſiderans quod in multitudine amicorum ſoleant etiam plerunq; multi eſſe amici falſi, crebro ſolitus fuit dicere: O amici nullus eſt amicus. Rectè autem ſcribit Iſocrates, quod ſicut ignis aurum, ita res aduerſæ amicos probant. Quam ſententiam Ouidius ſic reddidit:

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt experiunda fides.

Mimi dictum eſt: Amicos res optimæ parant, aduerſæ probant.

Martialis eſt admonitio.

Si vitare velis acerba quædam,
Et triſtes animi cauere morſus,
Nulli te facias nimis ſodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis.

CAPVT XXI.

DE CONCORDIA.

Concordia dicitur quaſi cordium & voluntatum vnio, conſonantia & conſenſio. Et concordes quaſi vnum cor, ſeu eundem cordis ſenſum aut voluntatem habentes. Synonyma ſunt vnanimitas & vnanimes.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Eſtq́ Concordia propriè conſenſus eorum, qui ſunt vnius officij collegæ, aut vnius ſocietatis, vel Eccleſiaſticæ, vel politicæ, vel œconomicæ membra, in retinendis & defendendis veris ſententijs, & ad promouendum commune bonum vniuscuiuſq́ ſocietatis. Contra verò diſcordia, cordium ſeu voluntatum diuiſionem ſeu diſſenſionem & repugnantiam ſignificat. Sic Oſeæ 10. diſcordia deſcribitur: Diuiſum eſt cor eorum, nunc peribunt. Iſidorus diſcordiam ſic definit: Diſcordia eſt aliquorum diuiſio, quos prius amoris vinculum colligauit.

Studium concordiæ, Græcè φιλησυχία, Virtus eſt in omni ſocietate neceſſaria, quæ modeſtia, humiltate, manſuetudine, patientia & æquitate, quæ eſt ἐπιείκεια, prudenter tuetur concordiam & conſenſum, ad communem vtilitatem, & cauet, ne petulantia, & non neceſſarijs ac immodicis contentionibus & litibus, conſenſus & tranquillitas turbetur, ad communem ſocietatis perniciem.

Breue quidem, ſed ſapientiſſimum eſt Saluſtij dictum: Concordiæ res paruæ creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. Et Platonis de Repub. Nihil pernicioſius eſt ciuitati quàm diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

diuiſio: Et nihil melius quam vnio. Idem dicit Auguſtinus Epiſtola 5. Concordia ciuitates conſtruuntur, Diſcordia autem deſtruuntur. Et lib. 2. de ciuitate comparat concordiam harmoniæ Muſicæ, quod ſicut harmonia cantus, ita concordia ſocietatis ornamentum & iucunditas eſt.

Adhortationes ad concordiam in ſacra ſcriptura multæ ſunt, 1. Corinth. 1. Obſecro vos per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idem loquamini omnes, & non ſint inter vos diſſidia: Sed ſitis integrum corpus eadem mente & eadem ſententia. Ephe. 4. Cum omni humilitate et manſuetudine cum patientia tolerate vos inuicem, per caritatem ſtudentes ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Philip. 2. Similiter affecti ſitis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idem ſentientes per humilitatem, vnuſquiſq; alium ſe præſtantiorem exiſtimet, nec ſua quiſq; ſpectet, ſed quæ aliorum ſunt.

Et valdè illuſtrat has admonitiones ſimilitudo membrorum humani corporis, cuius accommodationem grauiter & eleganter tractat Apoſtolus, 1. Corinth. 11. Extant quoq; multæ inſignes admonitiones &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſententiæ in Philoſophorum ſcriptis.

Xenophon tali vſus eſt ſimilitudine de concordia Collegarum in gubernatione: Vt oculi, inquit, manus, pedes, ideo bini conditi ſunt, vt coniuncti ſe adiuuent, & non impediant, ſic decet fratres & collegas, animos, conſilia, & actiones conferre. Sed omnes omnium ſapientum admonitiones & commendationes vincit Pſalmus 133. qui quotidiana meditatione ab omnibus Chriſtianis, præſertim illis, qui aut ſocietatibus præſunt, aut ſunt præcipua ſocietatum membra repeti debet.

Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.

Sicut Balſamum ſuper caput, quod deſcendit in barbam Aaron: & in oram veſtimentorum eius.

Sicut ros Hermon, qui deſcendit ſuper montes Sion.

Quoniam ibi mandauit Dominus benedictionem, & vitam vſq; in ſeculum.

Dauid adhortatur Chriſtianos ad ſtudium concordiæ tribus argumentis:

Primum eſt. Quia concordia, vt eſt à Deo ordinata & mandata, ita etiam eſt res iucun-

iucunda, ſuauis & bona, placens Deo, atq; hominibus vtilis: Id enim ſignificant duæ voces, Bonum & iucundum.

Secundnm eſt argumentum à decoro. Chriſtiani in Eccleſia ſunt fratres: Quia ſunt filij vnius patris cœleſtis, vna fraternitate coniuncti filio Dei Ieſu Chriſto: Et ciues eiuſdem Reipublicæ fratres ſunt in vna patria. Collegæ fratres ſunt in vno officio, Socij in vna ſocietate, familiares & domeſtici in vna familia & domo. Vt ergo fratres germanos, Ita etiam fratres in Chriſto, & in vna Eccleſia, in vna Republica, in vna ſocietate, in vno officio, in vna familia & domo, nihil magis decet quam concordia.

Tertium argumentum eſt vtilitatis, in quo explicatur cauſa vtilitatis, quam Philoſophi cernere non potuerunt. Viderunt ſapientes in exemplis hiſtoriarum & experientia, quod concordia res paruæ creſcerent, & contrà maximæ res diſcordia labefactarentur & interirent: Sed veram cauſam vtriuſq; rei neſciuerunt, quam Dauid in hoc Pſalmo monſtrat, nimirum Dei promiſsionem: qua Deus mandauit, hoc eſt, decreuit & ordinauit, vt concordiam comitetur benedictio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& vita, boni & proſperi & durabiles ſucceſſus, afferentes lætitiam & tranquillitatem.

Addit Dauid declarationis gratia duas ſimilitudines. Vnam de concordia Eccleſiæ, alteram de concordia Ciuili. Cum in Eccleſia eſt concordia & conſenſus, tunc ſicut balſamum de capite Aaronis defluit in ipſius barbam, & veſtimenta, totumq́ corpus, & omnes veſtes iucundo odore inficit: Ita per prædicationem Concionatorum defluit doctrina Dei, cum gratia & benedictionibus ſpiritualibus, in omnia Eccleſiæ membra, ſeu in auditores. Et cum in Politica ſeu ciuili ſocietate eſt concordia, tunc ſicut ros à magnis montibus delabitur in colles, & adfert fœcunditatem toti terræ: Ita corporales Dei benedictiones à magiſtratibus ſapienter gubernantibus, defluunt in totam Rempublicam, & ſocietatem, atq́ in ſingulas familias, domos & œconomias, vt ſit felix & ſalutaris gubernatio, & ſint felices œconomiæ.

At vero vbi diſcordia eſt, ibi Deus non promiſit aut mandauit benedictionem & vitam, ſed minatus eſt maledictionem & mortem, id eſt, infelices & triſtes euentus ac tandem interitum & pernitiem: Quia non eſt diſſen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

diſſenſionis Deus, ſed pacis. 1. Corinth. 14. Ideo Oſeæ 10. dicitur: Diuiſum eſt Cor eorum, nunc interibunt. Et Chriſtus Matth. 12. inquit: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Paulus ad Galat. 5. Si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. Ament igitur & ſua manſuetudine, modeſtia, æquitate & patientia, quantum in ipſis eſt, foueant ac tueantur concordiam omnes boni, quibus communis ſalus Eccleſiæ, Reipub. Oeconomiæ vel cuiuſcunq; ſocietatis eſt cordi, & toto pectore abhorreant à diſcordijs, quibus qui ſtudet, illum Deus odit & deteſtatur, quemadmodum Prouerb. 6. ſcriptum eſt, & eſt communis calamitas ac peſtis humanarum ſocietatum. Liuius ait, diſcordia duas ciuitates ex vna facit

Silurus Scytha octoginta filios habuit, quos moriturus vocauit ad lectum, & ordinè ipſis iaculorum faſciculum dedit, vt eum perfrangerent: id cum ſe facere poſſe omnes pernegaſſent, tunc ſoluto faſciculo ſingulis vnum telum dedit, quod cum ſinguli facilimè frangerent, ipſe talem admonitionem addit: Si concordes eritis validi inuictiq; manebitis. Contra ſi diſſidijs & ſeditionibus diſtrahemini, eritis imbecilles, & facile à quouis vincemini.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAPVT XXII.

DE PACE.

ETſi tùm apud authores, tùm in communi ſermone, ſicut etiam in ſcriptura, ſæpiſſimè pro ſynonimis vſurpantur nomina concordiæ & pacis, tamen cùm proprietatem ſignificationum conſideramus, aliquid eſt diſcriminis in doctrina Ethica. Propriiſſimè enim concordia litibus, rixis et diſſenſionibus, pax verò bellis, pugnis, ſeditionibus, & concertationibus opponitur. Vt autem belli nomen triſte, ita pacis nomen dulce eſt. Et res ipſa non ſolùm multò, quàm dici poteſt, dulcior & iucundior, ſed etiam maximè ſalutaris. Itaq; non tantùm Chriſtani, quotidianis votis & precibus pacem à Deo petunt: Da pacem domine in diebus noſtris: ſed fuit & eſt hoc votum etiam commune omnibus bonis, apud cunctas gentes, ſicut ille apud Virgilium dicit:

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Et debent cum eo voto etiam omnium hominum, præcipuè Chriſtianorum, ſtudia conſentire, vt ſint pacis amantes & ſtudioſi. Quemadmodum præcipit Apoſtolus Roman. 12. Si

fieri

fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habete. Et Dauid Pſal. 120. inquit: Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. Cogitent Chriſtiani de Exemplo Sancti Abrahæ, qui etſi eſſet Lotho ſororis filio ætate grandior, & propter promiſſionem dignior, tamen ipſi in electione terræ ſeu habitationis ceſſit pacis cauſa.

Plinius pacis ſtudium eleganti imagine duarum capellarum commendat, quæ cum ſibi occurriſſent in ponte adeo anguſto, vt altera alteri cedere de via non poſſet, tum vna ſe in ponte proſtrauit, vt altera per proſtratum corpus tranſire poſſet.

Sæpe autem conſiderentur cauſæ & argumenta, quibus & noſmetipſos & alios ad pacis amorem excitare debemus.

Prima cauſa eſt mandatum Dei, ſicut modò dixi. Et illuſtratur mandatum 1. Corinth. 14. inſigni dicto: Non eſt enim diſſenſionis Deus, ſed pacis, hoc eſt, præcepit Deus, vt ſimus pacis ſtudioſi & amantes, in Eccleſia & Rebuſpublicis, & tota vita communi: Quia ipſe eſt amans pacis.

Quod autem in mandato dicitur, colendam eſſe pacem cum omnibus hominibus,

ſi fieri poteſt, & quantum in nobis eſt, Ea eſt utilis & neceſſaria exceptio. Illud in nobis eſt, ut pacem colamus cum omnibus hominibus, quæ ſine impietate & iniuſticia, lædente conſcientiam ad Deum & ad homines ſeruari poteſt: Itaq; Dauid dicit, ſe fuiſſe pacificum, etiam erga eos, qui pacem oderant. Et ſic etiam ſapientes Ethnici dixerunt, Iniquam pacem æquiſſimo bello præferendam eſſe. Sed cùm ſine impietate, & iniuſticia, lædente conſcientiam ad Deum vel ad homines, coli pax non poteſt, Tunc cum pace Dei & propriæ conſcientiæ, pati damna, & moleſtias bellorum, & concertationum, ſeu contentionum, atq; ad neceſſariam defenſionem ſui ſuorumq; ea facere, quæ Deus, natura & leges concedunt, melius eſt, quàm propter pacem humanam amittere pacem diuinam, & lædere tranquillitatem propriæ conſcientiæ.

Sic itaq; de ſanctis, qui in cauſis pijs & iuſtis bella & contentiones paci, quæ pietati aduerſa, & conſcientiam læſura fuiſſet, prætulerunt, iudicari debet, ſcilicet, quòd tales caſus à communi mandato excipiantur, per hanc clauſulam: Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et notum eſt dictum Chriſti de bellis & contentionibus, quæ excitantur ab impijs contra eos, qui profitentur Euangelium. Matth. 10. Luc. 12.

Auguſtinus dicit: Bonus habere erga malos pacem poteſt, tenere autem cum eis pacem non poteſt, quam ipſi non tenent.

Demoſthenes de politicis & ciuilibus cauſis dicit: Pax diutius retineri non poteſt, quam vicini patiuntur.

Secunda cauſa eſt Dei promiſſio, ſicut Matth. 5. dicitur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Complectitur autem appellatio filiorum Dei theſaurum diuinarum benedictionum. Sic etiam 2. Corinth. 13. dicitur: Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum: Et in Pſalmo de concordia, qui Capite præcedente allegatus eſt, dicitur: Quia ibi mandauit Dominus benedictionem & vitam uſq; in ſeculum. Prouerb. 12. Qui pacis ineunt conſilia, ſequitur eius gaudium.

Ex hac ſecunda cauſa promanat tertia de vtilitatibus, ſicut inquit Dauid, Quòd ille, qui vult videre dies bonos, debeat quære-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

re & ſequi pacem, hoc eſt, pacis ſtudioſus eſſe. Pſal. 34.

Sunt autem præcipuæ vtilitates pacis. quæ redundant ad Eccleſiam, nimirum vt Eccleſia habeat tranquilla hoſpitia, & in pace cuſtodiatur, & propagetur vera doctrina, noticia Dei, cultus, religio. Ideo Pſal. 122. mandatur, vt propter Eccleſiam fiant ad Deum preces & ſupplicationes pro pace, atq; additur dulciſsima promiſsio: Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem. Beati qui diligunt eam. Sit pax intra muros tuos, & proſperitas in palatijs tuis. Propter fratres meos & amicos meos imprecabor pacem tibi, propter domum Domini Dei noſtri quæram bona tibi.

Rebuſpublicis & Oeconomijs tantas adfert pax vtilitates, quantas in rebus humanis nulla res alia: De quo nemo vnquam homo ſapiens dubitauit. Hinc enim ſunt illæ præclara pacis præconia apud Poetas & Philoſophos, quæ cùm ex ipſa experientia, quam Deus gubernat, ſumpta ſint, idcirco etiam Chriſtianorum cognitione ſunt digna.

Egregiè dicit Silius Italicus:

-------------- pax optima rerum,

Quas homini nouiſſe datum eſt, pax vna
triumphis
Innumeris potior: pax cuſtodire ſalutem
Et ciues æquare poteſt.

Tibullus:

Interea pax arua colit, pax candida primùm
Duxit araturos ſub iuga curua boues.
Pax aluit vites, & ſuccos condidit vuæ.
Funderet vt gnato teſta paterna merum.
Pace bidens vomerq́ vigent: at triſtia duri
Militis in tenebris occupat arma ſitus.

Ouidus.

Sub iuga bos veniat, ſub terras ſemen aratas,
Pax Cererem mittit, pacis alumna Ceres.

Menander:

Nemo tam ſtultus eſt, qui bellũ pro pace eligat.
O veneranda pax, largitrix vuarum, quo te
nomine appellabo?
Et vnde verbum ſatis magnificum accipiam?
Pax agricolam etiam inter ſaxa alit benè.
Bellum in plano ſolo quoq́ malum eſt.

Bachilides:

Res maximas producit pax,
Nẽpe diuitias, & ſuauiſsimorũ cantuum flores,
Hæc efficit, vt Dijs in pulchris aris ſacrifice-
Hæc facit, vt gymnaſia iuuenes, & ti- (tur,
bias & conuiuia colant.

Euri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Euripides:

Nuptias, feſta, cognatos, liberos, amicos,
Diuitias, ſanitatem, annonam, vinum, voluptatem,
Pax confert. Quòd ſi hæc omnia defecerint,
Perit omnis communiter viuentium vita.

Neq; hæc præconia tantùm de voluptatibus et delitijs intelligantur, vt vulgus exiſtimat, ſed in genere de Rerumpublicarum & Oeconomicarum ſalute: ſicut in verſibus Silij dicitur

------------------ pax cuſtodire ſalutem,
Et ciues æquare poteſt.

Et Cicero in Philippicis inquit: Dulce eſt nomen pacis, res vero ipſa tum iucunda tum ſalutaris. item: Pax eſt tranquilla libertas. Nam ſublata pace, leges & iudicia, quæ inter arma ſilent, eſſe non poſſunt, quibus deſinentibus, vita humana fit barbaries. Semel enim motis imperijs & Rebuspublicis, poſtea fiunt vaſtationes & confuſiones plurimarum rerum: diſtrahuntur religiones, Eccleſiæ, ſcholæ, negligitur iuſtitia, turbatur & diſſoluitur diſciplina, homines induunt affectus ferarum, fiunt vaſtationes gentium, regionum et ciuitatum, inducuntur odia in longam poſteritatem, ſicut Luca-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Lucanus dicit: Alta ſedent ciuilis vulnera dextræ.

Et docent hoc omnes hiſtoriæ, quòd cùm ſemel fit inſignis deſtructio alicuius imperij aut politiæ, nunquam recuperatur vetus dignitas, ſed quod remanet, ruderibus ſimile eſt. Ideo amanda, tuenda et fouenda pax eſt, maxima, qua fieri poteſt, moderatione.

Quarta cauſa: Studendum eſt paci, quantum fieri poteſt, & quantum in nobis eſt, ne quis fiat pernicies publica Eccleſiæ, Reipublicæ & Oeconomiarum. Pindarus grauiſſimè dicit: Turbare Rempublicam quiuis poteſt, ſed turbatam in tranquillum ſtatum reducere, ſolius Dei opus eſt.

Quinta cauſa eſt, vt vitentur pœnæ, quibus Deus punit eos, qui ſine cauſa pacem violant, & tranquillitatem turbant. Nam quod de Eccleſiæ turbatoribus dicit Apoſtolus ad Galatas, id etiam vniuerſaliter de pacis turbatoribus verum eſſe, multa exempla hiſtoriarum oſtendunt: Qui vos conturbat, portabit iudicium Domini, quiſquis fuerit

Conſentit comminatio Prouerb. 17. Malus ſemper iurgia quærit: Angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Arrius

Arrius turbans pacem Eccleſiæ, inteſtina deiecit in cloacam.

Pompeius & Cæſar turbabant Rempublicam Romanam, & vterque miſerrimè perijt.

Talia exempla iudicij diuini, tùm in Eccleſiæ, tùm in politiarum gubernatione obſeruanda ſunt, vt eorum cogitatio ad amorem pacis corda exuſcitet.

Poſtremò de his cognatis virtutibus, amicitiæ, concordiæ & pacis ſtudio, noti ſint inſignes verſus Prudentij in ψυχομαχίᾳ *de pugna concordiæ & diſcordiæ.*

Quod ſapimus coniungat amor, quod viuimus vno
Conſpiret ſtudio, nil diſſociabile firmum eſt.
Vtq; homini atq; Deo medius venit inter Ieſus,
Qui ſanat mortale Patri, ne carnea diſtent
Spiritui æterno, ſitq; vt Deus vnus vtrunq;:
Sic quidquid gerimus mentiſq; et corporis actu,
Spiritus vnimodis texit compagibus vnus.
Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laborũ,
Pax belli exacti precium eſt, preciumq; pericli.
Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace.
Nil placitum ſine pace Deo, non munus ad aram

Cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Cùm cupias offerre, probat, ſi turbida fratrem
Mens impacati ſub pectoris oderit antro.

CAPVT XXIII.

DE RECONCILIATIONE.

IN humanis ſocietatibus magnis vel exiguis, crebræ accidunt offenſiones, ſæpè etiam inter amiciſſimos, propterea quod ille qui dies noctesq; circum nos obambulat, hoſtis eſt amoris & tranquillitatis, & caro noſtra ad affectuum indulgentiam prona & procliuis eſt. Hinc venit, vt quam in amore viciſſitudinem eſſe dicit Terentius, ea fermè in omni hominum amicitia inſit:

In amore, inquit, hæc omnia inſunt vicia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum,
Pax rurſum, incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus ages,
Quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Sæpiſſimè quoq;, ſicut ex parua ſcintilla magnum incendium, ita ex leuibus cauſis atroces diſcordiæ, diſſidia, odia, lites, contentio-

tentiones, turbæ, ſeditiones, tumultus, bella oriuntur, ex quibus magna plerumq; ad vtramq; partem, & non raro ad totas communitates & ſocietates, ſequuntur incommoda, calamitates, damna. Neq; dubium eſt, quin multis inueterata odia, ex paruis initijs enata, æternum exitium & mortem adferant: Qui enim odit fratrem ſuum, inquit Iohannes, homicida eſt, & ſcitis, quod omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.

Neceſſario itaq; locis de amicitia, concordia, & pace, additur admonitio de reconciliatione, qua fit amoris, quem offenſio, aut iniuria, aut ira, aut ſuſpitio, aut ſimile quid diſſoluit, redintegratio, ad quam qui conſilia, operas & ſtudia conferunt, rem Deo gratam, & ſalutarem hominibus faciunt, ſuntq; laude magna digni: Et ſi Chriſtiani ſunt, pertinet ad eos præconium Chriſti: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

Non poſtrema inter Ciceronis laudes eſt, quam ei Plutarchus tribuit, quod impenſè ſtuduit Pompeium cum Cæſare reconciliare. Sic enim de ipſo ſcribit Plutarchus: Priuatim vtriq; autor fuit, crebrò ad Cæſarem ſcri-

ſcribendo, Pompeium crebro rogando, & vtrumq; mitigando, atq; placando, qua in re, ſi ipſi eſſet obtemperatum, multa magna mala à Republica Romana, & à priuatis domibus, à multis Senatoribus & ciuibus, & ab ipſis belli ciuilis autoribus fuiſſent auerſa.

Quod autem ad partes diſsidentes attinet, ſciant omnes, qui ſimultates, iras, odia, inimicitias inter ſe gerunt, ſeuerè ipſis à Deo præceptam eſſe reconciliationem, & eam quidem non tardam, ſed quantum fieri poteſt citiſsimam, ne ſol, vt Paulus monet, ſuper iram occidat: Si enim in vllius rei, certè in reconciliationis mora periculum eſt.

Sit itaq; ſemper in conſpectu & in animo mandatum Chriſti de reconciliatione, Matthæi 5. Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo. Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum eo, ne fortè tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exibis, donec reddas nouiſsimum quadrantem.

Ad vtramq; diſcordantium partem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

accommodata eſt præceptio. Pars iniuſta, quæ læſit aut iniuriam fecit, nihil prius habere debet, quam vt veniam & condonationem à læſo petat, eam curam omnibus alijs rebus, etiam diuino cultui ſine mora anteferre debet. Quia non placet Deo cultus & inuocatio cum mala conſcientia, propterea quòd, vt Paulus docet, illi qui bonam conſcientiam abiecerunt, etiam fecerunt naufragium circa fidem, ſine qua impoßibile eſt placere Deo.

Pars læſa non debet eſſe dura & pertinax, ſed æqua & facilis ad condonationem: ſicut inquit Chriſtus: Eſto conſentiens aduerſario in via. Et quidem non ſemel tantum, aut iterum, ſed quoties ab aduerſario rogatur, debet condonare, Quemadmodum Lucæ 17. præcipitur: Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & ſi pœnituerit, remitte ei: Et ſi ſepties in die peccaueret in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens: pœnitet me, remitte ei. Et Matth. 18. cum Petrus interrogaſſet, Domine, quoties peccabit in me frater, & remittam ei, vſq; ſepties? Reſpondit ei Chriſtus: Non dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties.

Diſcamus ergo ignoſcentiam ſeu condona-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

donationem offenſionum, & iniuriarum, homini Chriſtiano eſſe neceſſariam, & non eſſe liberam, tum quia eſt mandata, tùm quia ſine illa non poteſt fieri recta inuocatio. Quia Matthæi 11. dicit Chriſtus: Cum ſtabitis ad orandum dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Atq; non dimittentibus ſeuerè comminatur, Quod ſi non dimiſeritis, nec Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.

Hæc grauiſſima comminatio declaratur horribili exemplo in Parabola Matth. 18. Vbi Rex ſeruum nequam, qui poſt acceptam donationem immenſi debiti, nolebat conſeruo ſuo debitum exiguum condonare, iubet eum tortoribus tradi vſq; ad ſolutionem vniuerſi debiti. Cui exemplo eandem quoq; comminationem annectit Chriſtus: Sic & pater meus cœleſtis, faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris. Et quidem quiſquis ſine condonatione hæc verba in precatione dicit: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: Is ſibimetipſi retentionem pec-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

catorum, cum maledictione Dei, & pœnis temporalibus ac æternis imprecatur.

Eſt adhuc alia cauſa, quæ nos ad ignoſcentiam debet inuitare, nimirum conſideratio immenſæ & ineffabilis clementiæ Dei, & filij eius Ieſu Chriſti erga nos, qui ipſum quotidie noſtris peccatis offendimus, & tamen quotidie, imò ſingulis horis & momentis condonationem petimus, & per fidem accipimus. Huius cauſæ meditationem commendat Chriſtus in eadem parabola his verbis: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut ego miſertus ſum tui?

Admonet Chriſtus nos condonatione fraterna debere declarare gratitudinem noſtram erga Deum pro remiſsione peccatorum magnorum & multorum, quam quotidie ab illo accipimus. Et Lucæ 6. dicit Chriſtus: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Paulus Coloſſ. 3. Supportate vos inuicem, condonantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & Chriſtus donauit vobis, ita & vos facite. Et hanc patientiam & manſuetudinem non dubitemus Deo gratam eſſe: ſicut

Dauid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Dauid patienter parcens maledico Semei, inquit: Reddet mihi Dominus bonum pro maledictis iſtis.

Laudem meretur vox Conſulis Lubecenſis Iordani Pleſcouij, qui cùm mandato Cæſaris Sigiſmundi poſt longum exilium cum Collegis in vrbem reductus, priſtino loco & dignitati reſtitueretur, atq; ſeditioſus Senatus ſupplex veniam peteret, humaniſſimè & piè reſpondit: Eſt nobis Deus miſericors, & remittit nobis noſtra peccata: Itaq; libenter etiam vobis propter Deum omnem iniuriam condonamus.

Huius virtutis, quæ eſt effectus charitatis & amoris ſinceri, iuxta dictum: Vniuerſa delicta operit charitas: Item charitas patiens eſt, benigna eſt, non irritatur omnia ſuffert, 1. Corinth. 13. Huius, inquam, virtutis ſimulachrum quoddam etiam Ethnici nouerunt: Quia neceſſaria eſt, in tota vita hæc manſuetudo ferendi & condonandi iniurias & offenſiones, ſine qua nulla ſocietas, ne quidem duorum hominum, conſtare diu poteſt.

Romani Templum Concordiæ in vrbe extruxerunt, nullam aliam ob cauſam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quam vt hominum inter ſe odia & ſimultates in eo factis ſacrificijs deponerentur. Et qui eodem tempore Magiſtratum ſimul geſturi erant, eos publico decreto cogebant, depoſitis inimicitijs in gratiam redire, ne propter ipſorum odia Reſpublica detrimentum acciperet. Sunt enim inimicitiæ gubernatorum maximè noxiæ Rebuſpublicis.

Thraſybulus in Attica ciuitate humaniſſimum decretum fecit de ἀμνησίᾳ, hoc eſt, iniuriarum obliuione & mutua condonatione. Quod decretum conuenit cum lege Dei Leuit. 19. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Quàm legem de ἀμνησίᾳ piè etiam & ſapienter Pleſcouius ſecutus eſt.

Quærat vero aliquis: Si omnes iniuriæ condonandæ ſunt, Ergone iudicia ſunt tollenda? Hæc eſt Anabaptiſtarum argumentatio, ad quam prudenter reſpondendum eſt. Fraterna ſeu priuata ignoſcentia & condonatio, de qua hoc loco diſſerimus, diſcernenda eſt à legitimo ordine & executione vindictæ publicæ, quæ eſt à Deo ordinata ad conſeruationem iuſticiæ, et de qua dicitur:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quod iuſtum eſt, iuſtè exequaris. Condonans aduerſario offenſionem ſeu iniuriam, deponit odium, iram, & alios affectus vindictæ priuatæ. Et quamuis ſæpè ſpontè & ſapienter de ſuo iure cedit, propter tranquillitatem, & alias cauſas graues, ſicut Dauid laceſſitus maledictis Semei, de iure ſuo ceſſit: tamen ad hanc ceſſionem, præſertim in atrocibus & notorijs iniurijs & damnis, vt ſcilicet legitima cognitio iudicij omittatur in perniciem innocentis, nemo debet cogi: propterea quod iudicia non fruſtra à Deo ſunt ordinata, quia ad iuſticiæ adminiſtrationem, defenſionem bonorum & pœnam malorum ſunt ordinata. Et quidem ſæpe tam atroces et enormes iniuriæ contingere poſſunt, in quibus ſine enormi læſione ſui ac ſuorum fieri ea ceſſio non poteſt.

Tales itaq; caſus pertinent ad regulam: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Eſt enim etiam iudicium legitimum Magiſtratus, vindicta Dei, quia Deus illud ordinauit.

Optimum itaq; conſilium eſt, vt in talibus caſibus ſeu cauſis, vnuſquiſq; ſuam conſcientiam conſideret, & viros pios ac ſapientes in conſilium adhibeat, remotis fictitijs

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& ſophiſticis prætextibus, quatenus debeat imitari exemplum Dauidis, aut exemplum Abrahæ, qui Gene. 13. litigantibus ſuis & Lothi paſtoribus de paſcuis, dixit ad nepotem Lothum: Ne, quæſo, ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos, fratres enim ſumus: Ecce vniuerſa terra coram te eſt, recede à me, obſecro, ſi tu ad ſiniſtram ieris ego dexteram tenebo: ſi tu ad dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Et cùm nepos Lothus optimam partem eligeret, Abraham ea electione fuit contentus.

Sic etiam ſapientiſſimè & humaniſſimè dicit Thucydides: Non eſt turpe domeſticos domeſticis cedere, nec amicum amico, vicinum vicino, ciuem ciui cedere, propter tranquillitatem turpe eſt. Plus enim ſæpe commodi adfert ceſſio, quàm ſtricti iuris perſecutio. Et illa quidem tranquillitatem animi neceſſariam ad inuocationem, & ad rerum neceſſariarum rectam adminiſtrationem adfert, quæ non exiguum bonum eſt.

Rurſus quærat quis: Si ille, qui læſit, incipere reconciliationem petitione veniæ nolit, quid læſa pars facere debeat? Reſpondeo: Tunc læſus, qui eſt appetens reconciliationis,

aut ſequatur præceptum Iacobi: Confitemini alterutrum peccata veſtra, & eo modo carbones ignis vt Paulus dicit, ponat ſuper caput aduerſarij, vt dicat: Tu me læſiſti, Ego etiam habeo peccata affectuum, Ego tibi condono, Tu viciſsim mihi condonato. Hoc conſilium conuenit cum dicto: Iuſtus eſt in principio accuſator ſui: Quia in ſemetipſo etiam peccata inuenit. Aut committat cum bona conſcientia cauſam Deo, quemadmodum Dauid facit Pſal. 7. Domine Deus meus, ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi malum pacem habenti erga me, ſi ſpoliaui inimicum meum ſine cauſa, perſequatur inimicus animam meam: Iudica me Domine ſecundum iuſticiam meam, & ſecundum innocentiam meam.

Quòd ſi pars læſa alteri parti roganti nolit condonare, quid faciet is qui læſit, & fruſtra condonationem petiuit? Reſpondeo: Ordo reconciliationis eſt, vt pars iniuſta fiat ſupplex, humiliter fateatur culpam, & petat veniam & reconciliationem: Si verò pars læſa eſt tam dura, vt nolit condonare & reconciliari, tunc conſcientia ſupplicis eſt libera. & Deus erit Iudex, ſicut Chri-

ſtus dicit: *Rex tradet implacabilem hominem miniſtro, vt in carcerem mittatur.*

Si vna pars abeſt, quid fieri debet? Tunc ſequendum eſt hoc Auguſtini conſilium. *Si abſens eſt, vade non pedibus corporis, ſed animo humili te proſternas, veniam petendo, ſi eum læſiſti: vel ſi te læſerit, dimittendo cordis iram.*

Ad actiones reconciliationis oportuna eſt admonitio Iocaſtæ ad filios Eteoclem & Polynicem, in Phœniſſis Euripidis:

Celeritas non iuſtè agit,
Tarda conſilia efficiunt multa ſapienter.
Remitte toruos oculos, & flatum animi.
Non enim intueris præciſum à faucibus caput
Gorgonis, ſed vides venientem fratrem tuum.
Tu rurſus vultum ad fratrem verte Polynices.
Nam in eundem videns oculis, dices melius.
Et melius excipies huius ſermonem.
Admonere aliquid ſapienter volo:
Quando amicus aliquis iratus amico,
Congrediens mutuò aſpicit,

Opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Oportet tantùm ea conſiderare propter
quæ venit,
Priorum verò malorum nequaquam meminiſſe.

Mediatores reconciliationum ſint æqui vtriq; parti. Et in primis debet caueri, ne pax ſeu reconciliatio ſit inſidioſa. Quia omnis reconciliatio debet eſſe actio bonæ fidei, ſine dolo & fraude: Ideo Cicero Offic. 1. inquit: Paci, quæ nihil habitura ſit inſidiarum, ſemper eſt conſulendum. Eſt autem pax inſidioſa, cùm in reconciliatione aliquid monſtri alitur, quod in alterius partis notoriam iniuriam & detrimentum vergit, vt cùm calumnioſæ conditiones Pacis vel ſcribuntur vel intelliguntur.

Popilius in conditionibus pacis factæ cum Antiocho ſcripſerat, dimidium nauium Romanos Antiocho relicturos eſſe. Poſtea naues diſſecat, & diſſectarum trabium dimidium incendit, dimidium relinquit Antiocho. Vel cùm inter belligerantes pax conſtituitur, eam ob cauſam, vt vna pars recuperatis viribus meliorem occaſionem renouandi bellum quærat. Sicut in bellis Punicis faciebant Carthaginenſes, ſed cum ſuo magno malo. Deus

enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

enim tandem illam inſidioſam perfidiam puniuit Carthaginis euerſione.

Quia autem fuit omnibus temporibus illa fallacia nimis vſitata, Ideo Plato conqueritur, Pacis inane nomen eſſe in terra, Bellum autem occultum & inexpiabile eſſe omnibus contra omnes.

Et Iſocrates dicit: Nunc bella non componimus, ſed differimus, vt alios alij extremis calamitatibus afficiamus.

Rectè etiam vituperatur inſidioſa actio Q. Fabij Labeonis, qui cùm miſſus eſſet à Senatu Romano, vt litem de finibus inter Nolanos & Neapolitanos componeret, vtriſq; perſuaſit, vt pacis cauſa ab antiquis terminis retrogedi, quàm progredi mallent. Cùm itaq; vtriq; retroceßiſſent, ipſe conſtitutis nouis terminis intermedium agrum populo Romano adiudicauit.

Obſeruetur quoq; prudenter admonitio Ciceronis, de diſcrimine inter amicitias integras, & reconciliationes. Ego cum omnes amicitias tuendas ſemper putaui, ſumma religione & fide, tum eas maxime, quæ eſſent ex inimicitijs reuocatæ in gratiam, propterea quod integris amicitijs officium prætermiſſum impru-

prudentiæ vel negligentiæ excuſatione defenditur: Poſt reditum in gratiam, ſi quid eſt commiſſum, id non neglectum, ſed violatum putatur, nec imprudentiæ ſed perfidiæ aßignari ſolet.

CAPVT XXIIII.

DE FORTITVDINE.

STOici fortitudinem definiunt eſſe virtutem pugnantem pro æquitate: Ariſtoteles dicit virtutem eſſe, quæ mediocritatem efficit ſecundum rectam rationem, inter pauorem & audaciam, interq; mæſtitiam & lætitiam exultantem in rebus ſecundis. In ſcholis eſt vſitata hæc definitio: Fortitudo eſt virtus, quæ propugnat iuſticiam, & non facit contra iuſticiam aut honeſtatem metu periculi aut ſpe commodi.

Cicero fortitudinem dicit eſſe inter virtutes ſplendidißimam, quòd in animo magno & elato, humanasq; res deſpiciente conſiſtat. Ab ea viri fortes & magnanimi appellantur, quos ſimul & bonos, & ſimplices iuſticiæ ac veritatis amantes, minimeq; fallaces eſſe oportet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tet. Ea enim, inquit Cicero, elatio animi, quæ cernitur in periculis & laboribus, ſi iuſticia vacat, pugnatq́ non pro ſalute communi, ſed pro ſuis commodis, in vicio eſt, & fortitudinis gloriam nemo inſidijs & malitia eſt adeptus: Nihil enim honeſtum eſſe poteſt, quod iuſticia vacat. Præclarum igitur illud Platonis eſt: Non ſolùm ſcientia, quæ eſt remota à iuſticia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda, verùm etiam animus apparatus ad periculum, ſi ſua cupiditate, non vtilitate communi, impellitur, audaciæ potius nomen habet, quàm fortitudinis.

Duplex autem eſt fortitudo: Priuata & publica. Priuata, vt Cicero definit, eſt, quæ in rerum externarum deſpicientia ponitur, cùm perſuaſum eſt, nihil hominem niſi quod honeſtum decorumq́ ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportere, nulliq́ neq́ homini, neq́ perturbationi, neq́ fortunæ ſuccumbere: hoc eſt, quæ ſolam honeſtatem pro bono habet, & deſpicit res, quæ ab alijs magnifiunt, honores, opes, voluptates, atq́ conſtanter fert ea, quæ iudicantur eſſe mala, dolorem, paupertatem, exilium, ſupplicia, mortem. Ea fortitudine fuit præditus Socrates, Platone teſte, &

apud Ro: Attilius Regulus, qui Carthaginem ad exquiſita ſupplicia maluit redire forti animo, quam iuratam fidem inhoneſtè frangere. Excelluit hac virtute etiam Papinianus Iureconſultus, à quo cùm Caracalla Imperator flagitaſſet, vt interfectionem fratris Getæ defenderet, ipſemet interfici, quàm nefando ſceleri Imperatoris patrocinari maluit. Dixit enim non tam facile eſſe parricidium defendere, quàm patrare.

Cùm hæc virtus regitur à Spiritu ſancto, vt in vera fide & ſpe confeſſio Dei, pietas ad Deum, & bona conſcientia anteferantur omnibus alijs rebus, quæ ſunt caræ, etiam ipſi vitæ, ita, vt omnia illa libentius amittantur, quam vt pietas ad Deum & bona conſcientia violetur, tunc hæc virtus eſt, & dicitur fortitudo, conſtantia & patientia Chriſtiana, de qua Eſaias inquit capi. 30. In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra. Et Dauid Pſal. 27. Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & expecta Dominum. Pſal. 31. Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.

Atq; hæc fortitudo in omnibus rebus aduerſis patientes, in confeſſione fidei Martyres

&

& Confeſſores facit, ſic enim nominat Eccleſia ſanctos Chriſti teſtes. Martyres quidem, qui propter nomen & doctrinam Chriſti forti ſpiritu vitam amiſerunt, Confeſſores autem, qui perſecutiones & mala paßi ſunt propter nomen Chriſti, ſed ſine amißione vitæ. Admirabilis fortitudo Eleazari, ac ſeptem fratrum eorumq́; matris, deſcripta eſt 2. Machab. 6. & 7. Eſtq́; tota hiſtoria Eccleſiæ plena exemplorum.

Publica fortitudo, vt idem Cicero definit, eſt, quæ res gerit magnas et maximè vtiles, & vehementer arduas, plenaſq́; laborum ac periculorum, cùm vitæ, tùm multarum rerum, quæ ad vitam pertinent. Hæc prioris comes eſt, nunquam enim fortiter res magnas geret, niſi qui magno animo omnia humana deſpicit, & ſe ad ferenda pericula & damna honorum ac vitæ compoſuit.

Diuiditur autem in Togatam ſeu Ciuilem & Bellicam. Togata circa adminiſtrationem iuſticiæ in ciuili gubernatione verſatur. Multitudo hominum belua eſt multorum capitum, eam qui iuſtè regere ſtudet, vt pax & diſciplina conſeruetur, boni defendantur, & mali coërceantur & puniantur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eum certe oportet non puſillo, ſed forti animo eſſe præditum, vt malorum odia, inuidias, inimicitias, iras, minas, ſeditiones, violentias, contemnere poßit, Qui enim iuſtè agit in gubernatione, ille multos quotidie offendit. Ideo Eccleſiaſt. 7. dicitur: Noli quærere fieri Iudex, niſi valeas virtute perrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in agilitate tua.

Demoſthenes expertus gubernationis moleſtias & pericula dixit: Si ſibi duæ viæ propoſitæ eſſent, vna ad inferos ſeu mortem, altera ad Curiam, ſe eam electurum eſſe, quæ recta ad inferos duceret. Equidem ſi puſillanimis in conſulatu fuiſſet Cicero, nunquam ſe Catilinariæ coniurationi, cum vitæ diſcrimine oppoſuiſſet. Et rectè dubitet quis, maiorem ne fortitudinem Cicero in oppreßione Catilinariæ factionis, quam Scipio in deletione Carthaginis præſtiterit.

Bellica fortitudo in neceſſaria defenſione, & executione iuſticiæ, quæ fit armata manu conſiſtit. Eſt enim virtus, quæ cum opus eſt, armis iuſticiam propugnat, & pro defenſione Eccleſiæ, patriæ, communitatis, Reipub. coniugum, liberorum, amicorum, vicinorum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

iuſticiæ, labores & pericula ſuſcipit. Nulla extant exempla in omnibus hiſtorijs, quæ fortitudinem bellicam Abrahæ & Gedeonis vincant. Attente itaq; illæ hiſtoriæ legantur, quæ ſunt illuſtriſsimæ declarationes dicti Dauidici. Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum.

Ariſtotoles bellicam fortitudinem ſic definit, Fortitudo eſt, inconcuſſum a mortis metu, & conſtantem in malis, & intrepidum ad pericula eſſe, & malle honeſtè mori, quam turpiter ſeruari, habetq; adiunctam confidentiam, induſtriam, tolerantiam. Et quanquam non tantum Dux aut Miles in acie fortiter dimicans, hanc virtutem exercet, ſed etiam priuatus, cum in neceſſaria defenſione pro ſe aut illis, quibus defenſionem debet, pugnat: tamen in militibus & præcipue bellorum Ducibus, Principibus, Regibus, Imperatoribus, hæc virtus maxime eſt conſpicua, eoſq; non ſolum præcipue commendat, ſed etiam maximè ipſis eſt neceſſaria, Bellum enim fortem ducem & fortes milites requirit: Meticuloſus & timidus miles ad bellum ineptus eſt. Ideo cum Gideon pugnaturus eſſet contra Madianitas, mandauit ei Do-

ei Dominus, vt timidos ante pugnam dimitteret, Iudicum 7. Dux vero puſillanimus certa eſt belli calamitas, ſicut magnanimus & fortis Dux eſt robur exercitus, Quamobrem Chabrias Athenienſis, vel vt alij recitant, Philippus Macedo, dicere ſolitus fuit, ſe malle habere exercitum Ceruorum duce Leone, quam exercitum Leonum duce Ceruo,

Diſcernenda autem eſt Fortitudo à ferocia & ab audacia: Ferox eſt, qui ſine iuſticia fortis eſt: Sæpe autem & recte dicit Cicero: quod fortitudo cum ſit virtus, pugnans pro æquitate, iuſticia vacare non debet: et quod omnis animi elatio, iuſticia vacans, eſt in vitio, & non virtus, ſed crudelis immanitas, quæ omnem humanitatem repellit, vocanda eſt.

Audax eſt, qui temerario impetu & calore, ſine conſilio & prouidentia periculũ adit: Hæc non eſt fortitudo, quia vt Ariſtoteles dicit, Fortis medium locum tenet inter timidum & audacem. Quamuis autem prouerbio dicitur: audaces fortuna iuuat: tamen exempla docent, regulariter audaciam temerariam infelicem eſſe, iuxta dictum: Qui amat periculum, peribit in illo. Itaq; ſi prouerbij authoritas va-

lere debet, audaces non temerarÿ, ſed fortes intelligendi ſunt. Terentius Varro, & Flaminius Romani, hic ad Thraſymenum, ille ad Cannas, dum nimium ſuis viribus confidunt, & Hannibalem hoſtem contemnunt, audacia ſua rem Romanorum fermè ſubuerterunt. Cepio temere contra Cimbros pugnans, octoginta millia in vno conflictu amiſit, ut Liuius ſcribit. Et Iuuenalis inquit Sat: 10.

-------------------------- Viribus ille

Confiſus perÿt admirandiſq́ lacertis.

Fortis autem eſt, qui cum conſilio & prouidentia, & ſapientia eſt audax, vbi neceſſe eſt, hoc eſt, qui non temere ſe ac ſuos periculo committit, ſed diligenti cautione, proſpectione, cura, induſtria, omnibus obſeruatis, quæ humana diligentia obſeruari & caueri poſſunt, tunc cum eſt neceſſe, fretus Dei auxilio, & cauſæ bonitate, animoſe & intrepidè adit pericula, & manum cum hoſte conſerit. Id ſignificat Ariſtoteles, cum dicit fortem tenere medium inter timiditatem & audaciam. Et Auguſtinus dicit: Qui vera virtute fortis eſt, nec temere audet, nec in conſulte timet.

Ethnici viros fortitudine excellentes

heroas vocarunt, quod in illis virtus quædam naturæ ineſſet præſtantior, quam in reliqua multitudine, & inter homines quaſi Semidei, & naturæ miracula eſſent: quale miraculum Heros Hercules à Poetis pingitur, cuius à puero exantlati labores, ærumnæ, pericula, magno numero recenſentur Atq; admirati ſunt Ethnici, unde eſſet in Heroibus illa vis præclara, & ſupra communem hominum ſortem poſita, per quam Heroes, ideo ut aliȷs hominibus proſint, omnia humana, etiam ipſam vitam, quæ maximè ſecundum naturam eſt, contemnant. Rectè autem ut de omnibus eximiȷs naturæ donis, ita etiam de virtute heroica dixerunt Stoici, Nullam eſſe eximiam virtutem ſine affatu diuino. Et Poeta:

Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.

Idem in Didonis iudicio de AEnea dicitur:

Credo equidem, nec vana fides, genus eſſe Deorum,
Degeneres animos timor arguit.

Ex platonis & aliorum Philoſophorum diſputationibus eadem ſententia colligi poteſt: nimirum cum Deus velit eſſe, & conſeruari politias in humana ſocietate, ad qua-

rum gubernationem & defenſionem opus eſt naturis & animis ſupra communem ſortem præſtantibus & excellentibus, Ideo diuinitus humano generi, Regionibus, communitatibus, Rebſpub: donari heroas, quorum animi excellentioris virtutis ſunt, quam reliquæ plebis, vt ſicut aſini non ab aſinis, boues non a boue reguntur & paſcuntur, ſed ab homines cuius natura eſt præſtantior: Ita homines non ab hominibus communis ſortis, ſed ab heroibus, qui reliquum populum naturæ donis, & virtutibus vincunt, regantur & defendantur: Et quidem heroas ad efficiendas res magnas, non ſolum habere acriores impetus, ſed etiam eſſe fortunatiores & feliciores, tum quia Deus ipſis ob virtutum ſimilitudinem, & quaſi cognationem magis faueat, tum quia ſint quaſi organa diuina ab bonum publicum deſtinata.

Hæc non malè dicuntur, verè enim ita res habet, quod Deus imperiorum & politiarum honeſtarum apud omnes gentes autor & conſeruator, etiam dat politijs ſalutares gubernatores & protectores, Miltiadem, Themiſtoclem, Fabium, Scipionem, & ipſorum conſilia, & facta in recta gubernatione & defenſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

fenſione adiuuat, & dat felices ſucceſſus, donec vult conſeruare imperia & politias.

Sed homo Chriſtianus illud quoq; ex ſacra ſcriptura nouit, quod fortitudo heroica, Ciuilis & bellica, ſit in homine Chriſtiano ſingulare opus Spiritus ſancti, & fructus ſeu effectus veræ fidei. Sic enim dicit ſcriptura, Heroas in populo Dei, quales fuerunt Abraham, Moſes, Gideon, Samſon, Dauid, Machabæi, & ſimiles, diuinitus excitatos, & Spiritu ſancto indutos fuiſſe, & per fidem res magnas effeciſſe, ac victorias inſignes conſecutos eſſe. Atq; notus eſſe de hac tota quæſtione debet. verſus Dauidis, Pſalm. 144. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum, Item, Enumeratio Heb. 11. Gideon, Barah, Samſon, Iephte, Dauid, Samuel per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſticiam, adepti ſunt promiſſiones, obturauerunt ora Leonum, effugerunt aciem gladij, fortia facta fecerunt in bello, caſtra verterunt exterorum.

Ad fortitudinis commendationem pertinet dictum Iohannis: Debemus animas pro fratribus ponere. Temere ſe obijciens vitæ periculo procul dubio peccat contra præceptum:

Non occides, ſicut ſcriptum eſt: Qui amat periculum peribit in illo. Sed qui hoc facit cogente & poſtulante neceſſitate vocationis, & zelo ac amore iuſticiæ, Reipub: Coniugis, liberorum, amicorum, proximorum, is iuſtè & benè facit, iuxta hoc dictum. Debemus animas pro fratribus ponere. Sic etiam inquit Iudas Machabæus ad ſocios ſuos, 1. Machabæorum 9. Abſit vt fugiamus, ſed ſi appropinquauit tempus noſtrum, moriamur in virtute, propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ.

Grauis ac ſapiens eſt commonefactio Hectoris ad Troianos, quam recitat ac magnopere laudat Lycurgus in oratione contra Leocratem:

Conferti naues animis ingentibus inter
Quiſq; ſuo pugnate loco, nec vulnere quiſquam
Seu mortis fugiat pauidus formidine victus,
Sed iaceat ſi quem fati ſors dura peremit,
Pro patria magnũ decus eſt profundere vitam,
Nam reliqui ciues noſtra virtute teguntur,
Et ſaluæ interea matres, natiq; manebunt,
Qui ſunt ætatis venturæ ſemina & vrbis.
Templa manent, legeſq; bonæ, pietaſq; pudorq;
Et tunc quiſq; ſuis rebus fundiſq; fuetur,

Cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Cum pulſi fugient hoſtes in patria regna.

In eadem Oratione ſcribit Lycurgus lege Laconica conſtitutum fuiſſe, ut in caſtris armati ciues ad Regis tabernaculum conuenirent, audituri Tyrtæi Poetæ & fortiſſimi ducis Elegiam, qua ille in bello Meſſeniaco Lacedæmonios ad fortitudinem cohortatus fuerat.

In prima pugnantem acie cecidiſſe, decorũ eſt,
Seruantem patriæ mœnia chara ſuæ:
Nam miſerũ eſt patria amiſſa laribuſq; vagari
Mendicum, & timida voce rogare cibos,
Cum natiſq; errare ſuis, & coniuge mœſta,
Et cum Matre pia, cumq; parente ſene.
Omnibus inuiſus, quoſcunq; acceſſerit, exul
Semper erit, ſemper ſpretus egenſq; iacet.
Nullus honor generi eſt, & perdita gratia formæ eſt,
Cunctaq; tabeſcunt membra dolore graui.
Curat nemo vagos, & lædere nemo veretur,
Non exul curæ dicitur eſſe Deo.
Intrepidi pugnate viri, & profundite vitam,
Quam patriæ debet reddere quiſq; ſuæ.
Nemo aciem linquens, aliis ſit cauſa pauoris,
Iunge maniplari corpus & arma tuo.
Ingentiq; ira flagrent audacia corda,
Nec vitæ nimius pectora frangat amor.

Nec iuuenile agmen tardos ætate relinquat,
Corpora ſunt quorum languidiora, ſenes.
Indignum eſt aciem ante ſenilia fuſa iacere
Corpora, iam iuuenum diffugiente manu.
Quæ magis hoc miſerum eſt in puluere linquere
Canicie quòd ſint iam veneranda ſua.(vitam,
Quàm triſte eſt latis ſpectare iacentia paßim
Nudata in campis membra cruenta ſenum,
Qui quanquā exhalāt animas, meminere pudo
Quasq; decet partes occuluiſſe, tegūt. (ris,
Ac ſuperant formæ iuuenilia corpora flore,
In quibus hæc virtus gratior eſſe ſolet.
Inq; acie iuuenem prima pugnare decorum eſt,
Signa etiam, decus eſt, ſi cadat ante ſua.
Ergo tuo conſiſte loco pede firmus vtroq;,
Compreſſos dentes & labra morſa tenens.

CAPVT XXV.

DE MORTE.

NIhil eſt tam ſecundum naturam, quàm vita. Itaq; natura maximè eam appetit, Mortem verò tanquam ſummum malum, & ſui deſtructionē, timet & auerſatur, Et quidem, vt Euangeliſtæ referunt, ipſe Filius Dei accedente hora mortis cœpit expaueſcere & angi. Atq; ad diſcipulos dixit: Triſtis eſt auima mea vſq; ad mortem, ſupplexq; Patri æterno factus, petiuit, vt, ſi poßibile eſſet, Calix iſte tranſiret. Etſi

autem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

autem filius Dei in hac anguſtia ſenſit iram Dei aduerſus peccata mundi, quæ ipſe portabat, tamen ipſius horror ſimul etiam eſt teſtimonium, quòd mors ſit amara, & inimica ſit humanæ naturæ, quæ ab initio non ad mortem, ſed ad vitã creata fuit, ſicut in libro Sapientiæ dicitur: Deus mortem non fecit, creauit enim omnia vt eſſent. Item: Deus creauit hominem inexterminabilem. Philoſophi etſi ſentiunt in ſemetipſis, et vident in alijs mortis horrorem, quem natura per ſe non poteſt abijcere, licet quis maiorem fortitudinem ſimulet, quàm Curtius, qui Romæ in voraginem fori cum equo inſiluit: tamen ſic de morte diſputant, quaſi ſit res naturalis: & ſicut conſiderant naturales cauſas, cur putrefiat pomum, aut moriatur brutum, ita etiam tantùm phyſicas cauſas inquirunt, cur homo moriatur, hoc eſt, cur in ſene aut in eo, qui morbo conficitur, vel qui lethaliter vulneratur, vita tanquam lucernæ flamma, vel deficiente eo, quo alitur, vel vi extinguatur.

Ea eſt valde languida & imperfecta conſideratio mortis, quæ monet nos ita per peccatum à Diabolo eſſe excæcatos, vt nec proprium malum noſtrum, quod quotidie in corporibus noſtris circumferimus, rectè cognoſcamus. Quòd ſi autem mortis noſtræ originem &

cau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cauſas ſine Deo doctore indagare non poſſumus, quanta eſt dementia de vitæ æternæ acquiſitione ſine Deo diſputare velle?

Docet autem Scriptura diuina, quòd mors ſit malum pœnæ, iuſto Dei iudicio humano generi inflictæ, propter peccatum, pugnans cum natura humana, ſicut à Deo fuit creata, cuius mali primæ & originales cauſæ ſunt Diabolus & peccatum primorum parentum, à quibus hoc malum vnà cum cauſa, id eſt, peccato, in omnes poſteros propagatur. Sic de cauſis mortis loquitur Scriptura Sapient. 2. Inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ſic in omnes homines mors pertranſijt, eò, quòd omnes peccauerunt, hoc eſt, ſunt peccatores De pœna autem iudicij Dei extat expreſſa comminatio in Geneſi: De arbore ſcientiæ boni & mali ne comedas, quacunq; enim die comederis ex ea, morte morieris. Et Pſal. 90. dicit Dauid: In ira tua perimus, & in furore tuo terremur. Omnes dies noſtri abeunt in ira tua, annos noſtros finimus vt ſermonem, Dies annorum noſtrorum ſunt ſeptuaginta anni, aut ad ſummum octoginta, è

quibus

quibus quod eſt optimum, moleſtia eſt & labor, tranſitus enim celer eſt & auolamus. Quis nouit potentiam iræ tuæ, & quis metuit furorem tuum? Niſi hæ cauſæ mortis eſſent. neq; mors eſſet, nam aliæ cauſæ, quas Philoſophi conſiderant in natura, nimirum defectus virtutis vitalis in ſenectute, aut in morbos vel ipſius morbi aut externæ violentiæ vis, non principales, ſed ſeruientes & quaſi mediæ cauſæ ſunt, quæ neq; eſſent, neq; vitam hominum extinguerent, niſi humanum genus propter peccatum morti eſſet obnoxium.

Deinde docet Scriptura, mortem hominum duplicem eſſe, Corporalem ſeu temporalem & AEternam. Corporalis mors eſt ſeparatio animæ à corpore, qua ſeparatione corpus vita priuatur, redigitur in terram, vnde factum eſt, vſq; ad mortuorum reſurrectionem. Anima verò ſeparata à corpore non moritur, ſed ſortitur vſq; ad Iudicij diem locum beatum & cœleſtem, ſi eſt hominis pij, malum verò, ſi eſt hominis impij. Sic enim de animabus ſeparatis a corporibus docemur. Lazari anima portata eſt ab Angelis in ſinum Abrahæ. Ad Latronem dexteri lateris dicit Chriſtus in cruce: Hodie mecum eris in Paradiſo.

diſo. Sapient. 3. ſcriptum eſt: iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Ergo impiorum animæ à ſenſu tormentorum & mortis non ſunt immunes.

Æterna mors eſt æterna condemnatio, abiectio & cruciatus totius hominis, corporis & animæ. Hanc omnes meriti ſumus noſtris peccatis, originali & actualibus, ſed condonatis peccatis, ſimul etiam mors æterna condonatur credentibus in Chriſtum Ieſum Filium Dei, qui nos ſua ſatisfactione & morte à peccatis & condemnatione mortis redemit & liberauit, ac vitam æternam acquiſiuit, quam vnà cum remiſſione peccatorum accipimus per fidem in ipſum. Etſi itaq; in prima ſententia: Morte morieris, æterna mors cum corporali morte eſt connexa, tamen propter hanc condonationem peccatorum & mortis æternæ, piorum mors corporalis, amiſſo aculeo ſuo, etiam vires mortis perdit, & ſomni naturam induit. Atq; idcirco dulciſſima ſomni appellatione in ſcriptura nominatur, in quo deponitur quicquid corruptionis adhæret corpori ex peccato, vt in nouiſſimo die reſurgat corpus incorruptibile, immortale, ſpirituale et glorioſum,

rioſum, conforme corpori Ieſu Chriſti Domini noſtri.

Hinc eſt illa differentia mortis piorum & impiorum, de qua dicit Dauid Pſal. 116. Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et Pſal. 34. Mors peccatorum peßima. De quibus dictis ſic Bernardus ait. Mors impiorum peßima eſt, quorum & natiuitas mala, & vita peior. Sed precioſa mors eſt ſanctorum, plane inquam precioſa, vt quæ & finis laborum eſt, & victoriæ conſummatio, aditusq; & ianua ad vitam, ac æternam ſecuritatem. Sic etiam in Bernardi vita dicitur. Mors piorum eſt felix tranſitus de labore ad requiem, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad Patrem.

Atq; ad huius differentiæ cauſam & conſiderationem pertinet dulcißima vox Chriſti Oſeæ 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos, Ero mors tua ò mors, morſus tuus ero inferne. Quam vocem Chriſti cum inſigni accommodatione repetit Paulus 1. ad Corinth. 15. Abſorpta eſt mors in victoria, vbi tuus mors aculeus, vbi tua inferne

inferne victoria ? Aculeus autem mortis peccatum, potentia verò peccati Lex. Deo autem gratia, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Hanc totam doctrinam de æterna morte, eiusq; cauſis, atq; rurſus condonatione, propter Chriſtum, ignorant Philoſophi, & omnes Ethnici ignari ſacræ ſcripturæ, Ideo tantùm de morte corporali loquuntur, cuius, vt dixi, cauſas Phyſicas tantummodo inquirunt, eamq; maxima eorum pars, ſicut bruti animalis, ita etiam hominis finem eſſe exiſtimat. Quam opinionem Salomon in Eccleſiaſte recitat: Euentus filiorum hominum, & euentus beſtiarum ſimiles ſunt, ſimiliter ſpirant omnia, & non amplius habet homo, quam beſtia, quia omnia ſunt vana, & omnia abeunt ad vnum locum, omnia de puluere facta ſunt, & omnia reuertuntur in puluerem. Quis ſcit, an ſpiritus hominis aſcendat ſurſum, & ſpiritus beſtiæ deſcendat deorſum in terram? Non dubitat Salomon, quia in fine libri dicit, quòd reuertatur puluis in terram ſuam, ſicut erat ab initio, ſpiritus autem reuertatur ad Deum, qui dedit illum. Sed dubitationem hominum, qui ignorant ſacram ſcripturam, mimiticôs recenſet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Verè enim ita eſt, quod ſapientia humana doctrinam de æternitate poſt hanc vitam non intelligit: Etſi enim ipſa hominum conſcientia teſtatur, ſupereſſe in mente aliquam ſcintillam, quæ admonet mortem corporalem non prorſus abſumere totum hominem, vt nihil ſuperſit, tamen ea noticia valde eſt exigua, infirma & obſcura, multisq; dubitationibus obruta. Itaq; cùm Socrates apud Platonem in Phædro, aut alij Philoſophi, definiunt mortem eſſe ſeparationem animæ à corpore, quæ ſoluta à corpore per ſe exiſtat: Et cùm de eius immortalitate, atq; de piorum poſt mortem felicitate ac impiorum cruciatibus diſputant, exiſtimemus eos recitare cogitationes, partim ex noticia naturali notas, partim ex doctrina patrum fando imperfectè acceptas, ſed cum magna dubitatione, ſine certo aſſenſu & fide. Quamolrem etiam illas qualeſcunq; cogitationes in abſurdas fabulas conuertunt, aut de campo Elyſio, aut de animarum tranſmigratione in alia corpora, ſeu brutorum ſeu hominum, aut de earum oberratione in mundo, à quibus fabulis abhorrere mentes piorum debent. Diſputationes autem Socratis & aliorum Philoſephorum, de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

animæ immortalitate, propter collationem & propter argumenta cum legis doctrina aliquo modo congruentia, cognoſcere & iucundum & vtile eſt. Breuem itaq; ſummam præcipuorum argumentorum ex Philoſophis, præſertim ex Platone, Xenophonte & Cicerone recenſebo.

Primum Argumentum:

Conſenſio omnium gentium lex naturæ exiſtimanda eſt,

Omnes homines ſentiunt eſſe aliquid, quod ad eos pertineat, qui è vita exceſſerunt:

Erga hæc noticia eſt pars legis naturæ.

Minor probatur teſtimonio conſcientiæ in omnibus hominibus, ſicut Poëta inquit:

Conſcia mens vt cuiq; ſua eſt, ſic concipit intra
Pectora, pro meritis, ſpemq; metumq; ſuis.

Et quamuis, vt Cyrus diſputat, homines audaces poſt patrata ſcelera maxime conantur excutere conſcientiæ timorem, & dolores, tamen id facere nequeunt, propterea quod vis quædam arcana cæco verbere, vt dicit Iuuenalis, cædens, omnem conatum vincit & ſuperat. De hoc conſcientiæ teſtimonio præclare ſcribit Plato, Primo de Repub. Poſtquam proceſſerit quiſpiam, vt proſpiciat ſibi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſibi moriendum eſſe, irruunt in illum, & timor, & cura earum rerum, quas antea non timuerat. Namq́ ob ea quæ de inferis prædicantur, in quibus iniuſti homines pœnas luant, veretur ſe illic affligendum: & quæ ſibi fabuloſa olim, & ridicula videbantur, tunc euertunt concutiuntq́ animum, quod reuera illa ſint, expaueſcentem. Hic idem, vel ſenectæ debilitate, vel quia illis, quæ illic geruntur, propior eſt, illa ipſa magis proſpicit, quo fit, vt ſuſpicione & pauore repleatur, nec non ſecum ratiocinetur atq́ conſideret, num iniuſte quempiam affecerit: tunc ſi qua ante actæ vitæ crimina menti ſe ingeſſerint, ſpe mala vitam ducit, ſi vero nihil mali in ſe conſpexerit, dulcis ſemper ſpes adhæret, atq́ ſenum nutrix bona, quemadmodum Pindarus ait: Scitè namq́ ille ô Socrates iſtud cecinit: Quicunq́ videlicet iuſte ſanctéq́ vitam exigit, dulcis eum ſpes comitatur, cor nutriens, ſenectutemq́ fouens, quæ maximè hominum volubilem gubernat animum.

Secundum Argumentum.

Antiquitas quo propius aberat ab ortu, & diuina progenie, eo melius, quæ erant vera, cernebat.

Tota antiquitas ſenſit animas eſſe immortales, nec vna cum corporibus extiugui.
Ergo, hæc ſententia eſt vera.

Hoc Argumentum in Eccleſia intelligitur de antiqua autoritate, ab ipſis vſq; patribus primis nitente promiſsione & verbo Dei: Sed à Philoſophis de antiquis ſapientibus intelligitur, quos etſi aliquid quaſi de longinquo audiuiſſe de patrum doctrina, eſt veriſimile, tamen vt antea dixi, omnia miſcuerunt fabellis & alijs fictionibus.

Stoici finxerunt amimas diſcedentes à corporibus, quia ſint igneæ naturæ, diutius quidem ſuperſtites eſſe, & aliquot ſeculis in hoc aëre circumuolitare, ſed tamen tandem ceu fumos diſsipari. Plato ſecum non conſentit, vt in diſputatione, quam ratio explicare non poteſt: alias arbitratur excellentes & heroicas animas, non nimium pollutas contagio corporum, tanquam puriores ſurſum euolare, Cæteras ignauas & voluptatibus corporum contaminatas, humi vagari circa ſepulchra, & has, ſicut Papiſtici indocti putant, eſſe ſpectra illa, quæ ſæpe cernuntur: Alias abſurdiſsime fingit animarum tranſmigrationem ex hominibus in beſtias, & rurſus in homines, propterea quod

ſine

ſine corporibus animas in perpetuum eſſe non poſſe, aut cogitauit ipſe, aut ex doctrina patrum fortaßis audiuit. Aliȷ de animarum conuentu in campo Elyſio fabulantur, Aliȷ alia fingunt, quæ fictiones ab argumento tanquam vana ſomnia ſeparari debent.

Tertium Argumentum:

Iudicium debet capi ex optima quaq; natura.

Optimi quiq; homines, Principes, Poetæ Philoſophi, ſapientes, artifices, ſpem immortalitatis habent.

Ergo eſt ſtatuendum animas immortales eſſe. Horum trium argumentorum magna eſt cognatio.

Quartum Argumentum eſt Phyſicum,

Omne quod ſeipſum mouet, ſemper mouetur.

Anima hominis ſemetipſam mouet.

Ergo ſemper mouetur, Ideoq; eſt immortalis.

Hoc argumentum valde languidum eſt & nihil certi probat, quia etiam anima bouis ſemetipſam mouet.

Quintum Argumentum etiam Phyſicum eſt.

Natura non orta ab Elementis non corrumpitur.

Anima non eſt orta ab Elementis.

Igitur, Non extinguitur corporis interitu. Minor ita propatur: Impoßibile eſt in natura Elementari oriri noticias, & quidem vniuerſales, atq; de rebus non corporeis, de Deo, de Numeris, de ordine, de diſcrimine honeſtorum & turpium: Has autem noticias tenent aliquo modo animæ hominum, etiam non accepta doctrina. Ergo neceſſe eſt eas non ab elementari, ſed à præſtantiore & perpetua natura oriri.

Hoc argumentum, ait Plato, videri poſſe ſufficientem eße demonſtrationem, niſi gloriari odioſum eſſet. Quoquo modo antem de hac confirmatione Platonica aliquis ſentiet, tamen hoc manifeſtum eſt, illas inſitas noticias non fallax teſtimonium eſſe, quod animæ noſtræ non caſu ortæ ſint, ſed magna arte ab æterna mente Architectatrice ſint conditæ.

Omitto diſputationem de origme animarum, an ex traduce ſint, vel non ſint, quia non eſt huius loci, ſiquidem hic tantum Philoſophorum argumenta recito.

Sextum Argumentum eſt legale & Ethicum:

Norma prouidentiæ & iuſticiæ diuinæ eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt immota, vt bonis bene ſit, & malis male.

Sed in hac vita multi honeſti & boni viri, vt Socrates, iniuſtè interficiuntur, & è contra multi improbi & mali ſunt felices.

Ergo Neceſſe eſt ſequi aliam vitam, in qua bonis ſit bene, & mali afficiantur ſupplicijs.

Sic Pindarus dicit in Olympicis Ode 2. *Qui ſtellas poßidet, nouit poſt mortem iniuſtas mentes pœnas luere: Nam delicta in hoc Iouis imperio punit quiſpiam ſub terra, dicens ſententiam ingrata neceßitate. Boni vero vita fruuntur ſine labore, ſemper æqualiter noctu & interdiu ſolem habentes, non terram turbantes robore manuum, nec mare propter inopiam, ſed iuſti apud Deos lætam vitam agunt, Mali vero horribilem cruciatum ſuſtinent.*

Hoc argumentum etſi recitatur à Philoſophis, tamen ab illis non intelligitur, fit autem illuſtrius & firmius conſideratis ſententijs ſcripturæ, & exemplis in Eccleſia, quia vera & integra doctrina huius diſputationis ad Eccleſiam pertinet. Sed tamen, vt dixi, non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eſt inutile etiam Philoſophorum argumenta conſiderare.

Execrandum autem prorſus eſt Epicureorum delirium, quo etiam faſcinati fuerunt Sadducæi apud Iudæos, inter quos fuit Hannas, vt Acto. 5. ſcriptum eſt: Et omnibus temporibus multi fuerunt, & ſunt, qui talibus opinionibus indulgent. Recitatur opinio Epicureorum horrenda a Seneca in Troade:

Vt calidiſſimus fumus ab ignibus
Vaneſcit, ſpacium per breue ſordidus,
Vt nubes grauidas, quas modo vidimus,
Arctoi Boreæ diſsipat impetus:
Sic hic, qua regimur, ſpiritus effluet,
Poſt mortem nihil eſt, ipſaq; mors nihil.

Item.

Quæras, quo iaceas poſt obitum loco,
Quo non nata iacent.
Tempus nos auidum deuorat & chaos,
Mors indiuidua eſt noxia corpori.
Nec parcens animæ.

Toto itaq; pectore exhorreſcere debemus, cum tales Epicureas voces vel legimus, vel audimus, De quibus dicit Paulus ex Poeta:

Corrumpunt bonos mores colloquia praua:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Et orare debemus Dominum, vt nos in vera doctrina Eccleſiæ conſeruet & confirmet.

CAPVT XXVI.

DE MEDITATIONE MORTIS, ET COLLATIONE conſolationum philoſophicarum & Chriſtianarum contra metum & terrorem mortis.

-------------------------------- Omnes
Vna manet nox, & calcanda ſemel via lethi,
Mixta ſenum & iuuenum denſantur funera.

inquit Horatius.

Atq; idem dicunt Ouidij verſus.

Fata manent omnes, omnes expectat auarus
Portitor, & turbæ vix ſatis vna ratis.
Tendimus huc omnes, metam properamus ad vnam,
Omnia ſub leges mors vocat atra ſuas.

Chorus in Hercule Furente Senecæ dicit:

Tibi Mors paramur,
Sis licet ſegnis, properamus ipſi,
Prima quæ vitam dedit hora carpſit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hæc eſt omnium hominum noticia, quam exempla uniuerſorum, qui & ante nos, & nobiſcum vixerunt, docent, itaq; etiam ſapientes inter Ethnicos admonuerunt, quod ſicut tota vita eſt via ſeu iter ad mortem, ita etiam tota vita hominis debeat eſſe mortis meditatio, quòd in meditatione mortis magna ſapientiæ pars de vitæ actionibus recte inſtituendis & regendis, conſiſtat.

Eſt autem res admiratione digna, quod vitæ huius incertæ ac inſtabilis dulcedo, ac voluptatum delectatio, in pleriſq; hominibus tam manifeſtam noticiam adeo poſsit quaſi obruere, & delere obliuione, ut magna pars hominum maximam vitæ partem ſecurè ſine recordatione & cogitatione mortis tranſigat, & ſtudijs, curis, voluptatibus huius momentaneæ vitæ ita ſe dedat, ac ſi illa mancipio data atq; fine caritura ſit. Quam quidem obliuionem, & quæ eſt illi coniuncta, ſecuritatem, etiam nos qui Chriſtiani nominamur, in nobiſmetipſis quotidie ſentimus, & ſi negare velimus, conuincimur pleriq; noſtris ſtudijs & actionibus. Id quod Chriſtus Lucæ 12. admonet exemplo ſtulti diuitis, qui gaudens diuite copia rerum, mortiſq; immemor, Neſtoreos an-

os annos veſpere ſibi pollicebatur, cum ea nocte animam redditurus eſſet.

Talem obliuionem cum vitæ huius amor adferat, ideo quotidie precationem Dauidis repetere debemus, quæ eſt in Pſalm. 39. Domine doce me quod finem habiturus ſum, & vita mea breue curriculum eſt, & quod breui hic non ero. Ecce ad menſuram palmæ feciſti dies meos, & vita mea vt nihilum eſt coram te, quam nihil ſunt omnes homines, & tamen ſecure viuunt, Sela. Vt vmbra pertranſeunt, & vanis ſeſe torquent, theſaurizant quæ ignorant quis ſit habiturus. Et nunc Domine quæ eſt ſpes mea? In te ſpero. Et Pſalm. 90. Doce nos, vt ſciamus numerum dierum noſtrorum, hoc eſt, vt ſciamus, quòd moriendum ſit nobis, vt ambulemus corde ſapienti. Et cum tali precatione coniungamus cogitationem ſententiarum ſcripturæ ſacræ, quæ ad aßiduam mortis meditationem cohortantur, eamq́ præcipiunt. Syracides ait capi. 7. In omnibus operibus memorare nouißima tua, & in æternum non peccabis. Capi. 14. Memor eſto, quoniam mors non tardat. Cap. 28. Memento nouißimorum, & deſine inimicari. Cap. 38. monet, vt quoties mortuorum funera ſequimur

aut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

aut oſſa eorum conſpicimus, aut de mortuis cogitamus, exiſtimemus nos ab ipſis hiſce verbis compellari: *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum, Mihi heri, tibi hodie.* Atq; hoc nobis ſit animo perſuaſum, quòd ſicut tempus nouiſſimi diei nobis ideo non eſt reuelatum à Deo, vt ſemper oremus & vigilemus, expectantes Domini noſtri aduentum, ita etiam eandem ob cauſam, cùm nihil ſit certius morte, tamen nihil eſſe hora mortis nobis incertius, & magis nobis incognitum, vt in meditatione & expectatione mortis, totam vitam noſtram tranſigamus, ſic ſemper viuentes, vt ſemper parati ſimus ad moriendum. Sit itaq; pia mortis meditatio aſſidua, vt fiamus ſapientes, quemadmodum Dauid inquit, hoc eſt, vt ſapienter pièq; viuamus, & ſapienter pièq; moriamur. Hæ enim duæ ſunt eius meditationis partes, ſeu fines, ad quos illa directa eſſe debet, nimirum, vt & vita rectè inſtituatur & tranſigatur, ac ſemper in promptu ſint conſolationes contra imminentis, & quaſi ſingulis momentis ob oculos verſantis, mortis terrores.

Primam meditationis partem breuiter & ſummatim complectitur dictum Apo-

ſtoli

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſtoli ad Heb. 9. Conſtitutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſtea iudicium erit. Duo admonet hoc dictum, vnum, quòd mors omnibus hominibus immineat, neq; quiſquam ſit, qui eam effugere poßit, ſicut admonuerunt etiam veteres ſapientes, cùm homines vſitato nomine appellarent mortales. Mortui ſunt longæui patres, Adam, Seth, Enoh, Mathuſalem, Noë, mortuus eſt fortißimus Samſon, mortuus eſt Salomon, omnium hominum ſapientißimus, & Phyſicorum omnium poſt Adam doctißimus. Cogitemus itaq; nos quoq; eſſe morituros: & quemadmodum Iacob inquit, vitam noſtram eſſe dies peregrinationis breues & malos: ſiquidem in hoc mundo non domicilium perpetuum, ſed hoſpitium tantummodo habemus, ex quo nudi egrediemur, ſicut nudi ingreßi ſumus, nihilq; ex eo efferemus, ſicut nihil intulimus.

Non itaq; ſint animi affixi rebus mundanis, ac ſi noſtra vita & habitatio in hoc mundo, atq; rerum terrenarum poſſeßio & vſus ſit futurus æternus, ſed verſemur in mundo, tanquam peregrini in hoſpitio, vtentes quidem, dum à Deo conceditur, rebus mundi, ſicut decet, ſed tanquam non vtamur, vt in-

vt inquit Apoſtolus 1. Corin. 7. hoc eſt, animi noſtri non ſint agglutinati, ſed ſint intenti & recti per fidem ad vitam, habitationem, bona, & gaudia cœleſtia. Et ſicut Abraham fide peregrinatus eſt in terra promiſſa, cum Iſaac & Iacob, expectans ciuitatem æternam regni cœleſtis. Heb. 11: Ita nos quoq; fide in hoc mundo peregrinemur, quærentes ea quæ ſurſum ſunt. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed ciuitas noſtra in cœlis eſt, vbi Chriſtus ſedens ad dexteram Patris, æternas manſiones nobis parauit.

Alterum, de quo dictum Apoſtolicum admonet, eſt illud, quòd ita hæc vita ſit tranſigenda, vt cum bona & tranquilla conſcientia expectemus diem nouiſſimi iudicij, in quo omnes ſtabimus ad tribunal Chriſti, & vnuſquiſq; pro ſe rationem reddet Deo, vt referat propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum, Rom. 6. 2. Corinth. 5. Ita iudicij mentio omnes homines de pœnitentia admonet, quemadmodum Actorum 17. ſcribitur: Deus annunciat hominibus, vt omnes vbiq; pœnitentiam agant, eò quòd diem conſtituit, in quo iudicaturus eſt orbem terrarum in iuſtitia. Nemo in illa die abſen-

tia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tiæ excuſatianem, nemo dignitatis, potentiæ, aut alterius cuiuſcunq; præcellentiæ exceptionem prætendere, nemo ſe in multitudine abſcondere poterit, Sicut Syracides inquit capi. 16. Non dicas: Abſcondar à Deo, non agnoſcar in populo magno, quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creatura? Ecce cælum & cæli cælorum, abyſſus & vniuerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu eius commouebuntur, & cùm conſpexerit illa Deus, tremore concutientur.

Cogitantes itaq; de morte, etiam cogitemus de ſecuturo iudicio, vt abſtinentes à peccatis, & agentes pœnitentiam, militemus bonam militiam, habentes fidem & bonam conſcientiam, ac parati ſimus quouis momento ſtare ante tribunal Chriſti. Hæc cogitatio ſi eſt in animo hominis pij & timentis Deum, fieri non poteſt, quin pariat peccatorum odium, & diligentiam vitandi, per implorationem auxilij Spiritus ſancti, lapſus contra conſcientiam, ſicut inquit Syracides: In omnibus operibus memorare nouiſſima tua, & non peccabis in æternum:

Sequitur ſecunda pars de meditatione mortis, quæ conſiſtit in inquiſitione & co-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

gitatione conſolationum contra mortis dolores, & metum. Cùm autem etiam Philoſophi aliqui hac inquiſitione fuerunt occupati, vtilis eſt, quemadmodum dicit Baſilius, collatio, quæ oſtenſo diſcrimine demonſtrat tùm infirmitatem conſolationum philoſophicarum, tùm verò Euangelicarum conſolationum diuinam potentiam, efficatiam & virtutem. Senſerunt etiam Philoſophi, quòd Philoſophicæ conſolationes non habeant efficacem & certam virtutem expellendi metum mortis, & faciendi mentem tranquillam, ideo apud Platonem rectè dicitur, quòd ſint meræ nugæ. Nam quemadmodum Pſal. 73. de impijs ſcriptum eſt: Moriuntur cum terrore, ita Virgilius mortem omnium Ethnicorum deſcribit: Vitaq; cum gemitu fugit indignata ſub vmbras.

Contra verò nos Chriſtiani, in pia meditatione Euangelicarum conſolationum, ſentimus eas non eſſe dubia ſomnia, aut nugas humana ſpeculatione effictas, ſed eſſe veram & certam veritatem Dei, & potentiam Dei ad ſalutem omni credenti, &, quemadmodum Chriſtus dicit de ſuo verbo, Spiritum & vitam eſſe: quia per illas conſolationes efficax

eſt

eſt Spiritus ſanctus, teſtificans Spiritui noſtro, quòd ſimus in gratia, conſolans nos, & accendens ipſam fidem in nobis, quæ nitens morte & reſurrectione Ieſu Chriſti Filij Dei, verè eſt victoria mortis, inchoatio vitæ æternæ, pax, tranquillitas ac lætitia conſcientiæ in ipſa morte, ſicut Simeon dicit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Et Eccleſia canit: Cum pace & gaudio ex hac vita migro. Item: Mors ſomnus meus factus eſt. Nunc conſolationes recitabo, & in collatione indicabo diſcrimina.

Prima conſolatio Philoſophica, eſt cogitatio de neceßitate, ſicut Euripides inquit in Phœnißis: oportet fatalia ferre. Et notum eſt dictum: Feras, non culpes, quod mutari non poteſt. Sic conſolatur ſe Polyxena in Tragœdia: Sequar te, inquit, ad Vlyſſem, & neceßitatis gratia, & mori volens: ſi verò non velim, ignaua apparebo & amans vitæ mulier. Cogitat etiam homo Chriſtianus de neceßitate, iuxta dictum: Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. Item: Hæc eſt vita omnis carnis. Sed multo aliter cogitat, quàm homo Ethnicus. Primò enim nouit hanc neceßitatem eſſe Dei ordinationem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quam Deus pro ſua bona erga nos voluntate gubernat. Si enim, vt Chriſtus dicit, non cadit paſſer in terram ſine voluntate Domini, multo minus homo Chriſtianus, qui eſt emptus precioſo ſanguine Filij Dei, & membrum corporis eius eſt ſine Dei voluntate moritur. Qui capillos capitis noſtri numerauit, is procul dubio etiam dies vitæ noſtræ paterna ſolicitudine numerat. Eſt itaq; in ipſius manu poſita vita & mors noſtra, prolongat ipſe vitam noſtram, quàm diu vult, ſicut Ezechiæ vitam prolongauit. Et Deut. 30. dicitur: Dominus vita tua, & longitudo dierum tuorum. Et auocat ille nos, ſeu, vt Simeon dicit, dimittit nos ex hac vita, quando vult, ſicut Pſal. 90. ſcriptum eſt: Tu facis homines mori. Et Sap. 4. Placita erat Deo anima eius, propterea properauit educere illam de medio iniquitatum.

Secundo, nouit homo Chriſtianus ordinationi Dei, ſicut in omni cruce, doloribus & pœnis, ita etiam in morte obediendum eſſe cum patientia & ſpe, ſicut ſcriptum eſt Pſal. 27. Subditus eſto Deo, & ſpera in eo, Propterea quòd neceſſitas a Deo ordinata, pijs ſeu credentibus in Chriſtum non eſt exitioſa, ſed bona & vtilis, vt dicitur Rom. 8. Diligentibus

tibus Deum omnia cooperantur in bonum. Sic etiam ordinatio ſeu neceſſitas mortis, eſt nobis vtilis & bona, vt ex malis, calamitatibus, ærumnis, contagione peccatorum eripiamur, & vt corruptio in incorruptionem mutetur, & mortale immortalitatem induat: Seminatur enim corpus corruptibile, & reſurget incorruptibile, ſeminatur ignobile, & reſurget glorioſum, ſeminatur animale, & reſurget ſpirituale, 1. ad Corinthios. 15.

Secunda conſolatio eſt cogitatio de dignitate virtutis, coniunctæ cum teſtimonio bonæ conſcientiæ, in cauſa iuſta, & cum gloria bonæ famæ apud poſteros. Ita enim argumentatur Cicero: Mors pro patria aut virtute eſt honeſta, & affert gloriam, Ergo non eſt mala. Hæc eſt cogitatio fortium Heroum, pugnantium pro aris & focis, ſeu, vt eſt in Alphonſi ſymbolo, pro lege & pro grege: quemadmodum elegantur dicitur ab Hectore in adhortatione ad milites, quæ ſuprà recitata eſt in Capite de fortitudine bellica:

Pro patria magnum decus eſt profundere
vitam.

Et non tantùm bellatorum ea cogitatio eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſed omnium, qui mortem ferre malunt, quàm contra virtutem & propriam conſcientiam delinquere, vt Papinianus Iureconſultus mauult interfici, quam defenſione iniuſti parricidij conſcientiam lædere, atq; hanc conſtantiam in re iuſta, & honeſta exiſtimat meliorem & digniorem eſſe, quam vitam cum turpitudine & mala conſcientia. Socrates damnatus à Iudicibus, conſolatur ſe bona conſcientia, quod innocens patiatur. Melius multo hanc quoq; conſolationem intelligit homo Chriſtianus. Magna eſt dignitas virtutis quod Machabæi in neceſſaria & pia defenſione, Prophetæ, Apoſtoli & Martyres in veritatis & nominis Chriſti confeßione, Iohannes Baptiſta & Laurentius, ſimul & in vera confeßione Chriſti, & in cauſis iuſtis, ille ob conſtantem reprehenſionem inceſtæ libidinis, hic propter fidam conſeruationem theſauri pauperum, forti animo mori potius volunt, habentes fidem & bonam conſcientiam, quam abiecta bona conſcientia fidem & ſalutem amittere.

Pertinent autem ad hunc conſolationis locum dicta Chriſti, Matt. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur porpter iuſtitiam. Marc. 8. Qui perdiderit animam ſuam propter me,

& Euangelium, ſaluam faciet eam: qui enim me confeſſus fuerit, & verba mea in generatione iſta adultera & peccatrice, et filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria patris ſui, cum ſanctis angelis. Et Petri dictum, 1. Epiſtolæ cap. 4. *Nemo veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut facinoroſus, aut inſidiator, Si autem vt Chriſtianus patitur, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine, quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium a domo Domini.*

Tertia conſolatio ſumitur ex conſideratione exemplorum: Homo ſum, inquit ille, humani nihil à me alienum eſſe puto. Superbia eſt, non velle communem mortalium ſortem ferre. Itaq; ſicut chorus apud Sophoclem Electram obiurgat, nimium lugentem ob mortem patris, ita etiam reprehendendi ſunt illi, qui, cum moriendum eſt, indignantur, quaſi iniuriam patiantur.

Non tibi ſoli, inquit Chorus, ô filia ex omnibus hominibus triſtiæ acciderunt.

Quid igitur tu magis, quam cæteri te affligis?

Sic et Chorus in Troade Senecæ dicit
Dulce mærere populo dolentum,

Dulce lamentis reſonare gentes,
Lentius luctus lachrymæq; mordent,
Turba quas fletu ſimili frequentat,
Semper ha ſemper.
Dolor & magnus gaudet in multos
Sua fata mitti, ſeq; non ſolam
Placuiſſe poenæ.
Ferre quam ſortem patiuntur omnes
Nemo recuſat,

Eſt autem hæc conſolatio in Philoſophia valde infirma, ſicut ridicule ſeruus improbus ſe conſolatur, quod pater, auus, proauus, atauus, abauus, tritauus, omnes in crucem acti ſint. Sed in Eccleſia conſolatio ab exemplis Sanctorum non eſt contemnenda, aut exigua. Ideo enim mortes piorum Patriarcharum, & interfectiones Martyrum proponuntur in Eccleſia, vt illis exemplis nos conſolemur. Sunt enim mortes piorum, tenentium fide promiſſionem æternæ vitæ propter Chriſtum, teſtimonia certiſſima, quod mors non ſit interitus, ſed ſit commigratio ad aliam vitam, propterea quod promiſſio Dei, in cuius fide Sancti moriuntur, ſeu obdormiunt, fallere & mentiri nequit, iuxta dictum: Verbum Domini, manet in æternum, Itaq; in Geneſi cap. 15. Dominus prædicens Abrahamo mortem, inquit ad

illum:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

illum: Tu ibis ad Patres tuos: & cap. 25. Mors Abrahæ ita deſcribitur, deficiens mortuus eſt in ſenectute bona, prouectæq; ætatis, & plenus dierum, congregatusq; eſt ad populum ſuum. Non fuit ergo ipſius mors interitus ſed commigratio. Sic itaq; nos etiam, qui in fide Ieſu Chriſti morimur, non interimus, ſed migramus, & colligimur ad Patres noſtros, hoc eſt, ad ſocietatem Eccleſiæ triumphantis, & Sanctorum, qui ante nos in fide Chriſti obdormiuerunt, de quibus dicit Dominus: Ego ſum Deus Abraham, Iſaac & Iacob. In quo dicto Chriſtus argumentum fortiſſimum veræ conſolationis commonſtrat, Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium: Ergo Abraham, Iſaac & Iacob, omneſq; qui in fide Chriſti ad ipſos collecti ſunt, non ſunt mortui, hoc eſt, non interierunt, ſed viuunt Domino, qui eſt Deus eorum, & non ſolum ſeruat in ſinu ſuo animas ipſorum, ſed etiam corpora eorum cuſtodit, & conſeruat, ad futuram reſurrectionem glorioſam, non aliter ac ſi vnam noctem in cubilibus ſuis dormiant. Eſt enim Deus non tantum animarum Deus, ſed etiam corporum Deus eſt, quia Chriſtus totum hominem ſuo ſanguine redemit, & à morte liberauit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Exemplum huius conſolationis contra mortem violentam in perſecutionibus, eſt in verbis Chriſti, Matth. 5. Sic perſecuti fuerunt Prophetas, qui ante vos fuerunt.

Quarta conſolatio ſumitur ex collatione euentuum. Sicut Polyxena ſe conſolatur, Quid me oportet viuere, cui pater erat Rex Phrygum omnium, hoc mihi primum vitæ. Deinde nutrita ſum ſub ſpe optima, regibus ſponſa, æmulationem non paruam nuptiarum habens, ad cuius domum focumq́ue aduentura eſſem, Domina vero eram inter Troianas mulieres, & virgines conſpicua, ſicuti Dea aliqua præter mortem. Nunc ſerua ſum, primum quidem hoc nomen inſuetum, facit, vt mortem amem, Deinde fortaßis Dominos ſæuos poſſem conſequi, quicunq́ue me emet argento, adiget me ad panificium in ædibus, & domum verrere, radijſq́ue textorijs totam diem aßidere cogar, Lectum vero meum ſeruius emptitius quiſpiam contaminabit, quæ antea regibus digna iudicata fui. Non ita fiet: relinquam potius oculorum lucem, inferis meum corpus offerens: Tu vero mater non ſis mihi impedimento, ſed conſentias potius vt moriar, priusq́ue turpia non pro dignitate conſequar.

Qui-

Quicunq; enim non conſueuit guſtare mala, fert quidem, ſed dolet cum collum ſupponit iugo.

Mortuus vero eſt felicior quam viuens,
Viuere enim inboneſte magna eſt calamitas,
Præbebo itaq; ceruicem robuſto pectore.

Sic etiam inquit Thalthybius in eadem Tragœdia: Senex quidem ſum, attamen mihi contingat mori potius, quam vt turpi implicer caſu aliquo. Et chorus in Aiace Sophoclis. Satius eſt mori, quam incurabili morbo teneri. Item, Antigone, Si aliquanto citius moriar, lucrum hoc dixero, Nam qui in magnis malis, vt ego, viuit, huic mors pro lucro eſt, Sic & mihi hoc fato mori, nullus dolor eſt. Hæc conſolatio ſomnium tantum eſt in Ethnicis, ſed in Eccleſia valde eſt perſpicua, quia hæc ſola veram collationem inter ærumnas huius vitæ, doloresq; mortis naturalis, & lætitiam æternæ vitæ intelligit, iuxta dictum ad Romanos 8. Exiſtimo, quod non ſint condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam. De hac collatione in vera conſolatione loquuntur hæ ſententiæ ſcripturæ, Eccleſiaſt. 30. Melior eſt Mors, quam vita amara, & requies æterna, quam languor perſeuerans.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Cap. 41. O mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui eſt cura in omnibus. Eſai. 26. Vade populus meus intra in cubiculum tuum, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum, donec pertranſeat indignatio. Eſaiæ 57. Iuſtus perit, & nemo eſt, qui id corde accipit: viri pietate conſpicui colliguntur, & nemo eſt qui aduertit: a facie maliciæ colligitur iuſtus, hoc eſt, auocatur à Domino, ne videat malitiam & calamitates in hoc mundo. Sapientiæ 4. Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus eſt, raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius. Placita erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Paulus propter hanc collationem piorum mortem lucrum appellat ad Philippenſes 1. Mihi viuere Chriſtus, mori lucrum.

Quinta conſolatio Philoſophorum eſt, quod mors ſit finis omnium malorum. Ideo in Agamemnone Senecæ dicit Clytemneſtra. Rudis eſt tyrannus, morte qui pœnam exigit. In Hippolyto Euripidis inquit Chorus ad Phædram,

ram, quid facies ô paſſa inexplicabilia? Reſpondet Phædra, Neſcio niſi vnum mori, quod eſt malorum vnicum remedium. Caſſandra in Agamemnone Senecæ dicit, Mors mihi eſt ſecuritas.

Octauia apud Senecam duas has conſolationes Philoſophicas ſimul complectitur.

Toleranda quamuis patiar, haud vnquam que-
Niſi morte triſti noſtra finiri mala. (ant
Genetrice cæſa, per ſcelus rapto patre,
Orbata fratre, miſerijs, luctu obruta,
Mœrore preſſa, coniugi inuiſa, ac meæ
Subiecta famulæ, luce non grata fruor,
Trepidante ſemper corde, non mortis metu
Sed ſceleris: abſit crimen fatis meis,
Mori iuuabit, pœna nam grauior nece eſt.

Quam vana ſit hæc Ethnicorum conſolatio, norunt omnes, qui ſciunt mortem impiorum, non agnoſcentium Chriſtum, peſſimam eſſe. Pſalm. 34. Quia non eſt malorum finis, nec eſt ſecuritas, ſed æternarum pœnarum & cruciatuum initium eſt, Sicut monet hiſtoria de diuite epulone. Lucæ 16. & Pſalm. 49. ſcriptum eſt. Sicut oues in inferno iacent, mors depaſcit eos. Sed in Eccleſia eſt hæc conſolatio veriſſima iuxta dictum:

Hodie

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Hodie mecum eris in Paradiſo. Item, Lazarus portatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ. Item, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, A modo iam dicit Spiritus ut requieſcant à laboribus ſuis. Apocalyp. 14. Eſaiæ 67. Iuſtus venit ad pacem, & viri pij quieſcunt in cubilibus ſuis. Sapient. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tangit illos tormentum mortis, viſi ſunt oculis inſipientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus illorum, illi autem ſunt in pace.

Sexta conſolatio ſumitur à ſimilitudine ſomni, in 1. Tuſcula: Somnus non eſt malus, ſed res ſuauis & dulcis, Mors eſt ſimilis ſomno, ſicut Poeta inquit: Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago? Ergo mors non eſt mala. Eadem eſt in hac conſolatione Philoſophica vanitas, quæ in præcedente, Nemo enim vnquam fuit inter Philoſophos, qui hanc conſolationem credidit eſſe veram, Nam ex ſomno homo refectis viribus animæ & corporis euigilat, & reſurgit, eā reſurrectionē ex mortis ſomno, & neſciunt & non credunt omnes, qui ſunt ignari verbi Dei. In Eccleſia vero hæc ſimilitudo, quæ aliquoties in ſcriptura repetitur, eſt dulcis & conſolatione plena,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

na, ſicut cum ſingulari ſenſu gaudij & conſolationis canimus, Mors ſomnus meus facta eſt.

Primo autem cauſa, Deinde rationes ſimilitudinis conſiderentur, Filius Dei Ieſus Chriſtus, qui peccatum, mortis aculeum, à credentibus abſtulit, eosq́ à morte & inferno liberauit, factus mors mortis & peſtis inferno, is mortem noſtram ſua morte & reſurrectione commutauit nobis in ſomnum, quia ipſe eſt vita & reſurrectio noſtra. In appellatione illa dulciſſima ſomni hæ ſimilitudinis ſeu collationis rationes inſunt.

Prima, Homo dormiens quieſcit à laboribus, curis & moleſtijs, cum quibus per diem conflictatus fuit. Eſt autem tota hominis vita labor & dolor, Pſal. 90. Et tanquam dies mercenarij. Iob 7. Obdormiens autem in Chriſto, venit ad requiem & ad pacem. Eſa 57. Iuſtus venit ad pacem, et viri pij requieſcunt in cubilibus ſuis.

Secunda, Cùm homo dormit, tunc corpore iacente ac ſi mortuum ſit, tamen anima ſeu ſpiritus viget. Sic corporibus noſtris dormientibus in ſepulchris, tanquam in cubilibus animæ noſtræ viuunt apud Deum, quæ mori non poſ-

poſſunt, ſicut inquit Chriſtus, animam occidere non poſſunt.

Tertia, Vadimus dormitum in ſpe euigilationis, quæ tamen ſpes eſt dubia, propterea quod incerta eſt hora mortis, Sed morientes in Chriſto obdormimus in ſpe euigilationis, & reſurrectionis ad vitam æternam, quæ ſpes eſt certiſsima.

Quarta, Dormientes recenſentur in numero viuentium. Parentes tam amant & curant liberos dormientes, quàm vigilantes, ſic Deus mortuos in fide Chriſti inter viuos numerat, amat & curat. Quemadmodum dicit Deus de patrib. olim mortuis: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac & Deus Iacob, Deus autem, inquit Chriſtus, non eſt mortuorum Deus, ſed viuentium. Et Paulus idem de omnibus credentibus dicit ad Romano: 14. Siue viuimus, Domino viuimus, Siue morimur Domino morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, vt viuentibus & mortuis dominetur.

Quinta, In ſomno deponitur laſsitudo virium, & omnes vires animæ & corporis reficiuntur, euigilatq; quaſi nouus homo, agilis ad om-

ad omnes actiones: Sic etiam de morte & euigilatione, ſeu reſurrectione piorm dicit Paulus 1. Corinth. 15. Seminatur in corruptione, reſurgit in incoruptibilitate, Seminatur in ignominia, reſurgit in gloria, Seminatur in infirmitate, reſurgit in potentia, Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale, quemadmodum geſtauimus imaginem terreni, ita geſtabimus etiam imaginem cœleſtis.

Sexta, Pater iubet liberos ſuos ex conuiuio ebrioſorum ire dormitum, ne malis exemplis inficiantur, aut incidant in aliquam calamitatẽ, Sic Pater cœleſtis dilectos ſuos ex turbis, periculis, & calamitatibus huius vitæ, per mortem auocat, ne corrumpantur contagio malorum exemplorum aut impiarum opinionum, neue implicentur communibus malis & pœnis, Eſa. 26. & 57. Sapient. 4

Has conſiderationes non nouerunt Ethnici, ſed Eccleſia illas nouit, itaq; ſicut eſt in hac vita ſomnus dulciſsimus, quem homo non tantùm fatigatus laboribus & curis, ſed etiam voluptatibus expletus, auidiſsimè appetit, tanquam fatigationis requiem, & complementum voluptatum: Ita cogitatio de obdormitione mortis, debet Chriſtianis eſſe iucunda

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

cunda, & dulcis, ſicut Simeoni fuit, cùm diceret: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Et Paulo dicenti: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et Dauidi Pſal. 4. In pace ſimul cubo, & dormio quoniam tu Domine ſolus in ſpe conſtituiſti me. Pſal. 17. Ego in iuſticia tua videbo faciem tuam, cùm euigilauero ad ſimilitudinem tuam. Pſal. 118. Non moriar, ſed viuam, & narrabo opera Domini.

Septimam conſolationem ſumunt Philoſophi ex incerta & dubia cogitatione, vel de perpetua indolentia & ὀυδενίᾳ, vel de immortalitate, & felicitate animarum poſt hanc vitam, ſiue in campo Elyſio, ſiue alio quouis loco. Sic enim ſe conſolatur Socrates in poſtrema Oratione ad Iudices, cùm mortis damnatus eſſet: Magna, inquit, me ſpes tenet, Iudices, benè mihi euenire, quòd mittor ad mortem, neceſſe eſt enim alterum ſit de duobus, vt aut ſenſus omnes mors auferat, aut in alium quendam locum ex his locis morte migretur, quamobrem ſiue ſenſus extinguitur, morsq́ ei ſomno ſimilis eſt, qui nonnunquam etiam ſine viſis ſomniorum placatiſſimam quietem adfert. Dij boni, quantum lucri eſt emori? Sin vera

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vera ſunt quæ dicuntur, mortem eſſe migrationem in eas oras, quas qui ex hac vita exceſſerunt, incolunt, id multo beatius eſt, te cum ab his, qui ſe Iudicum numero haberi volunt, euaſeris, ad eos venire, qui verè Iudices appellantur, Minoen, Rhadamantum, Triptolemum, conuenireq; eos, qui iuſtè vixerunt. Vt verò colloqui cum Orpheo, Muſæo, Homero, Heſiodo liceat, quanti tandem æſtimatis? Equidem ſæpe mori, ſi fieri poſſet, vellem, vt ea, quæ dico mihi liceret inuenire. Quanta delectatione autem afficerer, cùm Palamedem, cùm Aiacem, cùm alios, iudicio iniquorum circumuentos, conuenirem. Ne vos quidem Iudices illi, qui me abſoluiſtis, mortem timueritis? Nec enim cuiquam bono, mali quicquam euenire poteſt, vel viuo, vel mortuo, nec vnquam eius res à dijs immortalibus negligitur, nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò. Atq; ex Areopago diſcedens ſic dixit: Iam hora eſt diſcedendi, mihi quidem morituro, vobis autem victuris, vtri verò noſtrum ad optabilius negocium eant, ignotū eſt omnibus, præterquam Deo. Cicero hanc conſolationem repetit in 1. Tuſcul. Eſt autem, ſicut Socrates ipſe fatetur, dubia in mentibus omnium Ethnicorum, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

dubitatio per ſe vim conſolandi eneruat & extinguit. Omnis enim dubitatio anxietatem in animis efficit. Deinde prorſus eſt vana. Nam omnia, quæ ſapientia humana de felicitate animarum poſt mortem, ſine reuelato verbo Dei cogitat, ſomnia ſunt & figmenta poëtica, in quibus non maior ineſt ad conſolandum virtus, quàm in hilari ſomno, ſeu in phantaſia aut fabula iucunda. In ſola autem Eccleſia nouimus veram doctrinam; tùm de immortalitate animæ, tùm de reſurrectione corporum, & de vita, ac beatitudine æterna piorum. Itaq; etiam in ſola Eccleſia ſimus, & fide in Chriſto apprehendimus hanc conſolationem, quæ poſita eſt in promiſſione, & ſpe immortalitatis, atq; ſocietatis cum Deo, ſanctis angelis, ac omnibus beatis, in vita æterna ac cœleſti.

Recitaui Philoſophicas conſolationes contra mortem, & facta collatione cum conſolationibus Eccleſiæ, monſtraui diſcrimina, ex quibus manifeſtum fit, Philoſophorum conſolationes eſſe inanes nugas & ſomnia, earumq; finem eſſe non mentis tranquillitatem, ſed maximam anxietatem, & indignationem in morte, ſicut Virgilius dicit:

Vitaq́ cum gemitu fugit indignata ſub vmbras.
Et Epictetus apud Arianum inquit: Non poſſum effugere mortem, metuendo quidem eam non effugiam, ac moriar lugens ac tremens. Similis eſt querela in verſibus Hadriani Imperatoris, qui fuit Philoſophus doctus:

Animula vagula, blandula,
Hoſpes, comesq́ corporis,
Quæ nunc abibis in loca?
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, vt ſoles, dabis iocos.

Contra verò hæc collatio oſtendit, quanta ſit conſolationum, quas Eccleſia ex verbo Dei colligit, illisq́ confidit, præcellentia, quarum virtus & potentia vt magis adhuc ſit conſpicua, ideo ſummam earum ſubiecta breuitate repetam. Fundamentum omnis conſolationis Euangelicæ contra mortem eſt obedientia, ſatisfactio, redemptio, mors & reſurrectio Ieſu Chriſti Domini noſtri. Ex hoc fundamento ſequuntur efficaces & potentes conſolationes: I. Per fidem in Chriſtum ſumus dilecti filij Dei, ſicut ad Epheſios 1. dicitur: Dilexit nos in dilecto Filio, Ergo impoſſibile eſt, vt ſine bona Dei voluntate ex hac vita euocemur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

& eſt impoſsibile, ut mors nos à dilectione Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, ſeparet, Rom. 8.
II. Filius Dei, qui nos emit proprio ſanguine & morte ſua, ut det nobis vitam æternam, eſt verus Deus cum Patre & Spiritu ſancto. Ergo neq; mors, neq; Diabolus nos ex ipſius manu eripient, ſicut ipſe dicit Iohan. 10: Ego æternam vitam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eos quiſquam de manu mea, Pater meus, qui dedit mihi, maior eſt omnibus, & nemo poteſt rapere eos ex manu Patris mei. Ego & Pater unum ſumus.
III. Filius Dei contriuit caput ſerpentis, & deſtruxit opera Diaboli, peccatum, mortem & infernum, & credentibus meruit, donat in ſuo verbo, obſignat ſacroſanctis Sacramentis, oppignorat arra & pignore Spiritus ſancti remiſsionem peccatorum, vitam æternam, & hæreditatem regni cœleſtis, Ergo credentes in Chriſtum mortem & infernum à quibus eos Filius Dei liberauit, timere non debent.
IIII. Filius Dei redemit nos à maledictione, condonans nobis peccata noſtra, quæ erant aculeus mortis. Et mortem noſtram in dulcem ſomnum permutauit, ex quo nos eſt reſuſcitatu-

tatu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

taturus in nouiſsimo die, Iohan. 6.

V. Filius Dei eſt noſtra vita & reſurrectio, Ergo qui credit in eum, etiamſi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit & credit in eum, non morietur in æternum, Iohan. 11.

VI. Filius Dei ad latronem in cruce commendantem ſe ipſi in fide, dicit: Hodie mecum eris in Paradiſo. Et de Lazaro Mendico ait, quòd in ſinum Abrahæ ab angelis portatus ſit, Ergo animæ noſtræ ſunt immortales, & in manu Dei conſeruantur vſq; ad reſurrectionem corporum, Sapient. 4 Et deinde vna cum corporibus in æternum fruentur cæleſti beatitune & gaudio.

VII. Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, mortui obdormiuerunt in fide Meſſiæ Ieſu Chriſti, & promiſsionis Euangelicæ, quæ vitam æternam promittit omnibus credeatibus. Ioh. 3. Sic Deus dilexit mundũ &c. Ergo impoſsibile eſt eos interijſſe, ſicut impoſſibile eſt verbum Dei perire, de quo ſcriptum eſt: Verbum Dei manet in æternum. Manet itaq; in æternum, qui in fide verbi Dei aut viuit auc moritur.

VIII. Henoch & Elias viui rapti ſunt in cœlum, Nos habemus cum ipſis idem verbum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

eundem Meſsiam, eandem promiſsionem, Ergo noſtra quoq; ciuitas & manſio æterna in cælo eſt.

IX. Deus dicit ſe eſſe Deum Abrahæ, Iſaac & Iacob, cum illi olim eſſent mortui: & Paulus ſimiliter de omnibus credentibus dicit, Roma. 14. Siue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus, In hoc enim Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, & reuixit, vt viuentibus ac mortuis dominetur: Deus autem non eſt Deus mortuorum ſed viuentium. Ergo Abraham, Iſaac, Iacob, Deo viuunt, & vna cum corporibus reſurgent, & nos ſimiliter, poſtquam obdormiuerimus, tamen Domino viuemus, & cum noſtris corporibus reſurgemus.

X. Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit à morte, aſcenditq; ad cælos aperiens nobis viam regni cælorum, Ergo etiam nos, qui ſumus Chriſti membra, per fidem & inhabitationem Spiritus ſancti ipſi agglutinata, licet naturali morte obdormiemus, tamen in morte non manebimus, ſed ad vitam æternam reſurgemus: caput enim trahit poſt ſe, & ad ſe, membra ſua, vt vbi ipſe Chriſtus eſt, ibi & nos ſimus.

XI. Sumus cum Chriſto per baptiſmum mortuis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

mortui, & cum illo ſumus conuiuificati, & conreſuſcitati & concollocati in cæleſtib. Ergo mors noſtra non eſt mors, ſed ſomnus qui nobis ad vitam, quam in Chriſto Ieſu iam accepimus per fidem, nihil poteſt nocere aut obeſſe.

XII. Chriſtus per afflictiones & mortem intrauit in gloriam, relinquens nobis exemplũ, vt tollamus crucem noſtram, & ſequamur illum, ſicq́ illi conformemur in cruce, & liberatione, Sicut Paulus dicit, Si compatimur & conglorificabimur, momentanea enim & leuis afflictio noſtra, ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis, dum non ſpectamus ea quæ videntur, ſed quæ non videntur, Quæ enim videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna.

XIII. Morientes in perſecutione ob confeßionem Chriſti conſolari ſe debent hac promißione: Confitebor eos coram patre meo cæleſti. Item, Qui perdiderit animam, ſeruabit eam. Deinde etiam cogitatione finium. Morientes in confeßione oſtendunt ſe non ſimulasſe profeßionem, voluptatis aut lucri gratia, obſignant ſuam confeßionem, & oſtendunt ſe expectare Iudicium, & relinquunt poſteris exemplum conſtantiæ, Sicut ſenex Eleazarus dicit in hiſtoria Machabæorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

XIIII Totum Euangelium, hoc eſt, omnes promiſſiones Euangelicæ in Moſe, Prophetis, Euangeliſtis & Apoſtolis promittunt credentibus vitam æternam in Ieſu Chriſto. Eſt autem Euangelium Dei verbum, Dei veritas, Dei virtus & potentia ad ſalutem omni credenti. Sit itaq; ea in nobis diligentia, vt præcipuas promiſſiones ediſcamus, & quotidiana meditatione fidei repetamus, ne mors inopinata inueniat nos imparatos.

CAPVT XXVII.

DE QVÆSTIONIBVS, AN LONGA VITA SIT expetenda, & an mors optanda ſit.

Syracides inquit capite 41. O mors quam amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis, viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. O Mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura eſt, & incredibili qui perdit ſapientiam. Atq; Chorus in Hercule Senecæ ſic queritur: Felices

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſequeris, Mors, miſeros fugis. Sunt autem de his quæſtionibus in Philoſophorum ſcriptis contrariæ ſententiæ. Theognis dicit: Optimum eſſe non naſci aut natum quam primum mori. Sophocles inquit: Oportere natum deplorari, vt maxima ingreſſum mala, & mortuum efferre cum gaudio. Neoptolemus: O mors vtinam te capere noſtri eſſet arbitrij, vt te mihi ſumerem omnium primam, Quantumuis enim inimica, tamen gratiſſima mihi eſſes. Andromacha apud Senecam vliſſi mortem minanti, respondet:

Si vis vlyſſe cogere Andromacham, cur tu
vitam minare, iam mori votum eſt mihi:

Contraria ſunt hæc dicta apud Euripidem, Lux hominibus aſpectu ſuauiſſima eſt, apud inferos nihil eſt, Inſanit autem qui optat mori, malè viuere præſtat, quam benè mori, Item: vnuſquiſq; etſi fuerit ſeruus, lucis aſpectu gaudet. Mortalibus enim cunctis anima cara miſericordiam mouet: Vbiq;, ſuauius eſt viuere, quam mori prudentibus. Et quidem huic ſententiæ de vitæ optione, ipſe ſenſus naturæ aſtipulatur. Sicut Pheres ait in Alceſtide: Fruſtra ſenes mortem optant; culpantes ſenectam, & longum tempus vitæ: vbi vero

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

propius mors acceſſerit, nullus vult mori, ætaſq; non amplius grauis eſt. Et Lycophron: Quando procul adhuc mors abeſt, Orcus deſideratur ab infortunatis: Cum vero obrepit vltima vitæ vnda, viuere cupimus, nulla enim viuendi ſaturitas, eſt. Apud Homerum XI. Odyſſeæ quidam inquit, ſe ruſtico pauperi malle ſeruire, quam omnibus vmbris mortuorum imperare. Speuſippum Philoſophum, vehementiſſimè crurum dolore laborantem, cum Diogenes hortaretur, vt ſeipſum vita priuaret. Reſpondit Speuſippus, Non cruribus viuimus, ſed mente. Iudicauit enim vitam cum dolore corporis meliorem eſſe morte. Quæ quidem Philoſophi reſponſio etiam illud monet. Quod interficientes ſemetipſos, vt Cato, non naturam ducem ſequantur, ſed incitati à malis ſpiritibus, contra naturam, ac naturalis iudicij ſenſum faciant.

Ex his contrarijs ſententijs non poteſt certa reſponſio ad quæſtiones colligi, Sicut dubitatiuè Euripides dicit: Quis nouit, an viuere ſit, quod nos vocamus mori: Mors autem vita? Enimuero homines ægrotant viuentes, defuncti autem non ægrotant, nec mala experiuntur, Sed quid de quæſtionibus hiſce con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

conſtituere debet homo Chriſtianus? Reſpondeo: Licet Chriſtiano vtrumq; nimirum & vitam longiorem optare, & mortem, Modo ſuam optionem in vera fide, & humili obedientia voluntati Dei ſubijciat, iuxta exemplum Chriſti, petentis in agone mortis, vt ſi poßibile eſſet, calix iſte tranſiret, ſed cum hac conditione, vt æterni patris voluntas fieret. Honorantibus parentes promittitur vita longa & felix. Ezechias laborans peſte, petiuit longiorum vitam, exauditaq; eſt ipſius petitio, & vita eius annis quindecim prolongata eſt. Deus creauit herbas, aliasq; res ad valetudinis conſeruationem, & morborum curationem vtiles, atq; inſignem medicinæ artem & curationis dona addidit. Et Siracides inquit: *Quod homo ſapiens medicum, & medicinæ ſcientiam, ac remedia à Deo data, non contemnit, ſed eis vtitur in neceßitate.* Exaudiuit Chriſtus preces Archiſynagogi, eiusq; Filiam mortuam excitauit. Miſertus eſt viduæ & ſororum Lazari, Illi filium vnicum, his fratrem ex morte reſuſcitatum reddidit. Cum Phariſæi conſiliū caperent de interficiendo Ieſu, ipſe ceßione ſibi conſuluit, Matt. 12. Cum lapidibus eum Iudæi obruere vellent,

abſcon-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

abſcondidit ſe, & exiuit de templo, Iohan. 8. Paulus vt vitam ſeruaret, in ſporta de muro vrbis Damaſci demiſſus eſt noctu, & aufugit, Act. 9. Et ne quod medium, quo cum bona conſcientia vti poſſet, ſciens & volens negligeret, ad Cæſaris tribunal appellauit. Iacobus imminente vrbis Hieroſolymitanæ excidio, vna cum Eccleſia Pellam profectus eſt.

Hæc exempla clare docent, quod liceat Chriſtiano & ſibi, & alijs longam vitam petere, & quantum cum bona conſcientia piè fieri poteſt, conſeruationi vitæ conſulere, vſq; dum veniat hora noſtra, quæ nobis ignota eſt. Quod etiam mortem optare Chriſtiano liceat, id Eliæ & Pauli exempla docent. Elias enim cum Iezabelis tyrannidem fugeret, ſedens ſub arbore, ſufficit, inquit, Domine, tolle animam meam. Et Paulus ad Philip. 1. inquit: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Cum autem eo in loco Paulus totam diſputationem de his duabus quæſtionibus explicet, videlicet, quam ob cauſam & mortem, & vitam expetere Chriſtiano liceat, ideo integrum locum aſſcribam: Magnificabitur Chriſtus, inquit, in corpore meo, ſiue per vitam ſiue per mortem. Mihi enim viuere Chriſtus, mori lucrum. Quod ſi

viuere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

viuere in carne fructuoſum eſt, & quid eligam ignoro, Coarctor enim ex duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, id multo melius erat. Permanere autem in carne magis neceſſarium propter vos. Et hoc confidens ſcio, quod manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum veſtrum, & gaudium fidei, vt gratulatio veſtra abundet in Ieſu Chriſto per me, in meo aduentu iterum ad vos. Bonum eſt in Paulo deſiderium diſſolutionis & liberationis ex hac vita mortali, peccatis & malis multis obnoxia, & clari conſpectus Dei ac Filij eius Ieſu Chriſti in vita cœleſti. Bonum etiam eſt ipſius deſiderium diutius viuendi, vt ſeruiat Eccleſiæ. Hoc exemplum Apoſtoli in vtraq; optione, pius paterfamilias, Magiſtratus, concionator, aut alius quiuis pius ſine peccato, imitari poteſt, ſubijciens ſe voluntati Dei.

CAPVT XXVIII.

DE LVCTV FVNEBRI.

PRopinquorum στοργὴ, & amicorum amor, etiam mortuos proſequitur: Ideo apud

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

apud omnes honeſtas gentes vſitatum eſt vt mortui cum luctu, & cæremonijs funebribus honeſtè, vel conburantur, vel ſepeliantur. Habeturq́ honor ſepulchris, quæ violare nefas eſſe iudicatur. Ac primum de luctu dicendum eſt: Eum Stoici reprehendunt, qui cum hominem omnibus affectibus exuunt, naturam hominis, quantum in ipſis eſt, in homine deſtruunt. Deus fecit hominem φιλόςοργον: & ſicut dolorum ſenſus eſt in ipſa natura, ſic etiam ſtorgarũ ſenſus in natura eſt, quod etiam Homerus de luctu funebri dicit Iliados 24. Patientem hominibus fata dederunt animum, hoc eſt, animus hominis ita formatus eſt, vt luctus paßionem ſeu affectum ſentiat. Αςοργία itaq́ contra naturam eſt, & vel Diabolica quædam faſcinatio eſt, vel mentita & violenta dißimulatio eius, quod in ipſa natura ſentitur, qualis erat ἀπάθεια Stoici exclamantis: O dolor nihil agis. Fatetur enim ipſa exclamatione, quod dolorem ſentiat, quantumuis eum dißimulare velit. Solon etſi lege prohibuit lamentationis funebres, quia nihil proſint, tamen ipſe amiſſo filio lachrymas retinere non potuit. Et cum quidam ei ex propria lege obiecißet, quod flendo nihil efficeret.

Prop-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Propterea, inquit, fleo, quia flendo nihil efficio. Qua reſponſione teſtatus eſt, ſe ipſa re experiri, legem de ἀϛοργίᾳ cum natura hominis pugnare. Quamuis ego exiſtimem Solonis legem, non de luctu moderato, ſed de immoderatis eiulatibus & alijs inhumanis aliquorum Ethnicorum ritibus, qui etiam lege Dei expreſſe ſunt prohibiti, locutam eſſe. Atq; ſic etiam Platonis legem intelligo Lachrymis mortuos decorare aut non, turpe legumlatori cogere eſt, Plangere verò, & extra domum vociferari, prohibendum eſt. Non puto duos ſapientiſſimos Philoſophos, Socratem & Platonem, in illa opinione Stoicorum fuiſſe, quod mortui nequaquam deflendi ſint. Quæ opinio præterquam, vt dixi, quòd cum ipſa natura pugnat, etiam contraria eſt bonis moribus. Indecorum enim eſt, in funere parentum, propinquorum aut amicorum ridere, aut iocoſè (ſicut fatuus in Apologo fecit) cantillare. Ideoq; & ab Homero Philoſophorum patre opinio Stoicorum reprehenditur Odyſſ. 4:

Hic ſanè eſt miſeris mortalibus honor,
Tondere comam, & genis lachrymas effundere.

Et Iliad. 8. Patroclum defleamus: Hic enim

bonos eſt defunctorum. Si itaq; mortui honorantur luctu, Ergo contra bonos mores eſt non lugere, ſed ἄσοργον ἐſt. Et quòd hæc interpretatio legum Solonis ac Platonis, de nimiæ & immoderatæ lamentationis prohibitione recta ſit, id eiuſdem Homeri verba Iliados. 24. docent:

> Suſtineas, neq; nimis in animo tuo lugeas.
> Nihil enim proficies. vtcunq; grauiter ob filium dolens,
> Nec excitabis eum.

Sic & Euripides dicit in Inone:

> Agnoſce res humanas, neq; ſupra modum
> Dole, non ſola enim malè affligeris.

Antiphanes:

> Deflendi ſunt moderatè mortui,
> Non enim mortui ſunt, ſed eandem viam,
> Quam ingredi omnibus neceſſarium eſt,
> Præiuerunt, nos etiam in poſterum
> In idem cum ipſis veniemus diuerſorium,
> Communem vna reliquam acturi vitam.

Hiperides ait: Res eſt forſan difficilis, illos conſolari, qui huiuſmodi affectibus laborant. Luctus enim neq; ratione neq; lege ſopitur. Verùm natura cuiuſq; & amicitia erga defun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

defunctum, lugendi terminum continet, animum tum erigi oportet, ac triſtitiam, quoad fieri poteſt, minuere, atq́; meminiſſe, non ſolùm funeris defunctorum, ſed etiam virtutis, quam reliquerunt: Non enim lachrymis digna paßi ſunt, ſed magnis laudib. celebranda facta ediderunt. Quòd ſi mortalem ſenectam non attigerunt, immortalem tamen gloriam conſecuti ſunt, & per omnia felices euaſerunt.

Hæc, quæ recenſui de luctu, philoſophica ſunt. Nunc quid Chriſtianum hominem deceat, inquirendum eſt. Apoſtolus Paulus Chriſtianos de luctu funebri ita inſtruit 1: Theſſ. 4. Nolo vos ignorare fratres de illis, qui obdormierunt, ne doleatis, quemadmodum cæteri ſpem non habentes. Nam ſi credimus, quòd Ieſus mortuus eſt. & reſurrexit, ſic & Deus illos, qui obdormiuerunt per Ieſum, adducet cum illo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quòd nos qui viuemus, & reliqui erimus in aduentu Domini, nequaquam præueniemus eos, qui dormiunt, Quoniam ipſe Dominus cum hortatu & voce Archangeli, ac tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent primùm, deinde nos, qui viuemus, qui reliqui erimus, ſimul cum illis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

rapiemur in nubibus, in occurſum Domini in aëra. Et ſic ſemper cum eo erimus. Proinde conſolemini vos mutuo ſermonibus his. Non prohibet Apoſtolus Chriſtianis luctum, quia Spiritus ſanctus non deſtruit in homine creatas στοργὰς, ſed ſicut rectè dicit Lutherus, affectus ſtorgarum in pijs laudat & gubernat.

Ideo in Scriptura etiam non pauca exempla luctus ſanctorum, non vituperationis, ſed laudis ergo recitantur, ex quibus videre eſt, quòd quo quis ſanctior eſt, eo longius abſit a delirio Stoico, & eo excellentiores στοργὰς habeat, magisq́ earum ſenſu afficiatur. De Abrahamo ſcribitur Gene. 23. quòd mortua vxore venerit domum, vt plangeret & fleret eam. Ac de Iſaac ſcribitur 24. capi. quòd accepta vxore Rebecca adeo eam dilexerit, vt dolorem, quem ex morte matris acceperat, temperaret. Non ergo Iſaac in funere matris riſit, aut iocosè cantauit, nec Stoicam aſtorgiam finxit, ſed vnà cum ſancto patre fleuit & luxit.

Iacob exiſtimans filium Ioſeph à beſtijs deuoratum eſſe, ſciſsis veſtibus, & induto cilicio luxit longo tempore, Gene. 37. Ioſeph moriente patre Iacob, ruit ſuper faciem eius flens,

flens, & deoſculans eum, Gene. 50. Mortem Aaronis, Moſis, Samuelis, populus publico luctu aliquot diebus defleuit.

Hæc exempla oſtendunt, decere ſanctos, mortes propinquorum, amicorum, & eorum, qui fuerut communi ſocietati vtiles, non tantùm lachrymis, ſed etam honeſtis ritibus funebribus, & lugubribus proſequi. Charitas enim dolet ob priuationem eius, qui fuit dilectus & vtilis, eoq; dolore oſtendit & gratitudinem, & deſiderium. Atq; ſicuti Chriſtus deflens mortem Lazari amici, proculdubio cogitauit de cauſa breuitatis, & miſeriarum humanæ vitæ, ac de mortis cauſa, quæ cogitatio eſt lamentabilis, quemadmodum Pſal. 90 docet: Ita homo pius videns ante ſe funera, & præſertim eorum, quos charos habuit, non poteſt non affici talibus cogitationibus, quibus ad lachrymandum commoueatur. Et tum ipſa triſtitia animi adfert ſecum non ſolùm triſtem vultum, ſed etiam abſtinentiam a cultura veſtium, conuiuijs, & alijs rebus, quibus delectantur illi, quibus animus eſt hilaris: tùm etiam honeſtas vitæ communis, quæ ſine cæremonijs eſſe, & coli non poteſt, aliquos ritus

poſtulat, qui ſint teſtes & indices triſtitiæ & luctus in animo.

Itaq; Apoſtolus luctum funebrem non prohibet, neq; dolorem ſeu triſticiam prorſus è natura abijcit Stoicè, ſed vult, vt Chriſtiani non ita doleant & lugeant, ſicut Ethnici, ſpem non habentes. Ethnici enim carentes ſpe reſurrectionis mortuorum, & vitæ æternæ, dolent ſine conſolatione vera. Etſi enim fingunt aliquas conſolationes, tamen, vt præcedente Capite dixi, ſunt illæ tantùm meræ nugæ, & quaſi ſomnia conſolationum, in quibus nulla virtus eſt ad conſolandum. Itaq; eorum dolor nulla alia re, quàm longinquitate temporis, paulatim deletur & extinguitur. Deinde Ethnici aliqui multis inhumanis ritibus in luctu vtuntur, qui ſunt expreſſa lege prohibiti, Num. 19. Super mortuo non incidetis carnes veſtras, neq; figuras aut ſtigmata facietis, Ego Dominus. Homo autem Chriſtianus, etſi verè ſentit in animo dolorem & triſtitiam, tamen viciſſim verè ſentit per fidem in Chriſtum, qui eſt piorum reſurrectio & vita, efficacem conſolationem, certæ ſpei reſurrectionis mortuorum, & vitæ æternæ. Quæ conſolatio dolorem moderatur & vincit. Seruat quoq; Chriſtianus modum in exter-

externis luctus ritibus, vt nihil contra pietatem fiat, & ipſa moderatione etiam fidem ſuam ac ſpem cordis, vincentem triſtitiam, oſtendit.

Sit itaq; notum dictum Syracidæ ca. 22. Modicùm deplora mortuum, quoniam requieuit. Et Chriſti dictum de mortuis: Non eſt mortuus, ſed dormit. Sed quid faciendum eſt, cùm propinqui aut amici impij moriuntur? Tunc enim ſpes nulla conſolatur? Reſpondeo: Hoc Dauid duobus exemplis docuit. Namq; ipſe etiam hoſtibus ſuis, Saule rege, & Abſolone filio, in impietate mortuis, fleuit & planxit, 2. Reg. 1. & 18. Equidem is dolor homini pio omnium eſt grauiſſimus, quem non ſpes æternæ vitæ, ſed cogitatio iuſti iudicij Dei finit.

CAPVT XXIX.

DE SEPVLTVRA ET SEPVLCHRIS.

VLtimum officium, quod corpori humano ab homine præſtari poteſt, eſt honeſta funeratio. Itaq; omnes gentes exiſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

exiſtimant eum honorem mortuis deberi. Et morientes in Teſtamentis, ſeu vltimis voluntatibus eum expetunt. Neq; vnquam ſapiens aliquis Cynicum Diogenis dictum probauit: Perinde ſibi eſſe, humi ne an ſublimè putreſceret. Iuſſit idem corpus ſuum inhumatum abijci, inquiens: Si à canibus lacerabitur, Hircana ſepultura erit, ſi à vulturibus, Ibera, at ſi nullum animal acceſſerit, ipſum tempus pulcherrima mihi ſepultura erit corpore à rebus prociosiſſimis, nimirum Sole et imbribus abſumpto. Contra verò ſepulturæ honeſtæ priuatio, ignominioſa eſſe ab hominibus ſapientibus iudicatur.

In Eccleſiia etiam ſic ſentimus, Piorum corporibus honorem ſepelitionis honeſtæ præſtandum eſſe, qua cùm aliquis vel Dei, vel Eccleſiæ, vel Magiſtratus iuſto iudicio priuatur, id maximum exiſtimatur eſſe probrum, maximaq; infamia. Iudicio Dei priuati ſunt ſepultura Ieſabel & Ioachim, de illa ſcribitur 3. Reg. 21. & 4. Reg. 9. Canes comedent carnes Ieſabel, & erunt carnes eius ſicut ſtercus ſuper faciem terræ. De Ioachim verò Ieremiæ 22. Oculi tui & cor tuum non reſpiciunt, niſi commodum tuum, & vt effundas ſanguinem innocen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

innocentem, atq; facias calũniam & oppreſſionem, Idcirco ſic dicit Dominus ad Ioachim filium Ioſiæ regem Iuda: Non plangent eum: væ frater & væ ſoror: Non, inquam, plangent eum: Heu Domine, & heu inclyte. Sepultura aſini ſepelietur, proiectus & putrefactus extra portas Hieruſalem.

In hiſtorijs ſacris ſeu Biblicis, inſignia exempla honorificarum ſepelitionum deſcripta ſunt, quas etiam ſanctos ex hac vita diſcedentes piè deſiderare, Iacobi, Ioſephi & Tobiæ exempla docent. Abraham emit ducentis Daleris agrum, in quo ſepulchrum vxori Saræ fecit, quo in ſepulchro ipſe quoq; & filius Iſaac cum Rebecca ſepulti ſunt. Rachaeli fecit Iacob ſepulchrum in via Bethlehemitica, & ſtatuam ſupra ſepulchrum pro Epitaphio, memoriæ ergò collocauit. Liam in ſepulchro Abrahæ ſepeliuit: & moriens filijs ſuis mandauit, vt ex AEgypto ad idem ſepulchrum reportaretur. Ioſeph quoq; vltima voluntate oſſa ſua rurſum in terram Canaan referri iuſsit. Et Tobias ſenior poſtremam ad filium admonitionem ita incipit: Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepeli, & honorem habe matri tuæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Cùm autem ipſa compleuerit tempus vitæ ſuæ, ſepelias eam apud me. Id exemplum iuſſionis de ſepultura ſolent Chriſtiani in Teſtamentis imitari.

Plura exempla ſepelitionum ex hiſtorijs veteris Teſtamenti non recito, quia ſunt vbiq; obuia. In nouo Teſtamento Filius Dei Ieſus Chriſtus, Dominus & Saluator noſter, poſtquam in cruce, pro nobis expirauit, honorificentiſſimè in ſepulchro nouo eſt depoſitus. Atque de ipſius ſepulchro prædixerat Eſaias cap. 11. Sepulchrum eius erit glorioſum. Verè fuit glorioſum illud ſepulchrum, in quo iacuit, & ex quo reſurrexit tertia die à mortuis, Filius Dei Ieſus Chriſtus, Victor mortis: qui omnibus credentibus ſepurchra ſanctificauit, vt ſint glorioſa ipſorum cubilia, in quibus ipſi placidè requieſcunt, non ſolum liberati ab omnibus malis & miſerijs huius vitæ, ſed etiam tuti à vi mortis & potentia Diaboli: Et ex quibus glorioſe ad vitam æternam reſurgent. Imò vero Filius Dei ſua ſepultura totam terram hominibus pijs ad glorioſum cubiculum ſanctificauit. Etſi enim multi non veniunt in ſepulchra ipſis facta, tamen omnes ad hoc cubiculum terræ deuenimus.

Hæc

Hæc eſt noſtrorum ſepulchrorum gloria, qua illa omnem ſplendorem Ethnicorum ſepulchrorum ſuperant, videlicet, quod per ſepulturam Chriſti terra eſt ſanctificata, ad commune Chriſtianorum cubiculum, in qua ſepulchra ipſa ſunt cubilia corporum, à Chriſto redemptorum, in quibus ipſa vſq; ad glorioſam reſurrectionem, tuta & ſecura ab omni moleſtia, iniuria, & vi non hominum tantum, ſed etiam Diabolorum dormiunt, & quieſcunt.

Eſtq; dingnum conſideratione Patrum conſilium, qui conſtituerunt, vt ſepulchra Chriſtianorum eſſent, vel in templis, vel iuxta templa, quæ loca Cœmiteria dulci nomine appellantur. Significare enim voluerunt, quod etſi mortui in Chriſto ex ſocietate vitæ huius emigrauerũt, tamẽ non ſint ſeparati ab æterna communione ſanctæ Eccleſiæ: Sicut dormientes in domo non ſunt ſeparati à ſocietate familiæ. Imô verô admonere etiam voluerunt viuos, cum ad ſepulchra mortuorum audiunt Euangelium, baptizantnr, & Cœna Domini fruuntur cogitent fieri hæc ad ſpem vitæ æternæ, ad quam mortui in Domino, & illis quieſcentes præceſſerunt.

Scribit Cicero 1. Tuſculana, ex ſepulchrorum ceremonijs intelligi, eſſe in morte ſenſum, neq; exceſſu vitæ ſic deleri hominem, vt funditus intereat. Quia homines maximis ingenijs præditi, eas tanta cura non coluiſſent, nec violatas tam inexpiabili religione ſanxiſſent, niſi hæſiſſet in eorum mentibus, mortem non interitum eſſe, omnia tollentem ac delentem, ſed quaſi quandam migrationem, commutationemq; vitæ, quæ præclaris viris & fœminis, dux in cœlum ſoleret eſſe, in cæteris humi retineretur & maneret tamen.

Si gentes quædam ſine verbo Dei, ex antiqua ſepulturæ ac ſepulchrorum reuerentia, tales cogitationes, quamuis incertas & dubias, hauſerunt: Quanto magis nos Chriſtiani, qui in verbo Dei ſepulturarum exempla legimus, & quotidie ea in Eccleſia conſpicimus, cogitatione & intuitu eorum, memoriam reſurrectionis mortuorum ad vitam æternam, quaſi alere debemus, & his cogitationibus occupati eſſe, præſertim cum funera, quæ cum pijs & ſpiritualibus canticis ad ſepulturam deferuntur, vel præcedimus vel ſequimur. Sicut monent verſus in hymno Prudentij, qui diligenti lectione & meditatione dignus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Nam quod requieſcere corpus
Vacuum ſine mente videmus,
Spacium breue reſtat, vt alti
Repetat collegia ſenſus.
Venient citò ſecula, cùm iam
Socius calor oſſa reuiſat,
Animataq́ ſanguine viuo
Habitacula priſtina geſtet.
Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura ſepulchri
Impenditur, hinc reſolutos
Honor vltimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Quidnam ſibi ſaxa cauata
Quid pulchra volunt monumenta?
Res quod niſi creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno.
Hoc prouida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, vtpote credens,
Fore protinus omnia viua,
Quæ nunc gelidus ſopor vrget.

Pompa funebris & ſepulchrorum ornatus, nec nulli, nec immoderati eſſe debent:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quia Chriſtianos modus in omnibus rebus decet. Immoderatos ſumptus etiam Poeta Euripides reprehendit: Mentes, inquit, hominum inſaniunt, cum inutiles ſumptus pro mortuis expendunt. Socrates cicutam hauſturus cum interrogaretur, quomodo ſepeliri vellet: Eo inquit modo, qui vobis facilimus fuerit. Græci ſumptibus funebribus modum lege poſuerunt, ne quis maioris operæ ſepulchrum extrueret, quam quod decem homines triduo perficere poſſent. Romæ quoq; ſepulchrali lege cautum fuit, ne ampliori opere excitaretur ſepulchrum quam quod tribus vel quinq; diebus abſolueretur, nec maiori lapide, quam qui laudes ſepulti & titulos honorum acciperet. Lycurgus defuncti nomen ſepulcro inſcribi vetuit, niſi illius qui fortiter pro patria occubuiſſet.

L. Sylla legem promulgauit, qua funebres impenſas ſeu ſumptus moderatus eſt. AEgyptij tribus gradibus ſepulchra diſtinguebant. Sumptuoſa vno talento, hoc eſt, ſexcentis coronatis. Mediocria viginti minis, quæ faciunt coronatos ducentos. Humilima paruo ſumptu, pro facultatibus, & voluntate cuiuſq; conficiebantur. Artemiſia regina Halicarnaſſi, marito Mauſolo tam magnificum ſe-

pulch-

pulchrum extruxit, vt à Plinio inter ſeptem orbis miracula illud numeratum ſit, a quo deinceps, precioſa Regum & Principum monumenta Mauſolæa ſunt nuncupata. Atq; ad ornandum funus primos Græciæ oratores maximis ſumptibus accerſiuit.

Alexander Macedo, decies mille talenta, id eſt ſexaginta tonnas auri, in Epheſtionis funus contuliſſe ſcribitur. Licinus tonſor Romanus, vir ditiſſimus, ſepulturam maximis inpenſis fieri ſibi voluit, quæ ſepultura hominis ignobilis à Poeta deridetur:

Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato par-
Pompeius nullo, credimus eſſe Deos? (uo,

Parentalia & exequiæ funebres, cum ſine ſuperſtitione fiunt moderatè, ad memoriam eorum, qui perpetua laude, propter egregias & ſingulares virtutes, & merita præclara digni ſunt, & ad exhortationem viuentium, ab antiquis toleratæ ſunt. Sed cum ſuperſtitio accedit Papiſtica, prorſus omittendæ & damnandæ ſunt.

Sepulchra petulanter violare, non ſolum à Chriſtianis, ſed etiam ab Ethnicis impium eſſe iudicatur. Euripides dicit in Troadibus. Stultus eſt qui expugnata vrbe, templa, & tumu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tumulos, & ſacra mortuorum, vaſtat, nam paulo poſt ipſe etiam perit.

Semiramis regina ſepulchro ſuo ſic inſcribi iuſſerat. Quisquis Rex pecunijs eguerit, aperto monumento, quantum volet accipiat. Darius vero Rex auiditate auri incitatus, cum ſepulchrum aperuiſſet, auri quidem nihil, ſed in altero lapidis latere, hæc verba inſculpta inuenit: Ni vir malus eſſes, & pecunia inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos mouiſſes.

In fine huius loci de morte & ſepultura addam quædam inſignia Auguſtini dicta. Is lib. I. de ciuitate Dei capite 12. ſic ſcribit: Curatio funeris, conditio ſepulturæ, pompa exæquiarum, magis viuorum ſunt ſolatia, quam mortuorum ſubſidia, Si aliquid prodeſt impio ſepultura precioſa, oberit pio vilis aut nulla. Libuit de hac re Poetæ Lucano dicere:

Cælo tegitur qui non habet vrnam.

Et cap. 13. Non ſunt contemnenda & abijcienda corpora defunctorum, maximeq́ iuſtorum atq́ fidelium, quibus tanquam organis, & vaſis ad omnia bona opera, ſanctus vſus eſt ſpiritus. Si enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi, tanto carius eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

us eſt poſteris, quanto erga parentes maior extitit affectus. Nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtiq; multo familiarius, atq; coniunctius, quam quælibet indumenta geſtamus.

De luctu funebri libro 19. cap. 8. Quorum nos vita propter amicitiæ ſpecialis ſolatia, delectabat, vnde fieri poteſt, vt eorum mors nullam nobis ingerat mœſtitudinem? quam qui probibet, probibeat ſi poteſt, amica colloquia, interdicat animalem ſocietatem, vel intercidat affectum omnium humanarum neceſsitudinum. Quo pacto enim futurum eſt, vt eius mors nobis amara non ſit, cuius dulcis vita fuit. Hinc eſt enim luctus quidam in humano corde, quaſi vulnus aut vlcus, cui ſanando adhibentur officioſæ conſolationes.

Caput

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

CAPVT XXX.

ORATIO FVNEBRIS

DE SPLENDIDISSIMA Familia, pietate, virtutibus, atq; pia in Chriſto obdormitione, sereniſſimæ, potentiſſimæq; Principis & Dominæ, Dominæ Sophiæ, ſanctæ memoriæ, Reginæ Daniæ & Noruegiæ &c. Matris Illuſtriſſimorum, & laudatiſſimorum Principum & Dominorum ac Dominarum hæredum Noruegiæ, Ducum Sleſuici, Holſatiæ, &c. Domini Iohannis Senioris, Domini Adolphi, Dominæ Elizabetæ, nuptæ Illuſtriß. Principi Vlrico, duci Megapolenſi, & Dominæ Dorotheæ.

ILLuſtriſſimi Principes, Clementiſſimi Domini, ac Clariſſima, ampliſſimaq; nobilitatis congregatio, Cum ita Deo Opt. Max. viſum ſit, vt ſereniſſimam, potentiſſimam & laudatiſſimam Principem, ac dominam, dominam Sophiam, Reginam Daniæ, & Noruegiæ, natã ex illuſtriſſima & antiqua familia Ducũ Pomeraniæ, Ducem Sleſeuici, Holſatiæ, Stormariæ,

riæ, atq; Ditmarſiæ, Comitem Aldenburgenſem & Delmenhorſtenſem, Dominam noſtram clementiſſimam, ex hac mortali vita ad cœleſtia & æterna gaudia euocaret: Et nunc Regiæ Maieſtatis ipſius ſepultura peragatur, decet nos omnes, qui ſumus huius Regiæ, & Chriſtianæ ſepulturæ ſpectatores, illis cogitationibus occupari, tùm quæ ad honorificam & gratam Regiæ Maieſtatis ipſius memoriæ conſeruationem faciunt, tùm quæ ad conſolationem & admonitionem ſuperſtitum ſunt vtiles. Hæc enim in funebribus orationibus fieri debere præcipiunt veteres, vt honorificæ memoriæ ergò commemorentur hiſtoriæ de genere, vita & moribus defunctorum, conſolatione adficiantur illi, quibus vel propter ſanguinis, vel propter amicitiæ coniunctionem, vel propter benefactorum merita, cari fuerunt, & vt poſteri ad virtutum imitationem inuitentur. Habent enim domeſtica exempla ſingularem quandam vim ad mouendum & incitandum animos, quam ob cauſam antiqui maiorum ſuorum, qui vita honeſtè & prælarè perfuncti erant, imagines ſtatuasue in familijs ſtudiosè conſeruabant, vt poſteri in eas intuentes, exiſtimarent, ſe ab illis, qui repreſen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tabantur, non aliter, quam ſi adhuc in viuis eſſent, ad virtutum amorem & officia admoneri. Et primùm quidem non ſolùm honeſtum, ſed etiam pium eſt, defunctorum, qui fide & pietate ad Deum, & virtutum beneficiorumq; meritis, ac laude, apud homines excelluerunt, memoriam cum obſeruantia & reuerentia conſeruare. Cùm enim Regius Propheta Dauid dicat: Sanctorum mortem in conſpectu Dei precioſam eſſe, debet certè etiam eorum non ſepultura tantum, ſed perpetua quoq; memoria apud homines eſſe precioſa. Quia itaq; hoc officium nunc ſuſtineo, vt in hoc publico luctu Illuſtriſsimorum ac Clementiſsimorum Principum, ac Dominorum noſtrorum, ob amiſſam dilectiſsimam & pientiſsimam matrem, & totius magnificæ nobilitatis, omniũq; ordinum, ob amiſſam Reginam & Dominam, quæ propter multas Regias & Chriſtianas virtutes, multaq; præclara beneficia erga ſubditos, verè ac dignè illam auguſtam appellationem merita eſt, vt Mater patriæ nuncupetur, Orationem funebrem habeam, principiò commemorabo hiſtoriam antiquæ familiæ & generis, nec non vitæ ac virtutum huius Sereniſsimæ ac ſanctæ Do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

minæ Reginæ, cuius funus in hoc præſenti luctu, vultibus triſtibus, & cum lachrymis omnes conſpicimus, & ad eam commemorationem, de reliquis partibus pauca quædam addam, & humiliter peto, ut, licet ego non poßim dicendo aſſequi excellentiam virtutum, qua Regia eius Maieſtas prædita, & diuinitus ornata fuit, tamen clementer & benigne audiar.

Eximia leus eſt, ut inquit Poëta Græcus, à bonis & præſtantibus originem ducere, & cum bonis & excellentibus connubia iungere. Vtraq; felicitas Sereniſſimæ Dominæ Reginæ contigit, Nam patrem habuit Bugislaum X. Illuſtrißimum & laudatißimum Pomeraniæ Ducem, cuius memoria ob præclaras virtutes debet nobis eſſe grata. Cùm pater ipſius è vita decederet, & Bugislaus puer eſſet, Marchio adminiſtrationem Pomeraniæ petebat, quòd puer ad tantam Prouinciæ gubernationem non eſſet idoneus, Subditi verò petitione Marchionis non admiſſa, Bugislao puero iuramentum fidei & obedientiæ præſtiterunt. Quæ res argumento eſt, conſpectam fuiſſe in ipſius puerili ætate, indolem egregiam, & illarum virtutum ſemina, quæ in

bono Principe requiruntur. Neq; feſellit ſubditos ea ſpes de Principe puero concepta. Nam multæ eius virtutes eximiæ prædicantur, ſapientia, iuſticia, clementia, ſtudium pacis, amor ſubditorum, & ſingularis magnanimitas, quam Deus etiam inſigni robore & fortitudine corporis ornauit, vt in Heroico corpore Heroicus animus, tanquam in ſpeculo, eluceret. Gubernatio eius, Deo dante, fuit felix, & longa, nam ſeptuageſimum annum ætatis attigerat, quando placida ac pia morte ex vita hac ad cœleſtem beatitudinem commigrauit, anno à reparatione ſalutis 1523. Quamuis autem maxima pars ætatis ipſius incidit in Papiſticas tenebras, niſi quòd in ultima ſenecta vidit ſancti Lutheri ſcripta, tamen non dubium eſt, eum fuiſſe inter veræ Eccleſiæ reliquias, retinentes inter ſtipulas humanarum doctrinarum & opinionum, uerum & ſolidum fundamentũ fidei, & agnitionis vnigeniti Filij Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti, vnici Mediatoris & Redemptoris, pro nobis crucifixi & reſuſcitati. Nam quòd nequitiam Papiſticorum, etiam diu, antequam ſanctus Dei Propheta Lutherus eam ſuis ſcriptis planè detexit, aliquo modo intellexerit, &

Zelo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Zelo ac amore pietatis improbauerit, id ex vno facto, quod laude & recordatione dignum eſt, haud obſcurè poteſt colligi. Ferre enim non voluit, vt Romanus Papa, Pomeranis, quos vellet, Epiſcopos obtruderet, quorum mores ipſis ignoti, & religioni ac pietati non eſſent conformes. Sed omni ſtudio contendit, vt Epiſcoporum Pomeraniæ electio penes Principes ipſos, ac Proceres, Ordinesq́ eſſet, vt noti & idonei Eccleſijs poſſent præfici. Quod etiam nouo & laudabili exemplo, ſua conſtantia tandem apud Alexandrum Papam obtinuit. Id exemplum ſi plures Reges & Principes fuiſſent imitati, melius multis in locis, & Eccleſijs, & Rebuſpublicis fuiſſet conſultum. Sed eò eſt hæc virtus Ducis Bugislai magis conſpicua & admirabilis, quòd iſto tempore rarum, imò rariſſimum exemplum fuit pietatis, & conſtantis Zeli, contra Antichriſti Romani tyrannidem.

Mater ſereniſſimæ & ſanctæ Dominæ Reginæ. Anna, vxor ſecunda Bugislai, quam duxit mortua Margareta Marchica, fuit filia Caſimiri Poloniæ Regis, qui patrem habuit Iagellonem, Lituaniæ Ducem Magnum, quem Heduigis Ludouici Regis filia, regni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Polonici hæres, ea conditione ad connubium & regnum acciuit, vt cum ſubditis Chriſtianam religionem amplecteretur, & Lituaniam Maſſouiamq; regno Poloniæ adiungeret. Quas conditiones cùm ipſe accepiſſet, baptizatus eſt ante nuptias, & coronationem Cracouiæ, cum tribus fratribus, multis nobilibus, & toto comitatu, anno 1387. & in Baptiſmo nomen Vladiſlai accepit. Moxq; cum Regina vxore Lituaniam ingreſſus adductis ſecum pijs ſacerdotibus, idola Ethnica deſtruxit, religionem Chriſtianam, auxiliante Deo, plantauit, & non prius in Poloniam reuerſus eſt, niſi omnes eius ſubditi baptizati, & Eccleſiæ in Lituania conſtitutæ eſſent. Ea Domina Anna, mater Sereniſſimæ & ſanctæ Dominæ Reginæ noſtræ, in Chriſto Ieſu nunc defunctæ, ex ſplendidiſſima familia duodecim Imperatorum Romanorum, ac multorum Regum & Principum fuit oriunda, cuius ſplendidiſſimæ auguſtiſſimæq; familiæ cognationem, ipſa filiæ, eaq; viciſſim hæredibus ſuis Illuſtriſſimis, & Clementiſſimis Principibus et Dominis noſtris reliquit. Fuit enim neptis imperatoris Romani Alberti II. ex filia Elizabetha, quæ poſt mortem patris Caſimiro Polono nupſit.

Is Alber-

Is Albertus proauus noſtræ Dominæ Reginæ, Imperator Romanus, fuit Archidux Auſtriæ, & habuit abauum paternum, Rudolphum Habsburgenſem Romanorum Imperatorem, proauum Albertum I. qui ducta vxore filia Comitis Tyrolenſis, & Carinthiæ, in Comitijs Auguſtanis à patre factus eſt Archidux Auſtriæ, & poſt mortem patris in Romanum imperatorem eſt electus, Anno 1298. Auum verò habuit Albertum Archiducem Auſtriæ, à quo originem ducunt Fridericus III. Maximilianus I. Carolus V. Ferdinandus I. & Maximilianus II. Imperatores Romani.

Collocauit autem Alberto II. Imperator Sigiſmundus, filius Caroli IIII. ex vxore vltima Bugislai Pomeraniæ Ducis filia, Rex Vngariæ & Bohemiæ, filiam ſuam Elizabetham in vxorem, atq; dotis nomine Morauiam tradidit. Cùm verò moreretur Sigiſmundus ſocer, ſine maſcula prole, inſtituit generum Albertum hæredem duorum ampliſſimorum regnorum Vngariæ ac Bohemiæ, tribuens ei cum regnis hoc illuſtre & ſplendidum teſtimonium, vt diceret: Beatum fore illud regnum, cui Albertus eſſet imperaturus. Quod teſtimonium ſapientiſſimi ſoceri, tantam ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

buit etiam apud Electores Imperij Romani autoritatem, vt vnanimi conſenſu mox à morte ſoceri, Albertus in Cæſarem eligeretur. Sed non fuit mundus dignus tam excellenti felicitate, ideo Deus eum ſtatim altero anno à vita mortali euocauit. Electus enim eſt anno 1428. die Martis poſt Dominicam Reminiſcere: cùm Electores ipſa Dominica die primùm eſſent congreſſi, adeò vnanimis fuit omnium Electorum ad eam electionem inclinatio, quæ magnam admirationem virtutum, quæ in ipſo conſpectæ fuerunt, non obſcurè ſignificat: deceſſit autem è vita anno ſequenti, ſexto Calend. Nouembris.

Ex hac narratione conſtat, Sigiſmundum Imperatorem, ſocerum Alberti II. fuiſſe noſtræ Dominæ Reginæ, & agnatum à patre, & maternum abauum. Is verò & fratrem habuit Venceslaum Imperatorem, & patrem Carolum IIII. qui Dominæ Reginæ atauus, & eius pater Iohannes Lucelburgenſis, qui cum nuptijs Elizabethæ Bohemiæ hæredis, regnum illud conſequutus eſt, Tritauus Reginæ fuit, pater verò regis Iohannis Henricus VII. Imperator, fuit Dominæ Reginæ Tritauus magnus. Redeo ad Dominam Annam, Caſimiri re-

ri regis filiam, huius Dominæ Reginæ noſtræ matrem. Ea fratres habuit ſex, & ſorores totidem, maximus natu Ladislaus, viuente adhuc patre, ab Vngaris & Bohemis in Regem eſt electus. Is reliquit filium Ludouicum Vngariæ Regem, maritum Mariæ reginæ, ſororis Caroli V. & Ferdinandi Imperatorum, & Annam Ferdinandi vxorem matrem Maximiliani II. qui nunc Imperium Romanum feliciter gubernat. Ex fratribus tres ſucceſsiuè præfuerunt regno Polonico, Iohannes Albertus, Alexander, & Sigiſmundus Magnus, pater Sigiſmundi Auguſti regis, qui adhuc eſt ſuperſtes. Ex ſororibus natu maxima Heduigis, Georgio Bauariæ Duci, Sophia Marchioni Brandenburgenſi, Elizabetha Lignicenſi Duci, Barbara Georgio Duci Saxoniæ nupſit, auo materno Illuſtriſsimæ ac Clementiſsimæ Principis ac Dominæ noſtræ, Dominæ Chriſtinæ, Illuſtriſsimi ac clementiſsimi Principis, ac Domini noſtri, Domini Adolphi, dilectiſsimæ coniugis. Atq; de parentibus, maioribuſq; & auita familia Dominæ Reginæ hactenus. Quæ breuis commemoratio oſtendit, quam ſplendidam, amplam, & auguſtam affinitatem ipſius Regia maieſtas ad Maritum, ſereniſsi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nißimum & potentißimum Principem, ac dominum, dominum Fridericum primum, Daniæ & Noruegiæ Regem, &c. cognationem verò ad hæredes illuſtrißimos Principes & Dominos, Dominum Iohannem, & Dominum Adolphum, eorumq́; Celſitudinum illuſtrißimas ſorores, clementißimos noſtros Dominos & Dominas attulerit, præter inclytam familiam Ducum Pomeraniæ, in qua nunc Dei beneficio viuunt, & feliciter regunt, Illuſtrißimi Principes, & duces, pietatis, religionis, pacis, iuſticiæ, omniumq́; virtutum amore clari, Dominus Barnimus ſenex, Reginæ frater, & Filij Ducis Philippi, Reginæ ex fratre Georgio nepotes.

Tantum verò familiæ, generis & cognationis ſplendorem plurimum auxit illuſtrißimum & auguſtum coniugium, ſicut in ſententia Græca dicitur. Eam quoq́; eximiam laudem eſſe, cum bonis & excellentibus connubia iungere. Cum enim ſerenißimus & potentißimus Rex Fridericus primus, Sanctæ memoriæ, quando adhuc ſine regio titulo erat Hæres Noruegiæ, Dux Slesuici, Holſatiæ, Stormariæ atq́; Ditmarſiæ, Comes Aldenburgenſis & Delmenborſtenſis, per mortem ami-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſiſſet priorem coniugem, Marchionis Brandenburgenſis Filiam, matrem ſereniſſimi & potentiſſimi, ſanctiq; Regis Chriſtiani tertij, ac Illuſtriſſimæ Principis ac Dominæ Duciſſæ Boruſſiæ, cuius vtriuſq; pietas eximia, & virtutes præclariſſimæ fuerunt, & æternam laudis memoriam merentur, ſapientiſſimo conſilio ſibi hanc Dominam Reginam ad ſecundum matrimonium delegit. Fuit id matrimonium, Deo dante, vtriq; iucundum ac dulce, propter ardentem amorem mutuum, & vnanimem concordiam, quæ tam firma fuit, vt exemplis præclariſſimis eorum coniugum, qui ſe ſingulari dilectione ad admirationem vſq; complexi ſunt, adnumerari debeat. Ideoq; Deus author, & amator ſinceræ & piæ dilectionis, & concordiæ coniugũ non ſolum fœcunditatis benedictione hoc coniugium ornauit: nam nati ſunt ex eo, illuſtriſſimi & laudatiſſimi Principes, ac Domini, Dominus Iohannes, & Dominus Adolphus, Domina Elizabetha, nupta illuſtriſſimo Duci Megapolenſi, Vlrico, Domina Dorothea, hæredes Noruegiæ, Duces ac Duciſſæ Sleſuici, Holſatiæ, Stormariæ ac Ditmarſiæ, Comites et Comitiſſæ Aldenburgenſes, & Delmenhorſtenſes, Clementiſſimi Domini ac

Domi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Dominæ noſtræ, quorum illuſtriſſimas Celſitudines, vt omnipotens Deus, ſuo ſancto Spiritu clementer gubernet, ac benignè defendat, diuq; ſuperſtites conſeruet, omnes vnanimiter totis pectoribus oramus: nec non piè in Chriſto defunctos, & requieſcentes dominam Annam, & dominum Fridericum Epiſcopum Hildesbemenſem, & Sleſeuicenſem, laudatiſſimæ & piæ memoriæ, cui ſi Deus longiorem vitam conceſſiſſet, ad ſummos dignitatis gradus inter Principes Germaniæ proculdubio celſitudo ſua fuiſſet euecta: non ſolum, inquam, tam eximia fœcunditate ornauit Deus, hoc ſanctum & concors coniugium, ſed etiam maxima felicitate, & ſplendore auxit. Cum enim Chriſtianus I I. Rex Daniæ, Sueciæ & noruegiæ, nepos Friderici, ex fratre Iohanne Rege, propter internam diſcordiam, ſuo quodam conſilio regnis cederet, & propterea illis maximum periculum ab internis diſſenſionibus, & externis hoſtibus immineret, ita vt nulla humana ſapientia proſpicere poſſet, quomodo regnis conſuli rectè poſſet, vt & interna diſſidia componerentur, & externa vis propelleretur, tunc Deus Opt. Max. qui ſolus iuxta ſuam voluntatem & conſilium, regna ordinat, transfert & conſeruat,

uat, & quod ſapiens Poeta Pindarus dicit, ſolus motas, ac conturbatas reſpub. & imperia ad tranquillitatem adducit, ſedans ac compeſcens bella, tumultus & ſeditiones, tanquam ven torum tempeſtates, & maris procellas: Is, inquam, clemens & miſericors Deus, in tantis diſsidijs internis, & periculis vndiq; circumſtantibus, conſilia procerum gubernauit, & rexit, vt in tam turbulentiſsimo & periculoſiſsimo regnorum ſtatu, per ipſius inuocationem, vnanimi conſenſu, & electione, gubernationem duorum regnorum, Daniæ & Noruegiæ ad Fridericum I. deferrent, ſenectuti quidem propinquum, ſed non ſolum ſenili ſapientia, longa experientia, & rerum vſu confirmata, verum etiam alijs præclaris virtutibus regijs præditum, atq; diuinitus ornatum, ſingulari animi moderatione, pacis, iuſticiæq; ſtudio, nec non ſimul cum viribus corporis, etiam magno, forti, & inuicto animo, ſicut etiam ante de ſocero eius Bugislao Duce diximus: fuiſſe enim inter eos magnam, & heroicorum corporum, & animorum heroicorum ſimilitudinem conſtat.

Etſi autem ægrè potuit perſuaderi Fridericus, vt regnorum gubernationem acciperet, propterea quod ſuis Ducatibus & prouincijs conten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

contentus eſſet, & tranquillitatem amaret: tamen perſuaſus precibus, & ſupplicationibus Legatorum, qui è regnis miſsi erant, & cogitatione miſeriarum, ac calamitatum imminentium, niſi per auxilium Dei ocyus rectè conſuleretur, atq; ſine omni dubio, à Deo motus, quem in hac graui deliberatione, vna cum dilectiſsima coniuge ſocia deliberationum omnium ardentiſsimè inuocauit, adminiſtrationem duorum regnorum, Daniæ & Noruegiæ, Deo ita volente, per legitimam electionem, & ordinariam coronationem cum hac regia coniuge ſua, commendari ſibi paſſus eſt. Fuiſſe eam electionem regis Friderici diuinitus gubernatã & approbatam, id multa admiranda teſtimonia diuinæ præſentiæ defenſionis, gubernationis & auxilij per totum curſum regiminis declarauerunt. Quantoperè autem Regiæ Maieſtatis ipſius ſapientiſsima, & omnium virtutum regiarum laude abundans gubernatio, cuius laudis ſocietas etiam ad hanc Dominam Reginam Conſiliorum ſociam petinet, vtilis & ſalutaris fuerit regnis, id vna hora non poteſt pro dignitate dici. Nam regiam ipſius maieſtatem ampliſsimas res, tum pacis tempore in gubernatione, tum belli tempore in neceſſaria defenſione,
cum

cum ſumma ſapientia & magnanimitate geſſiſſe, & effeciſſe, hiſtoria eorum temporũ luculenter teſtatur. Et adſunt in hoc auguſto cœtu nobiles & præſtantes viri, qui res geſtas ipſius Regiæ maieſtatis, quarum vel ipſi, vel nobibiles eorum patres pars magna fuere, adhuc recordantur, qui me in hac prædicatione virtutum Regiæ maieſtatis ipſius, non adulari ſed verum dicere, imò ne quidem ipſam excellentiam virtutum tam togatarum, quam bellicarum, atq; regiorum benefactorum ac meritorum, hac mea tenui, & ieiuna oratione aſſequi norunt. Vt enim alia omnia nunc breuitatis gratia prætercam, quis quæſo duas has virtutes & merita, quæ ex illis conſequuta ſunt, ſatis prædicare poteſt? Amorem pietatis, & veræ doctrinæ Euangelij, vereq; Chriſtianam reformationem Eccleſiarum, vtriuſq; Regni, Ducatus & Prouinciarũ, ipſius regiæ maieſtatis ſubiectarum, atq; ſtudium aureæ pacis, eiuſq; poſt longos & periculoſos tumultus, in regnis reſtitutionem & conſeruationem. De qua verè quidem poſt pietatis & verbi Dei donum dixit Poeta Italicus.

Pax optima rerum
Quas homini nouiſſe datũ eſt, pax vna trium-
Innumeris potior: *(phis*

Quis,

Quis, inquam, de his virtutibus, & meritis regiæ Maieſtatis ipſius dignè ſatis dicere poteſt? Sed quia breuitati inſeruiendum nunc eſt, ideò ad inſtitutū præſentis orationis reuertor. Sicut Domina Regina auguſtiſsimæ atq; ampliſsimæ familiæ, & cognationis ſplendorem atq; decus ad Regem maritum attulit, ita ipſa viciſsim ab illius Regia maieſtate, non tantum ſocietate regiæ Coronæ, & dignitatis, quæ inter mundanos honores tantum vnico gradu dignitatis Imperatoriæ vincitur, ſed etiam per ipſam coniugij coniunctionem ſummo familiæ ſplendore, eſt condecorata. Fuit enim rex Fridericus natus patre Chriſtiano I. rege, paterna origine ex antiquiſsima familia Comitum Aldenburgenſiū oriundo. Vndè etiam fuit oriundus Rapotus Guntrani filius, conditor arcis Habſpurgenſis, à quo ſexta generatione deſcendit Albertus pater Rodolphi comitis Habſpurgenſis Romani Imperatoris eius nominis primi, Materna vero ſtirpe natus fuit Rex Fridericus ex illuſtriſsima Ducum Sleſuicenſium domo: Habuit enim auunculum Dominum Adolphum Sleſuici & Holſaciæ Ducem Gerhardi Filium, Principem optimum & præſtantiſsimum, cui propter virtutum præſtantiam poſt mortem regis

Chri-

Chriſtophori Bauari, à Proceribus regnorum Daniæ & Noruegiæ adminiſtratio Regia, per legitimam electionem eſt oblata, quam ille excuſans ſenectutem ſuam, modeſtè recuſauit, & de eligẽdo nepote ex ſorore Chriſtiano I. quem ille in aula ſua, à puero educauerat, conſilium dedit. Is itaq; ſuaſu Auunculi, à Proceribus electus, ducta vidua Regina à Rege Chriſtophoro relicta, filia Marchionis Brandenburgenſis, genuit ex ea Olaum, qui in pueritia mortuus eſt, Iohannem Regem, patrem Chriſtiani II. & Fridericum I. patrem, de cuius regia maieſtate in præſentiarum dico, Atq; filiam Margaretam, quæ in matrimonium data eſt Iacobo III. Scotiæ regi, & mater fuit Iacobi IIII. auia Iacobi V. proauia vero Reginæ, quæ Galliæ Regi Franciſco ante annos non multos copulata fuit, ſed eo mortuo in Scotiã rediјt. Tempus me admonet, vt omiſſa longiore recitatione Regiarũ familiarũ, ad commemorationem virtutũ ſereniſſimæ & ſanctæ dominæ Reginæ accedam. Nam rectè à Salomone dictũ eſt, Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo, mulier autem timens Deũ ipſa laudabitur. Prima & præcipua virtus Chriſtianorũ eſt, pietas ad Deum, quæ conplectitur agnitionem Dei et Fi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

lij eius Ieſu Chriſti , mediatoris Dei & homi-
num,unici redmptoris ac ſaluatoris uoſtri cum
vera fide,nitente promiſsione gratiæ,& remiſ-
ſionis peccatorũ,per & propter Chriſtum,et in
hac fiducia Deum indeſinenter inuocante , &
cum ardente dilectione Dei , qua præſtatur ei
obedentia actionum, & patientia in paſsionibus
crucis , & cum vero timore Dei , quo vitatur
ipſius offenſio , & lapſus contumaces, qui vo-
cantur peccata contra conſcientiã. Hæc eſt pie-
tas , quam Apoſtolus commendat Chriſtianis,
vt eam ſectentur , quia eſt vtilis ad omnia ha-
bens promiſsionem huius . & futuræ vitæ: Aſsi-
duè eam ſectata eſt ſereniſsima et ſancta Domi-
na Regina. Cum. n. per ſingularem gratiam
Dei , & illuminationem ſancti Spiritus , vna
cum ſereniſſimo , & ſancto Rege , dilectiſsimo
marito , ex tenebris Papiſticis ad agnitionem
Euangelij Ieſu Chriſti eſſet adducta, cum tanto
amore , gaudio & zelo , diuinam illam lucem
veræ & ſalutiferæ doctrinæ eſt amplexa , vt
tota mente , corde , auribus & oculis , mox à
Papiſticis idolomanijs,ſuperſtitionibus,errori-
bus,fabulis, abhorruerit,& ſancto Regi ac ma-
rito, per eiuſdem ſancti Spiritus gratiam ſpon-
tè meditanti extirpationem earum, quas dixi,
Papiſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Papiſticarum idolomaniarum, & Eccleſiarum in regnis & ducatibus piam reformationem, per plantationem veræ et incorruptæ doctrinæ Euangelij, ſuis indefeſsis admonitionibus, die nocteq; fuerit cohortatrix & inſtigatrix. Habent, n. in concordi coniugio, mutua piorum coniugum colloquia, & admonitiones, virtutem quandam ſingularem ad pietatis amorem accendendum, incitandum & confirmandùm. propterea quòd Filius Dei talibus colloquijs, & mutuis admonitionibus pijs delectatur, & in ipſis cum Patre & Spiritu ſancto eſt præſens.

Eliſabetha, Vngariæ Regis filia, quæ propter eximium ſanctitatis ſtudium in hiſtorijs ſancta appellatur, vxor Ludouici Landgrauij, ſua pietate maritum etiam ad pietatis amorem adduxit, non aliter quàm de Monica Auguſtini matre ſcribitur: ſic noſtra Domina Regina, Regem maritum, per Dei gratiam, amantem pietatis, ſuis cohortationibus indeſinentibus, in ea confirmauit. Et quantum ad eam confirmationem momentum adſerat coniunctio precum & inuocationis in coniugio vnanimi, id inſigne & dulce dictum Filij Dei luculenter docet: Si duo conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt. Vbicunq; enim duo vel

tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Hæc itaq; coniuncta pietas, & vnanimis ac coniuncta inuocatio ad Deum mariti Regis & Reginæ vxoris, quantos fructus & vtilitates, ad plantationem Euangelij, & Eccleſiarum rectam reformationem regnis & ducatibus attulerit, res ipſa, nimirum præſens Paradiſus Eccleſiæ Dei, ab ipſorum Regijs Maieſtatibus, per Dei gratiam & auxilium plantatus, & per ſucceſſores ac hæredes, ſereniſſimos, potentiſſimos, illuſtriſſimos, pientiſſimosq; Reges & Duces, Dominos noſtros Clementiſſimos, vſq; ad hunc diem excultus, luce meridiana clarius oſtendit, vt hoc præclarum exemplum perſpicuè monſtret, verè ad ipſorum Regias Maieſtates pertinere dictum Eſaiæ: Reges erunt nutritij Eccleſiæ, & Reginæ nutrices.

Quod dictum cùm ſapientiſſimus Dux Elector Fridericus primum vel legiſſet, vel audiuiſſet, tanto amore Eccleſiæ à Deo inflammatus eſſe dicitur, vt diuinitus excitatum reformatorem ſanctum Prophetam Lutherum, cum ſummo periculo vſq; ad vitæ exitum, contra totum Imperium, & omnem vim atq; inſidias & minas Romani Antichriſti con-

ſtanter,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſtanter, & magno animo defenderit. Et quidem veriſsimum eſt, nullam poſſe maiorem laudem de Regibus & Principibus prædicari, quàm hæc eſt, quòd Eccleſiam nutriant, tanquam nutrix infantem nutrit.

Ad hanc itaq; laudem aſpirare & eniti omnes Reges & Principes debent, hac æquantur ſanctiſsimis illis regibus, Dauidi, Ezechiæ, Aſſæ, item Conſtantino Theodoſio, Carolo Magno, Ludouico Pio quibus meritò adnumero ſanctos Reges & Principes, Fridericum I. Chriſtianum III. Daniæ & Noruegiæ Reges, Electorem Fridericum, eius fratrem Iohannem, & huius filium, Iohannem Fridericum, Philippum Landgrauium Haſsiæ, Erneſtum Luneburgenſem, & ſimiles. Hæc laus non aboletur vlla obliuione, aut morte, ſed erit glorioſa, fulgens ac ſplendens corona in omnem æternitatem.

Prædicant omnes, qui Sereniſsimæ & ſanctæ Reginæ ſeruierunt, quàm aſsiduè, indeſinenter, & ardenter Deum inuocare ſolita ſit, quàm auidè, quantaq; cum attentione & ſpirituali voluptate verbum Dei & legerit ipſa, & in ſacris concionibus audierit, quam libenter de verbo Dei fuerit luquuta. Hæc ſunt

 firmiſ-

firmiſſima teſtimonia veræ fidei, per quam fuit et manet in omnem æternitatatem filia electa Dei, & templum Spiritus ſancti, ouis dilecta Domini noſtri Ieſu Chriſti Filij Dei, imò habitatio totius indiuiduæ Trinitatis, quemadmodum Filius Dei dicit: Qui ex Deo eſt, verbum Dei audit, Oues meæ audiunt vocem meam, & ego vitam æternam do eis, & nemo rapiet eas ex manibus meis. Qui diligit me, ſermonem meum ſeruat, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Et quanquam multi exiſtimant, has pietatis virtutes priuata bona eſſe: tamen nos ex verbo Dei ſcimus, eas non tantùm priuata ſed etiam publica bona eſſe. Dixerunt ſapientes Philoſaphi: Bonum virum publicum bonum eſſe, propterea quòd bonitas eſt communicabilis. At multo verius nos Chriſtiani ſic exiſtimare debemus, hanc ſanctam Dominam Reginam, verè fuiſſe bonum publicum, non ſolùm propter communicationem beneficiorum ad ſubditos, ſed in primis propter ipſius Regiæ Maieſtatis indefeſſam inuocationem, & deprecationem, pro tota ſocietate regentium & ſubditorum in regnis & ducatibus.

tibus. Multum enim valet deprecatio iuſti apud Deum, quemadmodum Iacobus inquit: Helias homo erat, ſimiliter obnoxius afflictionibus, vt nos, & oratione precatus eſt, ne plueret, & non pluit ſuper terram annis tribus, & ſex menſibus: rurſum autem inuocauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructus ſuos. Ita non dubitemus precationes ſanctæ Dominæ Reginæ multa bona à Deo impetraſſe regnis & ducatibus, & multa imminentia mala auertiſſe, multasq; pœnas mitigaſſe. Et quid aliud dicere poſſumus? Sæpe maxima & præſentiſſima pericula ante oculos conſpeximus, quæ admirando & miraculoſo beneficio Dei, tanquam nubeculæ, euanuerunt. Hæc miracula impetrauit ſanctorum inuocatio.

Pugnante Ioſua in deſerto contra Amalechitas, manifeſto ſigno oſtenſum eſt à Deo, maiorem virtutem profligandi hoſtes eſſe in oratione Moſis, quàm in robore exercitus. Nam extendente Moſe manus ſuas, ſuperiores erant Iſraelitæ, at illo remittente manus, etiam robur illorum remittebatur, & ad hoſtes inclinabat victoria. Itaq; Aaron & Hor brachia eius vſq; ad ſolis occaſum ſuſten-

tabant, & oratione ipſius victoria obtenta eſt. Sic in conſideratione illorum inſignium miraculorum, quibus aliquoties præſentia mala diuinitus ab his terris, imò à ceruicibus noſtris depulſa ſunt, de inuocatione huius ſanctæ Dominæ Reginæ cogitare nos conuenit.

Interpoſuit ſe Moſes inter Deum & Iſraëlitas oratione ſua, quando ipſi Deum peccatis ſuis ad iuſtam iram concitauerant, vt de perditione ipſorum cogitaret: ſic procul dubio hæc ſancta Domina Regina, ſuas preces fiducia Filij Dei, ſæpe inter Deum & has terras, tanquam murū, interpoſuit, vt pœnæ meritæ aut condonarentur, aut mitigarentur.

Quàm inſignis & præclara fuerit Sereniſſimæ Dominæ Reginæ patientia, qua crucem paterna voluntate Dei (ſecundum Angeli dictum ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, ideo neceſſe fuit, vt tentatio tribulationis probaret te, Item iuxta illud: Quos Deus diligit, caſtigat,) impoſitam portauit, id prædicari ſatis non poteſt.

Cùm obdormiret in fide Ieſu Chriſti Saluatoris, dilectiſſimus Dominus & maritus Rex Fridericus, ſanctæ & laudatæ memoriæ, eamq; cum Illuſtriſſimis Principibus, filijs & filia-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

filiabus, ætatis adhuc teneræ & infantilis, viduam ac orphanam relinqueret, nullum in ea vel viſum vel auditum fuit impatientiæ ſignum, ſed humiliata ſub potenti manu Domini, & teneros Dominos ac Dominas commendauit curæ & defenſioni binigni & omnipotentis Dei, qui eſt viduarum maritus, & orphanorum pater aßiduis gemitibus, & voce repetens Iobis dictum: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum: & ſe fide ac cogitatione conſolationum, quæ in verbo Dei abundè propoſitæ ſunt, ſuſtentans. Atq́ue, quod eſt officij materni, Illuſtrißimos & carißimos liberos ab ineunte ætate ad Dei agnitionem & inuocationem, pietatisq́ue amorem ſanctißimè & educauit ipſa, & educari ac inſtitui ſolicitè curauit, pro quo beneficio & Deo gratias agere, & gratam ſanctæ Dominæ Reginæ memoriam conſeruare debemus, quoties Illuſtrißimos Principes, Clementtßimos Dominos noſtros, tam ſanctè ad verum cultum, & inuocationem Dei, dilectionem verbi diuini, ſtudium pietatis, Eccleſiarum curam, pacis iuſtitiæq́ue amorem, enutritos, educatos & inſtitutos intuemur, ac orare, vt Deus ea præclara & diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

na dona, in ipſorum Celſitudinibus, per ſanctum Spiritum ſuum confirmet, augeat & conſeruet.

De clementia Regiæ Maieſtatis ipſius erga ſubditos, & eximia beneficentia & liberalitate in pauperes, egenos, ægrotos, & miſeros, ſi pro dignitate dicere aut vellem aut poſſem, dies deficeret. Eam laudem prædicant, & prædicabunt ad poſteros omnes regnorum & ducatuum incolæ. Nec dubium eſt, quin egenorum & miſerorum hominum, quibus non pro Regina, ſed pro matre eſſe ſolebat, ad Deum precationes & gemitus tam longam vitam Regiæ Maieſt. ipſius, in corpore adeò tenero & imbecilli, inq; multis curis & ægritudinibus impetrauerint. Atq; in Reſurrectione mortuorum ipſe Filius Dei erit huius laudis præco & teſtis, coram Patre ſuo cœleſti, & cœtu ſanctorum Angelorum, ac omnium beatorum, quando dicet: Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi cibum, Sitiui, & dediſtis mihi potum, Hoſpes eram, & collegiſtis me, Nudus eram, & veſtiuiſtis me, Infirmus eram, & viſitaſtis me, In carcere eram, & veniſtis ad

me,

me, Amen dico vobis, quæ feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tam piam & ſanctam vitam, etiam pia & ſancta mors, ſeu potius obdormitio in Chriſto Ieſu eſt ſequuta. Eſt enim omnibus hominibus conſtitutum, vt ſemel moriantur, & beati ſunt illi, qui in Domino moriuntur.

Longiſsimam vitam vixerunt Adam, Seth, Mathuſalem, ſed quid dicit ſcriptura? Et mortui ſunt, dicit. Hæc enim eſt via omnis carnis, quam viam vnigenitus Filius Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua morte & reſurrectione credentibus ſanctificauit, vt via ſit non ad perditionem & interitum, ſed ad æternam vitam in cœleſti patria, & cœleſtibus manſionibus, quas ipſe in hac via nos præcedens nobis parauit, vt ſequentes eum paratum locum inueniamus.

Fuit ſereniſsima & ſancta Domina Regina imbecilli corpore & afflicta valetudine multis annis prædita, in qua cruce, vt in alijs omnibus, admodum fuit patiens, ſæpè Pauli vocem cum gemitibus fidei repetens, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Sciebat enim non habere nos hic manentem ciuitatem, ſed veram patriam noſtram in cœlis eſſe. Cum itaq;

hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

hoc poſtremo ſemeſtri infirmitas ingraueſceret, ita vt quaſi tabe conſumeretur, etſi medicinæ donum non eſt aſpernata ipſius regia Maieſtas, propterea quod nouit Syracidæ dictum, Medicinam à Deo creatam eſſe, & ſapientem eam non contemnere, tamen omni ſolicitudine quæſiuit vnicum & verum medicum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & fide ſumpſit, ſibi applicauit ipſius veram & viuificam medicinam, conſolationem promiſſionum atq; abſolutionis Euangelicæ, & viaticum Sacramenti corporis, & ſanguinis Ieſu Chriſti. Hac medicina ſalutari, & hoc viuifico cibo ac potu ſe refocillauit & ſuſtentauit, per gratiam ſancti Spiritus, in qua medicina, cibo et potu, eſt æternæ vitæ virtus, & participatio, ſicut Chriſtus dicit, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi, ſi quis ederit de hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, Caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in eo, & habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum, in nouiſſimo die. Cum itaq; accederet hora, quam miſericors, Deus & Pater, eius Regiæ maieſtati præfiniuerat, vt ex hac miſeriarum

valle.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

valle, ad cœleſtia gaudia emigraret, commendauit ſe voce & gemitibus æterno Patri Domino noſtri Ieſu Chriſti, cum fiducia eam precationem repetens, quam ipſe Filius Dei pro nobis in cruce moriens, dixit: Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et cum amplius præ imbecillitate loqui non poſſet, tamen complicatis manibus, gemitibus, nec non oculorum in cœlum ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, redemptorem & mediatorem, ſubleuatione, fiduciam & conſolationem cordis teſtificata eſt. In qua fiducia placidiſſima morte, qualem omnes nobis à Deo petimus expirans, obdormiuit in Chriſto Ieſu, in ſenectute bona, reſurrectura in nouiſſimo die, cum omnibus ſanctis ad æternam gloriam, atq; dilectiſſimis hæredibus, & liberis illuſtriſſimis Principibus, Dominis ac Dominabus noſtris reliquit ſanctam hæreditatem, pientiſſimæ, laudatiſſimæq; memoriæ, vna cum hæreditate auguſtiſſimæ Familiæ & cognationis multorum laudatiſſimorum Cæſarum, Regum & Principum, Et cum præclaro exemplo omnium virtutum Chriſtianarum, præcipuè verò fidei & pietatis ad Deum, & amoris, clementiæ,

tiæ, ac benignitatis ad ſubditos. Cuius exempli imitatio, Celſitudinibus ipſorum erit apud Deum & homines glorioſa, tum in hac, tum in futura vita, Eam orationis partem, quæ ad conſolandum accommodari debebat, ideo omittò, quia volente Deo, in craſtina concione, conſolationes audituri ſumus. Vnanimi itaq; inuocatione orationem hanc concludamus.

AEterne, omnipotens & miſericors Deus, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pro nobis crucifixi, & reſuſcitati, cum Filio, & Spiritu ſancto, vnice & vere Deus, tibi ex intimis cordibus gratias agimus, quod per verbum Euangelij, & ſacroſancta Sacramenta, plantas & colligis inter nos Eccleſiam ſanctam Catholicam, cui ſubinde ſingulari beneficentia donas pios Reges, Principes & Magiſtratus, nutritiores & nutrices. Tibi etiam gratias agimus, pro immenſis beneficijs tuis, quæ nobis per ſereniſſimum, potentiſſimum, & ſanctum Regem, Dominum Fridericum primum, Eiuſq; ſereniſſimam, potentiſſimam, & ſanctam coniugem, Dominam Sophiam, Reginam ſanctæ & laudatæ recordationis, nec non per eorum

regiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

regiæ Maieſtatis ſucceſſores & hæredes, ſereniſſimum, potentiſſimum, ſanctum Regem, Dominum Chriſtianum tertium, ſimilis recordationis, ac ſereniſſimum, potentiſſimum, illuſtriſſimos, pientiſſimosq;, Regem & Principes, Dominos noſtros clementiſſimos, hactenus clementer & benignè communicaſti, & quotidie communicas, in gubernatione & defenſione, Eccleſiarum & Rerumpublicarum & œconomiarum. Ac tibi noſtris precibus commendamus vitam & ſalutem clementiſſimorum noſtrorum Dominorum & Dominarum, & nos omnes. Teq; obnixè rogamus, vt ipſorum Regiam Maieſtatem, & illuſtriſſimas Celſitudines, longa & felici vita, bona valetudine, & proſpero, in omnibus rebus bonis & vtilibus, ſucceſſu dones, in tui agnitione, vera fide, & virtutibus pietatis confirmes, donaq; tua in ipſorum Maieſtate, & celſitudinibus, ad propriam, atq; ſubditorum vtilitatem augeas: Conſerues apud nos incorruptam doctrinam verbi tui, Sereniſſimo Regi victoriam, aut vtilem conciliationem largiaris: Concedas pacem & tranquillitatem Eccleſiæ tuæ, quæ in his terris colligitur, & regnis & Ducatibus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſucceſſum quoq; addas nouæ Scholæ noſtræ, tua prouidentia, ad vtilitatem Eccleſiarum, & totius patriæ, clementer & ſapienter conſtitutæ, & apertæ: Et quia omnes ad eandem metam, quam ſereniſsima, & ſancta Domina Regina Sophia, ſaluifica fide attigit, tendimus, vt nos quoq; omnes ad extremnm vſq; vitæ halitum, ſimiliter per Sancti Spiritus gratiam, in vera fide, & agnitione tui, & Filij tui vnigeniti Ieſu Chriſti, Domini noſtri conſerues ſimilemq; obdormitionem, ad glorioſam & lætam reſurrectionem largiaris, per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt noſtra ſalus, reſurrectio & vita, Amen.

DIXI.

CAPVT XXXI.

DE MISERIIS VITAE HVMANAE ET patientia.

HOminis vita non ſolum breuis, ſed etiam multis eſt obnoxia calamitatibus, & miſerijs, quemadmodum Dauid dtcit,

Pſalm 91. Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni, aut ad ſummum octoginta, è quibus quod optimum eſt, moleſtia eſt & dolor. Et Iob cap. 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur & conuertitur, & fugit ſicut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Nec in hac doctrina de humanæ vitæ miſerijs demonſtratione vlla eſt opus, ſiquidem nemo eſt hominum tam felix, qui miſeriarum ſit expers, vt rectè à Socrate dictum ſit, vnus dies ſi ſine moleſtia contingat, id magnum lucrum eſſe.

Cùm autem Philoſopi ſapientes, diligenter quæſiuerint cauſas, cur præſtantiſſimum animal, nimirum homo, ſit omnium animalium calamitoſiſſimum, nec tamen aliam cauſam inuenire potuerint, quàm eam de qua Apollo Delphicus Homero reſpondit: Felix atq; miſer te ſors ad vtrumq; parauit: Quamobrem ipſe poſtea in poemate finxit Iouem habere duo dolia, vnum bonorum, alterum malorum, ex quibus bona & mala hominibus diſtribuat: Idcirco operæ precium eſt, vt huic inquiſitioni ex fontibus ſacræ ſcripturæ operam demus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sciamus itaq; uniuerſalem cauſam calamitatum omnium in genere humano, eſſe lapſum primorum parentum, & peccatum hærens in natura. Niſi enim peccatores facti eſſent homines, in Paradiſo beatitudinis manſiſſent: Propter peccatum autem ex Paradiſo excluſi, & in hanc vallem miſeriarum coniecti ſumus. Accedunt deinde in tali vitioſa natura aliæ cauſæ, multiplices errores in mentibus, & in voluntatibus multa horrenda ſcelera, quæ attrahunt ſingulares pœnas, & Diabolus impellit homines odio Dei ad omnis generis flagitia, & auget calamitates varijs modis.

Hæc uniuerſaliter de cauſis calamitatum, quibus genus humanum affligitur, ſciri ſatis eſt. Sed prolixius eſt dicendum de cauſis, cur Eccleſia durius prematur quam reliqua pars humani generis, iuxta dictum: Iudicium a domo Dei incipit.

Sunt autem octo præcipuæ cauſæ.

Prima. Peccatum hærens in natura, quod cum contemnat mundus, Deus in Eccleſia vult agnoſci, & conſpici iram ſuam aduerſus interiora & exteriora peccata: ideo ut eam agnoſcamus, et nos ſubijciamus iudicio ſuo, com-

mone-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

moneſacit nos varijs modis. Dicitur ergo Hieremi. 46. Noli timere ſerue meus Iacob, ait Dominus, quia tecum ſum ego, quia ego conſumam cunctas gentes ad quas eieci te, te verò non conſumam, ſed caſtigabo te in iudicio, nec quaſi innacenti parcam tibi. Et Hiere: 30. Caſtigabo te in iudicio, ne tibi videaris innoxius.

Sic Iob afflictus fatetur ſe coram Deo iniuſtum eſſe, etiamſi afflictionum ſuarum non ſint cauſa actualia ſcelera, ſicut amici diſputant.

Secunda cauſa eſt, quia Diabolus magis odit Eccleſiam quàm alios, quos tanquam ſua membra amat.

Tertia, Vt in cruce exerceantur, & creſcant pœnitentia, fides, inuocatio, & tota nouitas, iuxta dictum: Bonum eſt mihi Domine, quòd humiliaſti me. Pſal. 119. Item. Vexatio dat intellectum, Eſa. 28. Item: In anguſtia quærunt te Domine, quando caſtigas eos, anxie clamant, vt parturiens proxima partui, quæ anxie clamat in dolore, ſic ſumus coram te domine, Et nos parturimus, anxijq́ ſumus ita vt vix ſpiremus, Eſaiæ 26.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Quarta cauſa, Quia plurima ſunt in Eccleſia etiam actualia peccata, vt Dauidis adulterium & ſimilia, quæ punit Deus propter ſuam iuſtitiam, & propter exemplum, vt multos ad pœnitentiam reuocet. Propter hanc cauſam plurimæ calamitates vagantur per vniuerſam Eccleſiam, & paulatim tota hominum natura fit deformior & languidior. De hac dicitur Micheæ 7. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei. 1. Corinth. 11. Cùm iudicamur, a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.

Quinta cauſa, Vt ſanctorum afflictiones, ſicut & ipſa mors, ſint teſtimonium de futuro iudicio, & beatitudine vitæ æternæ.

Sexta cauſa, Vt afflictiones ſanctorum, & præcipuè illorum, qui docent Eccleſiam, ſint teſtimonium de doctrina, quòd verè ſic ſentiant, nec ſui commodi cauſa circumferant fictam doctrinam.

Septima cauſa, Vt fiamus conformes imaginis Chriſti, eumq; ferendo crucem noſtram quotidie ſequamur.

Octaua cauſa, Vt liberationes in calamitatibus, quæ non ſunt extricabiles humano conſilio, ſint teſtimonia præſentiæ Dei in Eccle-

Eccleſia, vt precatur Moſes Num. 14. Ne deleas nos, vt ſciant AEgyptij, quòd ſis in hoc populo. Et 1. Reg. 17. Vt ſciat omnis populus, quòd ſit Deus in Iſrael. Eſa. 37. Libera nos, vt ſciant omnia regna terræ, quòd in Iſrael ſit Deus. Et Ioh. 9. reſpondet Chriſtus diſcipulis interrogantibus de cæco, Vt manifeſtentur opera Dei in illo.

Hæc doctrina de cauſis, propter quas Eccleſia cruci & calamitatibus ſubiecta eſt, ſemper ſit in conſpectu, ne offenſi ærumnis Eccleſiæ, exiſtimemus cœtum hunc deformem negligi à Deo. Atq; ex his cauſis partim impulſiuis partim finalibus ſumitur hæc diſtinctio quatuor generum calamitatum: Aliquæ ſunt τιμωρίαι, vt exilium Dauidis, Aliquæ ſunt δοκιμασίαι, vt carcer Ioſeph, De his dicit Auguſtinus: Profectus fidelium ſine tentatione non euenit, nec ſibi quiſquam innoteſcit niſi probationis examine. Quædam ſunt μαρτύριαι, vt interfectio Baptiſtæ, Eſaiæ, Ieremiæ, Pauli, & aliorum, Solius verò Chriſti paßio & obedientia eſt λύτρον pro peccatis noſtris.

Poſtquam cauſas calamitatum & miſerirarum conſiderauimus, etiam cogitandæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſunt conſolationes , ne in calamitatibus animum deſpondeamus aut deſperemus , ſed vt eas patienter & forti animo perferamus. Dicit enim Chriſtus : Qui non accipit crucem ſuam , & ſequitur me , non eſt me dignus.

Philoſophi non poſſunt monſtrare veras conſolationes , ſicut etiam in loco de morte dictum eſt. Sunt autem hæ præcipuæ ipſorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Non tibi ſoli filia ex omnibus hominibus triſtia acciderunt. Et notum eſt vulgare dictum. Solatium eſt miſeris ſocios habere in pœnis. Eius dicti ſententiam ſic recitat Chorus in Troade Senecæ.

Gaudet in multos.
Sua fata mitti, ſeq; non ſolum
Placuiſſe pœnæ.
Ferre quam ſortem patiuntur omnes
Nemo recuſat.
Nemo ſe credit miſerum, licet ſit.
Tolle felices, remoueto multo
Diuites auro, remoueto centum
Rura qui ſcindant opulenta bobus,
Pauperi ſurgent animi iacentes
Eſt miſer nemo niſi comparatus
Dulce in immenſis poſito ruinis
Neminem lætos habuiſſe vultus.
Ille deplorat, queriturq; fatum
Qui ſecans fluctus rate ſingulari
Nudus in portus cecidit petitos.
Aequior caſum tulit, & procellas
Mille qui ponto pariter carinas
Obrui vidit, tabulaq; littus
Naufraga ſpargi.

Quinta, Spes læti exitus, iuxta illud:
Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis,
O paßi grauiora, dabit Deus his quoq; finem.
Horat: Non ſi male nunc & olim ſic erit &c.
Et in Electra Sophoclis inquit Chryſotemis:
O ſoror, bono animo ſis, non ijſdem enim ſemper adeſt Deus,
Qui nobis antè aduerſus fuit, hæc autē forſan
Dies certum auſpicium erit multorum bonorum.

Sexta, Cauſæ finales, vt miles patienter fert militiæ moleſtias, vt defendat patriam.

Septima, Collatio euentuum, vt Melius eſt ægrotare, quàm accedere ad conuiuium, & incidere in tumultum.

Octaua, Expectatio mortis, ſicut Macaria virgo apud Euripidem dicit: Mors ipſa videtur multorum maximorum malorum remedium. Itaq; Plato in Axiocho, poſtquam enumerauit calamitates, quibus homo ordine per ſingulas ætates, ab ipſa vſq; natiuitate conflictatur, eam orationem ſic concludit: Dij ergo propter hoc ipſum (vt quibus notiſsimæ ſunt res humanæ) quos plurimi faciunt, eos citius auferunt è vita. Agamedes & Trophonius igitur cùm Pythij Apollinis templum ædificaſſent,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ſaſſent, orantes ſibi dari quod eſſet optimum, cum obdormiuiſſent, nunquam deinde ſurrexerunt.

Hæ ſunt Philoſophicæ conſolationes, ad quas adiungunt moram, hoc eſt, temporis diuturnitatem, quæ paulatim triſticiam ac dolorem mitigat, & finit, ſicut apud Senecam dicit Nutrix ad Clytemneſtram.

Da ſpacium ac tempus tibi,
Quod ratio nequit, ſæpe ſanauit mora.

Et nota eſt ſententia. Nullus eſt dolor quem non longinquitas temporis minuat atq; extinguat.

Sed homo Chriſtianus in afflictionibus Euangelicas conſolationes, quæ ſunt certæ, veræ & efficaces, intueri, illisq; animum confirmare debet, quarum fundamentum, vt in loco de Morte dixi, eſt reconciliatio noſtri cum Deo, facta per Ieſum Chriſtum, in quo credentes ſumus dilecti filij Dei. Hoc fundamentum qui firma fide tenet, ille cum Apoſtolo confidenter dicit ad Rom. 5. Gloriamur in afflictionibus, cuius gloriationis catalogum recitat 2. ad Corint. 11. Item, ſicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ita etiam per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Et Rom. 8. Quis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nos ſeparabit à charitate Dei, tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus per eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quòd neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; creatura alia, poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Ieſu Chriſto Domino noſtro.

Hinc ſequitur altera conſolatio, videlitet afflictiones imponi à Deo Chriſtianis paterno animo, ſicut ad Heb. 12. ſcriptum eſt: Quos diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. In diſciplina perſeuerate, tanquam filijs vobis offert ſe Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod ſi extra diſciplinam eſtis, ſpurij, & non filij eſtis.

Huc pertinet etiam dulciſſimum dictum Pſalm 89. Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, ſi ſtatuta mea prophanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga ini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

quitates eorum, & in verberibus peccata eorum, Miſericordiam autem meam non auferam ab eis, neq; mentiar in veritate mea.

Poſito hoc fundamento de reconciliatione per Chriſtum, de peccatorum remiſſione, de dilectione Dei & de paterno eius erga nos animo, ſequuntur alij conſolationum loci, nimirum:

Primus, Neceſſitas, hoc eſt, mandatum Dei, quod præcipit, ut flectamus animos ad obedientiam, in tolerandis aduerſis, ne iraſcamur Deo iuxta dictum: Humiliamini ſub potenti manu Dei. Item. Subditus eſto Deo, & ſpera in eo. Pſal. 37.

In meditatione huius loci ſæpe repetenda ſunt dicta Chriſti de cruce Matth. 16. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. Qui non baiulat crucem ſuam & ſequitur me, non poteſt meus eſſe diſcipulus, Matth. 10. Luc. 14. Et Actorum 14. inquit Paulus. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et 2. Tim. 3. Omnes qui volunt pie viuere in Chriſto perſecutionem patientur. Et Angelus Raphael ad Tobiam cap. 12. Quia acceptus eras Deo neceſſe fuit ut tentatio probaret te.

Sciamus itaq; obedientiam in afflictionibus etiam tunc, cum ſunt pœnæ certorum delictorum placere Deo. Non tantùm placuit illi obedientia Iobis, ſed etiam Dauidis, patienter ferentis exilium & alias pœnas. Item, Latronis in cruce patienter ferentis ſupplicium meritum.

Secundus locus, Dignitas virtutis anteferenda dolori. Saul non rectè facit, quòd ſibi mortem conſciſcit propter infelicem pugnam.

Tertius locus, Bona conſcientia, vt Laurentio fit leuis cruciatus propter optimam conſcientiam. Sic Dauid afflictus Pſal. 7. bonam conſcientiam in illa cauſa allegat: Domine Deus, ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manu mea &c. Et Paulus dicit 2. Corin. 1. Gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei verſati ſumus in hoc mundo. Item Petrus: Nemo patiatur vt homicidia, aut fur, aut maledicus, aut alienorum cupidus, ſi autem vt Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in nomine iſto.

Quartus locus, Quia verò ſæpiſſime mala conſcientia dolores addit, ideo oſtenditur in Euangelio conſolatio prorſus ignota Philo-

ſophiæ.

ſophiæ, ſcilicet, remiſsio peccatorum, quæ eſt purgatio conſcientiæ per ſanguinem Ieſu Chriſti Filij Dei, ſicut Heb. 9. dicitur: Sanguis Chriſti mundat conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ſeu peccatis morte dignis.

Quintus locus, Agnitio præſentiæ Dei in ærumnis, accepta remiſsione, ſicut dicitur: Deus habitat in afflictis. Item: Cum ipſo ero in tribulatione: ſicut Filius Dei oſtendit manifeſtè, ſe cum ſocijs Danielis eſſe in fornace. Cum hoc loco connectitur agnitio prouidentiæ Dei in ærumnis & calamitatibus. Sicut dicit Theodoretus in Quæſt. Geneſeos. Prouidentia diuina manifeſtius declaratur in rebus, quæ videntur aduerſæ, Nam quibus omnia proſpere cedunt, non perinde intelligunt quantis bonis fruantur.

Sextus locus, Spes vltimæ liberationis & æternæ ſalutis, quemadmodum Iob dicit cap. 19. Scio, quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die reſurrecturus ſum. Et Paulus Rom. 8. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Item 2. Corin. 4. Mortificationem corporis Ieſu in corpore noſtro circumferentes, & vt vita Ieſu manifeſtetur

in

in corporibus noſtris. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, mire ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis, dum non ſpectamus ea, quæ videntur, ſed ea, quæ non videntur, nam quæ videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna ſunt.

Septimus Locus. Exempla & ſocietas omnium ſanctorum, quemadmodum Chriſtus dicit: Sic etiam perſecuti ſunt Prophetas, qui ante vos fuerunt, Matth. 5. Et Elias dicit: Non ſum melior patribus meis. Inter exempla huius ſocietatis prælucet exemplum filij Dei, de quo Petrus dicit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius: Et Paulus Hebr. 12. Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta, atq; in dextera Dei ſedet. Inſignes & obſeruatione digni ſunt Nazianzeni verſus

Quando iniuria inflammat tuum animum,
Veniat tibi in mentem Chriſti & vulnerũ illius.
Et cogita quota hæc pars ſit collata ad paſsionem
Domini.
Tunc dolorem quaſi aquæ infuſione extingues.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Octauus. Cauſæ finales. Hic locus admonet etiam de vtilitatibus afflictionum. Sancti ferentes crucem patienter, glorificant, vt Petrus inquit, Deum in nomine iſto. Et Paulus vocat ſuas afflictiones in miniſterio Euangelij ſacrificium: atq; notum eſt omnibus dictum ipſius Roma. 5. Gloriamur in afflictionibus, ſcientes quòd afflictio patientiam parit, patientia probationem, probatio ſpem, Spes vero non confundit. Item, 2. Corinth. 4. Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpitur: tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Conſideranda etiam eſt hæc cauſa finalis, vt alij confirmentur, ſicut Eleazar dicit, ſe relicturum poſteris exemplum conſtantiæ. Et omnes morientes in confeßione fidei, teſtimonium perhibent doctrinæ, quia oſtendunt ſe non ſimulaſſe profeßionem voluptatis aut quæſtus gratia, oſtendunt item ſe expectare venturum iudicium & vitam æternam.

Nonus. Collatio euentuum præcipuè in Eccleſia conſideranda eſt, Quia ibi oſtendit Deus & teſtimonia iuſticiæ ſuæ, quod iraſcatur peccatis, & exempla miſericordiæ, quod pœnas tamen mitigat iuxta dicta: Miſeri-

cordia

cordia Dei quòd non conſumpti ſumus. Item, Non accendens Deus totam iram ſuam. Item, Non faciam furorem iræ meæ, quia Deus ego ſum, non homo, Oſeæ 11.

Decimus. Deſiderium clari conſpectus Dei, & liberationis à toto peccato. Hæc conſolatio propriè ad mortem pertinet, ſicut Paulus dicit: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.

Hæc itaq; de afflictionibus & miſerijs humanæ vitæ, atq; de cruce cogitantes ſciamus requiri à nobis patientiam, quemadmodum dicit Dauid, Pſalm. 36. Subditus eſto Deo, & ſpera in eo. Et Eſaias: In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra. Et Iacobus cap. 5. Patientes eſtote & confirmate corda veſtra, quoniam aduentus Domini appropinquabit. Paulus Hebr. 10. Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes reportetis promiſsionem.

Semper autem in afflictionibus repetamus dictum Iobis: Etiamſi occiderit me, tamen ſperabo in ipſo: Veruntamen vias meas in conſpectu ipſius arguam, & ipſe erit ſaluator meus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE LENITATE MANSVETVDINE & ἐπιέικεια.

COgnatæ ſunt virtutes. Lenitas, manſuetudo & ἐπιεικέια ſeu æquitas.

Lenitas eſt conſtans quædam patientia, offenſiones & iniurias diſſimulans.

Manſuetudo eſt moderatio iracundiæ & cupiditatis vindictæ, atq; condonatio offenſionum & iniuriarum tum priuatæ, tum publicæ tranquillitatis cauſa. Ariſtoteles dicit: Manſuetudinis eſt, poſſe ferre moderatè obiecta crimina, & contemptum, nec celeriter rapi in vltiones, nec facilè moueri ad iras, eſſe autem moribus comem, ac mitem, & ingenio quieto & ſtabili.

Ἐπιέικεια eſt virtus, quæ in perſequendis iniurijs remittit aliquid de ſummo iure, & infirmitates multas in alijs tolerat.

Hæ virtutes in humana conuerſatione omnibus hominibus ſunt neceſſariæ. Frequentes enim accidunt in vita offenſiones, propterea quod & nos ſumus homines non perfecti, & cum hominibus non perfectis conuerſamur, qui multis erroribus & infirmitatibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

tibus ſunt obnoxij, Itaq; ſi quis in vita offenſiones, & iniurias, aut omninò non pati, aut ſummo iure perſequi ſemper velit, is ſocietatem colere non poterit, ſed in ſocietate humana erit tanquam leo aut vrſus.

Sciamus itaq; has virtutes quibus multæ cædes, pugnæ, iurgia, rixæ, inimicitiæ præcauentur, in quinto Præcepto requiri, de quibus etiam nota ſint hæc dicta: Eccleſ. 10. Fili mi, per manſuetudinem, gloriam animæ tuæ concilia. Pſalm. 37. Manſueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multa pace. Prouerb. 16. Melius eſt humiliari cum mitibus, quam diuidere ſpolia cum ſuperbis. Eſtq; illuſtris illa ſententia: Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare, imò vero qui diſſimulare neſcit, viuere neſcit. Apud Matth. cap. 11. dicit Chriſtus ad Diſcipulos ſuos, Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et Matth. 5. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Et Lucæ 9. cum diſcipuli offenſi malitia Samaritanorum, nolentium Chriſto præbere hoſpitium, cuperent vrbem illam cælitus inflammari, ſicut Sodoma, obiurgauit eos Chriſtus, inquiens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis vos.

Monet

Monet itaq; Chriſtianos hac cogitatione affectus iracundiæ reprimendos eſſe, quia non furoris ſpiritum, quales Poetæ furias fingunt, ſed manſuetudinis ſpiritum accepimus. Recitari ſolet pulchrum dictum: Pillulæ & iniuriæ deglutiendæ ſunt, non maſticandæ, maſticatæ enim bilem, & vomitum cient nobis noxium. Baſilius multa patienter & manſuetè ab Euſebio paſſus eſt, tandem etiam ceßit, vt paci Eccleſiæ Cæſarienſis conſuleret. Socrates ad miraculum vſq; tulit moroſitatem vxoris Xantyppes, ne domeſticam pacem quotidianis rixis turbaret:

Plinius iunior dicit: Tunc præcipua manſuetudinis laus eſt, cùm iræ cauſa eſt iuſtißima, & diſtichon omnibus notum eſt.

Quo quiſq; eſt maior, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.
In Troade Senecæ dicit Andromacha ad Vlyſſem
Quoq; te celſum altius
Superi leuarunt, mitius lapſos preme.
Miſero datur, quodcunq; fortunæ datur.

Seruilia ingenia ſunt inquieta & rixoſa, quia cum vera virtute emergere non poßint, calumnijs, rixis & altercationibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

emergere ſtudent, vt ſibi æternum nomen in mundo acquirant, ſicut ille, qui Templum incendebat.

CAPVT XXXIII.

DE MISERICORDIA.

MIſericordia eſt virtus, quæ dolore afficitur in aliena calamitate, & miſeris opitulatur, ac probabili ratione lenit & mitigat pœnas. De hac dicit Chriſtus, Matth. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Luc. 6. Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt. De immiſericordia dicit Iacobus Cap. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecit miſericordiam. Multi per immiſericordiam homicidæ fiunt, propterea quod proximo indigenti ſuccurrere nolunt, aut quod pœnas crudelitate exaſperant. Siriptum eſt autem Ecclesiaſt. 34. Panis egentium vita pauperum eſt, qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum. Ambroſius dicit: Si non pauiſti, occidi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

occidiſti. Et de mitigatione pœnarum in Eccleſiaſte dicitur. Ne ſis nimium iuſtus.

CAPVT XXXIIII.

DE SOBRIETATE, ET CONTRARIIS VItys, crapula & ebrietate.

PLures occidit crapula quàm gladius. Quia crapula multorum morborum cauſa eſt. Præceptum itaq;, Non occides, crapulam prohibet, & ſobrietatem præcipit.

Eſt autem ſobrietas temperantia ſeruans modum in vſu cibi & potus, qui cum per intemperantiam exceditur, voracitas & ebrietas eſt.

Vox crapula etſi propriè poſtridianam nauſeam ſignificat, tamen vſitatè pro ipſa ingurgitatione ſeu immoderato vſu cibi ac potus accipitur.

Sobrietatem à Deo ordinatam eſſe ipſa natura docet, amat enim temperantiam cibi & potus, ſicut dicitur: Natura paucis eſt contenta: & per intemperantiam vim ſibi fieri,

ri, tanquam ſi vulnus infligeretur, non tantum virium corporis & animæ infirmitate, ac perturbatione, ſed etiam nauſea & dolore teſtatur. Accedit etiam in illis, qui non prorſus ſunt Epicurei Aſoti, etiamſi Chriſtiani non ſint, triſtitia conſcientiæ, quæ dictat legem de ſobrietate naturæ impreſſam eſſe diuinitus, cuius violatio cum virtutis & officij ratione pugnat. Sobrietatem itaq; omnes ſapientes commendant & amant, Intemperantiam verò oderunt & vituperant. Verè enim ita eſt, hominem, tunc eum eſſe, qui dicitur, cùm eſt ſobrius. Ebrius verò formam quidem hominis retinet externam ſed mente amiſſa beluæ quam homini eſt ſimilior.

Nos verò Chriſtiani, qui præter ſenſum & legem naturæ verbo Dei inſtructi ſumus, hanc admonitionem de cibo & potu, eorumq; vſu ſcire debemus. Deus vt alia media ſuarum operationum ita cibum & potum ad humanæ vitæ ſuſtentationem creauit & ordinauit, atq; non tantum appetitionem eſuriei & ſitis, ſed etiam virutem concoquendi & extrahendi, diſtribuendi, atq; applicandi nutrimentum vtile naturæ indidit, Quę Dei dona & opera reuerenter agnoſcere homo pius debet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Itaq; de vſu cibi & potus, ſemper ſint in conſpectu hæc dicta: Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam. Gen. 9. Omne quod mouetur & viuit erit vobis in cibum, quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.

Pſal. 104. Producens fænum iumentis, & herbam ſeruituti hominum, vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis, vt exhilaret faciem eius in oleo, & panis cor hominis confirmet.

Acto: 14. Deus non ſine teſtimonio reliquit ſemetipſum, benefaciens de cœlo, dans pluuias & tempora frugifera, implens cibo & lætitia corda eorum.

Hæc dicta oſtendunt, duos eſſe vſus cibi & potus, neceſſitatem nutricationis & lætitiam. Cum nutricatione etiam coniungitur neceßitas conſeruandæ valetudinis, ſicut Paulus præcipit Timotheo, vt modico vino vtatur, propter ſtomachum, & crebras infirmitates. Neceßitatem monſtrat ipſa natura, quæ niſi alimentis ſuſtentetur, breui tempore fame & ſiti conſumitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

De lætitia etſi Diogenes Cynicus & Monachi melancholici diſputare poſſint, quòd ille vſus ſit ſuperfluus, tamen potius conſideremus benigni Patris cœleſtis conceſſionem, de qua dicitur Pſal. 104. Acto. 14. & in Eccleſiaſt. cap. 9. Comede in læticia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia placent Deo opera tua. Prouerb. 31. Date merum mœrentibus, & vinum his, qui amaro ſunt corde.

Opponitur autem lætitia melancholicæ triſtitiæ & ſollicitudini, de qua dicitur Prouerb. 17. Spiritus triſtis exiccat oſſa. Et 25. Sicut tinea veſtimentum, & vermis lignum conſumit, ita triſtitia cordi nocet. Eccle. 25. Miſerere animæ tuæ, & contine ac congrega cor tuum in ſanctitate eius, & triſtitiam longè expelle à te, multos enim occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa.

Significatq́ lætitia hilaritatem & tranquillitatem bonæ conſcientiæ acquieſcentis in Deo, & contentæ rebus preſentibus, de qua dicitur ad Philip. 4. Gaudete in Domino ſemper. Et Pſal. 37. Delectare in Domino. In Eccleſiaſte cap. 3. Vidi, quòd nihil ſit melius, quàm lætari hominem in operibus ſuis, quia hæc

hæc eſt pars eius. Itaq; ſimul etiam dictum illud, Comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, conceßionem modeſtorum conuiuiorum complectitur, quorum exempla in Scriptura ſine reprehenſione recitantur.

Abraham fecit conuiuium ablactationis filij Iſaac, Gene. 26. Ioſeph conuiuio excepit fratres, Gene. 43. Tobias ad conuiuium pios inuitauit, & iunior Tobias in nuptiali conuiuio vxorem duxit. Atq; exemplum Chriſti, qui nuptias in Cana ſua præſentia vnà cum ſanctißima matre Maria virgine, & diſcipulis ſuis, atq; vini donatione per primum miraculum exornauit, inſignem commendationem addit illis conuiuijs, quæ ad conſeruationem piæ honeſtæq; coniunctionis, honoremq; ordinationum diuinarum, cum pietate & moderatione celebrantur ſecundum præceptum Eccleſiaſt. 9. Viri iuſti ſint tibi conuiuæ. Cum quo conſentit mandatum Tobiæ cap. 2. ad filium: Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra, timentes Deum, vt epulentur nobiſcum. Sed non approbat dictum ex Eccleſiaſte citatum luxurioſa, guloſa & pompoſa conuiuia, quæ non conuiuia, ſed commeſſatio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

nes & beluationes appellari debent, ſuntq́ non tantùm inutiles profuſiones, ſed etiam occaſiones multorum horrendorum peccatorum, de quibus certò ſtatuendum eſt quòd Diaboli in ipſis ſint præſentes, quemadmodum operibus ſuis manifeſtè declarant.

Talia itaq; conuiuia impia, prophana, hominibus pijs ſeuerè ſunt prohibita, non tantùm vt ea non parent, ſed etiam ne illis interſint. Sic enim Prouer. 23. ſcriptum eſt: Noli eſſe in conuiuijs potatorum, nec in commeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur. Rom. 13. Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquam in die compoſitè ambulemus, non in commeſſationibus & ebrietatibus, & carnis curam ne agatis ad concupiſcentias. Lucæ 21. Videte, ne corda veſtra grauentur crapula & ebrietate.

Sæpe etiam cogitetur de ea quæ extat Exod. 32. reprehenſione, in qua imago luxurioſorum conuiuiorum, quæ (proh dolor) noſtris temporibus nimis ſunt vſitata, proponitur: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Redeo ad propoſitum : Lætitia itaq; in Eccleſiaſte non debet intelligi de luxuria & ebrietate, quam etſi vulgus prophanum exiſtimat eſſe lætitiam, tamen verè nihil eſt minus quam lætitia. Eſt enim voluntarius & violentus morbus mentis & corporis, ſicut res ipſa ſatis demonſtrat, quod ebrietas animæ & corporis ſenſus ac vires perturbet, & extinguat, vt nec mens, nec ſenſus, nec membra, officium ſuum facere poßint. Recte itaq; dici poteſt, ebrietatem eſſe voluntariam inſaniam ſeu amentiam mentis, & voluntariam ϖαρά-λυσιν corporis. Adde etiam, quod ſit voluntaria ſeruitus Sathanæ, qui ebrij hominis mente, ſenſibus ac membris pro ſuo libitu vtitur ad omnis generis peccata & turpitudines malarum cogitationum, dictorum & actionum.

Vt itaq; adoleſcentes in amorem ſobrietatis, & odium crapulæ ac ebrietatis inducantur, ideo Antitheſin addam, cuius conſideratio ſæpe repeti debet.

Sobrietas naturæ conuenit, ebrietas eſt contra naturam. Sobrietas naturæ vires & valetudinem conſeruat, ebrietas naturam deſtruit, & multorum morborum cauſa eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Sobrius homo ad omnia humana officia, quæ vel mente, vel corporis viribus perficiuntur, eſt idoneus, ebrius, cùm mentis impos ſit, & errantes habeat ſenſus, titubantiaq; membra, ad nulla humana officia aptus eſt. Ideo Chryſoſtomus dicit: Ebrioſo aſinus melior eſt. Et Plato: Temulentus bis puer eſt. Sobrietas à Deo eſt præcepta, ebrietas à Deo eſt prohibita, cum comminatione æternæ damnationis. Sobrius vtitur donis Dei iuxta ipſius ordinationem, cum inuocatione & gratiarum actione, ebrioſus impiè abutitur donis Dei ad blaſphemiam in Deum & proprias pœnas. Sobrietas eſt mater & cuſtos pudoris, modeſtiæ & virtutum, ebrietas eſt mater impudentiæ, crudelitatis, & multorum flagitiorum. Etiam ſanctus Noah, cùm ebrius eſſet, turpiter iacuit, & à filio deriſus eſt. Loth ebrius inceſtum cum filiabus commiſit. Alexander Magnus ebrius in tantam incidit crudelitatem, vt fideliſſimos amicos, conſiliarios & duces interficeret, Clitum, Philotam, Parmenionem & Caliſthenem Philoſophum. Sobrius Deum rectè inuocare, colere, ſeq; Deo commendare pijs precibus poteſt, ebrius non poteſt Deum inuocare, colere, aut ſe Deo commenda-

menda-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

mendare. Sobrius in fide expectat aduentum Ieſu Chriſti ad iudicium, ebrius periculoſiſſimam agit vitam, quia ſemper ad Filij Dei aduentum eſt imparatus.

Cum hac Antitheſi coniungatur meditatio dictorum Scripturæ, quæ ebrietatis & crapulæ peccatum reprehendunt. Eccleſiaſt: Diligentes in vino noli prouocare, multos enim exterminauit vinum. Ignis probat ferrum durum, ſic vinum corda ſuperborum arguit in ebrietate potatum. Æqua vita hominibus in ſobrietate, ſi bibas moderatè, eris ſobrius. Vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem, ſanitas eſt animæ & corpori ſobrius potus, Vinum multum potatum irritationem & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Ebrietatis animoſitas imprudentis offenſio, minuens virtutem, & faciens vulnera. Cap. 38 Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non effundas te ſuper omnem eſcam in multis enim eſcis eſt infirmitas, & auiditas appropinquabit vſq; ad Choleram. Propter crapulam multi obierunt, qui verò abſtinens eſt, adijciet vitam. Prouer. 23. Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulne-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flaueſcit, aut ſplendet in vitro color eius, Ingreditur blandè, & poſtea mordit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundit. Tunc oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa, & eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo, & dices: Verberauerunt me, ſed non dolui, traxerunt me, & ego non ſenſi. Pouerb. 31. Nullum ſecretum. vbi regnat ebrietas. Eccleſiaſt. 19. Vinum & mulieres apoſtare faciunt ſapientes.

Eſaiæ 5. Væ, qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſq; ad veſperam, vt vino æſtuatis, cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & fortes ad miſcendam ebrietatem.

Luc. 21. Videte, ne corda veſtra grauentur crapula & ebritate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies iſta.

Ephe.

Ephe. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt ἀσωτία, *hoc eſt, luxuria, diffundens ſe in omnes mores, & faciens eos diſſolutos, impudicos & immodeſtos, quia, vt Seneca dicit: Conſuetudine inſaniæ durata vitia, vino concepta, etiam ſine vino valent.*

Cicero aſotos deſcribit 2. de Finibus: Nolim, inquit, mihi fingere aſotos, vt ſoletis, qui in menſam vomant, & qui de conuiuijs auferantur, crudiq́; poſtridie ſe rurſum ingurgitent, qui ſolem, vt aiunt, nec occidentem vnquam viderint, nec orientem, qui conſumptis patrimonijs egeant.

Omnes autem contra ebrietatem comminationes vincit vnicum dictum 2. Corin. 6. Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt. Quo quidem dicto, qui ab ebrietate non deterretur, næ ille nimis negligenter ſalutem ſuam curat.

Auguſtinus dicit: Ebrietas eſt voluntarius & blandus dæmon, dulce venenum, ſuaue peccatum, flagitiorum omnium mater, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, amiſſio temporis, inſania voluntaria,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

ria, ignominioſus languor, turpitudo morum dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. In ebrijs non ratio vlla, non vllum vitæ gerendæ conſilium, nec vlla artium, nec geſtorum aut lectionum aut induſtriæ prouidentia eſt.

Pudeat verò nos Chriſtianos, quòd cùm quotidie & legamus & audiamus ebrietatis reprehenſiones ex ſacra ſcriptura, tamen ad eam ſimus multis alijs gentibus procliuiores.

Philoſophi multi diſcipulos ſuos monitis, multi legumlatores maximas ſocietates legum ſuarum comminatione cohorcere potuerunt, ſicut etiam hodie Turcicus Imperator tot gentes lege Mahometica cohercet, vt ebrietatem fugiant.

Fuerunt, qui adoleſcentiam monſtratis ebriorum ſeruorum exemplis, abſterrerent. Quanta itaq; impietas eſt in multis, qui Chriſtianum nomen gerunt, & huic vitio ſic ſunt addicti, vt nec exemplis, nec legibus, nec monitis, imò verò nec omnipotentis Dei prohibitionibus abſterreri poſſint: ſequuntur itaq; & quidem meritò pœnæ: quarum exempla in quotidiana experientia cernimus, & in hiſtorijs legimus.

Sam-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Samſon ebrius a meretrice turpiter vexatus & tandem hoſtibus traditus eſt.

Balthaſar ebrius iußit afferri ſacra vaſa in conuiuium, vt ex illis potaretur, cumque blaſphemi eſſent omnes in Deum, & laudarent idola, apparuit manus in pariete inſcribens pœnam, quæ ſecuta eſt, & Balthaſar eadem nocte eſt interemptus Daniel. 5.

Alexander Magnus, qui per ebrietatem multa peßimè fecerat, cum in conuiuio alicui duas choas, id eſt, quatuor menſuras noſtrates præbibiſſet, mox inflammatus ægrotare cepit, & poſt paucos dies extinctus eſt: Is in ſomno Danielis comparatur pardo, qui ab armatis venatoribus capi non poteſt, ſed ſopitus vino & venere capitur. Sint itaq; Chriſtianis, & præcipue gubernatoribus noti Præceptoris Philippi Melanthonis verſus quibus imago Alexandri expreſſa eſt.

Aſpice pellæum pardum, quo pulcrior alter
Non fuit in pulcro quem vicerat orbe, nec vnquam
Res ſimiles geßit quiſquam breuioribus annis.
Confectos ætate ſenes, belliq; labore,
Conſilijs vicit cunctos, in flore Iuuentæ.
Ergo illi nocuere nihil, nec tela, nec hoſtes.

Sed fœda ebrietas, & deſidioſa voluptas.
Qui ſapis, inuictæq; decus ſeruare laboras
Virtutis, ſemper fuge deſidis otia vitæ.
Ac memor eſto Deum, cum ſit caſtiſsimus idem,
Perdere pollutos, & tandem extollere caſtos.

Non eſt neceſſe plura exempla congerere, cùm nimis multa quotidie conſpiciamus.

Pitthicus Mitileneus ebrios, ſi quid peccaſſent, duplici pœna afficiendos eſſe dixit. Eadem ſententia eſt apud Ariſtotelem, ebrij peccatum dupliciter puniendum eſſe, quia dupliciter peccauit, tum quia ebrietate voluntariam inſaniam ſibi accerſiuit, tum quia malum facimus perpetrauit.

Caput

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

DE MEDICINA ET MEDICIS.

DOctrina & ars medica ad præceptum quintum pertinent, quia conſeruationi valetudinis ſeruit, Ideoq́; præcipit Deus, vt in honore habeatur, Omnes enim hunc honorem corporibus noſtris debemus, vt valetudinem & ſobrietate, & vſu medicinarum conſeruare ſtudeamus, quam qui volens negligit, ſui ipſius mortis cauſa aliqua eſt. Inquit itaq́; Siracides cap. 38. *Honora medicum propter neceßitatem, etenim illum creauit altißimus, à Deo eſt enim omnis medela, & à rege accipiet donationem, Diſciplina medici exaltabit caput ipſius, & in conſpectu magnatum collaudabitur. Altißimus creauit medicinam de terra, & vir prudens non abhorrebit illam.*

Coniungat autem & ægrotus & medicus inuocationem Dei cum medicinæ vſu, ſicut Iacob cap. 5: admonet: *Infirmatur quis, accerſat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluum reddet infirmum, & Dominus eriget eum, & ſi in peccatis fuerit.*

remittentur ei. *Habeant medici in conſpectu admonitionem in appendice libri Meſuæ in capite de dolore ſtomachi. Medicamen quod hunc morbum deſtruit, alteri morbo cui ſimilis videtur, vires addit. Sunt enim diuerſæ hominum complexiones operationi ſubiectæ: Quis enim medicorum omnia quæ requiruntur ad veram curam, aſpectum, naturam temporum, diuerſitatem regionum, cauſam morbi, complexionem propriam, quam conſeruare & non alterare medicum oportet, ætatem quæ de vinculo complexionis eſt, conſuetudinem quæ natura inductu temporis longiſſimo efficitur, inueſtigabit ſine parte diuinæ clementiæ?*

Roga igitur Deum largitorem ſanitatis, vt ipſe annuat inter medicamina, tibi eligere fideliora & propriè contra ægritudinem, cuius curam ſuſcepiſti, & impleat animam tuam, qui vniuerſa huius ſcientiæ volumina relegiſti.

Et in capite de indigeſtione ſtomachi: In prouiſione periti & timentis Deum medici maior pars huius ſcientiæ relicta eſt: Deum diligenti omnia benè ſuccedunt, ab ipſo omne incolume & ſanatiuum eſt. O tu, qui curam humanorum corporum gerere vis, a Deo non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

recedas, & ne dilateris ſcientia philoſophica naturali: Ille enim autor naturæ & eam ſtabiliuit, & ſine ipſius influentia, deficit omnis motus naturæ.

Mali, indocti, & in fideles medici, peccant contra quintum præceptum, quia ſunt homicidæ eorum, quorum valetudinem ſua inſcitia deſtruunt, aut indiligentia negligunt.

CAPVT XXXVI.

DE ALIIS VIRTVTIBVS ET PECCATIS ſeu vitijs quinti Præcepti.

AD quintum Præceptum pertinent etiam omnes aliæ virtutes & officia dilectionis, quibus aliorum vel propria vita, valetudo, ſanitas, defenditur & cuſtoditur. Pugnant autem cum hoc Præcepto omnia peccata, vicia & ſcelera, quibus propriæ vel aliorum valetudini & vitæ nocetur.

FINIS QVARti libri.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

404

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 558:1-2 8° volume 1